ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 1er Septembre 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10999 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No10.999

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

«ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՍՊԱՍՈՒՄ Է ՔՈ ՓՐԿԱՐԱՐ ՁԱՅՆԻՆ, ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ, ՄԱՅՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ»

ԽՄԲ.— Սրտի ճմլումով է որ կը հրատարակենք հետեւեալ կոչ - նամակը զոր ստորագրած է Ղարապաղի որբացած Հայութիւնը : Դեռ երկու օր առաջ, կը յիշէինք թէ տարին անցած էր ու Ղարաբաղը կը մնար «ճոյր» Հանրապետութեան մը ձեռքը եւ ի՛նչ պայմաններու մէջ : Իբրեւ կենդանի վկայութիւն մը, կը հրատարակենք հետեւեալ նամակը, պահելով նոյնութեամբ լեզուն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆԸ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԵՆՏԿՈՄԻՆ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՆ

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ

Այս նամակով Ձեզ դիմում է Ղարաբաղի աղէտեալ ժողովուրդը, որի վիճակը այժմ աւելի ծանր է, քան երբեւիցէ եղել է խանական բռնակալների ու մուսաւաթականների ժամանակ :

Մեզանից ոչ ոք տնից ելնելիս վստահ չէ, որ երեկոյեան տուն կը վերադառնայ: Անարգւում է մեր պատիւը, բռնադատւում են մեր իրաւունքներն ու արժանապատուութիւնը: Ոչ ոք չի լսում մեր բողոքի ձայնը, ոչ մէկը ականջ չի դնում մեր աղերսանքին : Հարիւրաւոր դիմումներ ենք յղել Մոսկուա՝ կենտրոնական կառավարութեանը, Ադրբէջանի ղեկավարութեանը, եւ այդ բոլորի պատասխանը եղել է կամ քար լռութիւնը, կամ մոլի հալածանքը մեր եւ մեր զաւակների հանդէպ: Այսօր արդէն տասնեակներով երիտասարդ Ղարաբաղցիներ ապօրինի բանտերն են լցուած և կամ հեռացուած ենաչխատանքից: Մեզ հասցրել են այնտեղ, որ մենք ստիպուած ենք մեր աւանդական հողը լքել եւ դառնալ տարագիր եւ անհայրենիք մի ժողովուրդ : Յօշոտում են մեր զաւակները եւ յօշոտողները դրանով չեն բաւականանում, պղծում եւ անարգում են նաեւ դիակները եւ ստիպելով ըստիպում են մեզ, որ մենք էլ դիմենք յանցագործութեան :

Տասնեակ դէպքերից միայն մի քանիսը թուենք, որպէսզի պատկերացնէք, թէ ինչ է կատարւում Ղարաբաղում :

Մի երկու տարի առաջ Աղդամի կենտրոնում օրը ցերեկով սպանեցին մի երիտասարդի՝ Աւանէսեանին: Երբ չարագործ ադրբէջանցուն հարցրեցին, թէ ինչու է գնդակ արձակել անմեղ անցորդի վրայ, նա լկտիաբար պատասխանեց. «Թռի վրայ էի նշան բռնել, գնդակս նրան առաւ: Ինչքան է տուգանքը, կարող եմ վճարել»:

Տարի ու կէս առաջ Շուշուայ կուսակցական հրջկոմի շէնքի դիմաց երկու ադրբէջանցի կանգնում են Ղարաբաղցի կոմունիստ գիւղատնտեսի դիմաց եւ ասում. «Այս րոպէին մի Հայի պիտի սպանէինք, դու ես հանդիպել»: Եւ տեղն ու տեղը գնդակահարելով սպանում են : Մինչեւ այսօր դահիճն իր արժանի պատիժը չի ստացել, որովհետեւ նա Ադրբեջանի դատախազի ազգականն է եւ Ղարաբաղի մարզսովետի գործկոմի նախագահի տեղակալ Բայլարովի եղբայրը :

Մարտունու սովխոզի տեղամասի պետ Գրիշա Սողոմոնեանին սպանել, գցել են ճանապարհին : Նորշէնի երկու երիտասարդ տրակտորիստների գիշերավարի ժամանակ գնդակահարել են :

Եւ այս բոլոր չարագործների հեղինակները «չեն յայտնաբերուել», որովհետեւ Ադրբէնջանցիներ են եղել :

Մարտունու սովխոզի տեղամասի պետ Բենիկ Մովսիսեանի տասնամեակ տղային սպանել են, գազանաբար յօշոտել եւ դիակը պղծել : Այս անգամ եւս յանցագործները «չէին յայտնաբերուի» եթէ մարդկանց համբերութիւնն արդէն սպառուած չլինէր, եւ եթէ զոհի տէրերն իրենք բռնած չլինէին չարագործների հետքը :

Ջարդարարների ձերբակալութեան առաջին իսկ օրուանից սրանց հարազատները դատարանի դահլիճում ու բակում, մարզկոմի շէնքի առաջ եւ քաղաքի փողոցներում բացէ ի բաց, անպատիժ յայտարարում էին, որ իրենք ոսկով փակելու են դատաւորների բերանները, իսկ զոհուած երեխայի հարազատները խօսքով ու գրով, նամակներով ու հեռագրերով դատարանին ու մարզի ղեկավարութեանը, Բաքուի ու Մոսկուայի ղեկավար բոլոր Օղակներին հասկացնում էին, որ գըլխաւոր չարագործը պէտք է դատապարտուի գնդակահարութեան, ապա թէ ոչ իրենք են կատարելու նրա դատաստանը: Այս հիմքի վրայ քանի քանի միջադէպեր են եղել դատարանի դահլիճում եւ շէնքի բակում, Բաքուի ու մարզի ղեկավարութիւնը : գիտակցաբար չունկնդրելով այս ամէնին, բանը հասցրեց կազմակերպուած պրովակացիայի, կաշառուած դատաւորն իր կեղտերը ծածկելու ուրիշ ելք չգտաւ, քան վճիռը դատարանի դահլիճից հանել հրապարակ, կարդալ բացօթեայ, երկարատեւ քաշքշուկից հաւասարակշռութիւնը կորցրած ամբոխի առաջ, շիկացած մթնոլորտում : Եւ ինչ. չարագործութեան կազմակերպչին. մարզի ամբողջ բնակչութեան զայրոյթի եւ ատելութեան առարկային տասը տարուայ ազատազրկութեան միայն եւ հինգ տարուայ պայմանական ...

Անարդարութեան դէմ զայրացած ժողովրդի վրայ կեղտաջրի շիթեր ուղղեցին հրշէջ մեքենաներից : Անյոյս կատաղութիւնից իրեն դէս ու դէն նետող տուժուածի՝ զոհի հօր վրայ կրակ բացեց պահակախումբը : Ապա մահաբեր զէնքերից գնդակներ տեղացին վիրաւոր հօրն օգնութեան հասնող հարազատների վրայ, 12 հոգի մահացու վիրաւորուեցին եւ այժմ յայտնի էլ չէ, թէ որտեղ են եւ կան արդեօք: Եւ այսքանից յետոյ միայն զայրոյթից եռացող ամբոխը յարձակուեց երեք չարագործների վրայ, սպանեց նրանց եւ դիակիզեց :

Ադրբէջանի շովինիստ ղեկավարները շատ լաւ էին պլանաւորել այս վախճանը եւ չուշացան վրայ հասնել ու եզրափակել ամէն ինչ : Մինիստրների խորհրդի նախագահ, Լեռնային Ղարաբաղի հայրենասէրների հետ իր յատուկ հաշիւներն ունեցող Ալիխանովը Ստեփանակերտ հասնելուն պէս հաւաքեց բոլոր ղեկավարներին, յայտարարեց, թէ մարզում հակասովետական նացիոնալիստական կազմակերպութիւն կայ եւ այդ կազմակերպութեան գործն է իր ցեղակիցների դատաստանը, թէ այս բոլորը նացիոնալիզմ է, հրահրուած Սովետական Հայաստանի կողմից: Եւ մարզից հեռանալուց առաջ նա հասցրեց անձամբ, ազգային շուքով, մոլլաների ուղեկցութեամբ թաղել չարագործների դիակները: Ապա եկաւ կուսակցական կենտկոմի քարտուղար Ախունդովը եւ միայն իրեն յատուկ խորամանկութեամբ հասկացաւ, որ Ալիխանովը մերկացրել է իրենց քաղաքական խաղը: Ինչո՞ւ նացիոնալիզմ, երբ նրա տունը քաշելիս Մոսկուայից եկածները կարող են պարզել, թէ որտեղից է գալիս իսկական նացիոնալիզմը :

— Այստեղ ոչ մի նացիոնալիզմ չկայ, — մարզային կուսակցական ակտիւի առաջ յայտարարեց ելքը գտած Ախունդովը : Սա միայն երկու ընտանիքների թշնամանք է: Եւ, այնուամենայնիւ, վերջում դահլիճի վրայ բռունցք թափ տալով ըզգուշացրեց, — մոռացէք Հայաստանին միանալու ձեր պահանջը: Գիտցէք որ Լեռնային Ղարաբաղը եղել է, կայ ու պիտի մնայ Ադրբէյջանի անբաժանելի մասը, Ոչ ոք գլխից ձեռք չի քաշել, որ վեր կենայ եւ հակառակը պընդի ... Ախունդովի գնալուց անմիջապէս յետոյ սկսուեցին մարզի եւ յատկապէս Ստեփանակերտի այն Օրերը, որոնք յիշեցնում են 1918 – 20 թ.թ. ահաւոր ժամանակները :

Բաքուից անմիջապէս եկող միլիցիական եւ պետական անվտանգութեան այլազգի զինուորներով լցուել, պաշարուել է մարզի կենտրոնը, չդադարող հարցաքննութիւնների ու հետապնդումների միջոցով ստորնացնում են նրա բնակիչներին : Ամէն օր բանտ են քշւում ազնիւներն ու համարձակները : Պաշտօնազրկւում ու հալածւում են կամայականութիւնների դէմ բողոքողները : Մարզի Հայութեան ճակատագրի տնօրէններ են կարգւում հին ու նոր դաւաճանները, ուրացողներն ու մատնիչները : Այս բոլորի վերջը չի երեւում : Իսկ եթէ երեւում է, ապա՝ դա վերջն է ամէն հայկականի, որ կենաց ու մահու գոտեմարտերում պաշտպանուել ու պահպանուել է մինչեւ այսօր :

Ադրբէյջանի շովինիստ ղեկավարների և ղարաբաղեան նրանց ձեռնածուների երազած Օրն է սա : Նրանք հիմա ձեռք ձեռքի գործելով սպանում են Հայութեան ոգին, ցեխի մէջ են թաղում նրա ազնիւ ու արդար դատը, որպէսզի յետագայում այլեւս ոչ մի գնով հնարաւոր չլինի բարձրացնել :

Հայ ժողովո՛ւրդ — քո հատուածներից մէկը, որ դարերի մռայլ ու դաժան ճանապարհին միշտ բարձր է պահել քո անունը եւ անեղծ՝ իր ինքնութիւնը, հիմա օրհասական վտանգի տակ է :

Լեռնային Ղարաբաղը՝ արդէն անուժ ու անօգնական, կորցրել է ամէն ապաւէն : Մայր ժողովուրդ, որտեղ էլ որ կաս, քեզ ենք դիմում : Դու ես մեր յոյսն ու ապաւէնը : Դու սեփական կառավարութիւն ունես, ունես կուսակցութեան կենտկոմ: Նրանց ձայնը չեն կարող չլսել: Դու ունես զաւակներ, որոնց անուններն աստղերին է հասել, որոնք աշխարհի մեծամեծների հետ նստում, քննում են երկրագնդի ու ժողովրդների ճակատագիրը: Չի կարող պատահել, որ նրանց ձայնը չհասնի Կրեմլին, երկրի ղեկավարներին, չհասցնի փոքրիկ Լեռնային Ղարաբաղի մեծ ողբերգութիւնը :

Իր դաւաճան ղեկավարների ձեռքով ադրբէջանական շովինիստին ի կեր նետուած Ղարաբաղի Հայութիւնը սպասում է քո փրկարար ձայնին, հայ ժողովո՛ւրդ, մայր ժողովո՛ւրդ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍԸՐ - ՖԱՅՍԱԼ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ԱԼԺԵՐԻԱ ԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒՑ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՔԱՐԻՒՂՆԵՐԸ

Առաջին պաշտօնէն ետք, Նասր եւ Ֆայսալ, երկու թշնամի եղբայրները, աւելի քան երկու ժամ գլուխ գլխի տեսնուեցան եւ Նասր վերջնապէս համոզուեցաւ որ եգիպտական զօրքը պէտք է քաշուի Եմէնէն: Այս երկու ղեկավարներու հաշտուիլը շատ կարեւոր էր Խարթումի ժողովին համար : Հաշտութեան ծրագիրը հետեւեալ հիման վրայ կը պատրաստուի. — Նասր իր յիսուն հազար զինուորները կը քաշէ եւ Ֆայսալ, իր կարգին կը խոստանայ այլեւս չօգնել Իմամ էլ Պատրի միապետականներուն :

Փոխանցման շրջանին որ պիտի յաջորդէ զինադուլին, Եգիպտացիք կը փոխարինուին սուտանցի, ալժերացի եւ թունուզցի զինուորներով : Առժամեայ կառավարութիւն մը ոտքի կը դրուի սպասելով այն հանրաքուէին որ թոյլ կուտայ ժողովուրդին ընտրել դեմոկրատ այն վարչակարգը որ իրեն կը յարմարի :

Գալով վեհաժողովին բուն օրակարգին կը թուի թէ Նասր ամէնէն չափաւորը դարձած է արաբական աշխարհի եւ դըժուարութեան կը բախի իր սուրիացի, իրաքցի եւ ալժերացի «կարծր» ընկերները համոզելու : Նասր քաղաքական լուծում մը կ՚ուզէ վասնզի «ժամանակը հասուն չէ Իսրայէլի հետ զինուորական նոր բախումի մը համար» :

Պումետիէն տարբեր կարծիք ունի անշուշտ. — «Պաղեստինեան հարցը լուծելու միակ եղանակն է շարունակել պայքարը եւ ընդունիլ մարդկային եւ նիւթական զոհողութիւնները : Ալժերացի ժողովուրդի խոր զգացումն է ինչպէս նաեւ արաբական զանգուածներու 99 առ հարիւրին» :

Մնաց օր Պումտիէնի ըրածը, բաւական նեղ կացութեան մատնեց արաբական վեհաժողովին մասնակցողները : Արդարեւ, ցոյց տալու համար թէ բուն թշնամին Ամերիկան է, Պումէտիէն ազգայնացուց քարիւղի ամերիկեան ընկերութիւնները: Ասոնք են Էսսօ, Մօպիլ Օյլ: Ասիկա անշուշտ կը վերաբերի «Էսսօ Սթանտարտ Ալժերիի» որու կեդրոնատեղին Ալժէ է, Էսսօ Աֆրիքա, որու կեդրոնատեղին Ժընեւ է եւ Էսսօ Սահարիէն, որու կեդրոնը Փարիզ է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ ընդունած է Թիթոյի ներկայացուցիչը եւ կը կարծուի թէ Ֆրանսա տրամադիր է դեր մը խաղալու: Այս առթիւ կը յիշուի թէ Ֆրանսայի առաջարկն էր արդէն չորս մեծերու ժողով մը, կարգադրելու համար Միջին Արեւելքի տագնապը :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ճայնասփիւռին համաձայն երեք հազար հոգի սպաննուած են Չեքիանկի մէջ, արիւնալի բախումներու ընթացքին :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ճամբարին մասնակցող տղաքը Փարիզ կը հասնին Ուրբաթ կէսօրէ ետք, Մշակոյթի Տուն, 17 Րիւ Պլէօ :

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՆՈՐԱԿԵՐՏ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Հայաստանի մէջ առաջին անգամ կանգնեցուեց Զօրավար Անդրանիկի կիսանդրին: Անհաւատալի հայրենասիրութիւն ցուցաբերեցին մի բուռ Սասունցիներ. այո, մի բուռ. մնացորդը այն մեծ ու հերոսական ժողովրդի: Ո՞ր Հայը չգիտէ Սասունցիների ու Զէյթունցիների հերոսամարտերը: Մարդիկ իրենց արեան մինչեւ վերջին կաթիլը տուեցին, որպէսզի պահեն իրենց անառիկ երկիրը, բայց...

Եւ այսօր, վիրաւոր արծիւների նման ծուարած Ալագեազի ժայռոտ փէշերին, նրանք իրենց խնայած կոպեկներով ու քաջարի բազուկներով կանգնեցրին Հայ ժողովրդի անմոռաց փրկարարի ու հերոսի բազալտէ կիսանդրին: Որքա՜ն խորն ու անքննելի է մարդկային հոգին, ի՜նչ յուզումներ ու ապրումներ կան նրա անտեսանելի ծալքերում:

Ուջանը Աշտարակից մի քանի քիլոմեթր դէպի լեռներն ընկած մի ժայռոտ գիւղ է, որտեղ մարդիկ իրօք որ քարից հաց են քամում: Առաջներում ինչպէս ես, այնպէս էլ շատ-շատերը Ուջանի մասին միայն լսել էինք, իսկ այսօր ես բախտ ունեցայ հայ անուանի գիտնականներ, պրոֆէսօրներ ու մեծ հայրենասէրներ Ա. Աբրահամեանի, Ե. Սարգսեանի, Պարսամեանի, Արխիւային վարչութեան պետ Ա. Յարութիւնեանի, նրա տեղակալ Պ. Յովհաննէսեանի, պատմութեան արխիւի տնօրէն Գ. Յարութիւնեանի հետ լինել Ուջանում, Անդրանիկի արձանի առաջ: Բոլորս խիստ յուզուել էինք, տեսնելով մեր գիւղացի մարդու անօրինակ հայրենասիրութիւնը:

Նայում եմ մեր լեռների Արծուին ու խեղդւում եմ յորդացող արցունքներից: Ինչո՞ւ, ինքս էլ չգիտեմ: Դա բառերով չբացատրուող զգացմունք է, որը ես զսպել չկարողացայ: Նայում եմ չորս բոլորս: Գիւղի ջահելները խումբ կազմած նուագում են ու երգում Անդրանիկին նուիրուած երգեր, որին իրենք երբեք չեն տեսել: Արիւնն է խօսում, Հայի տաք, հայրենանուէր արիւնը:

Ծերունիները, նահապետական չիբուխները բերաններին, երանութեան ժպիտը դէմքերին նայում են մէկ իրենց սրբացած հերոսին, մէկ՝ երիտասարդութեանը, որը չխաբեց իրենց հայրենի յոյսերը՝ մնաց սասունցի, սիրեց երկիրը, իրենց ազգային երգերը, Սասնոյ լեզուն եւ վառ պահեց Հայոց օջախն ու սէրը դէպի ազգին հերոսները: Այդ կորովի երիտասարդութիւնը յոյսը չի կտրում, որ մի օր այսպիսի արձան իր բազուկներով կը բարձրացնի Սասնոյ լեռները:

Կանգնած է Անդրանիկի կիսանդրին 3 մեթրանոց հսկայ ժայռի վրայ, չորս բոլորը ծաղկեփնջեր, հայ աշխատաւորների կողմից դրուած պսակներ: Եռեւում՝ իր վեր խոյացող չարուաններով ծփում է գիւղացիների ձեռքով կառուցուած վճակը, որը շրջապատուած է ցայգային լոյսեր կրող սիւներով: Մէկը միւսի ետեւից գալիս են մեքենաներ. ովքե՞ր են: Կարոտակէզ սրտով Վրացահայեր, Լենինականցիներ, Աշտարակցիներ... Հայեր, Հայեր, Հայեր... Ահա մի մեծ ՊԱԶ կանգնեց: Իջան 25–30 ծեր ու ջահել արեւմտահայ կանայք, մօտեցան արձանին, ծաղիկներ դրեցին, աղօթք շշնջացին ու քարը համբուրելով՝ քաշուեցին մի կողմ: Մտածում եմ, այս կանանցից քանի քանիսի օջախն է աւերել Թուրքի եաթաղանից, քանի քանիսի չէն տան փրկրանքներն է փրկել Անդրանիկը: Նրանցից ոմանք լուռ լալիս են: Ի՞նչ են մտածում, ի՞նչ են մտաբերում, Աստուած է յայտնի:

Գիւղացիները իմանալով որ իրենց գիւղը հիւր է եկել՝ Երեւանի բարձր մտաւորականութիւնը, շրջապատեցին նրանց եւ տարան տուն՝ աւանդական հայկական հիւրասիրութեամբ պատուելու: Եւ ես առաջին անգամ Սասունցու օջախում եմ: Ջահելները իսկոյն օջախ վառեցին, ոչխար մորթեցին, հարսն ու աղջիկ իրար անցան, կանանչների մէջ սփռոց փռեցին ու դարով էլ գիւղական անմահական թանը մէջտեղ դրեցին: Մինչեւ խորովածը կը լինէր, ծերունիները՝ մեզ շրջապատած, պատմում էին իրենց կեանքի անցած-գնացած դառն ու քաղցր օրերի մասին, Անդրանիկի կռիւների մասին, Թուրք զաւթիչների դէմ՝ լեռներում իրենց մղած պայքարի մասին:

Եւ ահա խորովածը պատրաստ է: Լցւում են բաժակները: Առաջին բաժակը յոտնկայս խմում ենք Հայ ժողովրդի անմահութեան կենացը: Տեսարանը անմոռանալի յուզիչ է, ծերունիներից մէկը սկսում է երգել Սասնոյ յայտնի երգերը, բոլորը ձայնակցում են նրան: Գինալով բացւում են սրտերը: Ամէն մէկն ուզում է իր սրտի խօսքն ասել, իր ջերմ սէրը արտայայտել հայրենիքի հանդէպ, մեր ազգի պարծանք Անդրանիկի հանդէպ:

Մեզ պահում են մինչեւ երեկոյեան ժամը 10ը: Խորին շնորհակալութիւն յայտնելով Սասունցիներին ամէն-ամէն ինչի համար՝ ճամբայ ենք ընկնում: Եւ ի զարմանս մեր, դեռ մարդկանցով լի մեքենաներ էին գալիս Ուջան, Անդրանիկին իրենց յարգանքը մատուցանելու:

Այսօր մենք մի աւելորդ անգամ եւս համոզուեցինք թէ որքան անհուն սէր կայ հայ ժողովրդի սրտում դէպի իր ազգը:

ԷՅԼԻ ԴՇԽՈՅԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆԵՐ

Գ.

Եդեսիոյ անկումին կը հետեւի Դամասկոսի պատերազմը: Քաղաքին ղեկավարն էր երիտասարդ աթաբեկ Միւճիրետտինի ներկայացուցիչ Ունիւր: Աթաբեկը կը փափաքէր հաշտ ապրիլ Ֆրենկներու հետ՝ հակակշռելու համար Հալէպի Թուրքերուն ուժը: Ունիւր հաւատարիմ կը մնար Պաղտին Երրորդի եւ խնամակալ Մելիսենտայի հետ Ֆուլքի կնքած դաշնագրին: Հօրանի գործերը խանգարեցին ներդաշնակութիւնը: Այս հողամասը Դամասկոսի իշխանութեան ենթակայ էր: Իսլամացած Հայ մը, Ալթունթաշ անունով, կը խռովի Դամասկոսի կառավարիչին հետ եւ կը փափաքի անկախանալ, կը դիմէ Երուսաղէմ՝ Ֆրենկներու օգնութեան: Ասոնք գոհ կը մնան, որովհետեւ հողամաս մը ալ պիտի ունենային, ուր քրիստոնեայ բնակչութիւն մը կ'ապրէր: Անհրաժեշտ էր նախապէս խզել դաշնագիրը: 16 տարեկան Պաղտինը, խնամակալ մայրը կ'ուզէին հաւատարիմ մնալ դաշինքին, բայց Ֆրենկ պարոնները կ'առաջարկեն խզել դաշնագիրը, գրաւել Հօրանը: Ունիւր կը յիշեցնէ դաշինքը, կը յիշեցնէ խզումին վտանգաւոր հետեւանքը, կը յայտնէ թէ պարտաւոր պիտի ըլլայ Նուրետտինի օգնութեան դիմելու:

Պերնար Վալէ ժողովին կողմէ կը դիմէ Դամասկոս, կը լսէ կառավարչին բացատրութիւնները, վերադարձին կը պնդէ դաշնագրին պահպանումը, կը թուէ խզումին քաղաքական ու պատերազմական հետեւանքները:

Ֆրենկ պարոնները կը յամառին իրենց որոշումին վրայ, Պերնարը կ'ենթադրեն կաշառուած, ուստի դաւաճան: Մանկատի Պաղտին կը համաձայնի պարոններուն որոշումին, կը քալէ Հօրանի վրայ ընչաքաղց պարոններուն հետ, Ունիւր դիմած է արդէն Նուրետտինի եւ կը փակէ արշաւանքի ուղին: Նուրետտին դահավէժ քայլերով կը հասնի, կը ջախջախէ Ֆրենկ զօրքերը (1147 Մայիս): Պաղտին կ'ուզէ ճակատիլ, ասպետներ կը թելադրեն լաւագոյն երիվարով փութալ Երուսաղէմ, պատանի արքան կ'ուզէ բաժնել ընկերներուն ճակատագիրը, կը հրահանգէ կանոնաւոր նահանջ: Պարոններ կը զղջան, կը դիմեն Ունիւրին զինադուլ խնդրելով, բայց վշտացած կառավարիչը անոնց ոչնչացումը կը բաղձայ:

Մինչեւ Պաղտինի չափահասութիւնը Մելիսենտա իշխանաբար կը կառավարէ Երուսաղէմի թագաւորութիւնը: Սխալ մը կ'ըլլայ զարմիկը սպարապետ նշանակելը, նախանձը շարժելով պարոններուն, որոնք կը գանգատէին սպարապետին յոխորտանքէն: Գանգատը թագուհիին դէմ կը դառնար, մանաւանդ որ չունեցաւ պէտք եղած հեղինակութիւնը արգիլելու համար Դամասկոսի դաշինքին խզումը, հաւատարիմ մնալով ամուսինին քաղաքականութեան: Չկրցաւ նախատեսել Եդեսիոյ աղէտը, գալու էր Ժոլինի անսանձ վարմունքը:

Պաղտին, հազիւ քսանամեայ, ձեռք կ'առնէ արքայական իշխանութիւնը ձերբազատուելով մօրը խնամակալութենէն: Սակայն Մելիսենտա փառամոլ կին մըն էր, կը փափաքէր շարունակել արքայական պաշտօնը, որուն համաձայն չէր որդին, քաջարի, կշռադատ, քաղաքագէտ երիտասարդ մը:

Պաղտինի թագադրութիւնը պիտի կատարուէր 30 Մարտ 1152ին, մայրը կը փափաքէր իր կողքին ըլլալ: Որդին կը մերժէր եւ մինակը կը մտնէր եկեղեցի: Եկեղեցականներ կ'ուզէին մայրն ալ թագադրել: Երկուքին կողմնակիցները կը պայքարէին, խնդիրը կը լրջանար: Որդին կը փոխէր սպարապետը, մայրը աւելի կը զայրանար, կը պահանջէր Երուսաղէմն ու Սամարիան, որդին իրեն կը յանձնէ Նապլուսը, Մելիսենտա կը մերժէ, կը փակուի Երուսաղէմի մէջ, կը դիմադրէ ուժգնօրէն միջնաբերդին մէջ, Պաղտին կը պաշարէ, տարօրինակ պայքար, թագաւորը, երկրին տէրը, կը պատերազմի մօրը դէմ իշխանութիւնը պահելու համար: Վերջապէս ուժեղ միջամտութեամբ համաձայնութիւն մը կը կնքուի, Մելիսենտա կը մեկնի Նապլուս:

Երբ Պաղտին Անտիոքի պաշտպանութեան գնաց Թուրքերու սպառնալիքին դէմ, մօրը իշխանութեան տակ գտնուող պարոնները զլացան իրենց օժանդակութիւնը, թագաւորին պարտութիւնը քայքայումը պիտի ըլլար Երուսաղէմի թագաւորութեան եւ թագուհիին ընթացքը, վտանգաւոր պարագաներու տակ որդիին հանդէպ, իշխանութեան հանդէպ, դաւաճանութիւն մը պիտի ըլլար: Փառամոլութիւնը մթագնած էր բանականութիւնը, քինախնդրութիւնը չքացուցած էր մայրական զգացումը եւ պետական շահերու գիտակցութիւնը:

Պաղտին Երկրորդի Երրորդ աղջիկը, Հօտիէրնա, քոյր Մելիսենտա թագուհիին եւ Անտիոքի Ալիս իշխանուհիին, կ'ամուսնանայ Տրիպոլիսի Ռէյմոն Երկրորդ կոմսին հետ: Երեք քոյրերը իրար կը պաշտպանէին: Կոմսուհին ալ խօսուած էր սիրաբանութեան մը համար: Կոմսը կը նախանձէր, կը բանտարկէր կինը: Մելիսենտա կը միջամտէ կոմսին մօտ, կը մեկնի Տրիպոլիս եւ քոյրը կը բերէ Նապլուս: Կոմսը գոհ կը մնայ, մինչեւ սահման կ'առաջնորդէ երկու քոյրերը, ետ կը դառնայ: Սահմանին մօտ իսմայլեան մը կը սպաննէ կոմսը, Հօտիէրնա կը մնայ այրի: Զաւակը, Ռէյմոն Երրորդ, 12 տարեկան էր, ուստի կը կարգուի խնամակալուհի:

Պաղտին Երրորդ կը մնայ խնամակալ կոմսուհիին եւ զաւակին, ինչպէս նաեւ Անտիոքի իշխանուհի Կոնստանդին եւ Պոհեմոն Երրորդի: Կ'ուզէ ամուսնացը-

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ

Հիմակ այլեւս ընտրովի կը վերցնենք, — հնդկական թէյի ծրարներ, լաւ տեսակի պիսքիւի, շաքար, պահածոյի տուփեր, ծխախոտ, մինչեւ որ պայուսակներն ու գրպանները կը լեցուին: Անցնելով հագուստներուն եւ կօշիկներուն կողմը, ամէն ոք կ'ընտրէ ուզածը:

Պէտք է շուտով հեռանալ, ու կ'աճապարենք դէպի դաշտերը:

Կ'ուտենք, կը խմենք ու հագուստները կը փոխենք, մեծը կամ փոքրը իրարու հետ փոխանակելով:

Մինչ այդ, Պիթլիսէն եկողները կը ըսկըսին հասնիլ: Կը փութանք քովերնին: Հայեր կը փնտռենք: Կը շատնան հետզհետէ, Եւ ահա, Մուրատը, Սեպուհը, կայծակ-Առաքելը եւ մեր բանակատեղիէն Մուրատի հետ Պիթլիս գացած Սեբաստացի տղաքը եւ ուրիշ երիտասարդներ:

Մեր 14ին մեծ մասը Ամերիկայէն եկած Սեբաստացիներ էին: Անմիջապէս կը շրջապատենք եկողները: Մեր մասին հարցումներ կ'ընեն ու կը պատմենք եղածը, Կ'ըսենք թէ մեր գունդէն երէկ գիշեր բաժնուած ենք եւ լուր չունինք անոնցմէ:

Ոտքի վրայ այս խօսակցութեան ընթացքին, հեռուէն, ուրիշ կողմէ մը, նոր բազմութիւն մը ծայր կուտայ: Մուրատ կը դիտէ հեռադիտակով: Զինուորներ են, Մուշի կողմէն կուգան: Ուրեմն, հիմա այլեւս պարզ է, կ'ըսէ, ամբողջ ճակատն է որ կը լքուի մինչեւ Կարին: Եւ ա՛խ մը կը քաշէ սրտին խորէն կամ ուրիշ բառ մը՝ անշուշտ Ռուսերուն հասցէին:

Քիչ մը հանգստանալու եւ ուտելու համար կը բաժնուին մեզմէ: Մենք ալ խորհուրդ կ'ընենք մեր ճամբան շարունակելու, քանի դեռ ճամբաները խճողուած չեն: Մուրատի խումբը կրնայ հասնիլ մեզի, քանի որ անոնք ձիաւոր են: Եւ երբ մեր երթալը Մուրատին իմացնելու համար կ'ուղղուինք անոնց գացած կողմը, ռուս զինուոր մը կուգայ մեզի ըսելու թէ իր սպան մեզ կը կանչէ, մեր գունդի մասին տեղեկութիւն տալու համար:

Կը հետեւինք իրեն, եւ երբ կը հասնինք, կը տեսնենք որ մեր տեսած սանիթարական կազմի սպան է: Առաջին երբ կը խօսէինք, մեր հայ ըլլալը հասկցան: Մենք ալ հասկցած էինք, որ երկու Ռուսերէն զատ, մնացած հինգ-վեց հոգին Վրացիներ են, սպան ալ միասին: Եկեր հասեր են Դատտուան ու մեզ տեսեր են կըլկին: Կանչեր է մեզի ըսելու համար, «Ձեր մեծաւորէն հրահանգ ունիմ, ձեզ՝ փախստականներդ զինաթափ ընելով, հսկողութեան տակ ղրկել, ուր որ են իրենք, ուրեմն անմիջապէս ձգեցէք զէնքերը»:

Բացայայտ էր լրբութիւնը. — Սա անլեզու Թրքահայերը Թակարդի մէջ ձգել:

Մենք փախստականներ չէինք: Եթէ ըլլայինք իսկ, իրե՞ն ինչու պիտի դիմէին:

Մեր տղոցմէ մէկը, աչքերը դարձնելով, սպառնալից, Թուրքերէն յայտնի հայհոյութիւնը շաչեցուց: Անշուշտ չէտէն իսկ կարելի էր հասկնալ թէ ինչ ըսել ուզեց: Եւ սկսանք քալել: Սպան հրամայեց իրեններուն արգելք ըլլալ մեզի: Բայց երբ տեսան հրացաններուն կոթերը պատրաստ, մարդ չմնաց շուրջերնիս:

— «Հարիւր քայլ չհեռացած բռնել պիտի տամ ձեզ» ըսաւ եւ սպառնաց, եւ իբր թէ հեռաձայն ընել սկսաւ:

Ալ չզբաղեցանք իրենցմով:

Մուրատն ու իրենները չկրցանք գտնել:

Մենք ալ շարունակեցինք մեր ճամբան, որ արդէն անանցանելի դարձած է: Մանաւանդ երբ ձիաւորներ եւ պարենաւորման կառքեր եւս եկան խառնուեցան: Ամէնքը կ'աճապարեն, կ'ուզեն կարելի եղածին չափ շուտ փախչիլ: Քալելու ընթացքը խանգարուած է, զիրար կորսնցուցինք եւ Յակոբ էֆէնտիին հետ երկուքնիս միայն մնացինք:

Յաջորդ հանդրուանը, Կարմունջն է, որու մասին կը պատմէին թէ, անցեալ տարի, 1915ի կռիւներուն, երկու անգամ Թուրք բանակներու գերեզմանը եղած է:

Զօրավար Նազարբէկեանը, կեղծ նահանջով, Թուրք բանակը քաշած բերած է այդ ձորին մէջ ու ջարդած անխնայ: Եւ հիմա, երբ այդ վայրին մէջ կը գտնուինք եւ Նազարբէկեանն ալ այս զօրամասերուն հետ է, եւ որեւէ ժամու կրնայ յայտնուիլ, կը տարուինք մտածելու թէ, արդեօք նման պարագայի մը ականատես ու մասնակից պիտի ըլլա՞նք:

Այդ մտածումը տեղ կը շինէ մեր մտքին մէջ ու պատճառ կ'ըլլայ, որ քիչ մը դանդաղինք այդ շրջանները: Այս մտադրութեամբ, Կարմունջը անցնելէ ետք կը մտնենք Ալալաթի գրեթէ իրարու կից չորս հայ գիւղերէն մէկը, որուն անունը մոռցեր եմ հիմա: Չորսն ալ իրենց պտղատու պարտէզներով նշանաւոր:

Ջարդերէն ճողոպրած այս գիւղերու նախկին մնացորդները, որ 1915ի նահանջին ընթացքին ռուս զօրքին եւ հայ կամաւորներուն հետ Կովկաս անցած էին, կամաւորական վերագրաւումի այս ամիսներուն, մասամբ վերադարձած էին իրենց գիւղերը, այս անգամ ալ նորէն ձգել հեռանալու համար: Գացեր են արդէն: Պարապ է գիւղը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԷՐԵԱՆ

(35 Շար.)

նել Հոխէրնայի աղջիկը Մանուէլ Կոմնենոսի հետ : Օժիտն ալ կը պատրաստուի, սակայն կայսրը կը նախընտրէ Անտիոքի իշխանուհին, Մարիա, քոյրը Պոհեմոնի : Թագաւորին կը վիրաւորուի : Պսակը կը կատարուի Այա Սոֆիայի մէջ 25 Դեկտեմբեր 1161ին : Մեռած էր Մելիսենտա Թագուհին 1161 Սեպտեմբերին, կայսեր մերժումը լսելէ երկու ամիս ետքը երբ անկողնոյ կը ծառայէր եւ ծանրապէս հիւանդ էր :

Կոնստանս կ'այրիանայ քսաներկու տարեկանին, ունի երախայ մը, Պոհեմոն Երրորդ : Երուսաղէմի Թագաւոր Պաղտին Երրորդ, որ 18 տարեկան է եւ մօրը՝ Մելիսենտայի, խնամակալութեան տակ, կը առանձնէ խնամակալութիւնը :

Թագաւորը կ'ուզէ ամուսնացնել երիտասարդ այրին, բայց որպէս արժանի զուգար Ալիսի, կ'ուզէ իշխանուհի եւ խնամակալուհի մնալ : Թագաւորը, պատճառը, Մելիսենտան կը ջանան համոզել զինքը, յամառօրէն կը մերժէ ամէն առաջարկ : Մօրը նման եռանդուն է, նկատի չառներ երկրին վտանգաւոր կացութիւնը, անփորձութիւնը, բնակչութեան տրամադրութիւնը իրեն հանդէպ :

Կոնստանս կը դիմէ Մանուէլ Կոմնենոսի պաշտպանութեան, կայսեր դրկած թեկնածուն ալ կը մերժէ :

Վերջապէս կը սիրահարի արկածախնդիր Ռընոյ տը Շաթիյոնի, Թագաւորը կը հաւանի եւ ամուսնութիւնը տեղի կ'ունենայ 1153ին : Էմըրի պատրիարքը կ'ընդդիմանայ ամուսնութեան, Ռընոյ ծեծել կու տայ զայն եւ կը փակէ Անտիոքի ամրոցին մէջ : Թագաւորը կը հրաւիրէ Ռընոն ազատ ձգելու պատրիարքը : Եկեղեցականը կը փախչի Երուսաղէմ, Թագուհին կը մխիթարէ զինք՝ երբ ինքն ալ մխիթարութեան պէտք ունի :

Այդ ատեն Կիլիկիոյ Թորոսը կը գրաւէ Մամեստիա : Անդրոնիկոս կը յարձակի Թորոսի դէմ կը պարտուի, կը դրդուէ սուլթանը, որ նոյնպէս պարտութիւն կը կրէ (1154) : Կայսրը Թորոսի դէմ կը հանէ Անտիոքի իշխանը, արկածախնդիր Ռընոն, որ կ'արշաւէ Կիլիկիա, բայց տեսնելով որ կայսեր խոստացած վարձատրութիւնը բաւարար չէ, կը հաշտուի Թորոսին հետ եւ երկուքը միասին կ'արշաւեն Կիպրոս, կը ջարդեն եւ կարեւոր աւարներով կը վերադառնան :

Արշաւանքը անպատիժ չի մնար. կայսրը 1158 Դեկտեմբերին կը մտնէ Կիլիկիա, Թորոս հպատակութիւն կը յայտնէ : Մանուէլ կը յառաջանայ Անտիոք պատժելու համար Ռընոն : Տեսնելով որ Երուսաղէմի Թագաւորը չօգներ, որովհետեւ ամուսնացած էր կայսեր եղբօր աղջկան հետ կը ստիպուի դիմել կայսերական բանակը, վիզը չուան մը անցուցած, թեւերը բաց ներում խնդրելու : Երկար ատեն ծնրադիր կը մնայ նուաստացուցիչ դիրքի մէջ :

(Շար.)

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾՈՎՈՒԺԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ ՀԱՅ ՄԸ

Նախագահ Ճոնսըն ծովուժի քարտուղար նշանակած է Փենթակոնի բարձրաստիճան պաշտօնատարներէն եւ պաշտպանութեան փոխ – քարտուղար Փօլ Իգնատիուսը : Նշանակման այս որոշումը յղուած է Ծերակոյտին, առ ի վաւերացում :

Փօլ Իգնատիուսեան ծնած է Լոս Անճելըսի մէջ՝ 1920ին : Հայրը՝ Յ. Իգնատիուսեան՝ Ամերիկա գաղթած է Խարբերդէն : Մայրը, Էլիզա, ծնեալ՝ Ժամկոչեան, եկած է Ազանէն :

Փօլ Իգնատիուսեան, 1932 Թուականին աւարտած է Հարաւային Քալիֆորնիոյ Համալսարանը : Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ընթացքին ծառայած է ծովուժին մէջ՝ որպէս տեղակալ : Եղած է նաեւ Խաղաղական Ովկիանոսի մէջ գործող Մանիլա Պէյ օդանաւակիրին մէջ եւ ծառայած որպէս օդուժի սպայ : Կարճ շրջանի մը համար դրկուած է Ուաշինկթըն, ուր մաս կազմած է այն անձնակազմին՝ որ կը պատրաստէր ծովուժի դրամանեակին հաշիւներն ու գնահատումները :

1947 Փետրուարին, Իգնատիուսեան, Հարվըրտ Համալսարանէն կը ստանայ առեւտրական վարչագիտութեան պսակաւորի աստիճան : Ապա կը հրաւիրուի Հարվըրտ, որպէս պրպտումի բաժնի օգնական եւ առեւտրական վարչագիտութեան դասախօս :

1950ին, հրաժարելով Հարվըրտէն, երկու այլ պաշտօնակիցներու հետ կը հիմնէ զինուորական յանձնառութիւններ եւ ուսումնասիրութիւններ ստանձնող ընկերութիւն մը, որ կը կոչուի Հարբրիճ Հաուզ Ինքորփորէյթըտ : Այս ընկերութեան մէջ շուրջ 11 տարի շարունակաբար ան կը վարէ փոխ – նախագահի պաշտօնը :

Այս շրջանին ընկերութիւնը լայնօրէն կը գործակցի ամերիկեան պաշտպանութեան պաշտօնատան, ծովուժի, օդուժի, բանակի պաշտօնատուներուն, ինչպէս նաեւ քանատական պաշտպանութեան նախարարութեան հետ : Ան կը մասնակցի նաեւ պաշտպանութեան զանազան ծրագիրներու գործադրութեան : Նախաձեռնուած մեծ ծրագիրներուն մէջ կ'իյնային Ֆորթ Պելվուարի Ամերիկեան Բանակի դպրոցը եւ Ֆորթ Լիի բանակի թնդանօթաձգութեան կեդրոնը, երկուքն ալ հիմնուած՝ Վիրճինիոյ նահանգին մէջ :

1961 Մայիսին, Նախագահ Քենըտիի կողմէ կը նշանակուի բանակի ենթաքարտուղար :

« Այս նշանակումով սկսաւ կեանքիս ամէնէն հաճելի եւ արդիւնաբեր շրջանը», յայտարարած է ան վերջերս :

Իգնատիուսեան բանակի ենթաքարտուղարի պաշտօնին վրայ կը մնայ մինչեւ 1964, Փետրուար ամիսը, երբ Նախագահ Ճոնսընի կողմէ կը կոչուի բանակի փոխ – քարտուղարի բարձր պաշտօնին :

Իգնատիուսեան ամուսնացած է եւ հայր՝ չորս զաւակներու.— Դաւիթ՝ 14, Սարա՝ 12, Անի՝ 10 եւ Ալան՝ 5 տարեկան :

Այս նշանակումով, Իգնատիուսեան կը հանդիսանայ առաջին հայազգի Ամերիկացին, որ կը մասնակցի Նախագահ Ճոնսընի Դահլիճին, դառնալով առաջին Ամերիկահայը՝ որ այսքան բարձր պետական պաշտօնի մը կը հասնի Միացեալ Նահանգներու մէջ :

ԿՈՉ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ

—*—

Կեդրոնական Վարժարանի հիմնադրութեան 80ամեակին եւ Սանուց Միութեան կազմութեան քսանամեակին առթիւ, 1967 Թուականը Կեդրոնական Յոբելենական Տարի յայտարարուած է, ինչպէս նախապէս ծանուցուած էր լրագրական հաղորդագրութեամբ :

Մեր ազգային կրթական եւ մշակութային կօթողներէն Կեդրոնականի պանծալի անցեալն ու ներկայ շրջանին իր գոյութեան կարեւորութիւնը արժանապէս ցուցաբերելու նպատակով կազմուած է Յոբելենական Յանձնաժողովը, իր առաջադրած ծրագրին գործադրութեան աշխատանքները յառաջ կը տանի, աչնան եղանակին կատարելի հանդիսութեանց պատրաստելով : Ըստ Յոբելենական հանդիսութեանց ծրագրին ներկայ տարուան Փետրուար 5ին, Կեդրոնականի անրաժան Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին մէջ Պատրիարք Սրբազանի նախագահութեամբ տեղի ունեցած է բացառիկ հանդէսով հոգեհանգստեան պաշտօն մը ի յիշատակ Կեդրոնականի անդարձ բաժնուած տնօրէն, ուսուցիչ, հիմնադիր, խնամակալ եւ սաներու : Նոյն օրը ժողովրդական այցելութեամբ վարժարանին մէջ պատչաճ ընդունելութիւն մը սարքուած եւ խմբովին երախտագիտական այց մը տրուած է Շիշլիի գերեզմանատունը հանգչող Կեդրոնականի տնօրէններու, հիմնադիր եւ ուսուցիչներու շիրիմներուն :

Յոբելենական Յանձնաժողովին կրօնական այս հանդիսութեամբ սկսած ծրագրին մաս կը կազմեն եւ յաջորդաբար պիտի կատարուին ոգեկոչման հանրային հաւաքոյթներ — բանախօսութեանց եւ գեղարուեստական յայտագրով, — ինչպէս նաեւ յատկապէս Կեդրոնականցիներու անցեալ օրերու վերապրումին նըւիրուած աւանդական ճաշ մը եւ, իբր մընայուն յիշատակարան, «Կեդրոնականի Յուշամատեան»ի մը հրատարակութիւնը :

Կեդրոնական Վարժարանի համազգային հանգամանքն ու իր սաներուն մեծ մասին Սփիւռքի մէջ տարածուն վիճակը նկատի առնելով, Յանձնախումբս ներկայ յայտարարութեամբ կոչ կ'ուղղէ բոլոր հայ մշակութային հաստատութեանց եւ մասնաւորապէս նախկին Կեդրոնականցիներուն — շրջանաւարտ թէ կիսաւարտ — այս առթիւ անցեալի սրտառուչ ոգեկոչումով մասնակից ըլլալ Յոբելենական հանդիսութեանց եւ հոգեպէս հաղորդակցիլ իրենց լուսոյ վառարանին հետ, որ ներկայ պայմաններու ընձեռած պատեհութեանց չափով իր գործը կը շարունակէ, իր կոչումին հաւատարիմ մնալու ջանադրութեամբ :

Սփիւռքի Հայերու հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի մէկ հաղորդագրութենէն ուրախութեամբ կ'իմանանք որ Երեւանի մէջ պատրաստութիւն կը տեսնուի «նշելու Կեդրոնական Վարժարանի կրթական եւ մշակութային այն խոշոր դերը որ այդ պատկառելի հաստատութիւնը ունեցաւ մեր կեանքում » :

Կը յուսանք թէ վերեւ յիշատակուած պարագան իր վարակիչ, դերը պիտի ունենայ Սփիւռքի Հայութեան մէջ, պայմաններու ներած չափով մասնակցութիւն բերելու այս կարեւոր գործին, հաւաքոյթներու կազմակերպութեամբ, հրատարակութիւններով, Յանձնաժողովիս հետ թղթակցութեամբ եւ Միութեան ձեռնարկներով :

Ի դիմաց Կեդրոնականի Յոբելենական Յանձնաժողովի

Ատենապետ՝ ՎԱՀՐԱՄ ԲԱՐՈՒՆԵԱՆ
Ատենադպիր՝ ԱՐԱ ՎԱՆԼԵԱՆ

Հասցէ .—
Harbiye Meyve sokak 2
HARBIYE , TURQUIE

ԿՆՈՋ ՄԱՍԻՆ

Կնոջական խորհուրդները թէեւ շատ արժէք չունին, բայց անմիտ է ան՝ որ հաշուի չառներ զանոնք :

ՍԵՐՎԱՆԹԷՍ

×

Կինը յաջողեցաւ արտաքսել Դրախտէն, բայց, փոխարէնը՝ շատ հաճելի դարձուց երկիրը :

ՀՈՊՍ

×

Եթէ կլլին էր որ այրը դուրս հանեց Դրախտէն, ան, միայն ան, պիտի կրնայ զայն հոն տանիլ կրկին :

ՀՈՒԿԱՐՏ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (151)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

—o—

— Վտանգաւոր բախտախնդրուհի մը էլլալդ տակաւին պիտի ուրանա՞ս ..., Սէնթ – Էպէրի մէջ դուն չէի՞ր երկու զաւակներս փողոց նետողը ...:

— Պատասխան մի տար, քոյրիկ, պատասխան մի տար, չարժեր որ այդ լիրբ ու Թիարանէն փախած մարդոց հետ չափինք, ամէն մարդ մեզ կը ճանչնայ, մեր ով ըլլալը գիտէ, կարեւորութի՞ւն պիտի տանք ատանկ ինկած մարդոց, ըսաւ Ռօշֆըրնար քոյրը : Ասոնք անանկ մարդիկներ են որոնց հետ խօսիլը պատիւ չի բերեր ձեզի պէս ազնուականներուն ...: Եկուր, քոյրիկ, եկուր ...:

Եւ Արիստօ Եօլանտի թեւը մտնելով՝ երկուքը մէկ դուրս ելան սենեակէն :

Սառը վրայ, Մառի Թէրէզ Մանօնի քով գալով պոչեց .

— Ոհ, տիկին, կ'աղաչեմ, խօսեցէք, ամէն բան ըսէք ինծի ...:

Բայց Շանթօսէ դուքսը, կատաղութենէն խեղդուելու աստիճանին հասած, ոտքը գետին զարնելով գոռաց .

— Լռէ, օրիորդ, լռէ, տակաւին կը խօսի՞ս ...:

Եւ Վիտոքի դառնալով պոչեց .

— Ես ալ պատուոյ դատ պիտի բանամ ձեզի դէմ եւ Ներքին գործոց Նախարարութեան մօտ բողոք պիտի բառնամ, որպէսզի հասկնաք թէ ինչ կը նշանակէ իմ տանս մէջ ազնուական մը զրպարտելն ու անուանարկելը :

Վիտոք բնաւ տեղէն չշարժեցաւ, եւ այնպիսի հեղինակաւոր ձայնով մը որուն ամէն մէկ շեշտը դաշոյնի մը պէս ուղղակի խոցած պալատականին հոգիին կը մխուէին, պատասխանեց .

— Իսկ ես, պարոն դուքս, մութը չկոխած՝ փաստերով պիտի հաստատեմ թէ իմ եւ կնոջս բառերը անհերքելի ճըշմարտութիւններ են :

ԳԵՐՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

—o—

ԲԱՑՑ ՈՐՈ՞ՒՆ ՄԻՏՔԷՆ Կ'ԱՆՑՆԷՐ ՈՐ ԹՌՉՈՒՆԸ ՎԱՆԴԱԿԷՆ ՊԻՏԻ ՓԱԽԻ...

Շէրիզի գիւղակին մէջ տեղի ունեցող եղերական տեսարանէն ետք, Վիտոք եւ Մանօն իրենց կառքը վերադարձան :

Մեծանուն գաղտնի ոստիկանը հրամայեց կառապանին կառքը առաջնորդել ուղղակի Սէնթ – Անթուան փողոցի տունը :

Դէպքերը տարբեր երեւոյթ մը ստացած էին հիմա, եւ Վիտոք գոհ էր : Իր հըրճուանքը բնաւ չէր ծածկեր այլեւս եւ դէմքէն յայտնի կ'ըլլար ամէն բան : Ինքը որ սովորաբար վերապահ բնաւորութիւն մը ունէր, այս անգամ կառքը ճամբայ ելլելուն պէս, սկսաւ Մանօնի հետ խօսիլ :

— Էհ, ալ այս անգամ Արիսթօն ձեռքս անցուցի ...: Մէկ հարուածով այդ թըշուառականին պատիժը պիտի տամ : Գործած բոլոր ոճիրներուն եւ մեզի պատճառած բոլոր չարիքներուն հաշիւը պիտի պահանջեմ եւ վրէժս պիտի առնեմ : Սիրական Արթուա կոմսը մէջտեղը գնելով չինծի կը սպառնայ, հա՞ ...: Էհ, թող ուզածը ընէ այս անգամ, ոչ իրմէն կը վախնամ, ոչ ալ իր պաշտպանէն ... : Արթուա կոմսը Թագաւորին եղբայրն է.. մինչդեռ ես Թագաւորէն անգամ չեմ վախնար, որովհետեւ ոչ Թագաւորը եւ ոչ ալ իր եղբայրը կրնան խափանել ճըշմարտութեան լոյսը ... եւ ես ճշմարտութիւնն ու արդարութիւնն է որ կը պաշտպանեմ ...: Արիսթօ կը կարծէ որ Օպէն Տէրմօն գետը իյնալով խեղդուած է. ուրկէ ուր միտքէն պիտի անցնէ թէ ան մեր քովն է հիմա ...: Անէթ, շատ ուրախ եմ, արդեօք ի՞նչ պիտի ընեն սա չարագործը եւ իր թշուառական մեղսակիցը՝ Ֆըրանսինը՝ երբ մէկէն ի մէկ Օպէնը ողջ առողջ իրենց դէմը տնկուի : Ուրախ եմ, ուրախ, վերջապէս անոնցմէ առաջինը կախաղան պիտի առաջնորդեմ, իսկ միւսն ալ՝ Սալբէթրիէրի յիմարանոցը : Երբ այս գործը լմնցնենք, ալ վրէժնիս առած պիտի ըլլանք, չարչարանքնիս վերջ գտած պիտի ըլլայ եւ անկէ ետքը այլեւս առանց մտատանջութեան պիտի կրնանք ապրիլ մեր կեանքին վերջին օրերը : Անանկ չէ՞, Անէթ :

Վիտոք, այս ըսելէ յետոյ Մանօնի նայեցաւ : Դեռատի կինը տխրութեամբ զայն մտիկ կ'ընէր եւ այս վերջին հարցումին իբր պատասխան գլուխը թօթվեց :

— Ի՞նչ ունիս, ի՞նչ եղեր ես, հարցուց գաղտնի ոստիկանը ...

Մանօն չպատասխանեց :

Վիտոք անոր ձեռքերը իր ձեռքերուն մէջ առաւ եւ անկեղծ խանդաղատանքով մը ըսաւ .

— Ի՞նչ ունիս, չըսե՞ս :

— Միւսին վրայ կը մտածեմ, փափաքս խեղճ կինը եւ սկսաւ հեծկլտալ :

Այս խօսքին վրայ Վիտոքի դէմքը կնճռոտեցաւ եւ ուրախութեան յաջորդեց խորունկ տխրութիւն մը :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Այրի Տիկ. Վիրժին Պետրոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի (Սեպտ. 3) առաւօտեան ժամը 10ին Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 15ին : Պետական արտօնութեամբ, այս տարի դպրոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններ :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ Հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան :

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան : Արձանագրութիւնները սկսած են : Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

«ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»

պարբերականը կը ծախուի Ֆրանսայի մէջ, հետեւեալ վայրերը. —

ՓԱՐԻԶ. — Քառէ Մէթրոյի կրպակը, Փլաս տէ Ֆէթ
Պէլվիլ (56 Րիւ փիա)
Ալֆորվիլ
Իսի, (20պիս, Րիւ տը լա Տէֆանս) :
Անիէռ – Պուա – Քոլոմպ :
ԼԻՈՆ. — Կեդրոնը (Րիւ Պուալօ 290ի մօտ) Վիլէօրպան :
ՎԱԼԱՆՍ. — Հայոց եկեղեցին :
ՏԷՍԻՆ. — Ավ. Ժան Ժօռէս :
ՄԱՐՍԷՅԼ. — Քուռ Պէլզէօնս, Րիւ տէ Տոմինիքէն
ՓՈՄՈՆ. — (Տէլփոն), Սէնթ Անթուան, Սէն – Ժերոմ, Սէն Լու, Պուլվ. Օտտօ, էքս ան Փրովանս :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ECOLE NOTRE-DAME DE SACRE-CŒUR

167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով : Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն :

Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ : Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն : Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ : Բազմանդամ եւ չքաւոր ընտանիքներուն մասնաւոր պայմաններ :

Արձանագրութիւնները սկսած են :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

CH. MISSAKIAN — **Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ**

Օրեր եւ Ժամեր

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 75 ֆրանք
Վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 90 ֆր. կամ 18 $
Վեցամսեայ 50 ֆր. կամ 10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին : Դիմել Վարչութեան :

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ Ի ՎԵՐ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՀՐԱՇԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

CHATEAU DE LUDE (SARTHE)
Au pays du plus fastueux
Son et Lumière

Անդամներու հաւաքոյթ Կիրակի, Սեպտեմբեր 10ին, ժամը 8ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քափէ Թերմինիւս :

Մեկնում 8.15ին Վալէ տը Շըվրէօզի, Տամփիէր, Ռամպուլէ, Շարթր (այցելութիւն Մայր Տաճար), (Շաթօտէն (ճաշ) Վանտոմ, Մոնթուառ, Ժամանում, Լիւտ կէսօրէ ետք :

Այցելութիւն դղեակին, հանգիստ, ճաշ լաւ ճաշարան մը : Ապա, բացառիկ ներկայացում մը, երկու ժամ, անմոռանալի երեկոյթ մը :

Վերադարձ դէպի Փարիզ կէս գիշերին եւ ժամանում Շաթօ տը Վէնսէն առաւօտեան 5.30ին :

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՄԷՋԸ՝ 55 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Արձանագրութեան պայմանաժամ՝ Սեպտեմբեր 8

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

travaux de peinture et de décoration de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ
22, rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻԻՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառ-կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ խաղաններկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն. — Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոյթներ.

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ
Նոր վէպը

ԿՐԱԿԷ ՇԱՊԻԿԸ

420 մեծադիր էջ
Գին՝ 10 Փրանք

Զրոյց Գ. հատոր, 7 Փրանք, երկու հատորներուն համար դիմել «Յառաջ»ի :

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 2 Septembre 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11000 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.000

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ. ՆԵՐՍԷՆ ՈՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

Ա. ՆԵՐՍԷՆ

Ներսէն դիտուած՝ Թուրքիոյ պատասխանատու վարիչներու ակնոցով՝ Թուրքիա կը ներկայացնէ բարգաւաճ վիճակ մը, տնտեսութիւնը աստիճանաբար կը զարգանայ օրէ օր, շինարարական աշխատանքները առաջ կը տարուին մեծ թափով եւ փայլուն հեռանկարներ կ'ուրուագծուին հորիզոնին վրայ :

Ասիկա չքաղրամին մէկ կողմն է :

Դուրսէն դիտուած՝ օտար տնտեսագէտներու եւ ելմտագէտներու կարծիքով Թուրքիա հետզհետէ կ'երթայ դէպի սնանկութիւն եւ առանց արտաքին նիւթական ու դրամական աջակցութեան պիտի չկրնայ դուրս գալ անելէն :

Այս ալ չքաղրամին միւս կողմն է :

Քննելով կացութիւնը այնպէս ինչպէս կը նկարագրէ Թուրք մամուլը, կը տեսնուի, որ երկրին ամէն կողմը նոր գործարաններ կը հիմնուին, ամբարտակներ կը կառուցուին եւ ժողովուրդի բարօրութեան համար զանազան հանրօգուտ ձեռնարկներ կը կատարուին :

Վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ տենդոտ աշխատանքի լծուած է : Մէկ կողմէ մամուլի ասուլիսներ կը սարքէ, միւս կողմէ շրջապտոյտներ կը կատարէ ներքին գաւառները եւ Սեւ Ծովի նաւահանգիստները, ամէն տեղ ճարտարարուեստական նոր հիմնարկի մը բացումին նախագահելով եւ քաջալերական ճառեր խօսելով :

Առաջին Հնգամեայ ծրագիրը, ըստ իրեն, յաջողութեամբ պսակուեր է եւ խորհրդարանը քններ ու վաւերացուցեր է երկրորդ Հնգամեան (1967 – 1972) :

Այս ծրագիրը նոր հանգրուան մը պիտի բանայ եղեր երկրի տնտեսական հասարակական վերականգնումի ճամբուն վրայ :

« Քանի որ որոշեր ենք բացարձակապէս ժողովրդավար պետութիւն մը ըլլալ, պարտաւոր ենք զարկ տալ նաեւ մեր տնտեսական անկախութեան : Ընկերային ու տնտեսական վերականգնումով է, որ Թուրք ազգը կրնայ ապրիլ քաղաքակրթութեան ճամբուն մէջ», յայտարարեր է Տէմիրէլ Պոլսոյ մէջ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին :

Ու զանազան խոստումներ ըրեր է Պոլսեցիներուն : Մինչեւ 1969ի վերջը Պոլսոյ 262 գիւղերը ելեկտրական լոյս պիտի ունենան եղեր :

Օսմ. կայսրութեան նախկին մայրաքաղաքին արուարձանները գնչուներու աւանի մը ձեւն են առած, իրենց 130,000 գիւղերբբոյսերով (կէճէ քոնտու), որոնց 80,000ը լոյս չունին : Չորս տարիէն բոլորն ալ պիտի ունենան եղեր :

Ըստ վարչապետին՝

Նորակառոյց Ամպարլըի ելեկտրակայանը Պոլսոյ ճարտարարուեստական հաստատութեանց եւ Թրակիոյ ելեկտրականութիւն պիտի հայթայթէ :

Հէրէքէի կրաղիւսի գործարանը տարեկան 380,000 թոն կրաղիւս պիտի արտադրէ :

Եշիլքէօյի օդակայանէն մինչեւ Վոսփոր նոր ուղի մը պիտի շինուի եւ պիտի կապուի Պոլիս – Անգարա ճամբուն :

Երկու տարուան ընթացքին վեցուկէս միլիառ Թրք. ոսկի պիտի յատկացուի Պոլսոյ վերաշինութեան եւ բարեզարդումին համար : Մինչեւ գալ տարուան վերջ պիտի շինուին երեք ամբարտակներ, մէկ զտարան, 16 զործատուն, երեք ելեկտրակայան եւ չորս վարժարան : 2700 գիւղեր ջուր պիտի ունենան :

Վարդօ, որ անցեալ տարուան երկրաշարժէն քանդուած էր, հիմնովին պիտի վերաշինուի : 25 նահանգներու մէջ 18 մեծ հիմնարկներու եւ երկու հարիւր նոր գործարաններու հիմերը պիտի դրուին :

Վարչապետ Տէմիրէլ Օգոստոս 4ին Գոնիայի մէջ հիմնարկէքը կատարած է անգլիկի նոր գործարաններուն, Ագչէհիրի մէջ բացած է ելեկտրակայանը եւ դրօսաշրջիկներու լեռնային իջեւանը : Ցետոյ բացումը կատարած է Ալթընափայի ամբարտակին եւ հիմը դրած է անագապըղինձի նոր գործարաններուն, որոնք պիտի արժեն աւելի քան մէկ միլիառ Թրք. ոսկի :

Սէյտիշէհիրի ալիւմինիոմի գործարանին հիմնարկէքը կատարած է Օգոստոս 5ին մեծ հանդիսաւորութեամբ, որուն ներկայ գտնուած են Անգարայի խորհըրդային դեսպան Սմիրնով, դեսպանատան անդամները, խորհրդային փորձագէտներ ու ճարտարագէտներ : Այս գործարանը պիտի արժէ մէկ միլիառ 740 միլիոն Թրք. ոսկի :

Ասիկա մէկն է այն մեծ ձեռնարկներէն, որոնց համար համաձայնագիր կնքուած էր վերջերս Մոսկուայի եւ Անգարայի միջեւ : Գործարանը պիտի կառուցուի Խ. Միութեան ծախքով :

Դեսպան Սմիրնով ճառ մը խօսելով յայտնած է թէ կառուցանելի գործարանը պիտի ըլլայ մեծագոյնը ո՛չ միայն Թուրքիոյ, այլ բազմաթիւ դրացի երկիրներու եւ ինքզինք պիտի պարտադրէ ալիւմինիոմի համաշխարհային հրապարակին : Ցետոյ աւելցուցած է, սրտառուչ շեշտով.

«Երկրորդ հնգամեայ ծրագրին մէջ մեծագոյն տեղը կը գրաւէ ալիւմինիոմի գործարանը : Մեր կառավարութիւնը թուրք ժողովուրդին համար ցանկացող ու մաղթող է, որ հնգամեայի ծրագիրները իրականանան : Այս գործարանին կառուցման ժամանակ թուրք եւ խորհրդային ճարտարագէտները ու գործաւորները ձեռք ձեռքի պիտի տան եւ պիտի աշխատին մէկ նպատակի համար : Հոս ո՛չ միայն նոր գործարան մը պիտի կառուցուի, այլ միաժամանակ հիմերը դրուած պիտի ըլլան մեր երկու ժողովուրդներու բարեկամութեան եւ սերտ յարաբերութեան :

(Նո՞ր պիտի դրուին հիմքերը : Մոռցա՞ն Լէնինն ու Մուսթաֆա Քեմալը) :

Այս գործարանը տարեկան 25 միլիոն տոլարի եկամուտ պիտի բերէ օտար դրամով, որուն ա՛յնքան պէտք ունի Թուրքիա :

Սիւլէյման Տէմիրէլ պատասխանելով դեսպան Սմիրնովի ճառին, իր կարգին շեշտած է Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան կարեւորութիւնը :

« Այս զետեղումները, ըսած է, կարեւոր քայլ մը կը կազմեն դէպի Թուրքեւխորհրդ. բարի դրացիական յարաբերութեանց սերտացումը : Մեր խաղաղասիրական սկզբունքներուն հիմը կը կազմէ նաեւ մեզի հետ համերաշխ ապրելու ցանկութիւնն ու տրամադրութիւնը ունեցող ժողովուրդներու հետ մեր ալ հաշտ ապրիլը » :

Թուրք վարչապետը տակաւին ուրիշ գործարաններու բացումը կամ հիմնարկէքն ալ կատարած է :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

(1)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ ԱՐԴԻՒՆՔ ԽԱՐԹՈՒՄԻ ՄԷՋ

Սուրիացիք ձգեցին – գացին Խարթումի ժողովը, տրուած ըլլալով որ բնաւ համաձայն չեն այն չափաւոր առաջարկներուն որ հոն կ'ըլլան : Նախարարը ըսած կ'ըլլայ սակայն Նասրի թէ կ'ենթարկուին հոն տրուած որոշումներուն իբրեւ մեծամասնութեան օրէնք :

Կարելի չէ անշուշտ բոլորովին ճախողութեան մասին խօսիլ այս ժողովին առթիւ : Արդարեւ նկատելի է ամբոխավար բանաձեւումներու անհետացումը, ինչ որ կարեւոր քայլ մըն է արաբական մտայնութեան մէջ : Ուրիշ նոյնքան կարեւոր քայլ մըն է Եմէնի շուրջ Ֆայսալ – Նասր համաձայնութիւնը, թէեւ դէտեր նկատել կուտան թէ առաջին անգամ չէ որ Եգիպտոս եւ Սէուտի Արաբիա թուղթի վրայ կը համաձայնին եւ ետքը՝ համաձայնութիւնները չեն յարգուիր դէպքերու մէջ :

Ամէն պարագայի մէջ նորութիւն էր նաեւ լսել Նասրի լեզուն .— «Պատրաստ եմ պատերազմ ընելու նորէն, բայց բանակ չունիմ այլեւս եւ երկրիս տնտեսութիւնը շատ ծանր վիճակի մէջ է : Հարցն այն է թէ այդ պարագային ի՞նչ պիտի ընէք դրական գետնի վրայ ինծի օգնելու համար» : Պարզ է որ սովորութիւն չէր ժողովականներուն համար նման համեստ ճառեր ունկնդրել :

Արաբական երկիրները ի վիճակի չեն արդէն որեւէ օժանդակութիւն բերելու : Տնտեսական գետնի վրայ, տեսնուեցաւ Պաղտատի ժողովէն ետք թէ միտք իսկ չունին պահելու քարիւղի ամպարկօն, ոչ ալ իրենց դրամագլուխները քաշելու «աշխարհակալ» դրամատուներէն : Զինուորական գետնի վրայ, այլեւս արդէն յորդանանեան ուժ չկայ, եգիպտական բանակն ալ աւելի փայլուն վիճակի մէջ չէ, օդուժ ալ չունի : Այս պատճառով է արդէն որ չափաւորները կը նեղուին Ալժերացիներուն եւ Սուրիացիներուն «պոռոտախօսութենէն » եւ ծանր խօսքեր ալ կ'ընեն անոնց հասցէին : Այսպէս Պումետիէնի մասին, նրբանցքներու մէջ, չեն քաշուիր ըսելէ «դիւրին է իրեն համար բունցքը զարնել սեղանին երբ հինգ հազար քիլոմեթր հեռու է, այն վայրէն ուր հարցերը դրուած են » : Աւելի խիստ են Եգիպտացիներուն մասին : Եգիպտացիք չեն քաշուիր մտածելէ թէ Սուրիացիք են պատերազմին պատճառը : Իրենց յանցանքն է եթէ Նասր դժուարութեան մէջ ե իշխանութիւնը կորսնցնելու վտանգին տակ է : Եգիպտացիք կ'աւելցնեն.— « Աւելին, սուրիական բանակը փայլուն ցուցադրութիւն մը չտուաւ : Իրականին մէջ, բնաւ չկռուեցաւ » : Եւ Նասր ու Հիւսէյն համոզուած կը մնան թէ իրականին մէջ, Ցունիսին, իրենք սուրիացի անպատասխանատու ղեկավարներու զործիքն եղան :

Նասրի դիրքը անշուշտ շատ փափուկ է : Իբրեւ քաղաքական եւ պետական դէմք պարտի իրատես ու խոհեմ քաղաքականութիւն մը վարել եւ խաղաղ լուծում մը գտնել Իսրայէլի հարցին : Բայց պէտք չէ մոռնալ թէ Նասր նաեւ առասպել մըն է եւ զոհը այդ աչասպելին : Ինք կը խորհրդանշէ շատ մը բաներ : Մարդն է՝ Սուէզի ազգայնացման, խտէալը արաբական միացած աշխարհին, եւ մահուկենաց պայքարին Իսրայէլի դէմ :

Կը թուի թէ Նասր ներսն ալ դժուարութիւններ ունի : Գրաքննութիւնն ալ լաւ կշռելէ ետք է Խարթումէն հասած լուրերը, որ կուտայ մամուլին :

Նախընտրաբար կ'ընտրուին Նասրի խիստ խօսքերը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ պաշտպանութեան նախարարը որ անկում մը ունեցած էր առջի օր, ծանր վիճակի մէջ է :Կը պարզուի որ սրտի տկարութեան հետեւանքով, ինկած է եւ գլխէն ալ վիրաւորուած : Նախարարը 57 տարեկան է : Ներկայիս կը խնամուի Համպուրկի համալսարանի բուժարանը, բայց լաւագոյն պարագային, ամիսներու պէտք ունի, ապաքինելու համար :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ կը շարունակեն դէշ վարուիլ անգլիացի գործավարին հետ, կարմիր պահակ մը մազերը քաշած ու նախատած է Տօլալտ Հոփսընը, որ շարունակած է պահել իր բրիտանական պաղարիւնը :

ՎԻԷԹՔՈՆԿԸ կը շարունակէ շատ յանդուգն յարձակումներ ընել Վիէթնամի մէջ: Ցարձակած են Քուանկ Նկայի բանտին վրայ եւ ազատած 1200 ձերբակալուածներ :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԷՆ Փեքինի ձայնասփիւռը կը հաղորդէ թէ մշակութային յեղափոխութեան առաջին տարուան ընթացքին 59 միլիոնի հասած է Մաօ Ցէ Թունկի գործերու տպաքանակը :

ՓԵՔԻՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն Մաօ որոշած է զինել իր կողմնակիցները : Կացութիւնը շատ ծանր է Քանթոնի մէջ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ սկսած է երեք – չորս երիտասարդ գրագէտներու դատավարութիւնը, իրենց անունն իսկ չի տրուիր : Արեւմտեան լրագրողները ներս չեն առնուած սրահէն : Ըստ Թօյթըր գործակալութեան ամբաստանեալներն են .— Վլատիմիր Բուկովսկի, Վատիմ Տըլօնէ եւ Եօժէն Կուշեւ : Բայց ըստ «Ֆրանս–Փրէս» գործակալութեան, Բուկովսկին չէ այլ Դոբրովոլսկին : Միակ բանը որ ապահով է այն է թէ եօթը հոգի ձերբակալուած է Ցունուար 22ին, Մոսկուա երիտասարդ մտաւորականներու կազմակերպած մէկ ցոյցին ընթացքին : Ասոնք կը պահանջէին Պատժական Գիրքին թիւ 70 յօդուածին ջնջումը որ կը վերաբերի պատիժներու բերանացի տարածման համար «սուտերու որոնք կը ձգտին վնասել Խորհ. Միութեան ընկերային կարգին» : Ըստ կարգ մը աղբիւրներու ասոնցմէ ոմանք երիտասարդ մտաւորականներու շարժում մը հիմնած են Ս. Մ. Օ. Կ. կոչուած (առաջին գիրերը ռուսերէն հետեւեալ բառերու՝ Բառ, Միտք, Անկեղծութիւն եւ Խորութիւն) :

ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ մերժած է Ցունաստան երթալ երգել : Միջազգային տօնավաճառին առթիւ է որ պիտի երգէր, Սելանիկ, Սեպտեմբեր 16ին եւ 17ին: Երգիչը այդ որոշումը տուած է Թէոտորաքիսի ձերբակալութեան պատճառաւ արուեստագէտի իր համախոհութիւնը ցոյց տալու համար :Նոյն ժամանակ սակայն մերժած է ստորագրել բողոքագիր մը Զորպայի հեղինակին ձերբակալութեան դէմ, առարկելով թէ երբեք քաղաքականութիւն չէ ըրած եւ չի փափաքիր դիրք բռնել հարցի մը համար զոր լաւ չի ճանչնար :

ԹՈՔԻՈՅԻ ամերիկեան դեսպանատան վրայ յարձակում մը կատարուած է :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ, պատերազմի դէմ մեծ ցոյց մը եղած է, Բ. աշխարհամարտի ծագման 28րդ տարեդարձին առջեւ : Ցոյցը մասնաւորաբար ուղղուած էր Միացեալ Նահանգներու եւ Իսրայէլի դէմ :

ՌԵԺԻՍ ՏԸՊՐԷԻ դատավարութիւնը անգամ մը եւս յետաձգուեցաւ : Կը խօսուի Սեպտեմբեր 15ի մասին:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Սեպտեմբեր վեցին կը մեկնի Լեհաստան, պաշտօնական այցելութեան :

1968Ի ՎԵՐԱՄՈՒՏԻՆ 12 միլիոն աշակերտ եւ ուսանող ունի Ֆրանսան :

ԽՍՀՄ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐԻ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ

Խորհ. Միութեան սահմաններ եւ քաղաքացիական օրէնսգրքի համաձայն քաղաքացիներն ունեն աշխատանքի, կատարած աշխատանքի դիմաց վարձատրութիւն ստանալու իրաւունք, նիւթական ապահովութեան իրաւունք՝ ծերութեան, հիւանդութեան, աշխատունակութիւնը կորցնելու դէպքերում. քաղաքացիները կարող են ունենալ գոյքի անձնական սեփականութիւն, բնակարաններից եւ այլ գոյքից օգտուելու իրաւունք, կարող են ժառանգել եւ կտակել գոյքը, ընտրել զբաղմունքի տեսակը, բնակութեան վայրը, եւայլն: Այսօրուայ մեր զրոյցը վերաբերում է քաղաքացիների անձնական սեփականութեան իրաւունքի մի քանի հարցերի:

Մեր երկրի տնտեսութեան արագ աճման հիման վրայ բարձրանում է աշխատաւորների նիւթական ու կուլտուրական մակարդակը:

Քաղաքացիների օրըստօրէ աճող պահանջները բաւարարւում են ոչ միայն անձնական սեփականութեան, այլեւ ըզգալի չափով այդ նպատակով առանձնացուած հասարակական ֆոնտերի հաշուին:

Հանրային այդ ֆոնտերը աշխատաւորների պահանջմունքների բաւարարման կոմունիստական եղանակ են:

Որոշ ֆոնտերից աշխատաւորներն օգտուում են ձրիաբար: Օրինակ, անվճար են ժողովրդական կրթութիւնը, բոլոր քաղաքացիների բժշկական սպասարկումը: Ծերութեան ու անաշխատունակութեան դէպքում աշխատաւորները ստանում են կենսաթոշակ, սովորողները՝ թոշակ, աշխատաւորներն ստանում են հանգստեան տների ու առողջարանների անվճար ուղեգրեր, տարեկան վճարովի արձակուրդ, եւայլն:

Հանրային որոշ ֆոնտերից էլ աշխատաւորներն օգտուում են չնչին վճարով: Օրինակ, պետական բնակարանային ֆոնտից կամ հիմնարկների, ձեռնարկութիւնների տներից նրանց տրամադրւում են բարեկարգ բնակարաններ:

Քաղաքացիների ամէնօրեայ պահանջմունքների բաւարարման գործում զգալի դեր է խաղում անձնական սեփականութիւնը: Անձնական սեփականութիւնը բացառապէս սպառողական բնոյթ ունի եւ օգտագործւում է քաղաքացիների ու նրանց ընտանիքների նիւթական եւ կուլտուրական ամէնօրեայ պահանջմունքները բաւարարելու համար:

Անձնական սեփականութիւնը հանդիսացող գոյքը չի կարող օգտագործուել այլ նպատակներով, այսինքն գոյքի այնպիսի օգտագործում, երբ առանց համապատասխան աշխատանք ու միջոցներ ներդնելու, քաղաքացին եկամուտ է ստանում:

Գործող քաղաքացիական օրէնսդրութիւնը նշում է, որ քաղաքացիների անձնական սեփականութիւն կարող է լինել այն գոյքը, որի նպատակն է բաւարարել նրանց սպառողական պահանջները: Օրէնքը չի թուարկում այդ բոլոր առարկաները եւ դա հնարաւոր էլ չէ, քանի որ նման առարկաների շրջանակը սահմանափակուած չէ:

Հանրապետութեան քաղաքացիական օրէնսգիրքը սահմանում է, որ իւրաքանչիւր քաղաքացի կարող է որպէս անձնական սեփականութիւն ունենալ աշխատանքային եկամուտներ ու խնայողութիւններ, բնակելի տուն, տնային օժանդակ տնտեսութիւն, տնային տնտեսութեան ու գործածութեան, անձնական սպառման եւ յարմարութեան առարկաներ, մթերատու անասուններ:

Քաղաքացիների աշխատանքային եկամուտ են համարւում բանուորների, ծառայողների, կոլտնտեսականների ստացած դրամական եկամուտները, նրանց ստացած կենսաթոշակը, ղանազան նըպաստները, ուսանողական թոշակը, եւն.:

Ժողովրդական տնտեսութեան տարբեր բնագաւառներում աշխատող բանուորների ու ծառայողների ամսական միջին աշխատավարձը 1966 թուականին կազմել է 133 ռուբլի: Բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական ուսումնական հաստատութիւններում սովորողներին տրուող ուսումնական թոշակի առաւելագոյն չափը հասնում է հարիւր ռուբլու:

Քաղաքացին իրաւունք ունի իր դրամական եկամուտները տնօրինել իր հայեցողութեամբ: Օրինակ, գնել սպառման առարկաներ, որոշ դրամական գումար նուիրել կամ կտակով թողնել մէկ ուրիշի: Նա իրաւունք ունի դրամական միջոցները պահել իր մօտ կամ այդ նպատակով բատեղծուած պետական աշխատաւորական խնայողական դրամարկղներում:

Խնայողական դրամարկղները ոչ միայն պահում են քաղաքացիների կողմից իրենց յանձնուած աւանդները, այլեւ նրանց յանձնարարութեամբ կատարում են տարբեր վճարումներ: Օրինակ, աւանդատու քաղաքացու ցանկութեան դէպքում խնայողական դրամարկղը կարող է կոմունալ վարձը խոփանցել, կատարել այլ յանձնարարութիւններ: Ցանկացած ժամանակ աւանդատուներն իրաւունք ունեն դրամական աւանդը ետ ստանալ, իսկ խնայողական դրամարկղը պարտաւոր է գումարից բացի աւանդատուին վճարել եկամուտ տոկոսների ձեւով:

Խորհրդային Հայաստանի 490 հազար աւանդատուներ 1967 թուականի Յունուարի մէկին պետական խնայողական դրամարկղներում որպէս աւանդ ունէին 235·6 միլիոն ռուբլի խնայողութիւն: Այս փաստը աշխատաւորների նիւթապէս ապահովուածութեան եւ բարեկեցիկ կեանքի ցայտուն վկայութիւնն է:

Քաղաքացիների աշխատանքային եկամուտները կարող են լինել ոչ միայն դրամական ձեւով, այլեւ բնամթերքի: Օրինակ, հանրային տնտեսութեան մէջ կատարած աշխատանքի դիմաց կոլտնտեսականները դրամական եկամտից բացի, ըստանում են նաեւ գիւղատնտեսական մթերքներ՝ բանջարեղէն, միրգ, հացահատիկ, կաթնամթերք: Բացի այդ, կոլտնտեսականները լրացուցիչ եկամուտ են ըստանում իրենց տնամերձ հողամասից, ունեն մթերատու անասուններ:

Խորհ. քաղաքացիները անձնական սեփականութեան իրաւունքով կարող են ունենալ տարբեր տեսակի ինքնաշարժներ՝ անձնական կարիքների համար:

Քաղաքացիներն իրաւունք ունեն նաեւ անձնական սեփականութեան իրաւունքով ձեռք բերել մթերատու անասուններ՝ կով, ոչխար, այծ, եւայլն: Աւելին, սովետական պետութիւնը քաղաքացիներին, մասնաւորապէս կոլտնտեսութեան անդամներին, նրանց ցանկութեան դէպքում, օգնում է ձեռք բերել մթերատու անասուններ, այդ նպատակով բաց թողնելով երկարաժամկէտ վարկ:

Կոլտնտեսականները անձնական մթերատու անասուններ են պահում տուեալ կոլտնտեսութեան կանոնադրութեամբ սահմանուած քանակով: Կոլտնտեսութիւնը այդ նպատակով առանձնացնում է արօտավայրեր, օգնում կոլտնտեսականներին՝ անասնակեր ձեռք բերելու գործում, հընարաւորութիւններ է ստեղծում, որ կոլտնտեսականները կարողանան իւրացնել սեփական մթերքների աւելցուկը:

Վերջապէս քաղաքացիներն իրաւունք ունեն որպէս անձնական սեփականութիւն ունենալ տնային տնտեսութեան, անձնական սպառման ու յարմարութեան առարկաներ: Դրանք տնային տնտեսութիւն վարելու, անձանց սպառողական կարիքները բաւարարելու համար կոչուած իրերըն են, քաղաքացիների մասնագիտական աշխատանքի գործիքները: Այս խմբի առարկաներն այն առանձնայատկութիւնն ունեն, որ դրանց նկատմամբ օրէնքով բռնագանձում չի կարող կատարուել՝ ուրիշ անձանց կամ թէկուզ պետութեան հանդէպ ունեցած պարտաւորութիւններով:

Խորհ. սահմանադրութեան համաձայն քաղաքացիների անձնական սեփականութեան իրաւունքը պաշտպանւում է օրէնքով:

Խորհ. քաղաքացիների քաղաքացիական իրաւունքները պաշտպանւում են այն դէպքում, երբ դրանք իրականացւում են իրենց կոչմանը համապատասխան, չեն հակասում ոչ գործող օրէնքներին եւ ոչ սոցիալիստական համակեցութեան կանոններին:

Այն դէպքում, երբ անձնական սեփականութիւնն օգտագործուելիս խախտւում են այս պահանջները, ապա սեփականատիրոջ իրաւունքները ոչ միայն չեն պաշտպանւում, այլեւ որոշ դէպքերում օրէնքով նա զրկւում է տուեալ գոյքի նըկատմամբ սեփականութեան իրաւունքից:

Մի շարք դէպքերում քաղաքացիների անձնական սեփականութեան ներքոյ կարող են գտնուել այնպիսի գոյք, որն ունի խոշոր գիտական, գեղարուեստական, պատմական կամ այլ հասարակական արժէք, (օրինակ, քաղաքացու մօտ կարող են գտնուել նշանաւոր երգահանի անձնական երաժշտական գործիքը, գասական գրողի ձեռագրերը, աշխարհահռչակ նըկարչի ստեղծագործութիւնների խնկալանը, կուսակցական, պետական գործչի անձնական իրերը, եւայլն):

Սոցիալիստական հասարակութիւնը շահագրգռուած է, որպէսզի դրանք պահպանուեն ինչպէս հարկն է: Հասարակութեան համար միեւնոյն չէ, թէ սեփականատէր քաղաքացին, ինչպէս է վերաբերւում դրանց նկատմամբ: Եթէ սեփականատէրը վատ է վերաբերւում նման իրերի հետ, ասենք նշանաւոր նկարչի ստեղծագործութիւնը պահում է խոնաւ տեղ, որի հետեւանքով այն կարող է արժեզրկուել, կարելի է ասել, որ քաղաքացին իր իրաւունքն իրականացնում է ի վնաս ողջ հասարակութեան: Ցանուն հասարակական շահի, նըման ստեղծագործութիւնները պետութիւնը կարող է վերցնել, ի հարկէ, քաղաքացուն տալով համապատասխան հատուցում:

Գործող օրէնսդրութիւնը նաեւ պաշտպանում է քաղաքացիների անձնական սեփականութեան իրաւունքը, եթէ այն խախտւում է ուրիշ քաղաքացիների ու կազմակերպութիւնների կողմից:

Իրենց խախտուած իրաւունքների պաշտպանութեան համար քաղաքացիները կարող են դիմել հասարակական կազմակերպութիւններին, իրաւունքը խախտողի հիմնարկութեան ու կազմակերպութեան ղեկավարութեանը, ընկերական կամ միջնորդ դատարաններին, վերջապէս՝ ժողովրդական դատարաններին:

Այսպիսով սովետական քաղաքացիներին տրուած անձնական սեփականութեան իրաւունքը երաշխաւորուած իրաւունք է: Իսկ այդ նշանակում է, որ քաղաքացիների անձնական սեփականութեան իրաւունքը ոչ միայն տրուած է օրէնսդրական կարգով, այլեւ ստեղծուած են դրանից օգտուելու հնարաւորութիւններ:

ԳԵՂԱՄ ՂԱՐԱԽԱՆԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ

Մեր անցնելիք ամբողջ տարածութիւնը, ուրկէ անգամ մը Հայերը փախած էին, բայց յետոյ մասամբ վերադարձած, բնակարաններ յարմարցուցած, հերկած ցանած էին, հիմա, քաղի առեն ամէն ինչ լքելով կը փախչէին դարձեալ, մեզի հետ, ռուս զօրքին հետ:(Ո՞վ պիտի պնդէ կամ հերքէ թէ այս նահանջները ռուսական ռազմավարութիւն կամ քաղաքականութիւն չէին, այլ պարտութիւն):

Պտուղներու եղանակն է: Քանի մը Խազախներ ալ եկեր են մեզի պէս պտուղ ուտելու, բայց փոխանակ ծառը բարձրանալու, ծառը տապալելու եռեւէ են, իրենց թուրերու հարուածներով: Ծառերուն տակ լեցուն է ծիրանը, բայց անոնք չենք ուտեր:

Ալալթի մեղրածորան ծիրանները ոսկեգոյն, հասունցած, պատռած, մեղրի չիթեր դուրս տուած: Անհատնում, առատ: Ծառ մը կը բարձրանամ, ծառ մը՝ Յակոբ էֆէնտին: Կ'ուտենք անհաշիւ, անկշտում: Կ'ուռին մեր փորերը, բայց չենք կրնար դադրիլ ուտելէ, ճիւղերու ծայրինները մանաւանդ:

— «Էհ, Յակոբ էֆէնտի, ալ չիջնա՞նք»:

— «Հա, փաշա, հա, սըւոնք ալ ուտեմ տէ՝ իջնենք»:

Ան կ'ուտէ, ես ալ կ'ուտեմ, մինչեւ որ ալ կարողութիւն չի մնար շարժելու: Չենք կրնար իջնել: Կը սպասենք:

Վարը, ծառին տակ խոշոր կրիայ մը կը շարժի: Իրարու լուր կուտանք, բայց ո՞վ պիտի իջնէ: Ոչ ան իջաւ, ոչ ալ ես: Կրիան կամաց կամաց կը քալէ, երբեմն արածելով: Ալ չենք նայիր, թող երթայ:

Խազախները շատոնց գացին: Մենք մընացինք:

Գլխաւոր ճամբէն բաւական հեռու ենք, բայց կը տեսնենք, միշտ խճողուած է, բոլորը կ'աճապարեն: Վերջը չի տեսնըւիր:

Շատ հեռուէն հատ հատ թնդանօթի ձայն կը լսուի:

Ժամանակը կ'անցնի, կ'իջնենք ծառէն: Կը փնտռենք կրիան, կը գտնենք ու կ'առնենք: Կը գտնենք աղբիւր, կը նըստինք մօտը: Կրիան կը կտրենք, կը լըւանք, կը խորովենք: Միայն թէ աղ չունինք: Էհ, ի՞նչ կ'ըլլայ, առաջին անգամ չէ որ առանց աղի պիտի ուտենք: Այս ալ կ'ուտենք:

Գիշերը մօտ է: Խոհեմութիւն չէ երկուքս մինակ հոս գիշերել: Կարմունջի կողմէն, մեր ենթադրած ու փափաքած գործողութեան համար նշաններ չեն երեւիր: Մեր զօրամասերը ո՞ւր փնտռենք: Առա՞ջ գացին թէ ետ մնացին: Որո՞ւ հարցընենք, չենք գիտեր: Մեզի կը մնայ միայն շարունակել ճամբան, մինչեւ ուր որ երթան մեզմէ առաջ գացողները:

Երեւանէն ճակատ մեկնելու համար, ինչպէս գրած եմ, Երեւան – Ջուլֆա – Խոյ – Վան – Ոստան ճամբով անցած ենք: Իսկ հիմա կը նահանջենք ծովուն միւս կողմով՝ Ալաշկերտ – Ղարաքիլիսէ եւ դէպի Իգտիր:

Կ'իջնանք մայր ճամբան ու կը խառնուինք հոսանքին: Կը հասնինք գիւղ մը ուր կը գիշերենք:

Առտուն կը շարունակենք ճամբան փոշիի ամպի մը մէջէն, եւ առաւօտեան քիչ մը զովէն ետք՝ կիզիչ արեւին տակ:

Մինչդեռ ծովուն միւս ափը, Վանէն սկսեալ մինչեւ Դատուան կանաչութիւն, ծառ, ծաղիկ ու բազմաթիւ ջուրի ակերկան, այս ափը Ջուլֆայէն Խոյի ճամբուն նման անջրդի է, խոտ ու ծառ չկայ: Քար ու ժայռ, եւ երբ ժամեր քալելէ ետք ջուր մը հանդիպի, աղի – լեղի, ծովուն ջուրն է, չի խմուիր:

Յոգնած, ծարաւ: Սկսաւ երկուքիս ալ գլուխը ցաւիլ: Ճամբէն շատ հեռուն, արտի մը եզերքը քանի մը ծառ տեսանք: Ըսինք՝ երթանք քիչ մը թէ արեւէն ազատինք եւ թէ փոշիէն: Հազիւ հասած ծառերուն տակ, սկսանք դողալ: Դող մը՝ անզսպելի: Որքան կը ջանանք չդողալ, չենք կրնար, ու կը յանձնենք ինքզինքնիս դողին: Կը տեւէ մօտ մէկ ժամ:

Դողը իր գործը վերջացնելէ ետք, եկաւ տաքութիւնը, հետն ալ փորի ցաւ: Կը գալարուիմ: Արտին եզերքը հասնելու համար հազիւ կրնամ քանի մը քայլ փոխել, ու վերջապէս... փա՜ռք քեզ, Աստուած, վերջացաւ ծիրանին ու կրիային յեղափոխութիւնը:

Ծունկերս կը թուլնան, դժուարութեամբ կը հասնիմ ծառերուն տակ:

Քիչ ետք Պ. Յակոբ ալ կը բռնուի նոյն ցաւերէն, ու կը վճարէ իր պարտքը:

Դիակի պէս ինկած ենք, շարժելու անկարող:

Ընդարձակ ցորենի արտ մըն է: Ցորենը քաղցր՝ դէզեր են շիներ: Հեռուն, արտին միւս եզերքը քանի մը զինուորական վըրաններ կան, որոնք քանդելու եռեւէ են: Կը պատրաստուին փախչելու: Գլուխնիս պայուսակներուն վրայ՝ պառկած ենք ու կը ծխենք: Ոտքերնուս կողմէն մուխ մը սկսաւ, սկսաւ տարածուիլ: Ցորենի արմաններն է որ արեւէն չորցած, կրակ առեր են մեր նետած լուցկիէն: Կ'ուզենք մարել բայց կարելի չէ, կ'երթայ արընթաց, լափելու համար ցորենի դէզերը ու հասնելու մինչեւ վրանները:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՓԻՓԷՐԵԱՆ

(36 Շար.)

ՀԱՅ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆԵՐ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Պաղտին Երրորդ կը մեկնի Անտիոք, դաշնագիր կը կնքէ Մանուէլ Կոմնենոսի հետ, որուն եղբօր աղջկան ամուսինն էր։ Կը խոստանայ Ֆրենկ զօրատ մը տրամադրել կայսեր մահմետականներու դէմ։

Պաղտին օգտակար կ'ըլլայ նաեւ Հայերուն, կը հաշտեցնէ անոնց հետ։ Կայսերական բանակը կը քալէր Թորոս Երկրորդի վրայ, որ քաշուած էր արծիւներու բոյնին մէջ։ Կ'առաջարկէ Թորոսին ընդունիլ կայսեր վեհապետութիւնը եւ կայսեր ալ կ'առաջարկէ Թորոսի իշխանութիւնը։ Թորոս կը հաւանի, կուգայ կայսերական բանակը, կը խոնարհի կայսեր առջեւ, կը խոստովանի սխալները, երդում կ'ընէ հաւատարմութեան եւ կը ստանայ վերլին Կիլիկիոյ իշխանութիւնը։

Թորոս կայսեր նուէր կը բերէ մեծաքանակ գանձ, գոմէշ, ձի։ Կայսեր հիացում կը պատճառէ նուիրատուութիւնը։ Սպաներուն առջեւ կը գովաբանէ Թորոսի խոհեմութիւնը, իր կարգին նուէրներ կուտայ հայ իշխանին, որ կը խոստանայ օգնել կայսեր բանակին՝ Սելճուքներու դէմ։

Հայեր եւ կայսր գոհ եղան կարգադրութենէն։ Պաղտին Երրորդ այսպէս կը միացնէր բիւզանդական, հայ եւ ֆրենկ ուժերը։

Պաղտինի շնորհիւ Անտիոքի Ֆրենկները կ'ընդունին կայսեր գերիշխանութիւնը։ Մանուէլ Անտիոք կը մտնէ մեծ հանդիսութեամբ պատկառելի թափորով մը, մեծաքումար դրամ կը բաշխէ քաղաքացիներուն։ Երբ Պաղտին անզգուշութեամբ ձիէն վար կ'իյնայ որսի ատեն, կայսրը կը փութայ վերցնելու։ (15 Մայիս 1159)։

Երբ միացեալ բանակը կը քալէ Հալէպի վրայ, Նուրետտին խաղաղութիւն կը խնդրէ եւ բանտարկեալները կ'արձակէ։ Կայսրը գոհ կը մնայ եւ կը մեկնի Պոլիս, որովհետեւ ըմբոստութիւն մը ծագած էր մայրաքաղաքին մէջ, այլապէս պիտի յառաջանար Հալէպ եւ ապահովաբար գրաւէր։ Հայերը կը փափաքէին որ Հալէպը գրաւէր, յուսախաբ եղան եւ սկսան անիծել Յոյները։ Մանուէլ քաղաքականութիւն կը խաղար, պիտի չուզէր ջախջախել Նուրետտինի ուժերը, որպէսզի Ֆրենկները բացարձակ տէրը չմնան եւ միշտ իր օգնութեան պէտք ունենան։ Մանուէլ ընծաներ ալ կը ղրկէր Նուրետտինի, որ գոհ կը մնար ժամ պրծելուն համար։

Կայսեր բանակը հայ-ֆրենկ զօրքով կը յարձակի Քլիճ-Ասլանի վրայ եւ կը փախցնէ զայն։ (1161 աշուն)։

Յաջորդ տարին սուլթանը կը մեկնի Պոլիս եւ արքայավայել ընդունելութիւն կը գտնէ։ Օրական երկու անգամ ճաշ կը ղրկուի ոսկի եւ արծաթ ափսէներով, թանկագին ընծաներ կը տրուին։ Սուլթանը կայսեր կը փոխանցէ Սեբաստիան։

«1162 թուականը, սուլթանին այցի տարին, արեւելեան պատմութեան մէջ կարեւոր թուական մըն է։ Սուլթան մը կ'ընդունի Բիւզանդիոնի վեհապետութիւնը, որ հատուցում մըն է Մանազկերտի պարտութեան»։

Պաղտին Երրորդ կը մեռնի 33 տարեկանին, երիտասարդական աւխնով խանդավառ տակաւին, 10 Փետրուար 1162ին (Շարլ Տիլ կը գրէ 10 Յունուարին), Տրիպոլիսի բժիշկին թունաւորումով։ Մահմետականներ անգամ կը ցաւին եւ Նուրետտին ալ ցաւ կը յայտնէ եւ չուզեր առիթէն օգտուիլ, վեհանձնութիւնը չի պակսիր աթաբեկներէն ոմանց մօտ։ Յարգանք պարտադրած էր ամէնուն, իր մահը մեծ կորուստ մըն էր քրիստոնէութեան։ Կը մեռնէր անժառանգ, յաջորդ թողլով կրտսեր եղբայրը, Ամօրին, որ ամուսնացած էր Ժոսլին Երկրորդի Ագնէս անուն աղջկան հետ եւ երկու զաւակ ունէր, մանչ մը, որ Պաղտին Չորրորդ պիտի ըլլայ եւ Սիպիլ անուն աղջիկ մը։

Ագնէս թոռնիկն է Կոստանդին Թուրինեանի աղջկան, պիտի ըլլայ Արտայէն, Մորֆիայի Մելիսենտայէն ետք չորրորդ հայ թագուհին, թէեւ ֆրենկ-արմէն խառնածին մը։

Պարոնները կը պահանջեն որ թողու Ագնէսը, որովհետեւ անարժան է Երուսաղէմի թագուհի ըլլալու, կը յայտարարեն, թէ չթողելու պարագային պիտի չճանչնան զինք որպէս թագաւոր։ Ագնէս ամբաստանուած էր թեթեւաբարոյ։

Ամօրի տեղի կուտայ, Ագնէս կը հեռանայ Երուսաղէմէն եւ անմիջապէս կ'ամուսնանայ Ռամլէի տիրոջ հետ, հերքելով ամբաստանութիւնը։

Պաղտին եւ Սիպիլ կը մնան գահին ժառանգորդ։

Նուրետտին կը յարձակի Հարեմի վրայ, Ֆրենկներ յանդուգն յարձակումներով կը ջանան պաշտպանել, ետ կը մղեն պաշարողները, բայց վերջապէս տեղի կուտան։ Թորոս Երկրորդ Ֆրենկներուն հետ է, չեզոք մը կատարելու համար, անակնկալ յարձակում կը կատարէ Մարաշի վրայ, գերի կը բռնէ չորս հարիւր Թուրք եւ կը սպառնայ ողջ-ողջ այրել զանոնք, եթէ Նուրետտին չփոխանակէ իր գերիներուն հետ։ Նուրետտին տեղի կուտայ եւ ետ կը քաշուի։ (1165)։

Թորոս Երկրորդ կ'այցելէ Երուսաղէմ Ամօրի Առաջին թագաւորին, որ Մելիսենտայի երկրորդ որդին է, Մորֆիայի թոռը, քառորդ հայ մը։ Կիլիկիայէն մինչեւ Երուսաղէմ կը տեսնէ առաւելապէս մահմետական ֆելլահներ եւ միայն ֆրենկ զինուորականներ։ Կը զարմանայ, որովհետեւ պետութեան մը հիմը գիւղացի դասակարգն է։ Ամօրիի կ'առաջարկէ հայ երկրագործներ փոխադրել Երուսաղէմի շրջականները, ամրացնել թագաւորութիւնը, տոկուն զինուորներ պատրաստել, օգտակար եւ վստահելի տարր մը զետեղել իսլամ տարրին մօտ։

Ամօրի կը հաւանի Թորոսի խորհուրդին, ժողովի կը հրաւիրէ եպիսկոպոսներ եւ պարոններ հարցը քննելու համար։

Հայ տարրը լայն իրաւասութիւններ պիտի ունենար եւ զինուորական ծառայութիւն պիտի կատարէր, Լատին եկեղեցականները կ'առաջարկեն եկեղեցական իշխանութեան իրաւունքներու պահպանումը։ Հայերը պարտաւոր պիտի ըլլային եկեղեցական տուրք վճարելու։ (1167)։

Թորոս կը մերժէ եկեղեցականներու պահանջը – «Հայերը պիտի չգան օտար երկրի մէջ ստրուկներ ըլլալու»։ Կրուսէ կ'աւելցնէ. «Եթէ Հռոմի հարցուցած ըլլային, ապահովաբար աւելի բարեացակամ պիտի ըլլար, մանաւանդ որ հայ եկեղեցին լաւ յարաբերութիւն ունէր Հռոմի հետ Գրիգոր կաթողիկոսի օրէն, որ Երուսաղէմի լատին սինոտին ներկայ եղած էր 1140 թուին եւ Շնորհալի (Ապրիլ 1166, 8 Օգոստոս 1173) համամտութիւն կը յայտնէր»։

Թորոսի մահով կիլիկեան քաղաքականութիւնը կը փոխուի։ Արկածախնդիր Մլեհ մը, որ Թորոսը սպաննելու ծրագիր մը յղացած էր եւ արտաքսուած Կիլիկիայէն, կը մօտենայ Նուրետտինի եւ օտար ուժերու օժանդակութեամբ կը տիրանայ Կիլիկեան իշխանութեան։ Մլեհ թշնամի է թէ Բիւզանդիոնի, եւ թէ Ֆրենկներուն։ Ասիկա դաւաճանութիւն էր Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ դէմ, Կիլիկիոյ Հայութեան դէմ, կը նպաստէր Նուրետտինի ուժեղացման։ Աթաբեկը կը խոստովանէր թէ «Մլեհը կը գործածէ իր դաւանակիցներուն դէմ կռուելու համար»։ Տոմիս կը գրէ. «Մեալիք հայը կը մտնէ Տաճարական ասպետներու կարգը, կը մոռնայ իր երդումը, կը յարի Նուրետտինի եւ կ'ապստամբի քրիստոնեայ նահանգները»։

Մլեհի սպաննութեամբ, 1175 թուին, կիլիկեան իշխաններ կը վերադառնան նախկին քաղաքականութեան, կը շարունակեն խնամութիւններ հաստատել Եւրոպացիներու հետ, իշխաններ եւ յետոյ թագաւորներ կ'ամուսնանան օտար իշխանուհիներու հետ։ Անոնք տան մէջ հայերէն կը խօսին մէկ սերունդ, օտար իշխանուհիներ հայ իշխաններու տուներուն մէջ օտար լեզու կը փոխադրեն։

Հայ իշխանուհիներէն շատերը, ամուսնացած պետական կարգադրութեամբ, քաղաքական նպատակներով, երջանիկ կեանք չունեցան։ Եւրոպայի ընտանեկան կեանքի տարբեր գաղափար ունէր, ամուր չէր ընտանեկան կապը։ Ռուբէն Երկրորդի աղջիկը, Փիլիպպինէ, ամուսնացաւ այրի Նիկիոյ կայսր Թէոտոր Լասկարիի հետ։ Տարի մը ետք կայսրը ճամբեց կինը՝ թէեւ զաւակ մըն ալ ունեցած էին։ Լեւոն Երկրորդի Ռիթա աղջիկը ամուսնացաւ Երուսաղէմի անուանական թագաւոր Յովհաննէս Պրիէնի հետ։ Յովհաննէս չկարենալով ժառանգել Լեւոնի գահը, սպաննեց Ռիթան եւ նորածինը։

Խառն ամուսնութիւններէն պիտի սերին խառնածիններ, որոնք հետզհետէ պիտի անճիտուին եւ անհետանան։ Այդ իշխանուհիները պատմութիւն չունին։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ ՆՈՐ ՅԱՏԱԿԱԳԻԾԸ

Հայաստանի մէջ քիմիական զարգացման հիմնական կեդրոններէն մէկը Կիրովականն էր, որ վերջին քսան տարիներու ընթացքին, մեծ թափով կը յառաջանայ։ Կիրովականի մէջ յառաջացած են նաեւ արդիւնաբերութեան նոր ճիւղեր՝ մեքենաշինութիւն, ելեկտրական ու թեթեւ արդիւնաբերութիւն։

Զարգացման արագ թափը իր կարգին խթան հանդիսացաւ քաղաքին բնակարանային շինարարութեան, հասարակական շէնքերու կառուցման եւ այլ աշխատանքներու։ Այնպէս որ, քաղաքի նոր գլխաւոր յատակագիծ կազմելը դարձած էր անհրաժեշտութիւն մը։

Հայաստանի շինարարութեան նախարարութեան յանձնարարութեամբ Հայաստանի պետական նախագիծի հաստատութեան մէջ կազմուած է արդէն Կիրովականի գլխաւոր նոր յատակագիծը, որ մօտ ատենէն քննուելէ ետք պիտի ներկայացուի կառավարութեան առ ի վաւերացում։ Նախագծող անձնակազմը՝ ճարտարապետներ, տնտեսագէտներ, ճարտարագէտներ եւ այլ մասնագէտներ՝ ղեկավարութեամբ Մուրատ Գնունիի մեծ ջանք տարած է՝ նախագիծը բարձր մակարդակով եւ անհրաժեշտ ծաւալով ներկայացնելու համար։

Բազմակողմանի կերպով ուսումնասիրուած են Կիրովականի տնտեսական զարգացման, բնակչութեան աճի եւ մատակարարման հնարաւորութիւնները, եւն.։

Նախագիծին շինութեան ամէնէն ուշ աւարտումը կը նկատուի 1980 թուականը, երբ կը նախատեսուի քաղաքի բնակչութեան աճումը մօտաւորապէս 40 առ հարիւր տոկոսով։ Կը նախատեսուի կառուցանել 1-2, 4-5, 9-14 յարկանի բնակելի շէնքեր, ինչ որ հնարաւորութիւն կուտայ խուսափելու միօրինակութենէն եւ կը բաւարարէ տարբեր պահանջներ։ Բնակելի թաղամասերը պիտի տարածուին դէպի Արեւելք, արդիւնաբերական շրջանները՝ արեւմուտք, հանգիստի, մարզական, առողջապահական շէնքերը՝ Հարաւ (Վանաձոր) եւ Հիւսիս։

Ժողանով գիւղը, որ քաղաքի զարգացման հնարաւոր հիմնական հողամասերէն մէկն է, նախագիծին մէջ սահմանուած է 1980էն ետք օգտագործուելու նպատակով։ Մինչեւ 1980, նախատեսուած է բնակարաններու շինարարութիւնը կատարել քաղաքին մէջ, քանդելով հին շէնքեր, ազատելով որոշ տարածութիւններ, երկարելով դէպի «Դիմաց» թաղամասին շարունակութիւնը, դէպի Խնձորուտ եւ Մեղրուտ։

Արդիւնաբերական նոր հաստատութիւնները պիտի կառուցուին Փամբակ գետի հովիտին մէջ արդէն գոյութիւն ունեցող գործարաններէն դէպի արեւմուտք, գետին զուգահեռ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (152)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Այո, միսը, մրմնջեց խեղդուկ ձայնով մը։

Ցետոյ աւելցուց.

— Բայց անիկա մեր գթութեան արժանի չէ։

— Ինչ որ ալ ըլլայ մեր զաւակն է, Ֆրանսուա։

— Այո, մեր զաւակն է ... բայց ...

— Ատկէ աւելին մի ըսեր, Ֆրանսուա, մրմնջեց Մանօն պաղատագին եղանակով մը։ Անոր մասին ըսածներդ լսելով աւելի պիտի տառապիմ, որովհետեւ գիտեմ թէ պատասխանատուն ես եմ։ Եթէ ես պարկեշտ կին մը եղած ըլլայի, մեր զաւակը այդ ճամբուն մէջ ինկած պիտի չըլլար եւ այսօր պարկեշտ ու պատուաւոր մարդ մը եղած պիտի ըլլար։ Իրաւ, թէպէտ անոր բնաւորութիւնը իր եղբօրը բարի բնաւորութեան չէր նմաներ, բայց մենք ձեռքերնուս եկածը պիտի ընէինք իր չար բնազդները բարելաւելու եւ եթէ կարելի ըլլար, արմատախիլ ընելու համար ..., եւ ատանկով բարութեան ճամբուն մէջ պիտի դնէինք զայն ... մինչդեռ հիմա... աւաղ, հեռացած է այդ ճամբէն ...։ Ոհ, իրաւ է եղեր, իրաւ է եղեր սա խօսքը «ինչ որ ցանես, նոյնը կը հնձես»։ Ախ, երանի թէ ինծի ըլլար եւ անոնց չըլլար։

Վիտօք զառնացած, պահ մը իր կինը դիտեց եւ ապա ըսաւ.

— Անէթ, ես հայր մը չե՞մ, միթէ ես ալ քեզի չափ չե՞մ տառապիր ...։

— Ֆրանսուա՛, Աստուծոյ սիրուն, միջոց մը, հնարք մը գտիր ...։

— Էհ, ճակտիս վրայ անանկ գրուած է եղեր որ զաւակս ես իմ ձեռքովս պիտի պատժեմ ..., ես իմ ձեռքովս արդարութեան պիտի յանձնեմ ...։ Բայց ոչ ..., սարսափելի է, հայր մը, որքան ալ արդարասէր ըլլայ, չի կրնար այդչափը ընել ...։

— Ոհ, մի ըսեր, մի ըսեր ...։

— Իրաւ է, ինքը թէպէտ իմ զաւակս ըլլալը չի գիտեր, բայց միթէ կրնա՞մ ուրանալ թէ ան իմ արիւնէս է, ես չե՞մ գիտեր թէ իմ սրտիս կտորն է որ արդարութեան պիտի յանձնեմ ...։

— Ոհ, ոչ, անկարելի է, անկարելի է, դուն պիտի չընես այդ բանը ..., ըսաւ խեղճ կինը պաղատագին ձայնով մը։

— Միթէ ես կ'ուզե՞մ, կ'ուզե՞մ որ զայն արդարութեան յանձնեմ, յայտարարեց Վիտօք։

— Ոհ, գիտեմ, գիտեմ ...

— Քսանեւչորս ժամէ ի վեր կը մտածեմ թէ ի՞նչպէս դուրս պիտի ելլեմ այս սարսափելի կացութենէն ...։ Ամէն ատեն ականջիս առջեւ ահազանգի մը պէս կը հնչէ ձայն մը որ կ'ըսէ «Անմեղը ազատելու համար՝ յանցաւորը զոհելէ ուրիշ միջոց չկայ»։ Քանի այս ձայնը լսեմ, քանի ատոր վրայ մտածեմ, անորոշութեան մէջ կ'իյնամ, եւ ուրիշ ոչ մէկ միջոց կը գտնեմ դուրս գալու համար այս անելէն ուր մղեց զիս ճակատագիրը։

— Ի՞նչ, ճակատագի՞րը ... ո՛չ, ո՛չ, ե՛ս մղեցի քեզ այդ անելին մէջ, ե՛ս ...։

— Ոչ, դուն մարդկային արարած մըն էիր, տկար, կեանքի փորձութիւններուն անգիտակից, կոյր արարած մը եւ խաբուեցար ..., գոչեց Վիտօք անհուն վեհանձնութեամբ մը։ Ո՞ր կինն է որ իր կեանքին մէջ սխալ քայլ մը չէ առած կամ իր անփորձութեան երեսէն չէ խաբուած։ Դուն քու կամքո՞վդ երեսի վրայ ձգեցիր զաւակներդ, ոչ։ Ընդհակառակն ամէն բան ըրիր զանոնք գտնելու համար։ Քեզ գլխէ հանող սա սրիկային յանցանքը քու վրադ մի առներ ... ճակատագիրն էր զայն քու առջեւդ հանողը եւ դուն իբրեւ կին տկար գտնուեցար ... ահա իրականութիւնը։ Եւ հիմա քեզի ուրիշ բան չի մնար ընելիք այլ միայն ողբալ սա անարժան զաւկին վրայ եւ չպաշտպանել զայն ...այո, ողբալ եւ մոռնալ ...։

— Ոչ, ոչ, չեմ կրնար, ձեռքս չէ, այդ դժբախտ տղան մեր արիւնն է, մեր մարմինն է, մեր հոգին է ...։ Ոչ, ոչ, ես չեմ կրնար իմ զաւակս, իմ սրտիս կտորը կախաղան առաջնորդել, եւ դուն որ անոր հայրն ես, ըսէ, Ֆրանսուա, պիտի կրնա՞ս անոր օձիքէն բռնել եւ մահուան գիրկը առաջնորդել։

— Խնդրեմ, հանդարտէ, ինքզինքդ եկուր, կակազեց Վիտօք ինքն ալ ինքնիրմէն ելած։

Բայց Մանօն շարունակեց.

— Քու կարողութիւնդ, քու ուժդ, քու ճարպիկութիւնդ ու խելացութիւնդ կը ճանչնամ եւ վստահ եմ որ Օպէնին անմեղութիւնը հաստատելու միջոցը պիտի կրնաս գտնել առանց վտանգի ենթարկելու իր եղբայրը։

— Խեղճ կին, երէկուընէ ի վեր տակէ ուրիշ բանի վրայ մտածած ունի՞մ արդեօք։

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլէն չափահաս որբ մը՝ Ս. Ճ. հարիւր ֆրանք կը նուիրէ Պէյրութի ճեմարանին (ստանալ Յառաջէն) եւ 25 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՆՈՒԷՐ

Պ. Խաչատուր Սուլարեան (Մարսէյլ) 50 ֆրանք նուիրած է Առաջնորդարանին, իր հօրեղբօր աղջկան տիկին Հռիփսիմէ Մանկոյեանի մահուան քառասունքին առթիւ (մեռած Յուլիս 25ին, Կատան) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 20 ֆրանք Տէր եւ Տիկին Քէօսէեանէ, ողբ. Ազնիւ Յակոբեանի մահուան տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբ. Մարի Պօղոսեանի յիշատակին, փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուէրները — Տէր եւ Տիկին Փ. Օհաննէսեան, Տէր եւ Տիկ. Արմենակ Պէտեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Կիւլեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Շմաւոնեան քսանական ֆրանք, Պ. Մ. Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Թ. Սարեան, Տէր եւ Տիկ. Պ. Շառոյեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Քիւլչէեան տասնական ֆր., գումար 160 ֆրանք :

Այս գումարէն բաժնուած է 30ական ֆր. Շաւիլի Կապ. Խաչին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, 25ական ֆր. Կապ. Խաչի կայանին, «Յառաջ»ին, «Հայաստան»ին եւ «Հայ–Բոյժ»ին, (այս վերջինները ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Ողբ. Մարի Պօղոսեանի յիշատակին փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Ս. Մկրտիչեան Շաւիլի հայ դպրոցին կը նուիրեն քսան ֆրանք :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 15ին: Պետական արտօնութեամբ, այս տարի դպրոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններ :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան :

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան : Արձանագրութիւնները սկսած են : Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon , 92 SEVRES

Կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

ECOLE
NOTRE-DAME DE SACRE-CŒUR

167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով :

Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն :

Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ : Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն :

Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ :

Բազմանդամ եւ չքաւոր ընտանիքներուն մասնաւոր պայմաններ :

Արձանագրութիւնները սկսած են :

CH. MISSAKIAN — **Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ**

Օրեր եւ Ժամեր

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 75 փրանք
Վեցամսեայ 40 փրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 90 ֆր. կամ 18 $
Վեցամսեայ 50 ֆր. կամ 10 $

Օգնաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին: Դիմել Վարչութեան :

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ Ի ՎԵՐ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀՐԱՇԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

CHATEAU DE LUDE (SARTHE)
Au pays du plus fastueux
Son et Lumière

Անդամներու հաւաքոյթ Կիրակի, Սեպտեմբեր 10ին, ժամը 8ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւս :

Մեկնում 8.15ին Վալէ տը Շըվրէօզի, Տամփիէր, Ռամպուլյէ, Շարթր (այցելութիւն Մայր Տաճար), (Շաթօտէն (ճաշ) Վանտոմ, Մոնթուար, ժամանում, Լիւտ կէսօրէ ետք :

Այցելութիւն դղեակին, հանգիստ, ճաշ լաւ ճաշարան մը : Ապա, բացառիկ ներկայացում մը, երկու ժամ, անմոռանալի երեկոյթ մը :

Վերադարձ դէպի Փարիզ կէս գիշերին եւ ժամանում Շաթօ տը Վէնսէն առաւօտեան 5.30ին :

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՄԷՋԸ՝ 55 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Արձանագրութեան պայմանաժամ՝
Սեպտեմբեր 8

travaux de peinture et de décoration de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ
22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ
Նոր վէպը

ԿՐԱԿԷ ՇԱՊԻԿԸ

420 մեծադիր էջ

Գին՝ 10 ֆրանք

Զրոյց Գ. հատոր, 7 ֆրանք, երկու հատորներուն համար դիմել «Յառաջ»ի :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 փրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԵՐ – ՏՈՄՍԱԿ – ՑԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով ։ շատրտասուած՝ ամէն-կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոյթներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վճարմամբ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 3 Septembre 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11001
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.001

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ՈՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

Ա. ՆԵՐՍԷՆ

Օրուան իշխանութեան դէմ մեծ դժգոհութիւններ կան երկրին մէջ :

Գլխաւոր ընդդիմադիրն է Հալքը, որ հակառակ իր վերջին պարտութեան, տակաւին կարեւոր ուժ մը կը ներկայացնէ եւ կը ջանայ վերստին գրաւել իր կորսնցուցած դիրքերը :

Դժգոհ են ձախակողմեան տարրերը, մասնաւորաբար Թուրք Բանուորական կուսակցութիւնը (ԹԻՓ), որ աշխատաւորներու շահերը պաշտպանելու պատրուակին տակ կ'ուզէ ամրապնդել իր կազմակերպութիւնը : Ու «ընկերվարութեան» պիտակին ետեւ թաքնուած՝ համայնավարութիւն կը քարոզէ :

«Ատալէթ»ի կառավարութեան դէմ դիրք բռնած են նաեւ յետադիմականները, նուրճիներն ու շէրիաթճիները, որոնք կարծուածէն աւելի ուժեղ կը թուին եւ մտահոգութիւն կը պատճառեն իշխանութեանց : Կրօնական մոլեռանդութիւնը գլուխ կը ցցէ մանաւանդ ներքին գաւառներու մէջ :

Դժգոհութեանց եւ հակառակութեանց հակազդելու համար է, որ Տէմիրէլ իր շրջապտոյտի ընթացքին ամէն քաղաքի ու գիւղի մէջ գործարանի մը հիմնարկէքին կամ բացումին առթիւ ճառ խօսելով կը խարանէ կառավարութեան ընդդիմադիրներն ու հակառակորդները : Մանաւանդ չափազանցուած ձեւով կը ներկայացնէ իր օրով տնտեսական գետնի վրայ ձեռք բերուած նուաճումները, բոլորովին նսեմացնելով անցեալին կատարուածները :

Գոնիայի Տողանչայ գաւառակին մէջ ճառ մը խօսելով ըսեր է թէ «թուրք պետութիւնը հիմնուած է օրէնքի, իրաւունքի, արդարութեան եւ առաքինութեան սկզբունքներուն վրայ ...» :

Կատակ չէ՛ :

Պրուսայի մէջ կրաղիւսի նոր գործարանի հիմնարկէքին առթիւ ըսեր է.

«Անոնք որոնք կ'ուզեն որ հիւսիսի հովերը փչեն, Թուրք բանուորին ընդդիմութեանը պիտի բախին միշտ» :

«Հիւսիսի հովերը» կ'ակնարկեն անշուշտ բոլշեւիկեան քարոզութեանց, որոնց դէմ կը պայքարի կառավարութիւնը, առանց մեծ յաջողութեան : Յետոյ աւելցուցեր է.

«Կոչում կ'ընեմ մեր հակառակորդներու բարեխղճութեան, ի՞նչ կը շահին թուրք ազգը պառակտելով, եղբայրը եղբօր դէմ գրգռելով : Այսպիսի արարք մը հայրենադաւութիւն է պարզապէս եւ այդպիսիներուն դէմ նոյնինքն թուրք ազգն է որ պիտի ցցուի : Թո՛ղ չմոռնեն մեր վերականգնումի ջանքերը : Անոնք որ մուրեր կը քսեն, ամօթահար պիտի մնան ի վերջոյ : — «Արթնցէ՛ք, ո՛վ Թուրքեր» բողոքներուն մենք ալ կը յիշեցնենք, որ հայրենակիցները արթուն են միշտ եւ իրենք պէտք է արթննան» :

Պրուսայէն վերադարձին վարչապետը Անգարայի մէջ բացումը կատարած է քաղցկեղի հիւանդանոցին : Եւ Օգոստոս 10ին ձեռնարկած է Սեւ Ծովեան նահանգներու իր շրջապտոյտին :

Սամսոնի մէջ հիմնարկէքը կատարեր է պղնձի եւ քիմիական աղբի գործարաններուն : Այդ առթիւ ձաղկեր է Հալք կուսակցութիւնը, որ մոռցած է ազգը եւ երկիրը դէպի ձախ հակեցուցած : Քաղաքէ քաղաք կը պտըտի եղեր անոնց ըրած բաները մաքրելու համար :

Հիմնարկէքի հանդիսութեան ներկայ գտնուեր է Անգարայի ամերիկեան դեսպանը, որ թուրքերէն ճառ մը խօսելով շեշտեր է, որ Թուրքիա կը վերականգնի արագօրէն :

Սամսոնէն վերջ Տէմիրէլ յաջորդաբար այցելեր է Չարշամպա, Թէրմէ եւ Ունիէ : Ամէն կողմ գիւղացիները տասնեակներով ներկայացեր են իրեն եւ զանազան գանգատներ ըրած : Վարչապետը մեծապէս տպաւորուեր է անոնց տրտունջներէն :

Խումբ մը գիւղացիներ իր ճամբան կտրելով աղաչեր են՝

«Ամա՛ն, անօթի մի՛ ձգեր մեզ» :

Օրտուի մէջ Սիւլէյման Տէմիրէլ ճառ մը խօսելով հաւաստիքներ տուեր է, որ թուրք գիւղացին անօթի պիտի չմնայ, պետութիւնն ու ազգը ի վիճակի են եղեր բարօրութիւն պարգեւելու Թշուառութեան մէջ տապլտկող գիւղացիներուն... :

Խոստովանութիւն մըն ալ ըրեր է.

«... Մանաւանդ ձախակողմեանները շատ կը նեղեն մեզ : Մեծ ճիգ կը թափենք ծայրայեղութիւնները խուսափելու համար : Հայրենակիցնե՛ր, գիտցէք թէ պառակտիչները մէկ նպատակ ունին միայն, — եղբայրը գրգռել եղբօր դէմ եւ այս գժտութենէն կարելի եղածին չափ իւղոտիլ : Գիտենք թէ կան մարդիկ, որ տեսակ շապիկ հագցնել կ'ուզեն թուրք ազգին : Երբե՛ք պիտի չյաջողին : Երջանիկ եւ բարօր դարաշրջան մըն է, որ կը սկսի եւ մենք կ'ուզենք երկրին դիմագիծը փոխել ... : Այս երկրին մէջ տեղ չունին անոնք, որ թշնամի են կրօնքին» :

Օրտուի մէջ հիմնարկէքը կատարեր է առողջապահական քոլէժին, Կիրասոնի մէջ՝ Ազատ Թուղթի գործարանին : Այցելեր է նաեւ Փիրազիզ Պուլանճըք եւ Օֆ, ամէն տեղ ճառ խօսելով :

Պոլսէն եւ Անգարայէն խումբ մը համալսարանական ուսանողներ գացեր են Րիզէ միջադէպ յարուցանելու համար : Կը թըւի թէ համայնավարներ էին անոնք : Վարչապետը շատ խիստ բառերով ձաղկած է ձախակողմեան հակում ունեցողները՝ զանոնք որակելով վատասերած տարրեր, մակաբոյծներ, ախմարներ, անկրօններ եւ դաւաճաններ, որոնք Թուրք ժողովուրդին մէջ սպրդելով թոյն կը ներարկեն :

«Եթէ իրենց նպատակն է համայնավարութիւն հաստատել ընկերվարութեան վարագոյրին ետեւ, այդ անաստուածները թող գիտնան, որ ամբողջ Թուրք ազգը մեծով - պզտիկով իրենց դէմ պիտի ցցուի եւ գիրենք բնաջնջած պիտի ըլլայ» :

Ահա՛ թէ՝ ինչ վիճակ կը ներկայացնէ Թուրքիա՝ ներսէն դիտուած :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՎԵՐՋԻՆ ԽՂՃՍ

Էլ իմ ոսկի երազը չէք, ով աղջիկներ մրայօն,
Ոչ սէր կ'ուզեմ մահից այս կողմ, ոչ էլ այն կողմ՝ պանթէոն,
Դեռ էն գլխից մեզ հող տուեց, մեզ ծով տուեց բախտը մեր,
Աստուած տուեց, մարդը խլեց եաթաղանով հայակեր,
Եօթը միլիոն հայ սիրտ կերաւ, խլեց Հայոց սարն ու ձոր,
Տեսաւ աշխարհն ու քար մնաց ու լռում է մինչ այսօր :
Էլ չեմ կարող ես դիմանալ Հայոց վշտին ոտնակոխ,
Քանզի մի ողջ լեռնաշխարհից հազիւ մնաց մի բուռ հող,
Էլ չեմ կարող, ինձ այրեցէք, բայց մոխիրս բուռ առ բուռ,
Տարէք, ցրէք Հայաստանիս եօթ կողմերը դեռ անդուռ :
Առաջին բուռն համասփիւռէք կրծքին բանտուած Մասիսի,
Որ խառնուին իր մեծ սրտին, հովանայ սիրտն իմ յոյսի :
Թէ չէ այսպէս, ինչպէս գառին հեռու կապեն մօր մօտից,
Թէ չձուլուեմ Արարատին, ես կը մեռնեմ կարօտից ...
Երկրորդ բուռը լուռ չաղ տուէք մայր Արաքսի սրտի մէջ,
Ով հովանայ մոխրիս մէջ էլ կարօտավառ սիրտս խեղճ :
Երրորդ բուռս տարէք, ցրէք Ղարաբաղիս լեռներին,
Որ մուրազի ծաղկունք դառնամ պանդուխտ հողիս ձեռներին :
Սրտիս մոխրի չորրորդ բուռը տարէք Ծովակն իմ Վանայ,
Որ կարօտից մեռած սիրտս կենդանայ, հովանայ ...
Հինգերորդ բուռն՝ իմ Տարօնի դաշտերի մէջ չաղ տուէք,
Որ հինգ հազար դարեր բախէ մոխրիս մէջ էլ սիրտս հէգ :
Վեցերորդ բուռն յոյսով տարէք, սերմէք Սասնայ սարերին,
Որ նա Սասնայ էպոս դառնայ՝ յառնի գալիք դարերին ...
Եօթներորդ բուռն իմ մոխրի, որպէս փիւնիկը սրտիս,
Դուք չաղ տուէք հազարագանձ աւերակում Անիիս,
Որ մոխիրս չաղախ դառնայ, երբ իղձերս կատարուեն,
Վեր գմբէթուող Անիիս մէջ հայ կանթեղներս վառուեն :
Առաջին բուռն ու վերջինը Արարատիս խառնեցէք,
Որ Հայաստանն այս կողմ բերեմ, որ չմեռնեմ ես երբեք :
Իսկ հուր մրուրն իմ մոխրի, որպէս անշէջ մի ցասում,
Լցրէք աչքը քար մարդկութեան, որ իմ վիշտը չէր լսում,
— Թող կուրանան անխիղճ աչքերն՝ իմ մոխրով մշտադալար,
Որ չեն տեսնում Հայոց վիշտը, այս էլ քանի՛ վշտի դար, —
Որ չթողեց հայ լերան չուրջն Հայոց ազգը ծովանար,
Որ մարմարէ կզղի դառած Մասիսն ինքն էլ հովանար,
Որ ծովանար Հայոց ազգը, կուլ չգնար ծովերին,
Վառուող սիրտս յաւերժ տալով եօթ կողմերիս հովերին,
Որ հովանայ հրաբուխըս գէթ Մասիսի ձիւնի մէջ,
Անմահութիւնն, առանց Մասսի, մի վայրկեան է, սիրտ իմ խեղճ ...

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Խարթումի վեհաժողովը վերջացաւ առանց նոր ճամբայ մը բանալու Միջին Արեւելքի տագնապին : Գլխաւոր որոշումներն են՝ չճանչնալ Իսրայէլի Պետութիւնը եւ մերժում բանակցութիւններ բանալու :

Տնտեսական գետնի վրայ սակայն, Արաբները կը վերցնեն ամպարկօն եւ կ'որոշեն քարիւղ ծախել կրկին արեւմտեան «աշխարհակալ» պետութեանց :

Ժողովէն ետք հրապարակուած զեկոյցին մէջ, կ'ըսուի նաեւ թէ պիտի վերցուին բոլոր օտար խարիսխները արաբական երկիրներու մէջ : (Նման կայաններ կան Ալժերիա, Լիբիա, Ատէն եւ արաբական հարաւը) :

Զեկոյցին կէտերէն մէկն ալ կը վերաբերի գրաւուած հողերուն. — «Ժողովը հռչակեց թէ գրաւուած հողերը ետ առնելու պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ արաբական բոլոր երկիրներուն վրայ եւ կոչ ըրաւ աշխարհի բոլոր երկիրներուն խնդրելով որ դրական դիրք մը որդեգրեն աշխարհակալ եւ սիոնական ուժերու նկատմամբ որոնք կը փորձեն արգելք հանդիսանալ որ պաղեստինցի ժողովուրդը իր իրաւունքները գործադրէ» :

× Ահմէտ Շուխէրի, Պաղեստինի Ազատագրման Կազմակերպութեան պետը ժողովը ձգած գացած է որովհետեւ չէր կրնար համաձայնիլ այն որոշումներուն որոնք կը վերաբերին խաղաղական ուժերու քաշուելուն եւ ի նպաստ Պաղեստինի տրուած որոշումներուն : Շուխէրի աւելցուցած է թէ վեց առաջարկ տարած էր ժողովին, բայց չէ ակնարկած անոնց պարունակութեան :

× Մառեշալ Սալալ յայտարարած է թէ Եգիպտոս եւ Սէուտի Արաբիա միասնաբար համաձայնութիւն մը հռչակելով, կը բռնաբարեն Եմէնի գերիշխանութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻԼԻԱ ԷՀՐԸՆՊՈՒՐԿ խորհրդային մեծագոյն գրագէտներէն մին, ծագումով հրեայ, մեռաւ առջի օր, 76 տարեկանին, զոհ սրտի տագնապի : Մեծ բարեկամ մըն էր Ֆրանսայի եւ սիրահար մը՝ Ֆրանսական մշակոյթի : Շատ չէր սիրուած խորհրդային իր գրչեղբայրներէն որոնք զինքը պատեհապաշտ մէկը կը նկատէին, որ յաջողած է միշտ պատիժներու արժանանալ քառասուն երկար տարիներ, սթալինեան օրերէն մինչեւ իր մահը : «Փարիզի Անկումը» իր գլխաւոր գործերէն մէկն է որ կ'ոգեկոչէ Փարիզի գրաւումը, 1940ին : Կը թաղուի Երկուշաբթի օր :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ վերջ գտած է խորհրդային գրագէտներու դատավարութիւնը : Վլատիմիր Բուկովսկի, երիտասարդ գրագէտը երեք տարի «ազատազրկման» դատապարտուած է :

ՊԱՏՈՒԵԼԻ ՔԻՆԿ խիստ կերպով քննադատելէ ետք ամերիկեան քաղաքականութիւնը Վիէթնամի մէջ «որ կը բռնաբարէ մեր խիղճերը եւ միաժամանակ մեր ազգային շահը եւ կը քանդէ մեր բարոյական վարկը աշխարհի մէջ» ըսած է թէ նախագահական յառաջիկայ ընտրութիւնները կրնան պարզապէս հանրաքուէ մը ըլլալ պատերազմի վրայ :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ երկու դիւանագէտներ Փերսոնա նոն կրաթա (անըղունելի) յայտարարուած են Խորհ. Միութեան մէջ եւ արտաքսուած :

ՎԱՐԴԱՆ ԱՅԳԵԿՑԻ

Ա.

Առակաց բանքս է հրաշալի
Երգողն է սուրբ եւ պանծալի
Բաբունեաց բարբուն բարի
Որոյ Վարդան վերայ կոչի :

«Վայ ինձ, ով իմ որդիներ, որ աշխարհ պիտի գաք ինձանից յետոյ, որովհետեւ ցանկանում եմ ձեզ տեսնել եւ չեմ կարող, քանի որ գերեզմանի մէջ արդէն հող եմ դարձել : Ապա ուրեմն այս գրքով կը խօսեմ ձեզ հետ մինչեւ հինգ եւ եօթը սերունդ եւ հոգով կը մնամ ձեր մէջ» — այսպէս աւանդել է Վարդան Այգեկցին, մի վանական, որ հեղինակել է բազմաթիւ առակախառն քարոզներ եւ որի անունով են կոչել միջնադարեան հայ առակների եւ մանրավէպերի ձեռագիր ժողովածուները, մերթ անուանելով «Գիրք առակաց ասացեալ վարդապետին Վարդանայ ի պէտս հոգւոյ եւ մարմնոյ պիտանի», մերթ՝ «Վարդան Այգեկցի վարդապետի ասացեալ» եւ մերթ՝ «Վարդանագիրք»:

Այս եւ այլ այսպիսի վերնագրերով յայտնի ձեռագրերը մինչեւ ԺԸ. դարն անընդհատ փոփոխուել են եւ ապա քարացել, երբ Ամստերդամում 1668 թուին տպագրուել է հայ առակների առաջին ժողովածուն՝ «Գիրք աշխարհաց եւ առասպելաբանութեանց, որ է Աղուէսագիրք» վերնագրով :

Ո՞վ է Վարդան Այգեկցին կամ Այգեկցին, որին յետնորդները տարբերելու համար ԺԳ. դարու միւս Վարդաններից, անուանել են Մեծ Վարդան: Դժբախտաբար, շատ թերի են տեղեկութիւնները նրա կեանքի եւ գործունէութեան մասին եւ այն, ինչ որ յայտնի է, մեծ մասամբ քաղուած է նրա քարոզներից եւ թղթերից :

Ստոյգ յայտնի չէ նրա ծննդեան թուականը : Յիշատակարաններ մէջ այն ժամանակ սովորութիւն չէր նշանակել ծննդեան թուականը : Իր քարոզների մէջ մի քանի անգամ նա յիշատակում է իր ծննդավայրը՝ Մարաթը կամ Մարաթոն, որ Հալէպի մերձակայ մի աւան էր եւ էր այն ժամանակի սուրիական գաղութներից մէկը : Ուրեմն, եթէ ծննդավայրի անունով կոչելու լինենք Վարդանին, ապա նրան պէտք է անուանել Վարդան Մարաթեցի («Վարդան ... որ ի Մարաթա», ինչպէս ինքն է գրել): Սակայն յայտնի փաստ է, որ յաճախ վանականներն իրենց կոչում էին ոչ թէ ծննդավայրի, այլ այն վանքի կամ մենաստաններին կից դպրոցի անունով, որտեղ նրանք հաշակուել էին : Այդ ձեւով էլ Մարաթեցին հաշակւում է Այգեկցի կամ Այգեցի,ի յիշատակ այն անապատի, ուր քաշւում է նա եւ ապրում մինչեւ մահ :

Վարդանը Մարաթից տեղափոխւում է Կիլիկիայի Արքակաղնի վանքը, որ աթոռանիստ վայր էր եւ նշանաւոր էր իր դպրոցով, որտեղ հէնց այդ ժամանակ բորբոքուել էր պայքարը Արեւմուտքի եւ Արեւելքի կողմնակիցների միջեւ : Հզօրանում էր Ռուբինեան հարստութիւնը Կիլիկիայում : Քաղաքները ծաղկում էին. արեւմուտքից բազմաթիւ վաճառականներ արտահանում եւ ներմուծում էին հարուստ ապրանքներ : Քաղաքները ճոխ վաճառանոցներ էին եւ շահաստաններ : Առեւտրի հետ ծաղկում էր պերճութիւնը եւ շռայլութիւնը մի կողմից, միւս կողմից անանկները եւ աղքատները կաղմում էին աչնպիսի թիւ, որոնց ստոհաճարուող իրաւունքների պաշտպանութեան մասին խօսում է հէնց ինքը՝ Վարդանը : Քաղաքների հարստացման հետ միասին փոխւում էին նաեւ Կիլիկիայի Հայերի, առաջին հերթին վաճառականների, բարքերը եւ լեզուն : Այսպէս կոչուած Արեւելքցիների պայքարը ընդդէմ արեւմուտքից եկող հոսանքի, դասային շահերի քաղաքական պաշտպանութիւնից բացի, նպատակ ունէր նաեւ անաղարտ պահել հայ լեզուն եւ հայ եկեղեցին, որի հիմքերը խարխլում էին հէնց այդ վաճառականները :

Արքակաղնի վանքում ուսանելուց յետոյ Վարդանն իբրեւ քարոզիչ հաստատւում է Կիլիկիայի Դլուկ քաղաքում : Նրա արտասանած քարոզները վկայում են, որ Մարաթեցին յարել է Արեւելքցիների բանակին, այսինքն նրանց, որոնք ի զուր ջանում էին պատուար կանգնել նոր հոսանքի դէմ : Այսպէս, Վարդանը եկեղեցու բեմից յանդիմանում է քաղաքում ապրող կանանց, որոնք «սիրում են զուգուել եւ զարդարել աչքերը եւ երեսը զանազան դեղերով ի գայթակղութիւն պատանիների»: Նա խօսում է այն կանանց մասին, որոնք «չար դեղերով իրենց զըրկում են ծնելու կարողութիւնից եւ այդ սովորեցնում են նաեւ ուրիշներին»: Նա դժոխքի դատաստանով է սպառնում նրանց, որոնք շահով դրամ են տալիս, զրկում են տնանկին եւ մշակին, խաբում են կշիռքի մէջ, կաթի մէջ ջուր են խառնում եւ առհասարակ խարդախ մարդիկ են: Նրան՝ իբրեւ խոստովանահօր, Դլուկի բնակիչները հաւանօրէն դաղտնի պատմել են նաեւ աւելի ծանր մեղքեր : Եւ տարիներ յետոյ այդ մասին է ակնարկում Վարդանը՝ անապատի մէջ յիշելով վաղեմի Դլուկը, «ես, ո՛վ իմ որդիներ, մանկութիւնից մինչեւ ծերութիւն շրջեցի աշխարհքում եւ տեսայ բազմաթիւ մեղքեր եւ աւելի շատ գաղտնաբար լըսեցի »:

Դլուկում նրան հալածում են: Արդեօք նրա՞նք էին հալածում, որոնց իր քարոզներով խարազանում էր Վարդանը, թէ կար այլ պատճառ. այդ մասին ոչինչ չի աւանդում ոչ մի այլ ժամանակակից : Նա միայն դառնութեամբ գրում է. «Վա՜յ նրան, ում իշխան կամ առաջնորդ կը կարգեն այս չար ու դաժան ժամանակ »:

Ապաստանելով Ամիթ քաղաքում եւ այնտեղ եւս խաղաղութիւն չգտնելով, Վարդանը որոշում է թողնել «աշխարհը» եւ անապատ քաշուել : Կիլիկեան հայ իշխան Պաղտինի օժանդակութեամբ նա հեռանում է Սեւ Լեռան կողմերը՝ Անտիոքի մօտ, որտեղ ապրում էին քրձազգեստ եւ մենակեաց անապատականները : Նա տեղաւորւում է Այգեկ կամ Այգի կոչուած վայրում, եւ այնտեղից էլ մնում է Այգեկցի կամ Այգեցի կոչումը : Հաւանական է, որ այդ Այգեկը մի վանք էր եւ այգի՝ մրգաբեր ծառերով, որ մշակել էին հէնց իրենք՝ անապատականները :

Պաղտին իշխանին ուղղած թղթի մէջ Այգեկցին իր մասին հետեւեալն է գրում. « Եւ ես ողորմելի Վարդանս, գլուխներից աղէտս ... այս տառերը գրեցի Պաղտին իշխանի խնդրով ... որովհետեւ մեր բնիկ ժառանգութիւնից հալածական եղանք եւ եկանք Այգեկ ... եւ Հայոց թըւականն էր ՈԿԱ (1212) թագաւորն էր Լեւոն Ռուբինեանց Կիլիկիայուր» :

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

(Շար.)

ԳՈԳԷՆ

ՄՈԼՈՐԱԾ ՌՈՄԱՆԹԻԿ ՄԸ

ԽՄԲ. — Լէ Նուվէլ Լիթերէրի մէջ, Ժան Տալէվէզ կը խօսի Գօգէնի մասին, Օրլէանի ցուցահանդէսին առթիւ : Լաւագոյն յօդուածներէն մէկն է որ լոյս կը տեսնէ եւրոպական մամուլին մէջ, մեծ նկարիչին մասին :

Գօգէնի մէջ մոգ մը կայ, մոգ մը՝ որուն դաւադանը կը ներկայանայ վրձինի մը ձեւին տակ : Վենետիկ է՝ Ծաթթերէի վրայ, բաց դաշտերուն մէջ՝ անտառի մը դիմաց, կամ՝ որեւէ սենեակի մը մէջ. եւ ահա թովչութեան իր հմայքէն ծնունդ կ'առնէ տարօրինակ քաղաք մը՝ մեր աշխարհէն անդին՝ լեցուած երազուած կղզիի մը համար մեկնելու առագաստները պարզած նաւերով, խորհրդաւոր ու կախարդիչ անտառ մը, հնամեայ պալատի մը սրահը՝ ուր կ'երազեն ծաղիկաղջիկներ՝ մերկ եւ անմատչելի: Այլակերպութիւններու այս տեսլերքին կախարդութիւններուն՝ որ բանաստեղծինն են, իրը՝ Գօգէնի գաղտնիքը կը պարզէ Օրլէանի Կալիւ Թանգարանի սրահներուն մէջ :

Այս ցուցահանդէսը, զոր Թանգարանը կը ներկայացնէ Օրլէանցիներուն եւ ծաղիկներու միջազգային ցուցահանդէսի (Ֆլէօրալի) այցելուներուն, եթէ չի տար, անշուշտ, անցեալ տարի Նիսի մէջ ցուցարկուած ճոխութիւնն ու ամբողջականութիւնը, եւ սակայն արժանիքը ունի հրամցնելու մեզի նկարչական իր գործին ամփոփումը : Ցխնեակ մը պաստառներու մէջ կը գտնենք երեսունեւհինգ տարիներու աշխատանք մը՝ 1932էն (երբ 25 տարեկան էր) մինչեւ այսօր: Եւ սկիզբի, այսինքն՝ առաջին տասը տարիներու իր պաստառները չենք ճանչնար: Որով, հետաքրքրական է տեսնել երիտասարդ Գօգէնի պաստառներուն դէմ կռուի ելած, նկատել թէ ինչպէս կը տիրանայ արտայայտչական իր միջոցներուն՝ գըտնելու իր ոճն ու ինքզինքը. տակաւին հարսնեակ թիթեռնիկ՝ որուն թեւերը սակայն կը սկսին ծայր տալ եւ որ կը ջանայ կոտրել դեռ զինքը պատատող կապերը : Ցատակ բաց մը կայ սակայն 1941ի մօտերը, որ հաւանաբար այս ատտիճան ցայտուն չըլլար՝ եթէ յաւելեալ գործեր ցուցադրուէին : Բաժանումը նուազ զգալի պիտի ըլլար սկիզբի եւ ետքի, փնտռող եւ փնտռածը գտնող Գօգէններուն միջեւ: Մեր քայլերը միացուցած, նկարիչին հետ կը քալենք իր կտրած ճամբան : Կը խարխափի, կը փորձէ, վերացականէն կ'անցնի յստակ իրապաշտութեան, կը ջանայ չարժականութիւն մը սանձել՝ իբրեւ պարողի կամ ռուկպիւմէնի, արապէսքներու մէջ կ'առնէ իր դէմքերը, կ'ոգեկոչէ գիշերային փողոցներն ու իրենց թափառաշրջիկուհիները, ոճը կը հաստատուի նկարելու համար իր կինը : Եւ հոն, արդէն, լուսաւորումէն, իր մօտէկի նայուածքէն, պատուհանէն անդին բացուած տեսարանէն, անսովոր չեմ գիտեր ինչ բանէ՝ կը ծնի անծանօթ հորիզոններու կանչն ու խորհուրդը : Գօգէն գըտած է արդէն ճամբան՝ ուր կը սպասէ իրեն իր լաւագոյնը, իր երազը :

Գօգէն, թեւերը կարենալ բանալու համար սակայն, պէտք ունի իրականին : Այդ երազը կը հիւսէ կամաց կամաց իրականութեան շուրջ, ճիշդ մարգրիտի մը նման՝ որ տակաւ կը կազմուի չնչին կոբիզի մը շուրջ: Կը նկարէ՝ ճիշդ ինչ որ կը տեսնէ, եւ յետոյ, վերադառնալով իր առաջին գործին, զայն վերսկսելով, ահա որ կամաց կամաց ամէն ինչ կը փոխուի, կորիզը կ'անհետանայ՝ քօղարկուած, պատուած բեհեզեայ ժանեակներով՝ զորս հիւսեց եւ որոնք բնութեան երեւոյթները փոխեցին :

Գօգէնի դիցաբանութիւնն ու ոճը, որ իրն է, երբեմն կրկնուած՝ բայց անկրկնելի՝ կը ճանչնանք ու կը գտնենք իր

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ

Պէտք է փախչինք շուտ, շուտ, եւ հասնինք խառնուինք բազմութեան : Եւ ի՛նչպէս կը վազենք : Բիչ առաջուան հիւանդները չենք ալ :

Յաջորդ օրը, մինչեւ Ղարաքիլիսէ հասնելնիս, անգամ մը եւս դողը պատճառ կ'ըլլայ, որ շեղելով ճամբէն՝ մընանք քանի մը ժամ պառկած :

— Է, փաշա, դողդ լմնցուցի՞ր, կը հարցնէ Պ. Յակոբ, քովէս :

— Հա՛, հա՛, հիմա : Դուն ի՞նչպէս ես:

— Էհ, կարծեմ թէ ալ պիտի կրնանք երթալ : Ու կը փորձենք մեր ծանրացած եւ բարձէն բաժնուիլ չուզող գլուխները վերցնել :

Պահ մը ետք տոտիկ տոտիկ կը սկսինք քալել ու հասնիլ վերջապէս Ղարաքիլիսէ : Կը տեսնենք Կարմիր Խաչի կայան մը ու կը մտնենք ներս : Երիտասարդ պաշտօնեայ մը, քաղաքավար, կը հարցնէ թէ արդեօք բանի՞ մը պէտք ունինք :

Պ. Յակոբ կը ջանայ հասկցնել թէ հիւանդ ենք, այսինչ, այնինչ դեղերուն պէտք ունինք, եւ կուտայ դեղերուն գիտցած Ֆրանսերէն անունները, ինչ որ գիտէ :

Պաշտօնեան զարմանքով կը հարցնէ թէ ո՞ւր սորված է այդ անունները, արդեօք դեղագո՞րծ էք, ու թերեւս Ֆրանսերէն ալ գիտէք, կ'ըսէ Ֆրանսերէն լեզուով : Եւ երբ պատասխանը կ'առնէ Ֆրանսերէնով, այս վայրին մէջ եւ կմախք դարձած անձի մը բերնէն, որ կ'ըսէ թէ այո, դեղագործ է, զարմանք եւ ուրախութիւն յայտնելով, անմիջապէս աթոռներ բերել կուտայ, կը սափէ որ նստինք :

— Կայանին բժիշկն եմ կ'ըսէ :

Կը քննէ մեզ ու դեղեր կուտայ : Իրենք ալ մեկնելու պատրաստութիւններով են զբաղած : Ցաւ կը յայտնէ որ դէչ ժամանակի հանդիպած ենք, քանի մը օր մեզ իր խնամքին տակ առնելու համար : Տաք կերակուր կը բերեն, կ'ուտենք : Ցետոյ ամերիկեան խտացած կաթ եւ ուրիշ անըդեղէններ ծրար մը ընելով կուտան մեզի ու կը բաժնուինք :

Հանդչած, կշտացած, կը շարունակենք ճամբան : Ճամբուն խճողումն ու աճապարանքը մեծ չափով պակսած է : Զինուորները, թեթեւներն ու առողջները բաւական ճամբայ կտրած են արդէն : Եզներու ու եզան կառքերու վրայ իրենց ունեցածը բարձած հայ գիւղացիներ, զինուորական բեռնաբարձ կառքեր ու զինուորներ կան :

Բաղաքէն կէս ժամուան ճամբայ հազիւ հեռացած, քանի մը ահռելի պայթիւններ իրարու կը յաջորդեն : Գետինը կը սարսի մինչեւ մեր գտնուած տեղերը : Ըսին որ Ղարաքիլիսէէն քիչ մը դուրս գտնուած քանի մը զօրանոցներուն մէջ մթերուած ռազմանիւթերն են որ պայթեցուցեր են, թշնամիին չձգելու համար :

Հոս տեղեկացանք նաեւ որ, մեր եւ Համազասպի գունդերը Դատուան հասնելով, հրաման կը ստանան Նեմրութի եւ Գրգուռի սարերուն վրայ դիրք բռնել ուրիշ զօրքերու հետ, թշնամիին յառաջացումը դանդաղեցնելու համար :Այդ ժամանակուոր պարտականութիւնը մէկ օր ու գիշեր մնալով կատարելէ ետք՝ մերինները, բարեբախտաբար առանց զոհերու, կը բռնեն մեր ճամբան :

Այս բոլորէն կը հասկցուէր թէ պաշտպանողական գիծը պիտի ըլլայ ռուսեւթրքական նախկին սահմանագլուխը, թարմ ուժերով :

Մեր ընելիքն այլեւս աւելի պարզ է, ուրեմն : Հասնիլ Իգտիր եւ սպասել մեր գունդին :

Կը շարունակենք մեր ճամբան, աւելի դանդաղ, եւ առտու մը կը հասնինք Իգտիր, երբ իրիկունն ալ մեր գունդը կուգայ :

Երկու օր հոս հանգստանալէ ետք՝ մեր գունդը կը մեկնի Երեւան : Կը մտնենք զօրանոց : Քանի մը օրուան ընթացքին կ'առնեն զէնքերը, կուտան մեր «ազատական» թուղթերը, եւ որոշուած փոքր գումար մը ամէն մէկուս, իբր ճանապարհածախք, ուրիշ քաղաքներ մեկնելու համար եւ իբր գրպանի դրամ :

Այսպէսով, կը փակուի վերջնապէս կամաւորական շրջանը :

Վերին հրամանով գունդերը ցրուած են այլեւս :

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Աւելի բախտաւորներ, որոնք մաս կազմած էին 1914 – 15 թուականներու առաջին անգամ կազմուած հայ կամաւորական գունդերուն, յաղթանակի փառաւոր օրեր շատ տեսան, մինչեւ 1915ի ամառուան առաջին մեծ նահանջը : Անկէ ետք ալ, դարձեալ, վերադրաւումի շրջանին:

Անոնք ալ պակաս չտառապեցան, բայց գոնէ յաղթական կռիւներ տեսան ու պատմեցին :

Ուշ մնացինք մենք, ու տեսածս ինչ որ էր պատմեցի, ճշդեմ՝ միայն կամաւորական շրջանին, կարմիր տիրապետութիւնը տակաւին ի՛նչ սեւ ու ճերմակ օրեր ցոյց տուաւ :

Քառասուն տարի ետք, ինչի՞ կը ծառայեն այս կարգի յուշերը, երբ փառք մը չեն պատմեր, այլ տխուր պարտութիւն :

Բայց չէ՞ որ պատմութիւնները միայն փառքերու շղթայ մը չեն, այլ եւ սեւ օրերու : Պատմական բոլոր շրջաններուն ամէն էջերը անհրաժեշտ է լոյսին բերել, պատկերը լրիւ տալու համար :

Այս հոդուածութիւնով, ահա, ներկայացուցի ինչ որ տեսայ, խորհելով որ, օր մը, կրնայ օգտակար ըլլալ պատմագրութեան : Մանաւանդ որ, այս յուշերը, սկիզբէն, օրը օրին գրուած ըլլալով նօթերով, թիւերով, թուականներով ու թուղթերով վաւերականութիւն մը կուտան :

ԱՐՏԱՇԷՍ ՓԻՓԼԵՐԵԱՆ

(37 եւ վերջ)

ԿԵԱՆՔԻ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

ԵՐԿՈՒ ՈՐԲԵՐԸ

Ջեմ գիտեր ուր տեղէն՝ սեւով – ճերմակ մուշտակով կատու մը իրեն տեղ ըրած էր մեր քիմիական աշխատանոցը : Մանաւանդ ձմեռը, դուռը վրայ եղած ատեն, անշշուկ ներս կուգար, կը ցատկէր աթոռի մը վրայ եւ կը հանգստանար՝ աչքերը կէս – քուն կէս – արթուն գոցել բանալով : Աշխատանոցի օգնական մեր օրիորդներն ալ կաթով եւ միսով կը հիւրասիրէին զայն․ աշխատանոցին մէկ անդամը եղած էր այլեւս : Երբ պատահէր օր մը ուշանար, իրարու կը հարցնէին թէ, ո՞ւր մնաց, արդեօ՞ք արկածի զոհ գնաց : Կատուն ալ կը զգար իրեն հանդէպ եղած այս հոգածութիւնը եւ կը վարձատրէր զանոնք քսուելով անոնց սրունքներուն ...

Օր մը նկատեցի որ մեր օրիորդները չափէն աւելի հոգածու էին կատուին : Հարցումիս պատասխանեցին թէ շուտով ձագ պիտի բերէ : Եւ իրաւ ալ, շաբաթ մը չանցած, զիս տարին մեր աշխատանոցին ճիշդ քովը գտնուող մեծ սրահը, որ իբրեւ պահարան կը գործածուէր մեքենաներու, խողովակներու եւ գործարանի անհրաժեշտ մեքենաներու սարքաւորումներու : Հոն, լայներան խողովակներու դէզի մը քով, փայտի տաշուքներու վրայ, կատուն աշխարհ բերած էր երեք ձագուկներ, որոնք հազիւ ափի մը մեծութիւնը ունէին եւ իրարու կողքի եւ իրարու վրայ, տեսակ մը ապրող գունդ մը կազմած էին. հոն էր մայր կատուն եւ կը դառնար անոնց շուրջ :

Ձմեռ էր՝ Փետրուարի սկիզբը. դուրսը ձիւն կը տեղար եւ պահարան – սրահը ջեռուցում չունէր, որով օրիորդները տեղին վրայ որոշում տուին, ձագուկները իսկոյն աշխատանոց փոխադրել, որոնց պիտի հետեւէր անշուշտ նաեւ մայրը :

Գացին, յարմար տուփ մը բերին, մէջը մաքուր տոպրակներով փափուկ անկողին մը սարքաւորեցին եւ ճերմակ անձեռոց մըն ալ իբրեւ սաւան վրան փռեցին : Յետոյ ձագուկները մեծ խոհեմութեամբ եւ փափկութեամբ տեղաւորեցին բաց տուփին մէջ եւ տարին դրին աշխատանոցին այն տեղը, ուր կատուն սովորութիւն ունէր հանգչելու :

Մեծ եղաւ սակայն մեր ամէնուն զարմանքը, երբ մայր կատուն, որ ուշի ուշով հետեւած էր այս ձեռնարկին, մօտեցաւ տուփին, առանց որ եւ է գժտութեան երեւոյթի, խածաւ քնքշութեամբ մէկ ձագուկին ծոծրակէն եւ զայն բերնէն կախած՝ տարաւ ուղղակի իր ցնկնած տեղը՝ փայտի տաշուքներուն վրան, լայներան խողովակներուն քովը, յետոյ վերադարձաւ՝ երկրորդն եւ երրորդն ալ նոյն ձեւով փոխադրեց իր խշտեակին վրայ ...

Կատուն կարծես ըսել կ'ուզէր․

« Ձեզի ի՞նչ, ի՛մ ձագուկներս են, ես ձեզմէ լաւ գիտեմ թէ ուր է անոնց յարմար տեղը : Ասիկա ի՛մ գործս է, ե՛ս եմ անոնց մայրը ...» :

Մեր օրիորդները քիչ մը սրթողեցան կատուէն, իր այս անշնորհակալ ընթացքին համար ... : Երբ ան գար տաքուկ աշխատանոցը, մինչ իր ձագուկները ցուրտ սրահին մէջ կը մնային, կը գոչէին․ « Դուն հոս ի՞նչ բան ունիս, գնա՛ ձագուկներուդ քովը ...», եւ դուրս կը հանէին զայն, որպէսզի երթայ եւ տաքցնէ զանոնք իր մարմնով :

Անշուշտ ձագուկներու վերաբերող այս անցուդարձը գլխաւոր նիւթը կը կազմէր կէս օրուան ճաշի սեղանին խօսակցութեանց եւ ուրիշներու կարգին, այլ բաժանմունքի մէջ աշխատող երկու տիկիններ եկած էին եւ տեսած ձագուկները, հաւնած էին անոնց եւ մէկ մէկ հատ առած, տարած էին իրենց տուները, փաղաքշական անուններ դնելով անոնց :

Այլեւս միայն երրորդ ձագուկը կը մնար մօրը քով եւ մեր օրիորդները իրենց ամբողջ սէրը եւ գուրգուրանքը կը թափէին այս վերջինին վրայ, որուն համար կ'ըսէին թէ, այնքան աղուոր չէր միւս երկուքին պէս. թերեւս ճիշդ այս պատճառով, ալ աւելի ջերմօրէն կը գուրգուրային վրան :

Երկուշաբթի առաւօտ մը, երբ կը վերսկսէինք աշխատանքը, դրացիներ լուր բերին որ, նախորդ օրը, մայր կատուն՝ փողոցին մէկ կողմէն միւսը անցած ատեն, ինքնաշարժի մը անիւներուն տակ մնացած եւ մեռած էր :

Մեր ձագուկը հիմա որբ մնացած էր : Առանց մօրկան խնամքի ի՞նչ պիտի ըլլար վիճակը, ո՞վ պիտի պաշտպանէր զայն. ո՞րբ մնալ, ի՞նչ դժբախտութիւն :

Բայց բնութիւնը բացառիկ ուժ կուտայ տկարին, երբ ան դիմանալու համար՝ պայքարելու հարկին տակ գտնուի. եւ մեր ձագուկը շուտով գտաւ ինքզինքը, միշտ մնալով իր մօրը ձգած խշտեակին վրայ եւ հոգածութեանը տակ աշխատանոցի օրիորդներուն եւ գրաւելով մօրը տեղը, իբրեւ անխօս անդամը աշխատանոցին :

Այս պատմութիւնը պիտի չգրէի, եթէ անցեալ օր ականատես եղած չըլլայի սա տեսարանին.

Իրիկուան մօտ, երբ դուրս կ'ելլէի աշխատանոցէս, տեսայ որ մեր բակի աշխատաւորներէն մէկը՝ բարձրահասակ, մարմնեղ, հուժկու տիպար մը, որ ծանր մեքենաներ, սնտուկներ եւ թուղթի գլաններ փոխադրելու գործով կը զբաղի, կեցած է դարպասին առջեւ եւ իր մեծ եւ կոշտ ձեռքով քնքշօրէն կը շոյէ մեր ձագուկը :

Հակադրութիւնը՝ որ կար այս պատկերին մէջ, ուշադրութիւնս գրաւեց եւ ես մօտեցայ բանուորին եւ բարեկամական ժպիտով մը ըսի՝

— Աղուորի՛կ է, չէ՞:

Ան շարունակեց շոյել եւ ինծի դառնալով ըսաւ տխուր շեշտով մը՝

— Որ՛բ է, ո՛րբ մնաց ...

Ձայնը կը դողդղար եւ աչքերը լեցուած էին արցունքով :

Օրեր յետոյ իմացայ որ ինքն ալ որբ մեծցած էր ...

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ով որ կը սպասէ որ բարեկամը կատարեալ ըլլայ, որպէսզի զայն սիրէ, հաւանաբար պիտի սպասէ այնքան շատ՝ որ մինչ այդ բարեկամութիւնը պիտի կորսուի :

Ս. ՀՈՒԱՅԹԻՆԿ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ

— * —

Grands Airs d'Opéra
interprétés par LYNE DOURIAN (1)
(DE L'OPERA)

Ֆիլիփս ընկերութեան մօտ լոյս տեսաւ «Դասական դաճձերու» շարքին Օփերայի տաղանդաւոր երգչուհի Լին Տուրեանի առաջին սալը :

Կլիւքի «Օրֆէէն» մինչեւ Պելլինիի «Նորման», Լին Տուրեան կը փաստէ թէ տիրացած է մեծ թեքնիքի մը եւ ձայնին ծաւալը զինքը կրնայ դասել այլեւս մեծ սոլիսթներու կարգին :

Լին Տուրեան երգահանդէս մը կուտայ Հոկտեմբեր 15ին, Շաթըլէ :

1) Disque Philips.

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

—*—

Պուտափէշտի մէջ, հունգար բանուոր մը, Խորհրդային Միութեան մայրաքաղաք Մոսկուայի անունը կրող փողոցէն անցնելու ատեն գետինը կը թքնէ :

Քիչ անդին կեցող ոստիկանը բանուորին մօտենալով կ'ըսէ․

— Ընկեր, չե՞ս գիտեր որ քաղաքական ցոյցերը արգիլուած են :

×

Համայնավար գործիչ մը, իրիկուն մը արտակարգօրէն լաւ տրամադրութեամբ տուն կը դառնայ :

Կինը կը հարցնէ․

— Ի՞նչ եղաւ: Ժողովը լմնցա՞ւ:

— Այո՛:

— Խօսեցա՞ր :

— Անշուշտ: Եւ կրնամ ըսել՝ թէ մինչեւ այսօր, ոչ մէկ անգամ այսքան խանդավառօրէն չէի ծափահարուած : Բոլոր ժողովականները «կեցցէ՛» կը պոռային, կը ծափահարէին եւ գլխարկները օդը կը նետէին :

— Իրա՞ւ :

— Այո՛ :

— Բայց ի՞նչ ըսիր որ ...

— Ըսի՝ որ ասիկա մեր վերջին ժողովն էր : Քաղաքին մէջ ծայր տուած ասիական կրիփի համաճարակին պատճառով՝ ժողովները յետաձգուած են անորոշ ժամանակով :

գործունէութեան երկրորդ շրջանին մէջ՝ որ բառին բարձրագոյն առումով կարեւորագոյնն է անշուշտ : Կը հետեւինք նաեւ անոր զարգացման : Ան որ նկարներու այս շարքին հպանցիկ ակնարկ մը կուտայ միայն, այնքան ալ չի կրնար խորը թափանցել : Անոնց մէջ ներքին մտերիմ բան մը կայ՝ որ նկարիչին արտայայտչականութիւնն է, իր յատուկ լեզուն, աշխարհը գիտելու իր եղանակը : Սակայն, այդ շրջանակներուն մէջ փոփոխականութիւն եւ նրբութիւններ եւս կան : Գիծերը յանկարծ կը զօրանան, կը դառնան բիրտ, սուր, եւ կամ կը նրբանան արապէսքի մը, շրջանակի մը, ոլորազարդի մը ձեւին տակ, կը փոխուի նաեւ երանգապնակը : Իշխող համեմատութիւնները զորս կը սիրէ Գառզու եւ որոնք իրենց կնիքը կուտան պաստառին, գոյն՝ որ նկարիչի այդ պահու ոգին է, կը տարբերին կանաչէն նարնջագոյնի, ջրային թափանցիկութիւններէ կիրքերու հրաշէկութեան մինչեւ, եւ ամէն անգամ, անկասկած, կը հասնին տարբեր դաշնակութիւններու եւ նուագներու :

Բայց ինչ որ կը մնայ տիրական՝ ձայնի իր չնչուն է՝ որ կը մատնէ մեր մէջ մոլորած ռոմանթիկ մը. մեքենական, բիրտ, մեկին մեր աշխարհին մէջ դժկամ՝ կը ջանայ լոյս տալ անկէ՝ զայն այլափոխելով. մինչ ալ, սակայն, կ'ինչխէ հոս տեսակ մը թախիծ, մելամաղձութիւն, ի վերջոյ բան մը՝ որ յաճախ կսկծացնող է, սրածայր, խրտչան եւ վերաւորուած ըղձալականութիւն մը՝ որ կը մնայ զուսպ : Այս ամէնը կը տեսնենք ու կը զգանք ցուցահանդէսի առաջին պաստառէն մինչեւ վերջինը, իբրեւ կնիք մը՝ զոր դրոշմուած կը գտնենք Գառզուի բոլոր գործերուն մէջ, իբրեւ իր ներկայութիւնը, իր դրոշմը, իր հմայքը՝ որ կը գերէ եւ կը յուզէ :

Թարգմ․ Զ․ Գ․

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (153)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Ոհ, գիտէի արդէն, գիտէի որ անգթօրէն պիտի չվերաբերուէիր մեր անառակ որդիին հանդէպ ...:

— Այո, շատ մտածեցի, շատ միջոցներ խորհեցայ, ուղեղս պայթեցուցի, բայց ճար մը չգտայ վերջապէս ...:

— Փնտռէ, միջոց մը փնտռէ, պիտի գտնես, պէտք է որ գտնես ...:

Գաղտնի ոստիկանը իր անզօրութիւնը յայտնող շարժում մը ըրաւ : Բայց Մանոն Վիտոքի ձեռքը իր ձեռքերուն մէջ առնելով պաղատագին ձայնով մը կմկմաց.

— Ֆրանսուա, գալիս կողմէ ես ներողութիւն կը խնդրեմ, ների՛ր անոր, իրեն վերադարձուր ապրելու իրաւունքը, շնորհէ, շնորհէ ...:

— Արդէն ներած եմ անոր, բայց զայն ազատել պիտի յաջողի՞մ, այս է ամէնէն կարեւորը, պատասխանեց գաղտնի ոստիկանը սրտադրաւ շեշտով մը :

— Ոհ, այո, կը հաւատամ, կը հաւատամ որ պիտի յաջողիս, կակազեց դըժբախտ կինը այնպիսի հաւատաւոր շեշտով մը որ մեծ ազդեցութիւն ըրաւ Վիտոքի վրայ :

Եւ խարտիշահեր Մանոն գլուխը ամուսնոյն ուսին դնելով, դադրած այլեւս իր տէրը ըլլալէ, սկսաւ անձայն անշշուկ արտասուել :

Առաջուան մեղապարտ կինը իր ամբողջ յոյսը դրած էր այն մարդուն վրայ որուն կեանքը խորտակած էր տարիներ առաջ, բայց այժմ, դարձի եկած մայր, կ'ապաւինէր իր զաւակներուն հօրը եւ անկարելին ընել կ'աղերսէր անկէ ...:

Վիտոք անխորտակելի կամք մը ունէր, բայց եւ այնպէս թէ հայր էր, թէ մարդ, թէ ամուսին ...:

Չկայ ամուսին մը որ տեղի չտայ երբ տեսնէ թէ իր սիրած կինը անկեղծօրէն կը զղջայ իր ըրածին վրայ ...: Չկայ հայր մը որ օգնութեան չփութայ երբ տեսնէ թէ իր զաւակը վտանգի մէջ է ...: Չկայ մարդ մը որ իր սեփական տկարութիւնները չունենայ ... :

Եւ ահա Վիտոք, կամաց մը իր շըրթունքները կնոջը ճակատին մօտեցուց :

Երկար տարիներէ ի վեր մոխիրի տակ ծածկուած այդ սրտին կրակը մէկ վայրկեանի մէջ նորէն արծարծուիլ սկսաւ ...:

Եւ աչքերը փակեց :

Կարծես թէ կ'ապրէր այժմ այն քաղցր կեանքը ուր ինքն ու իր կինը իրենց զաւակներուն օրօրոցին դէմը նստած՝ իրարու կը նայէին իմաստալից նայուածքներով եւ կը ժպտէին, եւ այդ ժպիտը սիրոյ բազմախոստում ճառագայթները կը փոխադրէր բիբէ բիբ :

Քաղցր է սէրը, բայց որքան դառն են ընկերային իրադարձութիւնները ...:

Եւ այսպէս, քովէ քով, առանց բառ մը իսկ արտասանելու, այլ սակայն շատ մը անլսելի բաներ փսփսալով անբաժանելիօրէն իրարու միացած սրտերնուն մէջէն, Սէնթ – Անթուան փողոցը հասան ...:

×

Մանոն երբ իր տունը մտաւ, սիրտը կատարելապէս հանդարտած էր ...:

Միւս զաւկին բախտն ալ որոշուած էր:

Մանոն բացարձակ վստահութիւն ունէր իր ամուսնոյն վրայ ..., գիտէր թէ ան իր խօսքը կը բռնէր ..., գիտէր թէ իր ամուսնոյն ձեռքէն թռչուն չէր փախեր : Եւ ահա ատոր համար իր բոլոր պաղարիւնութիւնը գտած էր :

Մանոն շատ կը փափաքէր որ տարիներ տեւող այս ողբերգական կեանքը վերջ մը գտնէ եւ ձեռքէն եկածը ընելու պատրաստ էր :

Երբ Մանոն ներքնախուց մտաւ, Վիտոքի դառնալով ըսաւ․

— Ի՞նչ կ'ըսես, Օպէնը պիտի կրնա՞նք մինչեւ դուքսին դղեակը տանիլ ..., մինչեւ հոն երթալու կարողութիւնը պիտի ունենա՞յ ..., պիտի կրնա՞յ դիմանալ, պզտիկ յուզում չէ, գիտե՞ս, Ֆրանսուա, դէմ դիմաց պիտի ելլէն ..., տեսնենք ի վիճակի՞ է ...:

— Կը յուսամ թէ ի վիճակի ըլլայ, այսու հանդերձ, եթէ մինչեւ հոն չկարենայ երթալ, անանկ մը պիտի կարգադրեմ որ, դէմ դիմաց ելլելու գործողութիւնը այս իրիկուն հոս տեղի ունենայ : Ասիկա քիչ մը դժուար պիտի ըլլայ, բայց ատոր մէջէն ալ պիտի ելլեմ ...: Առջի բերան, ամէնէն կարեւորը պարոն Շանթօսէն համոզելն է, Օպէնի անմեղ ըլլալը հաստատելով զայն համոզելուն մէջն է խնդիրը ... անգամ մը որ այս գործին մէջ յաջողինք, Արխիթոյի եւ իր մեղսակիցներուն գործը ինքնիրենը ճամբու մէջ կը մտնէ ...:

— Քանի որ գործին մէջ դուն կաս, բնաւ հոգս չեմ ըներ եւ վստահ եմ որ պիտի յաջողինք, ըսաւ Մանոն բացարձակ հաւատքով մը :

Այսպէս, խօսակցելով, Վիտոք եւ Մանոն հասան այն սենեակին առջեւ ուր Օպէնը քունի մէջ թողած էին ...:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԵՐՆԷՏ

(Շար․)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբ. Մարի Պօղոսեանի յիշատակին փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն. Տիկին Մարտիկեան Շաւիլէ եկեղեցիին քսան ֆր., Տէր եւ Տիկին Գնէլ Կէօշկարեան Շաւիլի Կապ. Խաչին քսան, Շաւիլի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդին երեսուն, Փարիզի Մշակոյթի Տան «Տէր Դաւթեան» սրահին յիսուն ֆր., այս վերջինը ստանալ «Յառաջ»էն :

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայկ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչական ժողովը պատիւ ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 54րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 1967, Դեկտ. 2, առաւօտեան ժամը 9.30ին, Միութեան Կեդր. Գրասենեակին մէջ, 109 Իսթ 40րդ փողոց, Նիւ Եորք, Ն. Ե.:

Եթէ օրինական մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ Թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր Ընդհ. Ժողովի, որ պիտի գումարուի ՇԱԲԱԹ *եւ* ԿԻՐԱԿԻ, 9 *եւ* 10 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1967, *առաւօտեան ժամը* 9.30ին, Սթէթլըր Հիլթըն պանդոկին *մէջ, Սէվընթ Էվընիւ եւ 33րդ փողոց, Նիւ Եորք: Ն. Ե.* 10001 :

Այն բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն :

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Ընդհ. Տեղեկագիր 1966 տարեշրջանի:
2. Ընդհ. հաշուետուութիւն 1966 տարեշրջանի :
3. Կանոնագրական բարեփոխումներ :
4. Ընտրութիւն Կեդր. վարչ. ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ :
5. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ :
6. Գնահատանքի բանաձեւեր :

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի՝
Ատենապետ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, ատենադպիր՝ Մ. Մ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ :

Նիւ Եորք, 25 Օգոստ. 1967

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, ժամը Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ :

ՀՐԱՇԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

CHATEAU DE LUDE (SARTHE)
Au pays du plus fastueux
Son et Lumière

Անդամներու հաւաքոյթ Կիրակի, Սեպտեմբեր 10ին, ժամը 8ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քափէ Թերմինիւս :

Մեկնում 8.15ին *Վալէ տը Շըվրէօզն, Ռամպուլյէ, Շարթր (այցելութիւն Մայր Տաճար), (Շաթօտէն (ճաշ) Վանտոմ, Մոնթուար, ժամանում,* Լիւտ *կէսօրէ ետք :*

Այցելութիւն դղեակին, հանգիստ, ճաշ լաւ ճաշարան մը : Ապա, բացառիկ ներկայացում մը, երկու ժամ, անմոռանալի երեկոյթ մը:

Վերադարձ դէպի Փարիզ կէս գիշերին եւ ժամանում Շաթօ տը Վէնսէն առաւօտեան 5.30ին :

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՄԷՋԸ՝ 55 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Արձանագրութեան պայմանաժամ՝
Սեպտեմբեր 8

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 15ին: Պետական արտօնութեամբ, այս տարի դպրոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններ :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան :

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան : Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՕՏՈՍԵԱՆ
22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ
Գ Ի Ն Ե Ր

Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ
ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,
ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ
Նոր վէպը
ԿՐԱԿԷ ՇԱՊԻԿԸ
420 *մեծադիր էջ*
Գին՝ 10 *ֆրանք*

Զրոյց Գ. հատոր, 7 *ֆրանք, երկու հատորներուն համար դիմել «Յառաջ»ի :*

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 *ուսումնական տարեշրջանին :*

Տակաւին տրամադրելի տեղերու համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ դըրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ »ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Երբ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով յօրինուած՝ պաստառներ : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն. — Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — *ծածկոյթներ.* —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար· 75 Ֆ· — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 90 Ֆ· — Հատը 0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
5
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
5 Septembre
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11002 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.002

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

Ա·

Առաջին անգամը չէ, որ Ղարաբաղի Հայութիւնը բողոքի ձայն կը բարձրացնէ եւ արդարութիւն կը պահանջէ :

Արդարութիւնը այս պարագային կը նշանակէ միացում Հայաստանի :

Չորս տարի առաջ, 1963ի աշնան Սփիւռքի թերթերը հրատարակեցին Ղարաբաղի Հայութեան բողոքագիրը՝ ուղղուած Կրեմլինի պատասխանատու վարիչներուն եւ համայնավար կուսակցութեան Մոսկուայի կեդրոնական կոմիտէին :

Մեր լեռնական քաջարի հայրենակիցները զանազան փաստական տուեալներու վրայ հիմնուած՝ խորհրդային բարձրագոյն իշխանութիւններէն կը պահանջէին Ղարաբաղը կցել Հայաստանի :

Այս դիմումը ժամանակին բաւական աղմուկ յարոյց Հայաստանի եւ արտասահմանի մէջ եւ խորհրդային խորհրդաւոր աղբիւրներէ մինչեւ Փարիզ հասած լուրերը այն հաստատ յոյսը կը ներշնչէին, որ Կրեմլին վերջապէ՛ս արդար գործ մը պիտի տեսնէ՝ եթէ ոչ Շարուր – Նախիջեւանն ու Լոռին՝ գոնէ լեռնային Ղարաբաղը միացնելով Խորհրդային Հայաստանին :

Հայաստան այցելող զբօսաշրջիկները շատ լաւատես տրամադրութիւններով կը վերադառնային անցեալ տարի եւ մեզ հաղորդակից կը դարձնէին իրենց յոյսերուն : Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել իրենց հաստատ հաւատքին : Ա՛յնքան վստահ էին ու ապահով :

Վերջին դէպքերը, որոնց արձագանգ եղանք Ուրբաթ օր (Յառաջ, 1 Սեպտ·), եկան ապացուցանելու, որ սին յոյսեր էինք սնուցեր ազգովին :

Առաջին հիասթափութիւնը չէր այս :

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, 1945ի Յունիսին Գէորգ Զ· Կաթողիկոսի ընտրութեան Էջմիածին գացող պատգամաւորները Փարիզ վերադարձին կ'ապահովցնէին մեզ, որ «հանճարափայլը» Մոսկուայի մէջ ընդունելով Էջմիածնի կաթողիկոսական տեղապահ Չէօրէքճեան Սրբ·ը (նոյնինքն Գէորգ Զ·ը) հաւաստած է եղեր, որ Հայաստանի սահմանները պիտի ընդարձակուին :

Նոյն տարուան աշնան Մոսկուայի կառավարութիւնը կ'որոշէր ներգաղթ կազմակերպել դէպի Հայաստան : Եթէ Հայաստանի բնակչութիւնը աւելնար շնորհիւ ներգաղթին, աւելի դիւրին պիտի ըլլար պահանջել սահմաններու ընդարձակումը :

Ներքին սահմանները չէին, որ խնդրոյ առարկայ էին այդ օրերուն : Այլ ազգովին կը պահանջէինք Ուիլսընեան սահմանները, ըստ Սեւրի դաշնագրին :

Հայ զաղթականաց զոյգ մարմինները, Հայ Դատի Յանձնախումբը, Հ·Յ· Դաշնակցութեան Բիւրոն եւ Փարիզի Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբը, որուն կը մասնակցէին բոլոր հոսանքները — յուշագիր կը ներկայացնէին հինգ Մեծերուն (Չինաստանն ալ մէջն էր) եւ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան :

Էջմիածին գացող պատգամաւորներէն Փարիզի Ազգային Ճակատի նախագահ Համբարձում Մարմարեան, որ կ'անդամակցէր Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբին, ժողովի մը ընթացքին կը պատմէր մեզի թէ «Կարսն ու Արտահանը մեր ղրկանն է արդէն» ըսեր էր իրեն Հայաստանի արտաքին նախարար Սահակ Կարապետեան :

Տեսանք այս հաւաստիքին արդիւնքը :

1960ին Հայաստանի խորհրդայնացման քառասնամեակն էր : Ամէն կողմ լուրեր տարածուեցան, խորհրդաւոր աղբիւրներէ, թէ այդ առթիւ Խրուշչեւ Հայաստանի պիտի միացնէ Լոռին, Շարուր – Նախիջեւանն ու Ղարաբաղը :

Ազգովին ակնդէտ սպասեցինք այդ երջանիկ օրուան :

Վեց ամիս յետաձգուեցան քառասնամեակի հանդիսութիւնները : Խրուշչեւ Երեւան այցելեց 1961 Մայիսի վերջերը : Եւ ինչպէս ժամանակին գրեցինք, իր տօպրակին մէջէն հանեց ո՛չ թէ հայապատկան հողերը իբրեւ արմաղան մեր մինուճարին, այլ ... մաղնիս մը :

Իր պատմական ճառին մէջ յայտնեց թէ Հայաստան ա՛յնքան առաջ գացած է, որ «մաղնիսի նման իրեն կը քաշէ արտասահմանի Հայերը» :

Նոր հիասթափութիւն :

Ո՛չ առաջինն էր այս յուսախաբութիւնը, ոչ ալ վերջինը պիտի ըլլար :

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ կըրկին պիտի արծարծուէր Ղարաբաղի յատուկ հարցը բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկեանի բերնով :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ԻՄԱՍՏԸ

Երկուշաբթի առաւօտ տակաւին յայտնի չէին ընտրութեանց վերջնական արդիւնքները, բայց կասկած չէր վերցներ զօրավար Թիէօյի եւ եւ Քիի յաղթանակը : Պէտք չէ անտեսել սակայն թէ ընդդիմութիւնն ալ բոլորովին պարտուած չէ եւ մանաւանդ քաղաքներուն մէջ, փաստաբանՄուն էր որ ցանկերու գլուխը կը հասնի : Ծանօթ է որ Ծու անմիջական բանակցութեանց կողմնակից մէկն է : Ամէն պարագայի մէջ եթէ ներկայ ղեկավարներու յաղթանակը բացայայտ է, ջախջախիչ չէ : Ձեռնպահներու թիւը մեծ չէ եղած ինչ որ կը նշանակէ նաեւ թէ Վիէթքոնկին քարոզութիւնը շատ չէ ազդած : Օտար թըղթակիցներու կարծիքով ալ այս ընտրութիւնները տեղի ունեցած են շատ ժողովրդավար ձեւով եւ ազատօրէն : Մասնակցողներու թիւը 85 առ հարիւրի չէ հասնիր սակայն ինչպէս կը կարծուէր սկիզբը :

Նշանակալից է նաեւ Ծուի ձեռք ձգած արդիւնքը երբ նկատի առնենք անոր տեսակէտները : Փաստաբան Ծու, ընտրապայքարի ատեն չէ վարանած յայտարարելէ թէ «Ազգ· Ազատ· Ճակատի» ինչպէս նաեւ Հանոյի մարդիկը անկեղծօրէն նուիրուած են Վիէթնամցի ժողովուրդին երջանկութեան : Խօսած է նոյնիսկ համախմբման կառավարութեան մը կազմութեան մասին :

Ամերիկացիներու կարծիքն ալ այն է թէ Զօր· Թիէօ եւ Քի, որ վերընտրուեցան Հանրապետութեան նախագահ եւ փոխնախագահ, պէտք է ուղղակի բանակցին Հանոյի հետ :

× Նախագահ Ճոնսընի հրահանգով, Օգոստոս 24էն ի վեր ռմբակոծութիւնները դադրած են Հանոյի վրայ :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԽԱՐԹՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

Իսրայէլի մէջ յոռետես են Խարթումի արաբական ժողովին տուած արդիւնքնե –

րուն պատճառաւ : Արդարեւ վարչապետ Լեւի Էշքոլ, Նախարարաց Խորհուրդին առջեւ յայտարարած է·— » Խարթումի արաբական ժողովին մէջ տրուած որոշումները կը հեռացնեն խաղաղութեան կարելիութիւնները Միջին Արեւելքի մէջ : Արաբ Պետութեանց ղեկավարներու դիրքը կ'ամրապնդէ իսրայէլեան կառավարութեան որոշումը՝ թոյլ չտալ վերադարձը պայմաններու որոնք կրնան կարելի դարձնել Իսրայէլի պետութեան ապահովութեան եւ ամբողջականութեան տկարանալը, անոնց համար որոնք կ'ուզեն քանդել Իսրայէլի Պետութիւնը » :

Ինչ որ կը նշանակէ թէ Իսրայէլ որեւէ տրամադրութիւն չունի հեռանալու իր գրաւած հողերէն :

Արաբներուն համար, Իսրայէլի այս դիրքը ջուր կը բերէ արաբ ծայրայեղներու ջաղացքին : Առիթ է անոնց համար յիշեցնելու չափաւորներուն թէ քաղաքական լուծում չկայ Միջին Արեւելքի տագնապին եւ թէ հարկ է կռուիլ : Այս առթիւ յիշենք թէ Ալժերիա կը մերժէ գործադրել Խարթումի որոշումները ինչպէս նաեւ Իրաք : Այլ խօսքով այս երկուքն ալ չեն վերսկսած քարիւղ կամ կազ ծախել «աշխարհակալ» պետութեանց :

Ալժէի Էլ Մուճահիտը կը գրէ արդէն ·— Խարթումի վեհաժողովը յեռքայլ մըն է, մանաւանդ Պաղտատի ժողովին բաղդատմամբ, ինչ կը վերաբերի քարիւղին : Կարելի է միայն յուսախաբ ըլլալ երբ չօշափելի եւ վճռական որոշումներ կը սպասուէր այս ժողովէն » :

Տարբեր է անշուշտ Թունուզի տեսակէտը որ միշտ «ճկուն լուծումներու» կողմնակից եղած է : Տեսթուրի պաշտօնաթերթը՝ Աէսիոն կը գրէ·— «Զիրար քանդող երկիրներու միջեւ մերձեցումը, Եմէնի շուրջ եղած համաձայնութիւնը եւ զանազան կողմերու միջեւ առողջ դատողութիւնը ամէնէն մեծ եւ վճռական շահն է որ իրագործուած է, պէտք է զայն ողջունել իբրեւ առաջին քայլ մը » :

Եգիպտոսի մէջ, Ալ Աhրամը կը հաստատէ որ «դաւ» մը վիժած է Խարթումի նախօրեակին եւ յիսուն հոգի գլխաւորութեամբ մառեշալ Ամէրի ձերբակալուած են : Ասոնց նպատակն էր տապալել Նասըրը :

Խարթումի համար, բոլոր դէտերը համաձայն են մէկ կէտի շուրջ ·— յաղթական ելած է չափաւորական գիծը որու պարագլուխը դարձած է Նասր : Ծայրայեղները գլխաւորութեամբ Ալժերիոյ եւ Սուրիոյ, պատերազմական «մեքենայ» մը կ'ուզէին ոտքի դնել Իսրայէլի դէմ : Կ'ուզէին երեք որոշումներ քուէարկել տալ ·— Ա) Իսրայէլի դէմ վրէժխնդրութեան պատրաստութիւնը : Բ) Ամպարգօ քարիւղին վրայ, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներուն համար : Գ) Քաշել արաբական դրամագլուխները արեւմտեան «աշխարհակալ» դրամատուներէն, գլխաւորաբար՝ անգլիական :

Այս երեք կէտերուն վրայ, ծայրայեղները պարտուեցան :

Բայց աւելի աւելին է Խարթումի ժողովին իմաստը : Տասնեւհինգ տարուան տիրապետութենէ ետք «յեղափոխական – ները » տեղի տուին «յետադիմականներուն » առջեւ, ցոյց տալով թէ ամէն բանէ առաջ իրենց մտահոգութիւնն է լաւ յարաբերութիւններ պահել Արեւմուտքի, այսինքն իրենց «յաճախորդին» հետ : Եւ ի վերջոյ ժողովին կարեւորագոյն դէմքը Նասր չէր այլ՝ Ֆայսալը, որ խորհրդանիշն իսկ է «յետադիմութեան » : Պատճառը շատ պարզ է, ըստ ձեռնհաս շրջանակներու : Նաւթականութեան տասնեւհինգ տարիները ցոյց կուտան անոր սնանկութիւնը : Նասր երկու պատերազմ կորսնցուց եւ այսօր Եգիպտոսի տնտեսական վիճակը աղէտալի է : Իսրայէլ աւելի քան երբեք զօրաւոր է եւ Երուսաղէմն ալ իրենց ձեռքն է : Նման հաշուեկշիռ մը ցոյց կուտայ թէ արաբ ղեկավարներու համար, Նասր այլեւս ի վիճակի չէ դաս տալու, բայց իր խաղալիք դերն ալ շատ արհամարհելիք չէ : Արաբ ամբոխներուն համար, է՛ եւ կը մնայ խորհրդանիշ մը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄԻ դեմոկրատ Հանրապետութեան 22րդ տարեդարձին առթիւ, Փեքին հակախորհրդային շատ խիստ ուղերձ մը ղրկած է Հանոյի կառավարութեան : Առաջին անգամն է որ Հօ Շի Մինհի ուղղուած գիրի մը մէջ, Չինաստան կ'անդրադառնայ «խորհրդային վերաքննութեան » եւ նոյնիսկ զայն կը նոյնացնէ « թշնամիին » հետ : Նման դատապարտում մը 'ալ աւելի նշանակալից կը դառնայ երբ նկատի առնուի թէ Մաօ-Ցէ Թունկի, Լին Փաոյի եւ Շու Էն Լայի ստորագրութիւնները կան գրութեան ներքեւ :

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած լուրերու համաձայն այլեւս արտօնուած է հինգ հոգիէն աւելի հաւաքուիլ տուներու մէջ :

ՇՈՒԷՏԻ մէջ, Սեպտեմբեր 3էն սկսեալ երթեւեկը աջէն կը կատարուի :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԷՆ կը հաղորդեն թէ 24երու կոմիտէն, որ ՄԱԿի ապագաղութականացման յատուկ կոմիտէն է, քննադատած է Ճիպրալթարի հանրաքուէի բրիտանական ծրագիրը : Այս առընչութեամբ քուէարկուած բանաձեւը ցաւ կը յայտնէ որ երկկողմանի (Անգլիա – Սպանիա) բանակցութիւնները խզուած են եւ կը հրաւիրէ երկու երկիրներու կառավարութիւնները որ վերսկսին :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ Փոմփիտու տեսակցութիւն մը տուած է Լ'Էքսփրէս շաբաթաթերթին, որու մէջ կը դատապարտէ Ժիսքառ տ'Էսթէնի յայտարարութիւնները : Նախարարապետը Ուրբաթ օր ալ, հեռատեսիլէն պիտի խօսի :

ՊՐԱԶԻԼԻ մէջ զինուորական ղեկոյց մը արձագանգ կը հանդիսանայ դաւի մը որ պատրաստուած էր նախագահ Արթիւր Քոսթա է Սիլվայի դէմ : Տասնեւմէկ հոգի ձերբակալուած են : Նախկին Նախագահ Կուլարի աներձակը ամբաստանուած է որ դրամ ստացած է Քուպայէն այդ մահափորձը կազմակերպելու համար :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Շու Էն Լայ հինգ կէտերէ բաղկացած հրամանագիր մը հանած է, ուղղուած Կարմիր Պահակներուն ; արգիլելով որ օտար դեսպանատուները մտնեն : Ճափոն լրագրողին համաձայն, որ աղբիւրն է այս լուրին, հինգ կէտերն են ·— Ա) Բռնի ուժի չդիմել : Բ) Ցարձակում չընել դեսպանատուներու վրայ : Գ) Բռնի ներս չմտնել եւ չգրաւել եղած – չեղածը : Դ) Կրակի չտալ : Ե) Ոչ մէկ բան քանդել : Շու Էն Լայ կը թելադրէ որ Կարմիր պահակները գոհանան ցոյցեր ընելով :

ԺԱՆ ՑԱԼՈՒ, օդաչու եւ cascadeur (այսպէս կը կոչուին անոնք որոնց արհեստն իսկ է վտանգաւոր գործողութիւններու ձեռնարկել)իր փորձերուն մէկուն ընթացքին մեռաւ առջի օր, 36 տարեկանին : Ամուսնացած էր հեռատեսիլի յայտագիր ներկայացնող՝ Ան –Մարի Փէյսոնի հետ :

ԹՈՒԹԱՆԽԱՄՈՆ, մէկ միլիոն 250 հազար այցելու ընդունելէ ետք, Գահիրէ վերադարձաւ առջի օր : Ցուցահանդէսը բացուած էր Փետրուար 16ին : Շահն է՝ չորս միլիոն 700 հազար ֆրանք որ կը յանձնուի Եգիպտոսի : Ոչ մէկ մշակութային ձեռնարկ այսքան յաջողութիւն արձանագրած էր Փարիզի մէջ :

ՎԻԷԹՆԱՄԸ

ՏԱՍՆԵՒԵՐԵՔ ՏԱՐԻ ԵՏՔ

Ա.

ԽՄԲ.— Վիէթնամի վիճակը օրէ օր կը վատթարանայ, ինչպէս կը պարզուի վերջին դէպքերէն եւ Միացեալ Նահանգներու պատասխանատու անձնաւորութեանց յայտարարութիւններէն: Ստորեւ, քաղելով *Մոնտէն*, կուտանք հակիրճ պատմականը, վերջին 13 տարիներու դէպքերուն եւ ներկայ պատկերը.—

1954

ՅՈՒԼԻՍ 21.— *Խորհ. Միութիւն, Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա, Լաոս, Քամպոճ, Համայնավար Չինաստան եւ Վիէթմին կը ստորագրեն Ժընեւի համաձայնագիրը, որ կը նախատեսէ Վիէթնամի բաժանումը, կ'արգիլէ ի նպաստ երկու կողմերուն ալ զինուորական որեւէ յաւելեալ օժանդակութիւն, եւ 1951 Յուլիս 20ը կը սահմանէ երկրի վերամիաւորման համար ազատ ընտրութիւններու վերջին թուական: Համաձայնագիրը չեն ստորագրեր Միացեալ Նահանգներն ու Սայկոնի կառավարութիւնը:*

ՅՈՒԼԻՍ 27.— *Ամերիկեան կարգ մը շրջանակներու թելադրութեան վրայ, Պաօ Տայ՝ Ֆրանսաէր կայսրը, որ Ֆրանսա կը մնայ, Հարաւային Վիէթնամի վարչապետ կը նշանակէ Նկօ Տինհ Տիէմը:*

ՕԳՈՍՏՈՍ.— *Համաձայն Ժընեւի համաձայնագրին, մօտաւորապէս* 800.000 *Հիւսիսային Վիէթնամցիներ, մեծ մասով կաթողիկէ, Հարաւ կ'ապաստանին:*

ՕԳՈՍՏՈՍ 17.— *Նախագահ Այզընհաուըր կը հրահանգէ, որ «Անկէ ետք Հնդկաչինի օգնութիւնը տրուի ուղղակի դաշնակից պետութիւններուն, եւ ոչ թէ Ֆրանսայի միջնորդութեամբ»:*

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27.— *Նախագահ Այզընհաուըր կը գրէ Տիէմի՝ խոստանալով իր ամբողջական նեցուկը:*

1955

ԱՊՐԻԼ 28.— *Տիէմ, ամերիկացի խորհրդատու գնդ. Լանստալի համաձայնութեամբ, զինուորական գործողութիւններ կը շղթայազերծէ զանազան այլակրօն աղանդներու եւ ազգայնական կուսակցութիւններու դէմ՝ որոնք անցեալ Ապրիլ 21ին պահանջած էին կառավարական կազմին ընդարձակումը:*

ԱՊՐԻԼ 30.— *Տիէմ, ոչ ներկայացուցչական երեսփոխանական ժողովի մը կողմէ վար կ'առնէ Պաօ-Տայ կայսրը: Սայկոնի մէջ կը հրահրէ հակաֆրանսական զանազան դէպքեր, հակառակ որ նախկար Ֆօր յայտարարած էր թէ ֆրանսական զօրքերը շուտով պիտի քաշուէին:*

ՕԳՈՍՏՈՍ 9.— *Տիէմ հանրաքուէով մը ինքզինքը ընտրել կուտայ նախագահ՝ ձայներու 93.2 առ հարիւր մեծամասնութեամբ: Պաօ-Տայ վերջնական կերպով հեռացուած է:*

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23.— *Տիէմ, Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարար Տալըսի հետ համախորհուրդ, կը մերժէ Հանոյի հետ որեւէ հաղորդակցութիւն՝ մինչ այս վերջինը կ'առաջարկէ կազմակերպել Ժընեւի համաձայնագրով նախատեսուած 1956 Յուլիս 20ի ընտրութիւնները:*

1956

ՅՈՒՆՈՒԱՐ – ՓԵՏՐՈՒԱՐ.— *Տիէմի բանակները կը կռուին Քաօ-Տոյ եւ Հօա-Հօա աղանդներուն դէմ:*

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11.— *Տիէմ յատուկ հրամանագրով մը կը հրահանգէ բանտարկել «բոլոր անոնք, որոնք վտանգ կը հանդիսանան ազգային պաշտպանութեան եւ հանրային կարգ ու կանոնին»:*

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23.— *Ֆրանսայի արտաքին նախարար Փինէ ցաւ կը յայտնէ, որ «Միացեալ Նահանգները կը սխալին՝ ջանալով Ֆրանսան հեռացնել Հարաւային Վիէթնամէն»:*

ՄԱՐՏ.— *Երեսփոխանական ընտրութիւններ Հարաւային Վիէթնամի մէջ. Տիէմի համակիրներէն մեծ մաս մը կը բաժնուին: Յուլիս 20ի ընտրութիւնները տեղի պիտի չունենան:*

ԱՊՐԻԼ 28.— *Ֆրանսացի վերջին զինուորը կը հեռանայ Հարաւային Վիէթնամէն:*

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ.— *Հիւսիսային Վիէթնամի Նկէ Ան նահանգին մէջ գիւղացիական ըմբոստութիւն, իբր հետեւանք, Վիէթնամցի ղեկավարներուն համաձայն «երկրագործական բարեկարգումի գործադրութեան ընթացքին գործուած կարգ մը սխալներու»:*

1957

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 31.— *Տիէմ կը յայտարարէ, թէ «ջախջախուած է ապստամբները, գիւղերուն մէջ վերջ տուած համայնավար ըմբոստութեան, ամբողջ երկրին մէջ վերահաստատած խաղաղութիւնն ու ապահովութիւնը», մինչդեռ կը շարունակուի ձերբակալութիւնը «համայնավար» կարծուած բոլոր տարրերուն:*

1958 6

ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— *Հարաւային Վիէթնամի առաջին ըմբոստները կը յարձակին Սայկոնի շուրջը գտնուող երկրագործական արդիւնաբերական հաստատութիւններուն վրայ:*

ՄԱՐՏ.— *Հանոյի կառավարութիւնը կ'առաջարկէ Սայկոնի զարգացնել Հիւսիսի եւ Հարաւի միջեւ վաճառականական եւ մարդկային յարաբերութիւնները: Տիէմ առաջարկին չի պատասխաներ: Նման երկրորդ առաջարկ մը, նոյն տարուան Դեկտեմբերին, պիտի մնայ նոյնպէս անպատասխան:*

1959

ՅՈՒԼԻՍ 8.— *Ըմբոստները յարձակելով Հարաւ. Վիէթնամի Պիէն-Հօայի խարիսխին վրայ, կը սպաննեն բազմաթիւ ամերիկացի խորհրդատուներ:*

1960

ԱՊՐԻԼ.— *Տիէմի նախկին նախարարներէն վեց հոգի յայտարարութիւն մը կը հրատարակեն, ուր կը նշեն թէ «տնտեսութեան անդիմադրելի ալիքներով պիտի պոռթկայ իրականութիւնը ժողովուրդի մը կողմէ՝ որ երկար ատեն ենթարկուած է սարսափելի տառապանքներու»:*

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ.— *Հիւսիսային Վիէթնամի Համայնավար կուսակցութիւնը՝ Լաօ Տօնկ, կոչ կ'ընէ Հարաւային Վիէթնամը ազատագրելու:*

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ.— *Նախագահ Քենըտի Միացեալ Նահանգներու նախագահ:*

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11 – 12.— *Տիէմի դէմ զինուորական առաջին պետական հարուածը կը ձախողի:*

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 20.— *Կազմութիւն Հարաւային Վիէթնամի Ազատագրման Ազգային Ճակատի, որուն պարագլուխն է բանտարկեալ փաստաբան մը՝ Նկույէն Հուու Թօ, զոր ըմբոստները պիտի ազատեն:*

1961

ՓԵՏՐՈՒԱՐ.— *Կազմութիւն Հարաւային Վիէթնամի ազատագրման բանակի:*

ՄԱՅԻՍ 4.— *Տին Ռըսք կը յայտարարէ թէ Ամերիկա յաւելեալ օժանդակութիւններ պիտի կատարէ Տիէմի կառավարութեան:*

ՄԱՅԻՍ 11-13.— *Սայկոն կատարած ճամբորդութեան մը ընթացքին, Միացեալ Նահանգներու փոխ-նախագահ Ճոնսըն կը յայտարարէ, թէ «Հարաւային Վիէթնամի անկախութիւնն ու հողային ամբողջականութիւնը ծրագրուած ձեւով եւ սատկօրէն բռնաբարուեցան համայնավար գործակալներու եւ Հիւսիսի ուժերուն կողմէ»:*

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ.— *Նախագահ Քենըտի մասնաւոր առաքելութեամբ Հարաւային Վիէթնամ կը ղրկէ Զօր. Մաքսուէլ Թէյլըրն ու Ուօլթ Ռոսթովը, որոնք վերադարձին կը թելադրեն ամերիկեան զօրքերու միջամտութիւն մը:*

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ.— *Նախագահ Քենըտի Հարաւային Լիէթնամի մէջ ամերիկեան զինուորական «խորհրդատուներուն» թիւը կը բարձրացնէ 15 հազարի:*

(Շար.)

ՎԱՐԴԱՆ ԱՅԳԵԿՑԻ

Բ.

Սակայն անապատում եւս նա խաղաղութիւն չի գտնում: «Դլուկից եկանք Այգեկի Սուրբ ուխտը, — գրում է Վարդանը, — եւ երեք տարի անց երկու անգամ պատահեց, որ ես եւ ուխտի երկու գլխաւոր եղբայրներ նստեցինք եւ բամբասեցինք վանահօրը եւ նրա բարեկամին»: Բայց այդ հասարակ բամբասանք չէր, որով անապատականները փարատում էին իրենց ձանձրոյթը: Այդ պայքար էր ուղղուած վանահօր, աւելի ճիշդ Այգեկում տիրող բարքերի դէմ: Բանն այն է, որ անապատականներն ապրում էին փարթամ կեանքով, ունէին այգի եւ արտ եւ ճգնելու փոխարէն գիւղերն ազգականներով փախցնում էին վայրի գազաններին եւ ցերեկը պարապ էին արձակում Թռչունների վրայ, որպէսզի պաշտպանեն պտուղները եւ խաղողի ողկոյզները: «Եւ այս ամէնի վրայ աւելանում է մեծագոյն կորուստ, որովհետեւ վէճը եւ կռիւը, նախանձը եւ մախանքը չի պակասում, սա իմ եւ այն քո՛նն է (ասում են անապատականները): Եւ այն ժամանակ այդ մենակեացի կեանք չէ, այլ աշխարհականի»: Ինքը Վարդանը գլխաւորում է պայքարն այդ բարքերի դէմ: «Երկու տարի է, որ սատանան մեր մէջ նախանձ սերմանեց եւ վէճ ու աղաղակ մրգաբեր ծառերի համար»: «Եւ մենք մեծ պատերազմի եւ տրտմութեան մէջ էինք այս երկու տարին եւ չկարողացանք ելք գտնել»: Բայց «ելքը» գտնում են եւ հաւանօրէն ինքը Վարդանն է ցոյց տալիս ելքը: Մի Կիրակի անապատականները հաւաքւում են եւ տապարները առնելով կտրատում են մրգաբեր ծառերը՝ գժտութեան աղբիւր թզենիները եւ ընկուզենիները, սերկեւիլը եւ արքայախնձորի ծառերը: «Եւ ես մեղաւորս քաջալերում էի իմ եղբայրներին, թէ մի երկնչէք, որովհետեւ այս վարձք է եւ ոչ դատապարտութիւն, պարծանք է անապատի եւ ոչ նախատինք»:

1220 *թուին Վարդան Այգեկցին յայտնւում էր Դրազարկի վանքում: Այստեղ է գրել նա իր առակը՝ «Վասն տասն վաճառականաց, որ են մարդիկ» եւ առակի մեկնութիւնը: Այդ մասին ինքը հետեւեալն է պատմում. «Ես, ողորմելի Վարդան Մարաթեցիս, այս մենաւոր խուցի մէջ, աստուածարենակ ուխտի սահմաններում, որ կոչւում է Դրազարկ, կամեցայ տալ առակաւոր բանով ձեւացնել վաճառականներին եւ այն ութ որոգայթը, որ կայ նրանց առաջ... Եւ շատ օրեր աշխատեցի եւ բազում անգամ սկսեցի եւ չյաջողուեց եւ տրտմելով վարանեցի եւ ըստ այդ իմացայ, որ իմ բազմաթիւ անօրէնութիւնները խաւարեցին իմ միտքը եւ փակեցին իմ շրթունքները եւ կապեցին*

ԳԱՊՈՒԼԷՆ ԵԿԱԾ ՄԱՐԴԸ

Իմ հինգ տարեկան աղջիկս, Մինին, չի կրնար առանց շատախօսութեան ապրիլ: Ինծի այնպէս կուգայ որ իր ամբողջ կեանքին մէջ, մէկ վայրկեան ալ լուռ մնացած չէ: Իր մայրը, յաճախ, կը սրտնեղի ասոր համար եւ պիտի ուզէր վերջ տալ անոր շաղակրատութեան, բայց ես չեմ ուզեր: Մինիի համար լուռ մնալ անբնական է ու ես ատիկա չեմ կրնար երկար ատեն տանիլ: Այնպէս որ իմ զրոյցըս անոր հետ միշտ երկար կը տեւէ:

Օրինակի համար, առտու մը երբ նոր վէպիս 17րդ գլուխը գրելու վրայ էի, իմ փոքրիկ Մինիս ներս մտաւ եւ իր ձեռքը ձեռքիս մէջ դնելով ըսաւ — «Հայրիկ, դռնապան Ռամտայալը «ագռաւին» «ագռավ» կ'ըսէ... Բան մըն ալ չի գիտեր, անանկ չէ՞...»:

Նախ քան իրեն բացատրելս թէ աշխարհի լեզուներուն միջեւ տարբերութիւններ կային, Մինին սկսաւ բոլորովին տարբեր նիւթի մը անցնիլ:

«Հայրիկ, գիտե՞ս, Պհոլան կ'ըսէ թէ ամպերուն մէջ կայ փիղ մը, որ իր կնճիթէն ջուր դուրս կը նետէ եւ ատոր համար է որ անձրեւ կուգայ...»:

Յետոյ, նորէն, յառաջ նետուելով, երբ ես տակաւին կ'աշխատէի իր հարցումին պատասխան մը գտնել, հարցուց — «Հայրիկ, մայրիկը քեզի ի՞նչ է...»

Լուրջ դէմք մը առի եւ ըսի.— «Մինի, գնա Պհոլային հետ խաղա նայիմ, ես գործ ունիմ»:

Սենեակիս պատուհանը փողոցին վրայ կը բացուի: Աղջիկս նստած էր դետինը, ոտքերուս առջեւ, սեղանիս մօտիկը ու կամացուկ կամացուկ կը խաղար՝ ծունկերուն վրայ թմբկելով: Ես կը գրէի վէպիս 17րդ գլուխը, որուն մէջ հերոսը, Փրաթափ Սինկը, իր թեւերուն մէջ առած էր հերոսուհին, Քանչանլաթան, եւ դղեակին երրորդ յարկի պատուհանէն փախչելու վրայ էր, երբ Մինի, յանկարծ, իր խաղը ձգեց եւ պատուհան վազելով պոռաց — «Գապուլէն եկած մարդ մը, Գապուլէն եկած մարդ մը...»:

Եւ իրաւ ալ, վարը, փողոցը կար Գապուլէն եկած մէկը, որ կամաց կամաց կը քալէր: Հագած էր երկար, թոյլ, աղտոտ հագուստ մը եւ գլուխը ունէր բարձր փաթթոց մը: Կռնակը ունէր տոպրակ մը եւ ձեռքերուն մէջ ալ տուփերով խաղող:

Չեմ կրնար ըսել թէ աղջիկս ի՞նչ կը դդար, երբ տեսաւ այդ մարդը, բայց սկսաւ բարձրաձայն զայն կանչել: Միտքս ըսի. «Հիմա մարդը ներս պիտի գայ եւ պիտի չկրնամ վերջացնել 17րդ Գլուխը»:

Ճիշդ այդ պահուն էր որ Գապուլէն եկած մարդը վեր, աղջկանս, նայեցաւ: Մինին երբ տեսաւ ատիկա, շատ վախցաւ եւ մօրը քով վազեց պաշտպանուելու համար եւ անյայտացաւ: Կուրօրէն կը հաւատար թէ մարդը իր տոպրակին մէջ, թերեւս, ունէր իրեն պէս երկու, երեք ուրիշ երախաներ ալ: Շրջուն մանրավաճառը, այդ միջոցին, մեր դուռնէն ներս մտաւ եւ ժպիտով մը բարեւեց:

Իմ հերոսիս եւ հերոսուհիիս վիճակը այնքան փափուկ էր որ առաջին մտածումս եղաւ բան մը գնել, քանի որ Մինին մարդը ներս կանչած էր: Քանի մը մանր մունր բաներ գնեցի եւ ապա սկսանք խօսիլ Ապտիւլ Ռահմանի, Ռուսերուն, Անգլիացիներուն եւ սահմանագլխի կացութեան մասին:

Երբ մեկնելու վրայ էր, մարդը հարցուց.—

«Պարոն, ո՞ւր է պզտիկ աղջիկը...»

Ասոր վրայ, խորհելով որ պէտք է փարատէի Մինիի սուտ վախը, դուրս բերել տուի զայն: Կեցաւ աթոռիս քովը. — Նայեցաւ Գապուլէն եկած մարդուն եւ անոր տոպրակին: Մարդը իրեն հրամցուց ընկոյզ ու չամիչ, բայց Մինի չընդունեց եւ աւելի մօտեցաւ ինծի՝ քիչ մը աւելի կասկածոտ:

Ասիկա անոնց առաջին հանդիպումն էր:

Եւ սակայն, քանի մը օր ետք, երբ տունէն դուրս կ'ելլէի, ապշեցայ մնացի երբ տեսայ որ Մինին, դրան մօտ, նըստարանի մը վրայ նստած, կը խնդար, կը խօսէր Գապուլէն եկած մարդուն հետ, որ դետինը, անոր ոտքերուն առջեւ, նստած էր: Անանկ կ'երեւար որ Մինին, իր ամբողջ կեանքին մէջ, այդ մարդէն աւելի համբերող ունկնդիր գտած չէր, բաւց իր հօրմէն: Եւ արդէն իր Սարիին մէջ ծայրը լեցուն նուշ ու չամիչ կար — իր հիւրին նուէրը իրեն:

«Ինչո՞ւ ասոնք տուիր» ըսի եւ ութսունոց մը դրի ձեռքը: Մարդը առաւ դրամը, առանց առարկելու եւ դրպանը դրաւ:

Ափսո՜ս, ժամ մը ետք, վերադարձիս, տեսայ որ այդ դժբախտ դրամը իր արժէքին երկու անգամով պատմութիւն ստեղծած էր: Գապուլէն եկած մարդը տուած էր զայն Մինիին, որուն մայրը, տեսած ըլլալով այդ փայլուն մետաղ դրամը, յարձակած էր երախային վրայ ու կը պոռար — «Այդ դրամը քեզի ո՞վ տուաւ»:

«Գապուլէն եկած մարդը», պատասխանեց Մինին ուրախութեամբ:

ՌԱԲԻՆՏՐԱՆԱԹ ԹԱԿՈՐ

(1 Շար.)

լեզուս ...» : Բայց եւ այնպէս ատարտում է իր աշխատութիւնը, որ ուղղուած էր ոխակալութեան, լեզուագարութեան, որովայնամոլութեան, զրկանքի, չնու-թեան, կախարդութեան եւ անզղջութեան դէմ :

Այգեկցու մահուան Թուականը յայտնի չէ : Նա յիշատակում է «խուժադուժ եւ անծանօթ ազգի» մուտքը Հայաստան : Խօսքը վերաբերում է Մոնղոլներին, ո-րոնք Հայաստան մտան 1220ի սկիզբնե-րին : Ինքն իր մասին գրում է, որ «ծե-րութիւնը եւ երկարատեւ ցաւերը կուրա-ցրին իմ միտքը եւ աչքերը» : Եթէ ըն-դունենք, որ նա իրօք ապրել է մինչեւ «զառացեալ եւ զարչելի» ալեւորութիւ-նը, ինչպէս ինքն է գրում, ապա ուրեմն հիմք կայ ասելու, որ նա 1220ական Թը-ւականներին չի մեռել, այլ՝ աւելի ուշ : Ըստ Ն. Մառի՝ Այգեկցին ԺԳ. դարի 10ական Թուականներին դեռ ապրում էր :

Եւ մինչեւ խորին ծերութիւն Այգեկցին խրատել եւ բարոյախօսել է, մարանչել եւ խարազանել՝ երբեմն եկեղեցիներում, երբեմն քաղաքի հրապարակներում եւ եր-բեմն առաքելով Թղթեր եւ առակախառն քարոզներ, միշտ դնելով այն, որ «ան-պէտք կայծաքարը եւ աննշան երկաԹը պարզեւում են հուր ի պաս մարդկային կեանքի» :

Մեղանում Վարդան Այգեկցին առաջի-նը չէ, որ յօրինել է առակներ : Նրանից առաջ արդէն յայտնի էր Մխիթար Գօշը, որ իրաւամբ կարող էր համարուել հայրը հայ առակարանութեան : Ցայտնի է, որ ԺԱ. դարում դպրոցներում աւանդում էին առանձին առարկայ՝ «առասպելավար-ժուԹիւն» անուան տակ : Հայ մատենա-գիրներից ոմանք ոչ միայն հաստատում են առակների եւ ժողովրդական զրոյցնե-րի գոյութիւնը դեռ եւս վաղնջական ժա-մանակ, այլեւ ոմանք, ակամայ մէջ են բերում այն զրոյցները, «Որի գռեհիկս պատմի առակեալ», ինչպէս Գր. Մագիս-տրոսը, որ պատմում է արտուտի առակը : Ոմանք՝ ինչպէս Անանիա իմաստասէրը, Յովհան Օձնեցին եւ Յովհան Մանդակու-նին եւ ուրիշներ սիրել են «օրինակով» խօսել, մի ձեւ, որ այնքան մեծ վարպե-տութեամբ կիրառել է Վարդան Այգեկ-ցին :

Ցայտնի է եւ այն, որ հայ պատմիչնե-րը եւ առհասարակ եկեղեցին չեն սիրել եւ հալածել են ժողովրդական զրոյցները, որոնց Թւում նաեւ հէքեաԹը, առակը եւ երգը : Ներսէս Շնորհալու մասին Կիրա-կոս Գանձակեցին գրում է. «Ձի այնպէս էին կամք սորոյն, զի հնար իցէ ոչ ոք խօսեցի ի խօսս աշխարհականս, բայց ի գրոց, ոչ ի գինարբուս եւ ոչ այլ ուրա-խութիւնս : Վասն այնորիկ արար նա երգս եւ ուսոյց այնոցիկ, որ պահէին զբերդն, զի փոխանակ վայրապար ձայնից, զայն ասասցեն» : Բերդի զինուորները «սոո-րին» լեզուով պատմում էին «անառակ» զրոյցներ : Այդպէս էին նաեւ ռամիկները եւ վաճառականները զինարբուքի, այլ ուրախութեան եւ առհասարակ իրենց ա-ռօրեայի մէջ : Բայց այդպէս էին նաեւ եկեղեցու դպիրները եւ հոգեւորականների սորին խաւը, որ դուրս էր գալիս ռա-միկների որդիներից : Հետեւաբար նրանց աւելի ախորժելի էին «վայրապար» զը-րոյցները՝ պարզ լեզուով, քան խրԹին եւ ձոռոմ ճարտասանութիւնը, տրամախօ-սութիւնը, աստուածաբանական վիճաբան-ները : Գերազանցապէս այդ խաւից էին նաեւ այն՝ երբեմն անանուն դրիչները, որոնք դժուար տքնութեամբ բազմացնում էին ձեռագրերը :

Եթէ Ներսէս Շնորհալին հնար է որո-նում, որպէսզի այլեւս ոչ ոք խօսի «աշ-խարհի» լեզուով կամ գեղջուկ բարբա-ռով, ապա միակողմանի կը լինէր այդ փաստը բացատրել միայն իբրեւ ձգտում վերջ տալու «սոորին» հայերէնին : Կա-րելի է ենԹադրել, որ զինուորները «վայ-րապար» խօսում էին բարբառով, որ հա-յերէն չէր, եւ ահա Շնորհալին նպատակ է դնում այդպիսիներին լեզու սովորեցնել եւ ինքը հեղինակում է առակներ եւ հա-նելուկներ, որ գրուած են ոչ Թէ խրԹին գրաբառով, այլ պարզ հայերէն :

Ահա օրինակ Շնորհալու մի հանելուկը նռան մասին .

«Է նա կանաչ կոճակ բոլոր,
Անապակ գինով լցած տկճոր,
Կարմիր մեղուէ ի ներս աղուոր,
Եղբայր դու կեր զինչ մեղրի ծոր» :

Ուրեմն հայ հին դպրութեան մէջ նոր չէր ոչ առակը եւ ոչ էլ բարոյախօսու-Թիւնն առհասարակ : Կային եկեղեցական քարոզիչներ, որոնք խօսել եւ գրել էին «օրինակով» : Եթէ դպրոցներում աւան-դում էին «առասպելավարժութիւնն» իբ-րեւ առանձին առարկայ, ապա կարելի է ենԹադրել, որ գոյութիւն են ունեցել նաեւ դասագրքեր կամ առասպելների ու առակների ժողովածուներ՝ իբրեւ նիւԹ դասաւանդման : Եթէ աւելացնենք եւ այն, որ Եզոպոսի առակները շատ վաղուց ծանօԹ էին Հայերին, ինչպէս եւ «Վոլ-պիանու փիլիսոփայի» (ըստ Թոմա Ար-ծրունու) առակները, ապա կարելի է ա-սել, որ Վարդանի առակների ժողովա-ծուից առաջ եղել են առակների այլ ժո-ղովածուներ, որոնք յետագայում կամ խառնուել են Վարդանի առակագրքին, եւ կամ եթէ շարունակել են առանձին մը-նալ, ապա վերակոչուել են Վարդանի ա-նունով : Նոյնիսկ հայ կենդանական վէ-պի որոշ տարրեր մտել են «Վարդանա-գրքերի» մէջ եւ յետագայ սերունդները շարունակել են Վարդան Այգեկցուն վե-րագրել առակների ժողովածուների մեծ մասը :

ԱԽՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՎԱԶՔԸ

Հիմնուած 1903ին, այս մեծ հեծելար-շաւին կը մասնակցին աշխարհի մեծագոյն հեծելանուորդները :

Այս տարի Ֆրանսացիները շահեցան խմբային եւ անհատական առաջնուԹիւն-ները : 130 մասնակիցներէն, միայն 88 հոգի մրցումը վերջացուցին, Փարիզ հասնելով :

Ընդհանուր դասաւորում . — Ա. Ռօժէ Փէնժօն (Ֆրանսա), Սպանացի Խուլիօ Խիմէնէզը եւ Իտալացի Ֆ. Պալմանիօնը եւեւը ձգելով :

Միջազգային դասաւորում . — Ա. Ֆը-րանսա, Բ. Հոլանտա :

Կէտերով դասաւորում . — Ա. Եան Եանսէն (Հոլանտա) :

Լեռնագնաց մագլցողներու դասաւո-րում . — Ա. երրորդ տարին ըլլալով յա-ջորդաբար Խուլիօ Խիմէնէզ (Սպանիա) :

Վերջին հանդրուանը շահեցաւ Ռէյմօն Փուլիտոր (Ֆրանսա) :

54 անգամ Ֆրանսայի հրջավազք կազ-մակերպուած է : Մրցման ռեքօրտմէնը է ֆրանսացի Ժաք Անքըթիլ (հինգ յաղ-Թանակ), միեւնոյն ժամանակ 37 քմ. 306ով՝ ժամական միջին արագութեան ռեքօրտմէն :

Ցարդ Ֆրանսա 28 յաղԹանակ տարած է : Պելճիքա 11, Իտալիա 8, Լիւքսէմպուրկ չորս, Զուիցերիա երկու եւ Սպանիա մէկ յաղԹանակ՝ անհատական դասաւորման մէջ : Լաւագոյն լեռնագնաց մագլցողնե-րը հանդիսացած են Սպանիացիները, Բ. աշխարհամարտէն առաջ Վիսէնթէ Թրիւ-էպա, աշխարհամարտէն ետք, Ֆէտէրի-քօ Պահամօնթէս, հրջավազքի միակ Սպա-նիացի յաղԹականը, որ վեց անգամ լա-ւագոյն մագլցող հռչակուած է :

Միջազգային խմբային դասաւորման մէջ . Ա) Ֆրանսա եւ Պելճիքա տասնական յաղԹանակ : Բ) Իտալիա երեք յաղԹա-նակ : Զուիցերիա եւ Հոլանտան մէկական յաղԹանակ տարած են :

1903 – 1967 Ֆրանսայի հրջավազքին մասնակցած են նաեւ Աւստրիացի, Գեր-մանացի, Աւստրալիացի (որոնցմէ ամէ-նէն նշանաւորը՝ Հ. Օփէրման ներկայիս նախարար իր երկրին մէջ), Իրլանտացի եւ Անգլիացի հեծելանուորդներ, այս վերջիններէն լաւագոյնը, աշխարհի նախ-կին փոօֆէսիօնէլ ախոյեան Թօմ Սիմբ-սօն՝ այս տարի ԺԳ. հանդրուանի ըն-Թացքին արեւահար ըլլալով, իր մահկա-նացուն կնքեց :

Ամման Փափազեան՝ միակ Ֆրանսահայ հեծելանուորդն է, որ 1952ին մասնակ-ցեցաւ այս հրջավազքին, «ժամացոյցի դէմ արագութեան արշաւի»՝ Մեց – Նան-սի հանդրուանին երրորդութիւնը ապահո-վելով, եւ 1′ 19″ ետ մնալով հանդրուա-նին եւ հրջավազքին այս տարուան յաղ-Թական Իտալացի Ֆաուստօ Քօրրիէ :

Այս տարի Զուիցերիա – Լիւքսէմպուրկ խառն խումբին մաս կը կազմէր Պէռնար Վիֆիան անուն Ժընեւցի հեծելանուորդ մը, որ ընդհանուր դասաւորման մէջ 73րդ վերջացուց : Լաւ արդիւնք՝ նկատի առ-նելով մասնակիցներուն որակը : Ժընեւի մէջ ունինք հայկական գաղութ մը : Ֆը-րանսախօս Զուիցերիոյ մէջ Ա. աշխար-համարտէն յետոյ ունեցած ենք հայկա-կան դպրոց մը (տնօրէն նշանաւոր հա-յասէր Քրաֆթ Պոնար) եւ «Առողջապա-հիկ հայկական մարզական միութիւն» մը, որ ամէն տարի կը կազմակերպէր աթլէ-Թիզմի մարզահանդէսներ, ձեռք ձգելով Փարիզահայ այն ատենուան մրցանիշնե-րուն տարողութեամբ արդիւնքներ : Ան-դամներէն ոմանք հեծալանուորդ էին :

ԱՐՏԱԽԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ Օգոստոս 17ին վախճա-նած է Զմմառեան Միաբանութեան ան-դամներէն Պօղոս Վրդ. Պզտիկեան : Թաղ-ման արարողութիւնը կատարուած է Օ-գոստոս 18ին, Պուրճ Համուտի Ս. Փրկիչ եկեղեցիին մէջ : Մարմինը ամփոփուած է Զմմառ՝ վանքին գերեզմանատան մէջ :

Պօղոս վրդ. Պզտիկեան ծնած էր Մարաշ, 1897ին : Երկրորդական եւ կրօնական ու-սումը ստացած է Զմմառի մէջ : Քահա-նայ ձեռնադրուած է 1924ին : Քահանա-յական իր ամբողջ կեանքը անցուցած է դաստիարակչական մարզի մէջ : 1935էն 37՝ ժողովրդապետ նշանակուած է Ա-ղեքսանդրիոյ եւ Գահիրէի : Դաստիա-րակչական առաքելութիւնը սկսած է Պէյ-րութի հայ կաթողիկէ որբանոցին մէջ : 1939ին տնօրէն նշանակուած է Պուրճ Հա-մուտի կաթողիկէ «Մեսրոպեան» վարժա-րանին : Այս կարեւոր պաշտօնը վարած է մինչեւ 1952 : Նոյն շրջանին հրատարա-կած է «Իմ Քրիստոնէականս», «Ուրախ Զուարթ»ի եւ «Հայ Լեզու»ի շարքերը : 1953էն ի վեր կը պաշտօնավարէր Զմմա-ռի Ս. Պօղոս ճեմարանին մէջ :

ԼԻԲԱՆԱՆ.— Ծանօթ արաբագէտ Աւե-տիս Իսպէնճեան արաբերէնի թարգմանած է Ֆրանց Վերֆէլի «Մուսա լերան քառա-սուն օրերը» վէպը : Միջազգային գրա-կան շրջանակներէն գնահատուած եւ լայն ընդունելութիւն գտած այս գիրքը, ան-տարակոյս որ հետաքրքրութեամբ պիտի կարդացուի արաբական աշխարհի ընթեր-ցասէր ժողովուրդին կողմէ եւս : Գիրքը լոյս պիտի տեսնէ այս ամառ, վեց հարիւր էջերով եւ ներկայանալի տպագրու-Թեամբ :

ՍՊԱՀԱՆԻ (Իրան) Կաթողիկէ Հայոց Ա-ռաջնորդի պաշտօնին կոչուած է Ղեւոնդ Ծ. Վ. Զանթայեան, համաձայնութեամբը Սրբազան Քահանայապետին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ ((154)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Սենեակէն ներս մտան... եւ ապշահար իրարու երես նայեցան ... :

Մահճակալին մէջ մարդ չկար ... :

— Մահճակալը պարապ է, ո՞ւր գացած կրնայ ըլլալ, գոչեց գաղտնի ոստիկանը յանկարծակիի եկած :

— Օպէն, Օպէն, պոռալ սկսաւ Մանօն ահ ու դողի մատնուած :

Վիտոք դուրս խոյացաւ եւ ինքն ալ ըս-կըսաւ կանչել զայն ... :

Տունին ամէն կողմը աչքէ անցուց ... : Տունին մէջ իրենցմէ զատ մարդ չկար : Երիտասարդ երդէոնահարը անհետա-ցած էր ... :

Մանօն իր ամուսնոյն քով գալով դող-դոջուն ձայնով մը հարցուց .

— Արդեօք զլխուն փորձա՞նք մը եկաւ :

Վիտոք չպատասխանեց ... ամէն բան եւ կ'երեւէր աչքին ... :

— Արդեօք Արիսթօն նորէ՞ն գործի ըս-կած է, արդեօք այս գործին մէ՞ջն ալ անոր մատը կայ, կմկմաց Մանօն մտահո-գութեամբ :

— Քօքօն եւ Պիպին անոր ետեւէն ձգած եմ, խօսք առաւ Վիտոք : Գաղտնի կերպով պիտի հսկէին անոր վրայ : Արիսթօ Օ-պէնը փախցնելու կամ սպաննելու համար նախ եւ առաջ պէտք է որ Քօքօն եւ Պիպին մէջտեղէն վերցնէ : Էհ, չըլլալիք բան չէ, ամէն բան կը յուսամ այդ չարագործէն : Բայց այդ աւանակներուն հազար անգամ ըսի որ աչքերնին չորս բանան, անգամ մը արդէն անոր ծուղակին մէջ ինկան, պէ՞տք էր որ նորէն խաբուէին ... : Չէ, չէ, բացարձակ վստահութիւն ունիմ ա-նոնց վրայ, Թէ քաջ են, Թէ բաւական ճարպիկ ու ճկուն եւ վերջին սատիճան ալ հաւատարիմ : Բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ, Արիսթօն եւ իր քոյրը մեզի հետ Շէրիզի դղեակը չէի՞ն ... ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ մեզմէ առաջ հոս եկած կ'ըլլան ... եւ ո՞ւրկէ իմացած են Օպէնի հոս ըլլալը : Խելքս չհասաւ գնաց ... :

— Իրաւ որ իմ ալ խելքս չհասաւ, ըսաւ Մանօն :

Բայց յանկարծ Վիտոք դէպի դեղին կո-րեցաւ :

— Ի՞նչ ունիս, ի՞նչ եղար մէկէն ի մէկ, հարցուց իր կինը մտահոգութեամբ :

— Հապա մի՞ւսը, միւսը բոլորովին մոռցանք, կմկմաց Վիտոք ակռա-ներուն տակէն :

— Ո՞հ, Թօմպուլի՞կը ..., լռէ ... :

— Այո, արդեօք ա՞ն է ամէն չարիքին պատճառը : Մանօն աղեխարշ աղաղակ մը արձակեց : Հասկցաւ Թէ Վիտոք իր միւս ղակին վրայ կը կասկածէր, եւ իր վիրաւորուած ղակին անկողնին վրայ ինալով, ձեռքերը իրար միացուցած, գոչեց .

— Ոհ, ոչ, ոչ, Աստուած իմ, դուն Թող պիտի չտաս որ ատանկ բան մը ըլլայ ... :

ԱՐԻՍԹՈՅԻ ՎԵՐՋԻՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Թէպէտ Ռօչ – Պէռնար մարքիզը Վիտո-քին սպառնացած էր ուղղակի Արթուա կոմսին երթալ եւ բողոքել գաղտնի ոստի-կանութեան ապիկարութեան դէմ, բայց փոխանակ հոն երթալու, հրամայեց իր կառապանին անմիջապէս Ինփիվէրսիթէ փողոցի իր ապարանքը առաջնորդել :

Եօլանտ, որ Մանօնի հետ ունեցած խօ-սակցութենէն ի վեր տակնուվրայ եղած էր, դողդոջուն ձայնով մը կմկմաց .

— Կարճ խելքովս, եթէ Արթուա կոմ-սին երթայինք եւ ամէն բան անոր հաս-կըցնէինք, աւելի աղէկ պիտի ըլլար ... եկուր ուղղակի հոն երթանք ... :

— Ոչ, միտքս փոխեցի, պատասխա-նեց Արիսթօ վճռական շեշտով մը :

— Բայց գիտցած ըլլաս որ ...

— Է, ըսէ նայինք ...

— Ես վախնալ սկսայ ...

— Վախնալու ատե՞նը դտար, մռնչեց Արիսթօ :

— Սա կնիկին երեսս ի վեր պոռացած ատենը՝ ինծի անանկ երեւցաւ որ դուն ալ ինքզինքդ այնքան ապահովութեան մէջ չէիր զգար ... :

— Արինս մէկէն ի մէկ գլուխս ցատ-կեց, բայց ինքզիքս զսպեցի ... : Ծրագիր մը պատրաստած եմ ... եւ առաջուընէ ըսեմ քեզի որ այս ծրագիրը ամէնէն սար-սափելին պիտի ըլլայ ... : Հոգ մի ըներ, յաջողութիւնը հարիւրին երկու հարիւր մեր կողմն է ... :

— Բայց ինչ մեղքս պահեմ, ես սա միտքէն չեմ, գոչեց Եօլանտ :

— Ինչ կ'ըսէ խուշիկը ... :

— Ծաղր ընելուն ատենը չէ ..., հա-կըցա՞ր : Եթէ Վիտոքը եւ Խարտիշահեր Մանօնը բռածներնուն վրայ բացարձակա-պէս վստահ չըլլային, պիտի չհամարձա-կէին պարոն Շանթօնէի, Մառի Թէրէզի եւ Վօրալէր մայրապետին առջեւը մեզ ամբաստանել ... :

— Էհ, կը տեսնեմ որ նորէն շան քարոզ կարդալ սկսար զլխուս :

—Ես ալ անանկ կը տեսնեմ որ գլուխնուս փորձանք մը պիտի բանան սա վտանգաւոր արարածները :

— Ըսէ նայինք, ի՞նչ փորձանք կրնան բանալ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահան – դէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, ժամը 8·ի Չքեղ սրահներուն մէջ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ECOLE NOTRE-DAME DE SACRE-CŒUR

167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով: Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն:

Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ: Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն: Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ:

Արձանագրութիւնները սկսած են: Բազմանդամ եւ չքաւոր ընտանիքներուն մասնաւոր պայմաններ:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջանի կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)

Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 փրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի: Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն: Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու:

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով:

×

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

Ո՞ՒՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գին 3 փրանք

Գիրք մը, որու ընթերցումը հաճոյք է, վայելք է եւ մխիթարութիւն:

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 15ին: Պետական արտօնութեամբ, այս տարի դպրոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններ:

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան:

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք:

travaux de peinture et de décoration de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր ապրանքներով:

ՉՄՐՑՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՀՐԱՇԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

CHATEAU DE LUDE (SARTHE)
Au pays du plus fastueux
Son et Lumière

Անդամներու հաւաքոյթ Կիրակի, Սեպտեմբեր 10ին, ժամը 8ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւս:

Մեկնում 8·15ին Վալէ տը Շըվրէօզն, Տամփիէր, Ռամպուլէ, Շարթր (այցելութիւն Մայր Տաճար), (Շաթօտէն (ճաշ) Վանտոմ, Մոնթուար, ժամանում, Լիւտ կէսօրէ ետք:

Այցելութիւն դղեակին, հանգիստ, ճաշ լաւ ճաշարան մը: Ապա, բացառիկ ներկայացում մը, երկու ժամ, անմոռանալի երեկոյթ մը:

Վերադարձ դէպի Փարիզ կէս գիշերին եւ ժամանում Շաթօ տը Վէնսէն առաւօտեան 5·30ին:

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՄԷՋԸ՝ 55 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Արձանագրութեան պայմանաժամ՝ Սեպտեմբեր 8

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

Նոր վէպը

ԿՐԱԿԷ ՇԱՊԻԿԸ

420 մեծադիր էջ

Գին՝ 10 փրանք

Ձրոյց Գ. հատոր, 7 փրանք, երկու հատորներուն համար դիմել «Յառաջ»ի:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին:

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ զբելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԽԱՅՏՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Երէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԵՑԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԵՑԷՔ - ՆԵՐԿԵՑԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառ – կարգ. ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ զոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլաստիք — ծածկոյթներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Deuxième édition revue — avec une carte d'Arménie

Գին 30 փր., առաքման ծախսով՝ 32 փրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 6 Septembre 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11003
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.003

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Յիշողութիւնները թարմացնելու համար մէջբերում մը ընենք այն պատմական ճառէն, զոր Սիլվա Կապուտիկեան խօսած էր Հայաստանի կոմկուսի ԻԴ. համագումարի նախօրեակին, 26 Կոմիսարներու Շրջանի կուսակցական ժողովին մէջ (տե՛ս Յառաջ, 21 – 24 Յունիս 1966) :

Իրաւամբ զայրացած Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ Կրէմլինի եւ խորհրդային միւս քոյր (կամ եղբա՛յր) Հանրապետութեանց բռնած անտարբեր դիրքէն, մանաւանդ ճիշդ նոյն օրերուն Մոսկուայի եւ Անգարայի անըմբռնելի սիրաբանութենէն՝ համայնավար կուսակցութեան անդամատոմսը ծոցը կրող բանաստեղծուհին, իր Հայու արժանապատուութիւնը վիրաւորուած զգալով, առանկան քաջութեամբ ձաղկած էր բոլշեւիկեան մեծ ու փոքր բոլոր վարիչները՝ Կամչաթկէն մինչեւ Կովկաս :

Անդրադառնալով Ղարաբաղի ողբերգութեան, ան բացէ ի բաց դիրք բռնած էր հայկական այդ պատմական հողամասին Հայաստանի կցման ի նպաստ, հիմնուած «պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմ»ի գաղափարներուն վրայ, որոնք «սովետական կարգերի օրօք պայմաններ են ստեղծում բարեկամօրէն համրթելու ազգերու մէջ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները» :

Հիմնուած՝ նաեւ պատմական փաստաթուղթի մը վրայ, ստորագրուած եղբայրակա՛ն Ազրբէջանի յեղափոխական կառավարութեան կողմէ, Հայաստանի խորհրդայնացման վաղորդայնին :

Ահա՛ թէ ի՛նչ կ'ըսէր բանաստեղծուհին այդ մասին .

« Հէնց ա՛յս ակտի ունէր նշանաւոր յեղափոխական, մեծ ինտերնացիոնալիստ Օրջոնիկիձէն, երբ 1920 թուի Նոյեմբեր 30ին, Բագուի Սովետի նիստում, պատասխան խանդավառութեամբ ողջունելով Ադրբեջանի յեղափոխ. կոմիտէի (Յեղկոմ) նախագահ Նարիման Նարիմանովի հրատարակած դեկլարացիան Լեռնային Ղարաբաղը, Զանգեզուրը եւ Նախիջեւանը նորաստեղծ սովետական Հայաստանին միացնելու մասին, ասում է .

« Մուսուլմանները եւ Հայերը այլեւս դառնում են հարազատ եղբայրներ՝ սովետական իշխանութեան կարմիր դրօշների ներքոյ : Այստեղ կարդացուած այս ակտը մեծագոյն կարեւորութիւն ունեցող ակտ է, որը մարդկութեան պատմութեան մէջ իր օրինակը չունի » :

Ստախօսին մօմը մինչեւ կէս գիշեր կը վառի :

Կէս գիշեր չեղած Նարիմանովներն ու Օրջոնիկիձէները մոռցան եւ ուրացան իրենց դեկլարացիան եւ հանդիսաւոր ողջոյնը, Լենինի օրհնութեամբ :

Մոսկուայի համար կարեւորը Հայաստանի խորհրդայնացումն էր :

1920 Սեպտեմբեր – Հոկտեմբերի հայ – թրքական կռիւներու օրերուն Հայկական բանակին մէջ սպրդած բոլշեւիկ գործակալներ հայ զինուորը կը դրդէին չկռուելու : « Մուսթաֆա եղբայրն է գալիս » կ'աւետէին :

Կրեմլինի համար մահմետական Թուրքերն ու Ազէրին (Ազրբէջանցի) շատ աւելի մեծ արժէք էին — համաշխարհային յեղափոխութեան կարծեցեալ երազն իրականացնելու համար — քան « մինուճար » Հայը :

Վրացի Օրջոնիկիձէներն ու Ազէրի Նարիմանովները սրտի մեծ գոհունակութիւն ունեցան անշուշտ, երբ Մոսկուայի մէջ 1921 Մարտ 16ին եւ Կարսի մէջ նոյն տարուան Հոկտ. 21ին Խորհրդային Միութեան եւ քեմալական Թուրքիոյ միջեւ կնքուած դաշնագիրները իրաւազրկեցին կարմիր պատմուճան հագած Հայաստանը : Անկէ խլեցին իր հայրենի հողերը — Լոռին ու Ախալքալաքը, Շարուր Նախիջեւանն ու Լեռնային Ղարաբաղը, զորս կցեցին Վրաստանի եւ Ազրբէջանի :

Իսկ Կարսն ու Արտահանը, Ջարդարար Իթթիհատի կառավարութեան պախշիշ տրուած բոլշեւիկ Ռուսիոյ կողմէ 1918 Մարտ 3ին Պրեսթ – Լիթովսքի մէջ, — իսկ քանի մը ամիս ետք գրաւուած անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան կողմէ, — վերջնապէս միացուեցան Թուրքիոյ :

1921ին Մոսկուայի եւ Կարսի դաշնագիրներուն առեն Թուրքերու ձայնը բարձր կը հնչէր, իբրեւ յաղթական :

Մոսկուա տեղի տուաւ Թրքական պահանջներուն՝ ի նպաստ եղբայրակից, ցեղակից ու կրօնակից Ազրբէջանի, որ դարձաւ նաեւ սահմանակից Թուրքիոյ, տիրանալով Նախիջեւանի, կոխել անցնելով Հայաստանի վրայէն :

Կարսի դաշնագրի 5րդ յօդուածին համաձայն «Նախիջեւան կը կազմէ ինքնավար հողամաս մը, Ազրբէջանի հովանաւորութեան տակ » :

Իսկ Ղարաբաղ ամբողջութեամբ կը միացուէր Ազրբէջանի, ստեղծելով ողբերգական վիճակ մը Մելիքներու հերոսական հայրենիքի պատատենէ Հայութեան համար :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶԻՆԵԱԼ ՄԻՋԱԴԷՊ ՍՈՒԷԶԻ ՎՐԱՅ

ՄԷԿԸ ՄԻՒՍԻՆ ՎՐԱՅ ԿԸ ՁԳԷ ՅԱՆՑԱՆՔԸ

Նոր միջադէպ մը պատահած է առջի օր Սուէզի վրայ, ամէնէն ծանրը պատերազմը դադրելէն ի վեր :

Ըստ Գահիրէի .— « Թշնամին Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 11ին փորձած է զինուած վըտէք մը, փոխադրանաւ մը եւ ռըմորքէօր մը մտցնել Սուէզի Ջրանցքը : Մեր ուժերը ազդարարութեան համար կրակ բացին, բայց թշնամին շարունակեց իր փորձը : Մեր թնդանօթները սկսան կրակել նաւերուն վրայ : Փոխադրանաւը վնասուեցաւ եւ քաշուեցաւ միւս երկու նաւերուն հետ :

« Նոյն ատեն, թշնամի թնդանօթները կրակել սկսան Սուէզի եւ Փորթ – Թէվֆիկի շրջանը : Մեր ուժերը պատասխանեցին : Թշնամին փորձեց այն ատեն միջամտել իր օդանաւերով, բայց մեր օդանաւային ուժերը ընդդիմացան անոնց : Թշնամին երկու հրասայլ կորսնցուց : Մեր կորուստները մէկ մեռեալ եւ երեք վիրաւոր են » :

Ըստ իսրայելեան աղբիւրին .— «Այս առտու ժամը 10.30ին, Եգիպտացիք յարձակեցան իսրայելեան երկու նաւերու վրայ Սուէզի ծոցին մէջ, Փորթ – Թեվֆիկի հարաւը, առիթ տալով կրակի փոխանակումի, մէկ ժամուան ընթացքին : Ժամը 12.46ին եգիպտական հռետանին վերսկսաւ իր յարձակումները : Այն ատեն իսրայելեան ուժերը միջամտած են լռեցնելու համար եգիպտական ուժերը : ՄԱԿի դէտերու դիմումին վրայ զինադուլ մը տեղի ունեցաւ, բայց հինգ վայրկեան ետք, Եգիպտացիք կրկին սկսան կրակել Իսրայելցիներուն վրայ, որոնք չպատասխանեցին » :

Զինադուլի առաջին ծանր բռնաբարումն է որ կը կատարուի Սուէզի վրայ : Յիշենք նաեւ թէ այս առթիւ, նոյն օրն իսկ «Թաս» գործակալութիւնը հեռագիր մը սփռած է որու խորագիրն էր՝ «Իսրայելեան ռազմական գործողութիւն Սուէզի Ջրանցքին մէջ» :

✕ Խորհրդային վեց պատերազմական նաւեր Աղեքսանդրիա հասած են :

✕ Լիբանան արտօնած է որ քարիւղի արտածումը վերսկսի :

✕ Ինչպէս գրած էինք այլեւս գաղտնիք չէ Գահիրէի մէջ թէ մառեշալ Ամէռ պետական հարուած մը պատրաստած էր Օգոստոս 27ին : Իր եւ յիսուն անձնաւորութիւններու ձերբակալութեան մասին կը խօսուէր արդէն Խարթումի ժողովի նախօրեակին (տե՛ս «Յառաջ» Օգոստ. 31) բայց նոր է որ Ալ – Ահրամ կը խօսի այդ մասին : Ըստ թերթին Մառեշալ Ամէռ Օգոստոս 27ին, պատերազմի նախկին նախարարին եւ կարգ մը ուրիշ գործակիցներու հետ կ'երթայ արեւելեան հրամանատարութեան կեդրոնատեղին եւ ցոյց կուտայ նախագահական կեղծ հրովարտակ մը որով կրկին իրեն կը յանձնուի եգիպտական զինեալ ուժերու հրամանատարութիւնը : Մառեշալ Ամէռ վերջնագիր մը ուղղած է Նասրի ուր կը պահանջէր որ վերստանայ պաշտօնը զոր ունէր Յունիս 9էն առաջ եւ անմիջապէս դադրի քննութիւնը որ բացուած է Սինայի պարտութենէն ետք, կարգ մը բարձաստիճան սպաներու կեցուածքին վրայ :

Ալ Ահրամ կը գրէ թէ ձերբակալուած յիսուն անձնաւորութեանց մէջ են մառեշալ Ամէռի դրասենեակին նախկին պետը, զինուորական բանտերու նախկին տնօրէնը եւ Ամէռի ընտանիքէն անդամներ :

Նասր փորձած է խօսք հասկցնել Ամէռի, որու հետ ոչ միայն շատ հին բարեկամներ են այլեւ խնամի եւ ճատրակի ընկեր :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հակառակ նախատեսուածին Թիէօ եւ Քի 36.7 առ հարիւրը կը ստանան միայն ձայներուն եւ անակնկալը կը մնայ փաստաբան Ծուի «խաղաղութեան թեկնածու» յաղթանակը :

Ըստ փաստաբանին յայտարարութեան եթէ խարդախութիւն եղած չըլլար, ընտրութեանց արդիւնքը տարբեր կ'ըլլար : Փաստաբանը ամբաստանելէ ետք հարաւ-Վիէթնամի կառավարութիւնը, ըսած է թէ փաստ ունի կատարուած խարդախութեան եւ դիմած է առժամեայ ժողովին որպէսզի ընտրութիւնները չեղեալ համարուին եւ նոր ընտրութիւններ ըլլան :

Նիուզ –Ուիք կը գրէ թէ Մոսկուա կը նայ ճնշում բանեցնել Հանոյի կառավարութեան վրայ որպէսզի իր զօրքը քաշէ Հարաւային Վիէթնամէն, եթէ անշուշտ Միացեալ Նահանգները դադրեցնեն իրենց ռմբակոծութիւնները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ծանօթ լրագրող՝ Տաւիտ Շէօնպրուն որ Հանօյ գացած է, կը գրէ թէ հիւսիսային Վիէթնամցիները շնորհակալութիւն յայտնած են որ « գացած է տեսնելու ամերիկեան օդուժին ոճիրները» :

ՓԵՔԻՆԻ Յեղափոխական Կոմիտէն փաստաթուղթ մը հրապարակած է ուր կը շեշտուի թէ «բռնութեամբ կատարուող պայքարները պէտք է դադրին » : Խիստ պատիժներու պիտի ենթարկուին անոնք որ ոճիրներ գործեն կամ թալանի տան շէնքեր եւ հաստատութիւններ :

ՊԱՊԸ հիւանդացած է Քասթելկանտոլֆօ ուր կ'անցընէր ամառնային շրջանը : Ունկնդրութիւնները ջնջուած են նոյնիսկ պիտի չկարենայ ընդունիլ Թիթոյի ներկայացուցիչը որ յատկապէս Հռոմ գացած էր զինքը տեսնելու :

ՇԱԲԱԹԱՎԵՐՋԻՆ ընթացքին, Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ կառքի արկածէ 66 հոգի մեռած են : 684 վիրաւոր կայ որոնց 361ը ծանր վիճակի մէջ են :

ՓԵՐՈՒԻ մէջ ծանր երկրաշարժ մը տեղի ունեցած է :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ լրագրողներուն ներկայացուցած են Զօրպայի հեղինակը՝ Թէոտորաքիս, որ ապահովութիւն տուած է թէ շատ լաւ է եւ իրեն հետ լաւ կը վարուին :

ԱՆԳԼԻԱՑԻ փիլիսոփայ՝ Կրեհըմ Կրին նամակ մը ղրկած է «Թայմզ»ի, որու մէջ կ'առաջարկէ որ Խորհ. Միութեան մէջ ունեցած հեղինակի իր իրաւունքները տրուին Սինիավսկիի եւ Տանիէլի կինեւրուն իրենց ամուսիններուն արգելափակման շրջանին : Նամակը ղրկած է նաեւ Պրաւդայի եւ Իզվեստիայի, բայց չի կարծեր թէ անոնք հրատարակեն : Կը յուսայ որ ուրիշ հեղինակներ ալ կը հետեւին իր օրինակին :

ՁԵԽ երեք հարիւր մտաւորականներ կոչ մը կ'ընեն հանրային կարծիքին որպէսզի գրաքննութիւնը վերցուի : Կոչը հրատարակուած է Սընտէյ Թայմզի առաջին էջին վրայ, որ կը յայտնէ թէ ապահով միջոցներով ձեռքը հասած է, բայց չի տար ստորագրեալներուն անունները, չվտանգելու համար :

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ մեռած է բրիտանացի բանաստեղծ՝ Սիկֆրիտ Սասուն, 80 տարեկանին :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱ որոշեց արագացնել իր զօրքին Ատէնէն քաշուիլը :

ԺԵՐԱՐ ՓՕՔՐԻ ՄԱՀԸ

Ֆիկառոյի հանրածանօթ կերմանթը մեռաւ առջի օր, զոհ ուղեղային արիւնահոսութեան : 78 տարեկան էր եւ ինչպէս Ֆիկառօն կը յայտարարէր Երկուշաբթի օրուան իր թիւին մէջ, իր քրոնիկը կը պատրաստէր որ լոյս պիտի տեսնէր Երեքշաբթի : Այդ օրը սակայն, Ֆիկառօ իր անակնկալ մահը կ'ողբար :

Իր մահով սգաւոր է նաեւ Կոնքուրի ակադեմիան որու ընդհ. քարտուղար էր : Ֆիկառոյի հարիւրամեակին նուիրուած թիւին մէջ, կը բացատրէր թէ ինչո՞ւ կերմանթ կեղծ անունը ընտրած էր, որ կը յիշեցնէ Փրուսթեան աշխարհը :

Ծնած էր 1888ին Փարիզի մերձաւոր Վեզինէի արուարձանը եւ իր ուսումը կատարած Մոնթէյներ եւ Լուի – Լը Կռան լիսէները : 1906ին կը սկսէր աշխատիլ Էքօ Տը Փարի մէջ, ուր քրոնիկագիր եւ թատերական քննադատ էր :

1935ին կը սկսէր ամէնօրեայ տոմս մը տալ Ֆիկառոյի, կերմանթ ստորագրութեամբ :

Կոնքուր ակադեմիայի անդամ ընտրուած էր 1948ին եւ մեծ դեր խաղած հոն : Եղած է նաեւ նախագահ Գրողներու Միութեան եւ անդամ բազմաթիւ գրական ժիւրիներու :

Իր գլխաւոր հեղինակութեանց կարգին յիշենք՝ Լա Փարիզիէն, Լէ Պիյէ տը Կեռմանթ, Էլիզէ, Ռիէն Նը Սէռ տ'Էմէ, Լէ Մոռալիսթ Ֆրանսէ, Քրոնիք, Ժը Մը Սուվիէն :

Ժրաջան աշխատող, հմուտ դասախօս, Ժերար Փօքր իր վերջին գրութիւնը կը նուիրէր Շառլ Պօտըլէրի եւ կը յիշէր անոր նշանաւոր տողերէն մէկը՝ «Մեռելները, թշուառ մեռելները մեծ ցաւեր ունին » :

ՎԻԷԹՆԱՄԸ

ՏԱՍՆԵՒԵՐԵՔ ՏԱՐԻ ԵՏՔ

(Բ· եւ վերջին մաս)

1962

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8·— Հարաւային Վիէթնամի մէջ կը կազմուի ամերիկեան զինուորական հրամանատարութիւն մը, Զօր· Հարքինսի ղեկավարութեամբ :

ՅՈՒԼԻՍ 23·— Ժընեւի մէջ համաձայնութիւն մը կը ստորագրուի, որով Լաոս չէզոք պիտի մնայ :

1963

ՄԱՅԻՍ – ՆՈՅԵՄԲԵՐ ·— Հուէի եւ ապա Սայկոնի մէջ պուտտայական խլրտումները կը ծաւալին : Բազմաթիւ պոնզեր եւ պոնզուհիներ ինքզինքնին ողջ ողջ կ'այրեն :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1·— Սայկոնի մէջ զինուորական պետական հարուած : Անկում Նկօ հարստութեան : Սպանութիւն Տիէմի եւ իր Նհու եղբօրը :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 22·— Տալլասի մէջ կը սպաննուի նախագահ Քենըտի :

1964

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6·— Զօր· Տուօնկ Վան Մինհ կը տիրանայ Սայկոնի իշխանութեան :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30·— Նոր պետական հարուածով մը Զօր· Քանհ կը յաջորդէ Զօր· Մինհի :

ՅՈՒՆԻՍ 12·— Զօր· տը Կոլ, մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին կը դատապարտէ Վիէթնամի մէջ ամերիկեան քաղաքականութիւնը :

ՅՈՒՆԻՍ 20·— Վիէթնամի մէջ ամերիկեան զօրքերու ընդհ· հրամանատար կը նշանակուի Զօր· Ուեսթմորլանտ :

ՕԳՈՍՏՈՍ 5·— Հիւսիսային Վիէթնամի առաջին ռմբակոծում՝ երբ հետեւանք Թոնքինի ծոցին մէջ ամերիկեան եւ վիէթնամեան նաւերու միջեւ տակաւին չլուսաբանուած միջադէպերու : Երկու օր ետք, ամերիկեան խորհրդարանը իրաւասութիւն կուտայ Նախ· Ճոնսընի դիմելու անհրաժեշտ բոլոր միջոցներուն՝ ճախողութեան դատապարտելու համար «Համայնավար Նախայարձակումը» :

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 13·— Սայկոնի մէջ Զօր· Լամ Վան Փաթ պետական հարուած մը կը փորձէ :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26·— Հարաւային Վիէթնամի յեղափոխական խորհուրդը նախագահ կը նշանակէ Զօր· Փհան Խաչ Սուուն :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1·— Թրան Վան Հուօնկ վարչապետ կը նշանակուի :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ ·— Ընտրութիւն նախագահ Ճոնսընի :

1965

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 27·— Թրան Վան Հուօնկի իշխանութիւնը կը տապալի : Զօր· Քանհ վարչապետ կը նշանակէ Նկուէն Ցուան Օանհը :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6· — Ծրագրուած ձեւով առաջին ռմբակոծում Հիւսիսային Վիէթնամի :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8·— « Մարինները» առաջին ցամաքահանում Տա – Նանկ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11·— Ու Թան կոչ կ'ընէ հարցը բանակցութիւններով լուծելու :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16·— Հարաւային Վիէթնամի նոր վարչապետ կը նշանակուի Փհան Հույ Քուաթ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18·— Զօր· Քանհ իշխանութենէն կը հեռացուի :

ՄԱՅԻՍ 13 – 19·— Դադար Հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծման :

ՅՈՒՆԻՍ 17·— Զօր· Թիէօ, որ նախագահ ընտրուած է զինուորական խորհուրդի մը կողմէ, Զօր· Քիի կը նշանակէ վարչապետ : Քանի մը օր առաջ Քուաթ իշխանութիւնը յանձնած էր զինուորականներուն :

ՅՈՒԼԻՍ 29·— Նախ· Ճոնսըն կը յայտարարէ թէ Վիէթնամի մէջ ամերիկեան ուժերու թիւը պիտի հասնի 125·000ի :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 23·— Սկիզբ Հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծման երկրորդ դադարի մը :

1966

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 31·— Հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծումը կը վերսկսի :

ՄԱՐՏ–ՅՈՒՆԻՍ ·— Կը վերսկսին պուտտայական խլրտումները Հուէի եւ Սայկոնի մէջ : Շարժումը ի վերջոյ կը խեղդուի Զօր· Քիի բանակներէն :

ԱՊՐԻԼ 12·— Առաջին անգամով ՊԷ – 52 հսկայ ռմբաձիգները Հիւսիսային Վիէթնամը կը ռմբակոծեն :

ՅՈՒՆԻՍ 29·— Կը ռմբակոծուին Հանոյի եւ Հայֆոնկի վառելանիւթի շտեմարանները :

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11·— Հարաւային Վիէթնամի մէջ կ'ընտրուի սահմանադրական ժողով մը, որ նոր սահմանադրութիւն մը պիտի մշակէ :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24 – 25·— Մանիլլայ մէջ ժողով Վիէթնամի պատերազմին մասնակից եօթը պետութիւններու ·— Միացեալ Նահանգներ, Հարաւային Վիէթնամ, Փիլիպեաններ, Աւստրալիա, Նոր – Զելանտա, Հարաւային Քորէա, Թայլանտ :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26·— Նախագահ Ճոնսըն կարճ այց մը կուտայ Քամ – Ռանհի խարիսխին :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 – 25·— Դադար՝ Հարաւի մէջ բախումներու եւ Հիւսիսի ռմբակոծման :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31 – ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1 1967· — Միեւնոյն դադարը :

1967

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8 – 12·— Վիէթնամեան Նոր Տարուան առիթով, դադար Հարաւի մէջ բախումներու եւ Հիւսիսի ռմբակոծման :

ՄԱՐՏ 20·— Խորհրդակցութիւն Կուամի մէջ, ուր ներկայ է նաեւ նախագահ Ճոնսըն :

ԱՊՐԻԼ 26 – 30·— Զօր· Ուէսթմորլանտ Միացեալ Նահանգներ կը ճամբորդէ :

ՄԱՅԻՍ 18·— Ամերիկեան զինուորական գործողութիւններ ապազինեալ գօտիին մէջ :

ՅՈՒԼԻՍ ·— Մաք Նամարա, Սայկոնի մէջ քննութիւն մը կը կատարէ, որմէ ետք Ուաշինկթըն կ'որոշէ «չափաւոր» օգնական ուժեր ղրկել, դրդելով Ասիոյ իր դաշնակիցները որ աւելի մերձաւորին պատերազմին մէջ :

Թ· Ա· Թ·

ՎԱՐԴԱՆ ԱՅԳԵԿՑԻ

(Գ· եւ վերջին մաս)

« Եթէ նոյնիսկ պարզուի , — գրում է Ն· Մառը, — որ ուէէ անհատ քարոզիչ առակը կիրառել է ուսուցման ժամանակ , Վարդանի նշանակութիւնը դրանով չի նըսեմանայ : Վարդանը , որ ստեղծողն էր առակախառն քարոզի նոր տեսակի, ստացաւ տաղանդաւոր քարոզչի եղակի համբաւ, հիմք դնելով առակների լայն օգտագործման՝ բարոյախօսական նպատակով : Որքան էլ պարզ լինեն ձեւերը, օրոնցմով առասպելները եւ հէքեաթները դառնում են առակներ, հայ գրականութեան մէջ այդ ձեւերն իբրեւ կիրառող առայժմ մենք ճանաչում ենք Վարդանին եւ հէնց նրա այլաբանութիւնները կարող են համարուել Հայերի գրական այդ սեռի լաւագոյն օրինակները : Հետեւաբար առակները, որոնք Վարդանի ժողովածուի հիմնական չերտն են կազմում, ամբողջովին եւ յաւիտեան կը մնան կապուած Վարդանի անուան , թէկուզ նրանցից մէկի կամ երկուսի վրայ ուրիշ , աւելի հին հեղինակներ ունենան որեւէ իրաւունք » :

Մեզ այստեղ չի զբաղեցնում այն խնդիրը, թէ Վարդանին վերագրուած մօտ չորս հարիւր առակներից եւ մանրավէպերից քանիսն են Վարդանի բուն գործը եւ քանիսը յաւելուած են յետագայում , ինչպէս եւ չենք զբաղուել առհասարակ առակների նշանակութեան քննութեամբ : Բոլոր առակագիրներից եւ պատմիչներից առաջ առակը յօրինել եւ պատմել է ինքը ժողովուրդը եւ այդ տեսակէտից երկրորդական նշանակութիւն ունի առակագրի անձնաւորութեան խնդիրը :

Վարդան Այգեկցու նշանակութիւնը մեծ է ամէնից առաջ իբրեւ առակներ ժողովող եւ առակները մեկնութեան հետ միասին ճաշակով ու վարպետութեամբ ամբողջացնող հեղինակ : Ահա Այգեկցին կամենում է խարազանել ցանկասէր մարմինը եւ վեր հանել հոգին, իբրեւ մարդու բուն էութիւն : Կը ձանձրանար ունկնդիրը , եթէ նա Աւետարանից մի նախադասութիւն բնաբան ընդունելով , հիւսէր քարոզը : Այգեկցին դրա փոխարէն գործ է ածում պարզ զրոյցի ձեւը , ինչպէս կեանք տեսած մի ծերունի կը խրատէր որդուն, եւ ասում է· «Եղբ մի ծիր էշի հետ· եղը որոճող է եւ էշը՝ ոչ: Այդպէս հոգին անջատ է մարմնից , ոբովհետեւ հոգին իմաստուն է , մարմինը ցանկասէր » :

Բերենք մի այլ օրինակ Վարդանի առակախառն քարոզներից · « Մի մարդ ունէր չորս էշ, երեքը երիտասարդ եւ ուժով եւ մէկը՝ պառաւ եւ վատուժ : Եւ տէրը երեքին չէր բեռնում, այլ խնամում էր եւ դարմանում , իսկ պառաւ էշին ծանր էր բեռնում եւ ընկաւ պառաւ էշը եւ այլեւս չկարողացաւ տանել ծանր բեռը : Այսպէս մարդս չորս ժամանակ ունի՝ տղայութիւն, երիտասարդութիւն, կատարեալ հասակ եւ ծերութիւն : Այն երեք հասակին, որ զօրաւոր են, մարդ չէ կամենում բառնալ բեռով , այլ պարարում եւ գէրացնում է ուտելով եւ ըմպելով եւ ամէն ծանր բեռ բառնում է ծերացած մարմնի վրայ »:

Վարդան Այգեկցու այս եւ այս կարգի առակները բնորոշ են իրենց կատարեալ եւ ամբողջական արուեստով : Յետագայում առակները փոփոխութեան են ենթարկուել , մշակուել են՝ բերանացի պատմելով , ապա տարբեր գրիչների ձեռքով գրի են առնուել , իւրաքանչիւր անգամ կրելով ժամանակի եւ պատմողի կնիքը : Այդպէս առաջացել են առակների փոփոխակները, որոնք տարբերւում են եւ մեկնաբանութեամբ , եւ բովանդակութեամբ, եւ լեզուով :

Որքան էլ կրօնա – բարոյական մեկնաբանութեամբ Այգեկցին ծանրաբեռնել է առակը , այնուհանդերձ նրա ստեղծագործութիւնը «աշխարհիկ » արուեստ է եւ ոչ հոգեւոր : Նա մէկն է այն գագաթներից, որոնց վրայով է անցնում միջնադարեան հայ քաղաքային մշակոյթի սահմանագիծը : Եթէ Այգեկցու առակներն ազատենք բարոյախօսական կցանքներից, ապա կը մնան զուարթ եւ սրբամիտ պատմութիւններ, երբեմն ուղղուած հէնց եկեղեցու եւ աւատապետների դէմ , — առակներ եւ իմաստուն մանրավէպեր, որ սիրելի էին միջնադարեան հայ վաճառականին եւ գիւղացուն : Նպատակ դնելով քարոզել հայ եկեղեցու հաւատոյ հանգանակը քաղաքներում եւ գիւղերում , ամրապնդելու համար այդ եկե-

ԳԱՊՈՒԼԷՆ ԵԿԱԾ ՄԱՐԴԸ

«Գապուլէն եկած մարդը» պոռաց մայրը՝ յուզուած — «Մինի, Մինի», ինչպէս կրցար առնել այդ մարդուն դրամը :

Ճիշդ այդ պահուն էր որ ներս մտայ եւ մօտալուտ աղէտէ մը փրկեցի Մինին եւ սկսայ իմ հարցուփորձիս :

Ոչ առաջին, ոչ ալ երկրորդ անգամ էր որ կը նկատէի որ այդ երկուքը իրարու հանդիպած էին : Գապուլէն եկած մարդը փարատած էր երախային առաջին վախերը՝ ընկոյզի եւ չամիչի իմաստուն կաշառքով մը ու երկուքը , հիմա, լաւ բարեկամներ եղած էին :

Իրարու հետ սիրուն կատակներ կ'ընէին ու կը խնդային : Մինի կը նստէր անոր առջեւ, կը նայէր անոր հսկայ կազմին՝ իր չնորհալի նայուածքով ու խընդալէն մարելով կը հարցնէր անոր — «Գապուլէն »եկած մարդ, տոպրակիդ մէջ ի՞նչ ունիս ···

Ու մարդը կը պատասխանէր լեռնցիի անդային չեշտով — «Փի՛ղ մը ···»: Ծիծաղը ըսելով, սակայն խնդալիք բան չէր, բայց երկուքն ալ կը խնդային : Ինծի համար, այս երախային զրոյցը այս մեծ մարդուն հետ, միշտ զուարճ բան մը ունէր :

Յետոյ, Գապուլէն եկած մարդը, ետ մնացած չըլլալու համար, իր կարգին, կը հարցնէր, — « Ըսէ նայիմ, ճագս » դուն ե՞րբ աներ պապայիդ տունը պիտի երթաս» :

Ամէն Պէնկալցի պզտիկ աղջիկ շատոնց լսած էր «աներ պապայի տուն» խօսքը : Բայց մենք քիչ մը նորելուկ ըլլալով այս բաները գաղտնի պահած էինք մեր զաւկէն, այնպէս որ Մինին պէտք է շուարած ըլլար այդ հարցումէն : Բայց յայտնի չըրաւ եւ հազուագիւտ փափկանկատութեամբ հարցուց — « Դուն հոն պիտի երթա՞ս » :

Գապուլէն եկած այդ մարդուն դասակարգին համար, (ամէն մարդ ալ շատ լաւ գիտէ) որ «աներ պապային տունը» երկու տարբեր իմաստներ ունի : Այլաբանական պատկեր մըն է «բանտի», տեղ մը, ուր դացողին լաւ հոգ կը տանին եւ առանց ծախքի : Յաղթանդամ մանրավաճառը այս իմաստով առաւ աղջկանս հարցումը : « Օ', ըսաւ բռունցքը անտեսանելի ոստիկանին ցոյց տալով, «իմ աներպապային քիթը – բերանը կը կոտրեմ » :

Երբ Մինին սակայն լսեց, իր աչքին առջեւ բերաւ դժբախտ աղջկանին վիճակը, եւ սկսաւ քահ – քահ խնդալ : Իր հսկայ բարեկամն ալ սկսաւ խնդալ :

Աշնան առաւօտներ էին , տարուան այն ժամանակը , երբ հին ժամանակներու թագաւորները արշաւանքի կ'ելլէին : Իսկ ես, առանց Կալկաթայի իմ անկիւնէս շարժելու, կը ձգէի որ միտքս աշխարհի չորս կողմը թափառէր :

Օտար երկրի մը անունը լսածիս պէս, միտքս հոն կ'երթար ու երբ փողոցը օտարական մը տեսնէի, երազներու ցանցի մը մէջ կ'իյնայի — կը տեսնէի այդ օտարականին հեռաւոր հայրենիքին լեռները , հովիտները եւ անտառները եւ անոր հիւղակը անոնց միջեւ կամ ազատ ու անկախ կենցաղը : Կամ, կը տեսնէի հեռաւոր ամայի տարածութիւնները : Ճամբորդական տեսարաններ երեւակայութեանս առջեւէն կ'երթան կուգան , թերեւս, անոր համար որ կեանքս այնքան կը նմանի բոյսի մը կեանքին որ ճամբորդելու գաղափարը գլխս կը հարուածէ կայծակի նըման :

Գապուլէն եկած այս մարդուն ներկայութեան , անմիջապէս կը փոխադրուէի խոպան սարերու կատարին ստորոտը եւ այդ բարձրութեանց միջեւ գտնուող դարձդարձիկ ու նեղ կիրճերը : Ու կը տեսնէի ապրանք փոխադրող ուղտերու շարանը եւ խումբը փաթթոցաւոր վաճառականներու , որոնցմէ ոմանք կը կրէին անսովոր հին հրացաններ , ուրիշներ նիզակներ ու կ'իջնէին դէպի դաշտերը : Կը տեսնէի նաեւ ··· Բայց այդ պահերէն մէկուն, Մինիին մայրը կ'ընդհատէր խորհուրդներս ու կ'աղաչէր — «այդ մարդէն զգուշացիր» :

Դժբախտաբար, Մինիի մայրը վախկոտ է : Ամէն անգամ որ փողոցէն ձայն մը կը լսէ կամ երբ կը տեսնէ որ մարդիկ մեր տունին կը մօտենան, միշտ կը յանգի այն եզրակացութեան թէ եկողները կամ գող են, կամ գինով, կամ օձ են, վագր են , ճանճախտ են, ուտիճ են, Թրթուր են : Այսքան տարիներու փորձառութենէն ետքըն ալ, տակաւին, չէ կրցած իր սարսափին յաղթահարել : Անանկ որ Գապուլէն եկած մարդէն շատ կը վախնար ու արթուն չարունակ կը յանձնարարէր որ աչք մը պահէի անոր վրայ : Եթէ, մեղմիւ , փորձէի իր վախին վրայ ծիծաղիլ, լուրջ դէմք մը կ'առնէր ու հանդիսաւոր հարցումներ կ'ընէր ինծի — «Չէ՞ պատահած որ երախներ առեւանգուին ··· : Ճիշդ չէ՞ որ գերութիւն կար Գապուլի մէջ ··· այդքան անհաւատալի՞ էր որ այս յաղթանդամ մարդը փոքրիկ երախայ մը տանէր տանէր ···» :

Կրկին ու կրկին բացատրեցի իրեն թէ թէեւ այդ բոլորը անկարելի չէին, բայց շատ անհաւանական էին :

ՌԱՊԻՆՏՐԱՆԱԹ ԹԱԿՈՐ

(2 Շար·)

ՍԱԼԹԱՆՈՎ

Սպահանի կեդրոն նշանաւոր Մէյտան Շահի մէջ, Հայ վաճառականները վաճառքի կը հանէին Իտալիայէն ու Հոլանտայէն բերած գեղանկարչական աշխատանքներ ու փորագրութիւններ, սակայն հայ վաճառական Սահրատի որդի Զաքարը, 1960ին, նշանաւոր «ադամանդեայ գահ»ին հետ Ռուսիոյ Ալէքսէյ Միխայլովիչ ցարին նուէր տարաւ Թիֆլիզի վրայ գծուած «Խորհրդաւոր ընթրիք» նկարը, որուն հեղինակը Հայ նկարիչ մըն էր : Ցարին յանձնութեամբ նկարին հեղինակը, Աստուածատուր, թողուց Նոր Ջուղան եւ Աստրախանի ճամբով գնաց Մոսկուա եւ աշխատանքի անցաւ Զինապալատին մէջ : Թանրի Վերտի (Թրքերէն՝ Աստուծոյ տուած) էր անունը : Ռուսական փաստաթուղթերուն մէջ սկսան գրել Բոգդան Սալթանի որդի, հուսկ՝ Բոգդան Սալթանով :

17րդ դարը բազմակողմանի զարգացում կը պահանջէր նկարիչէն : Եւրոպական երկիրները արդէն շատոնց աշխարհին տուած էին կտաւներու, դիմանկարներու, բնանկարներու գլուխ գործոցներ, սակայն, ինչպէս Հայ իրականութեան, նոյնպէս Ռուսաստանի մէջ այդ ուղղութեամբ իրենց առաջին քայլերը կ'առնէին նկարիչները : Մոսկուայի պետական նըկարչութիւնը կը սահմանափակուէր սըրբանկարչութեան սահմաններուն մէջ, իսկ աշխարհիկ կեանքի արտայայտման ձըգտումները՝ ընդգրկելով Թատերական արուեստը, գրականութիւնը՝ նոր պահանջներ կը թելադրէին նաեւ նկարչութեան : Բազմասեռ եւ բազմակողմանի Սալթանովի Մոսկուա ժամանումը կը հանդիպէր այդ պահանջներու գործադրման տարիներուն եւ ատով պէտք է բացատրել իր մեծագոյն յաջողութիւնը :

Սալթանով վարպետ էր նկարներու յօրինման մէջ : Հիմնականին մէջ նիւթերը կ'առնէր Հին եւ Նոր Կտակարաններէն, պատմական անցեալէն, ռուսական աւանդութիւններէն («Խաչելութիւն»ը, «Խաչէն իջեցնելը», «Աստուածամայրը հրեշտակներու հետ», եւ այլն):

Վարպետօրէն յղանալով նկարին կառոյցը, Սալթանով կը հեռանայ գոյութիւն ունեցող նկարելակերպէն եւ կանոն կարծած ընկալեալ նիւթերուն կուտայ պարզութիւն, գործողութիւնները կը զարգացնէ ոչ թէ պայմանական բնանկարի փոնին վրայ, այլ մարդկային կերպարանքները կը ձուլէ իրական բնութեան պատկերացման հետ : Յօրինումի այս ազատութիւնն էր, որ հնարաւորութիւն տուաւ Սալթանովին ռուսական իրականութեան մէջ Ա. անգամ (1696) գծելու ճակատամարտի տեսարաններ՝ 23 մեծ պաստառներով (կատարած է օգնականներու հետ, նկարներուն վայրը անյայտ է): Այս տեսակի նկարչութեան համար յախուռն երեւակայութեան հետ, անհրաժեշտ էր նաեւ երեւոյթներու ընկալման բոլորովին նոր սկզբունքներ, որոնցմով անկասկած որ օժտուած էր տաղանդաւոր արուեստագէտը :

Սալթանովի կտաւներուն մէջ մարդիկ հեռու են խստակեաց ճգնաւորներ ըլլալէ, կեանքէն առնուած, աշխարհի խինդով օժտուած մարդիկ են իր կտաւներուն հերոսները : Այդ խինդը, կեանքին հանդէպ ունեցած սերտ կապն էր, որ հնարաւորութիւն կուտար Սալթանովին՝ ստեղծագործական իր հետաքրքրութիւններուն մէջ առաջնակարգ տեղ տալ նաեւ դիմանկարին : Մեզի հասած է Ֆէտոր Ալէքսեւիչի դիմանկարը (Մոսկուայի պատմութեան Թանգարան), ուր պահպանելով հանդերձ դիմանկարի յօրինման աւանդական ազդեցութիւնը, նկարիչը յաջողած է վերարտադրել պատանի ցարին խառնուածքին առանձնայատկութիւնները : Անհատականութեան ընդգծումը յատուկ է նաեւ այնպիսի դիմանկարներու, որոնցմով նկարիչը հանդէս կուգայ որպէս ազատ մեկնաբան : Անոնցմէ է «Սիպիլներու գիրքը» (1678) ուր 12 Սիպիլներու դիմանկարները գծուած են նկարչական ճարտարութեամբ եւ օժտուած են ներքին խառնուածքով ու կեանքով :

Սալթանով եղած է նաեւ յայտնի որմնանկարիչ : Այս կարգի աշխատանքներէն ծանօթ են Կոլոմենսկի պալատի (1668 – 1670), Կրեմլինի Նոր Պալատի (1674), Եւդոկիոյ եկեղեցիին, Սպասքի վանքին, Գրանովիտայա պալատին (1678), Բելոգրադսկի եկեղեցիին, Արխանգելսկի տաճարի առաստաղին եւ այլ որմնանկարներ :

Սալթանով զբաղած է նաեւ քանդակագործութեամբ եւ իրմէ հասած է հոյակապ աշխատանք մը՝ «Խաչելութիւնը» :

Սալթանովի կեանքը նկարչութեան նուիրուած պայծառ երեւոյթ է : Ան, ինչպէս ինքը կը նշէ, կը սիրէր ունենալ ընտանիք մը : Կը վայելէ Նոր Ջուղայի բնակիչներուն, իսկ յետագային՝ Ռուսաստանի ցարերուն ու պալատականներուն յարգանքը : 1674ին Սալթանով կը ստանայ Մոսկուայի ազնուականի տիտղոս :

Յայտնի չէ, թէ ե՛րբ եւ ո՛ւր մեռած է Սալթանով : Հաւանաբար, 1710էն ետք, իր ծննդավայրին մէջ, քանի որ ռուսական աղբիւրները, որո՛նք այնքան հարուստ տեղեկութիւններ կուտան իր գործերու մասին, լռութեան մատնած են այդքան նշանաւոր անձնաւորութեան մը կեանքին վերջին տարիները :

Մ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ղեցու հիմքերը, որոնց խարխլում էր միջնադարեան քաղաքը, — Այգեկցին քարոզը մատչելի դարձնելու համար լիարուն օգտուել է ժամանակի ժողովրդական բանահիւսութիւնից, վերամշակել է այն ըստ իր նպատակադրման եւ այսպիսով գրի են առնուել բազմաթիւ անգիր զրոյցներ : Առակախառն քարոզների հետ գրականութեան մէջ խուժել է առակը եւ ժանրավէպը, իսկ վերջիններս իրենց հետ բերին եւ նաեւ ժողովրդական լեզու եւ ոճ, եւ այսպիսով սկսել է ձեւաւորուել միջնադարեան հայ «աշխարհիկ» արձակը :

Սակայն այդ արձակը յետագայ դարերում չծաւալուեց եւ չդարձաւ ամբողջական գործ : Այսպէս չամբողջացաւ նաեւ հայ ժողովրդական վէպը, ինչպէս եւ միջնադարեան հայ բանաստեղծութեան առանձին գոհարները չկապեցին ոչ թել, ոչ պսակ :

Բայց եւ այնպէս Վարդան Այգեկցին կառուցող վարպետներից է այն հիմքի, որի վրայ պէտք է բարձրանար միջնադարեան հայ արձակի շէնքը : Եւ եթէ յետագայ «անբարի եւ խաւարային» ժամանակներում այդ շէնքը չբարձրացաւ, այնուհանդերձ հիմքը վկայում է կառուցողների, նաեւ Վարդան Այգեկցու, մեծ վարպետութիւնը :

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹԸՆԻ մէջ գումարուած Հայ Օգն. Միութեան 47րդ Պատգ. Ժողովը Կեդրոնական Վարչութեան անդամ ընտրած է հետեւեալները . — Տիկին Զապէլ Սերոբեան (Նիւ Եորք), Տիկին Վերժին Քարենց (Փրաւիտընս), Տիկին Զուարթ Քէօսէեան (Պոսթըն, Ուոթըրթաուն), եւ Տիկին Փեկի Սարգիսեան (Պոսթըն, Ուոլթամ): Նախորդ Կեդր. Վարչութենէն կը մասնակցին՝ Տիկին Վարդ Խաչիկեան, Օր. Էլիզապէթ Յակոբեան եւ Օր. Լորիկ Համասեղ – Կելէնեան :

×

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Օրէնսդիր Ժողովներու անդամ ընտրուած են հինգ Հայեր :

Խորհրդարանի անդամ ընտրուած է Սեւակ Սարգիսեան : Ծերակոյտի անդամ ընտրուած է Գագիկ Յովակիմեան : Սահմանադիր Ժողովի անդամ ընտրուած են՝ Ֆելիքս Աղայեան, Վահրամ Դաւիթխանեան եւ Շահէն Աղայեան :

×

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արաբկիրի եւ Թեմերու Հայ Կրթ. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը (Ֆիլատելֆիա), իր բոլոր մասնաճիւղերուն անունով տասը հազար տոլար նուիրած է Ֆիլատելֆիոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ շինութեան, բաղձանք յայտնելով նաեւ ազգային դըպրոցի մը կառուցման :

×

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի կալուածոց Յանձնախումբը, հիւանդանոցի կալուածներէն՝ Պէյօղլուի մէջ գտնուող 9 յարկանի շէնքին վարձակալական հարցը լուծելով, շէնքը ամբողջութեամբ վարձու տուած է տարեկան 200.000 ոսկիի, կարեւոր եկամուտ մը ապահովելով Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին : Շէնքը, իր նախկին վիճակով, ցարդ տարեկան միայն վեց հազար ոսկի եկամուտ կը բերէր :

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԱՄԱՍՏԵՂ», Հրատարակութիւն յոբելենական Կեդր. Յանձնախումբի, Նիւ Եորք, 1967 :

×

ԿՐԱԿԷ ՇԱՊԻԿԸ, վէպ : գրեց Կ. Փօլատեան, Պէյրութ, 1966 :

×

ԹԱՆԳԱՐԱՆ ԳԻՒՂԸ ՄԵՐ ԵՒ ՍԻՐՈՅ ԱՐԻՒՆՈՏ ԱՇՈՒՆԵՐ, գրեց Յակոբ Ղարիպ Շահպազեան, Ֆրանսա, 1967:

×

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, հանդէսարան բանասիրական, գրական, գիտական, բարոյական : Թիւ 3 – 5, Մարտ – Մայիս 1967: Հրատարակութիւն Վենետկոյ Մխիթարեան միաբանութեան : (Իտալիա):

ԾԻԾԱՂ

Յակոբիկ կ'ըսէ մայրիկին .

— Մամա, գիտե՞ս, երէկ օրիորդը տըղայ մը տուն ղրկեց, որովհետեւ, ձեռքերը չէր լուացած :

— Շատ լաւ ըրաւ : Վստահ եմ, որ այս պատիժը լաւ արդիւնք պիտի ունենայ :

— Այո, մամա : Դասարանի տղոց կէսէն աւելին աղտոտ ձեռքերով եկած էր այսօր :

×

Հայրը՝ տղուն .

— Տարիներով խնայողութիւն ըրի, ինքզինքս ու մայրդ շատ մը բաներէ զըրկեցի, քեզ համալսարան ղրկելու եւ զարգացնելու համար : Եւ հիմա, որ համալսարանը աւարտեցիր ու բժիշկ եղար, կ'ուզես իմ սիկարս եւ օրական մէկ քանի գաւաթ օղիս կտրել տալ : Այսքան ապերախտութիւն չէի սպասեր քեզմէ :

ՄԷ՛ղք :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (155)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Օհօ, եթէ ատիկա գիտնայի, այսչափ տակնուվրայ ըլլալու պէտք չէր մընար ...: Ատոր համար, ես ան կարծիքէն եմ որ աւելի աղէկ կ'ընենք եթէ ուղղակի Արթուա կոմսին երթալով անոր միջամտութիւնը խնդրենք : Նայէ քեզի ըսեմ, գիտնաս փորձանք մը պիտի գայ, ատ փորձանքին առաջքը առնելու համար ասկէ աղէկ միջոց չկայ ...:

— Իմ ծրագիրս ատկէ աւելի աղէկ եւ ատկէ աւելի ապահով է :

— Ըսէ նայինք, ի՞նչ է :

— Քիչ մը ետքը կը տեսնես :

— Եթէ այդչափ ապահով ես անոր յաջողելուն, ինչո՞ւ առաջուընէ չես ըսեր :

— Որովհետեւ դուն այս միջոցին կորսնցուցած ես քու պաղարիւնութիւնդ եւ ոչ ինծի մտիկ ընելու կարողութիւն մընացեր է վրադ, ոչ ալ ըսածս հասկնալու :

Եւ Արխոթօ, ջղայնացած, աւելցուց .

— Է, լմնցուր նայինք, պարապ եւ անօգուտ խօսքերով ժամանակ կորսնցնելու ատեն չունինք ...: Կնիկ չէ՞ք մի, երկուքը մէկ մը ջիղերնիդ ոտքի կ'ելլէ ...: Շատ գլուխ մի արդուկեր ..., ձգէ որ ընելիքիս վրայ քիչ մը մտածեմ ...: Դուն ալ նայէ որ այդ միջոցին ինքզինքդ գաս, հասկցա՞ր ...:

Եօլանտ Արխոթօն աղէկ կը ճանչնար : Գիտէր թէ վտանգաւոր պիտի ըլլար զայն գրգռելը եւ թէ անոր բարկութիւնը իրեն համար լաւ հետեւանք մը պիտի չունենար : Ահա ատոր համար լռեց, եւ յուսալով որ այդ սարսափելի արարածը, այս անգամ ալ պիտի յաջողէր յաղթել իր թշնամիներուն, աշխատեցաւ հանդարտեցնել ինքզինքը :

×

Բօշ Պէրնար մարքիզը Եօլանտի հետ իր աշխատութեան սենեակը մտաւ, դուռը կղպեց եւ գլխարկն ու վերարկուն հանելէ ետք, հոն իրեն սպասելու նշան ըրաւ քըրոջը եւ քովի պզտիկ սենեակներէն մէկն մտաւ :

Այս սենեակին մէջ, Թօմպուլիկ, լայն բազմոցի մը վրայ փռուած, խըռ խըռ կը քնանար ...:

Արխոթօ անսանձաբար անոր թեւէն բըռնելով ցնցեց .

— Թօմպուլիկ, արթնցիր նայինք, քընանալուն ատենը չէ ...:

Դեռատի ղողը ելաւ նստաւ եւ յօրանջելով՝ սկսաւ աչքերը ճմրել : Յետոյ, ճանչնալով իր վարպետը, քունէն նոր արթնցող մէկու մը խմորահունչ ձայնովը մըլտաց .

— Վայ, դո՞ւք էք եղեր, վարպետ : .

Եւ ապա շնական ծաղրանքով մը աւելցուց .

— Խերը անիծածս, ես ալ աղուոր երազ մը տեսնելու վրայ էի ...: Երազիս մէջ Օպէն Տէրմօնը եղած էի եւ օրիորդ Շանթօսէի հետ կը կարգուէի : Գէշ չէր ըլլար, հէ՞, վարպետ ...: Ինչ կ'ըլլար, վարպետ, քիչ մը ետքը թող արթնցնէիր ... տէր պապային կարգալէն ետքը ...:

— Հիմա կատակ ընելուն ատենը չէ, ըսաւ Արխոթօ անանկ եղանակով մը որ որեւէ պատասխան չընդունիր :

Եւ հրամայական եղանակով մը աւելցուց .

— Գրասենեակս երթանք, քեզի կարեւոր ըսելիքներ ունիմ :

Թօմպուլիկ հնազանդեցաւ, բայց կարծես թէ առաջուան խանդավառութիւնը կորսնցուցած էր : Կը զգար թէ Արեւորդիներու Թագաւորը հաւանաբար այս անգամ փափուկ եւ վտանգաւոր գործ մը պիտի յանձնէր իրեն :

Կռահելով որ գործերը դէշ կերպարանք մը ստացած էին, տրամադրութիւնը կորսնցնել կը սկսէր ...:

Թօմպուլիկ միայն մէկ փափաք ունէր .. Արխոթօյէն կլորիկ գումար մը կորզել եւ Ֆրանսայէն կծիկը դնել ...: Արխոթօ խոստացած էր արդէն ... եթէ ամէն բան կարգի մտնէր եւ վտանգը հեռանար ..., Արխոթօ խոշոր գումար մը դնելով անոր ձեռքը, հեռուները պիտի քշէր զայն :

Երբ Թօմպուլիկ մարքիզին գրասենեակը մտաւ, գլխու նշանով մը բարեւեց Եօլանտը : Այս վերջինը, մտազբաղ վիճակի մը մէջ բազմոցի մը վրայ նստած, մտահոգութեամբ կը հարցնէր ինքզինքին թէ ի՞նչ էր արդեօք իր սուտ եղբօրը խորհրդաւոր այլ միանգամայն յաջողութիւնը ապահովուած ծրագիրը :

— Կարճ խօսինք եւ խօսք հասկնանք, խօսք առաւ Արեւորդիներու Թագաւորը : Եօլանտ եւ ես Շէրիզի գիւղակին մէջ Վիտոքի եւ իր կնոջը հետ բաւական տուինք առինք : Ամէն բան մէջտեղը հանեցին եւ յայտնեցին թէ ես Արխոթօն եմ եւ քոյրս ալ Ֆրանսիս Պորօրն է, Վիտոքի երկու զաւակները փողոց նետող սենեկապանուհին ...: Կրցածիս չափ դէմ դրի ... եւ վստահ եմ որ Շանթօսէ դուքսը անոնց ըսածներուն բնաւ կարեւորութիւն չըտուաւ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Օգոստոսի խումբի հետեւեալ հսկող – հսկողուհիները իրենց վարձատրութիւնը 2800 ֆրանք նուիրած են կայանին . — Զարեհ Տէրվիչեան, Անոյշ Շիրվանեան, Սուրէն Փանոսեան, Ժ. Ժ. Օսմանճեան, Արսինէ Կարապետեան, Հելէն Թիւթէլ – եան, Անի Մուխթարեան, Սաթենիկ Գը – լըճեան, Մարի Տիլանեան, Ժերար Մեր – ճանեան, Քրիսթին Միքայէլեան, Կարօ Տէրտէրեան եւ հիւանդապահուհիներ՝ Անի Խաչիկեան եւ Քլօտ Թէրզեան :

ԾԱԽՈՒ Է

Կանանց սափրիչի խանութ մը, շատ բանուկ եւ կեդրոն տեղ մը, նպաստաւոր գին : Հեռաձայնել կէսօրէ ետք ԴԱՒԻԹ – ԵԱՆ, 878 – 34 – 91 :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիրոփլէէն Պ. Գէորգ Պօղոսեան, իր զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Վահան Զի – չէքեան եւ ընտանեկան պարագաները շը – նորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր ա – նոնց որոնք անձամբ, նամակով, ծաղկե – պսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրա – տուութիւնով ցաւակից եղան իրենց սու – գին սիրելի ՄԱՐԻ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Աղապապ Պարսամեան Տիկին Մառի Պօղոսեանի մահուան առթիւ կը նուիրեն քսան ֆրանք Մշակոյթի Տան, տասը Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ տասը ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացնելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան :

	Ֆրանք
Նախկին ցանկին գումարը	241·463·50
Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Ժագ Պառլէ իրենց զաւկին Առնօ – Արամի մկրտութեան առթիւ	200·00
Տէր եւ Տիկին Գ. Զամուստնեանէ իրենց Թոռնիկին Առնօ – Արամի մկրտութեան առթիւ	100·000
Ոմն	100·00
Տիկին Աղաւնի Յակոբեան	10·00
Ընդհ. գումար	241·873·05

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Էլմասեան եւ Պ. Դանիէլ Փափազեան իրենց հօրեղբօր որդ, Ղազա – րոս Փափազեանի մահուան քառասունքի առթիւ Փարիզի Աղքատախնամին կը նը – ւիրեն հարիւր ֆանք : (Ստանալ «Յառա – ջ»էն) :

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ուսանող հայ երիտասարդ մը, կը փն – տռէ 1 – 2 սենեակ խոհանոցով եւ տուշով, Փարիզի մէջ, գրել «Յառաջ»ի :

ԾԱԽՈՒ Է

Լէ ՎԱԼԷի կայարանին կից (Սէն – Լա – զարէն տասը վայրկեան) պարապ խա – նութ մը, պատերով որեւէ առեւտուրի համար (14 քառակուսի մեթր) :
Դիմել « Յառաջ »ին :

ECOLE
NOTRE-DAME DE SACRE-CŒUR
167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս ման – կապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նա – խակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով :
Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն :
Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ : Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն :
Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ :
Արձանագրութիւնները սկսած են :
Բազմանդամ եւ չքաւոր ընտանիքներուն մասնաւոր պայմաններ :

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայկ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վար – չական ժողովը պատիւ ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւատու անդամները ներկայ գտնուելու 54րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 1967, Դեկտ. 2, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Միութեան Կեդր. Գրասենեակին մէջ, 109 Իսթ 40րդ փողոց, Նիւ Եորք, Ն. Ե. :

Եթէ օրինական մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր Ընդհ. Ժողովի, որ պի – տի գումարուի ՇԱԲԱԹ եւ ԿԻՐԱԿԻ, 9 եւ 10 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1967, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Սթէթլըր Հիլթըն պանդոկին մէջ, Սէվընթ Էվընիւ եւ 33րդ փողոց, Նիւ Եորք : Ն. Ե. 10001 :

Այն բոլոր իրաւատու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրի – նական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն :

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Ընդհ. Տեղեկագիր 1966 տարեշրջանի :
2. Ընդհ. հաշուետուութիւն 1966 տարե – շրջանի :
3. Կանոնագրական բարեփոխումներ :
4. Ընտրութիւն Կեդր. վարչ. ժողովի՝ ի – րենց պաշտօնավարութեան շրջանը ա – ւարտած անդամներու տեղ :
5. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ :
6. Գնահատանքի բանաձեւեր :

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի՝
Ատենապետ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, ատենա – դպիր՝ Մ. Մ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ :
Նիւ Եորք, 25 Օգոստ. 1967

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահան – դէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՕՏՈՍԵԱՆ
22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :
ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՀՐԱՇԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

CHATEAU DE LUDE (SARTHE)
Au pays du plus fastueux
Son et Lumière

Անդամներու հաւաքոյթ Կիրակի, Սեպ – տեմբեր 10ին, ժամը 8ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւս :

Մեկնում 8·15ին Վալէ տը Շըվրէօզն, Տամփիէր, Ռամպույէ, Շարթր (այցելու – թիւն Մայր Տաճար), (Շաթօտէն (ճաշ) Վանտոմ, Մոնթուառ, Ժամանում, Լիւտ կէսօրէ ետք :

Այցելութիւն դղեակին, հանգիստ, ճաշ լաւ ճաշարան մը : Ապա, բացառիկ ներ – կայացում մը, երկու ժամ, անմոռանալի երեւոյթ մը :

Վերադարձ դէպի Փարիզ կէս գիշերին եւ ժամանում Շաթօ տը Վէնսէն առաւօտ – եան 5·30ին :

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՄԷՋԸ՝ 55 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Արձանագրութեան պայմանաժամ՝ Սեպտեմբեր 8

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ
Նոր վէպը
ԿՐԱԿԷ ՇԱՊԻԿԸ
420 մեծադիր էջ
Գին՝ 10 ֆրանք

Զրոյց Գ. հատոր, 7 ֆրանք, երկու հա – տորներուն համար դիմել «Յառաջ»ի :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսում – նական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերու հա – մար իրենց զաւակը արձանագրել փափա – քողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գը – րելով հետեւեալ հասցէին՝
26 Rue Troyon, 92 SEVRES
կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ » ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով ,,պատրաստուած՝ ռամպին – կարդ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 7 Septembre 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11004
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.004

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Գ.

Խորհրդային Հայաստանի սահմանները ճշդուած են Սահմանադրութեան 19րդ յօդուածով (Կոնստիտուցիա = Հիմնական օրէնք, ընդունուած Հայկական ՍՍՌ Գերագոյն Սովետի կողմէ 1947 Յուլիս 11ին):

Ահա՛ այդ յօդուածը.

«Հայկական ՍՍՌն բաղկացած է՝ Ախթալայի, Ալագեազի, Ալավերդու, Ախտայի, Ախուրեանի, Աղինի, Ամասիայի, Աշտարակի, Ապարանի, Արթիկի, Արտաշատի, Բասարգեչարի, Բերիայի, Գորիսի, Դիլիջանի, Զանգիբասարի, Էջմիածնի, Թալինի, Իջեւանի, Կալինինոյի, Կիրովականի, Կոտայքի, Կրասնոսելսկի, Հոկտեմբերեանի, Ղարաքաղլարի, Ղափանի, Ղուկասեանի, Մարտունու, Միկոյեանի, Նոյեմբերեանի, Նոր Բայազէտի, Շամշադինի, Սեւանի, Սիսիանի, Ստեփանաւանի, Սպիտակի, վերոյ շրջաններից եւ շրջանների կազմի մէջ չմտնող Երեւան եւ Լենինական քաղաքներից, որոնք առանձնացուած են որպէս ինքնուրոյն վարչական միաւորումներ եւ անմիջականօրէն ենթարկւում են ռեսպուբլիկական օրգաններին»:

Տարօրինակ է Հայաստանի սահմաններու քաղաքներու այբուբենական կարգով գծելու ձեւը:

Մեր նիւթէն դուրս է քննել Հայաստանի «կոնստիտուցիա»ն: Սակայն կարեւոր կը նկատենք ծանօթանալ կարգ մը հիմնական կէտերու: Այսպէս՝

Յօդուած 14.— Հայկական ՍՍՌն պահպանում է Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկաների Միութիւնից ազատ կերպով դուրս գալու իրաւունքը:

Յօդուած 15 ա.— Հայկական ՍՍՌն իրաւունք ունի անմիջական յարաբերութիւններ մէջ մտնելու օտարերկրեայ պետութիւնների հետ, նրանց հետ համաձայնագրեր կնքելու եւ դիւանագիտական ու հիւպատոսական ներկայացուցիչներ փոխանակելու:

Յօդուած 15 բ.— Հայկական ՍՍՌն ունի իր ռեսպուբլիկական զօրային կազմաւորումները:

Մէկ խօսքով Հայաստան անկախ պետութեան մը յատուկ բոլոր ստորոգելիներն ունի: Թուղթի վրայ միայն:

Յատկանշական է նաեւ 15րդ յօդուածը, որ կ'ըսէ բառ առ բառ.

«Հայկական ՍՍՌի տերիտորիան չի կարող փոփոխուել առանց Հայկական ՍՍՌ.ի համաձայնութեան»:

Այս յօդուածը պէտք է սրբագրուէր պատշաճեցնելու համար բուն իրականութեան եւ ըսել թէ «Հայաստանի հողամասը չի կարող փոփոխուել առանց Կրեմլինի հրամանին»:

Եթէ Հայաստանի հողամասը փոփոխելու իրաւունք ունենար Երեւանի կառավարութիւնը, ներքին սահմանները շատոնց կը սրբագրուէին:

Մեր անկախութեան կործանումէն ետք Լեռնային Ղարաբաղ պահած է կիսանկախ վիճակ մը իր աւատապետ մելիքներու պաշտպանութեան տակ, ինչպէս Զէյթուն Կիլիկիոյ մէջ:

Ղարաբաղի Հայերը մեծապէս աջակցած են ռուս բանակներուն՝ Պարսից դէմ մղուած կռիւներուն ատեն: Դաւիթ Բէկ, Մխիթար սպարապետ, Տէր Աւետիք եւ իրենց զինուորները ազատագրական կռիւ են մղած Թուրքերուն դէմ, փառաւոր էջեր արձանագրելով Հայոց պատմութեան մէջ:

Ղարաբաղ աշխարհագրապէս եւ ազգագրական բաղադրութեամբ անմիջական շարունակութիւնն է հայկական բարձրաւանդակի: Գլխաւոր աւաններն են Խաչէն, Վարանդա, Դիզակ եւ Ջրաբերդ (Շուշիի, Ջիւանշիրի եւ Ջիբրայիլի լեռնային մասերը):

Բնակիչները Հայեր են հարիւրին ութսուն համեմատութեամբ:

1917ի բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ետք Ազրբէջանցիները Թուրք բանակի աջակցութեամբ փորձեցին գրաւել Ղարաբաղը: Հայ զինուորները դիմադրեցին:

1918 Դեկտեմբերին Շուշի հասաւ Անդրկովկասի անգլիական զինուորական ասպետութիւնը Զօր. Թոմսընի գլխաւորութեամբ: Այս վերջինի հաւանութեամբ Ղարաբաղ – Զանգեզուրի ընդհ. նահանգապետ նշանակուեցաւ յայտնի ջարդարար Խոսրով Բէգ Սուլթանով՝ 1919 Յունուար 15ին:

Հայաստանի կառավարութիւնը եւ համազգային ղարաբաղցիական համագումարը մերժեցին ճանչնալ Ազրբէջանի իշխանութիւնը՝ Ղարաբաղը համարելով անբաժան մաս Հայաստանի:

Անգլիացիք պաշտպանեցին Սուլթանովը, որ անոնց աչքերուն առջեւ աւերեց հայկական վեց գիւղեր եւ ջարդեց 586 կիներ ու երախաներ Հայկական Ղարաբաղի մէջ:

Ողբերգութի՛ւն:

1919 Օգոստոս 22ին Հայերու եւ Ազերիներու միջեւ կնքուած համաձայնագրով մինչեւ Հաշտութեան Վեհաժողովի վերջնական վճիռը Ղարաբաղ ժամանակաւորապէս պիտի կառավարուէր Ազերիներու եւ Հայերու գործակցութեամբ, մնալով Ազրբէջանի Հանրապետութեան սահմաններուն մէջ:

Մե՜ծ դաշնակից Անգլիացիներու «շնորհ»ն էր այս:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՇՏ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Ի՞ՆՉ Է ՍՈՒՐԻՈՅ ՎԻՃԱԿԸ

Դամասկոսէն կարելի չէ հաստատ լուրեր ունենալ անցուդարձին մասին: Տասը օր անցեր է ետք, վերջ գտած է Պաասի համագումարը, որու նիստերը գաղտնի տեղի ունեցած են:

Արտակարգ համագումարը սկսած էր Օգոստոս 27ին: Կ'ըսուի թէ այս համագումարին մէջ տրուած որոշումները կամ յանձնարարութիւնները պէտք է վաւերացուին Պաասի միջարաբական ղեկավարութեան կողմէ (որ համախմբումն է այս կուսակցութեան ներկայացուցիչներուն արաբական աշխարհի մէջ):

Արաբական կարգ մը մայրաքաղաքներու մէջ, ինչպէս Պէյրութ, զրոյցներ կան թէ պետական հարուած մը տեղի ունեցած է Սուրիոյ մէջ եւ ներկայ նախագահը՝ Տօքթ. Նուրետտին Աթթասի հսկողութեան տակ առնուած է: Այս կը նշանակէ թէ Պաասի համագումարին մէջ, չափաւոր հոսանքն է որ յաղթած է եւ ծայրայեղները փոքրամասնութեան մէջ մնացած են:

Դամասկոսի ձայնասփիւռին համաձայն, ամէն ինչ հանդարտ է երկրին մէջ, բայց ոչ մէկ ատեն կը յիշուի Տօքթ. Աթթասիի անունը ինչ որ կրնայ անուղղակի հաստատումը ըլլալ թէ չէզոքացուած է:

Տրամաբանական կը թուի որ տարակարծութիւններ եղած ըլլան Սուրիոյ կղզիացումով արաբական աշխարհին մէջ: Արդարեւ միակ երկիրը եղած է որ բացակայ էր Խարթումի ժողովին եւ իր կոչերը պատերազմը վերսկսելու Իսրայէլի դէմ միւս արաբ երկիրներու ընդդիմութեան բախած են:

× Յորդանանի Հիւսէյն Թագաւորը յայտարարած է մամուլի յորդանանեան գործակալութեան որ թէեւ Յորդանան երբեք չի հրաժարիր Յորդանան գետին արեւմտեան ափի հողերէն, բայց դէմ է Կեռիլլայի գործողութիւններու ձեռնարկելէ Իսրայէլի դէմ. «Հայրենասէր կեցուածքը բոլոր անոնց, որոնք կը մերժեն գործակցիլ թշնամիին հետ, մեզ հպարտութեամբ կը լեցնէ, բայց ոճիր կը նկատեմ քոմանտոներ ղրկել որու գործունէութիւնը պատրուակներ պիտի տայ այդ թշնամիին որ խեղդէ մեր հայրենակիցները»:

Ամէն պարագայի մէջ, միջադէպեր պատահած են Յորդանան գետին ափերուն վրայ եւ երկու իսրայէլցի զինուորներ վիրաւորուած են:

Անձամբ վարելով իր օդանաւը, ինչպէս իր սովորութիւնն է, Հիւսէյն Թագաւորը Անգարա հասած է, ուր կը մնայ վեց օր:

× Գահիրէի կիսապաշտօնական օրաթերթը՝ Ալ Ահրամ կը շարունակէ «յայտնութիւններ» հրատարակել Նասրի կատարած մաքրագործումին մասին: Կը գրէ թէ ընդհ. հետազօտութեանց» պետը՝ Սալահ Նասր հանգստեան կոչուած է: Թերթը կ'աւելցնէ թէ այդ սպասարկութեանց տնօրէնութիւնը քննութեան առարկայ է:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԶՕՐ. ՆԿՈՒՅԷՆ ՎԱՆ ԹԻԷՕ

Ընտրուելով Հարաւային Վիէթնամի նախագահ, Զօր. Թիէօ, 44 տարեկանին, կը հասնի պաշտօնի կանոնաւոր բարձրացումի մը վերջին աստիճանին: 1963ի Նոյեմբերին Տիէմը տապալող զինուորականներուն մէջ ամէնէն քիչ աչքի զարնողն է ինքը: Աւելի ճանչցուած էր Մինհը իր չափաւորականութեամբ, Քանհը իր խիստ նկարագրով, Քին իր սխրագործութիւններով եւ ամբարտաւանութեամբ: Բայց մինչ ասոնց վերապահուած էր առաջնակարգ դեր մը, Զօր. Թիէօ չուքի մէջ կը բարձրանար իշխանութեան բոլոր աստիճաններէն:

Իր հրամանատարութեան տակ գտնուող հինգերորդ զօրաբաժնի անձնակազմն էր որ 1963ին գրաւեց նախագահական պալատը: Յաջորդ տարին, իբրեւ հրամանատար չորրորդ զօրաբաժնին, պատասխանատուն է Մէքոնկի տելթայի մեծ շրջանին: 1965ի սկիզբը արդէն տէր է երկու պաշտօններու՝ փոխ – վարչապետ եւ ազգային պաշտպանութեան նախարար: Նոյն տարուան Մարտին, զայն կը գտնենք զինուորական խորհուրդին գլուխը, եւ երկու ամիս ետք՝ պետութեան ղեկավար եւ նախագահ ազգային վարիչ ժողովի, պաշտօններ՝ զորս կը վարէր մինչեւ անցեալ Կիրակի օրուան իր ընտրութիւնը:

Օժտուած բնական ամչկոտութեամբ մը, յստակ դիմագծերով եւ լայն ճակատով, Զօր. Թիէօ նոյնքան յամառ է, որքան խոհեմ: Ծագումով Փան – Րանկէն —ձկնորսներու պզտիկ քաղաք մը —, Թիէօ, ինչպէս կեդրոնի քաղաքացիներէն շատեր, դժուար հաղորդական է: Մեծ ճառերէն եւ ամբոխավարութենէն աւելի կը նախընտրէ իր գրասենեակի մտերմութիւնը, ուր, հաւատարմօրէն մէկուն կը յայտնէ իր հիասթափութիւններն ու յաւակնութիւնները: Ասոր կը յաջողի երբեմն չոր ու կտրուկ հաղորդագրութիւն մը՝ համաձայն իր տրամադրութեան:

Այս կաթողիկէն միշտ որոշ հեռաւորութիւն մը պահած է իր եւ Հիւսիսէն գաղթող քահանաներու միջեւ: Վարչապետ Քի — Հիւսիսը ապատակելու կամ Ֆրանսայի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզելու յայտարարութիւններ ընել: Խոհեմաբար միշտ մուխ չեղաւ նոյնպէս «ծայրայեղ» պուտտայականներու եւ Սայկոնի ղեկավարներու վէճերուն, 1966ի Մարտէն Մայիս: Բան մը չըրաւ նաեւ ի նպաստ այս կամ այն կողմին, ձգելով որ դէպքերը իրենց բնական լուծումը գտնեն եւ բոլոր տագնապներէն օգտուեցաւ՝ զօրացնելու համար իր անձնական դիրքը: Հինգերորդ զօրաբաժինը, որ միշտ հաւատարիմ է իրեն, կը մնայ միշտ Սայկոնէն հազիւ երեսուն քիլոմեթր հեռու:

Զօր. Թիէօ նախագահական այս ընտրութիւնները առաջին իսկ օրէն, նկատած էր իբրեւ անձնական խնդիր մը իր եւ Զօր. Քիի միջեւ: Նախկին վարչապետը, տակաւին երեք ամիս առաջ, կը մնար վարչակարգին զօրաւորագոյն մարդը: Շնորհիւ իր յամառութեան ձեռք ձգելով Ամերիկացիներուն նեցուկը, Թիէօ ստիպեց Քին հրաժարիլ նախագահութեան ձգտելու իր փափաքէն եւ դառնալու իր ցանկակիցը: Առաջին նպատակին հասաւ: Երկրորդ յաղթանակը տարաւ Կիրակի օրուան ընտրութիւններով, այն՝ որ ցոյց տուաւ «քաղաքային» իր հակառակորդներուն, ըստ իրեն շատ «խաղաղասէրներ», թէ իշխանութիւնը պէտք է մնայ զինուորական եւ թէ առայժմ խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ, հաւանական բանակցութիւններու ընթացքին, ճանչնալու Վիէթքոնկը իբրեւ իրաւասու խօսակից մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Լեհաստան մեկնեցաւ Չորեքշաբթի օր, Նախարարաց Խորհուրդէն ետք:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ Փոմփիտու եւ Արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլ Աւստրիա կը մեկնին պաշտօնական այցելութեան:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ շատ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են վերջին 24 ժամերու ընթացքին: 45 օր է նման զօրաւոր կռիւներ չեն եղած կողմերու միջեւ: 57 մաուիններ սպաննուած են ինչպէս նաեւ երեք հարիւր հիւսիսային Վիէթնամցիներ եւ Վիէթքոնկներ: Միւս կողմէ Հանոյի լաւատեղեակ շրջանակներուն համաձայն, հիւսիսային Վիէթնամը, ի յառաջաշունէ, պիտի մերժէ «խաղաղութեան որեւէ արշաւ» որ գայ Սայկոնէն:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն թէ ծովային ուժերու 14 սպաներ հանգստեան կոչուած են:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Պաշտպանութեան նախարար՝ Շրէօտէրի առողջական վիճակը լրջօրէն կերպով բարելաւուած է: Ծանօթ է որ դաշնակցային նախարարը սրտի տագնապ ունեցած էր եւ քանի օրէ անգիտակից էր:

ՓԵՇՏԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ Հունգար համայնավար կուսակցութեան անդամ մը կորսնցուցած է քարտուղարի իր պաշտօն, Համայնավար Երիտասարդութիւններու Կազմակերպութեան մէջ, որովհետեւ եկեղեցին ամուսնացած է:

«ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ»

(Զ. ՀԱՏՈՐ)

Դժուար է գիրքի մը գրախօսականը ընել, երբ հեղինակին անունը նուիրագործուած է մեր նորագոյն պատմութեան դէպքերու վաւերագրերով ։ Ս. Վրացեանի խօսքն ու գործը գնահատելու կամ քննադատելու իրաւունքն ալ կը պատկանի պատմութեան, նամանաւանդ երբ հարցը կը վերաբերի «Կեանքի Ուղիներով»ի վեց հատորներուն, ուր անցեալի քաղաքական դէպքերն ու դէմքերը գրի առնուած են ոչ միայն իրագէկի մը, այլեւ այդ շրջանին մէջ ապրող ու գործող գլխաւոր դերակատարին, նոյնինքն հեղինակին կողմէ ։

Այդ պատմութեան նկատմամբ մեր օրերու մէջ գործող ու գրող անձերէն կարելի չէ առարկայական մերձեցում պահանջել, քանի վերջին յիսուն տարիներու կարճ ժամանակաշրջանը դեռ եւս չէ կարողացած փարատել անցեալը քողարկող մշուշը, ու մեր նկատողութիւններն ու գնահատանքները կը մնան ենթակայական ։

Հապա ուրեմն ի՞նչ գրել այս գիրքին մասին, երբ դեռ ժամանակը իր մաղէն չէ անցուցած այդ դէպքերը ։ — «Ժամանակը իմաստուն գործօն է ժողովուրդներու կեանքում», կ՚ըսէ Վրացեան իր մէկ նախաբանին մէջ, հաւանաբար մտածելով որ բարեմիտ քննադատներ, փութկոտօրէն պատմութեան վկայական տան այդ դէպքերուն, որոնց մէջ աւելի պատշաճ է Թարմ ատաղձ փնտռել մեր ժողովուրդի կայսի, կայքի եւ վերջապէս ողբերգութեան ամէնէն ճակատագրական շրջանի մը ։

Եթէ մէկդի Թողունք պատմական իրադարձութեանց քննարկումն ու վերլուծումը զանոնք վերապահելով վաղուան պատմագրին, պարզ է որ այժմու քննադատներուն շատ բան չի մնար ըսելիք, եթէ ոչ այն՝ ինչ որ ըսուած է արդէն իր նախորդ հատորներուն հրատարակութեան առթիւ, այսինքն, վեր հանել գրողին գրական յատկանիշները, ոճի գեղեցկութիւնը, պատմելու յատուկ ընդունակութիւնը, իր հիւմուրը, եւայլն ։

Ճիշդ է որ Ս. Վրացեան ունի այդ բոլոր յատկութիւնները, փաստ՝ իր «Կեանքի Ուղիներով»ի վէպի մը հաղորդականութիւնը ունի ու իր այդպիսին յաճախ գնահատուած է մեր բարեմիտ քննադատներէն ։ Ս. Վրացեան նուրբ երգիծանքով մը կը մատնանշէ այս երեւոյթը, երբ կը գրէ «քննադատները նոյնիսկ գրական բաներ կարծեցին գտնել «Կեանքի Ուղիներով»ին մէջ» ։

Այս նախադասութիւնը բաւական պերճախօս է որ այսուհետեւ ոեւէ քննադատ չփորձուի քլիշէ դարձած գնահատանքներ շռայլել մարդու մը հասցէին՝ որ իր կեանքի վերջին ուղիներուն մէջ կը ջանայ ոչ թէ գրական սեռ մը մշակել ու բառ այնմ գնահատուիլ, այլ անցեալի ճակատագրական ուղիներու նկարագրութիւնը ընել, մերթ փաստաթուղթերու հիման վրայ եւ մերթ իրատեսի մը վկայութիւններով ։ Վիպասացի կամ գրագէտի դափնիներ տալ Ս. Վրացեանին, կը նշանակէ մոռնալ որ մարդը էր եւ կը մնայ մեր կեանքին մէջ գործող կուսակցական եւ քաղաքական դէմքերուն ամէնէն փայլունը, բառին եւրոպական առումով ։

Զանց առնելով ուրեմն քլիշէ ասացուածքները, պիտի ջանանք տեսնել այս գիրքին մէջ ոչ թէ գրական կոթող մը, տաղանդի տիտան մը, հիւմուրի ասպետ մը, ու նման անհեթեթ որակումներով համեմուած Ս. Վրացեանը, այլ վկայ մը որուն վիճակուեցաւ, մեր պատմութեան ամէնէն փոթորկալից մէկ շրջանին, եղակի դեր մը ։

Ս. Վրացեանի այս հատորը կը նկարագրէ Հայաստանի պատմութեան 1921ի շրջանը. այլ խօսքով, Փետրուարեան յեղափոխութեան նախորդող օրերէն մինչեւ Զանգեզուրի անկախ կառավարութեան չիջումը ։ Թէպէտ կարճ ժամանակաշրջան մը, բայց որքան հարուստ դէպքերով եւ դէմքերով ։ Շրջան մը, ուր ամբոխները խելագարուած ու միաձուլուած իրերյաջորդ ողբերգութիւններուն, իբրեւ թէ ձեռնարկած են պահալէժ վաղքի մը՝ դէպի անդունդը մեր պատմութեան ։ Արեան հեղեղներ, կայծակի հեաքեր, հերոսութիւններ, դաւաճանութիւններ, երազներ, յուսախաբութիւններ, սէրեր, ատելութիւններ, ահա՛ «Կեանքի Ուղիներով»ի վեցերորդ եւ վերջին հատորը, որուն ընթերցումը փնտռել կուտայ հին կտակարանի մէջ նկարագրուած «եդեմ»ը՝ Հայաստան դրախտավայրը ։

Այդ էջերուն մէջ ամէն հայ պիտի ապրի գեհենը, որուն մէջ մահուան մանգաղը դամոկլեան սուրի պէս կախուած է մահախուճապ ու խելակորոյս բազմութիւններուն գլխուն, որոնց միակ մեղքը եղած էր ունենալ հայրենիք մը, թէկուզ աւերակ, բայց եւ այնպէս՝ անկախ ։

Ս. Վրացեանի այս հատորին մէջ ընթերցողը կը հանդիպի ծանօթ ու անծանօթ հարիւրաւոր դէմքերու, որոնց վիճակուած էր անցնիլ կեանքի ուղիներու այս արիւնոտ արահետներէն ։ Հոն են բոլշեւիկ Աթթարբէկեանն ու Աւիսը, որոնց համար Հայն ու Հայաստանը ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ հում նիւթեր, համաշխարհային պրոլետարական յեղափոխութեան ոլջակէզ ըլլալու սահմանուած ։ Հոն են եւ բոլշեւիկ Մռաւեանն ու Կասեանը, որոնք դէմ են Հայութիւնը ողջակիզելու գաղափարին ։ Հոն է Դրօն, միշտ իր առեղծուածային ներկայութիւններով ու բացակայութիւններով, որոնք այնքան պիտի սատարէին իր առասպելին ։ Հոն են վերջապէս Նժդեհը, Ռուբէնը սարերուն մէջ Թաքնուած, Զանգեզուրի մեր վերջին բերդապահները, ու հոն է վերջապէս մեր ժողովուրդը, հերոսական, բայց եւ անյոյս իր մարտնչումներով ։

Ս. Վրացեան այդ դէպքերուն զուգահեռաբար կը բնութագրէ նաեւ կարգ մը անձեր, բարեկամ կամ թշնամի, առանց բուրվառի ։

Այդ նկարագրութիւնները բան չեն աւելցներ բնականաբար այս գիրքին կառոյցին վրայ, բայց եւ այնպէս կը հաստատեն թէ Վրացեան ուզած է հաւատարիմ մնալ իր վկայի հանդամանքին, իր տեսած մեծ ու փոքր անցուդարձերուն ու երեւոյթներուն ։ Այս առաջադրութեամբ ալ սրտի ցաւով կը հաստատէ իր վաղեմի մէկ բարեկամին երկչոտութիւնը որոշ դէպքի մը առիթով, փաստելով անգամ մը եւս թէ ինչքան անողոք է ան իր դատումին մէջ ։ Քաղաքական եւ հասարակական գործիչն է գերիշխողը Վրացեանի մէջ եւ ոչ թէ խնամին ։ Ըստ իս, կարելի է սիրել կամ չսիրել Վրացեանի վերաբոյժի մը յատուկ սառն դատողութիւնը, բայց անկարելի է չխոնարհիլ իր հմտութեան վրայ ։

Գիրքին վերջին էջը դարձնելով, ընթերցողին առաջին տպաւորութիւնը ընդվզումն է. ընդվզում՝ անարդարօրէն մարտիրոսացած Ղարաբաղցիին, Նախիջեւանցիին, Զանգեզուրցիին, բովանդակ ժողովուրդին ճակատագրին նկատմամբ ։ Ինչուներու շարք մը կը խուժեն ուղեղին մէջ, որոնց անհնարին է բացատրութիւն մը տալը ։ Փետրուարեան ապստամբութիւնը կորսուած ճակատամարտ մըն էր իր սկիզբէ յաջողութեան օրէն սկսեալ, բայց եւ այնպէս պէտք է կատարուած ըլլար ։ Իբրեւ ազգ եւ իբրեւ մարդ ապրելու միակ գրաւականը ։ Պատմութիւնը ծանօթ է բոլորին, պատահեցաւ այն, ինչ որ ճակատագիրը տնօրինած էր ։ Եթէ նոյնիսկ ապստամբութեան ղեկավարները ռազմական աւելի մեծ հմտութիւն ունենային, դէպքերու ապագայ ընթացքը անխուսափելի էր ։ Ոչ Կարօ Սասունին ոչ ալ Կուռօն կրնային բան մը փոխել այդ բոլորէն, եթէ նոյնիսկ Հ. Տէրտէրեանի մատնանշումով(*) այդ երկու գործիչները կատարէին իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնները ռազմաճակատի կռիւներուն ընթացքին ։ Վրացեան եւս կ՚ընդունի որ Ղամարլուի եւ Վաղարշապատի հրամանատարութիւնը ապիկար եղած է, բայց եւ այնպէս գիտէ որ պատմութիւնը պարտուողներուն լաւ տեղ չի վերապահեր եւ բնական կը գտնէ որ այդ պայմաններուն մէջ քաւութեան նոխազներ փնտռուէին ։

Ս. Վրացեանի այս հատորը, Ղարաբաղի վերջին դէպքերու լոյսին տակ (տես Յառաջ, 1 Սեպտ. 1967) ալ աւելի այժմէական բնոյթ կը ստանայ ։

Այսօր եւս նոյն ժողովուրդն է, հպարտ ու հաւատարիմ իր նախորդներուն պատգամին, եւ դիմացը նոյն դահիճը ... Որքան պիտի ուզէինք որ Աւիսներ ու Աթթարբէկեաններ գոյութիւն չունենային այլեւս, որպէսզի կեանքի մեր օրերու ուղիները անգամ մը եւս չվերածուէին արեան ժայթքող գետերու ։

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(*) Այս հատորին մէջ Վրացեան տեղ տուած է Հ. Տէրտէրեանի յուշերուն ։

ՎԻԷԹՆԱՄ

ԿՈՂՄԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ

ԽՄԲ. — Հակիրճ պատմականէն ետք, զոր հրատարակեցինք մեր նախորդ թիւերով, Լը Մոնտ կը պարզէ կողմերու տեսակէտները ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ ԵՒ ՀԱՆՈՅ

ԱԶԳ. ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ (Յայտարարութիւն 1965 Մայիս 22ի). —

«Մէկ է Վիէթնամը, մէկ է վիէթնամցի ժողովուրդը ։ Հիւսիսն ու Հարաւը կը կազմեն մէկ ընտանիք ։ Ցանուն 14 միլիոն Հարաւային Վիէթնամցիներու, Հարաւային Վիէթնամի ազատագրման ազգային ճակատը իր անխախտ հաւատքը կը յայտնէ Հիւսիսային Վիէթնամցի 17 միլիոն ազգականներուն եւ հեռեւեալ խոստումը կ՚ընէ. Հարաւային Վիէթնամի հերոսական ժողովուրդն ու ազատագրական բանակը որոշած են ամբողջական կերպով կատարելու նուիրական պարտականութիւնը՝ վռնտել ամերիկացի աչխարհակալները, ազատագրել Հարաւային Վիէթնամը, պաշտպանել Հիւսիսը՝ իրենց հայրենիքի վերամիաւորման ճամբուն վրայ»։

ՓՀԱՆ ՎԱՆ ՏՈՆԿ, վարչապետ Հիւս. Վիէթնամի (1965 Ապրիլ 8)։

«Հիւսիսային Վիէթնամի կառավարութեան անփոփոխելի դիրքը կը կազմեն Վիէթնամի շուրջ 1954ի Ժընեւի համաձայնութիւններուն բացարձակ յարգանքն ու անոնց հիմնական կարգադրութիւններուն ճշգրիտ եւ հաւատարիմ գործադրութիւնը. այսինքն՝

1) Ճանաչում վիէթնամցի ժողովուրդին ազգային իրաւունքներուն, որ է՝ խաղաղութիւն, անկախութիւն, գերիշխանութիւն, հողային միութիւն եւ ամբողջականութիւն ։ Ըստ Ժընեւի համաձայնագրին, Միացեալ Նահանգները պէտք է Հարաւային Վիէթնամէն ետ քաշեն իրենց զունդերը, զինուորական անձնակազմը թէ բոլոր տեսակի զէնքերը, քանդեն հոն հաստատած խարիսխները եւ ջնջեն Սայկոնի հետ իրենց «զինուորական դաշինքը»։ Ամերիկեան կառավարութիւնը հարկ է վերջ տայ Հարաւային Վիէթնամի մէջ

ԳԱՊՈՒԼԷՆ ԵԿԱԾ ՄԱՐԴԸ

Ասիկա բաւական չեղաւ ու իր վախը մնաց ։ Բայց շատ տարտամ վախ մըն էր, չիտակ պիտի չըլլար արգիլել մարդուն որ տուն գար ։ Այնպէս որ մտերմութիւնը շարունակուեցաւ առանց արգելքի ։

×

Տարին մէկ անգամ, Ցունուարի կէսերուն, Րահման, Գապուլէն եկած մարդը, սովորութիւն ունէր իր հայրենիքը վերադառնալու ։ Ու երբ ժամանակը մօտենար, շատ զբաղած կ՚ըլլար ու դուռէ դուռ կը պտըտէր իր առնելիքները գանձելու ։ Այդ տարին, սակայն, միշտ ալ ժամանակ կը գտնէր գալու՝ Մինին տեսնելու ։ Դուրսէն դիտողին կրնար այնպէս Թուիլ թէ այդ երկուքին միջեւ դաւադրութիւն մըն էր որ տեղի կ՚ունենար, քանի որ երբ չկարենար առտուն գալ, իրիկունը կու գար ։

Նոյնիսկ ինծի ապշեցուցիչ կը Թուէր, երբեմն, յանկարծ, անակնկալի բերել այս բարձրահասակ, լայնկեկ հագուստով մարդը, որ իր տոպրակները շալկած, նստած կ՚ըլլար մութ սենեակին մէկ անկիւնը ։ Բայց, երբ Մինի վազելով ներս կուգար ու «Գապուլէն եկած մարդ, Գապուլէն եկած մարդ» կ՚ըսէր եւ այս երկուքը միասին — տարիքով իրարմէ այդքան հեռու՝ կը սկսէին իրենց խընդուքն ու կատակները, տեսակ մը ապահովութիւն կը զգայի ։

Առտու մը, իր մեկնելու որոշում տալէն քանի մը օր առաջ, աշխատանոցս, փորձերս կը սրբագրէի ։ Օդը զով էր ։ Պատուհանէն ներս եկող արեւի ճառագայթները ոտքերուս վրայ կ՚իյնային եւ այդ թեթեւ տաքութիւնը շատ հաճելի էր ։ Ժամը մօտաւորապէս ութն էր եւ կանուխ փողոց ելած անցորդները տուն կը վերադառնային՝ իրենց գլուխը ծածկած ։

Յանկարծ, փողոցը մեծ իրարանցում մը լսեցի ու երբ պատուհանէն դուրս նայեցայ, տեսայ որ երկու ոստիկաններ կը տանէին Րահմանը, անոր երկու ձեռքերը կապած ։ Հետաքրքիր մանչուկներու բազմութիւն մը կը հետեւէր իրենց ։ Իր հագուստին վրայ արեան հետքեր կային, իսկ ոստիկաններէն մէկուն ձեռքն ալ կար դաշոյն մը ։

Դուրս վազեցի եւ զանոնք կեցնելով հարցուցի թէ ի՞նչ պատահած էր ։ Քիչ մը մէկէն, քիչ մը միւսէն հասկցայ թէ դրացիներէն մէկը պարտք ունի եղեր մանրավաճառին, Րամբուրի շալի մը արժէքը, բայց ուրացեր է եղեր իր գնած ըլլալը եւ կռիւի ընթացքին Րահման անոր զարկեր է ։

Այդ իրարանցումին մէջ, Րահման սկըսաւ հայհոյել իր թշնամիին եւ, յանկարծ, մեր տան արեգնակը յայտնուեցաւ Մինին՝ իր սովորական բացագանչութեամբ. — «Օ՜, Գապուլէն եկած մարդ, Գապուլէն եկած մարդ»։

Մարդուն դէմքը պայծառացաւ, երբ տեսաւ Մինին ։ Այդ օրը, իր թեւին տակ տոպրակ չունէր, այնպէս որ չէր կրնար փիղին մասին խօսիլ անոր հետ ։ Ուրեմն, անցաւ միւս հարցումին. — «Աներ պապայիդ տո՞ւը պիտի երթաս»։ Րահման խնդաց եւ ըսաւ. — Այո՛, ճիշդ հոն է որ կ՚երթամ, ձագս»։ Յետոյ, երբ տեսաւ որ այդ պատասխանը չէր ուրախացներ Մինին, վեր բարձրացուց իր կապուած ձեռքերը եւ ըսաւ. — «Ա՜, կ՚ուզէի աղուոր ծեծ մը քաշել այդ աներ պապային, բայց ձեռքերս կապուած են»։

Րահման, սպաննելու մտումով յարձակած ըլլալու ամբաստանութեամբ քանի մը տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ ։

×

Ժամանակ անցաւ եւ մարդը մոռցուեցաւ ։ Մեր սովորական աշխատանքը, իր սովորական տեղը, շարունակուեցաւ եւ քիչ անգամ կամ երբեք չմտածեցինք երբեմնի ազատ լեռնցիին մասին, որ հիմա իր տարիները կ՚անցընէր բանտին մէջ ։

Նոյնիսկ իմ թեթեւսոլիկ Մինիս — կ՚ամչնամ ըսելու — մոռցաւ իր բարեկամը ։ Նոր ընկերներ կը լեցնէին իր կեանքը ։ Քանի կը մեծնար, այնքան աւելի իր ժամանակը կ՚անցընէր աղջիկներու հետ ։ Արդարեւ, այնքան անոնց հետ կ՚ըլլար որ ա՛լ առաջուան պէս հօրը սենեակը չէր գար ։ Ես ալ շատ քիչ պատեհութիւն կ՚ունենայի իրեն խօսելու ։

Տարիներ անցան ։ Նորէն աշուն էր եւ կարգադրութիւններ ըրած էինք Մինիի ամուսնութեան մասին, որ տեղի պիտի ունենար Փուճայի տօնական օրերուն ։ Երբ Տուրկա Բացլաս վերադառնար, մեր տան լոյսն ալ գացած պիտի ըլլար իր ամուսնոյն տունը՝ սաուերի մէջ ձգելով իր հօրը տունը ։

Առաւօտը պայծառ էր ։ Անձրեւներէն ետք, կը Թուէր թէ օդը մաքուր մը լուացուած էր եւ արեւուն ճառագայթները ոսկի կ՚երեւային ։ Այնքա՜ն պայծառ էին անոնք որ նոյնիսկ Կալկաթայի հոտելները շրջապատող մռայլ պատերը կը շողային ։

Առտուն կանուխէն, հարսանեկան սրինգները սկսած էին եւ անոնցմէ եկած ամէն մէկ ձայն սարսուռ մը կ՚անցընէր հոգիէդ ներս ։ «Պայրավա» եղանակին առաջին ողբերը աւելի եւս կը սաստկացնէին վիշտը, զոր կը զգայի՝ մօտալուտ բաժանումին պատճառաւ ։ Մինիս պիտի ամուսնանար այդ գիշերը ։

ՌԱՊԻՆՏՐԱՆԱԹ ԹԱԿՈՐ

(3 – Շար.)

իր միջամտողի եւ նախայարձակի քաղաքականութեան ։ Ժընեւի համաձայնագրին համեմատ ամերիկեան կառավարութիւնը վերջ տալու է Հիւսիսի դէմ պատերազմական իր գործողութիւններուն, կատարելապէս դադրի որեւէ ձեւով միասեռութեան Հիւսիսային Վիէթնամի երկրին ու ու գերիշխանութեան ։

2) Խաղաղ միջոցներով Վիէթնամի վերամիաւորման սպասելով, եւ մինչ մեր երկիրը առժամապէս կը մնայ տակաւին երկուքի բաժնուած, անհրաժեշտ է յարգել Ժընեւի համաձայնագրին զինուորական կարգադրութիւնները, այսինքն՝ երկու շրջաններն ալ պիտի հրաժարին զինուորական որեւէ դաշինք կնքելէ օտար երկրի մը հետ, արգիլել՝ օտար խարիսխներ հաստատելու, զունդեր եւ զինուորական անձնակազմ բերելու իրենց երկրին մէջ ։

3) Հարաւային Վիէթնամի խնդիրները պէտք է կարգադրուին իր իսկ ժողովուրդին կողմէ, Ազգային Ազատագրական Ճակատի ծրագրին համեմատ, առանց օտար միջամտութեան ։

4) Խաղաղ միջոցներով Վիէթնամի վերամիաւորումը երկու շրջաններու բնակչութեան գործն է, առանց օտար միջամտութեան ։

Հիւսիսային Վիէթնամի կառավարութեան համար, հոս ճշգած իր դիրքը, Վիէթնամի հարցին քաղաքական լուծման ամէնէն ուղիղ հիմը կը կազմէ ։ Այս հիման վրայ, խնդրին խաղաղ լուծումը պիտի ընթանայ նպաստաւոր պայմաններու մէջ, եւ կարելի պիտի ըլլայ մտածել ժընեւի տեսակի միջազգային նոր ժողովի մը գումարման ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՀՕ ՇԻ ՄԻՆ (1966 Յուլիս 17ին արտասանած ճառէն).—

« Ճոնսըն ու իր խմբակը պէտք է հետեւեալը նկատի ունենան ․ կրնան բերել կէս միլիոն, մէկ միլիոն եւ աւելի զինուորներ՝ սաստկացնելու համար Հարաւային Վիէթնամի մէջ իրենց նախայարձակ պատերազմը ։ Կրնան հազարներով օդանաւեր ղրկել Հիւսիսային Վիէթնամի դէմ, բայց երբեք պիտի չկարենան ջախջախել պողպատէ կամքը հերոսական մեր ժողովուրդին ։ Նախայարձակը իր ոճիրներն է որ կը ծանրացնէ ։ Պատերազմը կրնայ տեւել հինգ, տասը, քսան տարի, վիէթնամցի ժողովուրդը երբեք պիտի չհատի սակայն ։ Ոչ մէկ բան աւելի յարգի է ՝ քան անկախութիւնն ու ազատութիւնը » ։

ՆԿՈՒՅԷՆ ՏՈՒՅԻ ԹՐԻՆՀ, Հիւսիսային Վիէթնամի արտաքին նախարար (1967 Յունուար 28).—

« Եթէ Միացեալ Նահանգները իրապէս բանակցութիւններ կը փափաքին, նախ, առանց որեւէ պայմանի, պէտք է դադրին ռմբակոծումներէ եւ Հիւսիսային Վիէթնամի դէմ պատերազմական որեւէ գործողութիւններէ ։ Առանց որեւէ պայմանի Հիւսիսային Վիէթնամի դէմ ռմբակոծումներու եւ պատերազմական բոլոր գործողութիւններուն դադարումէն ետք է որ կրնան բանակցութիւններ գոյանալ Միացեալ Նահանգներու եւ Հիւսիսային Վիէթնամի միջեւ » ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ԶԱՅՆԱՍՓԻՒՌ (1967 Մարտ 24).—

« Աւելի քան երբեք Հարաւային Վիէթնամի ժողովուրդը խորապէս կ՚ըմբռնէ, թէ իր բոլոր մեծ յաղթանակները չէին կրնար չկապուիլ Հիւսիսի իր հայրենակիցներուն և սրտանց ցուցաբերած օգնութեան ։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ (1965 Ապրիլ 7ին Պալթիմորի Հոփքինս համալսարանին մէջ արտասանած ճառէն).—

« Հիւսիսային Վիէթնամը յարձակեցաւ անկախ պետութեան մը, Հարաւային Վիէթնամի վրայ ։ Իր նպատակն է զայն ամբողջութեամբ գրաւել ։ Հարաւային Վիէթնամի բնակչութենէն մաս մը, անշուշտ, կը մասնակցի իր իսկ կառավարութեան դէմ ուղղուած գրոհներուն ։ Բայց մարզուած անձեր, մթերք, ցուցմունքներ եւ զէնքեր Հիւսիսէն անընդհատ Հարաւ կուգան ։ Նման նեցուկ մը կը կազմէ պատերազմին առանցքը ։ Այս պատերազմին — թէ ամբողջ Ասիոյ վրայ — ուրիշ իրականութիւն մըն ալ կը սաւառնի ․ Համայնավար Չինաստանի օր ըստ օրէ աւելի սպառնական ուրուականը ։ Հանոյի ղեկավարները տարուած են Փեքինի վարչակարգէն ։ Պիտի չյաղթուինք, պիտի չյոգնինք, պիտի ետ չքաշուինք՝ ոչ բացէ ի բաց եւ ոչ ալ անիմաստ համաձայնութեան մը ծածկոյթին տակ ։ Գիտենք թէ օդային գրոհները, մինակ, անբաւարար են մեր բոլոր նպատակներուն հասնելու ։ Ահա թէ ինչու պէտք է պատրաստ ըլլանք երկար եւ շարունակական պայքարի մը ։ Յստակ է թէ տրամաբանող մարդոց համար միակ ելքը խաղաղ լուծումն է ։ Ըրման խաղաղութիւն մը կը պահանջէ որ Հարաւային Վիէթնամը ըլլայ անկախ, ունենայ իրաւ ապահովութիւններ, ի վիճակի՝ ինքն իսկ որոշելու միւս բոլոր երկիրներուն հետ իր յարաբերութիւններուն բնոյթը, Հարաւային Վիէթնամ մը՝ ձերբազատուած օտար բոլոր միջամտութիւններէն, որ ոչ մէկ դաշնակցութեան միացած ըլլայ եւ իբրեւ զինուորական խարիսխ չծառայէ որեւէ երկրի ։ Երբեք վերջինը պիտի չըլլանք Վիէթնամի համար նման խաղաղ լուծում մը փնտռելու ։ Պատրաստ ենք առանց պայմանի խօսակցութիւններու սկսելու » ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ (1966 Փետրուար 23ին Նիւ Եորքի մէջ արտասանած ճառէն).—

« Ոմանք այն մտահոգութիւնը ունին որ կրնայ պատերազմը ծաւալիլ, ռազմաբեմ իջեցնելով թերեւս կարմիր Չինաստանի ցամաքային հսկայ բանակները ։ Պատասխանը ոչ է ․ պատերազմը չի կրնար ծաւալիլ, յամենայն դէպս, մեր կողմէն չղթայազերծուած գրոհներով, եթէ երբեք Փեքինն պահէ ողջմտութիւնը՝ հակառակ իր վայրագ յայտարարութեան ։ պատասխանը որ կը հետապնդենք արտասահմանի մէջ ոչ գրաւումներն են, ոչ կայսրութեան մը կամ խարիսխներու հաստատումը, ոչ տիրակալութիւնը ։ Մեր ուզածը այն է, որ Հիւսիսային Վիէթնամ բռնի ուժով չկարենայ գրաւել Հարաւային Վիէթնամը » ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ (1967 Փետրուար 2ի մամլոյ ասուլիսէն).—

« Անկեղծօրէն պէտք է ըսեմ թէ պայքարին վերջ տալու եւ պատերազմը կեցընելու համար հակառակորդ կողմը որեւէ լուրջ ջանք ըրած ըլլայ, այդ մասին ոչ մէկ տեղեկութիւն ունիմ ։ Որեւէ համաձայնութիւն, երկու կողմերէն կը պահանջէ հասկացողութեան որոշ աստիճան եւ կարգ մը զիջումներ ։ Ձեզ կարծեր թէ կարենանք ճշգել զանոնք՝ տակաւին հանդիպում չունեցած եւ մամլոյ ասուլիսներով մեր դիրքը ճշգած » ։

ՏԻՆ ՌԸՍՔ (1967 Փետրուար 9ի մամլոյ ասուլիսէն).—

« Հակառակորդը պէտք չէ սպասէ որ վերջ տանք մեր ռմբակոծութիւններուն, մինչ ինք իր կարգին կը շարունակէ զինուորական գործողութիւնները՝ ասպատակելով Հարաւ ։ Կարելի չէ վերջ տալ պատերազմի մը մէկ մասին միայն » ։

ՏԻՆ ՌԸՍՔ (1967 Մայիսին « Լուք » պարբերականին մէջ հրատարակուած յօդուածէ մը).—

« Որոշ ժամանակի մը համար օգտակար է տակաւին որ ամերիկեան ուժերը ի վիճակի ըլլան հսկելու Խաղաղականի ամէն ալիքի, եթէ երբեք անհրաժեշտ է ։ Եթէ Չինաստան կը մնայ պատերազմող եւ անհաշտ՝ դժուար է կռահել թէ ինչպէս պիտի կարենանք շարունակ խուսափիլ դէմ առ դէմ գալէ» ։—

ԳՈՐԾՈՂ ՈՒԺԵՐԸ

ՎԻԷԹ-ՔՈՆԿ ԵՒ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄՑԻՆԵՐ.— 296.000 (ըստ ամերիկեան գնահատման) ։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄՑԻՆԵՐ.— 732 հազար, բաժնուած հետեւեալ ձեւով ․

Կանոնաւոր բանակ	321.500
Շրջանային ուժեր	149.000
Ժողովրդային ուժեր	149.000
Մասնաւոր ուժեր (Քոմանտօ)	35.000
Զինեալ երիտասարդութիւն	21.200
Ոստիկանութիւն	55.800

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐ.— 453.000, բաժնըւած հետեւեալ ձեւով.—

Ցամաքային բանակ	297.000
Ծովային ուժ	26.000
Ծովայիններ	75.000
Օդուժ	55.000

Այս ուժերուն պէտք է աւելցնել հետեւեալ զունդերը եւս, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կերպով կը մասնակցին կռուիններուն ․

7րդ նաւատորմիղ	55.000
Թայլանտի խարիսխ	35.000
Կուամի խարիսխ	8.000
Օքինաւա եւ Ֆիլիփեաններ	50.000
ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՔՈՐԷԱՑԻՆԵՐ.—	47.000
ԱՒՍՏՐԱԼԻԱՑԻՆԵՐ ԵՒ ՆՈՐԶԵԼԱՆՏԱՑԻՆԵՐ.—	5.000

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

ԵՒ ՖՐԱՆՍ. ՄԱՄՈՒԼԸ

Օրին, անդրադարձանք արդէն զաւառի ֆրանսական թերթերուն մէջ Նոր Սերունդի բանակումին գտած արձագանգին ։ Բանակումը, որ տեւեց մինչեւ Օգոստ. 31 նոյն եզրայրական, ջերմ եւ խանդավառ մթնոլորտին մէջ, շարունակեց հրաւիրել օտար թղթակիցներու ուշադրութիւնը ։ Գաւառի զանազան թերթեր հիացումով կ՚արտայայտուէին հայ տղոց եւ անուղղակի կերպով նաեւ Հայութեան մասին ։ Այսպէս, «Միտի Լիպր» «Հարիւր յիսուն հայ երիտասարդներ կ՚ապրին իրենց ըըզրքտուած հայրենիքին պաշտամունքով» խորագրին տակ, մեկնելով Նոր Սերունդէն, հայ ժողովուրդն է որ կը ծանօթացնէ Միտիի իր ֆրանսացի ընթերցողներուն ։ «Մեր հողին վրայ 150 հայ երիտասարդներու ներկայութիւնը պատճառ մըն է որ մեր ընթերցողներուն ուշադրութիւնը հրաւիրենք, խորին համակրութեամբ, այս ազգին վրայ՝ որ աշխարհի ամէնէն հիներէն մէկն է, ինչպէս եւ մին ամէնէն աւելի հալածուածներէն՝ յատկապէս Թուրքերուն կողմէ ։ Մեզմէ շատեր մոռցան հաւանաբար 1915ի ցեղասպանութիւնը, երբ միլիոնաւոր Հայեր զրկուած իրենց իրաւունքներէն ու ինչքերէն՝ բառացի ջարդուեցան ։ Դարերու ընթացքին Հայոց պատմութեան ճանաչումը հետաքրքրական է ու զրաւիչ», կը գրէ «Միտի Լիպր»ի թղթակիցը, եւ երկու սիւնակներու մէջ կը ջանայ ամփոփ ձեւով ճանչցնել զայն իր ընթերցողներուն ։

Երկու այլ թերթեր՝ « Լա Մարսէյյէզ » եւ «Լա Տէփէշ» , երկրորդ անգամ ըլլալով կ՚արտայայտուին բանակումին մասին ։ Այս երկրորդ առիթը կ՚ընծայէ իրենց սիրուած երգչուհի Ռոզի Արմէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բանակումին տուած այցելութիւնը ։ Ռոզի Արմէն, Սէրինեանի քաղաքապետին հետ միասին ամբողջ օր մը հիւրը եղած է Նոր Սերունդին ։ Ի պատիւ հիւրերուն տրուած է նաեւ ճաշ — խնջոյք մը՝ աւանդական խորովածով ։ Ճաշի ընթացքին քաղաքապետը խօսք առած եւ «իր հիացումը յայտնած է իր բոլոր հայ հիւրերուն, որոնց, ինչպէս ըսած ենք արդէն, ազնուութիւնը գրաւած էր Փէրփինեանի բնակչութիւնը» կը գրէ «Լա Տէփէշ»ի թղթակիցը ։

× Ֆրանսական հեռատեսիլի Շրջանային ժուռնալի յայտագրին մէջ, չորս վայրկեան տրամադրուած է Նոր Սերունդի բանակումին ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 156)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Ասոր մէջ գաղտնիք մը կայ... ինչո՞ւ կ՚ըլլայ որ Վիտօք ինծի դէմ եղեւ կը համարձակի, ինչո՞ւ կ՚ըլլայ որ յարձակողականի կը սկսի... անպայման այդ մարդը ինծի դէմ զէնք մը ունի... բաներ մը ծածկուած է ասոր տակը... բայց չեմ կրնար լաւ մը հասկնալ... ։ Այս պարագան ինծի քիչ մը մտահոգութիւն կու տայ... ։

Այս խօսքին վրայ, Նոլանտ, ի նշան հաւանութեան, գլուխը երերցուց ։

— Ժամ առաջ պէտք է որ օձիքնիս Վիտօքին ձեռքէն ազատենք, ըսաւ Արիսթօ կծու այլ կրօւնի չեշտով մը ։

— Միտքդ հանգչայ, վարպետ, դիտեմ, գիտեմ, հիմա հրաման պիտի տաս որ երթամ մէջտեղէն վերցնեմ տա խըռֆածին հոտած մարմինը... ըսաւ Թոմպուլիկ անոր խօսքը կտրելով ։

Արեւորդիներու թագաւորը այս խօսքը լսելուն պէս՝ վայրագօրէն ժպտեցաւ ։ Իրաւ ալ թշուառականին միտքը նոր բան մը ինկած էր... ։ Մտածեց պահ մը որ կրնար գաւկին սպաննել տալ հայրը ։ Բայց հետեւանքները յանկարծ աչքին առջեւը եկան եւ այնքան անյարմար տեսաւ այդ սպանութիւնը որ, անմիջապէս հրաժարեցաւ այդ վտանգաւոր ու անհիմն գաղափարէն եւ պահ մը լռելէ ետք ըսաւ.

— Ո՛չ, ո՛չ, ալ ատոր ատենը անցած է... ։ Վիտօք մը սպաննելը դիւրին գործ չէ... տակէ զատ... Տանթօսէի գլեակին մէջ տեղի ունեցող միջադէպէն անմիջապէս ետքը երբ եղենք զայն մեռցնենք, կասկածանքի տեղի կուտանք եւ իր բարեկամները կրնան մեզի դէմ գործածել այդ փաստը... ։

— Ա՛խ, վարպետ, ի՛նչ ըսեմ ձեզի, ի՛նչ ըսեմ որ Կարմիր-Կոմուն կապելային մէջ չթողուցիք որ փորին դանակ մը խօթելով անդիի աշխարհք ղրկէի տա ցնդածին հոգին... ։

— Ինծի՛ նայէ, իմ գործերուս քու խելքդ չի հասնիր եւ թոյլ չեմ տար քեզի որ վիճաբանութեան բռնուիս ինծի հետ, հասկցա՞ր ։ Վտանգը կարծուածին չափ մեծ չէ... Թոմպուլիկ ։ Ամէն բան քեզմէ կախում ունի... ։

— Ինձմէ՞ մի՛... ։

— Այո՛ ։ Մտիկ ըրէ ։ Պէտք է որ մինչեւ վերջը դուն Օպէն Տէրմօն ձեւացնես ինքզինքդ, հասկցա՞ր ։

Այս խօսքին վրայ Թոմպուլիկ ծաղրական դէմք մը չինեց ։

Արիսթօ, այս խօսքերուն իր տեղակալին վրայ թողուցած պէշ տպաւորութիւնը չնշմարել ձեւացնելով, շարունակեց.

— Կռահելով որ Վիտօք յարձակողականի պիտի սկսէր, առաջքը առնելու միտքով դացի պարոն Տանթօսէն դատ եւ ըսի որ Օպէն Տէրմօնը ինծի եկաւ, ըրածին վրայ զղջում յայտնեց եւ ինձմէ խնդրեց որ միջնորդութիւնս բերեմ... ։ Ըսի նաեւ որ Օպէն կ՚ուզէ Ֆրանսայէն հեռանալ եւ իբրեւ պատուաւոր ու պարկեշտ մարդ ապրիլ եւ խնդրեցի որ պէտք եղածը ընէ դիւրացնելու համար անոր մեկնումը ։

— Սիրտէս խօսեր ես, վարպետ, կըմկըմաց Թոմպուլիկ ։

— Աւելցուցի նաեւ որ, Օպէն փափաք յայտնեց մեկնելէն առաջ անձամբ ներողութիւն խնդրել պարոն Տանթօսէէն եւ օրիորդ Մառի-Թէրէզէն ։ Ե՛ս գիտեմ ինչ քաշեցի տա հինգլուխ խոֆածը համոզելու համար ։ Է՛հ, վերջապէս համոզուեցաւ եւ ըսաւ որ թող գայ ։

— Ի՞նչ, թող գա՞յ ըսաւ ։

— Այո՛, եւ հիմա երկուքս մէկ Տէրիզի ղղեակը պիտի երթանք ։

— Հոգ չէ, քիչ մը կեցիր, վարդապետ, շատ շուտ քալեցիր, ըսաւ Թոմպուլիկ եւ կեանքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով Արիսթոյի հետ վիճաբանելու պատրաստուեցաւ ։

— Աս ի՞նչ խօսք է, ի՞նչ ըսել կ՚ուզես, հարցուց Արիսթօ սպառնական շեշտով մը ։

— Այր, ան ըսել կ՚ուզեմ որ ես ալ քիչ շատ իրաւունք ունիմ գործի խառնուելու, եւ ըսէ, հասկնալ կ՚ուզեմ որ ինչո՞ւ նորէն նոր բեմին վրայ ելլելով վարագոյրին ետեւն պիտի անցնինք ։

— Անօգուտ խօսքերով ժամանակ չկորսնցնենք, հասկնա՞լ կ՚ուզես, աղէ՛կ, մտիկ ըրէ որ հասկնաս ։ Վիտօքը մեր դէմը պարոն Տանթօսէի ըսաւ որ Օպէն Տէրմօնը անմեղ է, հասկցա՞ր ։ Հիմա երբ Օպէնը անձամբ գայ եւ զուքսին առջեւ խոստովանի իր յանցաւոր ըլլալը, Վիտօքի բառերը կը հերքուին, ջուրը կ՚իյնան ։ Այն ատեն իմ դիրքս կը հաստատուի եւ ես ալ կ՚երթամ Արթուր կոմսէն կը խնդրեմ որ ապահովութիւն տայ, ըրնղած պետին բերանը գոցել տայ քիչ մը ։

— Ասոր ըսելիք չկայ, պատասխանեց Թոմպուլիկ հաւնելով այս դիւանագիտական ծրագրին ։ Իրաւ որ, վարպետ, ատիկա բնաւ իմ միտքէս չանցաւ... բայց...

— Բայց ի՞նչ... ։

— Ներողութիւն խնդրելու համար հոն երթալս քիչ մը դործիս չեկաւ, վարպետ ։

— Ինչո՞ւ, ի՞նչ կայ որ... ։

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Իսլի – Սէյխեան (Անգարա), Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Իսլի – Սէյխեան, ինչպէս նաեւ Քէօսէեան, Սթիփեան, Զիտէմեան, Նահապետեան, Մաթոսեան, Պաչատուրեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ԶԱՐՈՒՀԻ ԻՍԼԻ–ՍԷՅԽԵԱՆԻ
(Ծնեալ Նահապետեան)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 3ին, 73 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Լիոնի Աւետարանական եկեղեցին Րիւ Խօժէն Տէոփէլ, Լիոն, այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 7) ժամը 15ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լօյասս գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Շնորհիկ Մխճեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Հ. Քէսէրեան եւ Պ. Ներսէս Մխճեան եւ զաւակը, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Սեպտ. 10) իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԽՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ: Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Արաքսի Թէլլալեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (10 Սեպտ.) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԹԷԼԼԱԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Բագրատ Գրքոյեան ընտանեօք, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Գրքոյեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Սեպտ. 10) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ԱԶՆԻՒ ԳՐՔՈՅԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

(Այս տխուր առթիւ ընտանիքը կարեւոր նուիրատուութիւն մը ըրած է Փարիզի եկեղեցւոյ պայծառութեան):

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի 10 Սեպտեմբեր, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

Այս առթիւ Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան եւ զաւակները կը կատարեն հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ Ազգ. Առաջնորդարանին 30 փրանք, Պոմոնի եկեղեցիին քսան, «Յառաջ»ին քսան, «Հայաստան» շաբաթաթերթին քսան փրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Զաւէն Քէչիչեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵԻԱ ՔԷՉԻՇԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անմէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ԾԱԽՈՒ Է

Լէ ՎԱԼԷի կայարանին կից (Սէն – Լազարէն տասը վայրկեան) պարապ խանութ մը, պատերով որեւէ առեւտուրի համար (14 քառակուսի մեթր):

Դիմել «Յառաջ»ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ղազարեան Հայկուշ Տիգրանի եւ որդին՝ Բառնէտ կը փնտռեն իրենց ամուսինն ու հայրը՝ Սարգիս Բագրատի Ղազարեան, ծնած 1907ին, Նոյեմբերեանի շրջան Կողբ գիւղը: Ապրած է Կիրովական ուրկէ բանակ մեկնած է: Ներկայիս կինը կ'ապրի Երեւան, վերին Զէյթուն, Երիտասարդութեան փողոց, 2 տուպիկ, 6 շէնք, առաջին մուտք, 11րդ բնակարան: Տեղեկացնել՝

Mr. S. BABIKIAN
28, Ave. Ste. Lucie
92 — ASNIERES (FRANCE)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

ECOLE
NOTRE-DAME DE SACRE-CŒUR

167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով:
Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն:
Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ: Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն:
Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ:
Արձանագրութիւնները սկսած են:
Բազմանդամ եւ չքաւոր ընտանիքներուն մասնաւոր պայմաններ:

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ
22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88
Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով:
ՉՄՐՑՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ
Նոր վէպը
ԿՐԱԿԷ ՇԱՊԻԿԸ
420 մեծադիր էջ
Գին՝ 10 փրանք

Զրոյց Գ. հատոր, 7 փրանք, երկու հատորներուն համար դիմել «Յառաջ»ի:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին:

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՂԹԱՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որուն շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով «լաքերատուած» ամենաբարձր կարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոյթներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 8 Septembre 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 110005
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.005

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՂԶԻ՛Ն ԱՅՍ ՅԱՒԵՐԺԱԿԱՆ

Տարբեր է կղզին, երբ օրը սկսած է մեռնիլ ու վենետիկեան մեղմ գիշերը կը սկսի : Հեռուն ժմգունած է արեւը որ կ'երթայ լուսաւորել ուրիշ աշխարհներ : Նաւը կը յառաջանայ սեւ ջուրերու վրայ ու յանկարծ կը յայտնուի ափ մը հող՝ հող հայրենեաց, հող պատուական՝ Մեծն Մխիթարի կղզին :

Կարելի չէ սրտի անոյշ սեղմում մը չունենալ, անորոշ յուզում մը չզգալ, չըլլալ նոյն ատեն հպարտ ու տրտում, մինչ նաւը կը մօտենայ այս ափ մը հողին, հող մշակոյթի, հող Մխիթարեան :

Հպարտ՝ վանքի դարաւոր այս օճախը, օտար այլ մտերիմ ջուրերու մէջ յաւերժացած, կուգայ պատմել բոլոր աշխարհներէն եկող ամբոխներուն՝ մշակոյթն Հայոց ու տքնաջան աշխատանքը վաստակաւոր Միաբանութեան :

Տրտում՝ վանքի, դժուար է խուսափիլ մելամաղձոտ ապրումներէ, երբ Մենաստանին կարճ ճամբաները կը հասնին փոքրիկ գերեզմաններուն մեծ անուններու՝ Բագրատունի, Հիւրմիւզ, Հացունի, Ալիշան : Նահապետը որ կ'արժանադրէ բոլորին համար «Վաստակեցան եւ աստ հանգչին» :

Պոլիս, 1701 Սեպտեմբեր ութ, մեծ Սեբաստացին կը հիմնէ իր միաբանութիւնը ու կրկին Սեպտեմբեր ութի մը, 1717, խումբ մը միաբաններով կը հաստատուի Ս. Ղազար :

Ափ մը հող միայն, ու անհուն կամք՝ աշխատանքի տքնաջան. հաւատք ու սէր՝ հանդէպ մշակոյթի մը դարաւոր, լեզուի մը փառաւոր : Մոմն էր լոյսը որ պիտի ճառագայթէր դարէ դար ու պահպանէր Հայոց գիրն ու վաստակը :

Երկու հարիւր եւ յիսուն տարիներ անցած են, տաք ու պաղ բերելով Մխիթարի Միաբանութեան : Հողը տարածուած է տարուէ տարի, դէմքերը սկսած են բացակայիլ, պակսած է թիւը հաւատաւոր մշակներու, բայց անցեալը մնացած է պայծառ, ներկան հաստատուն, միայն մռայլ է ապագան՝ եթէ նօսրանան անձնուէրները :

Կղզին հայկական :

Վառարան դպրութեանց, ներշնչարան ուխտաւորներու :

Կղզին հայկական :

Ամբողջ պատմութիւնը հորիզոնէ հորիզոն թափառած ժողովուրդի մը, որ մըշտապէս « բոյն է շինում, եւ շինում է եւ երգում, ամէն մի շիւղ կպցնելիս, առաջուայ բոյնն է յիշում» :

Կղզին հայկական :

Վկան՝ ժողովուրդի մը որ դիմանալ գիտցաւ ու մանաւանդ՝ տոկալ : Տոկալ՝ մեծ դաղտնիքը փոքր ժողովուրդի մը :

Մարդը եւ իր կղզին, Մխիթար եւ Ս. Ղազար : Այլեւս նոյնացած, շաղախուած, դարձած մէկ, դարերու մէջէն, դեռ դարեր շարունակ :

Վերջալոյսն է կղզիին վրայ : Ցիշատակները կը մարին : Իրիկնաժամի աղօթքը կը սկսի : Նաւը հասած է :

Ու մեր դիմացն է կղզի՛ն այս յաւերժական :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ ԹԷ ՖՐԱՆՍԱ ՀԱՄԱՁԱՅՆ Է ՕՏԷՐ – ՆԱՅՍ ՍԱՀՄԱՆԻՆ

Արտակարգ խանդավառութեամբ ընդունուած է տը Կոլ Վարշաւայի մէջ : Քանի մը հարիւր հազարի հասնող ժողովուրդ մը սկսած է երգել լեհական ժողովրդական երգը ուր կը կրկնուի՝ հարիւր տարի պէտք է ապրիլ ու պոռացած է Զօր. տը Կոլի «Հարիւր տարի ապրեցէք» :

Ծանօթ է որ այս այցելութիւնը տեղի պիտի ունենար Յունիսին եւ յետաձգուեցաւ Միջին Արեւելքի դէպքերուն պատճառաւ :

Նախագահ տը Կոլ երկու ճառ արտասանեց մէկը օդակայանը, միւսը՝ նոյն իրիկունը ընդունելութեան ընթացքին :

Առաջին ճառին մէջ, տը Կոլ յիշեց թէ երկու ժողովուրդներու բարեկամութիւնը դարաւոր է : Իրիկուան ճառը տարբեր բընոյթ պիտի ունենար սակայն, տրուած ըլլալով որ հոն արտասանած մէկ նախադասութիւնը քաղաքական մեծ տարողութիւն ունէր :

Արդարեւ Նախագահ տը Կոլ պիտի շեշտէր.— « Ճիշդ է որ երկուքն ալ հակառակ ամէն ինչի, մասնակցութիւն բերած են այն յաղթանակին նոյն դաշնակիցներուն հետ : Եւ շնորհիւ ատոր, Ֆրանսա, ինքն իր տէրը, կը շարունակէ գործօն կերպով իր տնտեսական եւ ընկերային զարգացումը շարունակել եւ օգնել նոյն ատեն աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն անկախութեան եւ յառաջդիմութեան մինչ Լեհաստան, իր սահմաններէն ներս, որոնք են եւ պէտք է մնան իրը, դարմանեց իր սարսափելի վէրքերը, արժեցուց իր հարստութիւնները, փոփոխութիւն մը կատարեց, որ առանց վնասելու գիւղատնտեսական իր կարողութեան բարելաւման զինքը կը վերածէ ճարտարարուեստի երկրի մը եւ օրէ օր աւելի յստակ կերպով կը շեշտէ իր ազգային անհատականութիւնը » :

Այս յայտարարութեան մէջ ընդգծուած տողը կուգայ Ֆրանսայի կարծիքը բերել Լեհաստանի սահմաններուն, ծանօթ Օտէր – Նայս անունով :

Սահմանային այս հարցը պատճառներէն մէկն է Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի պաղ յարաբերութեանց :

Այս հարցին առընչութեամբ հետաքրքրական էր նաեւ այս կէտը : Քոմպա յօդուած մը կը հրատարակէր, ստորագրուած վարչապետ Քիսինկէրի կողմէ : Բայց դաշնակցային Հանրապետութեան վարչապետարանը լուսաբանութիւն մը կը հըրատարակէր այդ առթիւ, ճշդելով թէ որեւէ արտօնութիւն չէ տրուած եւ այդ յօդուածը տարբեր բան չէ եթէ ոչ Ապրիլ 29ին արտասանուած ճառի մը թարգմանութիւնը :

Ցիշենք թէ այդ գրութեան մէջ, որ լոյս կը տեսնէր տը Կոլի Լեհաստան մեկնումի նախօրեակին, Քիսենկէրի կը վերադրուէր յայտարարութիւն մը ուր դաշնակցային վարչապետը կը կրկնէր թէ Գերմանիա երբեք պիտի չընդունի Լեհաստանի ներկայ սահմանները :

× Ըստ իր սովորութեան տը Կոլ իր ճառը վերջացուցած է լեհերէն քանի մը նախադասութիւններով :

× Խորհրդային կառավարական պաշտօնաթերթը՝ Իզվեստիա առանց մեկնութեան, տուած է նախագահ տը Կոլի Լեհաստան երթալու լուրը :

ԿԻՊՐՈՍ

ՅՈՅՆ – ԹՈՒՐՔ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն.—

Յունաստան կը ջանայ ամէն գնով բարուոքել իր յարաբերութիւնները Թուրքիոյ հետ : Քաղաքական շրջանակները կը մեկնաբանեն Ներքին Նախարար Զօր. Փաթաքոսի վերջին ճառը, ուր կ'ըսէր թէ՝ «ալ պէտք է հրաժարիլ բիւզանդական ժամանակավրէպ ցնորքներէն, եւ Թուրքիոյ հետ համաձայնելու միջոցը գտնել» :

Զօրավարը կը հրաւիրէր հելլէն ժողովուրդը, որպէս զի մոռնայ «հին քէները», նկատելով որ Յունաստանի նոր վարչաձեւին համար Թուրքիոյ բարեկամութիւնն ու գործակցութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն է, եւ հելլէն նոր կառավարութիւնը հակառակ չէ Թուրքիոյ :

Ուշագրաւ է որ հելլէն թերթերուն մէջ ալ առաջուան չափ հակաթուրք գրութիւններ չեն հրատարակուիր : Միայն թէ Յունաստան հակասական ընթացքի մէջ կը գտնուի : Դեռ վերջերս վարչապետ Քոլիաս յայտարարեց թէ ԷՆՕՍԻՍի գաղափարէն երբեք չեն հրաժարիր, Յունաստանի Թուրք վարժարանները, մարզարանները, մշակոյթի կեդրոնները կաշկանդումներու առարկայ կ'ըլլան, եւ այս կացութեան մէջ հելլէն վարիչները Թրքական բարեկամութենէ կը ճառեն : Կարելի չէ լուսաբանել այս հակասութիւնը եւ քաղաքական մեկնաբանները կը մերժեն որեւէ կարծիք յայտնել :

Միւս կողմէ, Յունաստանի վարիչները շատ լաւ գիտեն թէ Թուրքիա բացարձակապէս չի հրաժարիր Կիպրոսի վրայ ունեցած իր իրաւունքներէն, ուրեմն ինչպէս ԷՆՕՍԻՍ կը պահանջեն եւ Թուրքիոյ հետ բարեկամանալ կը ջանան :

Չէզոք շրջանակներու համաձայն, հելլէն կառավարութիւնը յատկապէս կը գործածէ այս «անուշ լեզուն», որպէս զի որեւէ բարդութիւն չծագի յառաջիկայ բանակցութեանց ընթացքին :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՃՈՆՍԸՆԻ ՀԵՏ ԿԸ ՏԵՍԱԿՑԻ

Այս առթիւ անգամ մը եւս կը յիշուի թէ Ամերիկա եւ ՆԱԹՕի կազմակերպութիւնը շարունակ ձեռնարկներ կը կատարեն Յունաստանի եւ Թուրքիոյ մօտ, որպէսզի համաձայնին Կիպրոսի մասին եւ այլեւս վերջ գտնէ Թուրքեւհելլէն պայքարը : Յունաստանի թագաւորը, որ Ամերիկա գացած է, Երկուշաբթի օր (վաղը) պիտի տեսակցի Նախագահ Ճոնսընի հետ, որ իր վերջնական որոշումը պիտի հաղորդէ Կիպրոսի մասին : Հելլէն նոր կառավարութիւնը ստիպուած է իր նախորդներէն աւելի իրատես ըլլալ :

×

Աթէնքէն հասած լուրերու համաձայն Թուրքիոյ եւ Յունաստանի վարչապետները պիտի հանդիպին Սեպտեմբեր 9ին եւ 10ին : Խօսակցութիւնները տեղի պիտի ունենան Թուրքիոյ մէջ, յունական սահմանէն 35 քիլոմեթր, առաջին օրը : Իսկ երկրորդ օրը պիտի տեսնուին Ալեքսանտրապոլիս, Յունաստանի մէջ :

Աթէնքի ձայնասփիւռը ըսած է այս առթիւ.— «Այս հանդիպումին նպատակն է երկու կառավարութեանց միջեւ եղած խօսակցութիւններու լոյսին տակ քննել, Թուրքեւյոյն յարաբերութիւնները իրենց ամբողջութեան մէջ, մէջն ըլլալով Կիպրոսի հարցը եւ մտքերու փոխանակութիւն ունենալ երկու երկիրները շահագրգռող միջազգային հարցերու շուրջ :

Հարցական կը մնայ միշտ դերը. Մակարիոսի բռնելիք դերը :

ՄԵԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ ԿԸ ՎԿԱՅԷ

... Այդ ժամանակամիջոցին, ես ալ, ուրիշ ճամբորդներու պէս, մեծապէս հետաքրքրուած էի ճանչնալու Ս. Ղազարի Միաբանութիւնը, որ կը թուի իր մէջ կեդրոնացուցած ըլլալ կրօնական հաստատութեան մը բոլոր լաւագոյն յատկութիւնները, առանց ունենալու անոնց որեւէ մէկ պակասութիւնը : Բնակավայրի հանդարտաւէտութիւնն ու մաքրութիւնը, անկեղծ բարեպաշտութիւնը, տաղանդն ու առաքինութիւնը անտարակոյս պիտի համոզեն աշխարհիկ մարդը, թէ կայ ուրիշ լաւագոյն վիճակ մը նոյնիսկ այս կեանքին մէջ : Ասոնք քահանաներն են ճնշուած ազգի մը, որ Հրեաներուն ու Յոյներուն պէս գերի մնացած կամ տարագրուած էր : Այս ժողովուրդը հարստացաւ, առանց կեղեքող մը ըլլալու եւ արժանի դարձաւ գովեստներու եւ պատիւներու, զորս կարելի է ունենալ ստրկային վիճակի մէջ, առանց խաբեբայութեանց : Գոյութիւն չունին թերեւս ժողովուրդներու տարեգրութիւններ, որոնք բռնաւորուած ըլլան ոճիրներով այնքան շատ, որքան Հայոց տարեգրութիւններն են բռնաւորուած, որովհետեւ իրենց առաքինութիւնը խաղաղութեան համար իրենց տածած սէրն է, մինչդեռ իրենց բոլոր թերութիւնները յառաջ կուգան օտար տիրապետութենէն եւ անողոք բռնակալութենէն, որուն ենթարկուած էին : Այսուհանդերձ, հակառակ իրենց տխուր անցեալին եւ անստոյգ ապագային, իրենց հողամասը միշտ եւ բոլոր ժամանակներու համար պիտի մնայ աշխարհիս ամէնէն հետաքրքրականը եւ իրենց լեզուն, աւելի հրապուրիչ պիտի դառնայ, եթէ աւելի լաւ ուսումնասիրուի : Եթէ կ'ուզենք կարեւորութիւն տալ Ս. Գրոց, պիտի կրնանք հաստատել, թէ Աստուած Հայաստանի մէջ է որ հիմնեց դրախտը եւ Հայաստանի մէջ է որ հանդարտեցան Ջրհեղեղին ջուրերը, իսկ աղաւնին ալ ազատ տեղ մը գտաւ իր ոտքերը դնելու համար : Բայց պէտք է ըսել, որ երկրային դրախտը կորսնելէն ետք, բոլոր ցաւերը սկսան յարձակիլ այս երկրին վրայ ու թէեւ դարերով ունեցաւ ան բաւական զօրաւոր թագաւորութիւն մը, այնու ամենայնիւ կորսնցուց իր անկախութիւնը : Պարսիկներն ու Թուրքերը աւերեցին այս երկիրը, ուր Աստուած ստեղծած էր մարդը ըստ պատկերի իւրում :

ԼՈՐՏ ՊԱՅՐԸՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ «Ժողովուրդին Օրաթերթը» բուռն կերպով կը պահանջէ Հոնքոնկի բրիտանական ուժերու քաշուիլը :

ՍԵԼԱՆԻԿԻ մէջ հրացանաձգութիւն տեղի ունեցած է ոստիկանութեան եւ տուն մը հաւաքուած քանի մը հոգիի միջեւ, համայնավար նկատուած : Ոստիկանները տունը պաշարած են բայց ներսէն սկսած են զէնք պարպել ու չորս հոգի մեռած են : Մէկ ոստիկան եւ երեք քաղաքային :

ԼԵՒԻ ԷՇՔՈԼ Սինայի մէջ կատարած քննութեան մը ընթացքին, ի պատասխան Արաբներու անզիջողութեան յայտարարած է թէ միտք ունին պահել իրենց գրաւուած հողերը : «Արդարեւ, ըսած է, Իսրայէլի վարչապետը, Արաբները հաշտութիւն չեն ուզեր եւ աւելի բնական սահման չկայ մեզի համար, քան Սուէզի ջրանցքը» :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԽՈՀԵՐ

ՀԱՅՈՑ ԿՂԶԻԻՆ 250 ԱՄԵԱԿԸ

(1717 - 1967)

Ա.

> Չեմ զոհիր ազգս կրօնիս եւ ո՛չ ալ կրօնիս ազգիս:
> Ճշմարիտ հայրենասիրութիւնը խտրութիւն չի ճանչնար:
>
> ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀԱՅՐ

1717, Սեպտեմբեր 8:

Այդ օրէն, Վենետիկի լճակին ամենափոքրիկ կղզին, հինաւուրց ապաստանարանը բորոտներուն, կոչուեցաւ «Հայոց Կղզի»:

Այդ օրէն, այդ աննշան կղզին՝ մաս կազմեց Հայոց պատմութեան, եւ անհայրենիք վանականը ունեցաւ իր սեփական վանքը. արտասահմանի մէջ՝ ստեղծուեցաւ փոքրիկ Հայաստան մը:

Այդ օրէն, Հայոց Կղզին դարձաւ Վենետիկի լճակին գոհարը:

1717, Սեպտեմբեր 8:

Սրարշաւ նաւակ մը, փրփուրէ շրթներով, հեւ ի հեւ կը սուրայ, ցռուկն ուղղած դէպի հարաւ, թիկունքին թողլով շքեղ Վենետիկը՝ իր դիւթական պալատներով:

Նաւակը, շուրջ ժամ մը տեւող արշաւէն յոգնաբեկ, հանդիստ կ'առնէ ամայի կղզիի մը ափին. քանի մը խարխուլ շէնքեր միայն կ'երեւին հոն, փոքրիկ եկեղեցիի մը կռթնած, եւ շուրջը՝ պտղատու ծառերով մշակուած պարտէզ մը:

Ս. Ղազար կղզին է ատիկա, աղքատ Ղազարոսի դարպասը, ուրուկներու նախկին հիւանդանոցը, որու կիսափուլ պարիսպները ցոյց կուտան՝ թէ լճակին ալիքները այնքան ալ ազնիւ չեն վարուած հետը:

Նաւակէն դուրս կը ցատկէ քառասնամեայ վանական մը, բարձրահասակ, թուխ մազերով. կը հետեւին սեւազգեստ 16 միաբաններ. Թափօր կազմած, կը մտնեն կղզեակին կիսաւեր եկեղեցին. Սուրբ Աստուածամօր պատկերի մը դիմաց ծնրադիր՝ կը նորոգեն իրենց ուխտը: Կ'երգեն միաբերան խնկանուագ շարական մը:

1717, Սեպտեմբեր 8:

Տարիներ առաջ, ճիշդ միեւնոյն օրը, Պոլսոյ մէջ, միասնաբար, հիմը դրած էին իրենց ընկերութեան: Աւելի ուշ, ահեղ փոթորիկէ մը հրաշքով ճողոպրած, դարձեալ միեւնոյն օրը, միասնաբար, շնորհակալութիւն մատուցած էին Ս. Աստուածամօր, Մեթոնի մէջ: Այժմ, երրորդ անգամ կը կրկնուէր այդ խորհրդաւոր տեսարանը, հեռաւոր Վենետիկի անծանօթ կղզեակին վրայ:

Ոտքի ելլելով առաջնորդը այդ փոքրիկ հօտին, Մխիթար Աբբահայր, կը խոստանար խորան մը կանգնել հոն, Աստուածամօր սուրբ ծնունդը ներկայացնող, եւ ամէն տարի՝ հանդիսաւոր աղօթքներով եւ ուխտօրէքով տօնախմբել այս յիշատակը:

Ոգեւորութեան եւ ուրախութեան արցունք կը կաթէր բոլորին աչքերէն:

Երկու տարի է որ Վենետիկ հասած էին. Մեթոնի իրենց վանքը ջարդուփշուր էր եղած՝ օսմանցի հրոսակներու ոտքերուն տակ, հրկիզուած էր իրենց սեփական գեղեցիկ եկեղեցին: Իրենք, միաբանները, երկրորդ անգամ տարագիր, Վենետիկ էին ապաստանած, ուր Մեթոնի նախկին տէրերը՝ սիրալիր ասպնջականութիւն էին ցոյց տուած այդ բուռ մը Հայերուն հանդէպ:

Իրե՛նցն էր հիմա այդ կղզին ամբողջ, այդ փոքրիկ ածուն. շուտով պիտի կանոնաւորէին, նորոգէին ամէն ինչ, եւ թողած Վենետիկի վարձու տունը, հոս պիտի փոխադրուէին բոլորը, թէպէտ շատ աղքատին պայմաններու մէջ:

Եկեղեցիէն ելլելուն, Վենետիկեան վերջալոյսի ոսկի շողերը ողողեցին Մխիթարեան անդրանիկ միաբանները, ու ցանեցին անոնց սրտին մէջ կայծեր վերածնունդի:

1717, Սեպտեմբեր 8:

Հոս կը սկսի Հայոց Կղզիին պատմութիւնը:

Գիրք Ծննդոց Ս. Ղազարու ...:

Եւ եղեւ երեկոյ, եւ եղեւ վաղորդայն, օր առաջին:

Օր առաջին՝ աշխատանքի ու վերանորոգումի:

Մխիթար Աբբահայր չի գիտեր դադար առնել. կը նուիրուի խելոյն տենդագին աշխատանքի, նախ եւ առաջ վերածումներով ու պատշաճ յարմարցումներով:

Արեւելցի ժրաջան վանականը, որ ահարկու կրակէ եւ ջուրէ անցած էր եւ հասած անքոյթ նաւահանգիստ, խելոյն կը յղանայ նոր ծրագիրներ: Վանք մը ամբողջ կը պատկերանայ իր մտքին, եկեղեցիով ու դրատունով, վանական խուցերով, դպրոցով ու ճաշարանով, տպարանով ու թանգարանով, դեղակերտ եւ մարմարաշէն:

1718–1742, անընդհատ շինութիւններու քսանեւհինգամեակ մը կ'ըլլայ, ուր Մխիթար կը գծէ, կը յղանայ, կը ճարտարապետէ, կը հսկէ աշխատանքներուն, ու շէնքերը իրարու ետեւէ կը բարձրանան, թեւերը կ'երկարին: Բայց, ինք Մխիթար միաժամանակ կը դաստիարակէ քերականութիւն եւ աստուածաբանութիւն, կը գրէ մեկնութիւններ ու ճառեր, կը պատրաստէ Հայկազեան բառարան, կը հրատարակէ Աստուածաշունչ:

Նիւթական շէնքի որմերուն ու կամարներուն հետ՝ կը բարձրանայ ու կը քանդակուի նաեւ մշակոյթի տաճարը, հայկական սրբութիւններու մեծ գանձարանը:

Աշխատանքի ու կառուցումի վեց շրջաններով թափ կ'առնէ Մխիթարի գործը, երբեմնի բորոտանոցը դարձնելու համար վայելչակերտ մենաստան մը: Քաոսէն դէպի ստեղծագործութիւն առաջնորդող վեց դարաշրջաններն են ասոնք Ս. Ղազարի ծննդաբանութեան:

1718ին, բնակարաններու առժամեայ բաժինները յարմարցնելէ ետք՝ նախկին հին շէնքերու վերածումով, որոնցմէ մաս մը կը գտնուէին վանքին մուտքին՝ արեւմտակողմը, եւ մաս մըն ալ խմբուած էին արեւելակողմը՝ եկեղեցիին շուրջը, Մխիթար Աբբահայր կը ձեռնարկէ եկեղեցիին հիմնական նորոգութեան, սկսելու համար Տիրոջ տունէն: Կ'ընդարձակէ հինը, կը կանգնէ մարմարեայ հինգ խորաններ, կը բարձրացնէ ձեղունը, տանիքը ամբողջովին նոր կը յօրինէ, կը դետեղէ կամարաձեւ պատուհաններ, կը շինէ դաս մը՝ ամէնօրեայ ժամերգութիւններուն համար:

1724ին, վանքի արեւելեան եւ արեւմտեան շէնքերու միջեւ կապ մը կը դնէ, ստեղծելով՝ հիւսիսակողմէն՝ վարդապետներու բնակարանային նոր բաժին մը, որ կը կոչուի «Ծերոց սրահ»:

1726ին, աշակերտներուն բազմանալով, կը ձեռնարկէ շինելու «Նորընծայրանը», իր առանձին մատուռով, դասարաններով եւ աշակերտական խցիկներով, կղզիին հարաւ արեւմուտքը:

1732ին, աստուածաբան աշակերտները զատելով փոքրիկներէն, մեծերուն համար կը շինէ, վանքին հիւսիս արեւելքը, նոր բաժին մը, «Վարժարան» կոչուած:

1738ին կ'աւարտէ վանքի ներքին քառանկիւն գաւիթը, շինութեամբ հարաւային թեւին, ուր կ'աւելնան բնակարաններ՝ վարդապետներու համար:

1740ին կ'աւարտին կղզիին հարաւ արեւելակողմի շինութիւնները՝ սեղանատուն, մատենադարան, նրբաճաշակ դեղազարդումով, որմանկարներով եւ վայելչազարդ դրադարաններով:

Եւ ահա այդ տարին, վանքի ամէն կողմերը շինութիւններով պատելէ ետք, մինչ հազիւ փոքրիկ պարտէզ մը կը մնար՝ զբօսանքի համար, ուրախութեամբ կ'արձանագրէր սեղանատան բարաւորին վրայ.

> Մենաստանս այս ըստ բոլորին
> Շինեալ եղեւ ի փառս Փրկչին
> Յաբբայութեան Սեբաստացւոյ
> Մխիթարայ Վարդապետին (1740):

Խոնարհ ու վսեմ յիշատակարան: Մխիթար սովոր էր Նախախնամութեան մեծ հրաշքը նկատել այդ վանքին կերտումը, որուն համար ծախսուած էր 35.200 դուկատ: Իսկ ինք ոչինչով մեկնած էր Մեթոնէն. հազիւ 250 դահեկան ունէր՝ Վենետիկ հասնելուն:

Իսկական ստեղծագործութիւն, պտուղ՝ Հայու անկուսն նկարագրին, որուն սիրով եկան աջակցիլ նաեւ վեհանձն ազգայիններ, օտարութեան մէջ հայ վանքը ծաղկեցնելու տենչով:

Ստեղծագործութիւն, որ այսօր ալ հիացում կ'ազդէ այցելուներուն, եւ Մխիթարի հոգիէն զգացումներ կը փոխանցէ հիւրերուն. զգացումներ՝ ներդաշնակութեան, վսեմական պարզութեան, համաչափ կշռոյթի. նիւթին ու մարմարին ընդմէջէն, կամարներուն եւ սիւնակներուն խորքէն՝ ոգեղէն սլացք մը կը խոյանայ, կարծէք, որ կ'առինքնէ ամէն դիտող, Մխիթարի հոգիին հետ հաղորդելով:

Բայց, շուտով կը հասնէր Մխիթարի համար ալ՝ եօթներորդ օրը, օրը հանգստեան: Հազիւ եօթեակ մը տարիներ վայելած իր դաստակերտը, 1749ի Ապրիլ 27ին, Մխիթար կը ննջէր արդարներու խաղաղ քունով:

Քիչ անդին իր դամբանէն, կը հնչէին մուրճի հարուածները, ու տակաւ կը բարձրանար զանգակատունը կիսաւարտ, որու գագաթին՝ խաչը պիտի բազմէր 1750ին:

Բարձրացող զանգակատունը, որ կը ձգտէր դէպի երկինք, խորհրդանշանն էր Ս. Ղազարի ապագայ յարատեւ աճումին:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(1 Տար.)

(Բազմավէպ)

ԳԱՊՈՒԼԷՆ ԵԿԱԾ ՄԱՐԴԸ

Առաւօտ կանուխ, աղմուկ եւ իրարանցում տան մէջ: Բակը ամպհովանի մը պիտի հաստատէին պամպու ձողերու վրայ, իւրաքանչիւր սենեակի մէջ եւ աբեղնակը ջահեր պիտի կախուէին: Անվերջ իրարանցում եւ վազվզուք կար: Ես աշխատանոցս նստած, հաշիւները աչքէ կ'անցընէի, երբ մէկը ներս մտաւ եւ յարգանքով բարեւելով դիմացս կեցաւ:

Րահմանն էր, Գապուլէն եկած մարդը: Նախ չճանչցայ: Տուրբան չունէր, մազերը կարճ կտրուած էին եւ հին օրերու աշխուժութիւնը անհետացած կ'երեւար: Բայց ժպտեցաւ եւ նորէն ճանչցայ զինքը:

«Ե՞րբ եկար, Րահման», հարցուցի:

«Երէկ գիշեր», ըսաւ. «բանտէն արձակուեցայ»:

Այս բառերը գէշ հնչեցին ականջիս: Ուրիշ անգամ խօսած չէի մէկու մը հետ, որ վիրաւորած էր իրեն պէս ուրիշ մէկը ու սիրտս կծկուեցաւ երբ ատոր անդրադարձայ: Ինծի այնպէս թուեցաւ թէ օրը աւելի բախտաւոր եղած պիտի ըլլար, եթէ այդ օրը երեւան ելած չըլլար:

«Պատրաստութիւն կը տեսնենք» ըսի, զբաղած եմ, թերեւս ուրիշ օր մը կրնաս գալ, չըլլա՞ր»...:

Անմիջապէս պատրաստուեցաւ որ երթայ, բայց երբ դուռը հասաւ, վարանեցաւ եւ ըսաւ.

«Պարոն, կրնա՞մ պզտիկը տեսնել բոպէ մը»:

Այնպէս կը հաւատար թէ Մինին տակաւին նոյնը մնացած էր — այնպէս կ'երեւակայէր թէ Մինին իր վրայ պիտի վազէր՝ «Գապուլէն եկած մարդ, Գապուլէն եկած մարդ» կանչելով, ինչպէս կ'ընէր ժամանակին: Կ'երեւակայէր նաեւ թէ միասին պիտի խնդային ու խաղային, ինչպէս հին օրերուն: Իրաւ ալ, հին օրերը յիշելով, հետը բերած էր թուղթի մէջ փաթթուած քիչ մը նուշ, քիչ մը չամիչ ու խաղող, զորս առած էր հայրենակիցէ մը, որովհետեւ իր ունեցած քիչ մը դրամն ալ ծախսած էր:

«Պատրաստութիւն կը տեսնուի տունին մէջ, ոեւէ մէկը պիտի չկրնայ տեսնել», ըսի նորէն:

Րահման տխրեցաւ: Սիրտը կոտրած ինծի նայեցաւ պահ մը.— «Մնաք բարով» ըսելով ելաւ գնաց:

Շատ գէշ զգացի: Պատրաստ էի զինքը ետ կանչելու, երբ ան, ինքնաբերաբար, ետ եկաւ: Մօտեցաւ ինծի, — բերածները ինծի երկարելով ըսաւ. «Ասոնք պզտիկին համար բերած էի, իրեն կուտա՞ք»:

Առի զանոնք եւ կ'ուզէի վճարել իրեն, բայց ձեռքս բռնելով ըսաւ. «Շատ ազնիւ էք, պարոն: Միայն զիս յիշեցէ՛ք, դուք պզտիկ աղջիկ մը ունիք, որուն նման հատ մըն ալ ես ունիմ տունը, անոր մասին մտածելով այդ պտուղները բերի ձեր աղջկան համար, ոչ թէ դրամ շահելու համար»:

Յետոյ, ձեռքը իր լայն հագուստին գրպանը տարաւ ու դուրս հանեց աղտոտ պզտիկ թուղթի կտոր մը: Մեծ զգուշութեամբ տարաւ սեղանին վրայ տարածելով շտկեց զայն իր երկու ձեռքերով: Այդ թուղթին վրայ կար պզտիկ ձեռքի մը դրոշմը, ո՛չ թէ լուսանկար մը կամ գծագրութիւն մը, այլ պարզապէս մելանով աղտոտած ձեռքի մը դրոշմը: Իր պզտիկ աղջկան ձեռքին այս դրոշմը միշտ կրած էր իր կուրծքին վրայ, երբ ամէն տարի Կալկաթա կուգար իր ապրանքները ծախելու:

Աչքերը թրջեցան: Մոռցայ որ Գապուլէն եկած աղքատ մանրավաճառ մըն էր, մինչ ես... Բայց, ո՛չ, ես իրմէ ինչո՞վ աւելի էի, ան ալ ինծի պէս հայր մըն էր:

Իր հեռաւոր հայրենի տունը ապրող իր աղջկան, Փարվարթիին ձեռքին դրոշմը յիշեցուց ինծի իմ Մինին:

Անմիջապէս Մինին ներս բերել տուի: Շատ առարկութիւն ըրին, բայց ես կարեւորութիւն չտուի: Հարսնեկան կարմիր, մետաքսէ հագուստը հագած եւ եւ ճակատը սանդալ փայտի խիւսով օծուած, նոր հարսի արդուզարդով Մինին եկաւ եւ համեստօրէն դիմացս կեցաւ:

Գապուլէն եկած մարդը շատ զարմացաւ երբ Մինին տեսաւ: Չկրցաւ վերակենդանացնել իրենց հին օրերու բարեկամութիւնը:

Ի վերջոյ ժպտեցաւ եւ ըսաւ. «Զաւակս, աներ պապայիդ տո՞ւնը պիտի երթաս»:

Բայց, Մինին, հիմա կը հասկնար այդ հարցումին նշանակութիւնը եւ չկրցաւ հին օրերու պէս պատասխանել: Կարմիր եղաւ, գլուխը վար կախեց ամչկոտ հարսի մը պէս:

Յիշեցի այն օրը, երբ Գապուլէն եկած մարդն ու Մինին իրարու կը հանդիպէին: Տխրեցայ:

Երբ Մինին դուրս ելաւ, Րահման խորունկ մը հառաչեց եւ գետինը նստաւ: Յանկարծ անդրադարձաւ թէ հիմա իր աղջիկն ալ այսպէս մեծցած պիտի ըլլար իր բացակայութեան տարիներուն եւ անոր հետ ալ պէտք է ծայրէն բարեկամութեան սկսէր: Ապահովաբար զայն պիտի չգտնէր այնպէս ինչպէս ձգած էր: Բայց ատկէ, ինչե՛ր, ինչե՛ր կրնային պատահած ըլլալ այդ անցնող ութ տարիներուն:

Հարսնեկան սրինգները սկսան նուագել եւ աշնան մեղմ արեւի ճառագայթները շրջապատեցին մեզ: Բայց, Րահման պզտիկ Կալկաթայի հովիտը նստած իր աչքին առջեւ կը տեսնէր Աֆղանիստանի լերկ սարերը:

Թղթադրամ մը հանեցի գրպանէս եւ իրեն տալով ըսի.— «Րահման, գնա՛ աղջկանդ մօտ, քու երկիրդ եւ թո՛ղ Աստուած որ քու հանդիպումդ բախտաւորութիւն բերէ իմ աղջկանս ալ»:

Այս նուէրը տալէս ետք, ստիպուեցայ կարճ կապել տալ հարսանեկան խնջոյքը: Ալ չէի կրնար բանալ ելեկտրական լոյսերը, ինչպէս նախապէս մտադրած էի, ո՛չ ալ կրնայի զինուորական նուագախումբը կանչել:

Եւ տանեցիները շատ վրդովեցան ատոր համար:

Բայց ինծի համար հարսանեկան խրախճանքը աւելի եւս փայլ ստացաւ այն մտածումով թէ հեռաւոր երկրի մը մէջ, միակ հայր մը, նորէն պիտի գրկէր իր զաւակը:

ՌԱՊԻՆՏՐԱՆԱԹ ԹԱԿՈՐ

(4 եւ վերջ)

Թարգմ. ՆՈՒԱՐԴ ԽԱՆԼԵԱՆ

ՄԽԻԹԱՐ ԵՒ ԻՐ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

... Ամէն տեսակէտով ուսումը ճանաչւում է մի անհրաժեշտ եւ վերին աստիճանի կարեւոր բան. ուսումը պէտք է՝ Եւրոպացի միաբաններին ըմբռնելու համար, եկեղեցու վարկը բարձրացնելու համար, քաղաքական ազատութեան հասնելու համար, անհատական վիճակը բարելաւելու համար : Բուն երկրում տըրւած ուսումը գոհացում չի տալիս շատերին, նրանք ձգտում են աւելի վեր : Այս անյագ ծարաւի մարմնացումն է Մխիթար Սեբաստացին, նոր ժամանակների մեծագոյն Հայը, որ 1701ին հիմնում է իր նշանաւոր ուխտը բուն երկրից դուրս, բայց նրա լուսաւորութեան գործին ծառայելու համար :

Այդ ուխտի գործունէութիւնը գերազանցապէս կրօնական է եւ ազգային. Մխիթարի գործին նպաստում են կաթոլիկ եկեղեցին եւ հայ առեւտրականը. մէկը պահանջում է հնազանդութեան բերել հայ եկեղեցին, միւսը՝ ծառայել ազգի լուսաւորութեան, զարթեցնել ազգային գիտակցութիւն, ազգասիրութիւն : Մխիթարեան Միաբանութիւնը 150 տարի շարունակ հաւատարմութեամբ ծառայում է իր հովանաւորի եւ իր մեկենասների ներշնչումներին, պապին եւ հայ առեւտրականներին, կաթոլիկ եկեղեցուն եւ Հայոց ազգին :

Մինչեւ ԺԹ. դարի կէսը ոչ մի հիմնարկութիւն այնպիսի մեծ երախտիք չունի հայ մտքի զարգացման վրայ, որքան Մխիթարեան միաբանութիւնը : 150 տարի շարունակ նա էր Հայութեան մտքին ու զգացմունքին սնունդ մատակարարում. Պոլսահայն ու Ռուսահայը նրան էին աշակերտում եւ նրան հետեւում : Մխիթարի անձն ու գործը իդէալ էին բոլոր ազգասէրների համար եւ նրանց գաղափարները ազգի մասին՝ դաւանանք :

Այդ միաբանութեան լայնածաւալ գործը գերազանցապէս դասական ուղղութիւն ունի : Մխիթարեանի միտքը յածում է Հայի անցեալում, թէեւ նրա նպատակն է ներկան առաջնորդել : Թէ ինքնուրոյն եւ թէ թարգմանական գործերով այդ միաբանութիւնը ամենակարող միջնորդն է հանդիսանում եւրոպական ազդեցութեան : Գրքերի տպագրութիւններից սկսած մինչեւ նրանց յօրինուածքն ու պատրաստութեան եղանակը կրում են եւրոպական քաղաքակրթութեան դրոշմ : Եւրոպական վաստակներով, նա ընդհանրացնում է մտաւոր աշխատանքի եւրոպական ձեւեր :

Այդ ամբողջ գործունէութիւնը տոգորւած է ազգային արժանապատուութեան զգացումով եւ վերածնութեան բուռն տենչով : Երբ Մխիթարն ու իր աշակերտները մաքրում են Հայոց գրաբար լեզուն յետնադարեան աղաւաղումներից՝ դրանով ազգային ինքնորոշման եւ ինքնաճանաչման մի գործ են կատարում : Երբ Հայկազեան բառգրքի հսկայական հատորներում ցուցադրում են նախնեաց լեզուի հարստութիւնը՝ դրանով գոհացում են տալիս ոչ միայն մի ուսումնական պէտքի, այլ եւ ընթերցողի ուշքը դարձնում են դէպի Հայութեան փառաւոր անցեալը : Նախնեաց գրական վաստակները երեւան հանելով եւ ընտիր տպագրութեամբ ցրելով ազգի մէջ՝ նրանք յայտնագործում են հարուստ գրականութիւն, որի գոյութիւնը չէր իսկ երազել մահմետական բռնութեան տակ հեծող Հայութիւնը : Այն սէրը, որով պատրաստւում էին այդ վաստակների տպագրութիւնը եւ այն հիացումը, որ արտայայտում էին Մխիթարեանները նրանց հանդէպ՝ անտեսանելի ուղիներով թափանցում էր ընթերցողի սիրտը եւ կապում նրան իր ազգի անցեալին : Խորենացու առաջին հրատարակութիւնը (Ամստերդամ, 1695) արդէն բացել էր Հայութեան աչքն իր անցեալի վրայ. առանց այդ գրքի անհնարին է Յ. Շահամիրեան երեւակայել : Մխիթարեանները մէկ մէկու ետեւից հրատարակելով հայ պատմագիրների գործերը՝ «փառ եւ բորբոք» էին պահում մի անգամ սկսւած հետաքրքրութիւնը եւ աւելի հրահրում :

Հում նիւթերի հրատարակութեան յաջորդում է նրանց մշակութիւնը եւ հետազօտութիւնը. Ինճիճեան գրում է իր Աշխարհագրութիւնն ու Հնախօսութիւնը, Չամչեանն իր Պատմութիւնը, որ այդ շրջանի ամենանշանաւոր գիրքն է՝ իր ունեցած ազդեցութեան տեսակէտից : Մի ամբողջ ժողովուրդ յարութիւն էր առնում նրա գրքի մէջ մոռացման գրկից եւ ստրկացած յետնորդների ապշած աչքերի առջեւ անցնում էին նրանց փառաւոր նախնիները, որոնք աշխարհակալ ու ռազմասէր էին, ունէին գահ ու գայիսոն, պատերազմում էին հզօր հարեւանների հետ եւ շատ անգամ յաղթում էին նրանց : Եւ այդ ամէնը մտացածին չէին, այլ հայրենի աղբիւրներից քաղած եւ օտար հեղինակների վկայութեամբ հաստատուած : Ոչ մի գիրք մեզանում աւելի մեծ դեր չի խաղացած ազգային ինքնագիտակցութեան զարգացման գործում, որքան Չամչեանի եռահատոր պատմութիւնը, որի ազդեցութիւնը միջնորդաբար շարունակւում է մինչեւ այսօր :

Հայոց անցեալի գիտը վառում է հայ բանաստեղծների հոգին. քնարերգուն Հայոց փառքն է երգում, թատերագիրը հայ պատմական հերոսներին է բեմ հանում եւ նրանց բերանը ազգասիրական ճառեր դնում, փառաբանում հաւատարմին եւ խարանում դաւաճանին. Վանանդեցին հեղինակում է իր լայնածաւալ քերթուածները, ուր երգում է երանաւէտ Հայաստանը եւ Հայոց դարձը : Այս ընդհանուր ուղղութիւնը շրջանի վերջում արտադրում է իր գլուխ գործոցը. Ա. Բագրատունին գրում է իր «Հայկ Դիւցազն»ը՝ «քառասուն դարերի վրէժը լուծելով» : Մահմեդական լուծի տակ ստրկացած Հայութեան նախահայրն է այդտեղ, որ ազատութեան մոլի սիրահար է, բռնութեան կատաղի թշնամի : Ամբողջ գիրքը լիքն է կռիւների աղմուկով, իսկ լեզուն անհունապէս հարուստ եւ խրոխտ ու ռազմական : Իրաւազուրկ Հայութեան աչքի առաջ նկարւում էր նրա հպարտ եւ ազատ նախահայրը, որ շքեղօրէն ապրում էր իր կեանքը՝ կարծես ընդգծելու համար անարժան յետնորդի ստրկութիւնը : «Հայկ դիւցազն»ը ազգասիրական ուղղութեան եւ գրաբար լեզուի գագաթնակէտն է. այնտեղից դահավէժ ընկնում է ցած թէ՛ այդ ուղղութիւնը եւ թէ՛ մանաւանդ այդ գրական լեզուն :

Մխիթարեան միաբանութեան գործունէութիւնը դասական ուղղութիւն ունի ոչ միայն այն մտքով, որ ընթերցողի միտքն ու զգացումը կապում է հայ անցեալին, այլեւ այն մտքով, որ նա հայ լեզուով տալիս է հին եւ նոր ազգերի դասական երկերի թարգմանութիւնը. յոյն, լատին, ֆրանսական, անգլիական եւ իտալական գլուխ գործոցները հետզհետէ խօսում են Հայերէն նախահարց կորովի եւ կարող լեզուով : Նրանք վարժեցնում են ընթերցողին խորապէս զգալ, պայծառ ու կանոնաւոր յօրինել, վարպետօրէն արտայայտել, խօսք կերտել, կարճ՝ պատւաստում են յղացումի եւ կատարումի ընտիր ճաշակ եւ այսպիսով քաղաքակրթում են հայ միտքը եւրոպական իմաստով : Անկախ այդ կազմաւորիչ ազդեցութիւնից, նրանք բաց են անում հայ ընթերցողի առաջ նոր ու լայն հորիզոններ եւ տալիս են նրան բազմատեսակ ծանօթութիւններ՝ գրական, պատմական, գիտական, իմաստասիրական, մշակելով մի հարուստ ու ճկուն լեզու՝ ընդունակ հաւատարմութեամբ թարգմանելու բարձր քաղաքակրթութեան մշակած գաղափարները, պատկերներն ու զգացումները :

Գրական պատմութեան այս շրջանը ընդհանուր առմամբ մի վերապրում է հայ անցեալի : Մտաւորականների մեծ մասը դեռ հոգեւորական է : Հայ հեղինակը անտեսում է ներկայ թշուառութիւնը եւ փարում է անցեալին. նա յետ է նայում եւ ազգային արժանապատուութեան յենարանները որոնում ազգի անցեալ փառքի մէջ : Նա կտրւած չէ եկեղեցուց՝ բայց տեսնում է ազգը, որ ստեղծել եւ պահպանել է այդ եկեղեցին : Շրջանի սկզբում ազգի գաղափարը եւ ազգասիրական զգացումը հազիւ երեւալով՝ ժամանակի ընթացքում պայծառանում ու զօրանում են մինչեւ եկեղեցուն եւ ժամասիրութեան զուգապատիւ դառնալու աստիճան, իսկ շրջանի վերջում ազգի գաղափարը մինչեւ իսկ գերակշռում է եկեղեցու գաղափարին : Այսպիսով ազգ եւ եկեղեցի գաղափարները այն երկու անիւներն են, որոնցով Հայութիւնը դանդաղ, բայց յամառ ու յարատեւ բարձրանում է դէպի նորագոյն ժամանակները՝ հոգեպէս ազատուելով թաթար ցեղերի եւ մահմեդական իշխանութեանց մղձաւանջային վեհապետութիւնից :

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

ՄԽԻԹԱՐ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ

... Ո՞ւր հասած կ'ըլլար մեր մշակոյթը, եթէ Սեբաստացի Մխիթարը Վենետիկ չհաստատէր 1717ին, խումբ մը աշակերտներով : Դառնութեամբ թօթվելով Պոլսոյ փոշին :

Պիտի ունենայի՞նք այսքան մտաւոր գանձ ու վաստակ եւ ժառանգութիւն — մինչեւ անգամ գաղափար Հայկական Մշակոյթի հարստութեանց մասին — առանց Մխիթարեան Միաբանութեան :

Համեստ վանական, Մխիթար կ'որոճար, կը գործէր տեսակ մը մարգարէական ներշնչումով : Իբրեւ նոր առաքեալ :

Կրօնական ջերմեռանդութեան հետ, մշակոյթի սէրը կը խռովէր իր միտքը :

Հոգեւոր տաճարէն դուրս, մտքի տաճար մը կ'երազէր ան : Եւ առաջին հողն եղաւ հարթել արդի աշխարհաբարի ճամբան :

Իր Հայկազեան Բառարանն ու Քերականութիւնը մինչեւ այսօր ալ կը մնան թանկագին վաւերագիրներ, հում նիւթեր՝ լեզուի զարգացման ճամբուն վրայ :

Իր հաստատած միաբանութիւնը, թէեւ երկճիւղ, միշտ մնաց պատնէշին վրայ :

Ամբողջ սերունդներ նուիրուեցան պատմական, քննական, բանասիրական, գիտական եւ գրական բեղուն գործունէութեան մը :

Աչքի եւ մտքի հիւթեր քամուեցան, երակներու արիւնը պարպուեցաւ դեղնած փոշոտ թուղթերու վրայ :

Գիշերաջան տքնութիւններ եւ անխոնջ պրպտումներ՝ այս կամ այն վանքին, դիւանատան նկուղներուն մէջ, տաղարանի մը կամ ձեռագրի մը գաղտնիքները կորզելու համար :

Թափառումներ՝ իրական աւերակներու մէջ, ի սփիւռս Հայաստան աշխարհի : Ու նաեւ երեւակայութեան թռիչքներ՝ աշխարհագրութեան եւ պատմութեան արահետներուն վրայ : «Յուշիկք Հայրենեաց» :

Եւ իրական ստեղծագործութիւններ՝ բանասիրական – պատմական խրթին ուսումնասիրութեանց հետ :

Սիրական անուններ չեն Հիւրմիւզեանները, Այտընեանները, Ալիշանները : Չամչեանն ու Գաթրճեանը, Տաշեանն ու Ակինեանը, Հացունին եւ Ղազիկեանը : Բագրատունի՜ն :

Եւ անհամար յաջորդական սերունդներ, որոնք ջահը ամուր բռնած՝ անընդհատ կը շարունակեն վարուցանը :

Անշուշտ շատ բան վերաքննութեան կը կարօտի, այսօրուան աչքով :

Բայց, հարկ է եւ երթալ երկու հարիւր, նոյնիսկ հարիւր տարի առաջ, ըմբռնելու համար կատարուած աշխատանքին ծաւալը եւ խորութիւնը : Իրաւամբ արժանի՝ ընդհ. երախտագիտութեան :

1948 Շ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (157)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Է՛, ի՛նչ կ'ըլլայ ի՛նչ չըլլար... պատերը ականջ ունին... սատանան գործ չունի... շատ բան կրնայ ըլլալ...:

— Ինչէ՞ն կը վախնաս... երկու եղբայրներ այնքան իրարու կը նմանիք որ ձեզ իրարմէ զանազանելը անկարելի է... որով այս կողմէն բնաւ վախ չկայ...:

— Չէ՛, ատ ըսել չէի ուզեր...:

— Աղէկ, դուն չէի՞ր ըսողը որ Օպէն Ցէրմօն գետը իյնալով խեղդուեցաւ...:

— Մեր տերացուները ատանկ ըսին, ես աչքովս բան մը չտեսայ...:

— Ամէնէն աչքըբաց մարդիկս ղրկեցի եւ քննութիւն կատարել տալով իմացայ որ խեղդուած է :

— Ատ ատանկ է, բայց եկուր տես որ Օպէնին մարմինը չէ գտնուած...:

— Ապո՛ւշ արարած, եթէ եղբայրդ ապրած ըլլար՝ մինչեւ հիմա մէջտեղը ելլելով մեզի պիտի չամբաստանէ՞ր, գոչեց Արիսթօ կատաղութեամբ:

— Ատ ալ կայ...

— Եւ Վիտօք զանիկա մեզի դէմ իբրեւ զէնք պիտի չգործածէ՞ր...:

— Ատ ալ իրաւ է...:

— Ուրեմն բնաւ հոգ մի՛ ըներ... վախնալու բան չկայ...:

— Եկուր տես որ... վարպետ... կմկմաց Թօմպուլիկ միշտ վարանելով:

Բայց Արեւորդիներու թագաւորը չձգելով որ ան իր խօսքը աւարտէ, ըսաւ.

— Աւանա՛կ, դուն բնաւ մարդ պիտի չըլլա՞ս, չմտածե՞ս անգամ որ ես ալ քեզի կապուած եմ, չե՞ս գիտեր որ եթէ քու գլխուդ փորձանք գայ, ծայրը ինծի ալ կը դպի...:

— Հապա եթէ փայտուորներուն ձեռքը իյնա՛մ...:

— Ինծի ալ քեզի հետ պիտի չձերբակալե՞ն...:

— Ատ ալ կայ...:

— Ուրե՞մն:

— Աղէկ, վարպետ, ճիշդը կ'ուզե՞ս, ինծի ատանկ կու գայ որ մեր բոլորտիքը բաներ մը կը դառնայ... ես այդ անցած դարձածին չեմ հաւնիր... հէ՞, դո՛ւն ի՞նչ կ'ըսես:

— Դուն առաջ ատանկ վախկոտ չէիր, մէկէն ի մէկ ի՞նչ եղար...: Ինծի՛ նայէ մէյ մը, նայէ ես կը վախնա՞մ: Եւ գիտցած եղիր որ տնտնալ չըլլար, մարդուկս, ե՛ս ալ վտանգի տակ եմ, դո՛ւն ալ, եթէ ինքզինքդ ազատելու համար ձեռքդ եկածը չընես, ամէնէն մեծ տխմարութիւնը գործած պիտի ըլլաս: Ինծի՛ նայէ, Թօմպուլիկ, մէկէն մէկը ընտրելու ես, կա՛մ հարստութիւն եւ կամ մահ...: Եթէ իմ հրամաններս գործադրել չուզես, մահուան պիտի դատապարտուիս եւ հոնկէ ողջ դուրս պիտի չելլես:

Այս խօսքին վրայ, Թօմպուլիկ ինքնապաշտպանութեան շարժում մը ըրաւ, բայց Արիսթօ անանկ մը սեղմեց անոր դաստակը, որ երկաթասիրտ աւազակը դէմ դեղին կտրած, ցաւալի աղաղակ մը արձակեց, աղաղակ մը որ իր անկարողութիւնը կը մատնէր:

Կարծես թէ պողպատէ ճանկերու մէջ սեղմուած ըլլար ձեռքը, Թօմպուլիկ, ցաւէն անդամալուծուեցաւ եւ անձնատուր եղաւ այդ ահարկու մարդուն :

Ասոր վրայ, Արիսթօ, ձգելով անոր դաստակը, ըսաւ.

— Տեսա՞ր որ պարապ տեղը ինծի դէմ չես կրնար ելլել... հիմա առջեւս ինկիր նայիմ...: Բայց միտքդ չանցընես որ վնասով պիտի ելլես գործին մէջէն... Եթէ մինչեւ վերջը ինծի հետեւիս եւ օձիքնիս ազատենք, հարիւր հազար ոսկի պիտի տամ քեզի, հասկցա՞ր: Ատանց վտանգի, քեզի փախցնելու գործը ես վրաս կ'առնեմ... մի՛ վախնար, Վիտօքը այս գործին հոտը չառած, դուն արդէն Ֆրանսայէն հեռացած կ'ըլլաս: Շանթօսէի տանը մէջ գործդ լմնցնելէ ետքը երբ դուրս ելլես, կառքս դրանը առջեւ պիտի ըլլայ, ծպտուելու համար պէտք եղած զգեստները պիտի գտնես կառքին մէջ: Պրեթանեը գացող ճամբուն վրայ ուրիշ կառք մը քեզի պիտի սպասէ... ամէն կողմ կրկնակ ձիեր պատրաստուած պիտի ըլլան եւ կառապանները կրկին վարձք պիտի ստանան... եւ երեք օրէն Պրէսթ պիտի հասնիս...:

— Ի՞նչ, Պրէ՞սթ, ծակերուն ամէնէն խոշորը հոն (պետական թիարանը հոն է), գիտել տուաւ Թօմպուլիկ:

— Այո՛, բայց Ամերիկա գացող ամէնէն խոշոր նաւե՛րն ալ հոն են...:

— Ամերիկան քիչ մը հեռու կ'իյնայ, վարպետ, վիւքիին երկիրը աւելի մօտ է:

— Անգլիա՞ն, է՛հ, թող Անգլիա ըլլայ... Անգլիայի համար կտրել կուտամ տոմսակդ:

Եւ Արիսթօ վստահ ըլլալէ ետք որ այլեւս համոզած էր իր ընկերը, ձեռքովը անոր ուսին զարնելով գոչեց.

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Բագրատ Գրքոյեան ընտանեօք, Տէր եւ Տիկին Եղուարդ Գրքոյեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Սեպտ. 10) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն իրենց մօր՝

ԱԶՆԻՒ ԳՐՔՈՅԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի 10 Սեպտեմբեր, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ :

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. վարչութիւնը, Աստուածածնայ տօնին առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է.

Տէր եւ Տիկ. Գ. Տիմէճեան 150 Ֆր.:

Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան հարիւր, ի յիշատակ Պոլիս մեռած Կարպիս Սվաճեանի : 50ական Պ. Ա. Մասլաղեան եւ Տիկին Ղուկասեան : Տիկին Եաղուպեան երեսուն: Տիկին Ջանազանեան 25: Քսանական Օր. Ա. Օպողեան, Տիկին Թ. Յովհաննէսեան, Տիկին Ա. Զըզըմեան, Տիկ. Մարիամ Գալայճեան, Տիկին Յովակիմեան, Տիկին Սաչեան, Տիկին Զ. Ղուկասեան, Տիկին Սիւզմէճեան, Տիկին Բէքմէզեան: Պ. Յ. Գարակէօզեան եւ Պ. Յ. Ալէքսանեան : 15ական Տիկին Ա. Տիգրանեան եւ Տիկին Ադամեան :

Տասնական Տիկին Ա. Զաքարեան, Տիկ. Տէտէեան, Տիկին Ա. Շահինեան, Տիկին Մատանեան, Տիկին Հայկանուշ Գույումճեան, Տիկին Ա. Խաչատուրեան, Տիկին Վ. Զաֆրաճեան, Տիկին Հ. Իւթիւճեան, Տիկին Բեդրաքեան, Տիկին Դերձակեան, Տիկին Ն. Զալըգեան, Տիկին Կուրտիկեան, Տիկին Մարգարեան, Տիկին Գարաօղլանեան, Տիկիններ Սիմոնեան, Եանագոյեան, Մ. Շահինեան, Շահպազեան, Ինէքճեան, Գույումճեան, Զէյթունցեան, Վ. Տիմէճեան, Մ. Թաղէոսեան, Թումիկեան, Գարագաշեան, Օր. Մ. Տէր-Գաբրիէլեան, Պ. Պ. Ս. Սէթեան, Ռաֆայէլեան, Վ. Պէրպէրեան, Վ. Զալըգեան : Հինգական՝ Տիկիններ Մ. Գույումճեան, Իւղ. Փափազեան, Բագումեան եւ Սիմոնեան, Վ. Քէչիչեան, Յակոբեան :

Այս առթիւ վարչութիւնը շնորհակալութիւններ կը յայտնէ նաեւ Պ. Փ. Օպողեանին, Այրի Տիկին Եաղուպեանին, Տիկ. Լամպէկեանին եւ Տիկին Եանագոյեանի, իրենց նուիրած խաղողներուն համար :

Նոյնպէս շնորհակալութիւններ Պ. Թիրեաքեանին եւ Պ. Տէր-Ահարոնեանին, Տիկին Պասմաճեանին եւ Տ. Յովհաննէսեանին, օրուան մատաղին պատրաստութեանը համար :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Որոշ ժամանակէ մը ի վեր բազմաթիւ հայ ընտանիքներէ կը տեղեկանանք որ կարգ մը հայ երիտասարդներ զեղծարարութեամբ հրապարակ հանած են հայկ. երաժշտութեան սալեր — տիսք — զորս կը ծախեն ընդհանրապէս հայ ուսանողութեան եւ մասնաւորաբար Համալսարանական Ոստանի Հայ Ուսանողներու Տան անունով եւ անոնց իբրեւ թէ ի նպաստ :

Յանուն Համալսարանական Ոստանի Հայ Ուսանողական Տան Վարչութեան եւ Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան, կը տեղեկացնենք բոլոր հայ ընտանիքներուն որ յիշեալ անպատասխանատու երիտասարդները որեւէ հանգամանք եւ իրաւասութիւն չունին հայ ուսանողութեան կամ Հայ Ուս. Տան անունը օգտագործելու իրենց չահադիտական անվայել նպատակներուն համար :

Ի դիմաց Ե. Հ.Ո.Մ.ի Կեդր վարչութեան (ԿՆԻՔ)

Ի դիմաց Հայ Ուս. Տան վարչութեան (ԿՆԻՔ)

ԾԱԽՈՒ Է

ԼԸ ՎԱԼԷի կայարանին կից (Սէն - Լազարէն տասը վայրկեան) պարապ խանութ մը, պատերով որեւէ առեւտուրի համար (14 քառակուսի մեթր):

Դիմել «Յառաջ»ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ղազարեան Հայկուշ Տիգրանի եւ որդին՝ Բառնէտ կը փնտռեն իրենց ամուսինն ու հայրը՝ Սարգիս Բագրատի Ղազարեան, ծնած 1907ին, Նոյեմբերեանի շրջան Կողբ գիւղը : Ապրած է Կիրովականի ուրկէ բանակ մեկնած է: Ներկայիս կ'ապրի Երեւան, վերին Զէյթուն, Երիտասարդութեան փողոց, 2 տուպիկ, 6 շէնք, առաջին մուտք, 11րդ բնակարան: Տեղեկացնել՝

Mr. S. BABIKIAN
28, Ave. Ste. Lucie
92 — ASNIERES (FRANCE)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

×

Շահմուրատեան Շաւարշ Կարապետի, Հոկտեմբերեանի շրջանէն կը փնտռէ Կարապետեան Գուրգէն Շաւարշի, իր կնոջ անունը՝ Հայկուշ, եղբօր կնոջ անունը՝ Զարուհի :

Տեղեկացնել վերոյիշեալ հասցէին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

Նոր վէպը

ԿՐԱԿԷ ՇԱՊԻԿԸ

420 մեծադիր էջ

Գին՝ 10 Ֆրանք

Զրոյց Գ. հատոր, 7 Ֆրանք, երկու հատորներուն համար դիմել «Յառաջ»ի :

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՕՏՈՍԵԱՆ
22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88
Մաքուր աշխատանք, ընտիր
Ապրանքներով :
ՉՄՐՑՆԱՑԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ
ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի մէջ, հայ համալսարանաւարտներու խմբակցութիւն մը միութիւն մը հիմնել ձեռնարկած է :

Այլ նպատակներու կարգին նախատեսուած է նաեւ հայ ուսանողները չահաքրքրող ծրագիր մը, որու նախաքայլ մը ըլլալով կազմակերպուած է տեղեկատուութեան եւ ընդունելութեան սպասարկութիւն մը :

Այն ուսանողները, որոնք բարձրագոյն ուսում ստանալ կը փափաքին Ֆրանսա ու կ'ուզեն տեղեկութիւն ունենալ իրենց ուսումին, բնակարանին եւ այլ մանրամասնութիւններու մասին, կրնան դիմել, հաղորդելով հետեւեալ տուեալները՝ ստացուած վկայականներ, ֆրանսերէն լեզուի մակարդակ, ծրագրուած ուսում :

Անոնք որոնք կուգեն դիմաւորուիլ, հարկ է իրենց ժամանման թուականն ու ժամն իմացնել :

SERVICE D'INFORMATION
ET D'ACCUEIL
Maison des Etudiants Arméniens
57, Boulevard Jourdan — 75 - PARIS (14)
Tél. : JUS. 13-22

Տեղեկութեան եւ ընդունելութեան սպասարկութեան ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ (16 Սեպտեմբեր)ին, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան սրահին մէջ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 - 1968 ուսումնական տարեշրջանին:

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

կամ հեռաձայնել 027 - 18 - 28 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՑԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵԻԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10-30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով սլաստրաուած՝ պաստառ-կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոյթներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ 9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 9 Septembre 1967

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 75 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 90 Ֆ.	Հատը	0,30

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11006 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.006

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Դ.

Բոլշեւիկեան տիրապետութեան տակ Ղարաբաղի Հայութեան կեանքը իսկապէս ողբերգութիւն մըն է եղած :

Նարիմանովներու եւ Օրջոնիկիձէներու անուշ խօսքերը շուտով յօդս ցնդած են : Կարմիր պատմուճան հագած Ազերիները շուտով դուրս են տուած իրենց գոյնը :

Առաջին աշխարհամարտի վերջին տարիներուն Իթթիհատի ջարդարար կառավարութիւնը Խալիլ փաշաներու եւ Թուրանական գաղափարներով տոգորուած զինուորականներու միջոցաւ համաթրքութիւն էր քարոզած եղբայրական Ազրբէջանի մէջ :

Դէպի Պագու յառաջացող Թրքական բանակներուն նպատակն էր միանալ իրենց ցեղակից — կրօնակիցներուն հետ, տիրանալ նաւթահորերուն եւ մանաւանդ բնաջնջել Կովկասի Հայութիւնը :

Հայկական զօրամասերու դիմադրութեան շնորհիւ է, որ Թուրքերը չկրցան ժամանակին գրաւել Բագուն եւ գերման բանակը մեծապէս նեղուեցաւ քարիւղի պակասէն, ինչպէս կը խոստովանի Լիւտէնտորֆ իր յուշերուն մէջ :

Բագուի Հայկական ջարդերը արդիւնք էին Թուրանականներու ցեղասպանութեան քաղաքականութեան : Ջիւանշիրներն ու Սուլթանովները չհասան իրենց նպատակին :

Անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը ամրապնդեց իր դիրքերը, Թոյլ չտալով որ Հիւսիսի եւ Արեւելքի կովկասեան դրացիները իրենց միջեւ բաժնեն մեր նորաշէն հայրենիքը :

Օսմանեան կայսրութեան չարաչար պարտութենէն ետք դաշնակից գրաւման ենթակայ Պոլսոյ մէջ Իթթիհատի ձագերը տակաւին Թուրանական երազներով կը սնուէին :

1920 Մայիս 28ին Ազրբէջանի անկախութեան երկրորդ տարեդարձը մեծ շուքով տօնուեցաւ Պոլսոյ Համալսարանի [illegible] մեծ հանդիսասրահին մէջ :

Կը նախագահէր Հրէշծին Խալիլ էֆենդի՝ սեւ փէրաճէի մէջ փաթթուած : Հանդիսականները իրենց լանջին վրայ կը կրէին Թրքական եւ Ազրբէջանեան ընդելուզուած գոյն դրօշակները ներկայացնող զարդանիշեր :

Ճառախօսները բոլորն ալ յայտնի Թուրանականներ էին : Յիշենք Եուսուֆ Աքչուրա՝ հիւս. Կովկասցի եւ Ազերի Ահմէտ Աղայեւը (ետքէն դարձած Ազա Օղլու), երկուքն ալ Օսմ. Սահմանադրութենէն ետք Պոլիս գացած՝ ջերմ քարոզիչներն էին եղած համաթրքական—Թուրանական գաղափարականին եւ աշակերտներ հասցուցած : Ճառախօսներէն մէկը՝ [illegible] Բուշէն Էշրէֆ անունով աշակերտ էր : Թուրքեւազրբէջանեան եղբայրութեան թնձացումն հանդիսացող այդ պատմական հանդէսը, որուն գիպուածաւ ներկայ եղայ, Թուրանական ըլլալէ զատ բացէ ի բաց հակահայկական էր :

Այնպէս է, որ ճառախօս մը առանց ծածկելու իր բուն միտքը եւ առանց ծածկելու բառերը՝ ներկաներու ծափահարութիւններուն տակ հանդիսաւորապէս յայտարարեց թէ եղբայրական երկու ազգերը՝ Թուրքն ու Ազերին ճզմելով ճըլըզ Հայաստանը՝ ձեռք ձեռքի պիտի տան եւ պիտի իրականացնեն Թուրանական երազը :

Բոլշեւիկեան վարչաձեւին տակ Ազերիները չեն հոգեփոխուած : Սթալինի օրով Ղարաբաղի Հայերը չէին կրնար ձայն — ծպտուն հանել բողոքելու համար խըլամ ազգարնակչութեան հարստահարութեանց դէմ :

Վերջին տարիներուն է, որ բաժակը յորդած ըլլալով մեր «որբացած» ապատանէնչ լեռնականները կը յանդգնին իրենց ձայնը հասցնել մինչեւ Երեւան, մինչեւ Մոսկուա, կոմկուսի կեդրոնական կոմիտէին, ու մանաւանդ հա՛յ ժողովուրդին, մայր ժողովուրդին, որ ի սփիւռս աշխարհի, սպասելով անոր փրկարար ձայնին :

Սրտաճմլիկ են դէպքերը, զորս կը Թըւեն իրենց ցասմնալից կոչին մէջ, պարզ, անկեղծ ոճով :

Ո՞ր սիրտը կրնայ չյուզուիլ կարդալով իրենց սա՛ տողերը .

« Մեզանից ոչ ոք տնից ելնելիս վստահ չէ, որ երեկոյեան տուն կը վերադառնայ : Անարգւում է մեր պատիւը, բռնադատւում են մեր իրաւունքները ու արժանապատւութիւնը : Ո՛չ ոք չի լսում մեր բողոքի ձայնը, ո՛չ մէկը ականջ չի դնում մեր աղերսանքին :

··· Այսօր արդէն տասնեակներով երիտասարդ Ղարաբաղցիներ ապօրինի բանտերն են լցուած եւ կամ հեռացուած են աշխատանքից : Մեզ հասցրել են այնտեղ, որ մենք ստիպուած ենք մեր աւանդական հողը լքել եւ դառնալ տարագիր եւ անհայրենիք մի ժողովուրդ : Յօշոտում են մեր զաւակները, ··· պղծում եւ անարգում են նաեւ դիակները ···» :

1919ին Մուսավաթական եւ Թուրանական Ջարդարար Սուլթանովը կը յայտարարէր .

« Նրանք, որ երազում են Ղարաբաղի հայկական լեռնային մասը բաժանել նրա մահմետական մասից, կարող են համարուել կամ ցնորամիտներ եւ կամ իրենց ժողովրդի թշնամիներ» (Ս. Վրացեան, Հայաստանի Հանրապետութիւն, Փարիզ, 1928, էջ 293) :

Այսօր, յամի տեառն 1967, Համայնավար կուսակցութեան կենտկոմի քարտուղար Ախունդով միեւնոյն լեզուն կը գործածէ, բռունցքը Թափ տալով .

« Մոռացէ՛ք Հայաստանի միանալու ձեր պահանջը : Գիտցէ՛ք որ Լեռնային Ղարաբաղը եղել է, կա՛յ ու պիտի մնայ Ադրբեջանի անբաժանելի մասը : Ո՛չ ոք գլխից ձեռք չի քաշել, որ վեր կենայ եւ հակառակը պնդի ···» :

Կէս դարէ, աւելի ճիշդ 62 տարիէ, հայաթաթարական կռիւներու օրերէն ի վեր բան չէ փոխուած Ղարաբաղի մէջ : Ցարական, մուսավաթական թէ բոլշեւիկեան վարչաձեւերու տակ նոյն հայահալած քաղաքականութիւնն է, որ առաջ կը տարուի :

« Որբացած » Ղարաբաղի բողոքարկուները կը շեշտեն, որ 1918 – 20ի ահաւոր ժամանակները յիշեցնող դէպքեր տեղի կ'ունենան Ստեփանակերտի եւ այլ շրջաններու մէջ :

Սփիւռքի Հայութիւնը չի կրնար անտարբեր մնալ իր հեռաւոր հայրենակիցներու անտանելի կացութեան հանդէպ :

Լեռնային Ղարաբաղի «մեծ ողբերգութիւն»ը յուզումով կը լեցնէ մեր սրտերը :

Այդուհին ցաւակից ենք իրենց ու ձայնակից՝ Մոսկուայէն պահանջելու համար վերջ տալ Հայութեան հանդէպ գործադրած անարդարութեան, դարման տանիլ մեր ազատատենչ հերոսական լեռնականներու մեծ ողբերգութեան, Ղարաբաղը միացնելու համար Հայաստանին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԿԸ ՇԵՇՏԷ. — «ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ ԱՆԲՆԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸՆ Է»

Ֆրանքօլեհ խօսակցութիւնները կը շարունակուին Վարշաւայի մէջ : Լեհական կողմը շեշտը կը դնէ գլխաւորաբար Գերմանիոյ վրայ : Նախագահ Օշապ բացատրած է թէ Լեհաստան դէմ չէ որ Պոնի հետ յարաբերութիւնները բնականոն ըլլան, պայմանաւ սակայն որ արեւմտեան Գերմանիա «ճանչնայ եւրոպական իրականութիւնները » այլ խօսքով «գերման երկու երկիրներու գոյութիւնը» եւ Օտէր – Նայս սահմանին անփոփոխելիութիւնը : Պէտք է որ Պոն հրաժարի Գերմանիան ներկայացնելու մենաշնորհի պահանջէն, հրաժարի ժողովրդավար Գերմանիան կղզիացնելէ եւ որեւէ ձեւով միջամտելէ «այդ երկրին ներքին հարցերուն » :

Նախագահ Օշապ աւելցուցած է . — « Գերմանիոյ վերամիացումը միայն երկար փրոսեսիւսի եւ երկու Գերմանիաներու միջեւ խօսակցութեանց արդիւնքը կրնայ ըլլալ » : Այս առընչութեամբ, կ'ըսէ Լեհաստանի նախագահը, եր կառավարութիւնը չի բաւականանար երեւոյթներով, Պոնի կառավարութեան կողմէ իսկ կառավարութեան բաները պիտի ճշդէր աւելի ետք որ «դեմոկրատ Գերմանիոյ գոյութիւնը Լեհաստանի ապահովութեան հիմնական կէտն է » :

Նախագահ տը Կոլ յիշած է թէ Ֆրանսա կը ճանչնայ Օտէր – Նայս սահմանը, որ դէմ կը մնայ Գերմանիոյ հիւլէական զինման, բայց կը խորհի թէ Գերմանիոյ բաժանումը անբնական երեւոյթ մըն է, որ պէտք է կարգադրուի Գերմանացիներու իսկ կամքով :

Նախապէս տը Կոլ յայտնած էր նաեւ . — «Ինչ որ կ'ուզեմ որ գիտնաք, այն է որ Ֆրանսա միշտ ուզած է Լեհաստանի գոյութիւնը, միւսները, անոնք միշտ չուզեցին : Մեր աչքին, լեհական իրականութիւն մըն էք, ամուր, յարգելի, զօրաւոր : Ուրեմն աշխարհի մը մէջ, որ պէտք է ըլլայ հաւասարակշռութեան եւ անկախութեան աշխարհ մը, ժողովուրդ մըն էք որ առաջին կարգին վրայ պիտի ըլլայ » :

Իրիկունը նախագահ տը Կոլ ներկայ եղաւ Վարշաւայի մեծ Թատրոնի մէկ ներկայացման :

× Ֆրանսական պատուիրակութեան բաները հաստատեց թէ Զօր. տը Կոլ բարեգալուստի գիր մը ստացած է Լեհաստանի գահերէց՝ Կարդինալ Վիշինսկիէ : Կ'ըսուի թէ այդ գիրով կարդինալ Վիշինսկի իր «շատ սիրալիր ողջոյնը» ուղղած է նախագահ տը Կոլի եւ շեշտած է թէ Ֆրանսա ազատութեան խորհրդանիշ երկիրն է, արտայայտելով նաեւ այն յոյսը թէ պատմութիւն մը օր մը պիտի գիտնայ արդար ըլլալ լեհ ժողովուրդին հանդէպ :

× Կոմուլքա, համայնավար կուսակցութեան մը միակ ընդհ. քարտուղարն է որ պատուոյ Լեգէոնի մեծ – խաչը կը կրէ : Արդարեւ Ռածիվիլլ պալատին մէջ, նախագահ տը Կոլ անձնապէս Կոմուլքայի յանձնած է կարմիր մեծ ժապաւէնը : Օշապ եւ Ցիրանկիեւիչ նոյն ձեւով պատուուած են մինչ Արտաքին Նախարար՝ Ռափացքի միայն Արժանիքի մեծ խաչը ստացած է :

ԲՐԵԺՆԵՒ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ՄԱՕՆ

Փեշտայի մէջ ուր կը գտնուի խորհրդային «երրորդութիւնը», Լէոնիտ Բրեժնեւ շատ խիստ ձեւով ճաղկած է Մաօյի եւ իր մեղսակիցներուն «արկածախնդրութիւնը » :

«Ինչ որ այս խմբակը կ'ընէ ներկայիս, ըսած է Բրեժնեւ, մէկ բառով միայն կրնայ որակուիլ՝ հակա – յեղափոխութիւն : Կարելի չէ համայնավար կոչել անոնք որ մարքսիզմ – լենինիզմը փոխարինած են արկածախնդրութեամբ եւ պրոլետար միջազգայնականութիւնը ազգայնականութեամբ » :

Բրեժնեւ աւելցուցած է թէ Չինաստանի մէջ «անմարդկային հալածանքներ կան, եւ սարսափ կը տիրէ բայց բանակը սկսած է հասկնալ, Չինաստանի ներկայ դէպքերը կը նշանակեն թէ ընդդիմադիր ուժերը կ'աճին : Չին համայնավար կուսակցութիւնը իր պատմութեան ամէնէն տագնապալի ժամերը կ'ապրի եւ ամբողջ խորհրդային ժողովուրդը այս յաղթանակը պիտի ողջունէ որպէս մեծ յաղթանակ մը, մեծ դատի մը յաղթանակը » :

Նախապէս Բրեժնեւ ճաղկած էր անուղղակի Միացեալ Նահանգներու աշխարհակալութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ ցեղային բախումներ եղած են առջի օր : Ոստիկան մը վիրաւորուած է : Միջադէպերը սկսած են երբ երկու հարիւր երիտասարդ սեւեր կրակի տուած են բենզատար կառք մը եւ քարկոծած հրշէջները, որոնք կը փորձէին կրակը մարել :

«ՉԻՆԱԿԱՆ ՊԱՐԻՍՊ» մը պիտի կառուցանեն Ամերիկացիք երկու Վիէթնամներու միջեւ : Ուաշինկթընի կառավարութիւնը որոշեց «կզպել» սահմանը ելեկտրոնիկ հսկայ վահանով մը, որ պիտի կոչուի «Մքնամարա գիծ» : Այդ գիծը կոչուած է երկաթի եւ կրակի պատուար մը ըլլալու, բայց կը թուի թէ փաստ մըն է նաեւ որ Ամերիկացիք աւելի պաշտպանողականի կը դիմեն :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ընկերվարական բանուորական կուսակցութեան Ա. քարտուղարը՝ Քատար յայտարարած է թէ պէտք է ժամ առաջ միջազգային համայնավար մեծ ժողով մը գումարել : «Չենք կրնար սպասել, շեշտած է Քատար, որ համայնավար միջազգային շարժումին թշնամիները շարունակեն ժամանակ շահիլ » : Քատար դատապարտած է Մաօյի քաղաքականութիւնը եւ ցաւ յայտնած նեղմիտ ազգայնականութեան մը արտայայտութեանց առթիւ :

ԹՈՔԻՕՅԻ մէջ կռիւներ եղած են համալսարաններու եւ ոստիկաններու միջեւ :

ՊՈԼԻՎԻՈՅ դատական օրէնսդրութեան մէջ աննախընթաց դէպք մը կը պատահի Ռեժիս Տըպրէի առթիւ : Արդարեւ Ֆրանսացի երիտասարդին հայրը, որ փաստաբան է, պիտի կարենայ զաւակը պաշտպանել, ինչ որ դէմ է երկրին օրէնքին :

ԽՍՄԱՅԻԼԻԱՅԻ մօտ, զինադուլը խրդուած է երկու ժամուան ընթացքին : Եգիպտական եւ իսրայէլեան ուժերը ջրանցքին երկու կողմերէն թնդանօթ պարպած են :

ԼԻԲԱՆԱՆ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատեց Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի հետ :

ՑԻՇԱՏԱԿԻ ԽՈՀԵՐ

ՀԱՅՈՑ ԿՂԶԻԻՆ 250 ԱՄԵԱԿԸ

(1717 - 1967)

Բ.

Նիւթական չէնքերուն հետ՝ բարձրացան նաեւ ոմները բարոյական կառոյցին, զոր կերտեց Մխիթար Աբբահայր, Ադրիականի հիւրընկալ ափերուն: Ամէն ադիսի եւ ամէն խոյակի հետ, որոնք դեղեցկօրէն կը զարդարուէին կամարներն ի վեր՝ այդ աննշան կղզեակին, հեռուհեռէ դարձնելով զայն՝ արուեստի հոյակապ յուշարձան մը, Մխիթար կը զանդէր վերածնունդի ոգին, կը շաղուէր հայրենի վանականութեան աղօթանուէր խորհուրդը՝ հայկականութեան արեւարոյր շունչով:

Այո՛, չէնքերու արտաքին դիծերը, տաճարին սիւները չունէին ազգային մեր ճարտարապետութեան հարազատ բնոյթը, չկային սլացիկ դմբէթները մեր բնաշխարհին, եւ ոչ խաչքար մը՝ մեր տաղանդաւոր վարպետներու քրտինքով տաշուած. սակայն, նժդեհ Հայորդիին հերոսական ճիգերով վերանորոգ այդ կղզեակին մէջ՝ կուգար հանգչիլ «Վեհափառ Ոգին Հայաստանեայց», իր շնորհալի սուրբերով ու քաջարի դիւցազներով, իր հազարամեայ մատեաններով ու հոգենուագ շարականներով, իր հարազատ լեզուով, տարազով, ծէսով եւ աւանդութիւններով:

Այդ պանդուխտ վանականները, Ադրիականի ամպոտ ալիքներէն յափըշտակուած՝ հայրենի Սեւանն ու Հրազդանը կ'երազէին յաւէտ, կամ Վենետկեան տօներու մեծաշուք փառքերուն ի տես՝ Տիգրանի եւ Լեւոնի օրերը կ'ապրէին հոգեւին: Անոնք կանգնած Եւրոպայի քաղաքական մեծ վերիվայրումներու անդունդին վրայ՝ հայրենի վերածնունդը կը շափորէին, ոգեկոչելով Զիրաւն ու Աւարայրը. Արեւմուտքի սրբավայրերուն երկրպագու՝ իրենց արցունքներուն մէջ կը յիշէին Գեղարդն ու Շողակաթը, Վարագն ու Բջնին անտերունչ. օտար վանքերու դրացի՝ անոնք Մաշտոցի ու Նարեկացիի բուրվառէն կ'առնէին իրենց խունկը մըշտարծարծ:

Օտարութեան մէջ, փոքրիկ Հայաստան մը կազմուած էր, իսկական հայ վանք մը, հոգեկան սրբութեան եւ մշակութային զարգացման կեդրոն մը, որու բնակիչները գաղտնիքն ունէին՝ ներդաշնակօրէն ձուլելու կրօնք, ազգութիւն եւ մշակոյթ. գաղտնիքն ունէին մանաւանդ՝ օտարէն ծծելու առաւելութիւններու նեկտարը, կազմակերպչական ոգին, եւ զանոնք վարպետօրէն պատուաստելու հայկականութեան բունին վրայ:

Մխիթարի հետեւորդները ապրեցան այդ հայկականութիւնը, ամէնէն առաջ, վանական վերանորոգ կազմակերպութեան մը մէջ, ներանձնացեալ կեանքի անկեղծ ու երկիւղած նուիրումով:

Մխիթար Աբբահայր իր դաստակերտին շինութիւնը սկսած էր եկեղեցիէն. խորհրդանշանն էր ասիկա՝ վերանորոգումի իր մեծ ծրագրին եւ անոր հիմնաքարը: Այնուհետեւ, 250 տարի անընդհատ, Ս. Ղազարի կամարներուն տակ կը հնչէր Հայոց ժամերգութիւնը, ինչպէս հայրենի տաճարներուն մէջ. այդ վտարանդի վանականները, որոնց սրտին ու երեւակայութեան մէջ միշտ ներկայ էր հայ ժողովուրդը՝ իր երգերով ու վէրքերով դարաւոր, կ'աղօթէին միաբան, խունկ կը ծխէին, անդաստաններով կ'օրհնէին Հայոց աշխարհն հեռաւոր. մինչ անդին, Հալիձորի մարտիկները կը մաքառէին՝ հայրենի ազատագրութեան տենչով:

Ամէնօրեայ ժամերգութեան արընթեր, որ անխափան կը շարունակուի մինչեւ այսօր, Մխիթար կը սահմանէր վանական կեանքի ուրիշ հրահանգներ եւս, որոնք՝ անտարակոյս՝ կը գործադրուէին ժամանակին, Հայաստանի հին վանքերուն մէջ: Սուրբ Խորհուրդին ջերմեռանդ եւ յարատեւ մատակարարումը, մտաւորական խոկումներու եւ բարեպաշտական այլ արարողութիւններու հետ, կուգային դարձնել Սուրբ Ղազարը իսկական կեդրոն մը հաւատքի եւ աւետարանական ապրումներու, դարբնոց առաքինութեան եւ վարդապետանոց աստուածախոհութեան:

Ս. Անտոն անապատականի պաշտպանութեան յանձնուած այս փոքրիկ մենաստանը կ'ուզէր շարունակութիւնն ըլլալ Սեբաստիոյ Ս. Նշան վանքին, որ նոյնպէս, Մխիթար Աբբահօր հաւաստումներուն համաձայն, Ս. Անտոնի օրինակին հետեւող վանք մը եղած էր, ուր կրօնաւորած էր ինք Հիմնադիրը, իր մանկութեան եւ երիտասարդութեան օրերուն: Շարունակութիւն, բայց վերանորոգ ծըրագրով ու կազմակերպութեամբ:

Երեք ուխտերու յայտնի յանձնառութիւններով՝ ազատօրէն կապուած Քրիստոսի ու Եկեղեցւոյ, Ս. Ղազարի հայ վանականները կը ջանային ըլլալ վկաներն Աւետարանին եւ Աստուծոյ խօսքին: Աղքատութիւնը պիտի ըլլար իրենց միակ հարստութիւնը, հնազանդութիւնը՝ իրենց ոյժը, կուսակրօնութիւնը՝ գրաւականն իրենց յաջողութեան, իսկ միաբան գործունէութիւնը՝ իրենց դրօշը սրբազան:

Աստուածաշունչի յարատեւ ընթերցումը, որ լռութեան մէջ կը հնչէր ամպիոնէն, ճաշի եւ ընթրիքի պահերուն, միշտ կուգար յիշեցնել անոնց՝ թէ «Ոչ միայն հացիւ կեցցէ մարդ, այլ ամենայն բանիւ՝ որ ելանէ ի բերանոյ Աստուծոյ»:

Հաստատիմ ճառընտիրներու եւ Յայսմաւուրքներու վրայ կքած, անոնք տըքնաջան աշխատանքով կը հաւաքէին մեղրը մեր նախնեաց հարազատ դաւանանքին եւ աստուածաբանական հարստութեան, վանական կեանքի քաղցրութեամբ օծուն:

Այսպէս, ուսումը եւ մատենագրական հմտութիւնը կ'ըլլար անբաժան ընկերը աղօթքին, անոր մէկ մասը. սրտի եւ հոգիի կրթութեան հետ, կը զարգանային նաեւ մտքերը, համբերատար թարթափումներով ձեռագրական աշխարհին մէջ, յարատեւ ընթերցումներով՝ ոչ միայն հայ, այլ նաեւ եւրոպական լաւագոյն հրատարակութիւններուն:

Աղօթք, հաւատքի կեանք, ներանձնացեալ ապրում, կը կազմէին աջ թեւը Մըխիթարի հետեւորդներուն. անոնց տալու համար հզօր թռիչք՝ կարեւոր էր նաեւ երկրորդ թեւը, ուսումը. եւ լուսամիտ Հիմնադիրը զուգեց այս երկուքը, իրագործելու համար իր մեծ երազը:

Լուսաւորութեան արշալոյսը կը բացուէր՝ կրօնական ու վանական վերածընունդի հորիզոնին վրայ:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(2 Շար.)

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ. Արամ Խաչատրեան երեք տարուան բացակայութենէ մը ետք, այս ամառ այցելած է Երեւան: Այս առիթով «Սովետական Արուեստ» ամսագրի թղթակիցը մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցած է վաստակաւոր երաժշտագէտին հետ: Կը հրատարակենք այս զրոյցը՝ որ հետաքրքրական է եւ շահեկան՝ ընդհանուր թէ յատկապէս հայ երաժըշտութեան սիրահարներուն:

Երեք տարի նա Երեւանում չէր եղել: Մենք այնքան հարցեր ունէինք, որ մըտադրուել էինք պատասխանները նամակով ստանալ: Բայց մեր բախտը բերեց, Արամ Խաչատրեանն ինքը եկաւ Երեւան: Ուրեմն, ինչ գնով էլ լինէր, երբ էլ լինէր, պէտք էր տեսնել նրան, զրուցել հետը:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ էլ Երեւանում նրան շատ էին ծանրաբեռնել, եւ այնուամենայնիւ նա ժամանակ գտաւ մեզ համար:

Զրոյցը այնքան հետաքրքրական էր, որ նրա խոստացած կէս ժամը դարձաւ ժամ, ժամուկէս, մինչեւ ուշ գիշեր:

Մեր առաջին հարցը բնականաբար նրա Երեւան գալու նպատակին էր վերաբերում:

— Եկել էի Գիտութիւնների Ակադեմիայի տարեկան ժողովին մասնակցելու: Լսեցի հիանալի հայերէն, պատմաբանների, քիմիկոսների, ֆիզիկոսներիչ, լեզուաբանների հետաքրքիր ու բովանդակալից զեկուցումներ եւ ոչ պակաս հետաքրքիր ելոյթներ: Այս օրերին նորից զգացի հայկական գիտութեան ուժը: Ինձ ուղղակի յուզեցին փայլուն յայտնագործութինները, հիանալի հետազօտական մեթոդները, որոնք ոչ միայն միութենական, այլեւ համաշխարհային նշանակութիւն ունեն:

Հայրենասիրական զգացմունքներս տանապատկուեցին:

Իսկ որքան է գեղեցկացել քաղաքը, ընդարձակուել: Կառուցուել են նոր շըրջաններ, բացուել նոր փողոցներ ու հրապարակներ:

Բոլորովին փոխուել է օդանաւակայանից Երեւան տանող ճանապարհը: Արդէն չկան հողէ աղքատիկ տնակները, հիւղերը:

— Երեւանից բացի, էլ որտե՞ղ եղաք:

— Ժամանակս շատ քիչ էր, հասցրեցի լինել միայն Դիլիջանում, կոմպոզիտորների ստեղծագործական տանը: Հսկայական գործ է արուած: Այդ մասին ես անպայման յատուկ յօդուած կը գրեմ:

Ընդամէնը երկու – երեք տարում, այդ տանը այնպիսի երաժշտական արժէքներ են ստեղծուել ... որ արուած ծախսերը լիովին արդարացուած կարելի է համարել:

— Ժամանակ ունեցա՞ք, հասցրեցի՞ք արդեօք որեւէ բան լսել, դիտել օպերային թատրոնում, համերգասրահներում:

— Եղայ Էդուարդ Միրզոյեան... — Եղայ Էմին Արիստակէսեանի «Պրոմեթեւս» բալետի ներկայացմանը: Այդ թատրոնում ես շատ ներկայացումներ եմ դիտել: Եւ յաճախ հաջողութիւնը քիչ է եղել: Այս անգամ դահլիճը համարեա լիքն էր: Ներկայացումը լաւ էին ընդունում: Նշանակում է հաւանում էին:

Տաղանդաւոր երաժշտութիւն է: Կան լաւ գիւտեր: Արիստակէսեանը իր «Պրոմեթեւս»ով նոր էջ բացեց հայկական երաժըշտութեան պատմութեան մէջ: Ուզում եմ հաւատալ, որ պատմութեան այդ շատ թանկարժէք էջը Արիստակէսեանը յետագայում մի ամբողջ գլուխ կը դարձնի: Բայց երաժշտութեան պատմութիւնից գիտենք, որ նոյնիսկ այն դէպքում, երբ ստեղծագործութեան թեման ազգային չէ, կոմպոզիտորն այնպէս է գրում, որ նրա երաժշտութեան մէջ ինչ որ ազգ. գծեր են զգացւում: Երբ լսում ես Չայկովսկու «Ռոմէօ եւ Ջուլիէտը» զգում ես, որ ռուս է հեղինակը: Նոյն թեմայով գրել է նաեւ ֆրանսիացի Բեռլիոզը:

Ասենք թէ ճապոնացի, հայ, նորվեգացի, ռուս կոմպոզիտորները գրում են սիրոյ մասին: Նրանցից իւրաքանչիւրը թե-

ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ

(Aux Champs)

Երկու խրճիթները իրարու քով էին, բլուրի մը ստորոտը, ջերմուկներու փոքրիկ քաղաքի մը մօտերը: Երկու գիւղացիները չարաչար կ'աշխատէին իրենց անբերրի հողին վրայ՝ իրենց երախաներու հացը ճարելու համար:

Իւրաքանչիւր ընտանիք չորս զաւակ ունէր:

Երկու դրացի տուներուն առջեւ երախաներու այս խումբը կը ճըճըւար առաւօտէ մինչեւ իրիկուն: Երկու առջինեկները վեց տարեկան էին, իսկ երկու կրտսերները, մօտաւորապէս, տասնեւհինգ ամսու: Երկու ընտանիքներու պսակներն ալ, ամուսնութիւններն ու ծընունդները տեղի ունեցած էին գրեթէ միաժամանակ:

Երկու մայրերը հազիւ կրնային իրարմէ զատել իրենց ձագերը, իսկ երկու հայրերը բոլորովին իրարու հետ կը շըփոթէին զանոնք: Ութ անունները պար կը դառնային անոնց գլխուն մէջ եւ իրարու կը խառնուէին անդադար:

Ու երբ պէտք ըլլար անոնցմէ մէկը կանչելու, յաճախ, երեք անուն միասին կուտային մինչեւ որ ճիշդը գտնէին:

Ռոլփոռի ջերմուկներու քաղաքին ուղղութեամբ, երկու տուներէն առաջինը կ'ապրէր Թիւվաշ ընտանիքը, որ ունէր երեք աղջիկ ու մէկ տղայ, իսկ միւս տունը կը պատսպարէր Վալէնները, որոնք ունէին մէկ աղջիկ եւ երեք տղայ:

Այս երկու ընտանիքները կ'ապրէին ծայրը ծայրին, ապուրով, գետնախնձորով ու թարմ օդով: Առտուան ժամը եօթին, յետոյ, կէսօրին, յետոյ, իրիկուան ժամը վեցին, երկու տանտիկինները կը հաւաքէին իրենց ձագուկները՝ անոնց թանձր ապուրը տալու համար, ինչպէս սագ պահողները կը հաւաքէին իրենց սագերը: Երախաները կը նստէին, իրենց տարիքին կարգով, փայտէ սեղանին առջեւ, որ յիսուն տարուան գործածութեամբ կը փայլէր: Ամէնէն պզտիկ մանչուն բերանը հազիւ սեղանին շըթունքին կը հասնէր: Անոնց առջեւ կը դնէին խորունկ ամանը, որուն մէջ կար խաշած գետնախնձորին ջուրին մէջ կակուղցած հաց, կէս կաղամբ մը եւ երեք սոխ ու ամէնքը մէկ կ'ուտէին, մինչեւ որ պզտիկը կշտանային: Մայրը, ինք կը կերակրէր մանչուկը: Կիրակի օրը, պուտուկին մէջ եփած քիչ մը միս, տօնական օրուան պէս էր ամէնուն համար ալ: Ու հայրիկը, այդ օրը, սեղանէն չէր ելլեր կրկնելով. «Ամէն օր ասանկ ըլլա՜ր»:

×

Օգոստոս ամսուն, կէսօրէ մը ետք, թեթեւաշարժ կառք մը կանգ առաւ, յանկարծ, երկու խրճիթներուն առջեւ ու երիտասարդ կին մը, որ կառքը կը վարէր, իր քովը նստած պարոնին դառնալով ըսաւ.

«Օ՜հ, Անրի՛, նայէ՛, սա երախաներու խումբին... Աղուոր չե՞ն, այդպէս, փոշիներուն մէջ, մրջիւնի պէս կը խաղան...»:

Երիտասարդը չպատասխանեց, վարժուած ըլլալով այս տեսակ հիացումներու, որոնք ցաւ կը պատճառէին իրեն ու տեսակ մը յանդիմանութիւն էին:

Երիտասարդ կինը շարունակեց.

«Պէտք է երթամ համբուրեմ զիրենք... Օ՜հ, որքան պիտի ուզէի որ ասոնցմէ մէկը իմս ըլլար, սա մէկը, ամէնէն պզտիկը...»:

Ու կառքէն դուրս ցատկելով, վազեց երախաներուն քով, երկու վերջիններէն մէկը, Թիւվաշներու փոքրիկը, բռնելով վեր բարձրացուց զայն եւ տաք տաք համբուրեց անոր երկու աղտոտ այտերը, խարտեաշ ու ցեխոտած մազերը եւ անոր թաթիկները, զորս երախան կը շարժէր՝ այս նեղացնող գգուանքներէն ազատելու համար:

Յետոյ, կինը, կառքը բարձրացաւ եւ արագօրէն մեկնեցաւ: Բայց, յաջորդ շաբթուն նորէն եկաւ, ինքն ալ գետինը նստաւ, գրկեց մանչուկը, որուն բերանը թխեց կարկանդակներ, շաքարեղէն բաժնեց միւսներուն ալ ու անոնց հետ խաղաց չարաճճի աղջկան մը պէս, մինչ իր ամուսինը թեթեւաշարժ կառքին մէջ կը սպասէր համբերութեամբ:

Կինը ուրիշ անգամներ ալ եկաւ, ծանօթացաւ ծնողքներուն հետ, ամէն օր եւ բեւցաւ, գրպանը լեցուն քաղցրեղէն ու տասնոցներ:

Իր անունն էր Տիկին Անրի Տ'Իւպիէռ:

×

Առտու մը, երբ եկան, ամուսինը անոր հետ կառքէն իջաւ եւ ինք առանց երթալու երախաներուն քով, որոնք հիմա զինքը շատ լաւ կը ճանչնային, գիւղացիներուն տունէն ներս մտան:

Այնտեղ էին այր եւ կին ու իրիկուան ապուրին համար փայտ կը կոտրէին: Ցանկարծակիի եկած, շտկուեցան զարմացած եւ աթոռ հրամցուցին ու սպասեցին: Այն ատեն, կինը, կմկմալով ու դողդոջուն ձայնով մը ըսաւ.

«Սիրելի բարեկամներս, ձեզ տեսնել եկայ, որովհետեւ կ'ուզէի... կ'ուզէի ինծի հետ առնել տանիլ ձեր... ձեր... պզտիկ մանչը...»:

Գիւղացիները ապշահար ու շուարած, պատասխան չտուին:

ԿԻ ՏԸ ՄՈՓԱՍԱՆ

(1 – Շար.)

ման մշակելիս դրսեւորում է իր ազգային խառնուածքը :

Եթէ ես Արիստակէսեանին որեւէ բան ցանկանայի ասել, կ'ուզենայի, որ «Պրոմէթեւս»ի նրա երաժշտութեան մէջ ազգային գծերը աւելի ցայտուն դառնային :

Մեր կոմպոզիտորները, մեծաւ մասամբ, հաշուի առնելով, որ Պետօպերայի նուագախմբի լարային մասը սակաւաթիւ է, աշխատում են այնպէս զօրացնել, որ լարայինները առանձնապէս ծիծաղելի չլսուեն. ըստ երեւոյթին, Ա. Մեծ դեր չխաղան. ըստ երեւոյթին, Արիստակէսեանն էլ այդ ուղին է ընտրել :

Բայց դա միակողմանի սխալ է : Կոմպոզիտորը պէտք է գործիքաւորի այնպէս, ինչպէս պահանջում է երաժշտութեան բնոյթը : Եւ ոչ թէ պարտիտուրը յարմարեցնի եղած հնարաւորութիւններին : Ես կ'ասէի, որ օպերայի նուագախմբի հնչողութիւնը բաւական լաւացել է : Եւ առհասարակ, որ օպերային թատրոնի ջանքերը որոշակի ուղղութիւն ունեն : Առաջուայ պահպանողականութիւնը յաղթահարւում է :

Բեմադրել են Սարաւեանսկի, Բերնըսթայն, Մենոտտի : Մեծ առաջադիմութիւն է :

— Դուք գիտէ՞ք, որ այսօր օպերայում «Հիպատոս» էր ներկայացւում :

— Ի՞նչ էք ասում, ափսոս, որ չեմ իմացել : Անպայման կը գնայի : Աւելի լաւ կը ծանօթանայի Մենոտտիի երաժշտութեանը :

Ինձ ասել են, որ թատրոնում, եւ թատրոնից դուրս էլ կան մարդիկ, որ դժգոհ են Պետօպերայի այժմեան գծից : Ես, ընդհակառակն, քաջալերում եմ այդ ուղղութիւնը : Թող փնտռեն, թող նոյնիսկ սխալուեն, բայց յաղթահարեն մնացած պահպանողականութիւնը :

Որքան ես նկատում եմ, հասարակութեանը դա դուր է գալիս : Ժամանակակից երաժշտութիւնը լաւ է ընդունւում : Վերջերս Դոմբասում, Դոնեցկ, Ժդանով, Կրամատորսկ, Կոստանտինովկա, Գորլովկա եւ այլ քաղաքներում ես համերգներ տուի հանքագործների համար :

Պէտք էր տեսնել, թէ ինչպէս էին յափշտակուած սիմֆոնիկ երաժշտութեամբ : Ես չեմ ուզում ասել, որ դրա պատճառը իմ երաժշտութիւնն էր, չնայած նա ինչ որ դեր, ի հարկէ, խաղաց : Ես ուզում եմ ասել, որ նրանք, ուղղակի զգում են ուժը, ընկալում՝ նոր երաժշտութիւնը : Դա խօսում է ունկնդիրների հոգեկան բարձր յատկութիւնների մասին : Ժողովուրդը ձգտում է արուեստի բարձունքներին :

— «Թոնդրակեցիները» հաւանեցի՞ք :

— Շատ հաւանեցի մասերից մէկը, Դինամիկ է, պարային, կարծեմ 5/4, թէ 5/8 չափով է գրուած : Սովետահայ երաժշտութիւնը կանդատներով, օրատորիաներով առանձնապէս հարուստ է : «Թոնդրակեցիների» երեւան գալը ուրախալի է :

Բայց պէտք է մի քանի դիտողութիւն անեմ : Վոկալ պարտիան գրուած է գերադանցապէս միջին ձայնամասում, հնչողութիւնը դրանից տուժում է : Բացի այդ, լեզուի իմաստով, որոշակի անհամաձայնեցուածութիւն կայ նուագախմբի եւ երգչախմբի միջեւ. Նուագախմբի լեզուն ժամանակակից է, մինչդեռ երգչախմբինը՝ բաւական աւանդական : Այնուամենայնիւ, ես պէտք է շնորհաւորեմ կոմպոզիտոր Հախինեանին տաղանդաւոր եւ հետաքրքիր ստեղծագործութեան համար :

— Ի՞նչ նոր ստեղծագործութիւններ էք գրում :

— Երբ որ գրեմ, այն ժամանակ էլ կ'ասեմ : Գրում եմ գործիքային եւ վոկալ երգեր :

Արդէն ասացի, որ եղել եմ Դոմբասում : Մայիսին հեղինակային համերգներ կը տամ մերձվոլգեան քաղաքներում : Հոկտեմբերին, Բեռլինում իմ համերգով կը բացուի սովետական երաժշտութեան փեստիվալը :

Բացի այդ, 1968ին գնալու եմ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները, նոյնիսկ կարող եմ ասել առաջին համերգիս օրը — Յունուարի 23ին է : Բաքւում եւ Սարատովում բեմադրում են իմ բալետը, «Սպարտակը» :

— Լսել ենք, որ Մեծ թատրոնը պատրաստում է «Սպարտակ»ի երրորդ բեմադրութիւնը : Ի՞նչ նորութիւններ, ի՞նչ փոփոխութիւններ են լինելու :

— Առայժմ այդ մասին ոչինչ ասել չեմ կարող :

— Մենք գիտենք, որ Էդգար Յովհաննիսեանը, Եդուարդ Խաղագործեանը, Միքայէլ Թարիվերդիեւը, ձեր աշակերտներն են : Իսկ այժմ ի՞նչպէս են գործերը : Հայ ուսանողներ ունէ՞ք :

—Շատ կ'ուզենայի հիմա էլ մի տաղանդաւոր հայ աշակերտ ունենալ. լաւ կոմպոզիտոր պատրաստել : Թէեւ Երեւանի կոնսերվատորիայի ստեղծագործական ամբիոնը, յանձինս ամբիոնի վարիչ, պրոֆեսոր Եդուարդ Միրզոյեանի եւ պրոֆեսորներ Գրիգոր Եղիազարեանի ու Ղազարոս Սարեանի հիանալի կոմպոզիտորներ է դաստիարակում :

Զմռսանամ ասել, որ ձեզ մօտ ստեղծագործելու ձիրքով օժտուած երեխաներ կան, լաւ ղեկավարի ձեռքերում նրանք կարող են լուրջ յաջողութիւնների հասնել : Ես կ'ուզենայի, որ «Սովետական արուեստը» ուշադիր լինէր նաեւ կոմպոզիտորական շնորհք ունեցող երեխաների նկատմամբ :

— Այս տարի մեր ամսագիրը, որպէս յոբելենական տարուայ նուէր, մեր ընթերցողների համար երգերի նոտաներ պիտի հրատարակի : Թիւ 2ում արդէն տպագրել ենք Ալեքսանդր Յարութիւնեանի «Երգ Գայի մասին» : Շատ կ'ուզենայինք, որ յոբելենական համարում տպագրուելիք երգը ձերը լինէր :

— Մի երգ եմ գրելու Սովետական բանակի անսամբլի համար : Եթէ ստացուեց, կ'ուղարկեմ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Միջազգային Աստղագիտական Միութեան հերթական 13րդ համաժողովը գումարուեցաւ Չեխոսլովաքիոյ մայրաքաղաք Փրակայի մէջ : Համագումարին մասնակցած է հայ աստղագէտներու խումբ մը՝ գլխաւորութեամբ Վիքթոր Համբարձումեանի : Վիքթոր Համբարձումեան ղեկավար նշանակուած էր նաեւ Խորհ. Միութեան աստղագիտական միւս հիմնարկներու ներկայացուցիչներուն : Հայ աստղագէտները մասնակցելով համագումարի ժողովներուն թէ մասնագիտական յանձնաժողովներու նիստերուն, գիտական հաղորդումներ կարդացած են Բիւրականի աստղադիտարանին մէջ վերջերս կատարուած աշխատանքներու կարեւորագոյն արդիւնքներու մասին :

×

Ուսումնական տարին նորակառոյց շէնքերու մէջ սկսան Հայաստանի շարք մը դպրոցները : Երեւանի Շէնգաւիթի թաղամասին մէջ բացուեցաւ թիւ 137 դպրոցը : Հանրակրթական ուսումնական այդ հաստատութիւնը օժտուած է բազմարակ եւ գեղեցիկ շէնքով մը : Նոր եւ գեղեցիկ 3 շէնք ունեցաւ նաեւ Երեւանի թիւ 132 դպրոցը : Ուսումնական տարին նորակառոյց շէնքերու մէջ սկսան նաեւ Լուսաւան քաղաքի եւ Սոլակ գիւղի դպրոցականները :

×

Երեւանի մէջ վերջերս մեռաւ հայ շարժանկարի հնագոյն վարպետը՝ Գարուշ Իւանի Բեկ – Նազարով, որու անունին կապուած են մեր ազգային շարժանկարի լաւագոյն էջերը, իր ստեղծման տարիները :

Գարուշ Բեկ – Նազարովը իրաւամբ կարելի է համարել առջին հայ նկարահանը : Իրեն կը պարտինք պատմական – վաւերագրական բազմաթիւ ժապաւէններու նկարահանումը :

Գարուշ Բեկ – Նազարով իր մասնակցութիւնը բերած է նաեւ հայկական գեղարուեստական շարժանկարին : Հանդիսանալով գլխակիցը իր եղբօր, որու անունը կը կրէ Երեւանի շարժանկարի ստուդիոն, ան մասնակցած է «Պէպօ», «Զանգեզուր», «Դաւիթ Բեկ», «Գիքորը», «Լեռնային Արշաւը» եւ այլ շարժանկարներու ստեղծման :

×

Երեւանի ժամացոյցի գործարանին մէջ պատրաստուած «Սեւան» ժամացոյցէն արտադրանքներ ղրկած են Շուէտ, Դանիա, Պելժիա, Անգլիա, Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւն եւ այլ երկիրներ :

×

Լայպցիկի միջազգային ցուցահանդէսին մէջ ամէնէն աւելի հետաքրքրութիւն ստեղծած է «Նաիրի» էլեքթրոնիք հաշուիչ մեքենան : Հայաստանի մէջ շինուած այս առաջին փոքրածաւալ հաշուիչ մեքենան արժանացած է մասնագէտներու գնահատանքին : Մեքենան ստեղծող տաս մասնագէտներ արժանացած են ոսկի եւ արծաթ մետալներու :

×

Հայաստանի «Լոյս» հրատարակչութիւնը սփիւռքահայ դպրոցներուն համար, արեւմտահայերէն ուղղագրութեամբ լոյս ընծայեց «Խորհրդային Հայաստանի աշխարհագրութիւն» դասագիրքը :

×

«Հայաստան» հրատարակչութիւնը տասը հազար օրինակով լոյս ընծայեց Հայկ Խաչատրեանի «Տիգրան Մեծ» պատմավէպի առաջին հատորը :

ԾԻԾԱՂ

Արեւելեան Գերմանիոյ Համայնավար Երիտասարդացի դաստիարակչական կայանին մէջ երկու երիտասարդներ իրարու հետ կը կռուին : Կայանի վարիչը զանոնք կը յանդիմանէ եւ կ'ըսէ .

— Ձեր այս անվայել ընթացքին համար վերջնականապէս կ'արտաքսուիք կայանէն : Գացէք :

Պահ մը ետք, իր օգնականին կ'ըսէ .

— Արդեօք շա՞տ խիստ վարուեցայ :

— Զափազանց խիստ, ընկեր, կը պատասխանէ ան :

— Ինչո՞ւ :

— Որովհետեւ, կը վախնամ որ, կայանի բոլոր երիտասարդները իրարու հետ պիտի ծեծկուին՝ որպէսզի անվայել ընթացքի համար կայանէն արտաքսուին, երթան :

×

Երկու բարեկամներու միջեւ .

— Այդ ինչ ական չեն քու ականջներդ : Չե՞ս կարծեր որ մարդու ականջ նկատուելու համար քիչ մը մեծ են :

— Հաւանաբար : Իսկ դուն չե՞ս կարծեր որ քու ականջներդ ալ իշու ականջ նկատուելու համար քիչ մը պզտիկ են :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (158)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

—Ա՛խ, Թոմպուլիկ, բարեկամս, իրաւ որ հոգիս բերանս եկաւ մինչեւ որ Վիտօքին ձեռքէն ազատեցի եւ մինչեւ որ միլիոնատէր դարձուցի քեզ ... պարծընցի՛ր, շո՛ւնչանորդի, պարծեցիր ինծի պէս բարեկամ մը ունենալուդ համար ... :

.

Ժամ մը ետք Բօշ–Պէրնար մարքիզը, հետն ունենալով Եօլանտ ու Թոմպուլիկը, իր ապարանքէն դուրս կ'ելլէր :

Թոմպուլիկ Օպէն Տէրմօնի զգեստներով կերպարանափոխուած եւ գլխուն անոր մազերուն նմանող կեղծամ մը անցուցած էր ... :

— Շէրիզի դղեակը քշէ, ըսաւ բարձր ձայնով ազնուական ապատակը կառապանին :

Մէկը երկարահասակ, իսկ միւսը կարճահասակ երկու անծանօթներ, որոնք մուրացկանի զգեստներ հագած, Բօշ–Պէրնար մարքիզին ապարանքին դրան եւ–տին պահուըտելով բակին մէջ անցած դարձածը կը լրտեսէին, նշանակալից կերպով իրարու նայեցան : Յետոյ, իրենց պահուըտած տեղէն ելլելով եւ քովի տուներէն մէկուն դրան մէջ պահուըտելով, մարքիզին կառքին իրենց առջեւէն անցնիլը դիտեցին :

Կառքը կայծակի արագութեամբ սուրաց ... :

Եւ Քօքօ, ծռելով եւ իր ընկերոջ ականջին մօտեցնելով բերանը, կամացուկ մը փսփսաց .

— Ինծի նայէ, Պիպի, ինծի կուգայ որ վարպետին լուր տալու ենք :

— Մինակը լուր տալը չի բաւեր ... :

— Զէ՛, ես անկէ աւելին չեմ խառնուիր ... :

— Թո՛ղ տուր որ խօսքս լմնցնեմ ... :

— Գլխուս փորձանք բանալու առէն չունիմ, կ'ըսեմ քեզի ... ի՛նչ կ'ուզես ըսէ ... ես ուրիշ բանի չեմ խառնուիր :

— Մինակ լուր տալը չի բաւեր, չորս ոտքով վազելու եւ այս լուրը ժամ առաջ իրեն հասցնելու ենք պէտք ըսէի ... :

— Ինծի՞ կ'ըսես, դուն ինքզինքիդ խօսք հասկցուր, կարճուկ, իմ մէկ քայլս քու երեք քայլդ կ'ըլլայ ... :

Այս ըսելով, երկուքը մէկ վազել սկըսան եւ մօտեցան գինետան մը որուն առջեւ կառք մը կը սպասէր :

Կառապանը գինետուն մտեր էր հատ մը ճնկելու համար :

Պիպի անմիջապէս կառքին վրայ ցատկեց եւ սանձը ձեռք առաւ, Քօքօ մտրակեց ձիուն զաւակը : Ձին յանկարծ խրտչելով քառասմբակ ճամբայ ելաւ դէպի Սէնթ–Անթուան փողոցը :

Երբ հոն հասան, Պիպի իր տեղը մնաց, իսկ Քօքօ անմիջապէս կառքէն վար իջնելով՝ դաշնակահարուհիին դուռը զարկաւ :

Վիտօք դուռը բացաւ :

— Արիսթօն տեսանք, վարպետ, խօսք առաւ Քօքօ աշխուժիւ, Օպէն Տէրմօնը եւ Ֆրանսին Պօրօնը հետը առած՝ կառքով կը փախէր ... :

— Ի՞նչ, Օպէն Տէրմօ՞նը, բացագանչեց դաղտնի ոստիկանը : Բայց անկարելի է :

— Աչքովս տեսայ, վարպետ : Երդում կ'ընեմ որ ան էր :

— Անկարելի՛ է, անկարելի՛ է :

— Վարպետ, ես իմ աչքի՞ս հաւատամ հիմա թէ քու ըսածիդ ... Օպէն Տէրմօնն էր կ'ըսեմ ... : Տասնեւհինգ տարին անցաւ քու քովդ աշխատելս, վարպետ, այդչա՞փն ալ պիտի չկրնայի սորվիլ ... : Մենք մարդուն երեսը մէյ մը նայինք նէ ի՛նչ ըլլալը կը հասկնանք ... :

— Անկարելի է որ Օպէն Տէրմօն այդ աւազակին հետ մէկ եղած ըլլայ, շարունակեց Վիտօք ինքնիրենը խօսելու եղանակով մը : Ամէն պարագայի մէջ Թոմպուլիկը պիտի ըլլայ ... :

Եւ խօսքը Քօքոյի ուղղելով հարցուց .

— Որ կողմը երթալնուն վրայ գոնէ բան մը կրնա՞ս ըսել :

— Լսեցի, վարպետ, Արիսթօն հրաման տուաւ իր կառապանին որ Շէրիզի դղեակը քշէ :

— Ի՞նչ, Շէրիզի դղեա՞կը, վա՛յ սարսափելի, մեղմէ առաջ հոն պիտի հասնի :

— Այդ կողմէն հող մի ըներ, վարպետ, կառքին ձիերէն մէկուն պայտը հասած տանձի պէս ոտքէն կախուեր լա՛խ լա՛խ կը խօսէր ... մինակ մէկ գամ մնացեր էր վրան ... ճամբան ինտոր որ է ան ալ կ'իյնայ ... ու սթօ՛փ ... ձին կը կենայ :

— Ուրեմն, աղէկ. գործը քիչ մը կարգին մտաւ, ըսաւ Վիտօք գոհունակութեամբ :

Եւ սանդուխէն վեր բարձրացնելով գըլուխը, բարձր ձայնով պոռաց .

— Անէ՛թ, Անէ՛թ :

— Ի՞նչ կայ, պատասխանեց խարտեաշահեր Մանօն սանդուխին գլուխը երեւնալով :

— Շո՛ւտ, անմիջապէս Շէրիզի դղեակը պիտի երթանք :

— Ի՞նչ կայ, նոր լո՞ւր մը առիր, գոչեց կեղծ տիկին Պօժօլէն սանդուխներէն վար խոյանալով :

— Այսո՛, այո՛, պատրաստուէ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի 10 Սեպտեմբեր, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ :

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Պ. Յովհ. Քիւփէլեանէ քսան ֆրանք, այցելութեան առթիւ :

ԾԱԽՈՒ Է

Կանանց սափրիչի խանութ մը, շատ բանուկ եւ կեդրոն տեղ մը, նպաստաւոր գին : Հեռաձայնել կէսօրէ ետք ԴԱԻԻԹԵԱՆ, 878 – 34 – 91 :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Կազարեան Սուրէն Գէորգի ծնած Արմաւիր 1914ին : Ռազմաճակատ գացած է 1941ին, իրմէ վերջին նամակը ստացուած է Պոլտավայէն : Զինքը կը փնտռէ իր մայրը՝ Կազարեան Ծաղիկ Գրիգորի, քոյրերը Շողիկ, Աստղիկ, Սիրանոյշ եւ եղբայրը՝ Գրիգոր : Իրենց հասցէն է Երեւան, Նոր Արէշ, փողոց 8, տուն 24 : Կարելի է տեղեկացնել Տիկին Տէր–Յակոբեանի,

11, Rue Robert Dupont
92 — ASNIERES (FRANCE)

×

Արտաշատի շրջանի Բերդաշէն (Օղուրբէքլու) գիւղի բնակիչ Սամուէլ Աղիզեան Աղիզի : Մօր անունը Լուսիկ, քրոջ անունը Ասլի, քրոջ որդու անունը Աղիզ, փեսայի անունը Ջամօ, իրեն կնոջ անունը Պայծառ : Իմացնել Լութֆիկ Քէչիչեանի, 8 Րիւ Ատոլֆ Պոիֆօ, 92 Անիէռ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գըրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

ՈՒ՞Ր ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գին 3 փրանք

Գիրք մը, որու ընթերցումը հաճոյք է, վայելք է եւ մխիթարութիւն :

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

«ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»

պարբերականը կը ծախուի Ֆրանսայի մէջ, հետեւեալ վայրերը.—

ՓԱՐԻԶ.— Քաթէ Մէթրոյի կրպակը, Փլաս տէ Ֆէթ
Պէլվիլ (56 Րիւ Փիա)
Ալֆորվիլ
Իսի, (20պիս, Րիւ տը լա Տէֆանս) :
Անիէռ – Պուա – Քոլոմպ :

ԼԻՈՆ.— Կեդրոնը (Րիւ Պուալօ 290ի մօտ)
Վիլէօրպան :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հայոց եկեղեցին :

ՏԷՍԻՆ.— Ավ. Ժան Ժօռէս :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քուռ Պէլզէօնս,
Ռիւ տէ Տոմինիքէն

ՊՕՄՈՆ.— (Տէլփոն), Սէնթ Անթուան, Սէն – Ժերոմ, Սէն Լու, Պուլվ. Օտտօ, էքս ան Փրովանս :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Հայկ Պահճեճեանէ հարիւր ֆրանք, ի յիշատակ իրենց ծնողաց անոնց մահուան տարեդարձին առթիւ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ղազարեան Հայկուշ Տիգրանի եւ որդին՝ Բառնէտ կը փնտռեն իրենց ամուսինն ու հայրը՝ Սարգիս Բագրատի Ղազարեան, ծնած 1907ին, Նոյեմբերեանի շրջան Կողբ գիւղը : Ապրած է Կիրովական ուրկէ բանակ մեկնած է : Ներկայիս կենը կ'ապրի Երեւան, վերին Զէյթուն, Երկաթասարդութեան փողոց, 2 տուպիկ, 6 շէնք, առաջին մուտք, 11րդ բնակարան : Տեղեկացնել՝

Mr. S. BABIKIAN
28, Ave. Ste. Lucie
92 — ASNIERES (FRANCE)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

×

Շահմուրատեան Շաւարշ Կարապետի, Հոկտեմբերեանի շրջանէն կը փնտռէ Կարապետեան Գուրգէն Շաւարշի, իր կնոջ անունը՝ Հայկուշ, եղբօր կնոջ անունը՝ Զարուհի :

Տեղեկացնել վերոյիշեալ հասցէին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ
Նոր վէպը

ԿՐԱԿԷ ՇԱՊԻԿԸ

420 մեծադիր էջ

Գին՝ 10 ֆրանք

Զրոյց Գ. հատոր, 7 ֆրանք, երկու հատորներուն համար դիմել «Յառաջ»ի :

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՕՏՈՍԵԱՆ

22, rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱԻԻԼԻ Կրօն. Ընկերակցութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ (Սեպտ. 16) ժամը 21ին : Օրակարգ, ընտրութիւն նոր վարչութեան : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ (16 Սեպտեմբեր)ին, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան սրահին մէջ :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառներ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար· 75 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 90 Ֆ· Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ
10
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
10 Septembre
1967

Le Numéro : 0,30 Fr.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11007 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.006

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼՈՅՍԻ ՎԱՌԱՐԱՆԸ

(ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐԻ 250ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Հայաշխարհի խաւար երկնակամարին վրայ լուսաշող աստղ մը պիտի ծագէր ԺԸ· դարու սկիզբը, երբ օտար լուծի ենթակայ Հայութիւնը կ'ապրէր ներքին հակամարտութեանց տխուր շրջան մը :

Նախախնամական դեր մը պիտի վիճակուէր գաւառացի համեստ քահանայի մը, որ իր ջերմեռանդ հաւատքով, բարձր հայրենասիրութեամբ եւ հայ մշակոյթին ու քաղաքակրթական արժէքներուն հանդէպ ունեցած անսահման սիրով դարադարձ մը պիտի բանար Հայոց պատմութեան մէջ :

Սեբաստացի Մխիթար արբահայր ծնած էր հայ նահապետական ընտանիքի մը մէջ: Սնած էր հայաշունչ մթնոլորտին մէջ :

Ուսման ծարաւի՝ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ այս զաւակը փոքր տարիքէն գրել – կարդալ սորված էր իր ծննդավայրի կրօնաւորներէն եւ իբրեւ փոքրաւոր ընկերակցած եպիսկոպոսի մը դէպի արեւելեան Հայաստան, Էջմիածին ու Երեւան :

Սեւանի վանքին մէջ ունեցած էր տեսիլ մը եւ նուիրուած եկեղեցական ասպարէզի, որուն կոչումն ունէր :

Հայ քահանան հռոմէադաւան դարձած՝ 1701 Սեպտեմբեր 8ին Պոլսոյ մէջ կը հիմնէր միաբանութիւն մը :

Կուրծք տալով պետական իշխանութեանց եւ ազգայիններու հալածանքներուն, Պոլսէն մինչեւ Հալէպ, ի վերջոյ Միաբանութիւնը պահ մը հանգիստ չունեցաւ Մեթոնի մէջ (Մորէա), քրիստոնեայ ազգի մը — Ցոյներու պաշտպանութեան տակ :

Սակայն Թրքական Զարթէչ գլանն ու եաթաղանը հասան նաեւ մինչեւ իրենց ապաստանարանը՝ քանդելով ու աւերելով ամէն բան :

Մխիթար նոր ապաստան փնտռեց աւելի հեռաւոր եւ աւելի ապահով վայրի մը, Իտալիոյ ազատ երկինքին տակ, 250 տարի առաջ, 8 Սեպտ· 1717ին :

Մխիթարի անսասան կամքն ու անխախտ հաւատքը յաղթահարեցին ի վերջոյ ամէն կարգի դժուարութեանց :

Վենետիկի հանդիպակաց նախկին բորոտանոցը դարձաւ փոքրիկ Հայաստան մը, շնորհիւ իր նախաձեռնութեան ոգիին, յամառ աշխատանքին եւ սաեղծագործ հանճարին :

Աբբահայրը հայկական դրոշմ տուաւ իր Միաբանութեան : Ո՛չ մէկ օտարազգի կրօնաւոր կրնար մաս կազմել անոր : Այս պայմանը կը յարգուի ամբողջ երկուքուկէս դարէ ի վեր :

Գրական – բանասիրական աշխատանքի լծեց միաբանները :

Իր աշակերտներուն հետ լծուեցաւ հայագիտական ուսումնասիրութեանց : Առաջին անգամ լոյս տեսան նախ Վենետիկի մէջ՝ Բառգիրք Հայկազեան Լեզուի, Աշխարհացոյց աշխարհաբար եւ աշխարհաբար Ս· գրաբար, երկու ստուար հատորներ (1749 – 1769), որոնք անսպառ շտեմարան մըն են մեսրոպեան ոսկեդիրին լեզուին համար :

Հրատարակեց նաեւ Հայերէն Քերականութիւն մը եւ կարգ մը կրօնական գրքեր — Մեկնութիւն աւետարանին Մատթէի, Մեկնութիւն Ժողովողին, եւայլն :

Իր աշակերտներուն ներշնչեց Հայագիտական ուսմանց սէրը :

Մխիթարեան Հայրերու պրպտումներուն շնորհիւ է, որ մեր ոսկեդարեան մատենագիրներու գործերը կորուստէ փրկուեցան :

Անթիւ – անհամար հայերէն գրքեր լոյս տեսան Վենետիկի մէջ՝ նախ Պորթոլիի (իտալական), յետոյ Ս· Ղազարի տպարանէն :

Ալիշանի աղգագրական հոյակապ ուսումնասիրութիւնները ամբողջ գրադարան մը կը լեցնեն : Բագրատունի, Հիւրմիւզ, Աւգերեան, Սիւրմէլեան, Զարբհանալեան, Աւետիքեան, եւայլն — յիշելու համար միայն Վենետիկի Մխիթարեանները — անգնահատելի նպաստ են բերած հայկական մշակոյթին :

Ս· Ղազարի վերջին հրատարակութիւնը՝ «Հայկական Մանրանկարչութիւնը» ցոյց կուտայ որ Մխիթարի գործը կը շարունակուի անխափան :

Հայ ժողովուրդը երախտապարտ է Մխիթարեան Միաբանութեան նաեւ կրթական մարզին մէջ անոնց բերած մեծ նպաստին համար :

Հազարաւոր հայորդիներ ուսում են առած Մխիթարեան վարժարաններուն մէջ Փարիզէն Փատուա ու Վենետիկ, Վիեննայի եզերքներէն մինչեւ Սեւ Ծով ու մինչեւ Եգիպտոս :

Մեծն Մխիթարի ձեռակերտ Սուրբ Ղազարի փոքրիկ կղզին Սփիւռքի մեր մաշող կեանքին մէջ սփոփարար ովասիս մըն է, լուսաւորութեան վառարան մը, յոյսի աղբիւր մը :

250ամեակին առթիւ կը մաղթենք, որ անշէջ մնայ այդ վառարանը եւ անսպառ՝ աղբիւրը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԳՈԼ ՔՐԱՔՈՎԱՅԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑ
ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՎԻՇԻՆՍԿԻԻ

Շարունակելով իր այցելութիւնները Լեհաստան, Նախագահ տը Կոլ աոջի օր հասաւ Քրաքովա, ուր եւս արժանացաւ ջերմ ընդունելութեան :

Լեհաստանի պատմական մայրաքաղաքին քաղաքապետը իր ողջոյնի խօսքին մէջ, կը յիշէ պատմկան սերտ կապերը որ կան իր քաղաքին եւ «գեղեցիկ ու զօրաւոր Ֆրանսայի միջեւ» : Իր պատասխանին մէջ, տը Կոլ կը շեշտէ · — «Երջանիկ եմ ու պատուուած կը զգամ վանդի Քրաքովա, մեծ եւ թանկագին Լեհաստանի պատմական մայրաքաղաքն է եւ այսօր՝ մտաւորական եւ մշակութային կեդրոն մը, ծանօթ ամբողջ աշխարհի եւ կապուած Ֆրանսայի մտքի եւ սրտի բոլոր կապերով» :

Քրաքովա Լեհաստանի մայրաքաղաքը եղած է մինչեւ 1596 եւ ըստ իր աւանդութեան, կը մնայ ժողովուրդին ոգեկան գլխաւոր օճախներէն մէկը : Առասպելը կ'ըսէ թէ քաղաքը հիմնուած է 600ին հոն ուր արիւնարբու վիշապ մը, որ գեղեցիկ երիտասարդներ կը լափէր պարտուած է Կրակուս հսկային կողմէ :

Ճենկիզ Խանի հրոսները հիմնովին քանդած են քաղաքը, որ վերաշինուած է 1241ին :

Քրաքովայի համալսարանին մէջ է որ Կոպերնիկոս պիտի վերցնէր քօղը որ կը ծածկէր մոլորակային դրութեան գաղտնիքը :

× Պաշտօնապէս յայտնուեցաւ կարդինալ Վիշինսկիի նամակին եւ տը Կոլի պատասխանին պարունակութիւնը :

Նախագահ տը Կոլ կը շեշտէ իր պատասխանին մէջ· — «Վստահ եղէք որ ինչ որ կ'ըսէք մեր երկու քրիստոնեայ ժողովուրդներու այնքան հինէն հաստատուած կապերուն մասին, կը համապատասխանէ իմ հարազատ զգացումներուս : Հազարամեայ Լեհաստանին է, որ ինչպէս Ֆրանսան եւ վերջերս միաժամանակ, ունեցաւ այնքան մեծութիւն եւ այնքան տառապանք, ուր պատիւ ունիմ այցելութիւն մը տալու, այն յոյսով թէ մեր երկու ժողովուրդներու բարեկամութիւնըաւելի կ'ամրապնդուի» :

Նախագահ տը Կոլ Շաբաթ օր կ'այցելէր Այուշվից :

ԿԱՐՕՏԻ ԿՂԶԻՍ

« իրիկնաժամին, — բանաստեղծը ըսաւ, — տո՛ւր ձեռքդ, ցաւս, եւ անկէ եկուր» :

Իրիկնաժամին, ես՝ քո՛ւ ցաւդ, սիրելի՛ս, միւս բանաստեղծին հետ, կարօտիս գեղեցկութեամբը հիւանդ, կը կրկնեմ ·

— Հո՛ն, սիրելի՛ս, հոն կ'ուզեմ որ տանիս զիս :

Վենետիկի լճակին մէջ փոքրիկ կղզի մը կայ, Ս· Ղազար : Ոչ մէկ սիրողի աչքը չէ եղած խորունկ ու թովիչ այդքան : Գեղեցիկ արցունքի մը համար ես պատրաստ եմ մեկնելու, սիրելի՛ս :

Հոն, սիրելի՛ս, հոն կ'ուզեմ որ տանիս զիս :

Իրիկնաժամին տար զիս : Եւ թող գարուն ըլլայ : Մանկութիւնս իր մաքուր եբազներ փռէ ալիքներուն վրայ եւ տակաւ հեռացող պալատներուն : Ոսկի գոյնով թող մտնեայ կարօտիս կղզին : Առաջին անգամ լուսթիւնը սիրեմ զանգակատան վրայ կախուած երազի մը՝ մանուկներուն միայն ժպտող Աստուածամօր անո՛յշ անո՛յշ աչքերուն մէջ : Սիրելիս, ես այսօր քու ցաւդ ու տխրութիւնդ, ես՝ չարութիւնդ, գիտցիր թէ օր մը բարի եմ եղած, իմ բարութեանս կղզին եմ եկած, Եւ հիմա, հին երգի մը դառնալու պէս՝

Հո՛ն, սիրելիս, հոն կ'ուզեմ որ տանիս զիս :

Գեղեցիկ է վենետիկը արեւուն տակ : Լիճը ծնծղայ է ու հոգիները կը ցնծան : Իրերն իսկ բանաստեղծ են՝ վերջալոյսներուն : Բայց տեսա՞ծ ես վենետիկը մշուշի մէջ : Պալատները քուրմեր են եւ տխուր բանաստեղծութիւն մը կը փսփսան : Կղզիս կը փոքրանայ ու կ'ամփոփուի տխրութեանս մէջ : Գէշ բան էկարենալ տխուր բաներ սիրել, գեղեցկութիւն գտնել անկումի մէջ ու ցաւելով հանոյանալ : Դուն տեսած չես վենետիկը մշուշի մէջ, լաւ որ չես տեսած, երբ մթնած են նոյնիսկ հոգիները ու մեկնիլ փափաքող նաւերուն ուղեցոյցը տխուր զանգ մըն է : Տա՛նկ, տա՛նկ : Օ՜ հեռուներուն մահազանգ այդ կանչը · թաղմանական հանդիսութեամբ իմ շքերթը անծանօթին : Օ՜, սիրելիս, ես կը սիրեմ վենետիկը մշուշին մէջ, երբ քիչ մը աւելի բարձր, երկինքին մէջ կ'արձանանան երկու արցունք, երկու ապրում, երկու անջատ զիրար փընտըռող անկախ անուն՝ զորս երբեք, կեանքը երբեք չմիացուց : Իմ առաջին անկումներուն քաղցրութեանը կարօտն ունիմ ·

Հո՛ն, սիրելիս, հոն կ'ուզեմ որ տանիս զիս :

Հովը ալիքի հառաչանք ունէր, փշրուող բան մը՝ ափին չհասած : Կը քալէր մութը կամարներուն տակ՝ մեռած տերեւի քաղցր խարշափով : Մեկնող հոգիներու նամբան գեղեցկացնող լոյսեր ունին վենետիկը՝ աշնան գիշերներուն : Ցաւ մըն էի արդէն եւ քեզի՛ եկայ, սիրելի՛ս, եկայ քո՛ւկդ ըլլալու : Ես, քու գիշերդ, քաղցրացնելու, յուզելու,

Հո՛ն, սիրելիս, հոն կ'ուզեմ որ տանիս զիս :

Բացուէ՛ առաւօտ :

Լուռ եկեղեցւոյ խորանին ետեւ ապակիները կը կարմրէին : Արեւազալ էր : Լոյսն յուշիկ յուշիկ կուգար մօր մը պէս, մայրական ձեռքի քնքուշ զգուանքով կը շոյէր աչքերն աղօթողներուն : Արեւածաղիկներ էին նակատները ու կը բարձրանային լոյսին՝ տիեզերքին միանալու : Եւ լոյսն ի լուսոյ ծնունդ՝ Աստուածն էր այնքան պարզ, բարի ու հասկնալի : Սիրելի՛ս, տար զիս, տար զիս Արեւուն՝ վերջին աղօթքիս ու իմ առաջին բանաստեղծութեան : Ես՝ չարութիւնդ, ես՝ ցաւդ հսկայ, դուն՝ իմ տառապած, իմ ծունկի՛ քող խարխուած Մայրութիւն,

Հո՛ն, սիրելիս, հոն կ'ուզեմ որ տանիս զիս :

Ս· Ղազարի մէջ մեծ մեռելներով պըրպտիկ գերեզմանանոց մը կայ : Տակաւին տըղայ, ես մեռելներուն հետ մտերմացայ, մահը սիրեցի : Տեսայ՝ որ մեռելները տառած են ամէն ինչ ու կեանքը պարպած իր մեծութենէն : Տակաւին տղայ՝ հոն նախանձեցայ ու փափաքեցայ մեծ մեռելներուն հետ վիճակ փոխել : Կ'ապրիմ գերեզմաններուն գեղեցկութեամբ ու զրութիւն չեմ հայցեր · ես քու ցաւդ եմ, բախ, տար զիս մեռելներուս ու վերադարձիր դուն ուրախ կեանքին :

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ հասած լուրերը տարբեր են քան ինչ որ կ'ըսուէր քանի մը օրէ : Կը հաստատուի որ Տոքթ· Աթասի, որու հսկողութեան տակ ըլլալուն մասին կը խօսուէր, Պաասի ընդհ· քարտուղար վերընտրուած է : Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ նոր կառավարութիւն մը պիտի կազմուի ներկայ վարչապետ՝ Զուայէնի նախագահութեան ներքեւ : Ըստ լիբանանեան մամուլին սակայն, մրցակցութիւններ կան կուսակցութեան մէջ, իշխանութեան աթոռները գրաւելու համար :

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Շարժանկարի փառատօնին, «Ոսկի Առիւծը» տրուեցաւ Լուիս Պունիէլի Պէլ տը ժուռ ֆիլմին (ֆրանսական) Վոլփի մրցանակը (դերակատարութեան) տրուեցաւ Շիրլէյ Նայթի (ամերիկուհի) եւ Լիւպիքա Նամարցիկ (Եուկոսլաւ) : Առաջին գործը նկատուեցաւ Մալցայթըն (Գերմանիա) : Ցատուկ մրցանակներ բաշխուեցան նաեւ «Չինաստան մօտ է» (Իտալիա) եւ Չինուհին (Ֆրանսա) :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագուհին իր հօրը այցելութիւն մը տուած է աոջի օր, Պոլիս : Նախկին Թալալ Թագաւորը 1952էն ի վեր կը խնամուի մտային խանգարումներու համար :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն որ արաբ ղեկավարներու հինգերորդ վեհաժողով մը պիտի գումարուի Նոյեմբերի վերջ, Իրաքի մայրաքաղաքին մէջ :

ԹՈՔԻՈՅԻ մէջ նոր ահաբեկչական արարք մը գործուած է ամերիկեան դեսպանատան դէմ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ գործադուլի շարժումը միշտ նոյն ծաւալն ունի «Ֆորտ» գործատան մէջ :

ՄՔ· ՆԱՄԱՐԱ Միացեալ Նահանգներու Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարած է Սերակոյտին թէ Մոսկուա հազիւ մէկ միլիոն տոլար կուտայ տարեկան, Հիւսիսային Վիէթնամի :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԽՈՀԵՐ

ՀԱՅՈՑ ԿՂԶԻԻՆ 250 ԱՄԵԱԿԸ

(1717 · 1967)

Գ.

Ուսումնական ծրագիրը, զոր Մխիթար, 1711ին իսկ կը յօրինէր ու կ'ենթարկէր եկեղեցական իշխանութիւններու վաւերացումին, գիտական բարձր մակարդակով առեղծագործութիւն մըն էր. քերականական, պատմական ու հռետորական գիտութիւններուն առընթեր, Թուաբանական ուսումները էական մաս կը կազմէին այդ ծրագրին, մէջն ունենալով բնաբանութիւնը, աշխարհագրութիւնը, աստղաբաշխութիւնը եւ երաժշտութիւնը. ատոնցմէ ետք՝ իմաստասիրութիւնը կը տեւէր առ նուազն երկու տարի, աստուածաբանութիւնը՝ երեք տարի :

Ահաւասիկ տասնմեայ խոշոր ծրագիր մը, որ կը համապատասխանէ մերօրեայ յետ-նախակրթարանի ուսումնական ծրագիրներուն, համալսարանն ալ ներփակ. ծրագիր, զոր կարեւոր նկատած էր Մխիթար՝ իր վանականներու մտային կազմաւորումին համար :

Այդ ծրագրի մէջ նշանակուած են ուսանելի նիւթերը մէկիկ մէկիկ, դասաւանդութեան ժամերը, կերպը, սահմանուած են շաբաթական կրկնութիւններ, հասարակաց վիճաբանութիւններ, մանաւանդ փիլիսոփայութեան ու աստուածաբանութեան ընթացքին. որոշուած են քննութիւններու պայմանները, ուսուցիչներու ընտրութեան եղանակը, վարդապետական աստիճանի ձգտողներէն պահանջուած գրաւոր աշխատանքներն ու փորձերը. զանց չէ եղած նոյնիսկ՝ միջակ կարողութեամբ օժտուած անհատներու կատարելիք ուսման աստիճաններու չափը :

Մխիթար ինք կը դասաւանդէր, մեծ մասով, այդ գիտութիւնները, եւ կը յօրինէր յարմար դասագրքեր : Ի լրումն այսպիսի աշխատանքներու, կը ձեռնարկէր թարգմանելու, իր աշակերտներէն պատրաստուած ու կարող տարրերու օգնութեամբ, աստուածաբանութեան հռչակաւոր հատորները Թոմաս Ակուինացիի, որ Արիստոտէլի հետ՝ մտերմագոյն դէմքերը կ'ըլլային այս նոր դպրոցին :

Եւրոպական դպրոցի ուղղութեամբ, աստուածաբանական ամէն մէկ հարցի դիմաց, Մխիթարի աշակերտները կը պրպտէին հայ աղբիւրները, կը քննէին Մաշտոցէն Տաթեւացի երկարող շրջանը, ու կը գտնէին ոսկին՝ խաւար դարերու ժանգէն :

Օտար ափերու վրայ ծաղկող այս հայ վանքը՝ խիկոյն կ'առինքնէր ուշադրութիւնը տեղական կղերին եւ աշխարհական դասին, որոնք մեծ գնահատանքով ու ըղձմայլանքով կը նայէին Արեւելքէն եկած այս գեղեցիկ մարգարիտին :

Հրաչեայ Աճառեանի վկայութեամբ, Մխիթարի վանքը շուտով կը դառնար մեր վանականութեան ծաղկած կեդրոններէն մէկը, շատ աւելի փայլուն եւ գիտական մակարդակով աւելի բարձր՝ քան Բաղէշի, Տաթեւի, Էջմիածնի, Նոր Ջուղայի վանքերը, որոնք չէին կրցած տոկալ ժամանակի աւերին, կարճ կեանք էին ունեցած, եւ քիչ ժամանակ փայլելէ ետք՝ հանգած էին արդէն :

Ուսումնապէս լիովին պատրաստուած այս վանականներուն՝ Մխիթար Աբբահայր կուտար հուսկ վարդապետական ծայրագոյն աստիճան, ինչպէս ինք ստացած էր Հնձուց վանքի առաջնորդ՝ Մարգար Եպիսկոպոսէն, ու կ'առաքէր զանոնք Հայաստանի զանազան գաւառները՝ քարոզչութեան, ըստ հայկական Վարդապետներու հինաւուրց սովորութեան : Այդ շրջուն առաքեալները կ'անցնէին քաղաքէ քաղաք, Պոլսէն սկսած դէպի Կարին, ապա նաեւ գաղութները Եւրոպայի, ցանելու համար Աւետարանին սերմերը՝ հայ ծարաւի ժողովուրդին սրտերուն մէջ :

Հոս ալ ահաւասիկ նորութիւնը, որ Մխիթարի գործին տեւողականութեան եւ զօրութեան մէկ գաղտնիքն էր. այդ վարդապետ-առաքեալները միշտ կը մնային հպատակ Վենետիկի Աբբահօր եւ անոր հրահանգներուն, եւ որոշ ժամանակ մը քարոզելէ ետք, Մխիթարի կարգադրութեամբ՝ կը վերադառնային Ս. Ղազար, մշտնջենապէս կապուած մնալով այդ հաստատութեան :

Այսպէս Մխիթար կը բազմապատկուէր իր հետեւորդներուն միջոցով, օգնութեան հասնելու համար մեր ժողովուրդի բազմապատիկ կարօտութիւններուն, կրօնական և ուսումնական ասպարէզներու մէջ : Ցարատեւ բազմապատկում եւ արգասաւորում՝ միեւնոյն հետեւողական ծրագրին եւ ուղղութեան միաբանական ու սահմանադրական կազմակերպութեան մը կատարեալ օրինակով :

Ահաւասիկ զանազան տարրերը Մխիթարի վերանորոգումին, որ ունէր ապագայ աճումի ու զարգացումի բոլոր նպաստաւոր պայմանները : Եւրոպական միջավայրը, նախախնամութեան մեծ դերը բոլոր այս գործին մէջ, մեծագոյն նպաստն էր Մխիթարի հիմնարկութեան :

Մխիթարի հետ, այս ծրագիրն ու գործունէութիւնն ալ կը հաստատէր ու կը բողբոջէր : Հիմնադրին կեանքի վերջին շրջանին, նոր ճիւղ մըն ալ կ'ընձիւղէր այդ հաստատուն ծառէն, Թրանսիլվանիոյ գաղութին մէջ առեղծելով դպրոցական գործունէութեան կեդրոն մը, որ պիտի դառնար ազգապահպանումի վառարան մը, թերեւս առաջինը, օտարութեան ցուրտ հորիզոններուն տակ :

Ու այսպէս, վանական տաք մթնոլորտի մէջ դարբնուած մշակները, դաշտ կ'իջնէին՝ առաքելական ու կրթական նպատակներով, հայ աշխարհի ամբողջական լուսաւորութեան գաղափարականով խանդավառ :

Կարծէք Մաշտոցեան դարաշրջանի հոգին կը սաւառնէր հայ երկնակամարին տակ. Մաշտոց առաքեալ եւ Մաշտոց ուսուցիչ՝ օրինակն էր այդ շարժումին. այդ միեւնոյն հուրը իրենց կուրծքերուն, անկեղծ ու միամիտ նուիրումով, դերծ ամէն տեսակ մարդահաճոյական տեսակէտներէ ու դիւանագիտական նպատակներ հետապնդելէ, զոր ոմանք դժբախտաբար կ'ընծայեն Մխիթարի եւ անոր հետեւորդներուն, անոնք ուզեցին ո՛չ թէ նորութիւններ քարոզել, այլ միմիայն վերարծարծել հինն ու հարազատը, թէ՛ կրօնական եւ թէ՛ ուսումնական մարզերուն մէջ : Իրենց քարոզածը եւ ուսուցածը՝ իրենց անկեղծ համոզումն իսկ էր. մօտենալ եւ մօտեցնել ամէնքը մեր նախնեաց վաղեմի հաւատքին եւ մշակոյթին. մաքրել ու զտել, սիրել ու սիրցնել հարազատօրէն հայկականը, առանց օտարամոլութեան կամ օտարատեացութեան ծայրայեղ տենդէն վարակուելու, համերաշխութեան եւ սիրոյ գեղեցիկ մթնոլորտին մէջ, հակառակ բազմազան խոչընդոտներու, համամխութենական հոգիի արդիական ըմբռնումով :

Եւ ահա այստեղ՝ Մխիթարի գաղափարականին հզօր այժմէութիւնը, որ 250 տարիներէ ի վեր չի հիննար. որովհետեւ Սիրոյ եւ Աւետարանին հարազատ ակերէն կ'առնէ իր ծնունդը եւ սնունդը. որովհետեւ մեր նախնեաց գործերու հարազատ աղբիւրներէն կը ծծէ իր կենսայորդ աւիշը :

×

Այսպէս ահա, նիւթական շէնքերուն հետ՝ բարձրացան նաեւ որմերը բարոյական կառոյցին, զոր կերտեց Մխիթար Աբբահայր, Վենետիկի լքուած կղզեակին մէջ :

Ձենք գիտեր թէ ո՛րն աւելի գնահատելի է եւ արժէքաւոր, կամ յայտարար՝ մեծ Սեբաստացիին առեղծագործ զօրութեան :

Հակառակ բազմաբազ կեանքին, շինարարական յարատեւ աշխատանքներուն, անոր գործը աւելի եւս կը հսկայանայ՝ երբ անցնինք քննելու մշակոյթի տեսակէտէն, ուր Մխիթար կը փայլի նախ իբր հրատարակիչ, ինչպէս երբեմն Ոսկան Վարդապետ, հուսկ՝ իբր պատկառելի հեղինակ :

Մխիթար Աբբահօր հրատարակութիւններուն թիւը կը հասնի 32ի, որոնցմէ 12 հատ ինքնագիր : Ունի նաեւ ցարդ անտիպ մնացած գործեր :

Փոքրիկ դասաւորութիւն մը՝ ցոյց պիտի տայ անոր ուղղութիւնը եւ ծրագիրը բազմակողմանի.

Ս. Գրային.— Հրատարակութիւն Աստուածաշունչի, պատկերազարդ, (առանձնաբար նաեւ Սաղմոս, Աւետարան ու Նոր Կտակարան), Մեկնութիւն Մատթէի Աւետարանին, Մեկնութիւն Ժողովողին :

Լեզուական.— Բառգիրք հայկազեան լեզուի, քերականութիւն գրաբարի ընդարձակ, քերականութիւն աշխարհաբարի՝ տաճկերէն լեզուով. ունի նաեւ աշխարհաբարի քերականութիւն մը, ցարդ անտիպ, ընդարձակ :

Գրական.— Հոգենուագ տաղեր ու շարականներ :

Սրբազան մատեաններ.— Ինքնատիպ՝ երեք, Թարգմանածոյ գործերու հրատարակութիւն՝ 12, (ընդհանրապէս աղօթագիրք, կրօնական հոգեշունչ խոկումներու գրքոյկներ, քրիստոնէականներ) :

Նամակներ.— Աւելի քան 1500, չնկատած կորսուածները :

Այս բոլորէն՝ ծաւալով մեծղի եւ արժէքով հսկայական կը ներկայանան չորս հատ. Աստուածաշունչի հրատարակութիւնը, Մատթէի մեկնութիւնը, Գրաբարի եւ աշխարհաբարի քերականութիւնները, Հայկազեան բառարանը : Ահա քառեակ սիւները Մխիթարեան վերածնունդի տաճարին. միաժամանակ ուղեգիծը՝ Մխիթարի հետեւորդներու մշակութային ապագայ աշխատանքին : Հրատարակչական գործունէութիւն, ուսումնասիրութիւն նախնեաց բնագիրներու, Ս. Գրային ուսումներու արծարծում, լեզուական վերանորոգում, գրական մշակում, կրօնաշունչ ու սրբազան մատենագրութեան մղում :

Մեծ ու շքեղ գրադարանը՝ զոր հիմնեց Մխիթար, Ս. Ղազար կղզեակի վերանորոգութեան եւ կառուցումի աշխատանքներու վերջաւորութեան, պիտի դառնար խորհրդանիշ մշակութային վերածնունդին, ինչպէս եկեղեցւոյ շինութիւնը եղաւ՝ վանական ու կրօնական մարզին մէջ :

Եւ ի՜նչ գրադարան ... Վենետիկի նշանաւոր վարպետներու նրբաճաշակ արուեստի նմոյշ մը, ճարտարապետական ու նկարչական հմայք մը՝ այդ գրադարանը, Թիեփոլեան վրձինով :

Մեր տպագրութեան պատմութիւնը, մինչեւ այդ թուականը, հազիւ 500 հատոր գիրք կը հաշուէր. Մխիթարի շքեղ գրադարանը 35.000 հատորի տարողութիւն ունէր :

ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ

(Aux Champs)

կինը շունչ մը առաւ ու շարունակեց.

«Մենք զաւակ չունինք, առանձին ենք, ամուսինս ու ես... Մենք ձեր մանուկին հոգ կը տանինք... Պիտի ուզէի՞ք որ...» :

Գիւղացի կինը սկսաւ կամաց կամաց հասկնալ եւ հարցուց.

«Դուք կ'ուզէք մեր Շառլօն առնե՞լ... Օ՛հ, ո՛չ, ատիկա ըլլալիք բան չէ...» :

Աստր վրայ պարոն Տ'Իւվիէռ մէջ ինկաւ.

«Կինս ինքզինքը լաւ չբացատրեց... Մենք կ'ուզենք ձեր մանչուկը որդեգրել, բայց պիտի գայ ձեզ տեսնելու... Եթէ լաւ տղայ ըլլայ, ինչպէս ամէն բան հաւատացնել կուտայ թէ պիտի ըլլայ, մենք զայն մեր ժառանգորդը պիտի ընենք... Եթէ մենք ալ, պատահմամբ, զաւակներ ունենանք, անոնց հետ հաւասար իրաւունքով ժառանգորդ պիտի ըլլայ... բայց եթէ մեր խնամքները արդիւնք մը չտան, իր չափահասութեան, իրեն պիտի տանք քսան հազար Ֆրանքի գումար մը, որ փաստաբանի մը քով պահ պիտի դրուի, անմիջապէս, իր անունով... Եւ, քանի որ ձեր մասին ալ մտածեր ենք, ձեզի պիտի յատկացնենք, մինչեւ ձեր մահը, ամսական հարիւր Ֆրանք... Աղէկ հասկցա՞ք...» :

Գիւղացի կինը ոտքի ելած էր, փրփրած.

«Կ'ուզէք որ իմ Շառլօս ձեզի՞ ծախեմ... Օ՛, ո՛չ, ո՛չ... Մօր մը ատանկ բան չեն հարցներ... Ո՛չ, ո՛չ... Ատիկա ամօթ բան է, մեղք բան է...» :

Գիւղացին չէր խօսեր ու երեսը կախած կը մտածէր, բայց գլխու շարժումներով հաւանութիւն կուտար իր կնոջ ըսածներուն :

Տիկին Տ'Իւվիէռ, շատ յուզուած, սկսաւ լալ եւ ամուսնոյն դառնալով, հեծկլտուն ձայնով մը ու երախայի մը նման — որուն ամէնէն պարզ փափաքները գոհացում ստացած չեն — ըսաւ կցկտուր.

«Չեն ուզեր, Անրի, չեն ուզեր...» :

Ցետոյ, վերջին փորձ մը եւս կատարեցին.

«Բայց, բարեկամներս, մտածեցէք ձեր տղուն ապագային, անոր երջանկութեան մասին...» :

Գիւղացի կինը, զայրացած, անոր խօսքը կտրեց.

«Ամէն բան իմացանք, հասկցանք, ամէն բանի մասին մտածեցինք... կորսուեցէ՛ք գացէք եւ նայեցէք որ անգամ մըն ալ հոս ոտք չկոխէք... Շիտակ բան չէ երախայ մը այսպէս առնել տանիլ...» :

Աստր վրայ, Տիկին Տ'Իւվիէռ երբ դուրս կ'ելլէր, տեսաւ որ երկու ուրիշ փոքրիկներ ալ կային եւ թաց աչքերով ու կամքի տէր եւ չփացած կնոջ մը յամառութեամբ, որ չուզեր երբեք սպասել, հարցուց.

«Իսկ սա միւս պզտիկը ձերը չէ՞...» :

Հայր Թիւվաշ պատասխանեց.

«Ո՛չ, դրացիին պզտիկն է, կրնաք իրենց երթալ, եթէ կ'ուզէք...» :

Եւ ներս մտաւ տունէն, ուր կը թնդար իր զայրացած կնոջ ձայնը :

×

Վալէնները սեղան նստած էին եւ կամաց կամաց կ'ուտէին, իրենց երկուքին միջեւ դրուած պնակ մը, հացի շերտեր, որոնց վրայ կը քսէին խնայողութեամբ, դանակին ծայրով առնուած կարագ :

Պարոն Տ'Իւվիէռ վերսկսաւ իր առաջարկները, բայց աւելի վարպետութեամբ :

Երկու գիւղացիները իրենց գլուխը կը շարժէին իբրեւ մերժումի նշան : Բայց, երբ իմացան թէ ամիսը հարիւր Ֆրանք պիտի ստանային, իրարու նայեցան, նայուածքներով խորհրդակցեցան, շատ իրար անցած :

Բաւական երկար ատեն լուռ մնացին, չարչարուելով եւ վարանելով : Ի վերջոյ, կինը հարցուց.

«Մա՛րդ, ի՞նչ կ'ըսես...» :

Ամուսինը տխրարար ըսաւ.

«Ըսելիքս ան է որ նետուելիք չէ...» :

Աստր վրայ Տիկին Տ'Իւվիէռ, որ անհամբերութենէն կը դողդղար, խօսեցաւ պզտիկին ապագային, անոր երջանկութեան եւ այն դրամին մասին, զոր ան պիտի կարենար իրենց տալ, տարիներ ետք :

Գիւղացին հարցուց.

« Այդ ձեր ըսած հազար երկու հարիւր Ֆրանքի գումարը փաստաբանին առջե՞ւ պիտի խոստանաք...» :

Պարոն Տ'Իւվիէռ պատասխանեց.

«Բայց, ի հարկէ, վաղն իսկ...» :

Գիւղացի կինը, որ կը մտածէր, ըսաւ.

«Ամիսը հարի՛ւր Ֆրանք... Ատիկա բնաւ չի բաւեր որ մենք զրկուինք մեր պզտիկէն, որ քանի մը տարիէն գործի պիտի երթայ... Մեզի պէտք է հարիւր քսան Ֆրանք...» :

Տիկին Տ'Իւվիէռ, որ անհամբեր ոտքերը գետին կը զարնէր, անմիջապէս հաւանեցաւ եւ քանի որ կ'ուզէր երախան առնել տանիլ, հարիւր Ֆրանք տուաւ իբրեւ նուէր, մինչ իր ամուսինը թուղթերը կը պատրաստէր : Քաղաքապետը եւ իր դրացին, որոնք անմիջապէս կանչուած էին, սիրայօժար վկաներ եղան :

Եւ երիտասարդ կինը, պայծառ դէմքով մը, առաւ տարաւ մանչուկը որ կը պոռար, կը կանչէր — ինչպէս մէկը վաճառատունէ մը կ'առնէ կը տանի սիրուած առարկայ մը :

Թիւվաշները իրենց դրան շեմին վրայ կեցած, կը նայէին երախային որ կը մեկնէր լուռ, երեսնին կախ, թերեւս զղջալով իրենց մերժումին համար :

ԿԻ ՏԸ ՄՈՓԱՍԱՆ

(2 — Շար.)

ՊԱՏԱՌԻԿՆԵՐ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆԻՑ

(Զարենցի ծննդեան 70ամեակի առիթով)

Առաջին հանդիպումից Զարենցն ինձ վրայ արտակարգ ոչ մի տպաւորութիւն չթողեց: Նա սովորական մարդ էր, հայկական մեծ քիթով, կարճ ու մօտ, գլխի փոքր – ինչ թեքած ուսին: Նա խօսելիս անմիջապէս գրաւում էր իր աչքերին եւ հետաքրքիր խօսակցութեամբ: Նա հաւասար հետաքրքրութեամբ կը խօսէր մի երեխայի, մի աղջկայ եւ մի գիտնականի հետ:

Արփենիկ Զարենցը մեծ կամքի տէր էր եւ «զսպում» էր Զարենցի «տարօրինաութիւնները»: Արփիկը միջին գեղեցկութեամբ, զարգացած եւ կիրթ կին էր: Զարենցն այս կամ այն հիմնարկի հետ գործ ունենալիս յաճախ Արփիկին էր ուղարկում, ասելով.

— Արփիկ ջան, դու գնայ, եթէ ես գնամ կը բռնկուեմ եւ գործը կը փչացնեմ:

Զարենցը գտնւում էր ուղղիչ տանը, երբ Արփիկը ծանր հիւանդացաւ: Նրան տեղափոխեցին հիւանդանոց, որտեղ եւ վրայ հասաւ անժամանակ մահը:

Զարենցն ապրեց ողբերգական օրեր:

Տարիներ էին անցել: Մի օր, երբ «ինտուրիստում» Տիրվանդաղէն, Ալազանը եւ ես միասին ճաշում էինք, ներս մտաւ Զարենցը, սպիտակազգեստ, սեւ ու գեղեցիկ աչք – ունքով, սլացիկ հասակով մի աղջկայ հետ եւ նստեց մեր սեղանի մօտ:

— Ծանօթացէք Իզաբելայի հետ, կինս է, — ասաց Զարենցը բարձր տրամադրութեամբ:

Ալազանը առաջարկեց խմել Զարենցի եւ Իզաբելայի կենացը: Բոլորս էլ շնորհաւորեցինք նորապսակներին:

Հպարտ գլուխը բարձրացնելով, Տիրվանդաղէն ասաց.

— Զարենց, այն փաստը որ Իզաբելան իմ հայրենակիցն է, ընտանիքի լաւ մայր կը լինի: Ձեր կենացը. ցանկանում եմ, որ ձեր հայկական օջախը անմար մնայ:

Իզաբելայի դէմքին կարդացւում էր նրա հոգու ազնուութիւնը եւ բարի ու հեզ բնաւորութիւնը:

Իզաբելային հարցրի, թէ ի՞նչպէս եւ ո՞րտեղ հանդիպեց Զարենցին: Նա պատմեց հետեւեալը.

— Ես մանուկ հասակից տեղափոխուել եմ Մոսկուա, մօրաքրոջս մօտ: Աւարտեցի ռուսական տեխնիկումը եւ եկայ Հայաստան՝ ծնողներիս տեսութեան: Մի օր ես եւ հայրս Աբովեան փողոցում զբօսնում էինք: Հանդիպեցինք Զարենցին: Նա հայրիկիս հին ծանօթներից էր: Իմ հայրը տպագրական բանուոր Աւետիս Կոդաբաշեանն է:

— Ծանօթացիր, աղջիկս է, նոր է եկել Մոսկուայից, — ասաց հայրս:

— Շատ ուրախ եմ, — ասաց Զարենցը ինձ ձեռք տալով ու մի լաւ նայելով: Եւ յանկարծ հայրիկիս դառնալով ասաց. — Ինչ չքնաղ աղջիկ ունես, Կոդաբաշով: — Ու մեզանից էլ պոկ չեկաւ. եկաւ մեր տուն, ծանօթացաւ մեր ընտանիքի հետ: Այսպէս մի շաբաթ գնաց ու եկաւ: Մի օր էլ վարդերի մի մեծ փունջ ձեռքին մեր տուն մտաւ, ծաղկեփունջն ինձ տուեց ու հայրիկիս դիմելով ասաց.

— Ընկեր Կոդաբաշեան, Իզաբելան ինձ շատ դուր եկաւ, ես ուզում եմ, որ նա դառնայ իմ կեանքի ընկերուհին: Խնդրում եմ տաք ձեր համաձայնութիւնը:

Բաւական խօսելուց յետոյ Զարենցը գնաց: Յետոյ նա սկսեց յաճախ այցելել մեզ: Եւ ես տուի իմ համաձայնութիւնը:

Անցան ամիսներ: Ծնուեց Զարենցի անդրանիկ զաւակը: Նա իր առաջին կնոջ՝ Արփենիկի անուամբ մկրտեց նրան:

Արփիկից երկու տարի յետոյ ծնուեց Անահիտը, որ հօրն էր նման: Զարենցն այս կապակցութեամբ խոր վիշտ էր ապրում եւ յաճախ կրկնում էր.

— Այ տղերք, դուք պատկերացրէք՝ աղջիկը Զարենցի տեսքով, Զարենցի քիթով ու Զարենցի բոյով: Ես այդ աղջկան կը չպրտեմ պոչպամբից:

Անահիտին տեսնել չէր ուզում, իսկ Արփիկին սիրում էր ու ասում.

— Լաւ է, Արփիկը դէմքով մօրն է նման, տայ Աստուած, որ խելքով էլ ինձ նմանուի... Իսկ Աղոկը (այսպէս էր կոչում Անահիտին) դէմքով ինձ է նման, վայ թէ խելքով էլ մօրը նմանուի, այն ժամանակ ես կը խելագարուեմ:

Մի անգամ մեր տանը Զարենցը Թաչկինակի փոխարէն մի մեծ չոր հանեց գրպանից եւ շրթունքները մաքրեց:

— Ի՛նչ փոքր է Թաչկինակդ, — կատակեցի ես, — ի՞նչ է, Թաչկինակ չունե՞ս:

— Մարօ ջան, ինչ բոժիկս ծնուեց, ես հրաժարուեցի Թաչկինակից. էս բոժիկիս բարուրի չորն է, գրպանս եմ դրել, որ միշտ նրա հոտը զգամ:

Անցան տարիներ: Մի օր Աբովեանում զբօսնելիս Զարենցը մի մեծ և վարդագոյն չոր հանեց գրպանից եւ դէմքի քրտինքը սրբեց:

— Էդ ո՞ւմ բարուրի չորով ես երեսդ սրբում, — հարցրի ես ծիծաղելով:

— Աղոկի:

— Վայ, էդ ի՞նչպէս եղաւ որ Աղոկին սիրեցիր:

— Գիտե՞ս ինչ, Մարօ ջան, ես տեսնում եմ, որ Աղոկի քիթը գնալով փոքրանում է, խելքով էլ ինձ է նմանւում:

Մի օր, առաւօտեան, մեր տուն եկաւ Զարենցը եւ, անսահման յուզուած, Ալազանին հարցրեց.

— Ա՛յ տղայ, Ալազան, մի պաղոնի բան եմ լսել, բայց ականջներիս չեմ հաւատում: Ասում են, թէ Փարիզից հեռագրել են Ազատին, որ Կոմիտասի մարմինը ընդունի եւ Երեւանում թաղի: Բերիան հեռախօսով խօսել է Ազատի հետ եւ ասել. «Լսել եմ Փարիզից ինչ որ հոգեւորական ես բերում, որ Երեւանում թաղես: Ես կտրականապէս արգիլում եմ: Մենք հոգեւորական թաղելու աւելորդ գումարներ չունենք»:

— Այո՛, դժբախտաբար ճիշդ է, — ասաց Ալազանը, — բայց բարեբախտաբար հեռագիրը ուշ է տեղ հասել եւ Կոմիտասին բերող նաւն արդէն լողում է Միջերկրական ջրերում...

— Այ տղայ, ճի՞շդ ես ասում, էդ ի՛նչ լաւ բան եղաւ, — ուրախացաւ Զարենցը: Ապա նորից լրջացաւ, նորից մռայլուեց եւ ասաց.

— Ինչ որ հոգեւորակա՛ն: Մի՞թէ Կոմիտասը հայ ժողովրդի համար ինչ որ հոգեւորական է: Ողորմելիներ...

Զարենցը յարգանքով էր խօսում Ազատի Խանջեանի մասին, եւ ես յաճախ էի նըրանից լսում.

— Ա՛յ տղայ, հայ ժողովուրդը շատ մեծութիւններ է տուել, որոնցից մէկը մեր պայծառ Ազատն է:

— Ա՛յ տղայ, նա հայ գրականութիւնն աւելի լաւ գիտի, քան մենք՝ գրողներս: Իմ կարծիքով, նա թաքնուած բանաստեղծ է: Տեսա՞ր, Մեծարենցին անգիր գիտէր եւ մեզ ամաչեցրեց:

Ալազանի բանտարկութեան երրորդ օրն ինձ մօտ եկաւ Զարենցը:

— Ա՛յ աղջի, մեր բոլոր տղերքին բանտարկեցին: Պատմիր տեսնեմ, ի՞նչ ասացին, ի՞նչ անուն դրին...

— Մի անուն դրին, էլի, — լացով պատասխանեցի ես ու մանրամասնօրէն պատմեցի: Թուեցի նաեւ, թէ ինչ գրքեր տարան:

— Գրքեր տարան...

«Գրքեր տարան» խօսքը Զարենցի ըղեղում չտեղաւորուեց, նա ինձ նորից կրկնել տուեց, ես նորից թուեցի՝ Աբովեան, Րաֆֆի, Նարեկացի, Խորենացի, Մեծարենց...

— Ա՛յ քեզ նորութիւն... Ուրեմն հայ գրողը այդ գրքերը կարդալու իրաւունք չունի՞:

Ապա մի փոքր լռութիւնից յետոյ, առանց մի խօսք ասելու, սենեակի դուռը ուժեղ բացեց եւ նոյն ուժգնութեամբ էլ ծածկեց ու գնաց:

Որոշ ժամանակ անց գնացի Զարենցի մօտ, բայց հանդիպեցի Իզաբելայի արտասուալի աչքերին:

— Զարենցին բանտարկեցին: Մարօ ջան, ի՞նչ անեմ, ո՞ւր գնամ, չգիտեմ:

Այդ օրը ես մնացի Իզաբելայի մօտ, անմխիթար խօսքերով իրար մխիթարեցինք ու լացինք:

1937 թուականի Նոյեմբեր 29ին ինձ էլ բանտարկեցին: Կէս ժամ յետոյ իմ խըցիկը բերին խելակորոյս Իզաբելա Զարենցին:

Նա լալով գիրկս ընկաւ:

— Մարօ ջան, Բոժիկիս ու Աղոկիս տըրամուայի գծերի վրայ թողեցի: Ա՜խ, Աստուած իմ, ի՞նչ եղան բալիկներս...

Իմ խցիկը բերին նաեւ Եւգինէ Գալոյեանին, Աստղիկ Եսայեանին, Ժենիա Թաթարեանին եւ Մուղդուսու քրոջը՝ Մարիային:

Երեկոյեան մեզ փոխադրեցին կենտրոնական բանտ: Երեք ամիս յետոյ մեզ տեղափոխեցին մի այլ կամերա. նա մաքուր էր, արեւոտ եւ գտնւում էր երկրորդ յարկում:

Պառկեցի անկողնուս վրայ եւ նայեցի պատերին: Յանկարծ աչքիս ընկաւ Զարենցի ձեռագիրը:

— Աղջիկնե՛ր, այստեղ եկէք, այս կամերայումն է ապրել Զարենցը, ահա նայէք, նրա ձեռագիրն է, իր քայլուածքի պէս ծուռ, մռայլ ու անկանոն:

— Եղիշէի պոչերն է, — հաստատեց Իզաբելան: Զորս պատերի վրայ էլ վերից վար գրուած էր: Մի քանի բան կարողացանք կարդալ. «իմ բալիկին», «Իզաբելա»...

Տաս ամիս յետոյ մեզ տեղափոխեցին ընդարձակ եւ արեւոտ մի այլ կամերա: Իւրաքանչիւր երկու հոգու տրուեց մի մահճակալ: Ես եւ Իզաբելան քնում էինք միասին: Մի օր էլ եկան հիւսները եւ պատուհանները ծածկեցին փայտեայ թեքցանցերով:

— Զարենցի կինը ձեզ մօ՞տ է, — շշուկով հարցրեց հիւսներից մէկը:

— Այո, մեզ մօտ է, — նոյն շշուկով եւ ուրախացած ասացի ես: — Ի՞նչ է, նամա՞կ էք բերել:

— Ոչ, Զարենցն այս գիշեր մահացաւ, — սրտի մորմոքով ասաց հիւսնը:

Ես չանթահարուած ընկայ անկողնուս ու լաց եղայ: Ինձ մօտեցան Մարգօ Երզնկեանն ու Վերգինէ Գալոյեանը եւ հարցրին յանկարծակի լացիս պատճառը: Ես յայտնեցի հիւսնի ասածը:

— Մարօ ջան, ինչո՞ւ ես լալիս, — հարցրեց Իզաբելան:

— Ոչինչ, հէնց այնպէս, տխրեցի. — ասացի ես:

Թէ որ օրն էր, որ ամիսը, դժուարանում եմ ասել: Իմ կարծիքով, դա Նոյեմբեր կամ Դեկտեմբեր ամիսն էր. տըրամադրիկ բակում զբօսնում էին տաք վերարկուներով:

Հիւսների ասածը շշուկով տարածուեց ամբողջ խցիկում: Բոլորն էլ լուռ արտասւում էին. արտասւում էր նաեւ Իզաբելա Զարենցը, առանց բանի էութիւնը իմանալու, հէնց այնպէս՝ ազդուած ընդհանուր տրամադրութիւնից:

ՄԱՐՕ ԱԼԱՋԱՆ

Ծերունազարդ հիմնադիրը, նամակներով, իր քարոզիչ վարդապետներուն կը յանձնարարէր ձեռագիրներ հաւաքել՝ Հայաստանի զանազան գաւառներէն, նոյնպէս գրքեր գնել, որպէսզի հնարաւոր ըլլար վերածնունդը լուսաւոր:

Իր մանկութեան օրերուն, Հայաստանի վանքերէն մէկուն մէջ, ականատես եղած էր այն ամօթալի վարմունքին, զոր տեղւոյն պահապանները ունէին ձեռագիրներուն հանդէպ, մինչեւ իսկ ծով թափելով զանոնք, մաքրելու համար միջավայրը, երբ բարձրաստիճան անձնաւորութիւն մը պիտի այցելէր իրենց. այդօրէն՝ Մխիթար կը պաշտէր ձեռագիրները, որոնց վրայէն յօրինած էր իր անձնական Ոսկեփորիկը, որոնց յարատեւ ընթերցումով՝ լուսաւորութեան ճաճանչներ հաւաքած էր: 200է աւելի ձեռագրական փոքր հաւաքածոյ մը արդէն կը ձեւանար Ս. Ղազարի մէջ, իր օրով:

Մխիթարի կեանքը իր վերջալոյսին կը յանգէր այլեւս. բայց Մխիթար ինք՝ արշալոյս մը խանդավառ, վաղը պիտի ծագէր դարձեալ՝ աւելի փայլուն ու պայծառ:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(3 - Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (159)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Արդեօք Օպէ՞նը դտնուեցաւ:

— Հիմակուհիմա ո՛չ, բայց վստահ եմ որ շատ չանցած ան ալ պիտի գտնենք, պատասխանեց Վիտօք:

Մանօն անմիջապէս գլխուն գլխարկ մը անցուց եւ ուսերուն ալ ցփսի մը նետեց, մինչդեռ Վիտօք իւրովի կը փափսար.

— Աստուա՛ծ իմ, թող մի՛ տար որ այդ աւազակը զաւակներուս մէկը բաբոյապէս փճացնելէ ետք միւսն ալ սպաննէ...:

Եւ չորսը մէկէն կառք մտան...:

ՍՐՏԻՆ ԱՂԱՂԱԿԸ

Շէրիզի դղեակին ընդարձակ դահլիճին մէջ, Մառի-Թէրէզ, գլուխը Վօփալէի մայրապետին ուսին դրած կը խօսակցէր: Մայրապետը իր կախեբեւութիւնը մէկդի ձգած, բարեսրտութեամբ զայն կը դիտէր:

— Սիրելի հօրաքոյրս, շատ չանցած պիտի տեսնէք որ իմ ըսածս պիտի ըլլայ եւ Օպէն Տէրմօնին անմեղութիւնը երեւան պիտի ելլէ...: Պարոն Վիտօքը ըսաւ հօրս որ ամէնէն ուշը մինչեւ իրիկուն պիտի հաստատէ անոր անմեղ ըլլալը...: Ես կը հաւատամ այդ մարդուն եւ վստահ եմ որ իր խօսքը պիտի բանէ...: Խօսած ատենը աչքերուն մէջ նայեցա՞ք մէյ մը... կորովի, հաւատարմութեան եւ անկեղծութեան կրակ մը կը վառէր անոնց մէջը... սիրտս անանկ կ՚ըսէ թէ Վիտօքին ըսածները իրաւ էին...:

— Աղջիկս, այս անցած դարձածներուն մէջ իրաւ խելք չհասնելիք խորհրդաւոր բաներ մը կան, բայց ինչ որ ալ ըլլայ, չեմ կրնար հաւատալ որ Ռօշ-Պէրնար մարքիզին պէս ազնուական մը բախտախնդիր մը, ոճրագործ մը եղած ըլլայ, պատասխանեց մայրապետը: Չէ՛, ըլլալի՛ք բան չէ, օրիորդ Եօլանին ո՞ւրտեղը սենեկապանուհին կը նմանի որ կ՚ելլէն ատանկ սուտ խօսքեր կը նետեն վրան, բնաւ չեմ հաւատար որ այդ սիրուն աղջիկը ատենին տիկին Վիտօքին քով սպասուհի եղած ըլլայ...: Սա ալ չմոռնամ ըսելու որ, սիրելի աղջիկս, ես այդ տիկին Վիտօքին բնաւ չհաւնեցայ, խօսելու եղանակը բնաւ չսիրեցի... առանց ձեւականութեան, համարձակօրէն խօսքի մէջ կը խառնուի... բնաւ նկատի չառներ որ դիմացինը ո՞վ է, որո՞ւն հետ կը խօսի:

— Սիրելի հօրաքոյրս, թոյլ տուէք սակայն որ ես ձեզի համակարծիք չըլլամ...: Ընդհակառակն, ես ալ շատ սիրեցի տիկին Վիտօքը, մէկ տեսնելուս, մեծ վստահութիւն ներշնչեց ինծի...:

— Աղջի՛կ, աղջի՛կ, քու խելքդ գլխէդ գացեր է...:

— Չէ՛ հօրաքոյր, ատանկ չէ: Տիկին Վիտօքին ըրած ամբաստանութիւնները որոշ հիմի մը վրայ դրուած էին, իր ձայնին մէջ անկեղծութեան համոզիչ շեշտ մը կար, բացարձակ համոզումով կը խօսէր եւ բնաւ ճիգ չէր թափեր խօսած միջոցին եւ չափէն աւելի ազդուած կ՚երեւէր, անանկ որ, չեմ կարծեր որ մարդ երբ անիրաւ ըլլայ պիտի կարենայ այդ աստիճան առաջ երթալ...: Անշուշտ այդ միջոցին դուք ալ ինծի պէս տեսաք օրիորդ Եօլանի դողդղալը եւ պալանձիլը:

— Խեղճ աղջիկը ամօթէն գետնին տակ անցաւ, ի՞նչ ընէր...:

— Ատկէ զատ, սա՛ ալ կայ որ, Վիտօք ի՞նչ շահ պիտի ունենայ հօրս չափ ազդեցութիւն ունեցող մարդու մը հետ պայքարելու մէջ, ձեռքը ի՞նչ պիտի անցնի եթէ որոշ պատճառ մը չկայ մէջտեղը, ինչո՞ւ ատանկ ազդեցիկ եւ ամէնքէն յարգուած մէկուն մը դէմը ելլէ եւ զայն ամբաստանէ... վերջապէս Վիտօքի պէս անուանի դաղտնի ոստիկան մը Օպէն Տէրմօնի անմեղ ըլլալուն վրայ ինչո՞ւ պնդէ եթէ ձեռքը փաստեր չունի եւ եթէ համոզուած չէ: Չէ՛, չէ՛, հօրաքոյր, չի կրնար ըլլալ, անոնք բացարձակապէս իրաւունք ունին, եւ ատոր համար է որ, մինչեւ իրիկուն այս գործին վրայ լոյս մը տարածելէ ետք այն համոզման հասայ թէ այլեւս վախնալու կամ կասկածելու որեւէ պատճառ չէ մնացած, եւ ատոր վրայ սիրտս հանդարտեցաւ: Դուք ամէնքդ ալ անանկ կը կարծէք թէ Օպէ՛նն է յանցաւորը. ա՛ն է մեղաւորը, բայց ես բնաւ չեմ հաւատար թէ Օպէն գողութիւն եւ մարդասպանութիւն գործած ըլլայ, եւ կը շնորհաւորեմ ինքզինքս ատանկ ըլլալուն համար:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ երեսուն ֆրանք, Պոսթընէն Տիկին Սիրանուշ Մալխասեանէ, Վիէն իր այցելութեան առթիւ :

ԾԱԽՈՒ Է

Կանանց սափրիչի խանութ մը, շատ բանուկ եւ կեդրոն տեղ մը, նպաստաւոր գին : Հեռաձայնել կէսօրէ ետք ԴԱԽԻԹԵԱՆ, 878 – 34 – 91 :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Պուլկարիայէն Յակոբ Ս. Եազըճեան կը փնտռէ իր ազգականը Թորգոմ Կոտկեան, Ատափազարցի, ծնած 1901ին : Հայրը 1910ին քահանայ ձեռնադրուած է Պոլիս եւ Ստենքա ու Պէյքոզ ղրկուած : Ինք 1922ին Փարիզ մեկնած է եւ մինչեւ 1925 թղթակցած է իր ազգականին հետ որ միշտ Ֆիլիպէ է : Լաւ կօշկակար էր :

Կը խնդրուի տեղեկացնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

×

Կազարեան Սուրէն Գէորգի ծնած Արմավիր 1914ին : Ռազմաճակատ գացած է 1941ին, իրմէ վերջին նամակը ստացուած է Պոլտավայէն : Զինքը կը փնտռէ իր մայրը՝ Կազարեան Մաղիկ Գրիգորի, քոյրերը Շողիկ, Աստղիկ, Սիրանոյշ եւ եղբայրը՝ Գրիգոր : Իրենց հասցէն է Երեւան, Նոր Արէշ, փողոց 8, տուն 24 : Կարելի է տեղեկացնել Տիկին Տէր-Յակոբեանի,

11, Rue Robert Dupont
92 — ASNIERES (FRANCE)

×

Արտաշատի շրջանի Բերդանուշ (Օղորբէքլու) գիւղի բնակիչ Սամուէլ Աղիղեան Աղիղի : Մօր անունը Լուսիկ, քրոջ անունը Ասլի, քրոջ որդու անունը Աղիղ, փեսայի անունը Ջամօ, իրեն կնոջ անունը Պայծառ : Իմացնել Լութֆիկ Քէշիշեանի, 8 Րիւ Ատոլփ Պոխֆօ, 92 Անիէռ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon , 92 SEVRES
կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Ուսումնական 1967 – 1968
տարեշրջանին

Կ'ընդունուին ուսումնասէր ու բարեկիրթ պատանիներ, 11 տարեկան հասակէն սկսեալ, Երկրորդական վարժարանի ռեւէ դասարանի աշակերտ, նաեւ շրջանաւարտներ. պայմանաւ ունենան իրենց տարիքին համապատասխան դասարանի նիշերուն միջինը, և մանաւանդ ընդունակ ըլլան ու փափաքին նուիրուիլ եկեղեցական ասպարէզի, Հայ Եկեղեցւոյ ծառայութեան մէջ :

Արձանագրուելու համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի Կրթ. Մարմինը կը յայտնէ թէ դպրոցը կը բացուի Սեպտ. 21ին, Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 9ին :

Կ'ընդունուին վեց տարեկանէն վեր բոլոր հայ մանուկները :

Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ղազարեան Հայկուշ Տիգրանի եւ որդին՝ Բաղէշտ կը փնտռեն իրենց ամուսինն ու հայրը՝ Սարգիս Բագրատի Ղազարեան, ծնած 1907ին, Նոյեմբերեանի շրջան Կողբ գիւղը : Ապրած է Կիրովական ուրկէ բանակ մեկնած է : Ներկայիս կինը կ'ապրի Երեւան, վերին Զէյթուն, Երիտասարդութեան փողոց, 2 տուպիկ, 6 շէնք, առաջին մուտք, 11րդ բնակարան : Տեղեկացնել՝

Mr. S. BABIKIAN
28, Ave. Ste. Lucie
92 — ASNIERES (FRANCE)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

×

Շահմուրատեան Շաւարշ Կարապետի, Հոկտեմբերեանի շրջանէն կը փնտռէ Կարապետեան Գուրգէն Շաւարշի, իր կնոջ անունը՝ Հայկուշ, եղբօր կնոջ անունը՝ Զարուհի :

Տեղեկացնել վերոյիշեալ հասցէին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

Ո՞ՒՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Գին 3 ֆրանք

Գիրք մը, որու ընթերցումը հաճոյք է, վայելք է եւ մխիթարութիւն :
Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

travaux de peinture et de décoration de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22, rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱԽԻԼԻ Կրօն. Ընկերակցութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ (Սեպտ. 16) ժամը 21ին : Օրակարգ, ընտրութիւն նոր վարչութեան : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ (16 Սեպտեմբեր)ին, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան սրահին մէջ :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՑԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ » ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Երբ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԵՑԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով «չապրառուած» պաստառներ : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ հեղանկարներ, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոյթներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI 12 Septembre 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 111008 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.007

ՂԵԿԱՎԱՐԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Ղեկավարեալ աշխատանքը պատասխանատուութենէ հեռու պահուած աշխատանք է :

Ընդհանուր եւ ներդաշնակուած աշխատանք, որուն նպատակն է համադրօրէն հասնիլ առաջադրութեան մը յաղթական պսակումին :

Ան կը հետամտի ուժերու խնայողութեամբ եւ հարուածային ճիգերով սեւեռուն նպատակի մը իրագործման :

Խաչաձեւումներ, ուժերու աննպատակ սպառում եւ չնչատ որոնումներ մաս չեն կազմեր ղեկավարեալ աշխատանքներու :

Ընդհակառակն անով հետապնդուածը խոուն նուաճումներ եւ յաղթանակներ են :

Ղեկավարեալ աշխատանքը կ'ենթադրէ կարգապահութեան օրէնքներուն ենթակայ հաւաքական գործունէութիւն :

Այդ գործունէութիւնը նպատակ պէտք է ունենայ լուսաւոր եւ առողջ առաջադրութիւններ եւ սեւեռակէտ :

Տարտամը, թարթափածը, պատահականն ու գլխուածականը մաս չեն կրնար կազմել ղեկավարեալ աշխատանքին :

Ընդհանրական բաղձանքներու արտայայտութեամբ եւ ծանր որոշումներէ բըխած առաջադրութիւններով կենսաւորուած, ղեկավարեալ աշխատանքը նպատակ պիտի ունենայ հաւաքական շահերու եւ իրաւունքներու ներդաշնակ եւ լիարեւուն գործունէութիւնը :

Ջանդուածներ, բազմութիւններ եւ համայնքը կամ ազգը բաղկացնող չարքերը օղակներն են ղեկավարեալ աշխատանք տանող ամբողջականութեան ղեկավարութեան, որ իբր որակ եւ արժէք, պէտք է ունենայ համայնական վստահութիւնը ինք պաշտօնի կոչող բաղկացուցիչ մասնիկներուն :

Ղեկավարեալ աշխատանք կը տարուի հոն ուր չկան խաչաձեւումներ, կամաւոր կամ անգիտակից :

Երկու պարագային ալ ժխտում միացեալ ճակատի :

Եւ ուր կը պակսի, դէթ վերելքի եւ գոյապահպանման հարցերու մէջ, միացեալ ճակատ, ժամանակավրէպ գործեր են կատարուածները. ժխտական եւ ապարդիւն :

Ուժերու խնայողութեան պահանջ մը կայ հրամայական՝ առանձնապէս տկար եւ փոքր ազգերու եւ համայնքներու համար :

Ղեկավարեալ աշխատանքը կ'ենթադրէ համադրական ճիգեր, տակաւին, իրերհասկացողութիւն եւ յարգանք այն նպատակներուն հանդէպ, որոնք արիւնի ճամբով կտակուած են մեռնողներէն ապրողներու :

Ղեկավարեալ աշխատանքը համազգային պահանջ մը ըլլալով հանդերձ, չի դադրիր ներքին պահանջը ըլլալէ համագային բաղկացնող հատուածներուն, միութիւններուն եւ յարանուանութիւններուն համար :

Կտորակուած իրենք իրենց մէջ, անոնք իրենց հերթին ղեկավարեալ աշխատանքը կենսագրելու, շնչատելու պատճառ կը դառնան :

Եթէ չունինք միացեալ ճակատով տարուած անհրաժեշտ ղեկավարեալ աշխատանք, աշխատինք դէթ յարանուանական, միութենական, հատուածական ներքին ճակատները հեռու պահել յաւելեալ խաչաձեւող ղեկզակներէ, որոնք այլապէս մնաս են բեղուն գործունէութեանց համար :

Կարգապահական ոգին կ'ենթադրէ աննպատակ ուժերու խնայում :

Տակաւին, կը հետամտի հարուածային գործունէութեան, արդիւնքի մը հասնելու համար :

Աննպատակ խաչաձեւումներն ու քննադատութիւնները, ձեռնածալ բամբասանքներն ու կրաւորական կեցուածքները, նոյնքան վնասակար են, որքան ուղղակի պայքարներ : Երբ սկսուած գործեր կան, որոնց վախճանի մը հասցուիլը կ'ենթադրեն ուժերու համագործակցութիւնը, սըխալ է լծուիլ քանդիչ աշխատանքներու :

Ղեկավարեալ աշխատանքը մաս կը կազմէ քաղաքական փորձառութիւն ունեցող ժողովուրդներու :

Ղեկավարութեան մը ազդանուէր գործունէութիւնը՝ վարկածական ճշմարտութեան անունով քանդել, արարքն է անոնց, որ չունին բիւրեղացած տեսակէտ ազգային շահերու մասին :

Մեր ժամանակները փոխն ի փոխ կը դնեն մեզ այս երեւոյթով խանդավառ ամբոխներու արարքներուն առջեւ :

Հոն ուր ղեկավարեալ աշխատանքը համագործակցօրէն աշալ կը տարուի, արդիւնքը կ'ըլլայ դրական եւ խոստուն : Հոն ուր կը բացակայի այդ ոգին, ու խաչաձեւումներն ու ժխտումները կը շարունակեն խանձղաձել հրապարակը, տեղատուութիւնը կը մնայ ցաւալի իրողութիւն :

Ղեկավարեալ աշխատանք, բոլորէն յարգուած ու բոլորին վստահութիւնը վայելող ղեկավարութեան մը կողմէ, բարիք մըն է ամէն տեղ : Ազգերու վերելքը պահանջ ունի մէկէն եւ միւսին, հաւասարապէս :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՈԳԵԿՈՉԵՑ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԿՈՉՈՒՄԸ

Շաբաթ օր Նախագահ տը Կոլ կ'այցելէր Աուշվիցի բնաջնջման կայանը, հոն ուր Հիթլեր ուզեց լուծել Հրէական Հարցը, ինչպէս Թուրքը փորձած էր լուծել Հայկական Հարցը :

Ոսկէ Մատեանին մէջ, տը Կոլ կ'արձանագրէր.— «Ի՛նչ տխրութիւն, ի՛նչ խորշում, եւ հակառակ ամէն բանի, մարդկային ի՛նչ յոյս» :

Կիրակի օր Նախագահ տը Կոլ կ'այցելէր Դանցիկ, զանազան ճառեր ալ կը խօսէր, ամէնէն ուշադրաւը կը նկատուի այն ճառը զոր արտասանած է Կոտինիա, իրեն ի պատիւ տրուած ճաշին վերջաւորութեան : Արդարեւ ահա թէ ի՛նչ կ'ըսէր տը Կոլ.— «Եղած էք մեծ երկիր մը ըլլալու համար : Հիմա որ յաղթահարած էք ձեր դժբախտութիւններուն եւ սահմանային ձեր դժուարութիւններուն, ձեր յաղթանակով որ նաեւ մերն է, պէտք է հեռուն նայիք : Ֆրանսա խրատ չունի տալիք Լեհաստանի, բայց հարկ եղածին չափ բարեկամութիւն եւ յարգանք ունի անոր հանդէպ որպէսզի դոհ ըլլայ նոր կոչումէն, որ ձերն է : Կը յուսայ թէ քիչ մը աւելի հեռու կը տեսնէք, գուցէ քիչ մը աւելի մեծ քան ինչ որ ըրիք ցայսօր : Այն խոչընդոտները որոնք այսօր անյաղթահարելի կը թուին, անկասկած պիտի կարենաք յաղթահարել, կը հասկնաք թէ ի՛նչ կ'ուզեմ ըսել...» :

Քաղաքական բոլոր դէտերուն համար, ակնարկութիւնը շատ յստակ է : Նախագահ տը Կոլ կ'ուզէ մղել Լեհաստանը որ զարկ տայ աւելի ազատ քաղաքականութեան մը :

Նոյն օրը, Նախագահ տը Կոլ նախ կըտանիք այցելած էր (Նախկին Տանցիկը) եւ ներկայ եղած պատարագին Օլիվայի Եկեղեցւոյ մէջ : Ծաղկեպսակ մը դրած է Կոտնցքի Ֆրանսական գերեզմանատունը : Պտըտած է քաղաքին հին թաղերը եւ զաւառին աղդ. Խորհուրդին նախագահին ըսած — երբ գինքը կ'ընդունէր — «Կ'ողջունեմ Կոտնցքը, յաղթանակի, մեծութեան եւ Լեհաստանի ապագային խորհրդանիշը : Լեհաստան մեծ երկիր մըն է, ծովային մեծ սահմանով մը, որ, ուրեմն, հեռաւոր հեռանկարներ ունի աշխարհի ընդմէջէն եւ չի կրնար գոհանալ զուտ ցամաքային կոչումով մը» :

Այս նախադասութիւնն ալ անմիջապէս մեկնաբանութեան առիթ տուած է եւ նըկատուած իբրեւ նոր քաջալերանք մը, բաւականյստակ կերպովարտայայտուած, որ Լեհաստան չսեղմուի իր սահմաններուն մէջ :

Զապրզի մէջ ալ (Նախկին Հինտէնպուրկ) Նախագահ տը Կոլ յայտարարած է «Կեցցէ՛ Զապրզը, լեհական քաղաքներուն ամէնէն լեհը», կը կարծուի թէ, այս յայտարարութիւնը չի վնասեր Ֆրանքեւգերման յարաբերութեանց :

Պոնի կառավարական շրջանակները կը չեշտեն թէ տը Կոլ նման յայտարարութիւններ ըրած է արդէն անցեալին եւ ոչ ոք իրար անցած է Օտէր Նայս սահմանին մասին : Ֆրանսական տեսակէտը ծանօթ է : Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Գերմանիոյ կառավարութիւնը վճռած է չյուզուիլ «ամէն անգամ որ զօրավարը կոկորդը կը մաքրէ Վարշաւայի մէջ» :

ԿԻՊՐՈՍ

ՅՈՅՆ-ԹՐՔԱԿԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՆ

Յունաստանի եւ Թուրքիոյ վարչապետներուն երկու օրուան խօսակցութիւնները վերջացան առանց մեծ արդիւնքի : Այս առթիւ հրապարակուած միացեալ զեկոյցը կ'ըսէ.— «Երկու երկիրները համաձայնած են որ միասնաբար աշխատին վերջ դնելու համար Կիպրոսի հարցին» :

Միշտ ըստ զեկոյցին, երկու վարչապետները ընդունած են որ իրենց երկու երկիրներու շահերը սերտ գործակցութիւն կը պահանջեն, մանաւանդ տնտեսական գետնի վրայ : Համոզուած են նաեւ որ իրենց երկու երկիրներու տնտեսական զարգացումը խաղաղութիւն եւ ապահովութիւն կը պահանջէ :

Խօսակցութիւնները յոյն եւ թուրք ներկայացուցիչներու միջեւ նախատեսուածէն շատ աւելի երկար տեւած են, այն պատճառաւ որ վարչապետ Տէմիրէլ ստիպուած եղած է հրաժարիլ այն ճաշէն զոր Հիւսէյն կուտար իրեն ի պատիւ :

Քաղաքական դէտերու համաձայն, հրապարակուած զեկոյցին անորոշ ոճը կը նշանակէ թէ երկու վարչապետները ընդունելի ոչ մէկ լուծում կրցած են գտնել Կիպրոսի համար : Յոյն վարչապետին տուած ճաշէն ետք, ի պատիւ Թրքական պատուիրակութեան, Թուրքիոյ վարչապետը՝ Տէմիրէլ յայտարարած է.— «պէտք է շարունակենք հասկացողութեան մթնոլորտին մէջ փնտռել այն միջոցները որոնք թոյլ պիտի տան ստեղծելու ճշմարիտ բարեկամութիւն մը եւ իսկական գործակցութիւն մը» : Յունաստանի վարչապետն ալ՝ Քոլլիաս բարի գալուստի իր խօսքերուն մէջ յայտարարած էր. թէ երկու երկիրները պէտք է խաղաղութեան մէջ ապրին «որպէսզի տնտեսական զարգացումները յառաջդիմեն արագօրէն : «Համոզուած եմ, աւելցուցած է Քոլլիաս, որ մեր երկու կառավարութեանց միացեալ ճիգը կրնայ նպաստել այս արդիւնքին շինարար կերպով» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Մոշէ Տայեան, անգամ մը եւս ամբարտաւան խօսքեր արտասանած է, որոնք անշուշտ չեն նպաստեր իրենց դատին : Սընտէյ Թայմզին տեսակցութիւն մը շնորհելով, յաղթական զօրավարը ըսած է թէ չեն կրնար այլեւս ներս առնել արաբ գաղթականները, որպէսզի իրենց տուները վերադառնան, վասնզի անոնց համար տեղ չկայ : Մէկ միլիոն հրեայ կայ տեղաւորելիք : Կը կարծուի թէ վարչապետ Էշքոլ գոհ չէ իր նախարարին այս նոր ելոյթէն :

ՃԻՊՐԱԼԹԱՐԻ հանրաքուէն ոչ մէկ նորութիւն բերաւ : Բնակիչները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կը պահանջեն որ պահուի Սթաթու Քուօն, այսինքն ներկայ կցութիւնը : 711ին երբ Մաւրիտանացիները բերդ մը հիմնեցին ժայռին վրայ զոր կոչեցին Ճէպէլ Թարիք (Թարիքի լեռը), անոր տալով իրենց պետին անունը, ոչ ոք կրնար նախատեսել որ Սպանիոյ յաղթանակը 1462ին, Ճիպրալթար, դուռը պիտի բանար տարակարծութեանց երկար պատմութեան մը Լոնտոնի եւ Մատրիտի միջեւ : Ըստ ժայռին ներկայ վարչապետին՝ Սըր Հասըն, հանրաքուէն դէմ չէ Ութրեխթի դաշինքին որ 1713ին կը նուիրագործէր Սըր Պրուքի յաղթանակը : Բայց այս տեսակէտին դէմ են Սպանիա եւ ՄԱԿի «24երու» յանձնախումբը որ կը զբաղի ապագաղթականացման հարցերով :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կրկին անորոշ եւ հակասական լուրեր կը հասնին, ըստ որոնց Տօքթ. Աթասի ձերբակալուած է :

«ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ իմացած է որ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Փիլիքապէս մաքրելու համար յոյն ծանօթ երաժշտագէտ եւ քաղաքական դէմք՝ Միքոս Թէոտորաքիսը» : Այս բովանդակութեամբ յայտարարութիւն մը սփռած է Մամուլի Թաս գործակալութիւնը, ուղղուած յոյն կառավարութեան : Այս յայտարարութեան մէջ կը շեշտուի նաեւ.— «Որեւէ գործ որ վտանգէ Թէոտորաքիսի կեանքը մեծ վրդովումով պիտի դիմաւորուի խորհ. ժողովուրդին կողմէ : Խորհրդային կառավարութիւնը կը յուսայ որ Յունաստանի կառավարութիւնը իմաստութիւն ցոյց կուտայ եւ արդէն կ'ըլլայ ամէն ինչի որ կրնայ վտանգ մը ըլլալ Թէոտորաքիսի կեանքին համար» :

ԹԷԼ ԱՎԻՎԷՆ կը հաղորդեն թէ Արտաքին նախարար Ապպա Էպան յայտարարած է թէ Միացեալ ազգերը պէտք է ձգեն որ կողմերը գտնեն իրենց ճամբան բանակցութիւններ տանելու համար :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ Ափրիկէի մէջ ձերբակալուած խորհրդային լրտեսի մը շնորհիւ, երեւան ելած է խորհրդային լրտեսութեան ամբողջ ցանց մը, 23 երկիրներու մէջ : Ձերբակալուողն է՝ Եուրի Լոկինով, 33 տարեկան : Աշակերտը եղած է նշանաւոր լրտես՝ Աբէլի :

ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ վերսկսած են նոյն սաստկութեամբ Հիւսիսային Վիէթնամի վրայ : Միւս կողմէ ամերիկացի ծովային մը յայտարարած է Հոնոլուլուի Սթառ – Պիւլըթէնին թէ բազմաթիւ են այն մանիններբը, որոնք մարմնաւնա կը ծխեն եւ կռուելու ի վիճակի չեն :

«ԷՔՍՓՐԷՍ» հանրային կարծիքի նոր հետազօտութեան մը արդիւնքները կը հրատարակէ, ուրկէ կը պարզուի թէ եթէ նախագահական ընտրութիւն ըլլար ներկայիս, Միթերան կ'ընտրուէր :

ՓԱՊԻՆ վիճակը կը բարելաւուի օրէ օր, թէեւ շատ յոգնած է : Սիսթօփիէլիթէ կը տառապի : Բայց քանի մը վայրկեան երեւցած է Ս. Պետրոս հաւաքուած ժողովուրդին, Կիրակի առտու, եւ օրհնութիւնը տուած :

ՀԱՅՈՒԵԿՅԻՒ ԽԱՉԱԿՐՈՒԹԵԱՆ

Ա.

Պատմաբաններէն շատ բարոյագէտներ եւ իմաստասէրներ զբաղած են Խաչակիրներու պատմութեամբ, իւրաքանչիւրը մեկնաբանած է զայն իր կրօնական եւ գաղափարական ըմբռնումներու համաձայն :

Ֆրանսացի պատմաբան Փ. Լըմերը 1955ին Ֆլորանս գումարուած Պատմական Գիտութեանց միջազգային տասներորդ Քոնկրէին մէջ կը սահմանէր Խաչակրութեան Գաղափարը. «Զինուորական ուխտագնացութիւն մը, որուն նպատակն է ազատագրել Սուրբ վայրերը եւ Արեւելքի քրիստոնեաները »:

Խաչակիրներ ճամբայ ելան եկեղեցիի օրհնութեամբ եւ հովանաւորութեան տակ եւ երբ Արեւելք եկան աւելի հետաքրքրուեցան իշխանութիւններ հաստատելու քան քրիստոնեաները փրկելու : Պատմաբաններէն ոմանք կը ժխտեն որեւէ արժանիք, ուրիշներ մեծ դեր մը կուտան երկու աշխարհներու յարաբերութեանց տեսակէտով : Անգլիացի պատմաբանը կ'եզրակացնէ .— « Խաչակիրներու խկական մարտիրոսները չեղան Հարթինի կամ Աէֆիայի ասպետները, այլ Սուրիոյ, Անատոլուի, Պալքաններու անմեղ քրիստոնեաները »:

Քրիստոնեայ Ասորիները, Հայերը գոհ էին արաբական տիրապետութենէն, որովհետեւ հակառակ էին բիւզանդական քաղաքականութեան :

Միքայէլ Ասորի, Անտիոքի Պատրիարք 1166 – 1192, կը գրէ. «Վրէժխնդրութեան աստուածը հարաւէն դուրս հանեց Իսմայէլի որդիները՝ ազատելու համար մեզ Հռոմներու իշխանութենէ»:

Նոր տէրերը նուազ տուրք կը գանձէին քան Բիւզանդացիները, աւելի թոյլատու էին դաւանանքներու, մինչդեռ Բիւզանդիոն յամառօրէն կը ջանար բիւզանդական եկեղեցիին բերել ասորական եւ հայ եկեղեցիները : Հազարաւորներ իսլամացան, որովհետեւ նոր կրօնքը պարզ էր եւ կրօնական հալածանքներէ զերծ կը պահէր : Մէկ դարէն Սուրիան իսլամական երկիր մը դարձած էր :

Արեւելքի քրիստոնեաները որպէս փրկարար ողջունեցին Խաչակիրները, որովհետեւ քրիստոնեաներ էին եւ կը յուսային հակազդել բիւզանդական քաղաքականութեան : Միամտօրէն հաւատացին, թէ փոքրաթիւ բանակ մը կրնար պետութիւն մը հիմնել իսլամական աշխարհին մէջ, երբ Փոկաս մը, Զմշկիկ մը աւելի մեծ ուժերով չկրցան եւ մղել հարաւէն եկող հեղեղը :

Յուսախաբ եղան Խաչակիրներէն, որովհետեւ բնիկներու գործակցութեամբ հաստատեցին իշխանութիւններ բնիկները չահագործելու համար եւ խլամ իշխանութիւնները զրգռեցին իրենց դէմ եւ իրենց գործակից քրիստոնեաներու դէմ :

Ինքնակոչ ասպետներու առաջին գործն եղաւ քանդել տեղական իշխանութիւնները :

Հայ իշխաններու կալուածներուն վըրայ հաստատուեցան բռնութեամբ գրաւելէ յետոյ : Մատթէոս Ուռհայեցի, ժամանակակից պատմագիրը, դառնօրէն կը գանգատի ինքնակոչ կոմսերու սխրագործութիւններէն. « Կոմս Պաղտին որ Պուրկ գնաց Ապլ Ղարիպ իշխանին վրայ, անոր կալուածն ալ գրաւելու : Կարգով քանդեց բոլոր հայ իշխանները աւելի քան Պարսից տունը եւ հալածեց Հայոց իշխանները, որոնք մնացեր էին կատաղի ազգէն Սելճուքեան : Աչքերը կը կուրցնէին, ձեռքերը կը կտրէին, չնչահեղձ կ'ընէին, երակները կը կտրէին, տղաքը կը սպաննէին փայտի վրայ հանելով : Այսպէս անթուելի եւ անպատմելի գործ՝ դանձ առնելու համար, երկիրը դարձուցին աւերակ եւ ապականութիւն, բարիքներու եւ երախտիքներու մոռացողներ : Կ'ուզէի աւելին գրել, բայց չհամարձակեցայ, որովհետեւ անոնց իշխանութեան տակ եմ » : (էջ 423 – 24):

Եւ սակայն Հայերը հաւատարիմ կը մընան քանդիչներուն : « Հայ իշխաններու ապերախտ հպատակները — կը գրէ անգլիացի պատմաբանը — օժանդակեցին իրենց հայրենակիցներուն քայքայումին, մինչդեռ Եդեսիա, Մելիտինէ եւ Մարաշ, ուր հայ իշխաններ կային եւ հայ հոծ բընակչութիւն մը, կրնային անկախ հայ պետութիւն մը հիմնել »:

Նանսիի Համալսարանին ուսուցչապետ Ժ. Լօրան, որ խորապէս ուսումնասիրած է այդ շրջանը, կը գրէ .

« Խաչակիրները փոխանակ իսլամները վտարելու, իսլամ հողեր գրաւելու, գինակից Հայերու միջոցով ենթարկեցին Հայերը : Մահմետականները երկրին տէրերը չէին, իշխանները Հայեր էին, որոնք տուրք վճարելով եւ զինուորական ծառայութիւն կատարելով Պաղտատի սուլթանութենէն արտօնութիւններ ունէին, ազատօրէն կը դաւանէին իրենց կրօնքը, ազատօրէն առեւտուրով կը զբաղէին: Դրամ կը շահէին, բանակ ունէին եւ աւատապետութիւն, ունէին նաեւ ազատութիւն իրարու դէմ կռուելու եւ բաժանումով տկարանալու՝ փոխանակ միանալու ուժեղանալու համար :

« Շնորհիւ Հայերու՝ տիրացան երկրին եւ յետոյ ճամբեցին իրենց օգնող հայ իշխանները : Պաղտին դրամն ու աղջիկն առաւ Գաբրիէլ իշխանէն, յետոյ զայն յանձնեց Սեբաստիոյ Տանիշմենտ էմիրին: Երբ բերդը կը գրաւէին, կը տանջէին, աչքերը կը հանէին, կ'որձատէին, մորթազերծ կ'ընէին հայ իշխանները : Յաճախ կը քաշուէին, որպէսզի Սելճուքները կոտորեն հայ զինուորները : Հայ իշխանութեան աւերումին գլխաւոր հեղինակը Պաղտին ու Պուրկը եղաւ»: («Հանդէս Ամսօրեայ», 1927, էջեր 888 եւ 898):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԻՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԷՆ ԵՏՔ

Ժուրնալ տը Ժընեւ շաբեկան խմբագրականով մը գոր կը խորագրէ՝ Իսրայէլ կը չափազանցէ, կը վերլուծէ Թէլ Ավիվի յաղթանակին պատճառած հպարտութեան վնասները :

Իսրայէլեան զինուորական յաղթանակին հասկնալի գոհունակութիւնը այսօր դինովութեան վերածուելու վրայ է. արդար հպարտութիւնը կը վերածուի ամբարտաւանութեան : Յունիս հինգի կայծակպատերազմը որոշ համակրութիւն մը ըստեղծած էր, մասնաւորաբար արդիւնք արաբ ձայնասփիւռներու զառանցանքին եւ Սինային ՄԱԿի ուժերուն արտաքսումը կանխող բնաջնջումի սպառնալիքներուն : Իր գրահապատները Թերակղզին վրայ սփռելով, նախագահ Նասր ինքզինքը վտանգեց —եւ մինչեւ օրս տակաւին չի բացատրուիր — դառնալով եթէ ոչ նախայարձակ, գոնէ իբրեւ «սկսող» : Փակելով Աքապայի ծոցը, կ'ընդդիմանար կենսական շահի մը : Երբ մեր մտքը մէկուն չնչերակին վրայ դնենք, անհրաժեշտ չէ որ կոկորդը կտրենք՝ որպէսզի իր արդար ինքնապաշտպանութեան վիճակին մէջ դրած ըլլանք զինքը :

Յունիս 5ի պատերազմը ցոյց տուաւ թէ Իսրայէլ պատրաստ էր : Ինչպէս միշտ կը պատահի, երբ ամբողջական է յաղթանակը, ընդհանրապէս չենք քններ զայն իր մանրամասնութիւններով : Եւ սակայն հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ օր մը, թէ ինչու արտաքին նախարարը՝ Էպան — որ Էչքըլի «դահաժածանդը» կը նկատուի — ինքզինքը իբրեւ «աղաւնի» ծախելով, Արաբներու հետ բանակցելու կողմնակից նկատուեցաւ : (Ոմանք կ'ըսեն թէ այս ձեւով անհրաժեշտ ժամանակը շահեցաւ, որպէսզի Իսրայէլ հասնէին ֆըրանսական օդանաւերու կազմածները, զորս վերջին պահուն փոխադրեց հրեայ դատին համակիր անհատներէ վարձուած «Միլիառատէրներու Պոյինկը») :

Ինչ ալ ըլլայ բերուած այս կազմածներուն կարեւորութիւնը, փոփոխութեան չենթարկեց իսրայէլեան «յարձակողական – ինքնապաշտպանութեան » էական գիծը, որ կը կայանայ պատերազմական մանրազնին պատրաստութիւններու, տեւական մարզումի, թշնամի ուժերու մանրամասն ծանօթութեան եւ իր մարտիկներուն ու ժողովուրդին բացառիկ կերպով բարձր տրամադրութեան մէջ :

Աւելի քան տարի է որ Հրեաները կ'ապրին խրամներու ետեւ — բուն պայքարներով ձեռք բերուած՝ հակառակ մեծ իշխանութիւններու անտարբերութեան եւ թշնամութեան — , ու ամէն անգամ որ դրացիները սպառնացած են զիրենք ծովը թափել, մէկ մարդու պէս ոտքի են ելած՝ փրկելու համար իրենց տնտեսական ձեռնարկներն ու ազգային արժանապատուութիւնը :

Ասիկա պատճառ եղաւ որ արժանանան համաշխարհային կարծիքի մեծ մասին յարգանքին, համակրութեան եւ նեցուկին, տէկոլ դիւանատուներու խոհեմութենէն ու հաշիւներէն անդին անցնելով : Պզտիկ երկրի մը համար նման նեցուկ մը արհամարհելի չէ երբեք : Իսրայէլի համար ասիկա անհրաժեշտ է, որովհետեւ տակաւին փափուկ է «անապատի գաղթականացման » ձեռնարկը : Կը կարօտէր զինուորական ամրապնդման մը՝ որ սակայն երբեք բաւարար պիտի չըլլայ :

Արդ, բացայայտ կցումի այն քաղաքականութիւնը, որ կը վարեն իսրայէլեան իշխանութիւնները Երուսաղէմի եւ Այսր Յորդանանի մէջ, կը սպառնայ Իսրայէլի ներքին թէ արտաքին ամրապնդման : Գինովցած իրենց արագ յաղթանակէն — դրաքննութիւնը ուշացուց հաղորդագրութիւններու սփռումը, բայց իրականութեան մէջ շատ աւելի արագ եղաւ քան նշանաւոր «Վեց Օրերը » — արհամարհելով հակառակորդներու չփոթած վիճակը, քաղաքական եւ զինուորական ղեկավարները կ'ապրին իրագործուած մարգարէութիւններու կոյր եւ ծայրայեղ խանդավառութեանը մէջ: Եթէ երբեք իրենց մէջ յստակատեսներ իսկ կան, իրենց ձայնը դուրսը չի լսուիր սակայն :

Այս կցմխացումը վտանգաւոր է Իսրայէլի եւ խաղաղութեան համար : Անցեալ Յուլիս 14ին, ՄԱԿի ընդհ. ժողովը 99 ձայնով եւ 18 ձեռնպահութեամբ, կը պահանջէր Իսրայէլէն որ հրաժարի Երուսաղէմով սկսած կցումի իր քաղաքականութենէն : Միացեալ Նահանգներ մաս կը կազմէին վերապահներուն, բայց իրենց ներկայացուցիչը, Կոլտպերկ, կը նշէր թէ

ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ

(Aux Champs)

×

Ատկէ ետք, ա'լ խօսք չէր ըլլար փոքրիկն Ժան Վալէնի մասին : Ծնողքը, ամէն ամիս, փաստաբանէն կը գանձէր հարիւր քսան ֆրանքը : Ա'լ աւրուած էին իրենց դրացիներուն հետ, որովհետեւ մայր Թիւվաշ զիրենք կը չարչրկէր նախատինքներով, անդադար տունէ տուն կրկնելով թէ մարդ պէտք էր անբնական ըլլալու է որ իր զաւակը ծախէ : Ատիկա սարսափելի բան էր, վարնոցութիւն էր, կաշառակերութիւն էր :

Եւ յաճախ իր թեւերով կը գրկէր իր Շառլօն, աչքի զարնելու ձեւով, անոր ըսելով, կարծես ան կը հասկնար .

«Ես քեզ չծախեցի, ձագս, քեզ չծախեցի, անուշիկս.. Ես զաւակներս ծախող չեմ... Հարուստ չեմ, բայց զաւակներս չեմ ծախեր...»:

Եւ տարիներ շարունակ, ամէն օր, կոպիտ ակնարկութիւններ կ'ըլլային դըրան առջեւ, այնպէս մը որ կը լսուէին դրացի տունէն :

Վերջ ի վերջոյ, մայր Թիւվաշ սկսաւ ինքզինքին հաւատացնել թէ ինք ուրիշներէն աւելի բարձր մէկն էր, որովհետեւ ծախած չէր իր Շառլօն : Եւ իր մասին խօսողները կ'ըսէին .

«Գիտեմ որ հիանալի բան էր իր ըրածը, իրա'ւ... բարի մօր մը պէս վարուեցաւ...»:

Զինքը օրինակ կը բերէին եւ Շառլօն, որ տասնեւութ տարեկան եղած էր, մեծցած այդ գաղափարով, զոր անդադար իրեն կը կրկնէին, ինքզինքը իր ընկերներէն վեր կը դասէր, որովհետեւ զինքը ծախած չէին :

Վալէնները սանկ-նանկ կ'ապրէին շնորհիւ իրենց թոշակին : Խեղճուկրակ ապրուստ ունեցող Թիւվաշներու չմեղմացող զայրոյթը ատոր հետեւանքն էր :

Իրենց անդրանիկ որդին զինուոր գնաց : Երկրորդը մեռաւ : Միայն մնացած էր Շառլօն, որ իր ծերուկ հօրը հետ չարաչար կ'աշխատէր՝ մայրը եւ երկու փոքրիկ քոյրերը ապրեցնելու համար :

Քսանըմէկ կ'ըլլար, երբ առտու մը շքեղ կառք մը կանգ առաւ երկու խրճիթներուն առջեւ : Երիտասարդ մը, որ ունէր ժամացոյցի ոսկի շղթայ մը, վար իջաւ, ձեռքը տալով ալիտակ մազերով ծերունի կնոջ մը : Այս վերջինը անոր ըսաւ.

«Այստեղ է, տղաս, երկրորդ տունը»:

Ու երիտասարդը, իր տան պէս, Վալէններուն տունէն ներս մտաւ :

Ծերուկ մայրիկը իր գոգնոցները կը լուար : Հայրը հիւանդոտ, կը մրափէր օճախին քով : Երկուքն ալ իրենց գլուխը վեր առին ու երիտասարդը ըսաւ.

«Բարի լոյս, հայրիկ, բարի լոյս մայրիկ...»:

Ծերունիները շփոթեցան, սարսափած : Գիւղացի կինը, յուզումէն, ձեռքին օճառը ջուրը ձգեց ու կմկմաց .

«Դո՞ւն ես, տղաս, դո՞ւն ես...»:

Տղան գրկեց մայրը եւ համբուրեց զայն կրկնելով. «Բարի լոյս, մայրիկ»: Մինչ ծերունի հայրիկը, դողդղջուն, կ'ըսէր՝ հանդարտ շեշտով մը, որ իրեն էր միշտ. «Ե՞տ եկեր ես, Ժան», կարծես թէ ամիս մը առաջ տեսած էր զայն :

Երբ իրար ճանչցան, ծնողքները ուզեցին փողոց հանել իրենց տղան, որպէսզի ամէն մարդ զայն տեսնէր : Առին տարին զայն քաղաքապետին, անոր օգնականին, քահանային եւ վարժապետին :

Շառլօ, իրենց տան շեմին վրայ կեցած, կը նայէր անոր եռեւէն :

Իրիկունը, ընթրիքին, ըսաւ իր ծերունի հօրն ու մօրը.

«Շնորհքով տեսակէն անխելք էք եղեր, որ ձգեր էք որ Վիլէններու տղան տանին...»:

Մայրը յամառօրէն կը կրկնէր.

«Ես չէի ուզեր մեր զաւակը ծախել»:

Հայրը բերանը չէր բանար :

Տղան նորէն ըսաւ.

— Դժբախտութիւն չէ այսպէս զոհուիլ, անանկ չէ՞... :

Ատոր վրայ, հայր Թիվլաշ, բարկացած շեշտով մը ըսաւ.

« Հիմա ելեր ես մեզ կը մեղադրես որ քեզ պահե՞ր ենք ...»:

Երիտասարդը անկրթութեամբ պատասխանեց.

«Այո', ձեզ կը մեղադրեմ, ձեր անխելքութիւնը... Ձեզի պէս ծնողքները իրենց զաւակները դժբախտ կ'ընեն... Արժանի էք որ երկուքդ ալ ձգեմ հեռանամ...»:

Խեղճ կինը, գլուխը պնակին վրայ կախած կուլար : Կը հառաչէր՝ դգալ դգալ խմելով իր ապուրը, որուն կէսն ալ դուրս կը թափէր :

«Ինքզինքդ մեռցուր որ զաւակ մեծցընե՛ս...»:

Երիտասարդը ըսաւ կոպտութեամբ.

«Պէտք նախընտրէի բնաւ ծնած չըլլալ, քան ըլլալ այն ինչ որ եմ հիմա... Երբ միւսը տեսայ, քիչ առաջ, արիւնս գլուխս զարկեց եւ ըսի ինքնիրենս.— ես ալ ասանկ եղած պիտի ըլլայի...»:

Ոտքի ելաւ :

«Հոս նայեցէ'ք, ինծի անանկ կուգայ որ աւելի լաւ պիտի ըլլայ որ ես հոս չմնամ, որովհետեւ առտու իրիկուն ձեր երեսին պիտի տամ ձեր ըրածը եւ ձեր կեանքը պիտի թունաւորեմ... Աս ըրածնիդ երբեք պիտի չներեմ...»:

Երկու ծերունիները լուռ էին եւ սարսափած, կուլային :

Տղան նորէն ըսաւ.

«Չէ, ատիկա շատ դէշ պիտի ըլլայ... Աւելի աղէկ է որ գլուխս առնեմ ելլեմ ուրիշ տեղ երթամ...»:

Բացաւ դուռը : Ձայներու աղմուկ մը կուգար դուրսէն : Վալէններն էին որ կը տօնէին իրենց տղուն վերադարձը :

Շառլօն ոտքը գետինը զարկաւ եւ ծերունիներուն դառնալով ըսաւ.

«Տգէտ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ, ձեզի»:

Ու գիշերուան մութին մէջ անյայտացաւ :

ԿԻ ՏԸ ՄՈՓԱՍԱՆ

(3 եւ վերջ)

Թարգ. ՆՈՒԱՐԴ ԽԱՆԼԵԱՆ

ԴՐՈՇՄԱՍԻՐԱԿԱՆ

1968ի դրոշմի ցուցակները հրապարակ ելած են արդէն, աստնցմէ ամէնէն լուրջը Իվէռ է Թէլիէ հաստատուած են՝ Ա) Ֆրանսա եւ իր գաղթավայրերը, Բ) Եւրոպական երկիրներ, Գ) Անդրծովեան երկիրներ. այս երեք հատորները, միասին կը կազմեն 2731 էջեր եւ կ'արժեն 54 ֆրանք։ Ֆրանսական դրոշմներէն «վէթէրան»ներուն գիները իրենց զգալի կը մօտենան, իսկ այն դրոշմները որոնց տպագրական քանակը 487 միլիոնի կը հասնի կայուն արժէքի մը կը սպասեն։

Դրոշմը միջազգային առեւտուրի եւ հաղորդակցութեան մեծ աղբիւրներու գործիք է դարձած, բոլոր երկիրներու թղթատարական նախարարութիւնները պատկերազարդ մըն է որ կը մղեն անընդհատ, նորանոր դրոշմներ կարկուսելի պէս կը տեղան դրոշմասէրներին գլխուն, կառավարութիւնները լաւ հասկցած են այս աղբիւրին արդիւնաբերութիւնը, շատերուն համար կամաւոր տուրքի մը վերածուած կարծես, բայց այս դրութիւնը ի վերջոյ կրնայ շատ վնասակար դառնալ՝ երբ դրոշմասէրները սկսին տրտնջալ։

×

Առիթը ունեցայ հարցաքննելու դրող մը որ ընկերաբանական հարցերով կը հետաքրքրուի եւ միանգամայն դրոշմասէր ալ է։ Հարցուցի թէ ինչ առիթով եւ քանի տարեկանին սկսած է իր հաւաքածոն։

Մանուկ հասակէս, դպրոցին մէջ, քանի մը ընկերներու դրոշմի հաւաքածոները տեսնելով՝ նախանձ մը զգացի եւ ես ալ սկսայ դրոշմներ հաւաքել։

Հայրս՝ պզտիկ վաճառական մը, երբեմն նամակներ կ'ընդունէր արտասահմանէն, պահարաններուն թիւը երբ որոշ քանակութեան մը հասնէր, կը կապէր եւ վերնայարկը խցիկի մը մէջ կը զետեղէր, այնպէս որ ձեղունը լեցուն էր փոշոտ նամակներով եւ պատռուած պահարաններով, բոլոր դրոշմները կը կողոպտէի, աւելցած տեսակները կը փոխանակէի ընկերներու հետ։

Քիչ յետոյ դասարանի ընկերներէս մէկը դրոշմի հայթայթիչ մը եղաւ ինծի, 2 սու 3 սու երբեմն ալ չորս սու երբ «հազուագիւտ»ներ էին անոնք։ Ընկերս բոլորովին անտարբեր էր իր հօրեղբօրմէն ժառանգած դրոշմաթուղթի հաւաքածոյին, կը նախընտրէր դրամը եւ կը ծախէր հատիկ հատիկ, գգայնականութիւն բառը իրեն բան մը չէր ըսեր, երբ քովս կը պակսէր երկու կամ չորս սուերը տարբեր դրոշմներ գնելու համար, բնաւ չէր ներուեր, անմիջապէս ուրիշ ընկերի մը կը ծախէր։ Ստիպուեցայ պայմանաւորուիլ, գնումներուն փոխարէնը քանի մը օրէն վճարելու պայմանաժամ խնդրելով։ Մայրս ամէն օր քանի մը սու կուտար, խաղողով խառնուած հացիկ մը գնելու ժամը 4ի նախընթրիքիս համար, սկսայ տարբեր ուղղութիւն տալ, դրոշմաթուղթի յաւելուցի փոքրիկ գումարները, մայրս կը դիտէր տետրակներուս մէջ փակցուած դրոշմներս, կը մտածէր թէ ձրի հաւաքած էի զանոնք։ Օր մըն ալ ծխանին վրայ թողած տասը սունոց մը գողցայ, երկար ատեն փնտռեց այդ տասը սուերը, չեմ գիտեր թէ հաւատաց թէ ոչ, երբ իր հարցումին պատասխանեցի թէ՝ տեղեկութիւն չունիմ։ Բայց այնքան խղճահարուած էի ըրած գողութեանս եւ ստախօսութեանս համար, երդում ըրի ոեւէ տեսակ անառակութիւն չընել ամբողջ կեանքիս մէջ, ըլլայ մօրս, ըլլայ ուրիշին հանդէպ, ինքզինքս թշուառ չզգալու համար։ Այս տղայական մանրավէպը ցոյց կուտայ թէ, կեանքի մէջ շատ կանուխ, հաւաքածոյ մը կազմելու մարմաջը կը սփրէ այրուիլ խաղամոլի մը նման։

Այս օրէն սկսեալ, օգտուելով կրած փորձառութենէս միջակ դրոշմասէր մը կը դառնամ։ Քառասուն տարիներ անցան այս փոքրիկ դէպքերէն ի վեր, տեսէք թէ ինչ խղճահար մարդ եմ եղեր, մինչեւ այսօր երբ կը զանուիմ մօրս դէմ որ իր 83րդ տարին կը մտնէ, երբեմն կը պատահի որ անցեալը մտաբերեմ եւ ցաւ մը կը զգամ կուրծքիս տակը. «գիտես, մայրիկ՝ ծխանին վրայ դրուած տասը սուերը ես էի վերցնողը»՝ հակառակ փափաքիս՝ երբեք չհամարձակեցայ խոստովանիլ։

Իմ դպրոցականի դրոշմասիրութիւնս ալ իր դրական կողմերը ունեցաւ։ Այն ընկերը որ ինծի դրոշմ կը ծախէր իմ լաւ բարեկամներէս մէկը եղաւ եւ աշխատակից։ Դրոշմի սէրը սորվեց որ հետաքրքրուիմ զանոնք հրապարակ հանող երկիրներով, ինչ որ զիս մղեց աշխարհագրութեան, ազգագրութեան, ճամբորդութիւններու եւ ի վերջոյ ընկերաբանութեան, որովհետեւ այս բոլոր ճիւղերը գիրար կը պատուաստեն։ Կը կարծեմ թէ ճշմարտութիւնը ըսած կ'ըլլամ թէ՝ մասամբ դրոշմասիրութիւնն է որ զրգռեց հակամիտութիւնս ուսումնասիրելու զանազան երկիրներ եւ անոնց բնակիչները։ Անկախ խաղամոլի եւ զանազան կիրքերէ, որոնց առթած հաճոյքը մէկ գիշերուան մէջ կը մոխրանայ, հաւաքածոյ կազմելը ինծի համար զբօսանք մըն էր, եւ այս զբօսանքը ինծի շատ բան սորվեցուց։

ՅԱԿՈԲ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

իր կառավարութիւնը ցաւ կը յայտնէ ձեռք առնուած միջոցներուն համար։

ՄԱԿի քարտուղարը, որուն պարտականութիւնն է հսկել ընդհ. ժողովի տուած որոշումներու գործադրութեան, իբրեւ պատգամաւոր Երուսաղէմ ղրկեց ՄԱԿի մօտ Զուիցերիոյ դէտը՝ Էրնէսթօ Թալման։ Ցատկանշական է, եւ մտահոգիչ միանգամայն, որ Էպան զայն ընդունեց հետեւեալ բանաձեւերով. «Բարի եկաք Իսրայէլի մայրաքաղաքը, միութեան եւ խաղաղութեան քաղաքը»։

Առիկա «հրէական խաղաղութիւն» մըն է, հիմնուած զէնքի ուժին վրայ միայն։ Այս միութիւնը արդիւնքն է օտար հողերու եւ ինչքերու իւրացման։ Այս մայրաքաղաքը տարբեր եւ մրցակից քաղաքակրթութիւններու խառնուրդ մըն է, որ երբեք չի կրնար ճանչցուիլ իբրեւ ստացուածքը միակ պետութեան մը։

Իսկ ինչ կը վերաբերի Յորդանանի 200 հազար նոր տարագիրներուն, թերեւս Աստուածաշունչին մէջ գրուած է որ Ընտրեալ Ժողովուրդը պիտի հալածէր զանոնք ու քշէր։ Պատմութեան մէջ գրուած է սակայն թէ ամէն անարդարութիւն իր հատուցումը կը պահանջէ։

ՊԷՌՆԱՐ ՊԷԿԷՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ
ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԸ

Շատեր տեսած են պատկերազարդ այն հոյակապ շէնքը, ուր կ'ամբարուի մայր հողի խաղողէն քամուած գինին... Իսկ առաջ, շատ առաջ հոն կ'իշխէր Երեւանի անառիկ բերդը, որու դետնախորշերուն մէջ կը տառապէր հայ մարդը եւ կ'աղօթէր իր բախտին համար։

Ռուսական բանակի շատ դրոհներ ապարդիւն անցան, միայն Զօր. Պասկեւիչ կարողացաւ գրաւել բերդը, Հայաստանի այդ շրջանը ազատագրելով պարսկական լուծէն։

Որոշ ժամանակ մը բերդը կը դառնայ ռազմական հիւանդանոց։ Ապա կ'անցնին քանի մը տասնեակ տարիներ եւ հնամեայ բերդին տեղը՝ Հրազդանի բարձր ափին, 1885ին Ներսէս Թայիրեան (Թայիրով) կը հիմնէ գինիի մառանները։ Ապա կը հաստատէ նաեւ քոնեաքի եւ ալքոլի թորման սարքաւորումներ, եւ առաջին անգամ Երեւանի մէջ կը սկսի եւ քոնեաքի արտադրութիւնը։

1897ին Թայիրեան իր գործարանը կը ծախէ մեծահարուստ ռուս Շուստովին։ Շուստովի գնած գործարանը կ'արտադրէր քաղցր եւ սեղանի գինիներ՝ «Մուսկատը», «Կագորը», «Պորտուէյնը», «Խերեսը», «Մադերան», «Դալման», «Երեւանի սպիտակը», «Սպիտակ սեղանին»։

1920ին Շուստովի գործատունը կ'ազգայնացուի եւ կը կոչուի «Արարատ» խաղողա – գինեգործական հաստատութիւն։

Սեղանի գինիներուն համար կը կառուցուի երկյարկանի մառան մը՝ երկու հարիւր հազար տեքալիթր տարողութեամբ, կը ստեղծուի նաեւ տակառի արտադրամաս մը։ 1936 – 1941 թուականներուն կը հիմնուի եւ շահագործման կը յանձնուի չորսյարկանի պատկերազարդ նոր մառանը։

1950 – 56 թուականներուն Յաղթանակ փողոցի երկայնքին կը կառուցուի ուրիշ չորսյարկանի պատկերազարդ շէնք մը՝ 150 հազար տեքալիթր գինիի համար։

Եւ, այնուամենայնիւ, գործատունը նեղ կը թուի։ Այս իսկ պատճառով կ'առանձնացուի քոնեաքի արտադրութիւնը, որուն համար Հրազդանի աջ ափին կը հիմնուի տուֆակերտ հսկայ շէնք մը։ Գործատան ազատուած տարածութիւնը կը գրաւուի գինի եւ օղի լեցնող նոր սարքաւորումներով, որոնք ամէն օր կը լեցնեն աւելի քան 170 հազար շիշ գինի եւ օղի։ 1955ին կը հիմնուի նաեւ գործատան համտեսի սենեակ-սրահը։

Թայիրովեան խոր մառանին մէջ 1902 թուականէն սկսեալ կը պահուին 65 տեսակ հայկական գինիներ։ Ատկէ զատ, մառանին մէջ կը պահուին ֆրանսական, գերմանական, հունգարական եւ այլ երկիրներու 180 տեսակ գինիներ եւ ըմպելիներ։ Գործատան մէջ գինիի համար ընտեղծուած տարողութիւնը վաթսուն հազար տեքալիթրէն հասած է մէկ միլիոն հինգ հարիւր հազար տեքալիթրի։ Հոն տարեկան կը լեցուի երկու միլիոն չորս հարիւր հազար տեքալիթր գինի եւ օղի, բացի անկէ որ արտադրանքը զանազան միջոցներով կը ղրկուի Մոսկուայի, Լենինկրատի, Քիեւի, Սարատովի գործարանները եւ «Արարատ» պլետակով շուկայ կը հանուի։ Այսօր գործատունը կ'արտադրէ 25 տեսակ միայն բարձր որակի գինիներ, որոնք լայն ճանաչում գտած են Հայաստանի թէ արտասահմանի մէջ։ Ասոնցմէ է, օրինակ, «Հայկական մուսկատը», որ միջազգային ցուցահանդէսներու եւ համտեսի մրցումներու մէջ 7 ոսկի մետալ շահած է։

«Արարատ» գործատան մէջ կ'աշխատին 1300 հոգի։ Համապատասխան հաստատութիւններ աւարտելէ ետք գործատան մէջ աշխատանքի անցած են տասնեակ որակեալ գինեգործներ, որոնք իրենց մասնագիտութեան մէջ խորանալով, շատ բանով օգնած են արտադրութեան զարգացման։

Աշխարհի բոլոր երկիրներէն մարդիկ եկած եւ իրենց հիացումը յայտնած են գործատան տարեգրութեան գիրքին մէջ։ «Գինիին մէջ արեւ կայ». — Գրած է Մ. Կորքին։

ԻՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԻՆ

Ուսուցիչը (աշակերտին).— Պարոն Լեւոն, բուրդը ինչէ՞ կը շինուի։

Աշակերտը.— Ոչխարի մազէ։

Ուսուցիչը.— Բուրդէ շինուած բան մը կրնա՞ս օրինակ բերել։

Աշակերտը կը պապանձի։

Ուսուցիչը (աշակերտին վանթալոնը բռնելով).— .ս ինչէ՞ շինուած է։

Աշակերտը.— Հօրս հին վանթալոնէն, պարոն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (160)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Նորէն բերանդ բացուեր է, օրիորդ, նորէն մեծ ձայներ կը լսեմ, ըսաւ պարոն Շանթօսէ, որ առենէ մը ի վեր սենեակէն ներս մտած ըլլալով աղջկանը ըսածներուն վերջին մասը լսած էր։ Դուն ինքզինքդ չնորհաւորելու ելիր, ես ալ ի բոլոր սրտէ մաղթեմ որ Վիտօք խաբուած եւ մեղի սուտ խօսած ըլլայ, հասկցա՞ր։ Դուն այդ զաղտնի ոստիկանի կոչը ուզածիդ չափ մարդու տեղ դիր, իսկ ես, իմ ձիերուս ախոռն անգամ անոր անկողին չեմ ըներ... անշնո՜րհքը..։

— Գրո՛ղս տանէ երեսը, աւելցուց մայրապետը երեսը անդին դարձնելով.. կարծես թէ դէմինը Վիտօքը եղած ըլլար։

— Հայր իմ, ամէն մարդ ազատ է իր սեփական կարծիքն ունենալու, ըսաւ Մառի-Թէրէզ։ Դուք ձեր կարծիքը ունիք, իսկ ես ալ իմս ունիմ։

— Օրիո՛րդ, մի՛ մոռնար որ այդ քու Վիտօք ըսածդ թիարանէն փախած ոճրագործ մըն է, գիտել տուաւ արքունիքին ծերունի հազկատակը։

— Հայր իմ, իմ միտքս միայն սա խօսքը մնացած է. «Օպէնը անմեղ է», եւ ատկէ ուրիշ բան յիշել չեմ ուզեր։

— Ռօշ-Պէրնար մարքիզին պէս ազնուականի մը խօսքի՞ն կարեւորութիւն կուտայ մարդ թէ ատանկ խեղճ ու կրակ ցնդածի մը խօսքին։

— Հայր իմ, ո՛չ միայն անոր խօսքին կարեւորութիւն կուտամ, այլ նաեւ կը հաւատա՛մ...։

— Աղէ՛կ, աղէ՛կ, դուն ուզածիդ չափ հաւատայ, ես ալ ֆրանսական ազնուականներուն պատուոյն անունին կը խնդրեմ Տիրոջմէն որ ինծի՛ իրաւունքով հանէ։

— Իսկ ես կը պաղատիմ Աստուծոյս որ ձեզի անիրա՛ւ հանէ, գոչեց մանկամարդ աղջիկը անխորտակելի քաջութեամբ մը։

— Վերջացո՛ւր այլեւս, լը՛ռր, լռէ՛ – տա՛ծ։

— Հայր իմ, ձեզի հանդէպ ունեցած յարգանքիս մէջ թերացած չեմ ըլլար երբ սրտիս փափաքը անկեղծօրէն յայտնեմ, ընդհակառակն կեղծաւորութիւն ըրած կ'ըլլամ եթէ ծածկեմ։

— Անե՜րե՛ս...։

— Եղբա՛յր, չէ՛ վայլեր, կակազեց մայրապետը միջամտելով։

Պարոն Շանթօսէ, խաշուած խեցգետինի մը պէս կարմրած, մատովը իր աղջիկը ցոյց տալով՝ սպառնականօրէն ըսաւ.

— Պիտի տեսնէք, պիտի տեսնէք, եթէ սա Օպէն Տէրմօնը անմեղ ելլէ, այս աղջիկը այդ անվարտիին, այդ ապուշին հետ կարգուելու պիտի ելլէ։

— Հա՛յր իմ, հա՛յր իմ, գոչեց Մառի-Թէրէզ ընդվզած ոտքի ելլելով...։

— Ի՛նչ, Շանթօսէի մը աղջիկը երդէոնահարի մը հետ կարգուի՛, ըսել է Ֆրանսան կործանեցա՛ւ, աշխարհի վերջը հասա՛ւ, սերունդս փճացա՛ւ, ամէն բան լմնցա՛ւ... լմնցա՛ւ...։

— Ո՛չ, հայր իմ, ո՛չ, Աստուծոյ կամքը պիտի ըլլայ միայն, մրմնջեց խեղճ աղջիկը սիրով առլցուած։

— Ի՞նչ, Աստուա՞ծ, կմկմաց պարոն Շանթօսէ խելայեղօրէն ետ ետ երթալով, Աստուա՞ծ, թող այդ Աստուածը իր տեղը կենայ եւ իմ գործերուս չխառնուի։

— Ո՛հ, ներէ, ներէ՛, երկնաւո՛ր Թագաւոր, թողութի՛ւն շնորհէ քու անունդ պարապ տեղը բերանը առնողներուն, գոչեց մայրապետը եւ երեսին խաչ մը հանեց։

Այս միջոցին սենեկապան մը ներս մտնելով յայտարարեց.

— Պարոն Ռօշ-Պէրնար մարքիզը։

Մառի-Թէրէզ այս անունը լսելուն պէս սարսափահար տեղէն վեր ցատկեց, մայրապետը անհամբերութեամբ ելքի մը կը սպասէր, իսկ Շանթօսէ դուքսը՝ անանկ ձայնով մը որ տակաւին յուզումէն կը դողդղար՝ հրամայեց.

— Ներս առաջնորդեցէք պարոն մարքիզը։

Առաջ Եօլանտ ներս մտաւ։ Այս անգամ իր պաղարիւնութիւնը քիչ մը գտած էր եւ ժպտելով Մառի-Թէրէզին եւ մայրապետին մօտեցաւ։

Բայց օրիորդ Շանթօսէ զարմացման աղաղակ մը արձակեց։

Տեսած էր որ Ռօշ-Պէրնար մարքիզին քովը երիտասարդ մը կար։

Կայէթաւ մարքիզը խրոխտ քալուածք մը ունէր եւ շատ գոհ կ'երեւար, իսկ երիտասարդը գլուխը խոնարհեցուցած, ամօթէն կարմրած, դէպի իրենց կը մօտենար։

Օպէն Տէրմօնն էր այդ երիտասարդը։

Իրաւ ալ Թօմպուլլիկ այնքան կը նմանէր Օպէնի եւ այնքան լաւ կը կատարէր իր դերը որ, ոչ ոք կրնար կասկածիլ անոր վրայ։

Մառի-Թէրէզ այս անգամ սիրտէն զարնուած, սկսաւ դողդղալ եւ վար չիյնալու համար մայրապետին թեւին կռթնեցաւ։

Արիսթօն այնպէս ձեւացնելով թէ Թօմպուլլիկի օրիորդ Շանթօսէի վրայ թողուցած տպաւորութիւնը տեսած չէր, ըսաւ.

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՌՆԷՏ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Բարունակեանի մահուան առթիւ, Մարսէյլէն Ա. Արմաղանեան տասը ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Հրանտ Մինասեանէ, քսան ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Տիկին Մառի Հ. Պօղոսեանի մահուան առթիւ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Սարգիս Աղջը կը փնտռէ իր եղբօր զաւակները՝ Գրիգոր, Սարգիս, Կարապետ, Կիրակոս եւ Օհան Աղջը : Հինգն ալ եղբայրներ են եւ կորսուած՝ 1915ի Եղեռնին, երբ զինուոր էին : Կը բնակէին Պոյա Պատի շրջանի Զարչակ գիւղի Մահմուտլու փողոցի թիւ 16 տունը : Հայրերնին կը կոչուէր Կարապետ Աղջը, մայրերնին՝ Սուրբիկ : Փնտռողին հասցէն է .

Տօլափտէրէ Գեալը Քէճլիկ սօքաք, թիւ 19, Պոլիս :

×

Պուլկարիայէն Յակոբ Ս. Եաղըճեան կը փնտռէ իր ազգականը Թորգոմ Կոտիկեան, Ատափազարցի, ծնած 1901ին : Հայրը 1910ին քահանայ ձեռնադրուած է Պոլիս եւ Ստենքա ու Պէյքոզ ղրկուած : Ինք 1922ին Փարիզ մեկնած է եւ մինչեւ 1925 թղթակցած է իր ազգականին հետ որ միշտ Ֆիլիպէ է : Լաւ կօշկակար էր :

Կը խնդրուի տեղեկացնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon , 92 SEVRES

կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Tél. : 927-01-72

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967 – 1968 տարեշրջանին

Կ'ընդունուին ուսումնասէր ու բարեկիրթ պատանիներ, 11 տարեկան հասակէն սկսեալ, Երկրորդական վարժարանի ռեւէ դասարանի աշակերտ, նաեւ շրջանաւարտներ. պայմանաւ ունենան իրենց տարիքին համապատասխան դասարանի նիշերուն միջինը, եւ մանաւանդ ընդունակ ըլլան ու փափաքին նուիրուիլ եկեղեցական ասպարէզի, Հայ Եկեղեցւոյ ծառայութեան մէջ :

Արձանագրուելու համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp'

78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Տ. Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան :

Յաւարտ պատարագի՝ խաչհանդիստ, եւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի կ'ունենայ, հոգելոյս Տ. Եսայի Խաչակիր քհնյ. Ալթունեանի վախճանման Գ. տարելիցին առթիւ : Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը, իր ներկայութեամբ յարգելու յիշատակը, եկեղեցւոյս երկար տարիներ ծառայած հոգ. հովիւին :

×

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. ԳՐ. – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՈՄՈՆ)

Առաջնորդարանի նորահիմն օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը, առաջնորդ եպիսկոպոսի կարգադրութեամբ եւ թաղականութեանս նախաձեռնութեամբ Սեպտ. 17ին Խաչվերացի տաղաւար տօնին առիթով, մատաղօրհնէք կը կազմակերպէ :

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան : Երգեցողութիւնը՝ Կոմիտասեան պիտի կատարէ նոր դպրաց դասը :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, Պատարագ տասը :

Մատաղօրհնէք եւ բաշխում հաւատացեալներուն 12 : Բոլոր անոնք որոնք ուխտ ունին Ս. Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատուութեամբ, թող հաճին դիմել թաղականութեանս կամ առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան՝ 9 Պուլվ. տը Պոմոն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Խաչվերացի տօնին առիթով, 17 Սեպտ. Կիրակի, Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ : Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 10, քարոզ՝ 11.15 :

Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 5ին, կը կատարուի երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Խաչի Վերացման թափօրի արարողութիւն :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի կրթ. Մարմինը կը յայտնէ թէ դպրոցը կը բացուի Սեպտ. 21ին, Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 9ին :

Կ'ընդունուին վեց տարեկանէն վեր բոլոր հայ մանուկները :

Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ :

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

ՈՒՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գին 3 ֆրանք

Գիրք մը, որու ընթերցումը հաճոյք է, վայելք է եւ մխիթարութիւն :

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

travaux de peinture et de décoration de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22,rue Stendhal, PARIS 20e

MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՒԻԼԻ Կրօն. Ընկերակցութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ (Սեպտ. 16) ժամը 21ին : Օրակարգ, ընտրութիւն նոր վարչութեան : Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ (16 Սեպտեմբեր)ին, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան սրահին մէջ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի հերթական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, 17 Րիւ Պլէօ :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու նոր ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլաստիք — ծածկոյթներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 13 Septembre 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11009
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.008

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ՈՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

Ա. ՆԵՐՍԷՆ

Վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ Սեւ-ծովեան գաւառներու մէջ իր շրջապտոյտը աւարտելէ ետք այցելած է Եգէականի շրջանը, ուր բացումը կամ հիմնարկէքը կատարած է զանազան նոր ձեռնարկներու՝ Օգոստոս 17էն 23 :

Իզմիրի մէջ հիմը դրած է քարիւղի նոր զտարանին, որուն շինութիւնը պիտի արժէ 580 միլիոն Թրք. լիրա եւ որ տարեկան 250 միլիոնի օտար դրամի հասոյթ պիտի բերէ եւ գործ պիտի հայթայթէ վեց հազար ընտանիքներու :

Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, Տէմիրէլ ըսած է թէ ցորենի, կաղինի եւ եգիպտացորենի արտերը, շուտով իրենց տեղը պիտի տան մխացող ծխաններու : Պէտք է ազգայնացնել քարիւղի ճարտարարուեստը եւ զտարաններ հիմնել երկրին ամէն կողմը :

Խոստովանած է, որ Թուրքիա արտաքին պարտքեր ունի : Այս պարագան ցոյց կուտայ եղեր, որ իր երկիրը ինչպիսի յարդ ու վարկ կը վայելէ ...:

Յետոյ աւելցուցեր է .

«Ամերիկա, Ճափոն, Խ. Միութիւն, Իտալիա եւ Ֆրանսա նիւթապէս կ'օժանդակեն այդ հիմնարկներուն: Այսպիսի վարկեր կը բացուին միայն ա՛յն երկիրներուն, որոնք արժանի են միջազգային վստահութեան ...: Թուրքիա մաս կը կազմէ անոնց : Մօտ է այն օրը, երբ Թուրքիա երջանիկ երկիր մը պիտի ըլլայ...»:

Մանիսայի մէջ ալ զանազան շինութեանց հիմնարկէքը կատարելով ճառ մը խօսած եւ այպանած է «անոնք որ տարիներով կառավարեցին Թուրքիան : Այդ մարդիկը չկրցան ժողովուրդը փրկել խաւարէն եւ զայն առաջնորդեցին անել ճամբաներու» :

Այցելած է նաեւ Սարուխանլը, Ադհիսար, Սէլճնուք, Քուլա, Ալաշէհիր, Սարըկէօլ եւ Սալիհլի: Ամէն տեղ ճառ խօսելով յարձակած է Հալք կուսակցութեան վրայ :

Իսմէթ Ինէօնիւ յաջորդ օրը պատասխանած է Տէմիրէլի :

Վարչապետը Իզմիրի մէջ բացած է 36-րդ միջազգային տօնավաճառը : Այս առթիւ յայտնած է թէ մինչ Թուրքիոյ արտածումները 510 միլիոն տոլար եղած են այս տարի, ներածումները 780 միլիոնէն բարձրացած են մէկ միլիառ հարիւր միլիոն տոլարի : Բայց աւհաւոր հաշուեմատութիւններու հասած է ուրեմն :

Մինչեւ 1972 հողագործական, հանքային եւ ճարտարարուեստական արտադրութիւններէն յաւելուածական արտածումներ պէտք է կատարել համաձայն հնգամեայ Բ. ծրագրին :

Նախատեսուած է հինգ տարիէն 720 միլիոն տոլարի բարձրացնել արտածումները, ինչ որ բաւարար չէ բացը գոցելու համար եւ Թուրքիա պարտական պիտի մնայ մինչ :

Իզմիրի մէջ Իսլամական Բարձրագոյն վարժարանի բացումը կատարելու առթիւ շեշտած է, որ «մզկիթը, զօրանոցն ու վարժարանը պէտք չէ զրաղին քաղաքականութեամբ»:

Նոյն քաղաքին մէջ գարեջուրի երեք գործարաններու եւ հիւանդանոցի մը հիմնարկէքը կատարած առեն բազմութիւնը — մեծ մասամբ բաղկացած կիներէ — շրջապատած է վարչապետը զանգատելով եւ տրտնջալով, բռնած

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ԿԱՐԾԻՔ ԶՓՈԽԵՑ

ԲԱՅՑ ՏԸ ԿՈԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՑԱՍԱԿԱՆ ՉԻ ՆԿԱՏՈՒԻՐ

Նախագահ տը Կոլ Փարիզ վերադարձաւ: Կը թուի թէ այս ճամբորդութիւնը չտուաւ այն արդիւնքը որու կը սպասուէր: Ծանօթ է որ նախագահ տը Կոլ կ'ուզէր գլխաւորաբար համոզել Լեհերը որ փոխեն իրենց դերքը Գերմանիոյ նըկատմամբ եւ աւելի ազատ քաղաքականութիւն վարեն Խորհ. Միութեան հանդէպ :

Կոմուլքայի ճառը շատ յստակ պատասխան մըն էր այդ առընչութեամբ :

Նախ խօսած էր տը Կոլ լեհական Խորհրդարանին առջեւ :

Ֆրանսայի Նախագահը շեշտած է ի մէջ այլոց . — «Փարիզ, կը խորհինք թէ մեր երկու երկիրները մեծ շահ ունին զարկ տալու իրենց տնտեսական, մշակութային եւ մարդկային յարաբերութեանց : Այդ պատճառով այն համաձայնագրերը զորս երկու կառավարութիւնները արդէն իսկ կնքած են այդ մասին շատ կարեւոր կը թուին մեզի : Բայց նաեւ վստահ ենք որ Լեհաստան մեզի համար ըտրեալ ընկեր մը պէտք է ըլլայ աշխարհի այս մեծ մասին մէջ դարուս այս երկրորդ կիսուն, որու կռուախնձորն է կամ խաղաղութիւնը բոլորին համար կամ պատերազմը եւ ընդհանուր բնաջնջումը : Ասիկա նախեւառաջ եւ բնականաբար Եւրոպայի մէջ, ուր ամէն ինչ կը պարտադրէ Լեհաստանի եւ Ֆրանսայի որ ներդաշնակեն իրենց գործունէութիւնը իրենց եւ ուրիշներու ապահովութեան համար : Այդ իսկական ապահովութիւնը իւրաքանչիւր պետութեան չի կրնար դուրս գալ երկու պլոքներու բախումէն : Ընդհակառակն, Ատլանտեանէն Ուրալ, թող գան հաստատուելու մեր միջեւ հասկացողութեան եւ գործակցութեան քաղաքականութիւնը եւ այն ատեն բոլոր կարելիութեւնները կ'ըլլան որպէսզի նոր պայմաններու եւ մթնոլորտի մէջ, եւրոպացի ժողովուրդները կարենան միասին կարգադրել այն հարցերը որոնք իրենց ձեռնհասութեան մէջ են եւ որոնց մէջ գլխաւորն է՝ գերման ժողովուրդին ճակատագիրը :

«Ֆրանսա, որ ինչպէս Լեհաստան դըրացի է այս մեծ երկրին եւ որ ամէն ատեն, մանաւանդ այս դարուս իսկ, տառապած է գերմանական փառամոլութիւններէն, ձեռնարկած է սակայն Ռայնին տապալումէն ետք եւ այն վայրկեանէն որ Գերմանիա կ'ուրանայ չարիքները, հաշտութեան յարաբերութիւններ ստեղծելու : ... Մնաց որ, Եւրոպա մը որ այլեւս բաժնուած չըլլայ, որքա՜ն կշիռ կրնայ ունենալ խաղաղութեան պահպանման համար աշխարհի բոլոր կողմերը: Եթէ մեր ցամաքամասը կազմակերպած ըլլար իր գործակցութիւնը, պատերա՞զմ կ'ըլլար Ասիոյ մէջ, կ'ըլլա՞ր արեւելքի մէջ»:

Լեհաստանի համայնավար կուսակցութեան պետը իր պատասխանին մէջ բաւական բան հասկցուցած է : Յիշած է որ Լեհաստան երբեք չի բաժնուիր Խորհ. Միութենէն որ հիմնաքարը կը մնայ Լեհաստանի քաղաքականութեան : Ինչ կը վերաբերի Գերմանիոյ, Նախ Պոնի կ'իյնայ հասկացողութիւն ցոյց տալ եւ առաջին քայլերն ընել : Իրատես քաղաքականութիւն մը կը նշանակէ որ, Պոն նախ պէտք է ճանչնայ արեւելեան Գերմանիան ու նաեւ Լեհաստանի ներկայ սահմանները :

Կոմուլքա կը շեշտէ.— «Լեհաստան եւ Ֆրանսա, ինչպէս...» «Լեհաստան եկաք իբրեւ այս երկրին բարեկամ, մեր պարտականութիւնն է ուրեմն ըսել ձեզի թէ ի՛նչպէս մենք կը տեսնենք մեր դերը եւրոպական ապահովութեան կառուցման մէջ, մեր պարտականութիւններն եւ մեր տեղը Եւրոպայի մէջ: «Ա. եւ Բ. աշխարհամարտերու միջեւ ժամանակաշրջանին, Ֆրանսա եւ Լեհաստան կապուած էին զինուորական եւ քաղաքական դաշինքով : Բազմաթիւ պատճառներով — զորս պիտի չյիշեմ ձեզի — այդ զինակցութիւնը լաւ չքալեց: Կարեւորն այն է որ ոչ Լեհաստանը կրցաւ պաշտպանել, ոչ ալ Ֆրանսան: Չկրցաւ կասեցնել գերմանական խելագար գործունէութիւնները եւ փրկել խաղաղութիւնը : Ժամանակակից լեհ պետութիւնը ծնաւ գերման աշխարհակալութեան եւ ռազմապաշտութեան վրայ տարուած յաղթանակէ մը, որ ովկիանոս մը արիւն արժեց մեր ժողովուրդին : Տեսաւ իր վերածնունդը նոր սահմաններու ներսը, արդար պատմական տեսակէտով եւ համապատասխան բովանդակ Եւրոպայի ապահովութեան : Ուրախ ենք որ Ֆրանսան ըլլայ, որ իր հասկացողութիւնը ցոյց տալով Օտէր - Նայս սահմաններուն համար, առաջինը եղաւ բոլոր արեւմտեան պետութեանց մէջ որ զանոնք նկատեց վերջնական եւ անբռնաբարելի »:

Կոմուլքա կը յայտնէ նաեւ իր կարծիքը Գերմանիոյ մասին .— «Գերմանական հարցին լուծման միայն այն տեսակէտը որ կ'ընդունի երկու Գերմանիաներու գոյութիւնը, հաւասար իրաւունքներով, կրնայ խաղաղութեան ծառայել: Լեհաստան տարիներէ ի վեր բարեկամական յարաբերութիւններ կը պահէ իր արեւմտեան դրացիին հետ, դեմոկրատ գերման Հանրապետութիւնը : Պատրաստ ենք նաեւ բնականոն դարձնելու մեր յարաբերութիւնները գերման երկրորդ Պետութեան դաշնակցային Գերմանիոյ հետ, երբ իր պաշտօնական քաղաքականութիւնը իբրեւ մեկնակէտ՝ առնէ նոր եւ իրատես սկզբունքներ» :

Այս խօսքերը ցոյց կուտայ թէ ներկայիս Լեհաստան իր քաղաքականութիւնը փոխելու միտք չունի, բայց եւ այնպէս կը կարծուի թէ տը Կոլի ճամբորդութիւնը բոլորովին բացասական չէ :

X Գերմանիա կը յիշէ տը Կոլի յայտարարութեանց առթիւ թէ Սիլեզիոյ հողերը պատմականօրէն գերմանական են, դարերէ ի վեր եւ անոնց գերման բնակիչները անարդարօրէն արտաքսուած են»:

ցուցատախտակներ, որոնց վրայ գրուած էր՝ «ջո՛ւր կ'ուզենք, ապրելու համար ջուր պէտք է, մենք ջուրի պէտք ունինք, ջուր, ջուր ...»:

Զորնովայի շրջանին մէջ բացած է Թարիշի ալքոլի գործարանը, որ տարեկան 1-1.5 միլիոն լիտր 95-96 աստիճան ալքոլ պիտի արտադրէ :

Իզմիրի մէջ ձայնասփիւռի յաւելուածական կայան մը բանալով, Տէմիրէլ շեշտած է, որ ռատիօն յոկ կառավարական կուսակցութեան ենթակայ հաստատութիւն մը չէ: Պարտաւոր է բացարձակապէս չէզոք եւ անկողմնակալ մնալ, ըստ Սահմանադրութեան :

Յետոյ հետզհետէ այցելած է Սելչուք, Կէմէնճիք, Ինճիլլիօվա, Քէօյճէյիզ եւ Օրթաճա, ուր ճառ մը խօսելով ըսեր է.

«Թուրքիոյ մէջ լեզուի, կրօնքի, եւ դաւանութեան խտրականութիւն չկայ : Չկայ նաեւ դասակարգային առանձնաշնորհ եւ տարբերութիւն: Կան միայն թուրք պարկեշտ քաղաքացիներ ...»:

Տալամանի մէջ հիմնարկէքը կատարեր է Թուղթի հսկայական գործարանի մը : Յետոյ այցելած է Քէթհիյէ եւ Մարմարիս: Քէթհիյէի մէջ ըսած է թէ երբ իշխանութիւնը փոխանցուած է իրենց, 64 հազար գիւղեր լոյս չունէին, 63 հազար գիւղերու հարիւրին իննսունը ճամբայ չունէին, հարիւրին յիսունը դպրոցէ, ջուրէ եւ առողջապահական սպասարկութիւններէ զուրկ էին :

Մինչ վարչապետը Եգէականի շրջանին մէջ պտոյտները կը շարունակէր, հանրապետութեան նախագահ Ճէվտէթ Սունայ քննական պտոյտի ելած էր Էսկիշէհիր :

Օգոստոս 25ին յանկարծ կէս ձգելով իրենց շրջապտոյտները, երկուքն ալ վերադարձած են Անգարա, ուր Կիպրացի ուսանող ռազմիկներ բուռն ցոյցեր կատարած էին եւ խոշտանգուած ոստիկաններուն կողմէ :

«Փոխանակ Թուրքիոյ մէջ ծեծ ուտելու, կը նախընտրենք Կիպրոս երթալ եւ հոն մեռնիլ» կ'ըսէին ցուցարարները, որոնք դժգոհ էին կառավարութեան թոյլ քաղաքականութենէն :

Կարեւոր փոփոխութիւններ տեղի ունեցան Ընդհ. Սպայակոյտի նախագահութեան կազմին մէջ :

Ազգ. ապահովութեան խորհուրդը Սունայի նախագահութեան տակ քննեց Կիպրոսի հարցը : Ճշդեց Յունաստանի վարչապետին եւ Տէմիրէլի տեսակցութեան հիմ կազմելիք սկզբունքները, անհաշտ ոգիով :

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

(3, 1-2 տես Ցառաջ, Սեպտեմբեր 2 եւ 3)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ եւ Չինաստանի սահմանին վրայ շատ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են: Քանի մը տասնեակ մեռեալ կայ եւ վիրաւորներ : Տէլհիի կառավարութիւնը զինադուլի առաջարկը ըրած է:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ, Մելինա Մերքուրի, յոյն դերասանուհին որ «Երբեք Կիրակին» ֆիլմով նուիրագործուեցաւ, ցուցարարներու գլուխն անցած, Սպիտակ Տան առջեւ ներկայացած է բողոքելու համար իր երկրին վարչակարգին դէմ : Այդ ցոյցը կազմակերպուած էր այն պահուն երբ Ճոնսըն Յունաստանի թագաւորը կ'ընդունէր, որու այցելութեան նպատակն էր՝ խնդրել Միացեալ Նահանգներու նախագահէն որ վերսկսին իրենց օժանդակութիւնը Յունաստանի : Այդ օգնութիւնը դադրած էր այն օրէն, երբ պետականահարուած մը կատարուած էր երկրին մէջ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Կոսիգին եւ Ռիատ երկար խօսակցութիւններ ունեցած են որոնց նիւթն եղած է իսրայելեան յարձակման մաքրագործման հարցը : Արաբ. Մ. Հանրապետութեան Արտաքին նախարարը տեսնուած է նաեւ Վինոկրատովի եւ Կրոմիքոյի հետ: Ծանօթ է որ Փարիզի նախկին դեսպանը, Գահիրէի դեսպան նշանակուեցաւ վերջերս :

ՃԻՊՐԱԼԹԱՐԻ հանրաքուէին վերջնական արդիւնքները ցոյց կուտան թէ միայն 42 հոգի փափաք յայտնած են որ Ժայռը Սպանիոյ միանայ :

ՌԷԺԻՍ ՏԸՊՐԷ հեռագիր մը ղրկած է մօրը, որու մէջ կը խնդրէ որ Տիկին Ալեքսանտր - Տըպրէ այլեւս անխոհեմ յայտարարութիւններ չընէ մամուլին : Կ'ըսուի թէ Տիկին Տըպրէ Կեսթափոյին նըմանցուցած էր Պոլիվիոյ ոստիկանութիւնը: Տղան կ'ըսէ թէ կացութիւնը ինքնին խօսուն է, աւելին ըսելու հարկ չկայ:

ՎԻԷԹՔՈՆԿԻ պատուիրակը տեսակցութիւն մը տուած է Հանոյի մէջ եւ ըսած թէ եթէ Ամերիկաա կը խօսի Ժընեւի համաձայնագրերու մասին նախ ինք պէտք է քաշէ իր զօրքը վերահաստատելու համար կացութիւնը այնպէս ինչպէս որ էր այդ համաձայնագրերու ատեն :

ԳԱԲՐԻԷԼ ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

(ԲԱՋԲԵՐՈՒՆԻ)

Անցեալ դարու 60ական թուականներուն արձակագիր Գաբրիէլ Տէր-Յովհաննիսեանի (Բաջբերունի) հայ գրականութեան մէջ մուտքը շատ խոստումնալից եղաւ: Մէկն էր այն սակաւաթիւ անձերէն, որոնք հայ նոր գրականութեան զարգացման արշալոյսին, խորապէս գիտակցելով ժամանակի պահանջներուն, մէկ կողմ նետեցին գրաբարով մշակուած գրականութեան կաշկանդիչ օրէնքները եւ ստեղծեցին նոր գրականութիւն մը՝ աշխարհաբար լեզուով: Հայ մշակոյթի զարգացման մեծապէս նպաստեցին ուսանողական ժողովները Մոսկուայի եւ Պետերբուրգի մէջ: Ընդհ. խանդավառութեան մթնոլորտ մը սկիզբ կ'առնէր Խրիմի պատերազմէն ետք ռուսական շրջաններուն մէջ ծաւալող ազատական շարժումներէն, որ իր խոր արձագանգը կ'ունենար նաեւ հայ իրականութեան մէջ:

Մոսկուայի եւ Պետերբուրգի հայ ուսանողները շփման մէջ էին ռուս յեղափոխական երիտասարդութեան հետ: Իրենց ժողովներուն մէջ կը քննէին հայերէն լեզուի ու հայ գրականութեան զարգացման հարցերը, կը կարդային իրենց ստեղծագործութիւնները, կը խորհէին հայ ժողովուրդի մտաւոր զարթօնքին, վերածնունդի խնդիրներուն շուրջ:

Այդ թուականներուն Ստ. Նազարեանի «Հիւսիսափայլ» ամսագիրը կը գտնուէր հայ հասարակական հոսանքներու պայքարի առանցքին մէջ: Միքայէլ Նալբանդեանի դերը անգնահատելի էր ոչ միայն հայ հասարակական միտքը եւրոպական յեղափոխական-ժողովրդավար մտքի մակարդակին հասցնելու իր ջանքերով, այլեւ հիւսիսափայլեան դպրոցը ստեղծելու եւ զայն գաղափարապէս զինելու իմաստով: Հայ ուսանողական եւ մտաւորական ամբողջ սերունդ մը կը դաստիարակուէր Նալբանդեանի գաղափարներով՝ յետադէմ հայ հասարակութեան ծառայելու իր կամքով թրծուած:

Գաբրիէլ Տէր-Յովհաննիսեան Մոսկուայի հայ ուսանողական խումբի անդամներէն էր, «Հիւսիսափայլի» գործօն աշխատակիցը: Ծնած է 1837ին, Ղազախ գաւառի Ուզունթալա գիւղին մէջ (այժմ՝ Իջեւանի շրջան): Աւարտած է Ներսիսեան վարժարանը եւ գեղարուեստագէտ Յովհ. Քաթանեանցի ջանքերով 1858ին դրկուեցաւ Մոսկուա: Հոն կ'ընդունուի բժշկական համալսարանը, որպէսզի «բժիշկ դառնալով օգտակար ըլլար աղքատ դասակարգին»:

Գաբրիէլ Տէր-Յովհաննիսեան ուսանողական տարիներուն կը սկսի զբաղիլ գրական գործունէութեամբ եւ Սմբատ Շահազիզի, Մանուկ Սաղաթեանի, Մարտիրոս Սիմոնեանի եւ այլ գործիչներու հետ կը մասնակցի «Հիւսիսափայլ»ի աշխատանքներուն: Ան ուսանողական ժողովներուն մէջ կը կարդայ իր առաջին վէպը՝ գիւղական կեանքէն: Այնուհետեւ կը գրէ «Զուխտ անիծեալ դերեզման վիպակը (անտիպ), «Սուրբ Գէորգի Ղուլը» (որ տպուած է 1872ին) եւ «Տէր-Սարգիս» ծանօթ վէպը:

«Տէր-Սարգիս» վէպը քննադատական իրապաշտութեան առաջին ցայտուն արտայայտութիւններէն էր մեր գրականութեան մէջ. տպուած է 1861ին՝ «Հիւսիսափայլ»ի մէջ: Վէպը իր շօշափած հարցերով կ'արտայայտէր հիւսիսափայլեան գաղափարախօսութիւնը եւ կը հնչէր իբրեւ դատապարտութեան խօսք՝ «Խաւարի թագաւորութեան» դէմ: Դժբախտաբար, շատեր գայթակղած, արգելք հանդիսացան որ վէպին շարունակութիւնը տպուի: Գաբրիէլ Տէր-Յովհաննիսեան վերադառնալով Կովկաս, աւելի քան երեսուն տարի կ'աշխատի իբրեւ գաւառական բժիշկ, եւ այլեւս չի վերադառնար գրական աշխատանքին:

Կը մեռնի 1920ին:

Եւ սակայն, եթէ արձակագիր Գաբրիէլ Տէր-Յովհաննիսեանը իրերու բերումով կը հեռանայ հայ գրականութեան ասպարէզէն, բայց վաթսունական թուականներու մթնոլորտին մէջ դաստիարակուած Բաջբերունի բանահաւաքը, ազգագրագէտը, հրապարակախօսը՝ նոյն իրերու բերումով յայտնութիւն մը եղաւ հայ բանասիրութեան համար:

Բժիշկ Գաբրիէլ Տէր-Յովհաննիսեան տարիներ շարունակ շրջագայելով Երեւանի, Հին Նախիջեւանի, Հին Ջուղայի, Ագուլիսի, Կարսի, Ղազախի, Շամախի եւ բազմաթիւ այլ գաւառներու մէջ, չկարենալով զբաղիլ գրական աշխատանքներով՝ կը փորձէ գոնէ ծառայել հայ բանասիրութեան ու ազգագրութեան: Գրի կ'առնէ եւ կորուստէ կը փրկէ բազմաթիւ ազգագրական նիւթեր, ժողովրդական երգեր, աւանդութիւններ, կը նկարագրէ բոլոր այն աշխարհագրական վայրերն ու պատմական յուշարձանները, որոնք արժանի էին ուշադրութեան, կը հրատարակէ մեր մշակոյթի պատմութեան համար մեծապէս կարեւոր իր «Ճամբորդական նկարագրութիւններ»ը, եւայլն: Իր աշխատանքներն ու յօդուածները, թիւով վաթսունէ աւելի, ժամանակին կը տպուէին հայ եւ ռուսական պարբերականներուն մէջ:

Առանձին գիրքերով տպուած են «Հայկական սովորութիւններ» ազգագրական նիւթերու ժողովածուն, «Ստեփանոս Նազարեանցի շուրջ» յուշագրութիւնը, եւայլն: Պէտք է ենթադրել թէ Բաջբերունիի տպագրուած յօդուածներն ու ուսումնասիրութիւնները կը կազմեն իր գրական ժառանգութեան մէկ մասը միայն: Ինչ կը վերաբերի բանասէրին՝ այդ մասին կեանքի վերջին օրերուն ցաւով գրած է.

«Դեռ եւս այնքան ժողոված նիւթեր են մնացել հում դրութեամբ, որ նրանց մշակելուն հարկաւոր է այլեւս մի կեանք»:

Դժբախտաբար, Գաբրիէլ Տէր-Յովհաննիսեանի արխիւը, որ շատ բան կրնար տալ մեր բանասիրութեան, կորսուած է: Այսօր անհրաժեշտ է որ լրջօրէն ուսումնասիրուին եւ հրատարակութեան յանձնուին գոնէ հայ եւ ռուս պարբերականներու էջերուն մէջ ցրուած իր յօդուածներն ու աշխատութիւնները. ասով, որոշ չափով կ'ամբողջանայ հայրենասէր գրագէտ-բանասէրին գրական ու գիտական վաստակը:

Ս. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

(Ամփոփուած)

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ԽԱՉԱԿՐՈՒԹԵԱՆ

Բ.

«Հայերը Ֆրենկներուն երախտագիտութեան արժանի էին: Այս մարդիկը, կորովի եւ տոկուն նկարագրով ռազմիկներ, հաստատուած գլխաւորաբար Եդեսիոյ եւ Անտիոքի մէջ, զինուորական տեսակէտով ամէնէն աւելի գնահատուած են:

«Լատին բազմաթիւ պետերու սխալ քաղաքականութիւնը իրենց զինակից Հայերու հանդէպ, որոնց ծառայութիւնները փոխարինեցին ապերախտութեամբ, չքանդեց անոնց համակրանքը լատիններու հանդէպ: Հայ պատմիչները անկեղծ շեշտով կը ցաւին լատիններու կրած դժբախտութեանց վրայ:

«Հայ պետերը գէշ վարձատրուեցան իրենց անձնուիրութեան փոխարէն: Պաղտին տը Պուրկ, Եդեսիոյ կոմսը, տարի մը պաշարեց Ապլղարիպը եւ գրաւեց կալուածը: Քանդեց Գող Վասիլի իշխանութիւնը, բռնադատեց բարձր դիրքի տէր հայ ազնուականները Պոլիս ապաստանիլ: Գրաւեց քաջարի Բագրատին կալուածները եւ վռնտեց երկրէն: Պաղտին տը Պուրկ աւելի չարիք հասցուց, աւելի հակառակորդ էր քրիստոնեաներուն քան Սելճուքներուն»: (Տուլիէ, Լէ գ'ինսթիթիւսիոն Մոնարշիք, 1894, էջ 213):

Հայերը կը կազմէին Անտիոքի բնակչութեան մեծամասնութիւնը, Խաչակիրները պաշարեցին քաղաքը, Հայերը օգնութեան հասան, բանակը պարենաւորեցին եւ փրկեցին պաշարողները: Խաչակիրները քաղաք մտան շնորհիւ ուրացող Հայու մը դաւաճանութեան, որովհետեւ աշտարակի մը հրամանատարն ըլլալով համաձայնեցաւ դուռները բանալ, 2 Յունիս, 1098ին: Բնակչութիւնը ցնծութեամբ ընդունեցաւ Խաչակիրները, բայց երկար չտեւեց ցնծութիւնը, երկու օր ետք Քերպուքա էմիրը Անտիոքի առջեւ հասաւ, պաշարեց քաղաքը: Ահաւոր սով մը եւ ժանտախտը քանի մը օրուան մէջ մեռցուցին հարիւր հազարէ աւելի քաղաքացիներ:

1110ին Եփրատի շրջանը բնակող Հայերը կոտորուեցան, ուրիշներ հազիւ ազատեցան վրէժխնդրութենէ: Ասիկա հետեւանքն էր մահմետական վեհապետութեան տակ գտնուող երկրի մը մէջ Ֆրենկներու ներկայութեան: Հայերը, քրիստոնեաները խաղաղութեամբ կ'ապրէին հոն, ուր Ֆրենկներ չկային: Այնուհետեւ քրիստոնեաները պիտի հեռանան մահմետական հողերէ եւ Ֆրենկներուն մօտ պիտի գան եւ ասոնցմէ կողոպտելու համար՝ Հայերը միշտ հաւատարիմ պիտի մնան եկուորներուն:

Երկրորդ Խաչակրութիւնը ճամբայ կ'ելլէր Եդեսիոյ աղէտին պատճառով եւ դիմելու էր քանդուած քաղաքը փրկելու, մինչդեռ Երուսաղէմի մէջ կ'որոշուի Դամասկոսը գրաւել: Արեւելքի խառնածինները, որոնք փուլէն կը կոչուէին, շատ ալ համամիտ չէին Արեւմուտքէն եկող Խաչակիրներուն, ատկէ հակամարտութիւն հիներու եւ նորեկներու միջեւ: Այս վերջինները զարմացան որ հիները փոխուած են մէկ սերունդէն: Ֆուշէ տը Շարթ 1125ին կը գրէր. «Արեւմտեաններ էինք, ահա արեւելեաններ դարձանք: Հռոմայեցին կամ Ֆրանսացին եղած է պաղեստինցի, արդէն մոռցած ենք թէ ուր ծնած ենք, օտարականը այժմ բնիկ է, գաղթականը ընդերածին եղած է»:

Լատինները յարմարեցան կլիմային, սննդառութեան, ապրելակերպին: Փոքրամասնութիւն մը կազմեցին մեծամասնութեան մէջ, ամուսնացան տեղացիներու հետ, կազմուեցաւ նոր ընկերութիւն մը՝ բաղկացած ազնուականներէ եւ ոչ ազնուականներէ, քաղքենի վաճառական դասակարգէ եւ հասարակ խաւերէ, առանց իրարու թափանցելու ցեղով, դաւանանքով, լեզուներով: Արդէն Արեւելք եկողները կը բաղկանային փոքրիկ ասպետներէ, ուրիշներ ալ բարձրացում ունեցան պակասողներուն թիւը լեցնելու համար:

Ս. Պերնարտոս սկսաւ երկրորդ խաչակրութիւնը քարոզել: Իր ձայնը լսելի եղաւ Ֆրանսայի Լուդովիկոս Է. Թագաւորէն եւ Գերմանիոյ Գոնրատոս Գ. կայսրէն: Մանուէլ Կոմնենոս կայսրը լսելով նոր խաչակրութեան մը կազմակերպութիւնը՝ փութաց զինադուլ կնքել 1147ին սուլթանին հետ, որուն դէմ արշաւանք մը ձեռնարկած էր 1146ին: Խաչակիրները հոդ տեսան «նոր մատնութիւն մը»: Կայսրը կը վախնար որ կը կորսնցնէ Անտիոքի վեհապետութիւնը: Րէյմոն տը Փուաթիէ 1145ին Բիւզանդիոն եկած էր եւ վեհապետութիւնը ընդունած էր Թուրքերուն դէմ օգնութիւն գտնելու համար:

Կայսր եւ Թագաւոր մինչեւ Սուրիա մեծ կորուստներ ունեցան: Քսանեւհինգ հազար զինուորներէն հինգ հազար հոգի մըտաւ Անտիոք: Մեծ ժողով մը գումարուեցաւ Երուսաղէմի մէջ, մասնակցու-

ԱԹՈՌ ՆՈՐՈԳՈՂ ԿԻՆԸ

(La Rempailleuse)

Կոմս Պերթրանի բնակարանը, որսորդութեան եղանակին բացման հացկերոյթին վերջաւորութեան էր: Տասնեւմէկ որսորդներ, ութ երիտասարդ կիներ եւ շրջանի բժիշկը նստած էին լուսավառ եւ պտուղներով ու ծաղիկներով ծածկուած սեղանին բոլորտիքը:

Սկսան սիրոյ մասին խօսիլ եւ մեծ վիճաբանութիւն մըն էր որ ծայր տուաւ, յաւիտենական վիճաբանութիւնը գիտնալու համար թէ մարդ կրնար ճշմարտապէս սիրել միայն մէ՞կ անգամ թէ բազմաթիւ անգամներ: Խօսք եղաւ մարդոց մասին, որոնք միայն մէկ լուրջ սէր ունեցած էին: Խօսք եղաւ ուրիշներու մասին ալ, որոնք, յաճախ, բուռն կերպով սիրած էին:

Այրերը, ընդհանուր առմամբ, կը պնդէին թէ կիրքը, հիւանդութեանց պէս, կը հարուածէր միեւնոյն անձը, բազմաթիւ անգամներ ու կը հարուածէր մեռցնելու աստիճան, եթէ խոչընդոտ մը ցցուէր անոր առջեւ:

Հակառակ անոր որ դատելու այս եղանակը անվիճելի էր, կիները որոնց կարծիքը կը յենուր առաւելապէս բանաստեղծութեան քան դատողութեան վրայ, կը պնդէին թէ սէրը, ճշմարիտ սէրը, մեծ սէրը, միայն մէկ անգամ կրնար մահկանացուի մը կեանքին մէջ պատահիլ ու այդ սէրը կը նմանէր կայծակին, որմէ զարնուած սիրտը, յետագային, այնպէս մը պարպուած, աւերուած եւ հրդեհուած կ'ըլլար որ ուրիշ որեւէ զօրաւոր զգացում, նոյնիսկ ո՛չ մէկ երազ, կրնար նորէն ծաղկիլ անոր մէջ:

Կոմսը, շատ անգամներ սիրած ըլլալով, բուռն կերպով կը հակառակէր այդ հաւատքին:

«Ձեզի կ'ըսեմ որ մարդ կրնայ բազմաթիւ անգամներ սիրել՝ իր բոլոր ուժերով ու բոլոր հոգիով: Դուք ինծի կը յիշէք անձեր, որոնք անձնասպան եղած են սիրոյ համար, իբրեւ փաստ երկրորդ սիրոյ մը անկարելիութեան: Ես ալ ձեզի կը պատասխանեմ որ եթէ անոնք անձնասպան ըլլալու տխմարութիւնը գործած չըլլային, պարագայ մը, որ իրենցմէ կը խլէ երկրորդ անկումի մը պատեհութիւնը — բուժուած պիտի ըլլային եւ վերսկսած պիտի ըլլային — եւ միշտ ու մինչեւ իրենց բնական մահը: Սիրողներն ալ գինովներուն կը նմանին — ո՛վ որ խմած է, նորէն պիտի խմէ, ո՛վ որ սիրած է, նորէն պիտի սիրէ, ասիկա խառնուածքի խնդիր է:

Իրաւարար նշանակեցին տոքթէօրը, Փարիզցի ծեր բժիշկ մը, որ գիւղ քաշուած էր, եւ խնդրեցին անկէ որ իր կարծիքը յայտնէր:

Շիտակը ըսելով ան կարծիք չունէր:

«Ինչպէս կոմսը ըսաւ, ասիկա խառնուածքի խնդիր է: Գալով ինծի, ես իմացած եմ սիրոյ մը մասին, որ տեւած է յիսունեւհինգ տարի, առանց մէկ օրուան դադարի ու վերջ գտած է միայն մահուամբ»:

Կոմսուհին ծափ զարկաւ:

«Ի՜նչ աղուոր բան է եղեր... Եւ ի՜նչ երազ՝ այդպէս սիրուիլ... Ի՜նչ երջանկութիւն՝ ապրիլ յիսունեւհինգ տարի՝ պարուրուած այդ կատաղի եւ յափշտակիչ սիրով... Ո՜վ գիտէ որքան երջանիկ եղած է եւ օրհնած է կեանքը այդ աստիճան պաշտամունքի առարկայ եղած այդ այրը»:

Բժիշկը ժպտեցաւ:

«Արդարեւ, տիկին, շատ ճիշդ էք, որ այդ անձը այր մըն էր... կը ճանչնաք զինքը, Պարոն Շուքէն, գիւղին դեղագործը... Գալով կնոջ, ան ալ կը ճանչնայիք — աթոռ նորոգող այն ծեր կինն էր, որ ամէն տարի դղեակ կուգար... Բայց, ինքզինքս աւելի լաւ պիտի հասկցնեմ...»:

Կիներու խանդավառութիւնը մարեցաւ ... եւ իրենց դէմքին վրայ արտայայտուող զզուանքը ըսել կ'ուզէր — «Հը, կարծես թէ սէրը պէտք է հարուածէր միայն շնորհքով ու անուանի արարածներուն ու միայն անոնք արժանի էին շնորհքով մարդոց հետաքրքրութեան»:

Բժիշկը վերսկսաւ.

«Երեք ամիս առաջ էր որ զիս կանչեցին այդ ծեր կնոջ մօտ, որ մահուան անկողնին մէջ էր: Եկած էր նախորդ օրը կառքով մը, որ իբրեւ բնակարան կը ծառայէր իրեն: Կառքը լծուած էր ծեր ձիու մը, զոր տեսած էք: Կնոջ կ'ընկերանային իր երկու մեծ սեւ շուները, որոնք իր բարեկամներն ու պահապաններն էին: Քահանան արդէն այնտեղ էր: Մեզ իրեն կտակակատար նշանակեց եւ իր վերջին կամքին իմաստը բացատրելու համար, սկսաւ մեզի պատմել իր կեանքին պատմութիւնը: Աւելի տարօրինակ ու սրտակեղեք պատմութիւն երբեք լսած չէի:

«Իր հայրն ու մայրը հին աթոռներ նորոգողներ էին: Հողին վրայ հաստատուած բնակարան՝ կեանքին մէջ ունեցած չէր:

ԿԻ ՏԸ ՄՈՓԱՍԱՆ

(1 – Շար.)

« Ե. ՉԱՐԵՆՑ » ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երաժիշտ Սբիրիտոն Մելիքեանի նամակներէն մէկը, զոր ձեռք բերաւ Հայաստանի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը, դարձաւ անոր 600.000րդ վաւերագիրը: Մինչ այդ հոս վերջնականօրէն տեղաւորուած են ձեռագիրներ, գրքական եւ երաժշտական յուշարձաններ, հրատարակուած փաստաթուղթեր, եւն.:

Թանգարանը, որ վերջերս կոչուեցաւ Եղիշէ Չարենց, Հայաստանի մշակութային հարստութիւններու անդրանիկ գանձարանն է: Կը քալենք թանգարանի ցուցասրահներէն, կը դիտենք պահարանները, խնամքով դասաւորուած դարակները եւ մտքով կը հետեւինք իր 46ամեայ տարեգրութեան: Տասնամեակներու խորքէն կը հասնին մեզի ջերմ ընդունելութեան արձագանքները՝ որ գրականութեան, արուեստի եւ հասարակական գործիչները ցոյց տուին ժողովուրդի մըտային արժէքներու պետական պահպանման գործին: Առաջինը Յովհ. Թումանեանն էր: Ան թանգարանին նուիրեց Սայեաթ-Նովայի «Դաւթարը»: Թանգարան այցելողները, բազմաթիւ հետազօտողները ակնածանքով ու զուրգուրանքով կ'օգտուին երգիչին զուլալ աղբիւրէն:

Անդրական «Երախայրիքը» մինակ չըմնաց: Յետագային հաւաքուեցան տասնեակ, հարիւրաւոր, հազարաւոր նոր փաստաթուղթեր՝ Խ. Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի», Մ. Նալպանտեանի «Քրիտիքա», Ռ. Պատկանեանի «Արաքսի արտասուքը», Թումանեանի «Գիքորը» եւ այլ ստեղծագործութիւններու ձեռագիր օրինակները, նշանաւոր մարդոց նամակները:

Հայ մշակոյթի ներկայացուցիչները սերտօրէն կապուած են միւս ժողովուրդներու գիտութեան եւ մշակոյթի մեծ գործիչներուն հետ: Կը ծանօթանանք իրենց բարեկամական եւ ստեղծագործական կապերու վկայութիւններուն: Ասոնց կարգին կ'ենք Լէոն Թոլսթոյի, Մաքսիմ Կորքիի, Վալերի Բրիւսովի, Ռիմսկի Քորսաքովի, Փաւլօ Տիչինայի ինքնագիրներն ու նամակները: Թանգարանի բարեկամներուն օգնութեամբ երեւան բերուած են նաեւ հայ ժողովուրդի բարեկամներ Անաթոլ Ֆրանսի, Ռոմէն Ռոլանի, Էմիլ Վերհարնի, Անթուան Մէյէի եւ ուրիշներու նամակներն ու ինքնագիրները:

Մշակութային այս ծաւալին պատկառելի հարստութեան մաս կը կազմէ «տպագիր խօսքի» բաժինը, ուր ամփոփուած են անցեալի նշանաւոր գրողներու, արուեստագէտներու, հայագէտներու անձնական գրադարանները, աշխարհի տարբեր կողմերէն ստացուած հնատիպ գիրքերը: Կը բաւէ նշել թէ 1612 - 1800 թըւականներուն լոյս տեսած 1019 հայերէն գիրքերէն 239ը կը գտնուին հոս: Կը պահուին նաեւ վերջին հարիւրամեակի ընթացքին հրատարակուած շարք մը պարբերականներու հազուագիւտ հաւաքածոներ, որոնց կարգին Յակոբ Պարոնեանի խմբագրած «Թատրոն», Բարեկամ մանկանց», Արփիար Արփիարեանի «Հայրենիք» եւ բազմաթիւ ուրիշ թերթերու ու հանդէսներու օրինակներ:

Թանգարանը լայն կապեր հաստատած է սփիւռքահայ գաղութներուն հետ: Երկրէ երկիր տարուած ու խանդաղատանքով պահպանուած մտային հարստութիւնները այսօր կը վերադառնան Հայաստան: Այսօր թանգարանի պահարաններուն մէջ իրենց արժանաւոր տեղը գտած են Յակոբ Պարոնեանի, Սիրանոյշի, Դանիէլ Վարուժանի, Ա. Չօպանեանի, Սիամանթոյի, Վահան Թէքէեանի գործունէութեան տարբեր ժամանակաշըրջաններն արտացոլող նիւթերը:

Անցեալ տարի թանգարանը ձեռք բերաւ Եղիշէ Չարենցէն անտիպ ձեռագիրներու 154 էջեր, որոնք կը վերաբերին բանաստեղծի կեանքի վերջին շրջանին (1936 - 1937): Ստացուած են նաեւ Յովհաննէս Թումանեանի գործերու քառասուն ձեռագիր էջերը, Աւետիք Իսահակեանի «Աբու Լալա Մահարի», Դանիէլ Վարուժանի «Ջարդը» բանաստեղծութիւնները՝ հեղինակներու ինքնագիրներով, Սիամանթոյի «Հայորդիները» գործէն հատուածներ:

Թանգարանին սեփականութիւնն է յայտնի բժիշկ Վահրամ Թորգոմեանի արխիւը, ուր կը գտնուի Մխիթար Հերացիի «Ջերմանց Մխիթարութիւն» գիրքին ֆըրանսերէն թարգմանութիւնը: Վահրամ Թորգոմեանի արխիւին մէջ կան գիտական նկարագրով շուրջ երկու հազար նամակներ, որոնց կարգին Ալիշանի, Լէօյի, Արշակ Ալպօյաճեանի, Տիրվանդաէի նամակները:

Եղիշէ Չարենց թանգարանը արժէքներու պահպանման օճախ մը չէ միայն: Թանգարանին նիւթերը խնամքով կը մըշակուին կը դասաւորուին գիտական ուսումնասիրութեան համար:

Բազմաթիւ ստեղծագործութիւններ իրենց երկրորդ ծնունդը ստացած են թանգարանին մէջ: Ցատկանշական է արեւմտահայ գրականութեան նշանաւոր գործերէն մէկուն՝ «Ազատլի պատմութեան» յայտնաբերումը զոր գտաւ եւ թրքերէնէ թարգմանեց բանասէր Գառնիկ Ստեփանեան:

Տիգրան Չուխաճեանի արխիւը ուսումնասիրելով երաժշտագէտ Տիգրանովի ուշադրութիւնը գրաւեց «Արշակ Բ.» օփերան, որ որոշ մշակման ենթարկուելէ ետք իր արժանի տեղը կը գրաւէ այսօր հայ օփերայի արուեստի պատմութեան մէջ:

Թանգարանի պաշտօնեաները մեծ ճիգ կը թափեն մշակոյթի այդ յուշարձանները հետազօտելու, տարածելու, ժողովուրդին սեփականութիւնը դարձնելու համար:

Շուտով պիտի կազմակերպուի խորհրդահայ գրականութեան ցուցահանդէս մը՝ որ պիտի ընդգրկէ բոլոր հեղինակները: Առանձին ցուցահանդէս մը պիտի նուիրուի Եղիշէ Չարենցին՝ ծննդեան 70ամեակին առիթով:

Ս. ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ
Վ. ՍԱՆԹՐԵԱՆ

թեամբ Թաղաւորին, կայսեր, Պաղտին Երրորդի, պատրիարքին, Տաճարական եւ Հիւրընկալ ասպետներու գլխաւորներուն: Փողովը որոշեց յարձակիլ Դամասկոսի վրայ, ոչ թէ Նուրետտինի: Կրուսէի համաձայն, ասիկա սխալ մըն էր, որովհետեւ Դամասկոսի իշխանութիւնը միակն էր որ լաւ յարաբերութիւն կը մշակէր Ֆրենկներուն հետ, երկուքին ալ թշնամին Նուրետտինն էր: (24 Յունիս, 1148):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԻՒՆԻԽԻ մէջ, Օգոստոս 29ին, 66 տարեկանին, մեռած է Պաւարիոյ հայկական գաղութի հիմնադիրներէն եւ վարչութեան անդամներէն Նուպար Զօհրապ: Թաղուած է տեղւոյն Վալտֆրիտհոֆ գերեզմանատան մէջ: Հանգուցեալը եղբօր որդին էր Գրիգոր Զօհրապի:

×

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Մխիթարեան Միաբանութեան Ս. Ղազար կղզին հաստատուելու 250ամեակին առիթով, հելլէն ծանօթ մըտաւորական եւ հայ ժողովուրդի անկեղծ բարեկամ Թաքիս Թեմոտոս, Աթէնքի մեծագոյն օրաթերթերէն՝ «Թօ Վիմայի» մէջ (Օգոստոս 27), բաւական ընդարձակ յօդուած մը գրած է:

Թերթին մէջ հրատարակուած է նաեւ պատճէնը այն հրովարտակին, որով 1717ին Մխիթարեան Հայրերուն կը տրուէր Ս. Ղազար կղզին: Ապա կը յայտնէ, թէ 1952 Դեկտեմբերին, օր մը, «Աննա տ'Արիքօ» բեռնատար նաւուն նաւապետը եկած է Ս. Ղազար եւ վանականներուն խաչոր չէշ մը գինի նուիրած: Շիշին վրայ գրուած էր. «Մխիթարեան Հայրերուն՝ Տենոսի մէջ (Յունաստան) իրենց հաստատման 250ամեակին առիթով»:

Յետոյ կուտայ Մխիթար Աբբահօր կենսական գիծերը եւ միաբանութեան հիմնադրութեան ամփոփ պատմականը: Թաքիս Տեմոթոս իր յօդուածը կը վերջացնէ հետեւեալ տողերով.

« Բոլոր քաղաքակիրթ ազգերը այսօր կը պատուեն 250ամեակը Ս. Ղազարին, մշակութային կեդրոնի մը՝ որ աշխարհի ամէնէն փայլուններէն մէկն է:

Ս. Ղազարի Մխիթարեաններուն եւ Եւրոպայի ու Ամերիկայի Մխիթարեան միւս կեդրոններուն՝ հելլենական ողջոյնը կը ղրկուի այն հաւատիքով՝ թէ մեր երկիրը երբեք պիտի չդադրի Հայերուն հանդէպ տածելէ միշտ միեւնոյն եղբայրական զգացումները »:

Տեմոտոս իր յօդուածին կցած է Մխիթար Աբբահօր ու Ս. Ղազար կղզիի նկարները: Աբբահօր նկարին տակ հայերէն գիրերով գրուած է «Մխիթար»:

ՏԻՑԱՂ

Գինովին մէկը գինետուն մը կը մտնէ եւ գաւաթ մը գինի ապսպրելէ ետք բոլորէն լսելի ձայնով կը գոչէ.

— Երբ ես կը խմեմ, ամէնքն ալ կը խմեն:

Սպասեակին կ'ըսէ՝ որ բոլորին գինի հրամցնէ: Քիչ յետոյ, դարձեալ գինի կ'ապսպրէ ու դարձեալ կը պոռայ:

— Երբ ես կը խմեմ՝ ինծի հետ ամէնքն ալ կը խմեն նորէն:

Դարձեալ կ'ապսպրէ ու դարձեալ կը հրամայէ բոլորին գինի տալ:

Քանի մը վայրկեան ետք գինովը գրպանէն տասնոց մը հանելով սեղանին վրայ կը դնէ ու կը գոչէ բարձրաձայն.

— Երբ ես կը վճարեմ, ամէնքն ալ կը վճարեն:

×

Վերջերորդ օրը Աստուած Զուիցերիան չինեց, յետոյ Զուիցերիացին եւ հարցուց անոր.

— Տակաւին ի՞նչ կ'ուզես որ տամ քեզի:

— Մարգագետիններ եւ կովեր, պատասխանեց Զուիցերիացին:

Աստուած մարգագետիններ եւ կովեր պարգեւելէ ետք, իրեն, հարցուց.

— Ի՞նչպէս է, կովերուն կաթը լա՞ւ է, գոնէ:

— Շատ լաւ, Տէր իմ, ահա՛ գաւաթ մը փորձեցէք:

Աստուած գաւաթ մը կաթը խմեց եւ շատ համեղ գտաւ:

— Եւ տակաւին ի՞նչ կը փափաքիս ունենալ, հարցուց կրկին Աստուած:

— Մէկ չիլինը, Տէր իմ, փոխարժէքը գաւաթ մը կաթին, որ խմեցիք:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (161)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Սիրելի դուքս, ձեզի անգամ մըն ալ ներողութիւն պիտի պատճառեմ... Թախանձագին կը խնդրեմ, ներողամիտ գտնուեցէք սա խեղճ տղուն հանդէպ... Ահա՛ ձեր առջեւն է ան, երբ աչքովնիդ տեսնէք անոր վիճակը, վստահ եմ որ ներողամիտ պիտի գտնուիք, իր գործած սխալներուն վրայ անկեղծօրէն զղջացած է...:

— Ի՞նչ, սխա՞լ, սխա՞լ մի՛, ոճիր ըսէք, ոճի՛ր... գոչեց ծերունի հայկատակը: Եւ կեղծ Օլէնին դէմը անցնելով, հանդիսաւոր կերպով ըսաւ.

— Մեղքցուելու անարժան թշուառականներէն մէկն ես դուն, անամօ՛թ:

Թօմպուլիկ, գլուխը խոնարհեցուց եւ դողդղալ սկսաւ:

Կոմսը նոյն եղանակով շարունակեց.

— Կրնա՞ս ըսել, կրնա՞ս ինքզինքդ արդարացնել, քեզի կրթողը մեր հայր տէրը չէ՞ր քու պաշտպանդ ու դաստիարակդ, հէ՞... որո՞ւ եղար... ուրկէ՞ սորվեցար այդ տեսակ չարագործութիւններ ընելը...: Ուրիշներէն դաս առնելուդ ինչո՞ւ այդ բարի մարդուն բարի օրինակին չհետեւեցար...: Սրիկա՛յ, գրասեղանս կոտրելդ ու թղթապանակս գողնալդ չէ՞ր բաւեր, ի՞նչ կ'ուզէիր այդ խեղճ մարդէն որ ելար սպաննել փորձեցիր... հը՛, լեզուդ ինչո՞ւ բռնուեցաւ տղայ, չըսե՞ս, ինչո՞ւ սպաննել փորձեցիր...: Պիտի չըսես, աղէ՛կ, ուրեմն կեցիր որ ես ըսեմ, վախցար որ ըրած գողութիւնդ երեւիդ պիտի զարնէ եւ քեզի տունէն պիտի վռնտէ, անանկ չէ՞...: Չէ՛, չէ՛, չեմ կրնար հանդուրժել որ քեզի պէս սրիկայ մը արդարութեան չյանձնուի...: Իրաւ, թէպէտ պարոն մարքիզը չափէն աւելի պաշտպանեց քեզ եւ չկրցայ զայն մերժել, բայց աղէկ մտածելէս ետքը միտքս փոխեցի... քեզի պէս անզգամները պէտք է պատժուին...: Պարապ տեղը կոկորդիլոսի արցունքներ մի թափեր, որոշումս որոշում է, պէտք է դուն քու արժանի պատիժդ գտնես... անամօ՛թ:

Սրտակեղէք հեծկլտուք մը լսուեցաւ: Մառի-Թերէզն էր որ կուլար մայրապետին թեւերուն մէջ:

Ասոր վրայ, պարոն Շանթօսէ, տասնց աղջկանը կողմն անգամ նայելու, վճռական կերպարանքով մը դահլիճին դուռը ցոյց տալով Թօմպուլիկի, հրամայական եղանակով մը ըսաւ.

— Հեռացի՛ր դէմէս, անզգա՛մ, այնչափը կը բաւէ:

Բայց Արխթօ, որ պարոն Շանթօսէի մօտեցած էր, ըսաւ.

Բայց Արխթօ, որ պարոն Շանթօսէի ներեց...:

— Հայր Տիպուան ի՞նչ կ'ուզէ թող ան ընէ, ամէ՛ն ոչխար իր ոտքէն կը կախեն, պատասխանեց Մառի-Թէրէզի հայրը չոր ու ցամաք եղանակով մը:

Յետոյ, ձայնը ցածցնելով, մարքիզին ականջին ի վար փսփսաց.

— Դուն իմ ըսածիս ականջ մի՛ կախեր, սիրելի փեսաս, պէտք է որ ես անանկ ցուցնեմ, որպէսզի ուրիշ անգամ ասանկ ապուր չխառնէ այդ սրիկան...: Իրեն օգնեցէք որ սրտեղէն կծիկը դնէ, թող երթայ ուրիշէն զտնէ իր գլխուն փորձանքը...:

Բայց Թօմպուլիկ որ դուքսին այս խօսքերը չէր լսած, անանկ կարծեց որ քիչ մը ետքը ոստիկանութեան պիտի յանձնուէր եւ սկսաւ դողդղալ ու ինքնիրենը ըսել.

— Հի՛մա խերերնիս անիծուեցաւ... վախնամ մարդուկը մեր վարպետին չինած տուները (ծրագիրները) մէկ փչելով պիտի փլցնէ...:

Եւ ծունկի գալով պարոն Շանթօսէի առջեւ, ձեռքերը իրար միացնելով կմկըմաց.

— Մեղա՛յ, վսեմապատիւ տէր, մեղա՛յ, ներողութի՛ւն, մէյ մըն ալ չեմ ըներ...:

Դուքսը, ունայնամիտ մարդ, այս չողոքորթական խօսքերէն ուռեցած, ինքզինքին դատաւորի մը հանդամանք տալով գոչեց.

— Մեղա՞յ, է՛հ, թերեւս քու կարդ մը յիմարութիւններդ ներեմ, բայց անզգա՛մ, ըսէ՛, րսէ՛ նայիմ, ի՞նչպէս համարձակեցար աչք վերցնել աղջկանս վրայ... անզգա՛մ, ատիկա ներելի՞ յանցանք է, հէ՞, ո՞ր ազնուական մարդը կը ներէ ատանկ աններեսութեան...: Գնա՛, գնա աղօթք ըրէ պարոն մարքիզին որ բարեխօսեց քեզի համար, ապա թէ ո՛չ... հիմա չատո՛նց բանդ պիտի ըլլայիր...: Է՛հ, ինչ որ է, քանի որ Հայր Տիպուան ներեր է եւ քանի որ դուն ալ կը խոստանաս ալ ասկէ ետքը մարդ ըլլալ եւ մէյ մըն ալ ատանկ բաներ չընել, պարոն մարքիզին եւ Հայր Տիպուային սիրոյն համար պիտի մոռնամ ըրածներդ եւ պիտի ներեմ քեզի... բայց մէկ պայմանով միայն... մէյ մըն ալ մէջտեղը պիտի չելլես, հասկըցա՞ր ըսածս, պիտի կորսուիս այս երկրէն եւ մէյ մըն ալ ոտքդ Ֆրանսայէն ներս պիտի չդնես...:

Թօմպուլիկ այս խօսքը լսելուն պէս լայն շունչ մը առաւ...: Ազատած էր: Ոտքի ելլելով ցած ձայնով փսփսաց.

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Զարգավաժ-ճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Զարգավաժճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վիքթորիա Ալփունարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Պագալեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Անդրէասեան, Յակոբեան ընտանիքներն ու բարեկամները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ ազգականին

ԹԱԴԷՈՍ ԶԱՐԶԱՎԱԺՃԵԱՆԻ

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 11 Սեպտ. Մարսէյլի Փրատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ ու մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն Փիէռի գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Այրի Տիկին Մուշմուլեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Մուշմուլեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀ. ՄՈՒՇՄՈՒԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Պրուէ հիւանդանոցը, Սեպտեմբեր 11ին, 66 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը (ժամը 10.15ին):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մէնէնճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնըս շնորհակալութեամբ ստացաւ 67 ֆր. տեղւոյս Կարմիր Խաչին վճարուեցաւ 50, Կապոյտ Խաչին 50 ֆրանք:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին: Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն, իսկ 20–21 յառաջացածներուն համար:

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 ֆրանք:

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Րիւ Պլէօ թիւ 17):

Կամ դասերու իրիկունները, Լիսէ Քոնտորսէ:

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երեք զաւակ ունեցող ընտանիք մը, սպասուհի մը կը փնտռէ, նախընտրաբար երիտասարդ, բնակութիւն եւ ճաշ եւ վարձատրութիւն: Կիրակին ազատ:

Դիմել՝ Գույումճեան, 7, Րիւ Տիէօ: Փարիզ 10րդ: Նախապէս ժամադրուիլ հեռաձայնելով՝ 208 – 71 – 79, ճաշի ժամերուն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Սարգիս Աղջը կը փնտռէ իր եղբօր զաւակները՝ Գրիգոր, Սարգիս, Կարապետ, Կիրակոս եւ Օհան Աղջը: Հինգն ալ եղբայրներ են եւ կորսուած՝ 1915ի Եղեռնին, երբ զինուոր էին: Կը բնակէին Պոյա Պատի շրջանի Զարչակ գիւղի Մահմուտլու փողոցի թիւ 16 տունը: Հայրերնին կը կոչուէր Կարապետ Աղջը, մայրերնին՝ Սուրբիկ: Փնտռողին հասցէն է.

Տօլափտէրէ Գնալը Բէքլիկ սօքաք, թիւ 19, Պոլիս:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Խաչվերաց է: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ: Կը պատարագէ եւ քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8, պատարագ 10: Երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի Խաչվերացի մեծահանդէս Թափօր Անդաստան:

×

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց: Նոյն եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ ժամը 10ին: Յաւարտ Ս. պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Տ. Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան:

Յաւարտ պատարագի՝ խաչհանգիստ, եւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի կ'ունենայ, հոգելոյս Տ. Եսայի Խաչակիր քհնյ. Ալթունեանի վախճանման Գ. տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը, իր ներկայութեամբ յարգելու յիշատակը, եկեղեցւոյս երկար տարիներ ծառայած հոգ. հովիւին:

×

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. ԳՐ. – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Առաջնորդարանի նորահիմն Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը, առաջնորդ եպիսկոպոսի կարգադրութեամբ եւ Թաղականութեանս նախաձեռնութեամբ Սեպտ. 17ին Խաչվերացի տաղաւար տօնին առիթով, մատաղօրհնէք կը կազմակերպէ:

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան: Երգեցողութիւնը՝ Կոմիտասեան պիտի կատարէ Նոր Ղալաթ դասը:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, Պատարագ տասը:

Մատաղօրհնէք եւ բաշխում հաւատացեալներուն 12: Բոլոր անոնք որոնք ուխտ ունին Ս. Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատուութեամբ, թող հաճին դիմել Թաղականութեանս կամ առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան՝ 9 Պուլվ. տը Պօմոն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Խաչվերացի տօնին առիթով, 17 Սեպտ. Կիրակի, Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ: Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 10, քարոզ՝ 11.15:

Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 5ին, կը կատարուի երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Խաչի Վերացման Թափօրի արարողութիւն:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի կրթ. Մարմինը կը յայտնէ թէ դպրոցը կը բացուի Սեպտ. 21ին, Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 9ին:

Կ'ընդունուին վեց տարեկանէն վեր բոլոր հայ մանուկները:

Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ:

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ
22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով:

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՒԻԼԻ Կրօն. Ընկերակցութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ (Սեպտ. 16) ժամը 21ին: Օրակարգ, ընտրութիւն նոր վարչութեան: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

Այն անդամները որ վճարած են 1967ի իրենց անդամավճարը, կրնան նամակով քուէարկել:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ ուսանող մը, որեւէ տեսակի աշխատանք կը փնտռէ: Դիմել՝ Ժորժ Առաքեան, Հայ Ուս. Տուն, 57 Պուլվ. Ժուրտան, Փարիզ 14րդ:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ (16 Սեպտեմբեր)ին, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան սրահին մէջ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի հերթական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, 17 Րիւ Պլէօ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
SURPRISE PARTY
կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր - Սերունդի ԱՐԾԻՒ ակումբին կողմէ:
Այս Շաբաթ ժամը 17էն սկսեալ Մշակոյթի Տուն,
AMBIANCE BUFFET BAR

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԹՈՒՂԹ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԾՐԱՐ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...
Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ »ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60
ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով ու ... յատկապէս ...մաքուր ... կարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոյթներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 14 Septembre 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11010 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.010

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ՈՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

Բ. ԴՈՒՐՍԷՆ

Դուրսէն դիտուած՝ Թուրքիոյ տնտեսական–ելմտական կացութիւնը ողբալի է։ Օտար երկիրներու աջակցութեան շնորհիւ է, որ Անգարայի կառավարութիւնը սնանկութիւն չէ հռչակած մինչեւ հիմա։ Վերջերս հրատարակուած օտար պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն (Լը Մոնտ, 30 Օգոստոս), ներկայ տարուան Յունիսին Թուրքիոյ օտար դրամներու պաշարը 45 միլիոն տոլար էր միայն։ Անցեալ տարի վճարումներու հաշուեկշիռին բաց՝ն էր 39 միլիոն տոլար։ Վերջին անգամ «Ֆոն Մոնէթէր»ի եւ «Աժանս Մոնէթէր Էօրոփէէն»ի կողմէ Թուրքիոյ փոխ տրուած գումարները բաւարար չեն թուիր ապահովելու այս տարուան վճարումներու հաւասարակշռութիւնը։

Թուրքիա պարտաւոր է ներքին սպառումի յատուկ բազմաթիւ նիւթեր ներածելու արտասահմանէն։ Ըստ տեղեկագրին, ներածումի եւ արտածումի տարբերութիւնէն այս տարուան բացը պիտի ըլլայ 290 միլիոն տոլար, անցեալ տարուընէն 62 միլիոն աւելի։

Արտածումները դանդաղ կ'ընթանան։ Յաճախորդները պակսած են։

Թուրքիոյ գլխաւոր յաճախորդը Գերմանիա յաղեցումի (րէսէսիոն) շրջան մը կը բոլորէ եւ շատ գնում չի կատարեր ներկայիս։

Թուրքիոյ արտածումի գլխաւոր նիւթերն են չոր պտուղներ, ծխախոտ, ձէթ եւ հանածոներ։ Բայց պղնձէն, միւս ապրանքներու համար շատ պահանջ չկայ օտար երկիրներէ։

1967ի վերջին վիճակագրութիւնները ո՛չ մէկ լաւատեսութիւն կը ներշնչեն բացը գոցելու համար։

Թուրքիոյ մէջ տիրող գործազրկութիւնը մասամբ կը թեթեւնար վերջին տարիներուն՝ շնորհիւ Եւրոպայէն եղած պահանջներուն։ Տասնեակ հազարաւոր թուրք գործաւորներ կ'երթային աշխատելու Պելժիքա, Հոլանտա եւ մանաւանդ Գերմանիա։ Եւ իրենց շահած դրամները Թուրքիա կը ղրկէին տոլարով, հասոյթի կարեւոր աղբիւր մը ապահովելով կառավարութեան։

Այս դուռն ալ հետզհետէ փակուելու վրայ է։

1966ին 34.000 բանուորներ միայն գացած են արտասահման, 1964էն երկու անգամ պակաս։ Եւրոպայի տնտեսական ներկայ կացութեան հետեւանքով այս տարի աւելի պակաս եղած են գացողները։

Սիւլէյման Տէմիրէլի կառավարութիւնը բացը գոցելու համար յոյսը դրած է օտար դրամագլուխի վրայ։ Օտար ընկերութիւնները 1967ի համար որոշած են 245 միլիոն տոլար յատկացնել զանազան ձեռնարկներու՝ 1966ի 184 միլիոնին փոխարէն։ Սակայն այս գումարը պիտի ծախսուի քանի մը տարիներու ընթացքին, աստիճանաբար։

Ելմտացոյցի բացը գոցելու դասական միջոցներն են փոխառութիւն եւ տուրք։ Կառավարութիւնը չի կրնար դիմել այս երկու միջոցներուն ալ, նկատի ունենալով երկրին կացութիւնը։ Ամէն տարի տուրքերը նախատեսուածէն աւելի պակաս հասոյթ կը բերեն։

Այս տարի մենաշնորհի ենթակայ նիւթերու գիները բարձրացած ըլլալով, կառավարութիւնը կը յուսայ աւելի մուտք ունենալ անուղղակի տուրքերէն։ Եթէ այս յոյսը իրականանայ, այդ գլուխէն կառավարութիւնը հանրօգուտ ձեռնարկներուն պիտի կրնայ յատկացնել 5.119 միլիոն թրք. լիրա (9.31 միլիառ ֆրանք)։

Զո՛ւր յոյսեր։

Պետական մենաշնորհ կազմող ձեռնարկները — երկաթ, ածուխ, կրաղիւս, ելեկտրականութիւն, փոխադրական միջոցներ — կ'ապահովեն հանրօգուտ շինութեանց յատկացուած ծախքերուն հարիւրին քառասունը։ Գիներու բարձրացման շնորհիւ հասոյթն ալ պիտի աւելնայ այս տարի 7 առ հարիւր համեմատութեամբ։

Մասնաւորներու ձեռնարկներէն շատ աւելի մեծ հասոյթ կը սպասէ կառավարութիւնը։ Պաշտօնական տեղեկագիրը դիտել կու տայ, որ Թուրքիոյ մէջ չկան դրամատուններ, որոնք կարենան դրամական օժանդակութեամբ ապահովել մեծ ձեռնարկներու իրականացումը։

Ցետոյ մեքենան կը բանի անդադար եւ թղթադրամ կը տպէ շարունակ։ Շրջաբերութեան մէջ դրուած դրամներու քանակը անհամեմատ բարձրացած է։

Տոկոսի պաշտօնական սակը հարիւրին 9ն է։ Սակայն առեւտրական գործառնութեանց մէջ սովորական տոկոսը հարիւրին քսան է։

Անհատ դրամատէրերը նախապատւութիւն կու տան շահաբեր ձեռնարկներու — մանր ճարտարարուեստ փոքր դրամագլուխով եւ շքեղ բնակարաններ, որ սուղ գիներով վարձու կը տրուին։

Թուրքիոյ փոխ դրամ տուող եւրոպական կազմակերպութեան մասնագէտներու տեղեկագիրը կը շեշտէ, որ Թուրքիոյ բարգաւաճումը մեծապէս վտանգուած է օտար դրամի պակասին պատճառով։ Հետեւանքը պիտի ըլլայ ա՛յն, որ մեծ դժուարութեանց պիտի բախի Թուրք կառավարութիւնը գլուխ հանելու համար ծրագրուած հանրօգուտ ձեռնարկները։

Եզրակացութիւն՝ Թուրքիա պիտի չձերբազատուի մուրացկանի վիճակէն եւ շարունակ օտարին պիտի բանայ ձեռքը պետական մեքենան շարժման մէջ դնելու համար։

Օր պիտի գայ, որ պիտի վերադառնայ օսմանեան կայսրութեան հին բարի օրերուն, երբ օտար պարտատէրերը ձեռք դրած էին երկրի հասոյթներուն վրայ՝ գանձելու համար իրենց պահանջները։ Ստեղծեր էին «Օսմ. Հանրային Պարտուց Հիմնարկութիւն»ը, որուն վերջ էր տուած Հանրապետական Թուրքիան։

Ամերիկայի տասը միլիառ տոլարը 20 տարուան ընթացքին ինկաւ Անգարայի Դանայեան տակառին մէջ, առանց դարման տանելու քրոնիկ դարձած հիւանդութեան։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

(4 եւ վերջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԼԵՀԱԿԱՆ ԶԵԿՈՅՑԸ

ՍԵՐՏ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԱԾ Է

Նախագահ տը Կոլի Լեհաստան այցելութենէն ետք, ֆրանքեւլեհական միացեալ յայտարարութիւն մը հրատարակուեցաւ, ուր կ'ըսուի ի մէջ այլոց.— «Նախագահ Օչապի հրաւէրով, ֆրանսական Հանրապետութեան նախագահը եւ Տիկին տը Կոլ, Սեպտեմբեր 6էն 12 Լեհաստանի հիւրերը եղան։ Ֆրանս. Հանրապետութեան նախագահը, որու կ'ընկերանար, արտաքին նախարար՝ Մորիս Քուվ տը Միւրվիլ եւ այցելութեան առաջին օրերը՝ Լուսաւորութեան նախարար՝ Ալէն Փէյրըֆիթ, Լեհաստանի զանազան շրջանները այցելեց եւ կրցաւ այս առթիւ ծանօթանալ ներկայ լեհ իրականութեան զանազան երեւոյթներուն։ Լեհ ժողովուրդը, այն ջերմ ընդունելութիւնով զոր ըրաւ Զօր. տը Կոլի ցոյց տուաւ խոր բարեկամութեան զգացումները, որոնք դարերէ ի վեր գոյութիւն ունին երկու ազգերուն միջեւ այսօր աւելի քան երբեք կենսունակ»։

Այս նախաբանէն ետք, անդրադառնալով խօսակցութիւններուն, կը շեշտուի.— «ընդունուեցաւ երկուստեք, որ օրէ օր զարգացող ձգտումը որ Եւրոպայի երկիրները կ'առաջնորդէ զարկ տալու իրենց յարաբերութեանց, մշակութային, թեքնիք եւ գիտական գետնի վրայ, ցոյց կու տայ այն աճող գիտակցութիւնը, պատմութեան ընթացքին կազմուած կապերու եւ որոնք կը միացնեն եւրոպացի ժողովուրդները»։

Ապա զեկոյցը կ'անդրադառնայ եւրոպական ապահովութեան եւ կ'ըսէ.— «Խաղաղ մթնոլորտի մը ճամբուն վրայ արդէն իսկ ձեռք ձգուած յառաջդիմութիւնները, թոյլ կու տան նախատեսելու յեղաշրջում մը, որ պիտի կարենայ երթալով անհրաժեշտ պայմանները ստեղծել ապահովութեան հարցերու լուծման քննութեան համար, ինչպէս նաեւ այն մեծ հարցերուն որ կան դեռ Եւրոպայի մէջ եւ ամէն բանէ առաջ՝ գերմանական հարցը։ Պարզ է որ այս հարցերու կարգադրութիւնը կրնայ ըլլալ միմիայն բոլոր շահակից երկիրներու համաձայնութեամբ»։

Վիէթնամի մասին ալ խօսակցութիւններ եղած են եւ Ֆրանսացիք ու Լեհերը համոզուած մնացած են որ արտաքին միջամտութեան վերջը եւ 1954ի Ժընեւի համաձայնութեանց վերադարձը թոյլ պիտի տան որ վերջ դրուի պատերազմին եւ պահպանուի վիէթնամցի ժողովուրդին իրաւունքը՝ իր ճակատագիրը վարելու։ Միջին – Արեւելքի մասին ալ, կողմերը նկատած են որ իրենց տեսակէտները իրարմէ շատ հեռու չեն։ Ծանրանալով ֆրանքեւլեհական յարաբերութեանց զարգացման, զեկոյցին մէջ կը յիշուի.— «Տնտեսական յարաբերութեանց մարզին մէջ, երկու կողմերը նկատած են փոխանակութեանց նպաստաւոր եւ մշտական յաւելումը, եւ ընդունած են որ տակաւին կարելիութիւններ կան ալ աւելի զարգացնելու։ Ցոյս յայտնած են որ այս առեւտուրը կը շարունակուի զարգանալ ներդաշնակ կերպով եւ շեշտած են, ի մէջ այլոց, երկար ժամանակի համար կնքուած պայմանագրութեանց եւ համաձայնագրութեանց կարեւորութիւնը։

«Շեշտուած է գիտական եւ թեքնիք գործակցութեան լայնացման կարեւորութիւնը, 1966ին ստորագրուած համաձայնագրի հիման վրայ։ Ըստ այս համաձայնագրին, հանդիպումներու կազմակերպութիւնը, գիտուններու թեքնիքէններու փոխանակումը պիտի զարգանան ի մօտոյ։ 1967ին, Մառի – Քիւրի Սքլոտովսկայի ծննդեան հարիւրամեակը ցայտուն արտայայտութիւնը պիտի ըլլայ այն կապերուն որոնք կը միացնեն լեհ գիտութիւնը եւ ֆրանսական գիտութիւնը»։

Վերջաւորութեան մէջ, կը յիշուի նաեւ թէ նախագահ տը Կոլ Ֆրանսա հրաւիրած է կուսակցութեան պարագլուխ՝ Կոմուլքա, նախագահ Օչապ եւ վարչապետ Ցիրանքիեվիչ։

Հրաւէրը ընդունուած է։

Նախագահ տը Կոլ Փարիզ հասաւ Երեքշաբթի իրիկուն եւ Օրլիի օդակայանը, ընդունուեցաւ կառավարութեան լրիւ կազմին կողմէ։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԵՒ ԱՐԱԲ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՆԼՈՒԾԵԼԻ ՀԱՐՑԵՐԸ

Ու Թանի յատուկ ներկայացուցիչը՝ Թալման տեղեկագրին մէջ զոր յանձնած է ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին կը յայտնէ թէ Իսրայէլի կառավարութեան համար Երուսաղէմի կցումը անդառնալի է եւ չի կրնար երբեք բանակցութեան նիւթ ըլլալ։ Թալման կը պատմէ իր խօսակցութիւնները կառավարական եւ վարչական անձնաւորութեանց հետ։ Կ'ըսէ թէ արդէն իսկ հին քաղաքին մէջ կը կիրարկուին բոլոր հրէական օրէնքները։

Տեղեկագիրը արձագանգ կ'ըլլայ նաեւ Արաբներու դժգոհութեանց եւ կ'ըսէ.— «Քանիցս շեշտուեցաւ Արաբներու կողմէ թէ արեւելեան Երուսաղէմի ժողովուրդը զրկուեցաւ արտայայտուելու իրաւունքէն թէ կ'ուզէ կամ ոչ Իսրայէլի պետութեան ծոցը ապրիլ։ Այս առթիւ կը յիշուի նաեւ ինքնորոշման իրաւունքը այնպէս ինչպէս յայտնուած է ՄԱԿի Ուխտին մէջ եւ Մարդկանց իրաւունքի համաշխարհային Յայտարարութեան։

Միւս կողմէ Կարմիր Խաչը հաղորդած է Յորդանանի թէ իսրայէլեան իշխանութիւնները որոշած են տակաւին ընդունիլ արաբ գաղթականներու ներգաղթը։ Կը կարծուի թէ այս որոշումով 7000 գաղթական եւս պիտի վերադառնան Յայսկոյս Յորդանան։ Իրականին մէջ բաւական տարօրինակ է այս հարցը, որովհետեւ ցարդ յայտնի չէ թէ ո՞րքան կը մտնեն ու նաեւ ո՞րքան դուրս կ'ելլեն։ Իսրայէլեան բանակը կը վարուի ճիշդ դրաւման բանակի նման եւ պատժական միջոցներու կը դիմէ ամէն անգամ որ հակահրէական դրամադրութիւններ նկատէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷԼ – ՔԱՆԹԱՐԱՅԻ մօտ (Սուէզ) նոր միջադէպեր պատահած են։ Գահիրէ կ'ըսէ թէ իսրայէլեան միրաժ մը վար առնուած է, թէեւ Ավիվ կը հերքէ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդուժը սաստիկ ռմբակոծութիւններու ձեռնարկած է կրկին Հայֆոնկի վրայ։ Միւս կողմէ Ուաշինկթընի Արտաքին նախարարութեան բանբերը կը հերքէ թէ հանդիպում մը եղած է Բըրատիսլավայի մէջ, Միացեալ Նահանգներու եւ հիւսիսային Վիէթնամի ներկայացուցիչներուն միջեւ բանակցութիւններու համար։ Լուրը տուած էր Աւստրիական թերթ մը՝ Սալցպուրկըր Նախրիխթըն։

ՓԵՔԻՆԷՆ կը հաղորդեն թէ չորս «հակա – յեղափոխականներ» մահուան դատապարտուած են եւ անմիջապէս հրացանազարկուած են։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ յաջորդ ճամբորդութիւնը պիտի կատարէ Ռումանիա։ Ճիշդ թուականը չէ հաղորդուած, կը կարծուի թէ գարնան սկիզբը կը կատարուի։ Նախարարապետ Փոմփիտու Վիէննա մեկնեցաւ պաշտօնական այցելութեան։ 1815ի Վիէննայի նշանաւոր համագումարէն ի վեր առաջին անգամն է որ ֆրանսական կառավարութեան պետ մը Աւստրիա կ'երթայ։

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ բացարձակ համաձայնութիւն գոյացած է Յորդանանի եւ Թուրքիոյ միջեւ, իսրայէլեան ուժերու քշուիլը պահանջելու համար, իրենց գրաւած հողերէն։ Հիւսէյն թագաւորը Թուրքիոյ նախագահը Յորդանան հրաւիրեց։

ՀԵՒ Ի ՀԵՒ
ԿԱՐԴԱՑԷՔ
Վ Ի Տ Ո Ք Ը
Հեւ ի հեւ պիտի կարդաք
ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ԽԱՉԱԿՐՈՒԹԵԱՆ

Գ.

Խաչակիրները Դամասկոս հասան 1148 Յուլիսին: Նուրեատին օգնութեան փութացած էր: Թագաւոր եւ կայսր խնդիր ունեցան Պարոններուն հետ, որոնք կը փափաքէին որ Դամասկոսը Երուսաղէմի կալուած ըլլայ, Գոնրատոս կը մերժէր եւ գայրոյթով կը լքէր ռազմադաշտը, կը մեկնէր Բիւզանդիոն:

Լուդովիկոս ալ այլ պատճառ մը ունէր փութով հեռանալու: Իր կնոջ եւ Րէյմոն տը Փուաթիէի միջեւ.. մասնաւոր համակրութիւն մը կը ստեղծուէր՝ Թագաւորին նախանձը շարժելու աստիճան:

Նուրեատին գրաւեց Դամասկոսը, գրաւած էր Եդեսիան եւ Թըլպաշարը, երկրորդ անգամ ըլլալով Մելիքշահի մահէն ի վեր, 1092էն, կեդրոնացուց իշխանութիւնը: Ուռհայեցիի վկայութեամբ Մելիքշահ եղաւ «այր բարի, հայր եւ ծնող ամենայն տիեզերաց, քաղցր ի վերայ ամենայն աշխարհի»: Նուրեատին աւելի ջարդարար մը եղաւ, քան այր բարի:

Եւրոպայի մէջ Ս. Պերնարտոս քննադատուեցաւ երկրորդ խաչակրութիւնը քարոզած ըլլալուն համար, ձախողութեան պատճառ նկատելով սուրբը: Պերնարտոս փաստեց որ ձախողութեան պատճառը անմխարանութիւնն էր, աւելին ըլլալով ռազմական սխալները:

Ֆրանսայի պատմարան Կրուսէ 138 էջ յատկացուցած է Մելիսենտա Թագուհիին խնամակալութեան (Բ. 169 – 307) բացասական շրջան մը նկատելով զայն: «Սխալներու եւ կորուստներու շարք մը եղաւ Մելիսենտայի խնամակալութեան շըրջանը, Եդեսիոյ անկումը, երկրորդ խաչակրութեան ձախողութիւնը, Դամասկոսի գինկցութեան խզումը, Րէյմոն տը Փուաթիէյի եղերական մահը, Ժոսլին Երկրորդի գերութիւնը»: (Բ. էջ 318–24):

Եւ սակայն Կրուսէ կարդացած ըլլալու է Վիլհելմ Տիւրայիի վկայութիւնը. «Մելիսենտա հրաշալիօրէն իմաստուն եւ վարմունքով հասուն բարի տիկին մըն է: Որքան ատեն որ Թագուհի մնաց, գործերը ուժեղ կերպով վարեց: Պարոնները տեսնելով որ չեն կրնար իրենց կամքը քալեցնել, սկսան փափաքիլ փոքր Թագաւորին ականջին, թէ ամօթ էր հնազանդիլ «որպէս փոքր տղայ» կնոջ մը որոշումներուն: Ֆրենկ պետութիւնը շատ բան պիտի կորսնցնէր այն օրը՝ երբ Պաղտին Երրորդ այդ խորհուրդներուն անսալով վերջ տար մօրը խնամակալութեան՝ ինքնին կառավարելու համար»:

Անգլիացի պատմարանը կը գրէ. «Մելիսենտա կարող կին մըն էր, լաւագոյն ժամանակի մը մէջ կրնար թագաւորել յաջողութեամբ»: (Բ., էջ 233):

Րէյմոն տը Փուաթիէ կ'առնէր Ժոսլին Երկրորդը, ուստի մերժեց օգնութեան փութալ Եդեսիոյ, մանաւանդ որ Ժոսլին, լքելով քաղաքը, քաշուեր էր Թըլպաշար եւ կը զուարճանար: Թագուհին չէր կըրնար Րէյմոնի պարտադրել օգնութեան երթալ, ոչ ալ Երուսաղէմէն ասպետներ ղրկել, կար հեռաւորութիւնը, ասպետներու յոռի տրամադրութիւնը: Առով մէկտեղ ղրկեց հրամանատարը գինուորներով, որոնք ուշ հասան Եդեսիոյ մօտերը: Պարոնները հակամարտ էին, իւրաքանչիւրը կ'ուրախանար միւսին պարտութեան վրայ, իւրաքանչիւրը միւսին վրայ կը ձգէր արշաւանք մը կամ պաշտպանութիւն մը:

Թագուհին պատասխանատու չի կըրնար ըլլալ Դամասկոսի դաշինքին խզումին.

«Թագուհին առաջարկեց պատգամաւոր ղրկել Դամասկոս, ժողովը որոշեց յետաձգել արշաւանքը, բայց գինուորականներ խանդավառ էին, ամբոխավարներ բանակին մէջ գայրոյթ կը յայտնէին արշաւանքին ջնջումին դէմ, պատգամաւոր Պէրնար Վալէ մասնիչ դատեցին եւ սնդեցին պատերազմի մասին: Թագաւոր եւ Պարոններ անհարեկած՝ տեղի տուին»: (Րէնսիմէն, Բ., էջ 241–242):

Թագուհին ի՞նչպէս կրնար ընդդիմանալ մեծամասնութեան որոշումին, ի՞նչպէս՝ նաեւ երկրորդ խաչակրութեան ձեռնարկին:

«Մելիսենտայի եւ Ալիսի ընթացքը կը բացատրուի Ֆրենկներու հանդէպ ատելութեամբ: Իրենց հայրը, Պաղտին տը Պուրկ, չարչարած էր Հայերը Եդեսիոյ մէջ, կողոպտած էր միշտ, ամէն կողմէ դանդատներ կը լսէին: Քոյրերը իրար կը պաշտպանէին, hայախօս էին, hայ բըպասուհիներ ունէին»: (Օլտենպուրկ, Լէ Քրուազատ, 1965, էջ 285–89):

Թագաւորին իշխանութիւնը բացարձակ չէր, խաղաղութեան եւ պատերազմի ատեն Պարոններուն առաջինն էր, վասնզի պարագային իր ձեռքին մէջ կեդրոնացած չէր ընդհանուր հրամանատարութիւնը: Ծօրերը պարտաւոր էին օգնելու իրեն պատերազմի ատեն, Տրիպոլսոյ Կոմս, Եդեսիոյ Կոմս, Անտիոքի իշխան ինքնավար էին իրենց կալուածներուն մէջ, յաճախ կը մերժէին Թագաւորին հեղինակութիւնը: Պապին ներկայացուցիչն ալ յաւակնութիւնը կ'ունենար առաջնորդելու գինուորները, որովհետեւ եկած էին Ս. Գերեզմանը պաշտպանելու, պապին գինուորներն էին, հնազանդելու էին անոր ներկայացուցչին:

Խաչակիրները հակամարտութիւններ ունէին, ուժեղ կարգապահութիւն մը կը պակսէր, մինչդեռ իսլամները կարգապահ, կանոնաւոր եւ մնայուն բանակ մը ունէին, ու մէկ հրամանատար կրնար ժխտել աթաբեկին հեղինակութիւնը:

Նուրեատինի մահէն ետք (12 Ապրիլ, 1174) Սալահեդդին կը մնայ Սուրիոյ, Եգիպտոսի տէրը, կը ջախջախէ ըմբոստները Համայի մօտ, կը հիմնէ կայսրութիւն մը՝ միացնելով Սուրիան, Եմէնը, Եգիպտոսը, Միջագետքը: Կը կազմուի աշխարհագրական եռանկիւն մը, որուն գագաթներն էին Պաղտատ – Հալէպ – Գահիրէ: Կրօնական եւ քաղաքական միութիւն մը կը կազմուէր աշխարհագրական հիմերու վրայ: «Այդ օր, երբ իսլամական աշխարհը կը միանար քաղաքականապէս, Նեղոսի ջրվէժներէն մինչեւ Եփրատ՝ Լատին Արեւելքի ճակատագիրը գծուած էր»:

Սալահեդդին 4 Յուլիս 1187 թուին ջախջախեց Ֆրենկ բանակը Հաթթինի մէջ, գերի բռնեց Գուիտոն Լուսինեան եւ ասպետներ, յետոյ տիրացաւ յաջորդաբար Աքքիայի, Եաֆայի, Պէյրութի, Կազայի: 2 Հոկտեմբեր 1187ին անձնատուր եղաւ Երուսաղէմ: Ոչ մէկ կոտորած տեղի ունեցաւ, ուզողը կրնար մեկնիլ՝ փրկագին վճարելով: Սալահեդդինի եղբայրը հազար գերի պահանջեց եւ ստանալուն՝ անմիջապէս ազատ արձակեց: Յաղթականն ալ ազատ ձգեց բոլոր ծերերը:

Հակառակ իսլամներու փափաքին, Սալահեդդին չքանդեց Ս. Գերեզմանը, զայն յանձնեց Օրթոտոքս եկեղեցիին: Արեւմտեան բոլոր ժամանակագիրները կը գովեն Սալահեդդինի վեհանձնութիւնը եւ ներողամտութեան ոգին:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

Ի՞ՆՉ ԵՂԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼՆԵՐԸ

Վերջերս շատ խօսք կ'ըլլայ ընդհանուր ներումի մը հաւանականութեան մասին, որ Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան Յիսնամեակի տարեդարձի տօնակատարութեան առիթով կրնայ շնորհուիլ Խորհրդային Միութեան քաղաքական դատապարտեալներուն: Բնականաբար, սրեւէ բան անկարելի չէ, ինչպէս որ ոչ մէկ բան հաստատ է համայնավար աշխարհին մէջ:

1953ին, Ստալինի մահէն քիչ ետք, երբ Խորհ. Միութեան մէջ առաջին լայնածաւալ ներումը շնորհուեցաւ, համաշխարհային հանրային կարծիքին մեծ զարմանք պատճառեց այն եղելութիւնը, որ ի վերջոյ խորհրդային կառավարութիւնն ալ պարտաւորուեցաւ ընդունիլ, թէ հարիւր հազարաւոր քաղաքացիներ երկար տարիներէ ի վեր կը փտէին բանտերու եւ սարսափելի կեդրոնացման կայաններու մէջ, որոնք հիմնուած էին դեռ Լենինի ժամանակէն խորհրդային գաղտնի ոստիկանութեան՝ Չեկայի հիմնադիր Տերժինսկիի կողմէ, եւ թէ ոթալինեան բռնակալութեան այդ գոհեբու թիւր տարիներու ընթացքին տեւաբար աւելցած մինչեւ որ անհաւատալի բարձրութիւններու հասած էր:

Ծանօթ էր՝ թէ մեծ ահուսարսափի շրջանին, որ մօտաւորապէս 1935էն մինչեւ 1939 տեւեց հարիւր հազարաւոր անմեղ խորհրդային քաղաքացիներ սառնութեամբ կը սպաննուէին հնդամեայ մահուան ծրագրի մը գործադրութեամբ, որ ոչինչ ունէր նախանձելիք այն բոլորէն՝ որոնք տեղի կ'ունենային հարեւան Հիթլերական Գերմանիոյ մէջ:

Ծանօթ էր՝ թէ Կեդրոնական Ասիոյ, Սիպերիոյ եւ Հիւսիսի մէջ կը գործէին մահուան կայաններ, ուր բանտարկեալները եթէ քանի մը վայրկեանէն չմահացուէին թունաւոր կազերու սրահներուն մէջ, դանդաղ կերպով մահուան կ'առաջնորդուէին սնունդի պակասի եւ ձմեռնային անգութ թմբիրի ինքնատիպ մեթոտներով: Սակայն, այս բոլորին առնչութեամբ գոյութիւն ունեցող սահմանափակ լուրերը խառնակ էին, անորոշ եւ այնքան քստմնելի, որ գրեթէ անհաւատալի կը դառնային: Որով, պատերազմի աւարտէն ետք, պէտք է Ստալին մեռնէր, ներումը շնորհուէր եւ տակաւին Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան համագումարին մէջ պէտք է Խրուշչեւի գաղտնի տեղեկագրի ընթերցումը տեղի ունենար, որպէսզի ժողովուրդը շօշափելի տեղեկութիւններ ստանար այն սոսկալի ոճիրներուն մասին, որ գործուած էին Քոլիմայի, Էլկէնի, Մակատանի խորհրդային կեդրոնացման կայաններուն մէջ, այնպէս ինչպէս տասը տարի առաջ տեղեկացած էր հիթլերական վայրագութիւններու մասին, որոնք կատարուած էին Տախաուի, Աուշվիցի, Պելսէնի եւ Մաթհաուզենի մէջ:

ՏՈՒՆԵԱԼՆԵՐՈՒ ՊԱԿԱՍ

Այսօր ճշգրտօրէն գիտենք՝ թէ Հիթլերական կեդրոնացման կայաններու մէջ որքան մարդիկ մեռան: Շատ նուազ ճըշգրիտ տեղեկութիւններ կան խորհրդային կեդրոնացման կայաններուն մէջ մեռնողներու թիւին մասին: Սակայն չի կրնար անհաւանական նկատուիլ այն ենթադրութիւնը՝ թէ խորհրդային համայնավարներու կողմէ բանտերուն մէջ սպաննուածներու թիւը հիթլերականներու կողմէ ըսպաննուածներու թիւէն շատ աւելի բարձր է:

Բաւական է միայն մտածել՝ թէ Հիթլերի կեդրոնացման կայանները 1933էն մինչեւ 1945 գործեցին այսինքն 12 տարի, մինչ Ստալինի կեդրոնացման կայանները 1920էն մինչեւ 1954 գործեցին, հաստատօրէն (որովհետեւ ապահով է՝ թէ կը շարունակեն այսօր ալ գործել, դէթ անոնցմէ

ԱԹՈՌ ՆՈՐՈԳՈՂ ԿԻՆԸ

(La Rempailleuse)

«Երբ երախայ էր, կը թափառէր տագին անդին, ցնցոտիներ հագած, ոջլոտ ու կեղտոտ: Կը կենային գիւղերու մուտքին առջեւ, կառքէն կ'արձակէին ձին, որ կը սկսէր արածիլ, շունը կը քնանար դունչը թաթերուն վրայ, աղջիկը կը տապլտկէր խոտերուն մէջ, մինչ հայրն ու մայրը, ճամբան եղերող կնկծիներու շուքին տակ կը նորոգէին գիւղին հին աթոռները:

«Այդ շրջուն բնակարանին մէջ իրարու հետ բառ չէին խօսիր:

«Քանի մը բառերէ ետք, որոնք անհրաժեշտ էին որոշելու համար թէ ո՛վ տունէ տուն պիտի պտըտէր եւ պիտի պոռար հանրածանօթ «Աթոռ նորոգող»ը, կը սկսէին ոլորել յարդը, դէմ դիմաց կամ քով քովի նստած: Երբ փոքրիկ աղջիկը շատ հեռուները գացած ըլլար կամ փորձած ըլլար յարաբերութեան մտնելու գիւղին անառակ տղոց հետ, հօրը բարկացոտ ձայնը զայն ետ կը կանչէր.— «Հոս կուգա՞ս, Ջըղիկ»: Ասոնցմէ զատ, զորովի ուրիշ խօսք լսած չէր:

«Երբ աւելի մեծցաւ, սկսան զինքը ղրկել հեռուները որ երթար բերէր վնասուած աթոռներուն համար պէտք եղած յարդը: Այն ատեն էր որ սկսաւ, տեղէ տեղ, ծանօթանալ քանի մը չարաճճի տըղոց հետ: Բայց այս անգամ ալ իր այս նոր բարեկամներուն ծնողքներն էին որ կոպիտ ձայնով մը կը կանչէին իրենց զաւակները.— «Հո՛ս եկուր, անպիտան քեզի... ուրիշ անգամ չտեսնեմ որ խօսքի բռնուիս ես ոտքը բոպիկներու հետ»:

«Յաճախ գիւղին լաճերը քար կը նետէին իրեն:

«Երբ տիկինները իրեն քանի մը սոււ տային, խնամքով կը պահէր զանոնք:

×

«Օրին մէկը — տասնեւմէկ տարեկան էր — երբ այս կողմերէն կ'անցնէր, գերեզմանոցին ետեւ հանդիպեցան փոքրիկ Շուքէին, որ կուլար, որովհետեւ ընկեր մը իրմէ երկու տասնոց գողցած էր:

«Փոքրիկ քաղքենիի մը այս արցունքները, փոքրիկ քաղքենիի մը, զոր ինք, զրկուածի իր պարապ գլուխով կ'երեւակայէր միշտ գոհ եւ ուրախ, զինքը յուզեցին:

«Մօտեցաւ ու երբ իմացաւ անոր ցաւին պատճառը, անոր ափը լեցուց իր բոլոր խնայածները, ընդամէնը եօթը տասնոց, զոր մանչուկը, բնականաբար, առաւ՝ արցունքները սրբելով:

«Այն ատեն, ուրախութենէն խենթեցած, յանդգնութիւնը ունեցաւ մանչուկը համբուրելու: Այս վերջինը, որ ուշադրութեամբ կը նայէր դրամներուն, ձգեց որ համբուրէր:

«Երբ տեսաւ որ տղան զինքը անդին չէր հրեր ու իրեն հետ չէր կռուեր, նորէն համբուրեց՝ գրկելով զայն եւ ամբողջ սրտով: Յետոյ ելաւ գնաց:

«Ի՞նչ տեղի կ'ունենար այդ խեղճուկ գլխուն մէջ: Արդեօ՞ք այդ տղեկին կապուած էր անոր համար որ անոր զոհած էր թափառաշրջիկի իր ամբողջ հարստութիւնը: Կամ անոր համար որ իր առաջին զորովալից համբոյրը տուած էր անոր: Խորհրդաւորութիւնը միեւնոյնն է՝ պըզտիկներուն ալ, մեծերուն ալ պարագային:

«Ամիսներ շարունակ, երազեց գերեզմանոցին այդ անկիւնին եւ այդ տղեկին մասին: Մանչուկը վերստին տեսնելու յոյսով, սկսաւ ծնողքներէն դրամ գողնալ, տասնոց մը ասկէ, տասնոց մը անկէ փրցնելով, նորոգութեան գործի մը վրայ կամ այն զումարէն, որով գնումներ ընելու կ'երթար:

«Երբ ետ եկաւ, գրպանը ունէր երկու ֆրանք: Բայց, կրցաւ միայն հեռուէն նշմարել փոքրիկ դեղագործը, որ մաքուր հագուած էր, հօրը խանութին ապակիներուն ետեւը, կարմիր շիշի մը եւ երիզորդի մը միջեւ:

«Այդ պատճառաւ ա՛լ աւելի եւս սիրեց զայն, հմայուած, տարուած, յափշտակուած գունաւոր ջուրին փառքէն, շողշողուն պլխմակներու այդ բարձրակէտէն:

«Աղջիկը իր ներսը պահեց անոր յիշատակը անջնջելի ու երբ յաջորդ տարին, նորէն անոր հանդիպեցաւ, դպրոցին ետեւը, ուր իր ընկերներուն հետ քարեգնդակ կը խաղար, անոր վրայ նետուեցաւ, թեւերով գրկեց զայն եւ այնպիսի կատաղութեամբ համբուրեց որ տղան վախէն սկսաւ պոռալ–կանչել: Ատոր վըրայ, անոր սիրտը առնելու համար, անոր տուաւ իր դրամները — երեք ֆրանք քըսան սանթիմ, իրական գանձ մը, որուն կը նայէր տղեկը աչքերը լայն լայն բացած: Յետոյ առաւ դրամը եւ ձգեց որ աղջիկը զինքը համբուրէր իր ուզածին չափ:

ԿԻ ՏԸ ՄՈՓԱՍԱՆ

(2 – Շար.)

մէկ քանի հատը) այսինքն՝ 34 տարի չարունակ :

ՕՐԱԳՈՐԾՆԵՐԸ

Մէկ կողմ ձգենք սակայն անցեալը եւ տեսնենք կացութիւնը այնպէս ինչպէս որ այսօր կը ներկայանայ :

Գերմանիոյ մէջ, հիթլերական կեդրոնացման կայաններու վայրագութեանց գլխաւոր պատասխանատուները դատւեցան եւ դատապարտուեցան գրեթէ բոլորը, այնպէս ինչպէս արժանի էր իրենց : Մեզի ծանօթ չէ սակայն, որ դատավարութիւններ տեղի ունեցած եւ պատիժներ տնօրինուած ըլլան սթալինեան կեդրոնացման կայաններուն մէջ գործուած ոճիրներու պատասխանատուներուն : Բերիա եւ Աւակումով Խորհրդային Միութեան ահաբեկչական հրէշային մեքենայի իբրեւ պետեր իրենց գործած ոճիրներուն համար չպատժուեցան, այլ միայն Սթալինի յաջորդներու իբրեւ վտանգաւոր քաղաքական հակառակորդներ :

Հիթլերական քաղաքական ոճրագործները կէօրինկէն մինչեւ Հիմլէր, Կէօպէլսէն մինչեւ Ռոզենպերկ, գրեթէ բոլորը մեռան, ընդակահարուեցան կամ ինքնասպան եղան : Սթալինեան քաղաքական ոճրագործները սակայն բոլորն ալ ազատ են, պերճաշուք վիլլաներու մէջ կը բնակին եւ պարարտ հանգստեան թոշակներ կը ստանան : Կականովիչ, Մալենկով, Վորոշիլով, Մոլոթով եւ շատ մը ուրիշներ, որոնք բարձր դիրքեր կը գրաւէին սթալինեան ահուասարսափի տարիներու ընթացքին, ներկայիս հանդստաւէտ կեանք կ'ապրին եւ տէրն են իրենց բոլոր քաղաքական իրաւունքներուն :

Այսուհանդերձ, այժմ կրկին խօսք կ'ըլլայ ներում շնորհելու համար Խորհ. Միութեան քաղաքական կալանաւորներուն, բան մը՝ որ թերեւս իրականութեան կը համապատասխանէ, նոյնիսկ եթէ քաղաքական ձգտումներէ թելադրուած ըլլայ ան : Սակայն որո՞նք են անոնք որոնց ներում պիտի շնորհուի : Քանի՞ հոգի ազատ պիտի արձակուին : Անոնք են այն հարցականները՝ որոնք արեւմտեան շրջանակները կը զբաղեցնեն, որովհետեւ, հաստատ է՝ թէ այսօրուան կեդրոնացման կայաններու հազար հազարաւոր խորհրդային բանտարկեալները ոչ ցարական են ոչ ալ մենշեւիկ, այլ խորհրդային քաղաքացիներ են, դատապարտուած համայնավարական վարչակարգի ներքեւ, եւ որոնք անցեալին յանդգնութիւնը ունեցած են յայտնելու իրենց տարակարծութիւնները համայնավարութեան կիրարկած մեթոտներուն եւ գործելակերպին մասին :

Թարգմ. Սէ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

— * —

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պրոկոպիոս Կեսարացի Բիւզանդացի պատմագիրը, որ ապրած եւ ստեղծագործած է Զ. դարուն, ականատես եղած եւ արձանագրած է Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած բազմաթիւ իրադարձութիւնները :

Այդ նիւթերը՝ Ց. Բարթիկեանի թարգմանութեամբ հրատարակեց Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիան :

Հատորը կը պարունակէ չահեկան հատուածներ «Պատերազմներու մասին» «Կառուցումներու մասին» գիրքերէն, ինչպէս նաեւ հատուածներ «Գաղտնի պատմութենէն» : Ներկայացուած է նոյնպէս Յուստինիանոս կայսեր հրովարտակները Հայաստանի վերաբերեալ :

Գիրքը «Օտար աղբիւրները Հայաստանի եւ Հայերու մասին» մատենաշարին Ե. հատորն է :

×

Օգտակար հանածոներով հարուստ հայկական լեռնաշխարհը մետաղի աղբիւր հանդիսացած է հին Արեւելքի բազմաթիւ երկիրներուն համար :

Հնագէտ Էմմա Խանզադեան իր «Հայկական լեռնաշխարհի մշակոյթը Մ. Թ. Ա. 3րդ հազարամեակում» մենագրութեան մէջ փաստով ցոյց կուտայ, թէ Հայաստան օբսիդաքար կարտածէր նոյնիսկ Հնաքարեան դարաշրջանին :

Միւս կողմէ պեղումները կը վկայեն, որ Արարատեան դաշտավայրը հանդիսացած է երկրագործութեան հնագոյն օճախ մը : Անասնապահութենէ եւ ձկնորսութենէ զատ տեղացիները զբաղած են նաեւ այգեգործութեամբ :

Գոյութիւն ունեցող յուշարձանները կը վկայեն մետաղագործութեան, խեցեգործութեան, քարակիփութեան, կաշեգործութեան եւ ուրիշ արհեստներու բարձր մակարդակը :

Հեղինակը ցոյց կուտայ, թէ Ք. Ա. երրորդ հազարամեակին Հայաստանի բընակչութիւնը կը ներկայացնէր ցեղերէ կազմուած ցեղային միաւորում մը, որ սերտ կապ ունեցած է Միջին Արեւելքի եւ Կովկասի հետ :

×

«Վահագն» նոր սրճարան – ճաշարանը անցեալէն բեկոր մըն է : Այդպէս, կոճղի վրայ ամրացուած անտաշ փայտէ սեղաններէն լաւաշ եւ խղոտ պանիր ճաշակած են մեր նախնիքները, կճուճէն խմած են պաղ ջուր կամ օշարակ, իսկ կաւէ թասերէն՝ գինի :

Ճաշարանին սպասեակները հագած են հին հայկական հագուստ, սպասները հայկական են : Անշուշտ նաեւ հրամցուած ճաշերը՝ լաւաշ, թան, հարիսա, պուտուկ եւայլն :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՎԱՐԻԶՆԵՐ. — Ժաք (Յակոբ) Հայրապետեան (Նախկին կոփամարտիկներու միութեան փոխ–նախագահ) :

Արթիւր Մաղաքեան.— «Ֆրանսական մարմնամարզի դաշնակցութեան» ազգային տնօրէն եւ մարզական հեղինակ «Ժիմնասթիք Մասքիւլին օ գ'ակոէ» հատորին՝ հրատարակուած «Ամֆօռա» դրատան կողմէ :

Ալէքս Ակօբով. — 1945ին Ֆրանսայի պարզ արանց ախոյեան, բազմաթիւ անգամներ զուգախաղերու (արական եւ խառըն) Ֆրանսայի ախոյեան, մարզական հեղինակ «Թէնիս տը Թապլը» հատորին, հրատարակուած «Ամֆօռա» դրատան կողմէ : Ներկայիս Ֆրանսական բինկ – բօնքի դաշնակցութեան մարզիչ : Փինկ – Բօնկի միջազգային մրցմանց մէջ բազմաթիւ անգամներ Ֆրանսայի դրօշը պաշտպանած է :

ԹԻԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ.— Գրիգորեան չորս տեղանի «Եօլ» մակոյկով Փառվանսի ախոյեան հռչակուեցաւ : «Եօլ» մակոյկի բնատիպարը հնարուած է Նորվեկիայեւց կողմէ :

ԼՈՂԱԼ.— Օրիորդ Մ. Պօյաճեան (իր մասին տես՝ Յառաջ 9 Օգոստոս) մասնակցելով «Երիտասարդական» ամառնային սուրգատես (քրիթէրիում) մրցումներուն», որոնք տեղի ունեցան Փարիզի «Ժօռժ Վալլոէ» լողաւազանին մէջ, հետեւեալ յաջողութիւնները արձանագրեց : Հարիւր մեթրը թիթեռնաձեւ լող՝ հինգերորդ 1' 31'' 8ով : Երկուհարիւր մեթր չորս ոճով լողալ՝ չորրորդ 3' 07'' 3ով : Երկու հարիւր մեթր թիկնալող (կռնակի վրայ) առաջին հանդիսացաւ 3' 10'' 9ով : Է. ԷՌ. Վալանս Միութեան անդամուհի, կը մրցի 1951 – 1952ի ծնունդներու դասակարգին մէջ :

ՖՈՒԹՊՈԼ.— Այս տարի երկու Մարսիլահայ խումբեր Հ. Մ. Ը. Մ. — Արծիւ եւ Սէնթ – Անթուանի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը կը մասնակցին Փռովանսի ախոյեանութեանց «Փռոմօսիոն Պէ» դասակարգին՝ առաջին ենթախումբին մէջ, իրարու դէմ յանդիման պիտի գան 17 Սեպտեմբերին եւ 21 Յունուարին, մաղթենք որ այս մրցումները տեղի ունենան բարեկամական եւ եղբայրական մթնոլորտի մը մէջ :

Սէնթ Անթուանի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը անցեալ տարի կը մրցէր «առաջին դասակարգին մէջ», վերելքի մրցման ընթացքին Ժ. ԷՍ. Ֆօս խումբի յաղթելով, յաջողեցաւ բարձրագոյն դասակարգը բարձրանալ :

Ֆրանսական խումբերու մաս կը կազմեն հետեւեալ ֆութպոլիստները :

Բ. դասակարգի «Փօֆէսիոնէլ» խումբերու խաղացողներ : Ռընէ Տօնօեան՝ բերդապահ Էֆ. Սէ. Լօրիան նորակազմ միութեան :

Քօրանեան՝ (Օլէմփիք Լիոնէի նախկին ժիւնիօր) այս տարի կիսապաշտպան Էֆ. Սէ. Կրընոպլը խումբին :

«Ամաթէօռներու» բարձրագոյն ազգային դասակարգի խաղացողներ՝ Քէշիշեան «Ունիօն Սփորթիվ տը Մոնթելիմար» խումբին յետսապահ :

Ստեփան Աքելեան «Ֆութպոլ Քլիւպ Աննըսի» միութեան կեդրոնական յառաջապահ, ցարդ երկու կոլ նշանակած է իր միութեան հաշւոյն՝ 1967 – 1968ի Ֆրանսայի ախոյեանութեանց մէջ : «Միջերկրականեան խաղերու» ընթացքին Ֆրանսայի «ամաթէօռ» ազգային խումբին մէջ ընդգրկուելով, մասնակցեցաւ Ֆրանսա – Ալժերիա մրցման Թունուզի մէջ, որ վերջացաւ Ֆրանսայի յաղթանակով 3–1, պատկերասփիւռի խօսնակը եւ «Էգիփ» մարզաթերթի թղթակից Պ. Թօնի Աապօնա՝ իր բարձրօրակ խաղարկութիւնը գըհահատեցին :

Իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին վաղեմի ֆութպոլիստներէն Սարգիս Կարապետեան, ներկայիս մարզիչն է՝ «Սթատ տը Պրէստ» «ամաթէօռներու» ազգային բարձրագոյն դասակարգին պատկանող խումբին :

ԱՐԱՐԱՏի հակառակորդները Ֆրանսայի Ա. դասակարգի Փրօֆէսիոնէլ ախոյեանութեանց մէջ. — Ռէտ Սթար, Օլէմփիք տը Մարսէյլի 2–0 յաղթելէ ետք, երկու յաղթանակ, երկու հաւասարութիւն եւ մէկ պարտութիւն ապահովելով՝ չորրորդ է : Օլէմփիք տը Մարսէյլ եւ Օլէմփիք Լիոնէ ցարդ եօթներորդ տեղը կը գրաւեն, քան խումբի վրայ : Իսկ Ալֆորվիլի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը՝ որ գեղեցիկ եւ հետաքրքրական մրցում մը կատարեց ԱՐԱՐԱՏի դէմ, կը մասնակցի Փարիզի ախոյեանութեանց «Փրոմօսիոն տ'Օնէօռ» դասակարգին մէջ :

Ֆրանսայի բաժակախաղ. — Մարսիլահայ Սէնթ – Անթուանի Երիտասարդաց Միութիւնը Ա. շրջանին յաղթեց Լիօնի խումբին 5–4 :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Յանելուած. — Միլառնեան ընդգրկուած է Մարսիլիոյ Ա. ԷՍ. Փէ. Թէ. Թէ (Նամակատուններ), միութեան ֆութպոլի խումբին մէջ :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԹԱՆԳԱՐԱՆ ԳԻՒՂԸ ՄԵՐ ԵՒ ՍԻՐՈՅ ԱՐԻՒՆՈՏ ԱՃՈՒՆԵՐ, գրեց Յակոբ Ղարիպ Շահպազեան, Ֆրանսա 1967 :

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (162)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Շնորհակա՛լ եմ, պարոն դուքս, շնորհակա՛լ եմ... :

Յետոյ, տեսնելով որ Արխիթօ աչքին պոչովը նշան կուտար իրեն, ձախաւեր քալուածքով մը Մառի–Թէրէզին մօտենալով ըսաւ.

— Ո՛չ, օրիորդ, ձեզմէ ալ պէտք է ներողութիւն խնդրեմ... մանաւանդ զրած նամակիս համար... :

Բայց Մառի–Թէրէզ որ անոր դէմն անցած ուղղակի անոր աչքերուն մէջ կը նայէր, գոչեց.

— Լռէ՛, լռէ՛... :

Եւ ապա, հրամայական շեշտով մը աւելցուց.

— Դուն Օպէն Տէրմօնը չե՛ս... :

Այս խօսքին վրայ ամէնքը մէկ ապուշ կտրած անոր երեսն ի վեր նայեցան :

Արխիթօն այս խօսքին դէմ բողոքելու շարժում մը ըրաւ... Եօլանտ դեփ–դեղին կտրեցաւ եւ սկսաւ դողդղալ, Շանթօսէ աւ՛ի բերան մնացած, աղջկանը ուղղելով խօսքը գոչեց.

— Օրիորդ, կ'երեւի թէ բոլորովին խենթեցար... :

Բայց Մառի–Թէրէզ, միշտ ուղղակի Թօմպուլլիկի աչքերուն մէջ նայելով կրկնեց.

— Այս մարդը Օպէն Տէրմօնը չէ :

Թօմպուլլիկ այս խօսքը լսելով շփոթութեան մատնուեցաւ :

Մառի–Թէրէզ այս վերջին խօսքը ըսելէ յետոյ ինքզինքը կորսնցնելով, անկենդան՝ մայրապետին թեւերուն մէջ ինկաւ :

— Տարէ՛ք սա աղջիկը, տարէ՛ք, մէյ մըն ալ երեսը չտեսնեմ, գոռաց դուքսը եւ զանգակը հնչեցուց :

Սպասաւորներ ներս մտնելով օգնեցին Վօփալէէր մայրապետին որ եղբօրը աղջիկը քովի սենեակը տանէր :

Այս միջոցին Արխիթօ ժամանակ գտնելով՝ մէկ երկու խօսք ըսաւ Թօմպուլլիկի, Թօմպուլլիկ գլխովը հաստատական նշան ըրաւ : Ապա, մարքիզը գլխովը խորհրդաւոր նշան մը ըրաւ Եօլանտի :

Շանթօսէ մինչեւ դուռը աղջկանը ետեւէն երթալէ ետք մարքիզին քով վերադառնալով՝ բարկութենէն դողդղացող ձայնով մը ըսաւ.

— Ներողութիւն, պարոն մարքիզ, աղջիկս բոլորովին խելագարած է, բանը չի գիտեր : Մէկ մէկ ալ երկուք կ'ընէ, ամէն բան մէջտեղն է, այլեւս ասոնց դէմ խօսիլ կ'ըլլա՞յ, խելքին եկած է, բոլորովին խելքին եկած է : Ինչ որ է, հիմա անմիջապէս սա որբիկան փախցնելուն ճարը խորհեցէք... յուղուելուս պատճառ դարձաւ, այլեւս անոր երեսը տեսնել չեմ ուզեր... :

— Հո՛ս եկուր, հրամայեց Արխիթօ Թօմպուլլիկի ուղղելով խօսքը :

Եւ այն միջոցին երբ Թօմպուլլիկ, Արխիթօ եւ Եօլանտ դուրս ելլելու համար սենեակին դրան կը մօտենային... յանկարծ... սենեկապան մը ներս մտնելով անոնց առջեւը կեցաւ եւ յայտարարեց.

— Պարոն Վիտօքը եկած է... :

Արխիթօ, Թօմպուլլիկ եւ Եօլանտ երբ այս անունը լսեցին, քար կտրած, եղած տեղերնին մնացին... : Բայց Արխիթօ կռահելով որ այլեւս պիտի չկրնար նահանջել, սպառնական նայուածքով մը ուղղակի իր երկու մեղսակիցներուն աչքերուն մէջ նայելով կայծակնահար կ'ընէր զանոնք, որ սկսած էին արդէն վախէն դողդղալ :

Եւ անմիջապէս պարոն Շանթօսէի դառնալով, Թօմպուլլիկը ցոյց տուաւ եւ ըսաւ.

— Սա խեղճ տղան ձեր գաղտնապահութեան ապաւինելով է որ ձեր տունէն ներս մտաւ, սիրելի դուքս, պիտի թողո՞ւք որ Վիտօք ձերբակալէ զայն ձեր տանը մէջ, կարծեմ Շանթօսէի մը անունին եւ պատւին չի վայլեր... :

Պարոն Շանթօսէ քանի մը քայլ մտածելէ ետքը, մեծոգի ջոջ ազալ մը կերպարանքը ստանալով պատասխանեց.

— Իրաւունք ունիք, պարոն մարքիզ, Օպէն Տէրմօնը իմ հիւրս կը սեպուի, իմ տունս ապաստանած է, այո՛, իմ տանս մէջ պէտք չէ որ ձերբակալեն զայն... : Ո՛չ, ո՛չ, պիտի չթողում որ Շանթօսէի մը տունը ապաստանող մէկը ձերբակալուի... :

Այս ըսելով, Մառի–Թէրէզի հայրը վարագոյր մը վերցուց եւ Թօմպուլլիկին ցոյց տալով դուռ մը, հրամայեց.

— Ասկեղէն ներս մտիր եւ ի՛նչ որ ալ ըլլայ տեղէդ մի՛ երերար... :

Թօմպուլլիկ անմիջապէս քովի սենեակը մտաւ եւ վարագոյրը վրայէն գոցուեցաւ :

— Ալ հիմա պէտք եղածին պէս կրնանք դէմ դնել մեր թշնամիին, փսփսաց Արխիթօ Եօլանտի ականջին ի վար :

— Ներս մտցուցէք պարոն Վիտօքը, հրամայեց պարոն Շանթօսէ անհամբերութեամբ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Տգեղութիւնը հետեւեալ առաւելութիւնը ունի գեղեցկութեան վրայ : Որ՝ երկրորդը շուտ մը կ'անցնի, մինչդեռ առաջինը կը մնայ :

ՊԱԼԶԱՔ

Այրի Տիկին Լիլի Պաղտասարեան եւ զաւակները Յակոբ եւ Գրիգոր (Ամերի - կա), Տէր եւ Տիկին Ճօն - Արաքսի Սամուրեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պաղտասարեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Հրանտ - Պերճուհի Թադէոսեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկ. Սեդրակ Պաղտասարեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պաղտասարեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Գասպար Պաղտասարեան եւ զաւակները (Տէսին), Այրի Տիկին Արուսեակ Պօղոսեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Մինաս Պօղոսեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Պ. Մելքոն Պօ - ղոսեան եւ զաւակը (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Վարսենիկ Ղազարեան եւ զաւակը (Ժուան լէ Բէն), Տէր եւ Տիկին Կարպիս եւ Ցրէտ Պարսումեան եւ զաւակները Փարիզ), Այրի Տիկին Մարգրիտ Տէր - Յակոբեան եւ զաւակները (Լիոն) եւ Պարսումեան, Թադէոսեան, Չպուքճեան, Միքայէլեան, Խաչատուրեան ընտանիք - ները, սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, աներձագին, եղբօրորդւոյն, հօ - րեղբօրորդւոյն, քրոջ զաւկին, մօրաքրոջ - որդւոյն, քեռայր եւ ազգական՝

ՄԵԼՔՈՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

որ պատահեցաւ 2 Սեպտեմբեր 1967, Շաբաթ ժամը 9ին Նէտհէմ քաղաքին մէջ (Ամերիկա):

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է 5 Սեպտ. Երեքշաբթի ժամը 2ին, տեղւոյն վրայ: Հասցէ.—

Madame LILY BAGHDASSARIAN
1049 Higland Avenue
NEEDHAM, Mass.

Այրի Տիկին Յակոբ Աչըքկէօզեան, Տէր եւ Տիկին Մուշմուլեան եւ իրենց աղջիկը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարա - գաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ԱՉԸՔԿԷՕԶԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 12ին, 65 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Սեպտ. 15) ժամը 16.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թիէի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

62 Րիւ Մուֆթառ, Փարիզ (5):

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին: Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 - 20 սկսնակներուն, իսկ 20-21 յառաջացածներուն համար:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆըրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գըրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարա - գինն է 15 ֆրանք:

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Րիւ Պլէօ թիւ 17):

Կամ դասերու իրիկունները, Լիսէ Քոնտորսէ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի Կրթ. Մարմինը կը յայտնէ թէ դպրոցը կը բացուի Սեպտ. 21ին, Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 9ին:

Կ'ընդունուին վեց տարեկանէն վեր բոլոր հայ մանուկները:

Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ:

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վալանսի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցի խնամակալ մարմինը կը յայտարարէ 1967 - 68 ուսումնական տարեշրջանի բացումը, Սեպտ. 21ին Հինգշաբթի առաւօտ դպրոցի սովորական սրահը: Հին եւ նոր աշակերտները արձանագրուելու կը հրաւիրուին այդ օրը ուր սիրով պիտի ընդունուին Նարեկ քահանայ Վարդանեանի կողմէ:

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Խաչվերաց է: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ: Կը պատարագէ եւ քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8, պատարագ 10: Երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի Խաչվերացի մեծահանդէս Թափօր Անդաստան:

×

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց: Նոյն եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ ժամը 10ին: Յաւարտ Ս. պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Տ. Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան:

Յաւարտ պատարագի՝ խաչհանգիստ, եւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի կ'ունենայ, հոգելոյս Տ. Եսայի Խաչակիր քհնյ. Ալթունեանի վախճանման Գ. տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը, իր ներկայութեամբ յարգելու յիշատակը, եկեղեցւոյս երկար տարիներ ծառայած հոգ. հովիւին:

×

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. ԳՐ. - ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Առաջնորդարանի նորահիմն օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը, առաջնորդ եպիսկոպոսի կարգադրութեամբ եւ Թաղականութեանս նախաձեռնութեամբ Սեպտ. 17ին Խաչվերացի տաղաւար տօնին առիթով, մատաղօրհնէք կը կազմակերպէ:

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան: Երգեցողութիւնը՝ Կոմիտասեան պիտի կատարէ Նոր դպրաց դասը:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, Պատարագ տասը:

Մատաղօրհնէք եւ բաշխում հաւատացեալներուն 12: Բոլոր անոնք որոնք ուխտ ունին Ս. Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատուութեամբ, թող հաճին դիմել Թաղականութեանս կամ առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան՝ 9 Պուլվ. տը Պօմոն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Խաչվերացի տօնին առիթով, 17 Սեպտ. Կիրակի, Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ: Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 10, քարոզ՝ 11.15:

Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 5ին, կը կատարուի երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Խաչի Վերացման Թափօրի արարողութիւն:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն Ս. Խաչ եկեղեցւոյ: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին:

Կը պատարագէ եւ քարոզէ Գերպ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՍՏՈՒՆԻ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Սարգիս Աղջը կը փնտռէ իր եղբօր զաւակները՝ Գրիգոր, Սարգիս, Կարապետ, Կիրակոս եւ Օհան Աղջը: Հինգն ալ եղբայրներ են եւ կորսուած՝ 1915ի Եղեռնին, երբ զինուոր էին: Կը բնակէին Պոլսոյ Պատի շրջանի Զարչակ գիւղի Մահմուտլու փողոցի թիւ 16 տունը: Հայրերնին կը կոչուէր Կարապետ Աղջը, մայրերնին՝ Սուրբիկ: Փնտռողին հասցէն է. Տօլափտէրէ Գնալը Քէֆլիկ սօքաք, թիւ 19, Պոլիս:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՒԻԼԻ Կրօն. Ընկերակցութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ (Սեպտ. 16) ժամը 21ին: Օրակարգ, ընտրութիւն նոր վարչութեան: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

Այն անդամները որ վճարած են 1967ի իրենց անդամավճարը, կրնան նամակով քուէարկել:

ՀԱՄԱԽԱՐՀ. Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այսԿիրակի առաւօտ ժամը 10ին Նաճարեանի ագարակը: Անդամներու ներկայութիւնը կարեւոր է:

ՀԱՄԱԽԱՐՀ. Հայր. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Կարտանի Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երեք զաւակ ունեցող ընտանիք մը, սպասուհի մը կը փնտռէ, նախընտրաբար երիտասարդ, բնակութիւն եւ ճաշ եւ վարձատրութիւն: Կիրակին ազատ:

Դիմել՝ Գույումճեան, 7, Րիւ Տիէօ: Փարիզ 10րդ: Նախապէս ժամադրուիլ հեռաձայնելով՝ 208 - 71 - 79, ճաշի ժամերուն:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ (16 Սեպտեմբեր)ին, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան սրահին մէջ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի հերթական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, 17 Րիւ Պլէօ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, ինչպէս նաեւ Լանսէի եւ Ուռնաժի այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ ուսանող մը, որեւէ տեսակի աշխատանք կը փնտռէ: Դիմել՝ Ժորժ Առաքեան, Հայ Ուս. Տուն, 57 Պուլվ. Ժուռտան, Փարիզ 14րդ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE PARTY

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր - Սերունդի ԱՐԾԻՒ ակումբին կողմէ:

Այս Շաբաթ ժամը 17էն սկսեալ Մշակոյթի Տուն,

AMBIANCE BUFFET BAR

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՋԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՂԹԻԿՆԵՐ - ՏՈՄՍԱԿ - ՑԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ - ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,30 — LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 15 Septembre 1967

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11011
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.011

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ ԹՐՔԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

Ա.

Թուրքերէն թերթերը արձագանգ հանդիսացան փոքրիկ լուրի մը, որուն կ'արժէ անդրադառնալ :

Լիբանանի կառավարութիւնը «միլիոնատէր ոսկիներու» հատուցում պահանջեր է Թուրքիայէն այն Հայերուն համար, որոնք այժմ իր հողին վրայ կ'ապրին :

Անգարայի կառավարութիւնն ալ պատասխաներ է եղեր, որ «Եթէ կան Հայեր, որոնց իրաւունքները կորսուած են, բնականաբար կը ստանան իրենց իրաւունքները» :

Լիբանան 1952ին ալ նման պահանջ ներկայացուցեր եւ բացարձակ մերժումի հանդիպեր է եղեր :

Չենք գիտեր թէ ո՛րքան ստոյգ է այս լուրը եւ քանի Հայերու համար ո՛րքան հատուցում կը պահանջուի Պէյրութի կառավարութեան կողմէ Լիբանանի քաղաքացի մեր հայրենակիցներուն համար :

Եթէ ստոյգ է, պէտք է շնորհաւորել Լիբանանի կառավարութիւնը իր այս նախաձեռնութեան համար :

Թէեւ քիչ մը ուշ, սակայն վերջապէ՛ս գտնուեր է պետութիւն մը, որ կը հետաքրքրուի Թրքահայերու իրաւունքներով եւ արդարութիւն կը պահանջէ :

Առաջին աշխարհամարտէն ետք չգտնըւեցաւ կառավարութիւն մը, որ տէր ու պաշտպան կանգնէր Հայերուն եւ Թուրքիոյ օձիքէն բռնելով հատուցում պահանջէր անկէ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն եւ իրենց դարաւոր հայրենի տուներէն արմատախիլ եղած ու կողոպտուած մէկ միլիոն Հայերուն համար :

Պոլիս, Կիլիկիա, Իզմիր եւ Թուրքիոյ կարգ մը շրջանները գրաւուած էին յաղթական դաշնակիցներուն կողմէ :

Հայաստանի Հանրապետութիւնը նոր էր կազմուած եւ զբաղած էր իր վէրքերը դարմանելու եւ ներքին ու արտաքին ճակատներու վրայ իր դիրքերը ամրապնդելու անմիջական ու կենսական խնդիրներով :

Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք Մոսկուայի կառավարութիւնը կրնար տէր կանգնիլ Թրքահայերու իրաւունքներուն, մանաւանդ որ Վասպուրականի, Տարօնի եւ Բարձր Հայքի շրջանէն հարիւր հազարաւոր արմատախիլ եղած գաղթականներ կ'ապրէին իր տիրապետութեան ենթակայ հողամասերու վրայ :

Սակայն Կրեմլինի քաղաքականութեան հիմնական սկզբունքն էր եղբայրական կապեր պահել Թուրքիոյ հետ, յանուն «իմպերիալիզմ»ի դէմ պայքարի եւ համաշխարհային յեղափոխութեան :

Յաղթական դաշնակիցները դրաւեր էին Թուրքիոյ պատկանող հինգ միլիոն դեղին ոսկին, պահ դրուած գերմանական դրամատանց մէջ :

Այդ գումարը յատկացուցին իրենց քաղաքացիներէն անոնց, որոնք Թուրքիոյ մէջ վնասներ կրած էին պատերազմի հետեւանքով :

Շատ քիչ թիւով անգլիահպատակ, ֆրանսահպատակ կամ իտալահպատակ Հայեր կրցան օգտուիլ այդ գումարէն : Թրքահպատակ Հայերով զբաղելու ժամանակ չունէին մե՜ծ դաշնակիցները :

Մնացինք անտէր ու անպաշտպան :

Միլիոններու հասնող մեր հարստութիւնները կլլուեցան Թուրքերուն կողմէ իբրեւ «լքեալ գոյք» :

Այժմ որ Լիբանանի կառավարութեան դիմումին դրականի պէս պատասխան մը տուեր է Անգարա, Թուրք թերթերը կատաղեր են, փրփուր կ'արձակեն եւ ըստ իրենց սովորութեան պատմութիւնը խեղաթիւրելով յանցաւոր կը հանեն Հայերը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Գահիրէէն կը հաղորդեն թէ բանակին յիսուն սպաներու վիժած դաւին քննութիւնը կը շարունակուի եւ նոր ձերբակալութիւններ կատարուած են :

Նախ ձերբակալած են նախկին Ներքին նախարար Ռատուանը, իբրեւ մեղսակից : Նոյն յանցանքով հսկողութեան տակ առնուած է տեղեկատուութեանց գրասենեակին սպասարկութեանց նախկին պետը՝ Սալահնասր : Ալ Ահրամ որ այս լուրը կուտայ, կ'ըսէ նաեւ թէ բոլոր անոնք որոնց պատասխանատուութիւնը հաստատուի այդ հարցին մէջ, զինուորական ատեան պիտի քշուին երկու շաբթէն : Թերթը կը յայտնէ նաեւ թէ մառեշալ Ամէրի պատրաստած ծրագիրը «յեղափոխութեան Խորհուրդի» մը կազմութիւնը կը նախատեսէր : Խնդրոյ առարկայ ամբաստանուած սպաները եգիպտական պարտութեան ալ պատասխանատու կը նկատուին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախարարը ներկայացուց 1968ի պիւտճէն, որու բացը կը նախատեսուի 1·79 միլիառ : 100 Ֆրանքի զեղչ մը կը շնորհուի այն հարկատուներուն որոնց եկամուտի տուրքը հազար ֆրանքէն վար է : Յունուարէն սկսեալ սակայն կը բարձրանան ծխախոտի, ոգելից ըմպելիի (ուիսքի, վոտքա) եւ թղթատարական գործողութեանց գիները :

ՊԱՊԸ փրոսթաթի գործողութեան պիտի ենթարկուի, հաւանաբար Նոյեմբերին : Արդարեւ Պօղոս Զ. կ'ուզէ անպայման նախագահել Եպիսկոպոսական առաջին ժողովին, զոր կը գումարէ Սեպտեմբեր 29ին : Եթէ անմիջապէս գործողութեան ենթարկուի, հաւանական է որ ապաքինած չըլլայ մինչեւ այդ թուականը :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Ռումանիա : Իրեն կ'ընկերանայ Արտաքին նախարար՝ Չաղլայանկիլ :

ԱԹԷՆՔԷՆ Ներքին նախարար՝ Փաթթակոս յայտարարած է մամուլին թէ նոր ձերբակալութիւններ կատարուած են «Անոնք գլխաւոր յայտնած համայնավար են, զորս ազատ արձակած էինք եւ անմիջապէս վերսկսած են իրենց քաղաքական գործունէութիւնը կառավարութեան դէմ : Գիտէինք թէ ինչ նպատակներ ունէին, բայց հակառակ ատոր ազատ արձակեցինք որպէսզի առիթ տանք իրենց որ իրենց խօսքին տէրը ըլլան : Հիմա նորէն մեր ձեռքն են» : Նախարարը յիշած է թէ քաղաքական գործունէութեան ոչ մէկ իրաւունք կը ճանչնան համայնավարներուն :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ զինուորական ծառայութեան ժամանակաշրջանը մէկ տարիով զեղչուեցաւ : Ասկէ ետք օդանաւային եւ ցամաքային բանակներու մէջ շրջանը պիտի ըլլայ երկու տարի փոխանակ երեքի, իսկ ծովայիններու համար երեք տարի, չորսի տեղ :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ եւ Հնդկաստանի սահմանին վրայ թնդանօթաձգութիւնները կը շարունակուին երեք օրէ :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Տիկին Ինտիրա Կանտի գալ ամիս Արեւելեան Եւրոպա պիտի այցելէ : Հաւանաբար Գահիրէ ալ երթայ :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՐՑԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք յոյն եւ թուրք վարչապետներու երէկի ժամուան տեսակցութիւնը ոչ մէկ լոյս բերաւ Կիպրոսի հարցին : Լը Մոնտ հետեւեալ կերպով կը վերլուծէ կացութիւնը .—

« Յունարէն խօսեցան, եւ ես չեմ գիտեր այդ լեզուն» . Թուրք արտաքին նախարար Չաղլայանկիլ Շաբաթ գիշերուան այս պութատը որեւէ յայտարարութենէ աւելի լաւ կը բնորոշէ այն արգելքները, որոնք գոյութիւն ունին Կիպրոսի հարցին կարգադրութեան համար : Անգամ մը եւս անկարելի եղաւ ելք մը գտնել դուրս գալու համար անելէ մը, որ կը տեւէ չորս տարիէ ի վեր :

Արդարեւ, այն ինչ որ կոչուեցաւ «խօսակցութիւն Կիպրոսի շուրջ», որ մեղմ կերպով սկսած էր 1965 Մայիսէն ի վեր, աւելի ցած աստիճանի մը վրայ, շուտով յայտնի դարձաւ, որ պարզապէս խուլերու խօսակցութիւն մըն էր : Թուրք եւ յոյն դեսպաններուն հանդիպումները Պոնի մէջ, Ատլանտեան յուղարկաւորութեան ժամանակ, Լիւքսէմպուրկի մէջ, Օթանի նախարարական նստաշրջանի ընթացքին, Նիւ Եորքի մէջ, Մ. Ազգերու արտակարգ համագումարին առթիւ, յուսադրիչ չէին : Այսուհանդերձ, Արքայական Խորհուրդը, 1967 Փետրուարին Աթէնքի մէջ իր գումարած նիստին ընթացքին, որոշեց շարունակել խօսակցութիւնները՝ ապահովաբար մտածելով, թէ լուծում մը գտնել հնարաւոր է : Այդ ժամանակ ծրագրի մը խօսք կար՝ Օթանի յանձնել կղզիին անգլիական կայաններէն մէկը, իսկ կղզին կցել Յունաստանի : Օթանի տրուած կայանը, ուր Թուրք զօրագունդեր պիտի հաստատուէին, ապահովութիւն մը պիտի ըլլար Կիպրոսի Թուրք համայնքին համար :

Կը թուի թէ այս բանաձեւումին յարիլ են յոյն գնդապետները՝ խօսակցութիւնները սկսելէ ետք, որոնք ընդմիջուած էին Ապրիլ 21ի պետական հարուածին հետեւանքով : Այսուհանդերձ, այս բանաձեւումը գրեթէ ոչինչով կը տարբերի էնոսիսի գաղափարէն (Կիպրոսի կցումը Յունաստանի), որ միշտ ալ եղած է հիմնական արգելքը համաձայնութեան մը գոյացման՝ կղզիին երկու համայնքներուն միջեւ :

Արդարեւ, չէր կրնար յաջողութեան յոյս ունենալ, ցորչափ իբրեւ հատուցում հողային առանձնաշնորհումներ չարուէին Թուրքիոյ, որ միշտ ալ պահանջած է կղզիին բաժանումը կամ դաշնակցային դրութեան մը հաստատումը կղզիին մէջ :

Ի չգոյէ պաշտօնական տուեալներու կարգ մը պատճառներ կան մտածելու, թէ «վերին աստիճանի հանդիպումին» անհամաձայնութիւնը կը վերաբերէր այն զիջումներուն տարողութեան եւ ծաւալին, զոր յոյն ղեկավարները տրամադիր էին ընելու Թուրքիոյ : Պոլսոյ անկախ օրաթերթը՝ «Ճիւմհուրիյէթ», վերջերս կը հասկցնէր թէ կը փորձուի միջին ճամբայ մը գտնել, որուն յոյն ղեկավարները կրնան էնոսիսի մը տպաւորութիւնը տալ, իսկ Թուրքերը՝ կղզիին բաժանումին :

Ենթադրելով թէ նման լուծում մը կարելի ըլլայ, դեռ պէտք է այդ գաղափարին համակարծիք դարձնել գլխաւոր ենթական, այսինքն Մակարիոս Արք.ի կառավարութիւնը, որուն համաձայնութիւնը չունենալու պարագային, որեւէ կարգադրութիւն անգոյ կը դառնայ : Չենք գիտեր թէ յստակ ինչ ըսուած է գնդապետ Փափատոփուլոսի Նիքոսիա այցելութեան ժամանակ, սակայն շատ անհաւանական կը թուի, թէ այս վերջինը յաջողած ըլլայ համոզել Արք.ը, որ տայ իր համաձայնութիւնը քաղաքականութեան մը, որ վերջին հաշուով, պիտի ընդունի Անգարայի տալ գերիշխանութեան իրաւունք մը կղզիին վրայ :

Այս արգելքները՝ համաձայնութեան մը ճամբուն վրայ, ծանօթ են երկար ժամանակէ ի վեր : Ուրեմն, կարելի է հարց տալ, թէ ինչ շահ ունէին յոյն գնդապետները, այսքան շուտափոյթ եւ ցուցական ձեւով հարցը հրապարակ նետելու : Հաւանական է, որ զինուորական վարչակարգը, դատապարտուած միջազգային հանրային կարծիքին կողմէ, փորձեց յաջողութեան վարկ մը ապահովել Ուոշինկթընի մէջ տեղի ունենալիք Ճոնսըն-Կոնստանդինի թագաւորի հանդիպման նախօրէին :

Կը մնայ գիտնալ, թէ հանդիպումը նախաձեռնողներու լաւատես եւ խանդավառ տրամադրութիւններէն ետք գոյացած յուսախաբութիւնը՝ ի տես արդիւնքներու աղքատութեան, բոլորովին հակառակ արդիւնք մը պիտի չտա՞յ :

ԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒՄ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ

Ռօյթէր գործակալութիւնը հետեւեալ լուրը կը հաղորդէ Դամասկոսէն .—

Սուրիական կառավարութիւնը որոշեց անհատական վարժարանները պետականացնել երկրին մէջ : Հանրապետութեան նախագահ Տոքթ. Նուրետտին Աթասիի կողմէ ստորագրուած հրամանագրով մը, կրթական նախարարութեան պաշտօնեաները կը ստանձնեն անհատական վարժարաններու տնօրէնութիւնը :

Պաշտօնական ծրագիրը եւ պետութեան կողմէ հրատարակուած դասագիրքերը, որոնք ցարդ կը գործածուէին կառավարական վարժարաններու մէջ, այսուհետեւ պարտադիր են ճեմարաններու եւ երկրորդական վարժարաններու մէջ : Անհատական հաստատութիւնները, որոնք կը վարէին այս դպրոցները, այլեւս հակակշռի իրաւունք չունին, այլ պիտի նկատուին իբրեւ «պարզ սեփականատէր» :

Միւս կողմէ, վարչապետութեան կողմէ հրատարակուած հաղորդագրութիւն մը կը յիշեցնէ, թէ արգիլուած է իբրեւ նըւէր ինքնաշարժ ստանալ օտար երկիրներէ, կազմակերպութիւններէ եւ ընկերութիւններէ, առանց նախապէս առնելու պաշտօնական արտօնագիր մը :

ՆՈՅՆՔԱՆ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՈՐՔԱՆ ՎԻՏՈՔԸ

ՎԱՂԸ

Ֆրանսական գրականութեան նուիրագործուած ՄԵԾ ՎԷՊԸ՝ ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՈՅԻ

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՎԱՂԸ

ՄԱՄՈՒԼ

ՓՐԿԱՐԱՐ ՁԱՅՆԸ

Իր պարզութեան մէջ յուզիչ, սրտաթունդ ճիչ մը կար Ղարաբաղի Հայութեան կոչին (*) մէջ. աղեկտուր ճիչ մը, յուսահատութեան մատնուած ժողովուրդի մը սրտակեղեք խօսքը, որ կ'ուղղուէր համայն Հայութեան, հայրենիքի թէ արտերկրի ։

Կարելի չէ կարդալ եւ չյուզուիլ։ Կարելի չէ թափանցել ողբերգութեան եւ չընդվզիլ ։

Ընդվզիլ անարդար կարգերուն դէմ, ընդվզիլ ճակատագրին դէմ, մարդոց ու հաստատութիւններու դէմ ։

Քսաներորդ դար ու մարդկային ազատութիւններ ։

Խորհրդային Միութիւն եւ ժողովուրդներու բարեկամութեան շողշողուն տիտղոս ։

Ու Ղարաբաղ՝ թանձրացեալ անարդարութիւն ։

Ու տակաւին՝ ճենկիզխանեան հալածանք, թաթարական մոլուցք ։

Վերջապէս՝ քար անտարբերութիւն ։

Այսքանը չա՛տ է ։

Ժողովուրդի մը համար մանաւանդ՝ որ սեւ օրեր շատ տեսաւ, ողբերգութիւններ շատ ապրեցաւ, տոկաց, տոկաց՝ արդարութեան տենչանքով, ազատութեան կարօտով ։

Ու ահա՝ վերջին արարը ։ Վերջի՞նը ։

Անարգուած ու հալածական մեր եղբայրներուն եւ քոյրերուն սրտայոյզ կոչը՝ « Հայաստանի ժողովուրդին, կառավարութեան, կուսակցական կենտկոմին եւ հասարակական կազմակերպութիւններին »։

Այսինքն՝ լուռթեան դատապարտուածներուն ։ Անոնց՝ որ չեն կրնար խօսիլ ։ Չեն կրնար բողոքել, չեն կրնար տէր կանգնիլ ։

Բայց անոնց վրայէն, ՄԵԶԻ՝ ազատ պայմաններու մէջ ապրող Հայերուս, Հայութեան կէսին, անոր ՓՐԿԱՐԱՐ ՁԱՅՆԻՆ, բողոքին, պայքարին ։

Ախունդով, որ ուղիղ գծով կը թուի սերած ըլլալ Թալէաթ եւ Էնվէր կոչուած մարդակերպներէն, ձեռնոց կը նետէ.

— Մոռացէք Հայաստանի միանալու ձեր պահանջը ։

Այսինքն՝ ուրացէք ձեր Հայութիւնը, ենթարկուեցէք թաթարին նախատական իշխանութեան, ամենօրեայ հալածանքներուն, զրկանքին, սուրին եւ ոճիրին ։

Հայութեան կը մնայ վերցնել այդ ձեռնոցը։ Մեր պապերուն սուրբ յիշատակին դաւաճանած կ'ըլլանք եթէ չընենք այդ, եթէ արիութիւնը չունենանք, ԱԶԳՈՎԻՆ, բոլոր հոսանքներով անխտիր ոտքի կանգնելու՝ պաշտպանելու համար մեր անիրաւուած եղբայրներուն եւ լուռթեան դատապարտուած հայրենի ժողովուրդին արդար դատը ։

« Իր դաւաճան ղեկավարների ձեռքով ադրբեջանական շովինիստին ի կեր նետուած Ղարաբաղի Հայութիւնը սպասում է քո փրկարար ձայնին, հայ ժողովուրդ, մայր ժողովուրդ »։

Ո՞ր Հայը, որ տակաւին իր երակներուն մէջ կը կրէ Հայկի եւ Վարդանի մաքուր արիւնը, պիտի կրնայ անտարբեր մնալ այս կոչին ուժգնութեան եւ պարտականութեան այն հրաւէրին առջեւ, որ կ'ուղղուի իրեն ։

Պէտք է մոռնալ բոլոր տարակարծութիւնները, վարչակարգի, գոյնի, գաղափարի բոլոր խնդիրները եւ ՄԻԱՆԱԼ, միանալ սրբազան, նուիրական այս պարտականութեան համար, որ այսօր, Ղարաբաղի Հայութիւնը, յուսահատութեան եւ անձկութեան դերագոյն մէկ պահուն, պարտք կը դնէ մեր վրայ, բոլորի՛ս վրայ ։

Պէտք է խօսիլ ու գործել, դուլ ու դադար չճանչնալ, պահանջել՝ անիրաւուածներուն համար եւ լռութեան դատապարտուածներուն հաշւոյն ։

Այսինքն.

Հայաստանի ժողովուրդին,
Կառավարութեան,
Կուսակցական կենտկոմին
Եւ հասարակական կազմակերպութիւններին ։

Ա՛յս է կոչին իմաստը, ա՛յս է մեզմէ պահանջուածը ։

Ա՛յս է մեր պարտքը ։

« ԱԶԴԱԿ »

(*) « Յառաջ » Սեպտեմբեր 1 ։

ՀԱՏՈՒԵԿՏԻՐ ԽԱՉԱԿՐՈՒԹԵԱՆ

Դ.

Հաթթինի պարտութիւնը, Երուսաղէմի գրաւումը շատ աւելի խոր յուզում պատճառեց քան Եդեսիոյ կործանումը ։ Կղեմէս Երրորդ պապը, վերջ դնելով պապութեան եւ կայսրութեան միջեւ գտնուող դժուարութեանց, համաձայնեցաւ Տիկամորուս կայսեր հետ եւ հրաւիրեց ձեռնարկել նոր խաչակրութեան մը ։

Անգլիոյ Առիւծասիրտ թագաւորը, Ֆրանսայի Փիլիպպոս – Օգոստոս թագաւորը կը մեկնին Արեւելք։ Վեց ամիս անգործ կը մնան Սիկիլիոյ մէջ (1190 Սեպտեմբեր – 1191 Մարտ)։ Տիկամորուս հարիւր հազար զօրքով 11 Մայիս 1189ին կը մեկնի Պոլիս՝

Այս մեծ խաչակիրները կը հսկեն իրարու վրայ, մինչդեռ Բիւզանդիոն կը մերձենայ Սալահետտինի, որովհետեւ սուլթանը կը խոստանայ Ս. Վայրերը Յոյներուն ձգել ։

Տիկամորուս կը հասնի Փիլիպպէ, Բիւզանդիոնի Իսահակ կայսրը կ'արգիլէ յառաջացումը պայման կը դնէ բիւզանդական իշխանութեան յանձնելու Փոքր Ասիոյ մէջ գրաւումներուն կէսը եւ կը պահանջէ պատանդներ ձգել։ Պոլսոյ Պատրիարքը կը քարոզէ խաչակրութիւն արեւմըտեան խաչակրութեան դէմ ։ Բիւզանդացին պիտի կրկնէ. «Աւելի իսլամը քան լատինը »։

Քանի մը տարի ետք Լատինները պիտի քանդեն Բիւզանդիոնը նոյնքան մոլեռանդութեամբ ։

Տիկամորուս կը սպառնայ, Իսահակ կայսրը տեղի կուտայ, գերման բանակը կ'անցնի Փոքր Ասիա, բայց կայսրը իրադեկ կը պահէ սուլթանը գերման բանակին շարժումներուն ։

Իկոնիոյ սուլթան Գըլըճ Ասլան կը դինակցի Տիկամորուսին հետ, որովհետեւ թշնամի է թէ Բիւզանդիոնի, թէ սուլթանին ։ Գըլըճ Ասլան գերման բանակին կուտայ պարէն, կուտայ առաջնորդներ ։ Գերման կայսրը կը հասնի Գոնիա քառասուն հազար զօրքով ։ Իսլամը կը սարսափի Տիկամորուսի համբաւէն, բանակին ստուարութենէն ։ Սալահետտին կը պարպէ Բաղրասը, որ Տաճարականներու եւ Հայերու միջեւ վիճելի բերդ մըն էր, ռազմական դիրք ունէր, կը հրամայէր Պէյլանի անցքին։ Քանդել կուտայ այն վայրերը, որոնք կրնային կայան ծառայել գերման բանակին ։

Մեռաւ Տիկամորուս, եթէ թափանցէր Սուրիա, իսլամութիւնը վերջ գտած պիտի ըլլար, բայց բանակին կարգապահութիւնը մեքենական էր, պետը խորհրդանշան մըն էր, պետին մահով կը քայքայուի բանակը իւրաքանչիւր զինուոր բարոյալքուած է, չուարած։ Իսլամները կը բռնէին խեղճերը, կը վաճառէին, ոչինչ գինով ։

Փիլիպպոս ետ կը դառնայ, Առիւծասիրտ կը մնայ խաչակիր բանակին պետը, բայց մտահոգ է, որովհետեւ Ֆրանսայի թագաւորը հակառակորդ մըն է անգլիական իշխանութեան ։ Առիւծասիրտ անխոհեմաբար խողխողել կուտայ երեք հազար իսլամներ՝ ճիչդ մեմլուք բանակին դիմաց ։ Սալահետտին կը մնայ վեհանձն, Առիւծասիրտի հիւանդութեան ատեն պաղպաղակ ղրկած էր։ Մօր մը պզտատղին դիմումին վրայ գտնել տուած էր տղան եւ արցունքոտ աչքերով յանձնած էր մօրը, փրկագին ալ վճարելով ։ Թոյլ տուած էր որ Ասիզացի Սուրբը քրիստոնէութիւն քարոզէ բանակին մէջ ։

Առիւծասիրտ կ'ազդուի վեհանձնութենէն, կ'առաջարկէ քոյրը կնութեան տալ Սալահետտինի եղբօր։ Իսլամութեան դէմ պայքարող խաչակիր թագաւորը քրիստոնեայ քոյրը իսլամութեան կը մղէ ։ Երկու թշնամիները բարեկամաբար կը տեսնուին սուլթանին վրանին տակ ։ Առիւծասիրտ կը մեկնի Եւրոպա, Փիլիպպոսի դէմ պայքարելու համար ։

Ռուբինեան Լեւոն Արեւմուտքէն պիտի սպասէ օգնութիւն եւ թագ։

Սալահետտին հանդիսաւոր կերպով խոստում կուտայ «ազատութիւն տալու ամէն ուխտաւորի», որովհետեւ «սրբազան վայրերը ամէնուն ուխտատեղիներն են »։

Առիւծասիրտ խնդրած էր սուլթանէն, որ Ֆրենկներուն արգիլէ Երուսաղէմ այցը։ Սուլթանը պատասխանած էր– «Ուխտաւորները շատ հեռուներէն եկող անձեր են, մեր կրօնքը մեզի կ'արգիլէ անոնց ուխտագնացութեան արգելք ըլլալ»։

Անգլիացի հեղինակ մը, Լան – Փուլ, Սալահետտինը կը զետեղէ «Ազգերու հերոսներ»ու շարքին ։ Բոլոր ժամանակագիրները կը պանծացնեն աշխարհակալին ազատական ոգին, քաղաքագիտութիւնը, զինուորական ճարտարութիւնը, կազմակերպող հանճարը ։ Իր մահով (1193ին) կը քայքայուի կայսրութիւնը, որովհետեւ չգտնուեցաւ հզօր բազուկ մը՝ բաժնուելու հակամէտ իշխանները նոյն մականին տակ պահելու կարող ։ Արեւելքի պատմութեան մէջ նման երեւոյթներ կան կիւրոսէն Սալահետտին ։

Իր իշխանութեան տակ Արեւելքի քրիստոնեաները խաղաղութիւն պիտի վայելէին, եթէ խաչակրութիւնը վերջ գտնէր երեք ձախողութիւններէ ետք՝ երբ Սալահետտին կը թոյլատրէր քրիստոնեաներու ազատ ուխտագնացութիւնը Ս. Տեղերու պաշտպանութեամբ ։

Չորրորդ խաչակրութիւնը պատուհաս մը եղաւ Բիւզանդիոնի համար ։ Արեւմուտքէն եկող աւազակները գրաւեցին քաղաքը, զինուորները կը զինովնային, կը պատռէին գիրքերը, ոտնակոխ կ'ընէին պատկերները, կ'աղտոտէին թանկ կերպասները, կ'ըմպէին սրբազան անօթներէ, պերճազգեստներու կը բաշխէին սեղաններէն վերցուած գոհարներ եւ կերպասներ, կտոր – կտոր կ'ընէին թանկ արուեստի գործեր ։ Իսլամները շատ աւելի գթոտ եղան քան Քրիստոսի այս զինուորները ։ «Այնքան մեծ եղաւ աւարը, որ ոչ մէկը կրնար հաշուին ընել, ոսկի, արծաթ, թանկ քարեր, մետաքսէ զգեստներ եւ մուշտակներ ։ Սոփրուա Մարեշալ տը Շամբանէ կը վկայէ թէ աշխարհի ըսկիզբէն ի վեր քաղաք մը այսպէս թալլուած չէր, այնքան աւար եղած չէր »։ Հաշիւը կ'ենթադրուի քսան միլիոն ոսկի փրանք։ (Վիլհարտուէն)

Հողեւարքի մէջ եղող Բիւզանդիոնը ուժգին հարուած մը կը ստանար, ուրկէ վեր ելլել անկարելի պիտի ըլլար։ Խաչակիրները թանկագին ծառայութիւն մը ըրին Բիւզանդիոնի դուռներուն մօտ հասած մահմետականներուն ։

Լատին տիրապետութիւնը կը հաստատուի միայն Բիւզանդիոնի մէջ եւ կը տեւէ 1204 – 1261, մինչ այդ Թուականը կը կեդրոնանայ իսլամական ուժը, նոր արշաւանքներ կը շարունակուին ամբողջ Փոքր Ասիոյ մէջ։ Պայքարը կը սկսի Մոն–

ԱԹՈՌ ՆՈՐՈԳՈՂ ԿԻՆԸ

(La Rempailleuse)

«Զորս տարի եւս, աղջիկը տղուն տուաւ իր բոլոր խնայողութիւնները, զորս տղան կը գրպանէր խղճի հանդարտութեամբ՝ իբրեւ փոխարժէքը հաւանութեամբ տըրուած համբոյրներու։ Անգամ մը երեսուն տասնոց, անգամ մը երկու ֆրանք, ուրիշ անգամ մը տասներկու տասնոց, (այդ անգամուն լացաւ՝ ցաւ ու պղտիկութիւն զգալով, բայց այդ տարին գործերը գէշ կ'երթային) եւ վերջին անգամ ալ, հինգ ֆրանք — խոշոր կլոր դրամ մը, որուն համար տղան ուրախ–ուրախ խնդաց։

«Աղջիկը միայն անոր մասին կը մտածէր, իսկ տղան անհամբերութեամբ կը սպասէր անոր վերադարձին ու կը վազէր անոր առջեւ, երբ ան երեւար, ասիկա աղջկան ոտքը գետնէն կը կտրէր։

×

«Յետոյ տղան անյայտացաւ։ Քոլէժ ղրկած էին զայն։ Աղջիկը այս լուրը առաւ վարպետ հարցուփորձով։ Այն ատեն նուրբ դիւանագիտութեամբ շարժեցաւ՝ փոխել տալու համար ծնողքին ժամանակացոյցը այնպէս մը որ անոնք այս կողմերէն անցնէին արձակուրդի շրջանին։ Յաջողեցաւ, բայց այս խորամանկութիւնը տարի մը առաւ։

Ուրեմն, ամբողջ երկու տարի չէր կըրցած զայն տեսնել եւ հազիւ կրցաւ զայն ճանչնալ, այնքա՜ն որ փոխուած էր, իր ոսկեզօծ կոճակներով համազգեստին մէջ։ Տղան չտեսնելու զարկաւ եւ անոր քովէն անցաւ քիթը վեր։

«Ամբողջ երկու օր լացաւ եւ այդ օրէն սկսեալ տառապեցաւ անվերջ։

«Ամէն տարի ետ կուգար եւ կ'անցնէր անոր առջեւէն առանց համարձակելու անոր բարեւ տալու։ Ու տղան ալ չէր զիջաներ աչքերը անոր կողմը դարձնելու։ Աղջիկը խենթի պէս կը սիրէր զայն։ Եւ օր մը ըսաւ ինծի.— «Միակ այրն է, զոր տեսած եմ այս երկրագունդին վրայ, պարոն բժիշկ, չեմ գիտեր թէ ուրիշներ ալ կա՞ն»։

«Հայրն ու մայրը մեռան եւ ինք շարունակեց անոնց արհեստը, բայց առաւ երկու շուն փոխանակ մէկի—երկու սարսափելի շուներ, որոնց հետ ոչ ոք պիտի համարձակէր չափուիլ։

«Օրին մէկը, երբ կը մտնէր գիւղը, ուր մնացած էր իր սիրտը, աչքին զարկաւ երիտասարդ կին մը, որ Շուքէներու խանութէն կ'ելլէր իր սիրածին թեւը մտած։ Տղուն կինն էր։ Ան հիմա ամուսնացած էր։

«Այդ իրիկունն իսկ նետուեցաւ Քաղաքապետարանի հրապարակին վրայ լճացած ջուրին մէջ։ Ուշ մնացած գինով մը զայն դուրս հանեց եւ դեղարան տարաւ։ Շուքէի որդի վար իջաւ, պարեգօտը հագած, զայն խնամելու համար եւ չճանչնալու զարնելով, հանուեցուց զայն, շըփեց անոր մարմինը եւ յետոյ խիստ շեշտով մը ըսաւ.— «Խե՞նթ ես, ի՞նչ ես... Ասանկ յիմարութիւն ընելու պէտք չկայ»։

«Այդքանը բաւական եղաւ զինքը բուժելու։ Տղան իրեն խօսած էր։ Երկար ատեն երջանիկ եղաւ ։

«Տղան որեւէ վարձատրութիւն չուզեց իր խնամքներուն համար, թէեւ աղջիկը բուռն կերպով պնդեց որ վճարէ։

«Իր ամբողջ կեանքը այսպէս անցաւ։ Աթոռ կը նորոգէր՝ Շուքէի մասին մտածելով։ Ամէն տարի կը տեսնէր զայն խանութին պատուհաններուն ետին։ Իրեն սովորութիւն ըրաւ անկէ գնել իր մանր մունր դեղերու պաշարը։ Այդ ձեւով, մօտէն կը տեսնէր զայն, կը խօսէր անոր հետ եւ նորէն դրամ կուտար անոր։

«Ինչպէս սկիզբէն ձեզի ըսի, այս գարնան մեռաւ։ Այս տխուր պատմութիւնը ինծի պատմելէ ետք, խնդրեց ինծմէ որ իր կեանքին մէջ խնայած բոլոր դրամները յանձնէ անոր, զոր այդքան համբերութեամբ սիրած էր, քանի որ, կ'ըսէր ինծի, աշխատած էր միայն անոր համար, նոյնիսկ ծոմ պահելով, դրամ մէկ կողմ դնելու համար եւ ապահով զգալու համար թէ տղան գոնէ մէկ անգամ իր մասին պիտի խորհէր, իր մահէն ետք։

«Հետեւաբար, ինծի տուաւ երկու հազար երեք հարիւր քսանեւօթը ֆրանք, Անոր թաղման ծախքին համար, ես քահանային տուի քսանեւօթը ֆրանք եւ առի տարի մնացեալը, երբ ան իր վերջին շունչը կը փչէր ։

«Յաջորդ օրը ելայ Շուքէներուն գացի։ Յերեկուան ճաշը վերջացնելու վրայ էին, դէմ դիմաց նստած, ուռած ու կարմրած, վրանին դեղի հոտով, ինքնավստահ եւ գոհունակ։

«Աթոռ տուին, օշարակ մը հրամցուցին. ընդունեցայ եւ սկսայ յուզուած ձայնով մը, իմ ճառս, համոզուած ըլլալով թէ պիտի լային։

«Շուքէ, երբ հասկցաւ թէ սիրուած էր այդ թափառաշրջիկէն, այդ աթոռ նորոգողէն, այդ աղբին անդին պտըտողէն, բարկութենէն վեր ցատկեց, կարծես թէ այդ կինը իրմէ գողցած էր իր համբաւը, շնորհքով մարդոց յարգանքը, իր ընտանեկան պատիւը, բան մը, որ իրեն համար աւելի սիրելի էր քան կեանքը։

ԿԻ ՏԸ ՄՈՓԱՍԱՆ

(3 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ

«Գրական Թերթ»ի (Երեւան) խմբագրութիւնը զրոյց ունեցած է Փրոֆ. Եղուարդ Աղայեանի հետ, որ վարիչն է Երեւանի Համալսարանի ընդհ. եւ համեմատական լեզուաբանութեան ամպիոնի: Զրոյցին նիւթը եղած է Հայոց լեզուի դասաւանդութեան եւ գրականութեան վիճակը հայրենի դպրոցներուն մէջ: Մօտէն Փրոֆ. Ե. Աղայեանի յայտնած կարծիքը՝ ընդհանուր գիծերու մէջ:

— Ընդհանուր առումով, այս տարեշրջանի համալսարանի ընդունելութեան քննութիւնները եղան գոհացուցիչ: Օրինակ, բանասիրական ճիւղին հետեւելու համար քննութիւն տուողներուն իննսուն տոկոսէն աւելին ստացան դրական գնահատական:

Դատելով այս արդիւնքներէն, մեր տպաւորութիւնը այն է, որ միջնակարգ դպրոցներու մէջ Հայոց լեզուի եւ գրականութեան ուսուցումի մակարդակը ընդհանուր առումով պէտք է բաւարար համարել:

Այս առթիւ կարեւոր դիտողութիւն մը. ընդունելութեան քննութիւններուն պատրաստուելու համար դժուարութիւն կը ստեղծէ այն իրողութիւնը, որ միջնակարգ դպրոցներուն 9–10րդ դասարաններուն մէջ Հայոց լեզուի դասաւանդութիւնը բոլորովին վերցուած է: Հետեւաբար, շրջանաւարտները ստիպուած են երկու տարուան ընդմիջումէ մը ետք միայն եւ շատ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ վերյիշել իրենց սորվածը: Մեր կարծիքով անհրաժեշտ է դպրոցներուն վերջին դասարաններուն մէջ եւս, նոյնիսկ փոքր չափով, սակայն անպայման ժամեր տրամադրել հայերէնին:

Ծրագիրներու այն մասը, որ կը վերաբերի ժամանակակից հայերէնին, իր ծաւալով կարելի է բաւարար համարել: Ինչ կը վերաբերի պակասներուն, մենք կը գտնենք, որ միջնակարգ դպրոցներուն մէջ անհրաժեշտ է որոշ ժամեր յատկացնել գրաբարին եւ արեւմտահայերէնին: Արդարեւ այս երկու բաժինները ալ անհրաժեշտ են ոչ միայն ժամանակակից լեզուին որոշ իրականութիւնները գիտութեամբ ըմբռնելու համար, այլեւ ապահովելու համար ծրագրով նախատեսուած գործերու ուսումնասիրութիւնը: Որովհետեւ, հայ հին եւ միջին դարերու գրականութեան ծանօթանալու ժամանակ անհրաժեշտ է որոշ գաղափար ունենալ գրաբարի մասին, նոյնն է պարագան ղասական գրականութեան հետեւելու ժամանակ: Օրինակ, Պռօշեան, Րաֆֆի, Մուրացան եւ ուրիշներ շատ յաճախ կը գործածեն գրաբար դարձուածքներ, ասացուածքներ, կը կատարեն մէջբերումներ, որոնք այսօր շատերու համար կը մնան անհասկնալի:

Ինչ կը վերաբերի արեւմտահայերէնին, անոր մասին ծանօթացումը անհրաժեշտ է մեր ժողովուրդին մէկ մեծ զանգուածին հարուստ գրական ժառանգութիւնը խորապէս իւրացնելու համար: Միջնակարգ դպրոցի մեր շրջանաւարտները պէտք է կարողանան ազատ կարդալ Պարոնեան, Զօհրապ, Օտեան, Դուրեան, Մեծարենց, Վարուժան եւ ուրիշներ, հասկնալ լեզուական նրբերանգները, ըմբռնել գրական արուեստին բոլոր հմայքները:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սեպտեմբեր 3ին մեռած է Անդրանիկ Շահինեան: Հանգուցեալը, որ ծնած էր Վան, 1904ին, Հայաստանի մէջ ունեցած է գնահատելի գործունէութիւն մը՝ լուսաւորութեան եւ մշակութային մարզերէն ներս:

×

Փրոֆ. Մկրտիչ Մազմանեան անդամ ընտրուեցաւ Խորհ. Միութեան մանկավարժական գիտութիւններու ակադեմիային:

Փրոֆէսորը հեղինակ է հարիւրէ աւելի աշխատութիւններու: Տարիներէ ի վեր կը ղեկավարէ Երեւանի մանկավարժական հիմնարկութեան հոգեբանութեան ամպիոնը:

ՊԱՆԴԽՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ

Վանի գրականութիւնը ԺԹ. դարու 50–90ական թուականներուն, շնորհիւ Վարդապետ ժառանգաւորաց դպրոցին արձանագրած յաջողութիւններուն, կապ կը ստեղծէ Կ. Պոլսոյ եւ Թիֆլիսի գրական օճախներուն հետ, ու անոնց ազդեցութեան ներքեւ հրապարակ կուգան քանի մը դէմքեր, որոնցմէ ծանօթ են Գ. Սրուանձտեանց, Մ. Խրիմեան, Տ. Ամիրճանեան, Ս. Տեւկանց, Գ. Գերենց եւ շատ ուրիշներ:

Տիգրան Ամիրճանեան շնորհալի բանաստեղծ էր եւ թատերագիր, հանրային գործիչ եւ հմուտ մանկավարժ: Ծնած էր Վան 1840ին: Կրթութիւնը կը ստանայ Վարագի ժառանգաւորացին մէջ: 1859ի վերջերը կ'երթայ Կ. Պոլիս, ուր իբրեւ ուսուցիչ կը պաշտօնավարէ Գատը Գիւղի Արամեան վարժարանին մէջ, մինչեւ 1867: Պոլսոյ մէջ առիթ կ'ունենայ կատարելագործելու իր Ֆրանսերէնը և Թըրքերէնը: 1867ին կը վերադառնայ Վան եւ դարձեալ կը զբաղի ուսուցչութեամբ:

Ամիրճանեանի բանաստեղծական քնարը առաջին անգամ կը հնչէ 65ական թուականներուն Կ. Պոլսոյ մէջ «Թո՛ղ ախպէր, թող ...» երգով, որ կը պատկերացնէ Հայութեան մորմոքը եւ դժգոհութիւնը Թրքական բռնակալութեան դէմ:

Թողեր ենք ծեր-կիկ ծիագիրս
Խեղճ ու կրակ վեր պաղ թորվան,
Ա՛խ, ախպէր, ինոնց արեւ,
Ինոնց օրեր մենք ենք տուեր,
Թողեր ենք մեր կողակիցք
Վզին ծռած կելիու պերան,
Կողակիցք, որ չում մահուան
Հետն ապրելու ուխտ են արեր:

Այնուհետեւ Ամիրճանեան կը մշակէ աւելի ծաւալուն նիւթեր: Պոլսոյ մէջ կը գրէ եւ 1862ին առանձին գրքոյկով կը հրատարակէ «Տրդատ» եւ «Վարդանանք» ողբերգութիւնները՝ գրաբարախառն աշխարհաբարով: «Վարդանանք»ի երգերէն էր «Աւարայրի մէջ խեղաթ ու մոլոր» քերթուածը, որ անցեալին դրեթէ ամէն վանեցի անգիր գիտէր:

Վանի մէջ գրագէտը հաղորդակից կը դառնայ ժողովուրդին հոգերուն եւ իրապաշտ գոյներով կը նկարագրէ իրերու վիճակը:

«Մրմունջք»էն ետք 70ական թուականներուն կը գրէ «Վեց անհամաձայն եղբայրք» եւ «Կիկօ Մրտօ» կատակերգութիւնները: Այս զոյգ գործերուն մէջ սուր հիւմըրով, գեղջկական պարզ եւ հիւթեղ լեզուով կը նկարագրէ յետամնաց եւ նախապաշարումներուն գերին դարձած ժողովուրդին վիճակը:

Ապա կը գրէ հանրածանօթ «Ուսեալ պանդուխտ» թատերգութիւնը, որուն մէջ սրտաշարժ գոյներով կը պատկերացնէ պանդխտութեան պատճառած չարիքները հայ ընտանիքին եւ ժողովուրդին:

Գրած է նաեւ «Հրաշալի մանուկ» անունով քերթուած մը, ուր կ'արտայայտէ Հայուն իղձը՝ ծնունդ առնէ ազատութեան հրաշալի մանուկը:

Հ. ՋՐԱՂԱՑՊԱՆԵԱՆ

ՎՐԻՊԱԿ.— Սեպտեմբեր 12ի Յառաջի, Գ. էջ «Դրոշմասիրական» յօդուածին ստորագրութիւնը պէտք է ըլլայ՝ Հրանդ Անտոնեան:

ԾԻԾԱՂ

Երիտասարդ մը կ'որոշէ իր բարեկամներէն մէկուն կինը առնել ու փախիլ: Ամուսինին բացակայութենէն օգտուելով՝ երկու սիրահարները դուրս կ'ելլեն: Դուրան առջեւ թաքսի մը գտնելով օդակայան կ'երթան՝ արտասահման մեկնելու համար:

Երբ օդակայան կը հասնին, երիտասարդը վարորդին կը հարցնէ թէ պարտքը քանի՞ է:

— Ոչինչ, պարոն, կը պատասխանէ վարորդը: Դրամը վճարուած է:

— Ո՞վ վճարեց, կը հարցնէ երիտասարդը զարմացած:

— Տիկինին ամուսինը վճարեց, կը յարէ վարորդը: Վախցաւ որ թաքսի չէք գտներ ու տիկինը վերջը միտքը կը փոխէ: Ճիշդ ատոր համար, ինծի վճարեց ու պատուիրեց որ ձեր ուզած տեղը տանիմ ձեզ:

կոլներու եւ Մեմլուքներու միջեւ:

Վենետիկի համար խաչակրութիւնը վաճառականական հարց մըն էր: Պաղականներուն եւ վենետիկեան քաղաքականութեան միջեւ անդարմանելի հակադրութիւն մը կար, պապերը սուրբ պատերազմ կը քարոզէին մահմետականներուն դէմ, Վենետիկ կը ջանար օգտագործել խաչակիրները առեւտր. գերակշռութիւն ձեռք բերելու համար: Կը կընքէր դաշնագիր քրիստոնեաներու թշնամիներուն հետ: Լաթերանի ժողովին արգիլին օրը Վենետիկ Իկոնիոյ սուլթանին հետ կը դաշնակցէր Թէոդոր Լասքարիսի դէմ: Քրիստոնեաները կը պատրաստուէին յարձակիլ Եգիպտոսի վրայ: Վենետիկ կը փութար դաշինք կնքել Մալիք էլ Ատիլ Սուլթանին հետ՝ ապահովելու համար վենետիկեան նաւերու ազատ նաւարկութիւնը:

Ճենովա, Փիզա, Վենետիկ հարստացան խաչակիրներ փոխադրելով: Սիդոնի, Եաֆայի, Տիւրոսի մէջ առանձին թաղեր ունէին ներքին ինքնավարութեամբ եւ իրարու դէմ կը դաւէին, կը պայքարէին ի հարկին խաչակիրներու թշնամիներուն հետ զինակցելով:

Տկարացան եւ թուլցան քրիստոնեաներու պաշտպանութեան ելող, քրիստոնեաներու կոտորածներուն պատճառ եղող Ֆրենկները:

1214ին Եւրոպայի մէջ Պուվինի պատերազմը վերջակէտը կը դնէր նոր խաչակրութեանց:

(4 Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (163)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

ՈՒՐ ԹՕՄՊՈՒԼԻԿ ՆԵՂԸ ԿԸ ՄՆԱՅ

Իրաւ, թէպէտ Օպէն Տէրմօն անանկալ կերպով աներեւութացած էր եւ Վիտօք ալ իր ըսածները փաստացիօրէն հաստատելու համար ուրիշ յոյս չունէր, բայց անշուշտ մեծանուն դաղտնի ոստիկանը առանց Օպէնի ներկայութեան իր ըսածները հաստատելու ուրիշ միջոց մը գտած էր որ Շէրիֆի գլխակը եկած էր: Եւ ահա ատոր համար էր որ երբ իր կնոջը հետ պարոն Շանթօսէի գտնուած սենեակը մտաւ, հանդարտ եւ իր վրայ բացարձակ վստահութիւն ունեցող մէկու մը կերպարանքն ունէր:

Վիտօք դահլիճին մէջ գտնուողներուն վրայ արագ ակնարկ մը պտըտցուց եւ Թօմպուլիկը հոն չտեսնելով բնաւ չմտահոգուեցաւ:

Վիտօքի ականջը շատ սուր էր եւ պահ մը առաջ ներքնախուցին մէջ դաշնակահար կնոջ հետ սպասած միջոցին, սենեակին մէջ տեղի ունեցած խօսակցութեան մէկ մասը լսած եւ դուռին ճեղքէն ալ բաւական բան տեսած էր: Ատոր համար սիրտը հանգիստ էր...:

— Պարոն դուքս, ձեզի խոստացած էի մութը չկոխած Օպէնի անմեղութիւնը հաստատել, խօսք առաւ Վիտօք յարգանօք բարեւելով պարոն Շանթօսէն:

— Այնպէս է, պարոն Վիտօք, ես ալ անհամբերութեամբ ձեզի կը սպասէի արդէն, պատասխանեց դուքսը ցրտօրէն:

— Խօսքս յարգելու սովորութիւնը ունիմ, չարունակեց մեծանուն գաղտնի ոստիկանը: Երկու բառով ըսեմ եղելութիւնը: Օպէն Տէրմօնը անմեղ է, պարոն դուքս, գիտէ՞ք թէ ինչու, անոր համար որ ձեր տունը եւ Օթէօյի մէջ գործուած ոճիրներուն հեղինակը ուրիշ մէկն է, մէկը որ ճիշդ ու ճիշդ Օպէն Տէրմօնի կը նմանի...:

— Ատիկա նոր բան մը չէ, անգամ մը այդ բանը ըսիք արդէն, մըլտաց դուքսը իր թեւնոցին ժանեակները շարժելով:

Այս միջոցին Արիսթօ եւ Եօլանտ պատշգամի մը վրայ բացուող դրան մը ուղղեցին իրենց նայուածքը... անշուշտ փախչելու ելք մը փնտռելով:

Վիտօք, առանց բնաւ վարանելու եւ առանց աչքը Արիսթօյէն եւ Եօլանտէն հեռացնելու, շարունակեց.

— Այո՛, պարոն դուքս, ատիկա նորութիւն մը չէ, բայց նորութիւնը սա է որ Օպէն Տէրմօնի նմանող խսկական գողն ու ոճրագործը այս միջոցին ձեր գլխակին մէջ կը գտնուի եւ անոր հոս գալը հաղիւ քանի մը վայրկեան եղած է...: Անշուշտ, պարոն դուքս, գիտէք թէ ով բերած է զայն հոս, ձեր լաւագոյն բարեկամներէն պարոն Ռօշ-Պէրնար մարքիզը...

Շանթօսէ դուքսը լսուած խօսքը չհասկնալ ձեւացնող շարժում մը ըրաւ:

Բայց Վիտօք որ կացութեան տէրը դարձած էր այժմ, հեղինակաւոր այլ միանգամայն բարեխառն ու քաղաքավար շեշտով մը շարունակեց.

— Պարոն դուքս, կը հասկնամ ձեր դժուարին վիճակն ու կացութիւնը... ձեզի պէս ճշմարիտ ազնուականի մը համար շատ դժուար է գտնուիլ այսպիսի կացութեան մը առջեւ...: Այո՛, պարոն դուքս, իրաւունք ունիք, ի՞նչպէս պիտի ելլէք մէջէն, կա՛մ պիտի պարտաւորուիք սուտ խօսիլ եւ կամ տուած խոստումնիդ դրժել:

— Պարոն Վիտօք, շատ առաջ գացիք, կ'արգիլեմ ձեզի աւելին...:

— Պարոն դուքս, թոյլ տուէք որ ամէն բան ըսեմ, շարունակեց գաղտնի ոստիկանը, եւ վստահ եմ թէ շատ չանցած շատ պիտի ցաւիք ամէն անգամուն ինծի վիրաւորական խօսքեր ուղղած ըլլալնուդ համար: Ես հոս եկած եմ ճշմարտութիւնը երեւան հանելու համար, եւ գիտեմ թէ դուք ձեր տունը ապաստանող մէկը ոստիկանութեան յանձնել չէք ուզեր պարզապէս ձեր ասպետական պատիւը չարատաւորելու համար: Իրաւունք ունիք, պարոն դուքս:

— Կը սխալիք եւ հակասութեան մէջ կ'իյնաք, պարոն:

— Ո՛չ, պարոն դուքս, այդ մարդն է որ սուտ կը խօսի եւ ոչ թէ ես... սա քովի սենեակը պահուըտող մարդը որ ինքզինքին համար կ'ըսէ թէ Օպէն Տէրմօնն է, ուրիշ մէկը չէ այլ բուն չարագործը եւ գիտցած եղէք որ, պարոն դուքս, Օպէն Տէրմօն շատ պատուաւոր եւ պարկեշտ երիտասարդ մըն է որ այս չարագործին զոհը կը դառնայ այսպէսով: Օպէն որ անմեղ է, արդար չէ որ ուրիշի մը զոհուի եւ անոր իրաւունքը պաշտպանելը, պարոն դուքս, որքան ինծի, նոյնքան նաեւ ձեզի պարտականութիւն կ'իյնայ...: Ըսէ՛ք ուրեմն, վսեմաշուք տէր, առանց պարագայի մը առջեւ թոյլ պիտի տայի՞ք որ անմեղ մը անիրաւ տեղը ուրիշի մը տեղը ամբաստանուելով դատապարտուի... արդարութեան ձեռքը պիտի չյանձնէի՞ք իսկական յանցաւորը:

Պարոն Շանթօսէ գաղտնի ոստիկանին տրամաբանական խօսքերէն մեծապէս ազդուելով, Արիսթոյին դարձաւ եւ հարցուց.

— Դո՛ւք ի՞նչ կ'ըսէք ասոր, պարոն մարքիզ:

— Ի՛նչ պիտի ըսեմ, ոչի՛նչ, պատասխանեց Արիսթօ չոր ու ցամաք կերպով:

Բայց Արեւորդիներու թագաւորը որ առնէ մը ի վեր հեգնական ժպիտով մը կը ծիծաղէր, Վիտօքի այս խօսքերը լսելով դադրեցուց իր ճիւաղային ժպիտը:

Եօլանտ, կամ աւելի ճիշդը, Ֆրանսին Պօրօն, ինքզինքը վտանգի մէջ տեսնելով, բնազդաբար Արիսթօյի մօտեցաւ:

Վիտօք իր ամէն մէկ բառին վրայ նշանակալից շեշտ մը դնելով, դանդաղօրէն շարունակեց.

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցի.— Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած հետեւեալ նուէրները :

Փարիզաբնակ Պ. Ս. Տամլամեանէ 50 ֆրանք եկեղեցիին : Ողբ. Կիրակոս Ալփունարեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Տիկին Հ. Ալփունարեանէ 50 եկեղեցիին, 50 Ազգատախնամին, Պ. Պ. Ազատեան ընտանիքէ յիսուն, Պաղտալեան ընտանիքէն 35, Պ. Ալփունարեանէ քսան եկեղեցիին :

Ողբ. Տիգրան Թուլումճեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Տիկին Փ. Տէլիպօյաճեանէ քսան Ֆր. եկեղեցիին :

Ողբ. Արշալոյս Պօյաճեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Պ. Պ. Գալուստեանէ քսան ֆրանք, Լ. Համբարձումեանէ 10, եկեղեցիին, Գ. Փալամուտեանէ եկեղեցիին եւ ծերանոցին տասնական, Վ. Քէշիշեանէ եկեղեցիին եւ Ազգատախնամին 5ական, Սանթր Ենովքեան քսան Առաջնորդարանին :

Ողբ. Մ. Սէֆէրեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Պ. Պ. Յ. Գապաքեանէ 10, Զ. Ազնաւորեանէ տասը, Գ. Զիլինկիրեանէ տասը, Մինասեան եղբայրներ 20, Մանաքճեան ընտ. քսան, Տիկին Զ. Ազնաւորեան 15 եկեղեցիին, Այրի Տիկին Վ. Աճէմեանէ տասը եկեղեցիին, Մ. Մանաքճեան քսան եկեղեցիին եւ քսան Ազգատախնամին, Մինասեան ընտանիք 50 եկեղեցւոյ դպրոցին, Այրի Տիկին Վ. Աճէմեանէ տասը Ազգատախնամին, Կիրակոսեան ընտ. 50 Ազգատախնամին :

Հանգուցեալ Թորոս Ներսէսեանի յուղարկաւորութեան առթիւ. Տէր եւ Տիկին Յ. Գատայըֆճեանէ քսան ֆր., Պ. Պ. Ա. Պապաեանէ ազգատախնամին 30, Տէր եւ Տիկին Ն. Մինասեանէ քսան, Տէր եւ Տիկ. Հ. Ենովքեանէ տասը, մի ոմն տասը, եւ Կիրակոսեան ընտ. տասը Սէն Ժեռոմի դպրոցին : Իր սանիկի մկրտութեան առթիւ Պ. Ն. Փափազեան կը նուիրէ եկեղեցիին յիսուն ֆր. : Աւանդ. դումարները ստանալ քարտուղարութիւնէն :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ (անթրըփրընէօռ) հագուստի, թիւնիէի եւ ժիւփի համար : Դիմել՝

Ste. F. T. N.
195, Rue St-Denis — PARIS (2e)
CEN. 64-09

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ
ԲՈՅԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

« Հայաստանի Սուր » ընկերակցութիւնը հրաւիրուած է Անծանօթ Զինուորին Բոցը արծարծելու, այս Երկուշաբթի ժամը ճիշդ 18ին :

Հաւաքուիլ ճիշդ ժամուն Էթուալի Թէռ փլէճի վրայ, սովորական մուտքին :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին : Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն, իսկ 20–21 յառաջացածներուն համար :

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան :

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 ֆրանք :

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Րիւ Պլէօ թիւ 17) :

Կամ դասերու իրիկունները, Լիսէ Քոնտորսէ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Խաչվերաց է : Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ : Կը պատարագէ եւ քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8, պատարագ 10 : Երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի Խաչվերացի մեծահանդէս Թափօր Անդաստան :

Պատարագին կը մասնակցի եւ կը մեներգէ Ս. Էջմիածնի երգեցողութեան տաղանդաւոր մեկնարկու՝

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

×

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց : Նոյն եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ ժամը 10ին : Յաւարտ Ս. պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Տ. Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան :

Յաւարտ պատարագի՝ խաչհանգիստ, եւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի կ'ունենայ, հոգելոյս Տ. Եսայի Խաչակիր քհնյ. Ալթունեանի վախճանման Գ. տարելիցին առթիւ : Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը, իր ներկայութեամբ յարգելու յիշատակը, եկեղեցւոյս երկար տարիներ ծառայած հոգ. հովիւին :

×

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
Ս. ԳՐ. – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Առաջնորդարանի նորահիմն օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը, առաջնորդ եպիսկոպոսի կարգադրութեամբ եւ Թաղականութեանս նախաձեռնութեամբ Սեպտ. 17ին Խաչվերացի տաղաւար տօնին առիթով, մատաղօրհնէք կը կազմակերպէ :

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան : Երգեցողութիւնը՝ Կոմիտասեան պիտի կատարէ նոր դպրաց դասը :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, Պատարագ տասը :

Մատաղօրհնէք եւ բաշխում հաւատացեալներուն 12 : Բոլոր անոնք որոնք ուխտ ունին Ս. Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատուութեամբ, թող հաճին դիմել Թաղականութեանս կամ առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան՝ 9 Պուլվ. տը Պօմոն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Խաչվերացի տօնին առիթով, 17 Սեպտ. Կիրակի, Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ : Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 10, քարոզ՝ 11·15 :

Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 5ին, կը կատարուի երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Խաչի Վերացման Թափօրի արարողութիւն :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն Ս. Խաչ եկեղեցւոյ : Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

Կը պատարագէ եւ քարոզէ Գերպ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՍՈՒՆԻ :

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ

Այս Կիրակի ժամերգութիւն եւ պատարագ Խաչվերացի տօնին առթիւ :

Պատարագ կը մատուցուի նաեւ ամէն Կիրակի :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
SURPRISE PARTY

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր – Սերունդի ԱՐԾԻՒ ակումբին կողմէ :
Այս Շաբաթ ժամը 17էն սկսեալ Մշակոյթի Տուն,

AMBIANCE BUFFET BAR

Կ'ՈՒԶՈՒԻ
AGENCE DE VOYAGES

Ստիպողաբար կ'ուզէ, անմիջապէս ազատ, հայ օրիորդ մը : Սթենօ–Տաքթիլօ : Անգլերէն գիտնալը անհրաժեշտ է, փափաքելի է որ Թուրքերէն գիտնայ :

Ներկայանալի, 19 – 22 տարեկան :

Հեռաձայնել ժամադրուելու համար

M. BACCI — RIC. 08-33

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՒԻԼԻ Կրօն. Ընկերակցութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ (Սեպտ. 16) ժամը 21ին : Օրակարգ, ընտրութիւն նոր վարչութեան : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի :

Այն անդամները որ վճարած են 1967ի իրենց անդամավճարը, կրնան նամակով քուէարկել :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այսԿիրակի առաւօտ ժամը 10ինՆաճարեանի ագարակը : Անդամներու ներկայութիւնը կարեւոր է :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Կարտանի Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ : Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ազգատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երեք զաւակ ունեցող ընտանիք մը, ըսպասուհի մը կը փնտռէ, նախընտրաբար երիտասարդ, բնակութիւն եւ ճաշ եւ վարձատրութիւն : Կիրակին ազատ :

Դիմել՝ Գույումճեան, 7, Րիւ Տիէօ : Փարիզ 10րդ : Նախապէս ժամադրուիլ հեռաձայնելով՝ 208 – 71 – 79, ճաշի ժամերուն :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ (16 Սեպտեմբեր)ին, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան սրահին մէջ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի հերթական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, 17 Րիւ Պլէօ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, ինչպէս նաեւ Լանսէի եւ Ռընաժի այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի հոգ. Մարմինը կը յայտնէ թէ դպրոցը կը բացուի Սեպտ. 21ին, Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 9ին :

Կ'ընդունուին վեց տարեկանէն վեր բոլոր հայ մանուկները :

Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վալանսի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցի խնամակալ մարմինը կը յայտարարէ 1967 – 68 ուսումնական տարեշրջանի բացումը, Սեպտ. 21ին Հինգշաբթի առաւօտ դպրոցի սովորական սրահը : Հին եւ նոր աշակերտները արձանագրուելու կը հրաւիրուին այդ օրը ուր սիրով պիտի ընդունուին Նարեկ քահանայ Վարդանեանի կողմէ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Սարգիս Աղջը կը փնտռէ իր եղբօր զաւակները՝ Գրիգոր, Սարգիս, Կարապետ, Կիրակոս եւ Օհան Աղջը : Հինգն ալ եղբայրներ են եւ կորսուած՝ 1915ի Եղեռնին, երբ զինուոր էին : Կը բնակէին Մահլա Պատի շրջանի Զարչակ գիւղի Մահմուտլու փողոցի թիւ 16 տունը : Հայրերնին կը կոչուէր Կարապետ Աղջը, մայրերնին՝ Սուրբիկ : Փնտռողին հասցէն է. Տօլափտէրէ Գճալը Քէֆլիկ սօքաք, թիւ 19, Պոլիս :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵԻԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 16 Septembre 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11012

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — No 11.012

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ ԹՐՔԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

Բ.

Թուրք լրագրող մը՝ Հիքմէթ Պիլ՝ Ենի Կազէթէի մէջ անդրադառնալով Անգարայի դրական պատասխանին Լիբանանի կարգ մը Հայերուն միլիոնաւոր ոսկիի հատուցում տալու մասին, կը յարձակի կառավարութեան վրայ, որուն բռնած դիրքը անըմբռնելի կը գտնէ :

Պատմութիւնը կեղծելու մասնագէտ յօդուածագիրը երկու հաւանականութիւն նկատի ունի այս առթիւ :

Կա՛մ այն է որ, կ'ըսէ, արտաքին գործավարութիւնը Թակարդի մէջ ինկած է (Թուրքերէն յատկանշական բառով թռնկայի եկած է) եւ կամ բան մը գիտէ... :

Ու իր դժգոհութիւնն արտայայտելու համար արտաքին գործավար Չաղլայանկիլին դաս տալու կ'ելլէ, անոր բացատրելով «պատմական դէպք»ը, այսինքն աշխարհին ծանօթ Մեծ Եղեռնը :

Ըստ իրեն, պատմական դէպքը սա՛ է եղեր. —

Առաջին աշխարհամարտէն առաջ(?) արեւելեան Անատոլուի շրջանին մէջ կարգ մը Հայեր Թրքական իշխանութեան դէմ պայքարի ձեռնարկելով ըմբոստացեր եւ ի վերջոյ կորսնցուցեր են : Թուրք կառավարութիւնը պատժեր է զանոնք :

Անոնք որ իրենց փաշաները ազատեր են, աշխարհի չորս կողմը ցրուեր են : Միւս մասն ալ Թուրք կառավարութեան կողմէ տարագրուեր է Սուրիա եւ Լիբանան, որոնք Թրքական հող էին այդ օրերուն :

Լիբանանեան կառավարութիւնը կազմուեր է Հայոց տարագրութենէն շատ ետքը : «Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ, կը հարցնէ լատեղեա՛կ լրագրողը, այսօրուան Լիբանանեան նորակազմ կառավարութիւնը պահանջներ կը դնէ հարցի մը մասին, որ Օսմանեան Կայսրութեան վերաբերեալ խնդիր մըն էր» :

«Պատմական դէպք»երու մասնագէտ լրագրողը տարրական գաղափար իսկ չունի իր գրած նիւթին մասին :

Մեծ Եղեռնը Ա. աշխարհամարտէն առաջ չէր, այլ պատերազմի երկրորդ տարին՝ 1915ին :

Ո՛չ պայքար կար Թրքական իշխանութեան դէմ, ո՛չ ալ՝ ապստամբութիւն :

Յօդուածին մէջ ո՛չ մէկ խօսք կայ Ջարդերու, մէկուկէս միլիոն նահատակներու մասին : Ըմբոստները «պատժուեցան» կ'ըսէ մէկ բառով, առանց բացատրելու պատիժին տեսակն ու տարողութիւնը :

Իրենց փաշաները ազատողները աշխարհի չորս կողմը ցրուեր են :

Ե՞րբ : Պատերազմի օրերուն... :

Իսկ փաշաները ազատել չկրցողները Թուրք կառավարութեան կողմէ տարագրուեր են Սուրիա եւ Լիբանան :

Այս բաները պատահեր են Օսմանեան կայսրութեան օրով : Լիբանանի կառավարութիւնը ի՞նչ իրաւունքով կը խառնուի ներքին գործերուն Օսմ. կայսրութեան, որուն սեփականութիւնն էին այն ատեն Լիբանանն ու Սուրիան :

Ուրանալէ ետք հայկական համատարած ջարդերն ու տարագրութիւնները՝ կանխալօրէն ծրագրուած ու գործադրըւած ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութեան կողմէ եւ պարզ ոճիր - արկածի մը ստորնանին իջեցնելով աննախընթաց ցեղասպանութիւնը՝ աճպարար Հիքմէթ Պիլ չին հաշուեր կը պրպտէ նենգամտութեան՝ իր խելքով պահանջատէր Լիբանանը պարտական հանելու համար :

Իբրեւ թէ այն օրերուն, երբ Թուրք բանակը մահու եւ կենաց կռիւ կը մղէ եղեր Լիբանանեան հողերուն մէջ, Լիբանանցիք մե՛ծ վնասներ պատճառեր եր Թուրքիոյ :

Արար - աշխարհ գիտէ, որ Դ. բանակի հրամանատար եւ Սուրիա - Լիբանանի «փոխարքայ» Ճէմալ փաշա ահուսարսափի տակ կը պահէր Լիբանան ու Սուրիան : Ալէյի պատերազմական ատեանը կեղծ դատավարութիւններով մահուան կը դատապարտէր արաբ հայրենասէրները :

Տասնեակներով արաբ մտաւորականներ կախաղան կը բարձրացնէր Պէյրութի Պուրճի եւ Դամասկոսի Մէրճէի հրապարակներուն վրայ :

Լիբանանը կը զրկէր ալիւրէ եւ կենսամթերքէ : Փողոցներու մէջ անմեղ երախաներ հարիւրներով անսուաղութենէ կը մեռնէին Եարապպի Ճուան (Աստուա՛ծ իմ, անօթի եմ) պոռալով :

Այդ պայմաններուն մէջ գտնուող թըշուառ Լիբանանցիներ ի՞նչ վնաս կրնային հասցնել Թուրքիոյ :

Ճէմալ փաշա չկրնալով զէնքի ուժով զսպել Հիճազի Շէրիֆ Հիւսէյնի եւ զաւակներուն՝ Ֆէյսալի, Ապտալլահի եւ Ալիի արաբական լեգէոնը, որ Անգլիացիներու ղեկավարութեամբ ազատագրական կռիւ կը մղէր, տմարդօրէն վրէժ կը լուծէր Լիբանանի ու Սուրիոյ անտէր ու անպաշտպան զաւակներէն :

Ենի Կազէթէի յօդուածագիրը գիտէ մը ըսողի ամբարտաւանութեամբ կ'ըսէ թէ Լիբանանի այսօրուան վարչապետարանը նախկին օսմանեան զօրանոց մըն է եղեր եւ Պէյրութի նաւահանգիստը շինուեր է Ապտիւլ Համիտի ոսկիներով ...

Ուրե՞մն :

Քանի որ Լիբանան Հայերու համար հատուցում կը պահանջէ, Անգարայի արտաքին գործավարութիւնն ալ հին հաշիւները քրքրելով իր պահանջները պէտք է ներկայացնէ եղեր ...

Ու մեր խելօք Դաւիթը կարծելով — թէ Թուրք կառավարութիւնը այս նպատակով է, որ ընդունած է բանակցութեան առաջարկը, կ'եզրակացնէ .

« Այն ատեն Լիբանան հատուցում ըստանալու տեղ վնասով պիտի ելլէ ...» :

« Ճարպիկ գողը տանտէրը կախել կուտայ» , կ'ըսէ Թրքական առածը :

Հիքմէթ Պիլ կ'արդարացնէ այս առածը :

Երկուքուկէս միլիոն Հայերու անհաշուելի միլիառներու հասնող տուն - տեղերը, արտերն ու այգիները, վաճառատուներն ու ամէն կարգի շարժուն ու անշարժ կալուածներն ու հարստութիւնները կողոպտողներն ու կլլողները շա՛տ կը տեսնեն Լիբանանի քաղաքացի դարձած քանի մը Թրքահայերու հատուցման պահանջը :

Մեծ Եղեռնէն 52 տարի ետք ալ տակաւին Թուրքը կը մնայ նոյնը :

Վարչաձեւերը կը փոխուին, Ապտիւլ Համիտին կը յաջորդէ Իթթիհատը, որուն ժառանգութիւնը կը փոխանցուի Քեմալի, անկէ ալ՝ այսօրուան վարիչներուն : Սուլթանական, Սահմանադրական թէ Հանրապետական՝ Թուրքը նոյն Թուրքն է միշտ :

Գլուխը չի փոխուիր :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ՀԵՏ

Եուկոսլաւիոյ Արտաքին նախարար Նիքեզիչի այցելութիւնը Փարիզ մասնաւոր կարեւորութիւն մը ստացած էր արդէն Պելկրատի մէջ, երբ նախարարը չէր մեկնած :

Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ Նիքեզիչ Թիթոյի կողմէ հրաւէր մը բերած է նախագահ տը Կոլի Եուկոսլաւիա այցելելու : Կան անշուշտ նաեւ Ֆրանսայի եւ Եուկոսլաւիոյ զգացական կապերը ու մանաւանդ Ֆրանսայի որդեգրած միջազգային դիրքաւորումը, որ համապատասխան կը նկատուի Եուկոսլաւիոյ դիրքին, Պելկրատի քաղաքական շրջանակներուն մէջ :

Մարքօ Նիքեզիչ, ծնած Ֆրանսացի մօրմէ, քաջ ֆրանսերէն գիտէ, նոյնիսկ առկօ եւ այդ իսկ պատճառով, Թարգմանի պէտք չունի երբ Փարիզ կուգայ : Արտաքին նախարար ըլլալէ առաջ, Նիքեզիչ եղած է Գահիրէի դեսպան (1952) ապա նոյն պաշտօնը վարած է Լիբիա եւ Եթովպիա : 1956ին Փրակայի դեսպան նշանակուած է եւ վերջապէս Ուաշինկթընի դեսպան է, պատասխանատու պաշտօն մը, երբ տակաւին 37 տարեկան է : Սկզբունքով գործադրողն է Թիթոյի քաղաքականութիւնը, բայց կը թուի թէ երբեմն տարակարծութիւններ կան իրենց միջեւ : Այսպէս արաբ-իսրայելեան պատերազմի օրերուն, Արտաքին նախարարը շատ աւելի կողմնակից էր չէզոք քաղաքականութեան մը, քան Թիթօ որ ողջ իբրեւ կը պաշտպանէր իր բարեկամը Նասր :

Փարիզ հասնելուն, Եուկոսլաւիոյ Արտաքին նախարարը սահուն Ֆրանսերէնով մը կը յայտարարէր.— « Նախ եւ առաջ կ'ուզեմ շեշտել այն մեծ հաճոյքը զոր ունեցայ պատասխանելով Քուվ տը Միւրվիլի հրաւէրին, որու Եուկոսլաւիա այցելութիւնը տարի մը առաջ, զգալի յառաջդիմութիւններ արձանագրել տուաւ երկու երկիրներու յարաբերութեանց զարգացման մէջ : Եուկոսլաւ կառավարութիւնն ու հանրային կարծիքը ուշադրութեամբ կը հետեւին Ֆրանսայի յառաջդիմութեան բոլոր մարզերու մէջ, բայց մանաւանդ արտաքին քաղաքականութեան մէջ է, որ Ֆրանսայի ճիգերը յատկանշական են, ճիգեր որ կը ձգտին մեղմացնել այն տարակարծութիւնները որ իրարու դէմ կը հանեն մեծ ազգերը : Եուկոսլաւիա, իր կարգին, միշտ կ'աշխատի եւրոպական հաւաքականութեան մը համար, ուր ուժի գործածութիւնը կը վերնայ : Կը յուսամ որ մեր ունենալիք խօսակցութիւնները թոյլ պիտի տան, որ մեկնելով տեսակէտներու այդ նոյնութենէն, նոր յառաջդիմութիւններ արձանագրենք, աւելի մօտենանք եւ ատկէ կը ծնի փոխադարձ աւելի մեծ վստահութիւն :

« Կ'ուզեմ ըսել նաեւ, եւ բան մըն է որու շատ կարեւորութիւն կուտանք, որ Զօր. տը Կոլի ընծայած ընդունելութիւնը նախագահ Թիթոյի վերջին գիրին եւ այն իրողութիւնը, որ ուզեց զիս ընդունիլ, մեզի շատ կ'ուրախացնեն : Ֆրանսայի ուշադրութեան մէկ վկայութիւնն է » :

Թէ նախագահ տը Կոլի եւ թէ Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլի հետ խօսակցութեանց նիւթը պիտի ըլլայ՝ Միջին - Արեւելք ու նաեւ Եւրոպա :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋՈՆՍԱՍՏԱՆ կը սպառնայ Հնդկաստանի, ազդարարելով՝ «դադրեցուցէ՛ք Սիքիմի կրակը թէ ոչ մեր օդուժը մէջտեղ կը հանենք » :

ԼՈՆՏՈՆԻ Ջըրչ Թայմզ անգլիական թերթին մէջ, մկրտչական խորհրդային քաղաքացի մը կը գրէ թէ կրօնական հալածանքները չեն դադրած Խորհ. Միութեան մէջ :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ Տէյլի Թելէկրաֆ թերթին համաձայն Անգլիացիներուն 56 առ հարիւրը գոհ չէ վարչապետ Ուիլսընէ :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն թէ Թուրքիոյ վարչապետին յայտարարութիւնները Էնոսիսի դէմ, անգամ մը եւս հեռացուցին Կիպրոսի հարցին լուծումը : Արդարեւ կը թուի թէ Տէմիրէլի այդ յայտարարութիւնը վերջնապէս փակեց Էնոսիսի դուռը մինչ Յոյներուն համար ուրիշ լուծում չկայ : Աթէնքի կառավարութիւնը կը խորհի թէ հարցը կը կարգադրուի կղզիին կցումով Յունաստանի, որու փոխարէն հատուցումը կ'ըլլայ Թուրքիոյ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ շուները սկսած են երկաթի հանքեր մէջտեղ հանել : Արդարեւ խորհրդային երկաբաններ գաղափարն ունեցած են շուներ վարժեցնել երկաթի, պղինձի «հոտ» առնելու : Այդ ձեւով արդէն երկաթի հանքեր երեւան հանած են Մուրմանսք :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ քննութեան յանձնախումբը որ տեղւոյն վրայ գացած էր ուսումնասիրելու գրագէտ Եուրի Դանիէլի արգելափակման պայմանները, յայտնեց թէ բանտարկուած գրագէտին կնոջ բողոքը հիմնուած չէ : Արդարեւ Տիկին Դանիէլ բաց նամակով մը ուղղուած խորհրդային կարգ մը անձնաւորութեանց, որ հրատարակուեցաւ արեւմտեան կարգ մը թերթերու մէջ, կը բողոքէր այն դէշ վարմունքին դէմ որու ենթակայ էր ամուսինը : Դանիէլ 1966 Մարտէն ի վեր « ազատազրկման » դատապարտուած է եւ Դուբրովլակ կը գտնուի : Ամէն պարագայի մէջ, ըստ Տիկին Դանիէլի աշխատանքի արտադրութեան քանակը որ պարտադրուած է գրագէտին (57 զոյգ երեսի սրբիչ արտադրել օրական) չի կրնար գայն զերծ պահել պատիժներէն :

ՆԻՒ ԵՈՐՔ մեկնելէ առաջ, ուր ներկայ պիտի ըլլայ ՄԱԿի ընդհ. ժողովին, Իսրայէլի Արտաքին նախարարը՝ Ապպա Էպան տեսնուած է Թել Ավիվի Ֆրանսայի դեսպանին հետ եւ յայտարարած է անոր. — Իսրայէլ չընդունիր երրորդ կողմի մը յայտարարութիւնները, միջազգային յանձնարարութիւնները, կամ իբրեւ թէ երաշխիքները Միջին Արեւելքի հարցին կարգադրութեան մը համար : Միւս կողմէ կը յայտնուի թէ «վեց օրուան պատերազմի» ընթացքին Արաբները 430 օդանաւ եւ 800 հրասայլ կորսնցուցած են :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Թաս գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Խորհ. զինեալ ուժերու ընդհ. սպայակոյտի պետը՝ մարաջախտ Զախարով, Ֆրանսա պիտի այցելէ գալ ամիս :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ, Տիթրոյթի եւ Ամերիկեան այլ քաղաքներու մէջ ուսուցիչներու գործադուլը կը շարունակուի : Մէկ միլիոն 400 հազար աշակերտ զոհ են այս կացութեան :

ՄԻԼՈՒՈՔԻի Արքեպիսկոպոսը հրապարակաւ դատապարտեց սպիտակամորթ կաթողիկէները իրենց «կոյր ատելութեան »համար : Զօրավիգ կը կենայ Աբբայ Կրոփփի շարժումին ցեղային խտրականութեան վերջ տալու համար բնակութեան հարցին մէջ :

ՎԱՂԸ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՈՅԻ

ԳԼՈՒԽ . ԳՈՐԾՈՑԸ

ՅՈՎՀ. ԵՐԶՆԿԱՑԻ

Յովհաննէս Երզնկացի ծնունդն է հայ միջնադարեան զարթօնքին, ԺԳ. դարու վերածնութեան, ծնունդ Երզնկայի, առաւելապէս յայտնի իր Պլուզ մականունով, որով կը զատորոշուի Յովհաննէս Երզնկացի Ծործորեցիէ:

Բանասիրական հետազօտութիւններու հիման վրայ Երզնկացիի ծննդեան մօտաւոր թուականը կը համարուի 1230, մանկութեան օրրանը՝ հայրենի երկիրը: Իր իսկ տուած տեղեկութիւններով՝ նախնական կրթութիւնը կը ստանայ Երզնկայի մերձակայքը գտնուող Սեպուհ լերան Ս. Մինաս անապատին մէջ, որ այդ տարիներուն համբաւաւոր վարդապետարան մըն էր: Իմաստութեան ծարաւը Երզնկացին կը հասցնէ մինչեւ Վարդան Արեւելցիին քով, որ անուանի գիտնական մըն էր: Կը հմտանայ փիլիսոփայութեան (յատկապէս յունական եւ արաբական), տիեզերագիտութեան, քերականութեան, մանկավարժութեան եւ այլ գիտական բնագաւառներու մէջ: Յաճախ կ'այցելէ Տփխիս, Երուսաղէմ, Կարին, Կիլիկիոյ զանազան քաղաքները: ԺԳ. դարու վերջերը կը դառնայ Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ անուանի գիտնական – վարդապետը, որ նոյնիսկ կանոնական եւ խրատական շրջաբերական հրահանգներ կը շարադրէ եւ իր անունով կ'ուղարկէ հայ եկեղեցական թեմերուն:

Յակոբ Կլայեցի կաթողիկոսին խնդրանքով Երզնկացի քերականութիւն կ'աւանդէ անոր աշակերտներուն, կը պատրաստէ ոչ միայն գիտական, այլեւ բանասիրական մեծ արժէք ունեցող աշխատութիւն մը, որ երկար ժամանակ կը մնայ հիմնական աղբիւրը քերականութեան ուսուցման համար:

Անոր ծառայութիւնները մանկավարժութեան ասպարէզին մէջ մեծ են առհասարակ: Կը մշակէ դաստիարակչական մանկավարժական եղանակներ, կը դրէ խրատներ, նկատի առնելով մանուկին հոգեբանութեան առանձնայատկութիւնները, ինչպէս նաեւ անհատականութիւնները:

Ունի արձակ եւ չափածոյ գործեր: Միայն մատենադարանին (Երեւան) մէջ գտնուող անոր արձակ երկերուն թիւը կը հասնի 70ի (Խրատ, Կանոն, Սահման, Ճառ, Քարոզ, Մեկնութիւն, Ներբող, Ողբ, եւայլն): Մեզի հասած թուակիր գործերէն ամենահինը Եկեղեաց գաւառի Թիլ աւանի մէջ գտնուած Ներսէս Պարթեւի մասունքին գտնուելուն պատմութիւնն է, գրուած 1272ին: 1280ին ասպարէզի վրայ էր Երզնկայի աշխատաւորներուն եւ առեւտրականներուն «Եղբայրութեան» «Սահմանք եւ Կանոնք»ը, որ կրնար գրել միայն մեծ հեղինակութիւն ունեցող անձնաւորութիւն մը: 1281ին Երուսաղէմի մէջ կը յօրինուի գեղարուեստական մեծ արժէք ներկայացնող Յորդորակ մը՝ Ստեփանոս Կոռիկոսցի վարդապետին խնդրով: 1281 – 1284ին արդէն կային անոր բազմաթիւ իմաստասիրական ճառերը եւ քարոզները: 1284ին տիեզերական մեծ քարոզ մը կը կարդայ Տփխիսի մէջ (յետագային վերածուած չափածոյի): 1291ին աւարտած էր երկարատեւ տարիներու աշխատանքի արդիւնք հանդիսացող քերականութեան մեկնութիւնը: Այս բազմասեռ արձակին հիմնական մասը գիտական, փիլիսոփայական, իմաստասիրական եւ դաստիարակչական, ուսուցողական բնոյթ ունի:

Հետաքրքրական են իր տեսութիւնները կեանքի եւ տիեզերքի մասին: Ըստ Երզնկացիի՝ գիտութիւնը գոյութիւն չունենար եւ չիզարգանար եթէ հետաքրքրութիւն գոյութիւն չունենայ իրերուն եւ երեւոյթներուն հանդէպ: Ահա թէ ինչ կը գրէ. «Թէ ոչ սքանչանայ ոք յաղագս իրի՝ ո՛չ իմաստասիրէ վասն նորա թէ ոք ոչ սքանչանայ ընդ երեւումն տեսութեան նոցա՝ ոչ իմաստասիրէ զգոյութիւն բնութեան նոցա»: Ուրեմն աշխարհը անքննելի, անիմանալի եւ անմատչելի չէ. ամէն ինչ կարելի է ճանչնալ հինգ զգայարանքներու միջոցաւ:

Բնութիւնը, այդ իմանալի աշխարհը, ան կը համարէ մշտաշարժ եւ փոփոխելի, ուր ամէն ինչ «ըստ ժամանակի եւ ըստ նիւթոյ շինեալ, «ըստ ժամանակին եւ ըստ նիւթոյն փոփոխումն առնուն»: Այդ շարժումին եւ փոփոխութեան մէջ կը տեսնէ կեանքին եւ գոյութեան հիմը, ըսելով՝ «Այսպիսի շարժմամբս պահեալ լինի ամենայն ինչ ի կայի իւրում»:

Ամէն բան համարելով ժամանակի ծնունդ: որ ունի սկիզբ եւ վախճան, «ժամանակաւ գոյացեալ» եւ «ժամանակաւ ապականեալ», Երզնկացի կը բացատրէ նաեւ այդ: Սկիզբը կը համարէ գոյացումը, ծնունդը, իսկ վախճանը՝ «քակտումն մասանց»: Ապա հասնելով իր մտքին բարձրակէտին, ան քայքայումը եւ ոչընչացումը չի նկատեր նիւթին ոչնչացումը, այլ տեսակին փոփոխութիւնը, մէկ տեսակէն միւսին անցնիլը. նիւթը՝ «պարզ ճօհարը» երբեք չոչնչանար:

Չափազանց հետաքրքրական են նաեւ մահուան եւ հոգիի մասին Երզնկացիի ունեցած դատողութիւնները, գիտական մօտեցումը: Ան մահը կը համարէ ոչ թէ հոգիի վերացում՝ հոգիի բացակայութիւն, այլ նիւթին՝ մարմինին քայքայումը: Որքան ատեն որ մարմինը կը սնանի եւ կը գործէ, կեանք կայ, բայց երբ կը խափանուի՝ կը դադրի կեանքը, որ է «քակտումն եւ բաժանումն յօդուածոյն»: Իսկ ինչ է հոգին: Ան միտքը կամ խելքը չանջատեր հոգիէն, այլ կը համարէ անոր իմացական էութիւնը, ինչպէս լոյսը եւ հուրը: Ըստ անոր, բանական հոգին ոչ միայն միտք է, այլեւ զգայական է եւ շնչաւական, այլեւ բնական եւ նիւթական, որ իմաստունները կ'անուանեն «միտք եւ բնութիւն եւ նիւթ»:

Շահեկան են նաեւ անոր հայեացքները տիեզերական հարցերու մէջ: Ճշգրիտ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ ոչ միայն բարեխառն գօտիի, այլեւ հեռաւոր հիւսիսի՝ բեւեռի մասին, որ «անբնակ է ի մարդկանէ եւ ցրտական», կուտայ վեցամսեայ գիշերին եւ ցերեկին աստղաբաշխական հիմնաւորումը, կը բացատրէ օր եւ գիշեր յառաջանալուն, կարճնալուն եւ երկարելուն պատճառները:

Կ'անդրադառնայ նաեւ արուեստի հարցերուն, յատկապէս երաժշտութեան, կը մեկնէ եւ կը բացատրէ երաժշտական հասկացողութիւններ, մեծ դեր կը յատկացնէ անոր դերին բժշկութեան, լեզուներու ուսումնասիրութեան ասպարէզին մէջ եւայլն: Յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնէ Հայոց լեզուի պարզութեան, մաքրութեան եւ գեղեցկութեան վրայ: Անոր լեզուն, գրաբար թէ աշխարհաբար, գեղեցիկ է եւ մշակուած, ճոխ եւ պարզ, հարուստ եւ հասկնալի, աշխոյժ, կենդանի, երաժշտական եւ միշտ բանաստեղծական:

Անոր չափածոն, որ նոյնպէս բազմասեռ է՝ տաղ, մեղեդի, շարական, ողբ, ներբող, քառեակ, պոեմ եւայլն, առինքնող է գեղեցկութեամբ եւ երաժշտականութեամբ: Յատկապէս հռչակուած են անոր տաղերը, մեղեդիները եւ շարականները: Կը համարուի նաեւ երաժշտագէտ – երգահան:

Երզնկացիին կեանքն ու գործը նկատի ունենալով, Հայր Ղեւոնդ Ալիշան հետեւեալ՝ գնահատականը կուտայ. «Սա վերջինն էր մեր արժանաւոր մատենագիրներէն, որ ԺԳ. դարը կնքելով եւ ԺԴ. բանալով, իրենից յետոյ ոչ ոք իրեն հաւասարուեց կամ մօտեցաւ, եւ ոչ իսկ իր դարի հռչակեալները, միանդամայն առնելով եւ իր վարդապետին՝ Մեծ կոչուած Վարդանին եւս, եւ իրենից առաջ էլ քիչերը: Անոր նման հանճարեղ եւ հմուտ վայելչաչարան գտնելու համար պէտք է ելլել մինչեւ Մխիթար Գօշ, Լամբրոնացի եւ Շնորհալի, եւ աւելի վեր՝ մինչեւ Յովհաննէս Սարկաւագ Վարդապետ»:

Երզնկացիի մահուան թուականը կը համարուի 1293: Շիրիմը կը գտնուի Երզնկայի Ս. Նշան եկեղեցիին մէջ:

Ա. ՍՐԱՊԵԱՆ

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ԽԱՉԱԿՐՈՒԹԵԱՆ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Ամբողջ երկու տարի Վենետիկցիներ եւ Ճենովացիներ պատերազմեցան (1256 – 1258) Սէն – Սապա վանքի գրաւումին համար: Տիւրոսի, Ժիպլէյի աւատապետները, Հիւրընկալները եւ Քաթալան վաճառականները Ճենովացիներուն հետ էին: Տաճարական ասպետներ, Տեւտոնեաններ, Անտիոքի Նորմաններ, Մարսիլիացիներ եւ Փիզացիներ Վենետիկցիներու կողմէն էին:

Վենետիկցիները յաղթեցին, Ճենովացիները հաստատուեցան Տիւրոսի մէջ:

Այդ օրերուն նոր արշաւանք մը սկսաւ հիւսիսէն, նոր ուժ մը իսլամութեան դէմ կը ցցուէր նոր գրաւումներու համար: Հիւլագու Խան, Մոնկոլներու հրամանատարը, կ'իջնէր Պաղտատ, կը քանդէր մայրաքաղաքը, կը գրաւէր Հալէպ, Դամասկոս եւ ամբողջ Սուրիան: Բնիկ քրիստոնեաները համակիր էին մոնկոլ արշաւանքին, որովհետեւ կը պատերազմէր իսլամներու դէմ, բայց Ֆրենկները նախընտրեցին իսլամ քաղաքակրթութիւնը, Մոնկոլները նկատելով բարբարոսներ: Ճամբայ տուին Մեմլուքներուն անցնելու Սուրիա եւ ճակատելու Մոնկոլներու դէմ: 1260 Սեպտեմբեր 3ին Մոնկոլները պարտուեցան, Մեմլուքները դարձան Ֆրենկներուն դէմ եւ հետզհետէ գրաւեցին Եաֆա Պոփորի եւ Սաֆիտի դղեակները: Արշաւեցին դէպի հիւսիս եւ քար ու քանդ ընելով ամենուրեք գրաւեցին Անտիոքը:

Անտիոքի գրաւումէն ետք Պիպարս աւազակապետը խրոխտաբար կը գրէ Տրիպոլիս ապաւինած Պոհեմոն իշխանին.

«Քաղաքդ գրաւեցինք սրով... Եթէ տեսնէիր ասպետներուդ ոտնակոխ ըլլալը ձիերու սմբակներուն տակ, ապարանքներուդ թալանը, գանձերուդ գրաւումը, իշխանուհիներուդ չորս տինարի վաճառուիլ, եկեղեցիներուդ քանդումը, խաչերուդ ջախջախուիլը, փառակազմ սրբազան գրքերուդ աճուրդի հանուիլը, սրբութիւններուդ իսլամներու ոտքին տակ փշրուիլը, եկեղեցականներու մորթուիլը սեղաններու վրայ, հարուստներու թշուառանալը, իշխաններու գերի տարուիլը, եկեղեցիներու աւերակ դառնալը, ան ատեն պիտի ըսէիր՝ երանի թէ Աստուած հող դարձնէր զիս: Ահա ատոնք կը հաղորդեմ քեզի, որովհետեւ մէկը չփրկուեցաւ որ ինք պատմէր քեզի այս բաները»: (19 Մայիս, 1268):

Մեմլուքները կոտորեցին 17.000 հոգի եւ գերի տարին հարիւր հազար հոգի: Քաղաքը Ֆրենկներու ձեռքն էր 71 տարի:

Պոհեմոն կը պատասխանէ. «Ամէն բան կորուսինք, բայց ոչ մեր պատիւը: Կը նախընտրեմ կորսնցնել ամէն բան, բայց ոչ անպատուուած անուն մը ձգել յաջորդ սերունդներուն»: Այս խրոխտ պատասխանը հանդիստ ձգել տուաւ Տրիպոլիսը:

Պոհեմոն Զ. առանձին մնացած էր, որովհետեւ Տաճարականները համաձայնած էին Պիպարսի հետ: Ճենովացիներ եւ Վենետիկցիներ իրարու հետ կը մրցէին Մեմլուքներու հետ առեւտրական յարաբերութիւններ կատարելու համար: Քրիստոնեայ այս պետութիւնները կը նպաստէին ոճրագործներու քանդումին: Ոչ պապը, ոչ խաչակիրներու աղաչանքները կրցան արգիլել ճենովական եւ վենետիկեան առեւտրականներու զէնքի վաճառումը Մեմլուքներուն:

Պոհեմոն կը մեռնի 11 Մայիս 1275ին: Կը թողու անչափահաս մանչ մը: Սիպիլ, Պոհեմոն Է.ի մայրը, իշխանութիւնը ձեռք կ'առնէ, տղան կը տանի Կիլիկիա իր եղբօրը Լեւոն Գ.ի պաշտպանութեան տակ դնելու: Լեւոն կը զինէ քեռորդին, Սիպիլ Թորթուզի եպիսկոպոսը կը կանչէ Տրիպոլիս, որպէսզի իրեն գործակից ըլլայ: Այսպէս Ֆրենկ ուժերու համախմբումը կ'արգիլուի, քաղաքին մէջ կը սկսի հակամարտութիւն, Տաճարականները դէմ են Պոհեմոնի, արդէն միշտ հակառակորդ եղած են Պոհեմոնեաններու եւ Լուզինեաններու իշխանութեանց: Հեթում Առաջինի միւս աղջիկը, Եօֆեմիա, ամուսնացեր էր Ժիւլիէն տը Սիդոնի հետ: Ամուսնական խնդրոյ մը պատճառով Պոհեմոն կը թշնամացնէ Գուլիոմ տը Ժիպլէյը եւ քաղաքացիական կռիւը կը սկսի Մեմլուքներուն հրճուանք պատճառելով:

Պոհեմոն Է. կանխահաս մահ կ'ունենայ 19 Հոկտեմբեր 1287 թուին, յաջորդութիւնը կը մնայ Սիպիլի եւ Պոհեմոնի քրոջ, Լիւսի տ'Անտիոքի, որ Սիկիլիոյ ծովակալին կինն էր:

Ներքին պայքարները կը սկսին յաջորդութեան համար, Տրիպոլիսցիները կը մերժեն Սիպիլի իշխանութիւնը: Մեմլուքները, որ կը սպասէին սահմանին մօտ եւ ակնդէտ՝ յարմար ժամանակի մը վերջ տալու համար Ֆրենկներու վերջին կայաններուն, կը պաշարեն քաղաքը քառասուն հազար հեծեալներով եւ հարիւր հազար հետեւակներով: Քաղաքը Ճենովացինե–

ԱԹՈՌ ՆՈՐՈԳՈՂ ԿԻՆԸ

(La Rempailleuse)

«Իր կինը, իրեն չափ զայրացած, կը կրկնէր.— «Այդ Ջըդիկը, այդ Ջըդիկը, այդ Ջըդիկը», առանց ուրիշ բառեր գտնելու:

«Շուքէ ոտքի ելած էր ու մեծ քայլերով կը պտըտէր սեղանին ետեւը, դըլխարկը մէկ ականջին վրայ ծռած: Կը թոթովէր.— «Կը հասկնաք, չէ՞ բժիշկ... Ահաւասիկ սարսափելի բան մը այր մարդու մը համար... Ի՞նչ կրնամ ընել... Օ՜, եթէ իր ողջութեան իմացած ըլլայի, ոստիկանութեան կը յանձնէի եւ բանտարկել կուտայի... Եւ մէյ մըն ալ դուրս չէր կրնար ելլել, ես ըսեմ ձեզի...»:

«Ափ ի բերան մնացի այս բարեպաշտ առաքելութեանս տուած արդիւնքէն: Ինչ ըսելիքս եւ ընելիքս չէի գիտեր: Բայց պէտք է առաքելութիւնս գլուխ հանէի:

«Հանգուցեալը իմ վրաս պարտականութիւն դրած էր որ ձեզի յանձնէի իր բոլոր խնայած դրամները, ընդամէնը երկու հազար երեք հարիւր ֆրանք... Նըկատելով որ ձեզի տուած տեղեկութիւնս ձեզի համար շատ անհաճոյ է, աւելի լաւ պիտի ըլլայ թերեւս այս գումարը աղքատներուն տալ» ըսի:

«Ինծի նայեցան, այր եւ կին, քարացած:

«Դրամը գրպանէս հանեցի, թշուառական դրամը բոլոր երկիրներու եւ բոլոր տեսակներու, ոսկեդրամ եւ տասնոցներ իրարու խառնուած: Յետոյ ըսի.

«Ի՞նչ որոշում կուտաք...

«Նախ խօսեցաւ տիկին Շուքէն.

«Բայց, քանի որ իր վերջին փափաքն էր, ինծի անանկ կուգայ որ մեզի համար դժուար պիտի ըլլար մերժել...»:

«Ամուսինը, տարտամօրէն շուարած, յարեց.

«Այդ դրամով միշտ ալ կրնանք բան մը գնել մեր երախաներուն համար...»:

«Խիստ չեշտով մը ըսի.— Ինչպէս որ կ'ուզէք...:

«Շուքէ ըսաւ.

«Ամէն պարագայի մէջ, տուէք, քանի որ ձեզի այդպէս յանձնարարած էր... Կրնանք, միշտ, ձեւ մը գտնել՝ բարի նըպատակի մը յատկացնելու...»:

«Դրամը յանձնեցի, հրաժեշտ առի եւ դուրս ելայ:

«Յաջորդ օրը, Շուքէ եկաւ զիս գտաւ եւ կոպտօրէն ըսաւ.— «Կառքը հոս ձգեր է աղ... աղ... կնիկը... Ի՞նչ պիտի ընէք այդ կառքը...»:

«Ոչի՛նչ, առէ՛ք եթէ կ'ուզէք...:

«Շատ լաւ, ատիկա գործիս կուգայ... բանջարանոցիս համար հիւղակ մը կը շինեմ»:

Ելաւ գնաց.— Ես կանչեցի, ձգած է նաեւ իր պառաւցած ձին եւ երկու շուները, անոնք ալ կ'ուզէ՞ք...»:

« Սպասեց՝ զարմացած.—«Ո՛չ, ինչո՞ւս են պէտք... Դուք ինչ կ'ուզէք ան ըրէք»:

«Կը խնդար: Յետոյ ինծի երկարեց ձեռքը, զոր սեղմեցի: Ի՞նչ կրնայի ընել — գիւղը՝ բժիշկ ու դեղագործ իրարու թշնամի չեն կրնար ըլլալ...:

«Շուները քովս պահեցի: Քահանան, որ ընդարձակ բակ մը ունի, ձին առաւ: Կառքը հիւղակի տեղ կը ծառայէ Շուքէներուն քով, իսկ ան դրամով, երկաթուղիի հինգ արժեթուղթ գնած է:

«Ահաւասիկ միակ խորունկ սէրը, որուն հանդիպած ըլլամ իմ կեանքիս մէջ»:

Բժիշկը լռեց:

Այն ատեն, կոմսուհին, որ արցունքներ ունէր աչքերուն մէջ հառաչեց.

«Յայտնի է որ, միայն կիներն են որ սիրել գիտեն»:

ԿԻ ՏԸ ՄՈՓԱՍԱՆ

4 եւ վերջ)

Թարգմ. ՆՈՒԱՐԴ ԽԱՆԼԵԱՆ

...րու պաշտպանութեան տակ էր, ասոնց հակառակորդ Վենետիկցիներ գաղտնաբար կը հաղորդէին Մեմլուքներուն թէ պիտի հեռանան : Ճենովացիներն ալ վախնալով որ Վենետիկցիներ կը գրաւեն իրենց նաւերը, կը հեռանան քաղաքէն, վաճառաշահ նաւահանգիստը ձգելով իր ճակատագրին :

Մեմլուքները կը քանդեն աւարելէ ետք, կը կոտորեն եւ գերի կը տանին, վերջ կը գտնէ վերջին իշխանութիւնը :

Խաչակիրները Եդեսիոյ կոմսութիւնը հիմնեցին 10 Մարտ 1098ին, Անտիոքի իշխանութիւնը՝ 28 Յունիս 1098ին, Երուսաղէմի թագաւորութիւնը՝ 15 Յուլիս 1099ին, Տրիպոլսոյ կոմսութիւնը՝ 1109–ին: Եդեսիա կը գրաւուի Նուրետտինէ 3 Նոյեմբեր 1146ին, Սալահետտին կը գրաւէ Երուսաղէմը 20 Հոկտեմբեր 1187ին, Պիպարս կը գրաւէ Անտիոքը 1268ին, Տրիպոլիսը՝ 1291ին :

Ֆրենկ իշխանութիւնը վերջ կը գտնէ նիւթական եւ մարդկային հսկայ կորուստներով :

Զինուորական տեսակէտով խաչակրութիւնը կատարեալ ձախողութիւն մը եղաւ : Սելճուքները կը սպառնային Բիւզանդիոնի 1095ին, խաչակիրները պիտի պաշտպանէին քրիստոնեաները, բայց երբ Պիոս Երկրորդ (1458 – 1464) խաչակրութեան վերջին կոչը կը հրատարակէր, Թուրքերը արդէն Դանուբ հասած էին : Չորրորդ Խաչակրութիւնը, փոխանակ քրիստոնեաներու թշնամիներուն դէմ պատերազմելու, քրիստոնեայ միակ պետութիւնը, Եւրոպայի արեւելեան պատնէշը կը քանդէր լատին կայսրութիւն մը հաստատելով Վոսփորի ափերուն վրայ : (1204 - 1261) :

ԺԶ. դարուն սկիզբը լատինները կը սպառնային Հալէպի եւ Դամասկոսի, 1529ին Թուրքերը կը պաշարէին Վիէննան :

Լատիններու մօտ հոգեւոր շարժումը տնտեսական ձեռնարկի մը փոխուեցաւ, գաղթային ծաւալում մը դարձաւ ի վնաս քրիստոնեայ բնիկներուն : Պապականութիւնը կը մտածէր Արեւելքի մէջ լատին եկեղեցի մը հիմնել, արդիւնքը եղաւ աղետալի, քրիստոնեայ աշխարհը իսլամականէն բաժնող սահմանը Եփրատէն Դանուբ դէպ մղուեցաւ : Ուրպանոս Երկրորդ կը փափաքէր մերձեցում երկու եկեղեցիներու, չորրորդ խաչակրութիւնը խրամատ մը բացաւ երկուքին միջեւ: Եղաւ ողբերգական դրուագ մը Արեւմուտքի եւ Արեւելքի յարաբերութեանց միջեւ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԻԼԻԿԻԱ, տեղագրութիւն: Գրեց Տոքթ. Յ. Տէր – Ղազարեան, Պէյրութ, 1966 :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Հայաստանի անուանի ճարտարապետներէն Ռ. Իսրայէլեան կարգ մը խորհրդածութիւններ կ'ընէ արդի ճարտարապետական ոճով կառուցուող շէնքերու եւ քաղաքամասերու մասին, Հայաստանի մէջ :

Կուտանք հիմնական միտքը բացատրող մասերը :

... Մենք՝ ճարտարապետներս, բախտ ունենք, եւ այն էլ մեծ բախտ, շէնացնելու Հայաստանը, նրա հնաշխարհիկ բնութիւնը, հայ ժողովրդին տալու այն բոլոր բարիքները, ինչին ընդունակ է արուեստների արուեստ ճարտարապետութիւնը :

Մեր ստեղծածը պէտք է էլ աւելի բարձրացնի հայ արուեստը, հայ մշակոյթը եւ հասնի այնպիսի աստիճանի, որ շատ հեռուներից երեւայ : Եւ դրան մենք կարող ենք հասնել միայն այն դէպքում, երբ կ'ասենք մեր խօսքը, սեփական խօսքը, հայերէն խօսքը: Դա կը լինի, անշուշտ, ժամանակի ոգով ասուած, ժամանակի հարստութեամբ յագեցած, բայց անպայման հայերէն ասուած. այլ կերպ մենք նորը ասել չենք կարողանայ եւ կը լինենք միայն ընդօրինակողներ՝ անդէմ, անսկզբունք, անհայրենիք :

Ձգտումը՝ դրսից բերել լաւը, յառաջադէմը, լինի դա կառուցուածքի ներքին կեանքի կազմակերպման մէջ, շինարարական մասերի մէջ, թէ նոր շինանիւթերի՝ միեւնոյնն է, այդ բոլորը պէտք է օգտագործել, ինչպէս ժամանակին մեր վարպետներն են բերել, իւրացրել, բեկել եւ յետոյ հայերէն հնչցրել... Բայց երբ Պրազիլ քաղաքից վերցնում ենք շէնքը եւ անփոփոխ տեղադրում Երեւանում, դա մեզ ոչ միայն պատիւ չի բերում, այլեւ աղքատացնում եւ կաշկանդում է մեր ստեղծագործական միտքը :

Եւ այսպիսով, մի գեղեցիկ, աւելի ճիշդ՝ տխուր օր, մենք կը դառնանք օտար մեր իսկ հարազատ մայրաքաղաքում, որ իր «ժամանակակից» շէնքերով կարող է կորցնել սեփական դէմքը :

... Բանն այնտեղ է հասել, որ Էջմիածինն էլ նախագծւում է «ազատ» եղանակով, ու այն էլ բազմայարկ՝ ինը յարկանի բնակելի տներով: Այդ գողտրիկ քաղաքը կառուցապատւում է նոյն այն շէնքերով ու ձեւերով, ինչ որ Երեւանը : Ո՞ւր է Էջմիածինը: Վաղարշապատը : Չկայ, չկայ այնպէս, ինչպէս «չկայ»ի ճանապարհն է բռնել Հռիփսիմէի տաճարը, որ խեղդուել է նորակառոյցների մէջ, կորցրել իր վեհաշուք տեսքը :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Որսորդական եղանակը սկսած է Սեպտեմբեր մէկին :

Հայաստանի որսորդներու եւ ձկնորսներու միութիւնը ունի տասնըմէկ հազար անդամ : Մօտ ապագային պիտի ունենայ իր կեդրոնատեղին :

×

Անցեալ տարի կատարուած վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ, թէ Երեւանի մէջ կայ 46 հազար ութ հարիւր հեռախօս, որմէ 35 հազարը բնակարաններու մէջ :

Անցեալ տարի թղթատարի ցրուիչները մէկ միլիոն 959 հազար հեռագիր յանձնած են քաղաքացիներուն :

×

Ակադ. Վ. Համբարձումեան Փրակայի մէջ ստացաւ Քարլովի համալսարանին պատուակալ դոկտորի կոչումը :

Յիշեալ համալսարանը հիմնադրուած է 1348ին :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Եթէ նստինք ու վիճինք երէկուան եւ այսօրուան համար, շուտով պիտի հասկնանք՝ թէ կորսնցուցինք վաղը :

ՈՒԻՆՍԹԸՆ ՉԸՐՉԻԼ

×

Յիշողութիւնը մեր կեանքի օրագիրն է, զոր մեզի հետ կը կրենք միշտ :

ՕՍՔԸՐ ՈՒԱՅԼՏ

×

Ամէն կնոջ սրտին տակ՝ գաղտնիքներով լեցուն դարակ մը կայ :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

×

Ընտանեկան յարկէն աւելի հաճելի վայր գոյութիւն չունի :

ԿԻԿԵՐՈՆ

×

Հազուադէպ է որ բարկութեան առեն մարդիկ ընեն բան մը, որուն համար չզղջան :

ՌԻՉԱՐՏՍԸՆ

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑ

Երկու բարեկամներ, տասը տարի յետոյ իրարու կը հանդիպին փողոցը :

— Ի՞նչպէս ես, ի՞նչ կ'ընես, կը հարցնէ առաջինը :

— Շատ լաւ եմ : Առեւտուրով կը զբաղիմ ու Ֆիաթ 500 ինքնաշարժ մը ունիմ : Դուն ի՞նչ կ'ընես :

— Ե՞ս : Կը խմեմ :

Երկու բարեկամները կը բարեւեն զիրար ու կը բաժնուին :

Երկու տարի վերջ կրկին իրարու կը հանդիպին :

— Ի՞նչպէս ես, դարձեալ կը հարցնէ առաջինը :

— Շա՛տ աւելի լաւ եմ: Հիմա Ֆիաթ 1300 ինքնաշարժ մը ունիմ : Իսկ դո՞ւն :

— Ե՞ս: Կը խմեմ :

Կրկին հրաժեշտ կ'առնեն բարեկամները ու կը բաժնուին :

Չորս տարի վերջ նորէն իրարու կը հանդիպին :

— Ի՞նչպէս ես :

— Հրաշալի: Վերջերս Ֆիաթ 1500 մը գնեցի : Դո՞ւն :

— Ե՞ս, Ֆիաթ 2600 մը գնեցի :

— Իրա՞ւ: Ի՞նչպէս :

— Պարապ շիշերը ծախեցի :

×

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԽՐԱՏ

Երիտասարդ մը շոգեկառքի առաջին կարգով կը ճամբորդէ : Վակոնին մէջ երկու պառաւներ կան : Օդը տաք է, Երիտասարդը քիչ մը կը բանայ պատուհանը :

— Գոցեցէք, խնդրեմ, կը գոչէ պառաւներէն մէկը : Կ'ուզէք որ պաղիմ ու մեռնի՞մ :

— Բացէք, բացէք, կը յարէ միւս պառաւը : Տաքէն պիտի ճաթիմ :

Երիտասարդը շուարած միջանցք կ'ելլէ եւ հոն քննիչին հանդիպելով եղելութիւնը կը պատմէ անոր :

Քննիչը կ'ըսէ .

— Գնա եւ պատուհանը բաց : Երբ առաջին պառաւը ցուրտէն մեռնի՝ անմիջապէս գոցէ՝ որպէսզի միւսն ալ տաքէն ճաթի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (164)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Իբրեւ եզրակացութիւն, պարոն դուքս, պիտի խնդրէի ձեզմէ որ այդ մարդը իմ դէմս հանէիք: Անգամ մը տեսնեմ զայն, անգամ մը հարցաքննեմ... եւ եթէ չկարենամ շփոթութեան մատնել զայն, եթէ չկարենամ ապացուցանել թէ ինքը Օպէն Տէրմօնը չէ, պատուոյ խօսք կուտամ որ ազատ պիտի արձակեմ զայն:

— Է՛, պարոն մարքիզ, խօսք մըն ալ դուք ըսէք նայինք, դուք ալ ձեր կարծիքը տուէք այս մասին, ի՞նչ կ'ըսէք ասոր, բացականչեց Շանթօսէ ինքնիր գըլխուն չկարենալով որոշում մը արձակել:

Արիսթօ կռահելով որ ասկէ աւելի լռելով ընդունած կ'ըլլար Վիտօքի ըսածները, չկարենալով իր ներքին կատաղութիւնը զսպել, ըսաւ.

— Պարոն Վիտօք խոշոր խոշոր կը ջարդէ, եւ կարծես թէ ազնուական մը եղած ըլլար, պատուոյ խօսք ալ կուտայ ... բայց իմ գիտցածս, պարոնը միայն մէկ տիտղոս ունի, ան ալ « Նախկին Թիապարտ » մը ըլլալու տիտղոսն է...: Իր զինանշա՞նը տեսնել կ'ուզէք, բանալ տուէք իր սրունքը եւ բանտին շղթային տեղը պիտի տեսնէք... իր պատուանշա՞նը տեսնել կ'ուզէք, բանա՛լ տուէք բազուկը եւ թիապարտի մը խարանը պիտի տեսնէք...: Եւ պարոն Վիտօք թող գիտնայ թէ միայն անունով կրնայ պարծենալ եւ իր խոստումն ալ թիապարտի մը խոստումն ըլլալէ անդին չանցնիր...:

Վիտօք այս խօսքերը լսելով, ծանր մուրճի մը տակ փշրուող ադամանդի կըտորի մը պէս ընկճուած, իր թշնամիին վրայ խոյանալ պատրաստուեցաւ:

Բայց խարտիշահեր Մանօն անոր ձեռքէն բռնեց:

Ասոր վրայ, մեծանուն գաղտնի ոստիկանը զսպելով իր բարկութիւնը, ձայնով մը որուն ամէն մէկ շեշտը ընդարձակ սրահին պատերուն զարնուելով արձագանգ կուտար, գոռաց .

— Թշուառակա՛ն, կորսուած ըլլալդ հասկցար եւ ինքզինքդ արդարացնելու համար ձեռքդ որեւէ փաստ չունենալով՝ հայհոյանքնե՞ր կը տեղացնես... Այո՛, ես քեզի պէս չե՛մ ստեր, այլ ամէն բան կը խոստովանիմ... Ե՛ս ալ քեզի պէս բանտն էի, բայց ես պարկեշտ մարդ մը եղայ բանտէն ելլելէս ետքը, բարի ճամբուն հետեւեցայ, մինչդեռ դուն, դո՛ւն, աւելի մեծ սրիկայ մը, աւելի՛ մեծ չարագործ մը եղար հոնկէ փախչելէդ ետքը...: Բայց ես հոս ասանկ խընդիրներու վրայ վիճաբանելու եկած չեմ, վերջացնենք...:

— Լա՛ւ, լա՛ւ, թող ձեր ըսածը ըլլայ, գոհացում պիտի տրուի ձեզի, պարոն Վիտօք, պատասխանեց Արիսթօ:

Ապա դուքսին դառնալով, աւելցուց.

— Պարոն դուքս, հաճեցէք պարոն Վիտօքի ցոյց տալ Օպէն Տէրմօնի պահուըտած տեղը:

— Օպէն Տէրմօն չի՛ պահուըտիր, Օպէն Տէրմօնի ճակատը բա՛ց է եւ ինքզինքը չի՛ ծածկեր, գոչեց դողդոջուն ձայն մը պատշգամին կողմէն:

Եւ իսկական Օպէնը, որ պատշգամէն ներս մտնելով դուռը հրած եւ վարագոյրը վերցուցած էր, վճռական քայլերով առաջ խոյացաւ եւ Վիտօքի ու Արիսթոյի մէջտեղը մտաւ:

— Ա՛ն է, մըլտաց Մանօն ուրախութեամբ իր բարի զաւակը ճանչնալով:

Եւ ապա անլսելի ձայնով մը իրովի փսփսաց.

— Զաւա՛կս, Աստուա՛ծ իմ, ճիշդ ժամանակին հասար :

— Այո՛, տիկին, ե՛ս եմ: Ասկէ աւելի չէի կրնար հանդուրժել որ պարոն դուքսը եւ օրիորդ Շանթօսէն իմ անմեղութեանս վրայ կասկածէին...: Անիրաւ տեղը զիս զրպարտեցին, զիս գողութեամբ եւ ոճրագործութեամբ մեղադրեցին, խաբելով Փարիզէն փախցուցին, տունի մը մէջ բանտարկեցին, բացակայութենէս օգտուեցան եւ ամէն բան վրաս նետեցին: Հիմա ամէն բան կամաց կամաց կը հասկնամ, և կամքէս աւելի զօրաւոր ներքին զգացում մըն է որ զիս հոս դրկեց, հոս դրկեց որ յարմար առիթը գտնելուս պէս բարձրաղաղակ հռչակեմ իմ անմեղութիւնս: Անմե՛ղ եմ ես, մեքենայութեան մը զոհն եմ ես, մի՛ հաւատաք իմ մասիս ըսուածներուն եւ իմ վրաս նետուած մեղադրանքներուն, բոլորն ալ զրպարտութիւններ են, անանկ զրպարտութիւններ որոնց տակը կամ ճղճիմ հաշիւ մը եւ կամ քստմնելի նպատակ մը ծածկուած է: Հայր Տիպուան, այդ բարի ու ազնիւ անձն է իմ մօրեղբայրս, իմ պաշտպանս, ա՛ն եղած է իմ ուսուցիչս եւ ես չէի կրնար չարագործ մը ըլլալ...բարութեան օրինակը ես անկէ առի, եւ չեմ կրնար չար մէկը ըլլալ...: Հաւատացէք իմ ըսածներուս, ես զոհ մըն եմ, զոհ մը որ վերջապէս կուգայ խոստովանիլ ձեզի իր անմեղութիւնը, զոհ մը որ ոչ ոքէ կը վախնայ, ոչ ոքէ կը քաշուի, որովհետեւ չարիք չէ գործած եւ անմեղ է...:

Արիսթօ այլեւս այս անգամ չկրցաւ ինքզինքը զսպել եւ միտքէն անէծքներ ու հայհոյանքներ տեղացնել սկսաւ Օպէնի հասցէին:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԵՐՆԷՏ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Ե. Բէշիշեանի մահուան առթիւ, Ց. Կ. Խաչի Առնուվիլ – Սարսէլի մասնաճիւղը ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Աղաւնի Երկանեանէ տասը ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեանէ տասը, Տէր եւ Տիկին Խարեանէ տասը։

Մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Բէշիշեան ընտանիքին, ինչպէս նաեւ Մենէճեան ընտանիքին՝ իրենց մօր մահուան առթիւ։

×

Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Նուարդ Սարեանի Թաղման առիթով՝ Պ. Ա. Պաղտասարեանէ 50 ֆրանք, Մարկոսեանէ 10։ Տոքթ. Բէշեանէ յիսուն, Գ. Գաբրիէլեանի Հոգեհանգստեան առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Տոլպաշեանէ տասը, Ղ. Տէրտէրեանէ տասը։ Կարապետ Գուլումեանի 10րդ տարելիցի հոգեհանգստեան առիթով՝ Գուլումեան ընտանիքէ երեսուն։ Յակոբ Պետրոսեանի քառասունքի հոգեհանգստեան առիթով՝ Վ. Պանտիկեանէ 30, Ռ. Ասարլըգեանէ 30, Կ. Խողեանէ 10, Սարգիս Ահարոնեանի Թաղման առիթով՝ իր այրիէն երեսուն ֆրանք։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ (անթրըփրենէօռ) հագուստի, թիւնիքի եւ ժիւփի համար։

Դիմել՝

Ste. F. T. N.
195, Rue St-Denis — PARIS (2e)
CEN. 64-09

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ
ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

« Հայաստանի Սուր » ընկերակցութիւնը հրաւիրուած է Անծանօթ Զինուորին Բոցը արծարծելու, այս Երկուշաբթի ժամը ճիշդ 18ին։

Հաւաքուիլ ճիշդ ժամուն Էթուալի Թէռ Փլէնի վրայ, սովորական մուտքին։

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

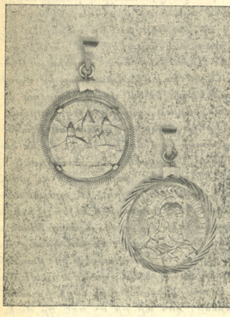
Երեք զաւակ ունեցող ընտանիք մը, սպասուհի մը կը փնտռէ, նախընտրաբար երիտասարդ, բնակութիւն եւ ճաշ եւ վարձատրութիւն։ Կիրակին ազատ։

Դիմել՝ Գույումճեան, 7, Րիւ Տիւէօ։ Փարիզ 10րդ։ Նախապէս ժամադրուիլ հեռաձայնելով՝ 208 – 71 – 79, ճաշի ժամերուն։

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Խաչվերաց է։ Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ։ Կը պատարագէ եւ քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8, պատարագ 10։ Երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի Խաչվերացի մեծահանդէս Թափօր Անդաստան։

Պատարագին կը մասնակցի եւ կը մեներգէ Ս. Էջմիածնի երգեցողութեան տաղանդաւոր մեկնարկու՝

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

×

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց։ Նոյն եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ ժամը 10ին։ Յաւարտ Ս. պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Տ. Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան։

Յաւարտ պատարագի՝ խաչհանգիստ, եւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի կ'ունենայ, հոգելոյս Տ. Եսայի Խաչակիր քհնյ. Ալթունեանի վախճանման Գ. տարելիցին առթիւ։ Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը, իր ներկայութեամբ յարգելու յիշատակը, եկեղեցւոյս երկար տարիներ ծառայած հոգ. հովիւին։

×

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
Ս. ԳՐ. – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՈՄՈՆ)

Առաջնորդարանի նորահիմն օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը, առաջնորդ եպիսկոպոսի կարգադրութեամբ եւ Թաղականութեանս նախաձեռնութեամբ Սեպտ. 17ին Խաչվերացի տաղաւար տօնին առիթով, մատաղօրհնէք կը կազմակերպէ։

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան։ Երգեցողութիւնը՝ Կոմիտասեան պիտի կատարէ նոր դպրաց դասը։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, Պատարագ տասը։

Մատաղօրհնէք եւ բաշխում հաւատացեալներուն 12։ Բոլոր անոնք որոնք ուխտ ունին Ս. Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատուութեամբ, թող հաճին դիմել Թաղականութեանս կամ առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան՝ 9 Պուլվ. տը Պոմոն։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Խաչվերացի տօնին առիթով, 17 Սեպտ. Կիրակի, Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։ Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 10, քարոզ՝ 11.15։

Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 5ին, կը կատարուի երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Խաչի Վերացման Թափօրի արարողութիւն։

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն Ս. Խաչ եկեղեցւոյ։ Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին։

Կը պատարագէ եւ քարոզէ Գերպ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ։

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ

Այս Կիրակի ժամերգութիւն եւ պատարագ Խաչվերացի տօնին առթիւ։

Պատարագ կը մատուցուի նաեւ ամէն Կիրակի։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
SURPRISE PARTY

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր – Սերունդի ԱՐԾԻՒ ակումբին կողմէ։
Այս Շաբաթ ժամը 17էն սկսեալ Մշակոյթի Տուն,

AMBIANCE BUFFET BAR

Կ'ՈՒԶՈՒԻ
AGENCE DE VOYAGES

Ստիպողաբար կ'ուզէ, անմիջապէս ազատ, հայ օրիորդ մը։ Սթենօ–Տաքթիլօ։ Անգլերէն գիտնալը անհրաժեշտ է, փափաքելի է որ Թուրքերէն գիտնայ։

Ներկայանալի, 19 – 22 տարեկան։ Հեռաձայնել ժամադրուելու համար

M. BACCI — RIC. 08-33

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՒԻԼԻ Կրօն. Ընկերակցութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ (Սեպտ. 16) ժամը 21ին։ Օրակարգ, ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

Այն անդամները որ վճարած են 1967ի իրենց անդամավճարը, կրնան նամակով քուէարկել։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այսԿիրակի առաւօտ ժամը 10ին Նաճարեանի ագարակը։ Անդամներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Կարտանի Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Սարգիս Աղէճը կը փնտռէ իր եղբօր զաւակները՝ Գրիգոր, Սարգիս, Կարապետ, Կիրակոս եւ Օհան Աղէճը։ Հինգն ալ եղբայրներ են եւ կորսուած՝ 1915ի Եղեռնին, երբ զինուոր էին։ Կը բնակէին Պոյա Պատի շրջանի Զարչակ գիւղի Մահմուտլու փողոցի թիւ 16 տունը։ Հայրերնին կը կոչուէր Կարապետ Աղէճը, մայրերնին՝ Սուրբիկ։ Փնտռողին հասցէն է.

Տօլափտէրէ Գնալը Քէֆլիկ սօքաք, թիւ 19, Պոլիս։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ (16 Սեպտեմբեր)ին, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան սրահին մէջ։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, ինչպէս նաեւ Լանսէի եւ Ռընաժի այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, դպրոցին սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի կրթ. Մարմինը կը յայտնէ թէ դպրոցը կը բացուի Սեպտ. 21ին, Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 9ին։

Կ'ընդունուին վեց տարեկանէն վեր բոլոր հայ մանուկները։

Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ։

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վալանսի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցի խնամակալ մարմինը կը յայտարարէ 1967 – 68 ուսումնական տարեշրջանի բացումը, Սեպտ. 21ին Հինգշաբթի առաւօտ դպրոցի սովորական սրահը։ Հին եւ նոր աշակերտները արձանագրուելու կը հրաւիրուին այդ օրը ուր սիրով պիտի ընդունուին Նարեկ քահանայ Վարդանեանի կողմէ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ։

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 17 Septembre 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11013 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.013

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

Ո՛Չ ՁԵՌՆԹԱՓ, ՈՉ ԱԼ ՁԵՌՆՊԱՀ

Առ նուազն կարճատեսներ են անոնք որ կը կարծեն թէ կրաւորական դեր մը կ'իյնայ Հայկական Արտասահմանի, երբ ունինք ափ մը հող, պետական կորիզով մը:

Իրականութիւնը կ'ապացուցանէ թէ՝ առաւելապէս հայրենիքն է որ կ'օգտուի, պիտի օգտուի տարագիր բազմութեանց ճիգերէն, Հայկական Դատի թէ Մշակոյթի ճակատին վրայ:

Վկայ Ներգաղթի ձեռնարկը, որ ոչ միայն մարդկային, այլեւ նիւթական աղբիւրներ հոսեցուց առատօրէն, հակառակ այնքան տմարդի եւ ձախաւեր արարքներու:

Ծանրանալով բուն մշակոյթի ճակատին վրայ, կը յայտարարենք անգամ մը եւս, թէ Երեւանը ամէն բան չէ: Տակաւին չէ այն՝ ին չոր պէտք է ըլլար, դառնալու համար կեդրոնաձիգ վառարանը: Խարխափ՝ բոլոր ընդունակութեանց զարգացման:

Եղբայրական ողջոյն բոլոր մեծ ու փոքր ակադեմիկոսներուն եւ «լաուրիատ»-ներուն, գրականութեան, գիտութեան, արուեստի բոլոր վաստակաւորներուն եւ աշխատաւորներուն: Թէեւ հեռու, կ'ըմբռնենք իրենց ամբողջ տառապանքը: Երկունք մը, որ կրնայ կոչուիլ աննախընթաց:

Եւ սակայն, իրենք իսկ պարտաւոր են խոստովանիլ, թէ՝ կիսկատար պիտի մնան իրենց ճիգերը, առանց Հայկական Արտասահմանի գործօն աջակցութեան:

Չի բաւեր զանազան ժողովածուներ, չարմաղէ անցած արտադրութիւններ հրատարակել այս կամ այն գրագէտէն, համոզելու համար թէ կը հետաքրքրուին Արեւմտահայ գրականութեամբ:

Ինքնախաբէութիւն է կարծել թէ գործնապէս ալ կ'օգտուին Արտասահմանի գրական-գիտական ուժերէն, հատընտիր բանասէրներ, հասարակ դպիրներ հրաւիրելով Երեւան եւ առատաձեռն տողաչափ կամ շողշողուն պաշտօնները շնորհելով անոնց:

Անհուն գանձարան մը, անսպառ հանք մըն է Հայկական Արտասահմանը, եւ եթէ շարունակեն անոր հետ վարուիլ այնպէս ինչպէս մինչեւ հիմա, ամէնէն առաջ իրենք են որ պիտի տուժեն: Այսինքն հայրենիքը եւ իր մշակոյթը: Ապա ուրեմն ամբողջ ժողովուրդը, սահմանէն անդին թէ ասդին:

Իրական ողբերգութիւն մըն է հաստատել թէ՝ այս տարրական ճշմարտութեան մասին ալ թիւրիմացութիւններ կը տիրեն ինչպէս Հայաստանի, նոյնպէս արտասահմանի մէջ:

Ուրեմն. մենք պիտի շարունակենք անընդհատ յիշեցնել զայն, մինչեւ որ քնացողները արթննան: Մինչեւ որ սուտ-խենթերը խելքի գան, փոխանակ «ալէլուիա» երգելու օրն ի բուն, աչքերը գոց եւ գլուխ կախ:

Ի վերջոյ, կը գտնուինք այնպիսի կացութեան մը մէջ ուր ոչ մէկ պատուախնդիր եւ գիտակից մտաւորական կրնայ ձեռնթափ ըլլալ կամ ձեռնպահ մնալ:

Արտասահմանի յետին գրող-բրօյն ալ պէտք է ըմբռնէ թէ ինք ժառանգորդն է թանկագին վաստակի մը, Թուրքիայէն մինչեւ Ատլանտեանի եւ Խաղաղականի ափերը, արեւելքէն արեւմուտք: Վաստակ՝ շաղախուած արիւնով եւ քրտինքով: Մշակոյթ մը բազմակողմանի եւ անփոխարինելի: Լեզու եւ ստեղծագործութիւն, բոլոր ստորոգելներով:

Անշուշտ ամէնուն տրուած չէ դառնալ բերդապահները այդ մշտանորոգ ժառան-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՌԵՇԱԼ ԱՄԷՌԻ ՄԱՀԸ

ՆԱՍՐԻ ԸՆԿԵՐԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱԾ Է

Մառեշալ Ապտէլ Հաքիմ Ամէռ, Նասրի ամէնէն հին ընկերը, յեղափոխութեան եւ զէնքի ընկերը, որ նաեւ իր աներձագն էր, անձնասպան եղաւ առջի օր:

Եգիպտական սպայակոյտի նախկին պետ, նախկին փոխ-նախագահ Արաբ Մ. Հանրապետութեան, Ամէռ աջ բազուկն էր գնդ. Նասրի, դժուար պահերու մարդը, միշտ կողք կողքի, այս վերջին անգամ էր միայն որ պատերազմը ու մանաւանդ՝ պարտութիւնը պիտի բաժնէին երկու ընկերները:

Ճիշդ է որ պարտութեան ժամուն ինք ալ Նասրի հետ իր հրաժարականը կու տար, բայց մինչ ճարպիկ իր ընկերը, ժողովրդական ճնշումի տակ, ետ կ'առնէր հրաժարականը, ինք կը մնար շնորհազրկուած, ան որ պատասխանատու կը նկատուէր պարտութեան, վասնզի պարտութիւնները միշտ պատասխանատու պէտք ունին ու իրրեւ վերջին զոհը, «վեց օրուան» պատերազմին անձնասպան կ'ըլլար երբ զինքը կ'ուզէին հարցաքննութեան տանիլ ու զուցէ, օր մըն ալ դատել իրրեւ դաւադիր: Արդարեւ Խարթումի վեհաժողովին նախօրեակին, դաւ մը երեւան կ'ելլէր Գահիրէ եւ կը ձերբակալուէին 50 սպաներ: Կ'ըսուէր թէ Ամէռ ալ հսկողութեան տակ առնուած է եւ կը հարցաքննուի:

Ուրբաթ գիշեր Գահիրէի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ մառեշալ Ամէռ անձնասպան եղած է եւ թաղուած իր գիւղը: Ամէռ առաջին փորձ մը ըրած էր որ չէր յաջողած, բայց երկրորդ անգամ բաւականաչափ սիանիւռ առած էր եւ անկարելի եղած էր կրկին կեանքի բերել:

Չի կարծուիր թէ Ամէռը «մաքրած» են ինչպէս սովորութիւն է մտածել տրուած ըլլալով որ Նասր չի մաքրեր ոչ ոք եւ ցայսօր Նեկիպը ու բոլոր այլ անձնաւորութիւնները ողջ են:

գութեան: Բայց, ամէն մէկուն պարտականութիւնն է չընել որեւէ բան որ կրնայ վնասել այդ ժառանգութեան, անոր անարգել զարգացման, յարատեւութեան եւ տարածման:

Թանգարանի նիւթ չէ այդ ժառանգութիւնը, այլ հաստուն բերք: «Ատոք ցորեն կարմրահատ»: Ցաճախ շատ աւելի բեղուն, բարձր, ընտիր, քան այն որ կ'արտադրուի համաձայն հաւատաքննական «դեկրէտ»ներու, աւելի քան 25 տարիէ ի վեր:

Թերխաչ միտքեր ի զուր կուսակցական քաղաքական խաղեր կ'երեւակայեն, երբ մենք այնքան խոր մտահոգութեամբ եւ անսասան յարատեւութեամբ կը հսկենք այդ ժառանգութեան վրայ:

Մեր դաւանա՛նքը — մանիկ մը անգամ չկորսնցնել հայ ժողովուրդի արեւմտեան հատուածին մշակոյթէն, ի սփիւռս աշխարհի:

Ո՞վ պիտի համարձակէր ժխտել այս դաւանանքին արժէքը, կամ ճակատիլ անոր դէմ, յանուն զանազան վիճելի տեսութեանց:

Շ.

Հալէպ «Արեւելք» 1948

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՈՂԲԸ

Ղարաբաղը մօրս կանչն է,
Ինձ է կանչում յոյսով տրտում,
Ղարաբաղը իմ կսկիծն է,
Կարմիր, բայց սեւ ունի սրտում ...

ՇԻՐԱԶԻՑ

Դու էլ դառած կոտածաղիկ իմ բալիկս ես, ա՛յ Ղարաբաղ,
Մեղրդ օտար մեղուին տուող իմ ծաղիկն ես, ա՛յ Ղարաբաղ,
Հայաստանից քեզ պոկողը Հայաստանի եղբայրը չէ՛,
Երկուսիս մէջ դու էլ մոլոր իմ բալիկն ես, վա՛ղ Ղարաբաղ:

Քանի բաժան դաժան տարի հայ բերանիս ալխ ես դառել,
Փոխել Հայոց անունդ Արցախ, օտար Ղարա Բաղ ես դառել
Դառել օտար ջաղացին ջուր, ազգիդ սրտին դաղ ես դառել,
Էլ չեմ կարող վիշտս լռել, վա՛յ ինձ ու քեզ հա՛յ Ղարաբաղ,

Դեռ էն գլխից Հայոց հող ես, աստուածներձայ՝ իմ լեռնաձոր,
Քո դրախտից ձեռ քաշող Հայն Հայոց վայն է, ո՛վ մեղրածոր,
Թէ եղբայր են, ինչո՞ւ են քեզ մեր մէջ դարձրել կռուախնձոր,
Աստուածընձայ ինչպէ՛ս թողնես, սատանային փա՛յ, Ղարաբաղ:

Կը թառամես անտիրական՝ այգեպանիդ ձեռքից զատուած,
Տիգրանի ես խաբուած յուսմ Կոմիտասիդ երգից զատուած,
Քեզ չե՛ն թողնի ֆիշխան մնաս, մայր Սեւանիդ գրկից զատուած,
Քեզ կուլ կը տան մուղամները, զառդ կ'անեն զայ Ղարաբաղ:

Դու չես ջոկուել, խլել են քեզ, որ մոռանաս երգերն Հայոց,
Ջրերիդ պէս խոր բացել են քո կորուստով վէրքերն Հայոց,
Ա՛խ, ե՛րբ պիտի լեռներիդ պէս վե՛ր բռունցքուեն ձեռքերն Հայոց,
Որ չդառնաս Հայոց արծիւն օտար ծովին ճայ, Ղարաբաղ:

Բա՛ց աչքերդ՝ անդունդը տես, եկ, մի՛ ձուլուիր օտար զարմին,
Իմ տարագիր Հայոց կունկ, եկ, խառնուիր քո երամին,
Մեզ չի կարող մահն էլ զատել, մի ոգի ենք ու մի մարմին,
Դու իմ Ղարսի, իմ Սասունի, իմ Մասիսի քոյ Ղարաբաղ:

Մենակ դու չես, որ դիմանամ, եօթը դրախտ ունեմ խլուած,
Վանայ ծովը, Ղարսն ու Վանը, Սիփան սարը, Անին փլուած,
Հայկ Նահապետ Մասիսի հետ դեռ բանտում են՝ ծունկը ծալուած,
Տարտարոս է Տարօնը դեռ, ո՞ւր ես, Աւարայր Ղարաբաղ:

Ա՛խ, ե՞րբ պիտի ելնես բանտից՝ Նախիջեւանի ձեռքից բռնած,
Տուն գաս յաւէտ Մասիսի հետ, Ղարս ու Վանի ձեռքից բռնած,
Որ ազգովին Մասիս ելնենք, վեր սանդուխքուող կեանքից բռնած,
Նորից ազգի աւազանում Հայ մկրտուես Հա՛յ Ղարաբաղ:

Ես ողբում եմ, դու՝ բողոքում, քաջերի բոյն, իմ Ղարաբաղ,
Աշխարհաքունդ քաջերի բոյն, դու Սասնայ տուն, իմ Ղարաբաղ,
Մի թեւդ կապ, մէկդ ազատ, դու արծուազուն իմ Ղարաբաղ,
Ախ, ե՞րբ պիտի կապդ քանդեմ, որ գիրկս գաս, հայ Ղարաբաղ:

Ասում են թէ՝ շէն է կեանքդ, առանց ազգի շէնն ի՛նչ անեմ,
Երբ չի զգում Հայոց լեզուով գինով թասի՛ ձէնն ի՛նչ անեմ,
Հիւսիսն ինքն էլ սառցալոյս է, էլ իմ անզօր քէնն ի՛նչ անեմ,
Գինիդ օտար թասն է խմում, արցունքդ՝ Հայը, վա՛յ Ղարաբաղ:

Բարեկամը որ քեզ խլեց՝ էլ թշնամին բան կը տա՞յ ետ,
Թէ լուռ մնայ քար աշխարհը՝ չարը Ղարս ու Վանը կը տա՞յ ետ.
Ի՛նչ դուռ բախեմ, որ ծիծաղեմ, ասեմ Նախիջեւան կը տայ ետ,
Մոլորուել եմ ես էլ քեզ պէս, պիղծ է աշխարհն, ա՛յ Ղարաբաղ:

Դու էլ Հայոց գրկից խլուած իմ բալիկն ես, ի՛մ հեռաւոր,
Պռոնկաշուրթ բախտին աչքին խաղալիք ես, իմ լեռնաձոր,
Բայց ինչքան էլ բալիկիս պէս դու էլ մնաս կռուախնձոր,
Շիրազն ասաց՝ աշխարհ անցնի՝ հայ զալիք ես, ՀԱ՛Յ Ղարաբաղ:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԻՍՔԱՌ ՏԷՍԹԷՆ մեծամասնութեան «անառակ որդին» Շամալէնի (Փիւ տը տոմ) քաղաքապետ ընտրուեցաւ լայն մեծամասնութեամբ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ կառավարութիւնը 75 պետական ղեկավարներ պիտի հրաւիրէ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան յիսնամեակին: Ասոնց մէջ կան անշուշտ քանի մը Թաղաւոր ու Թագուհի:

ԱՅՍՕՐ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕՅԻ

ԳԼՈՒԽ · ԳՈՐԾՕՑԸ

«ԼԵՆԻՆ ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՄԷՋ»

Փերեզակի ճաշակ չէ, ոչ ալ ամերիկեան սնոպիզմ, որ կը մղէր զիս՝ գտնել այս գիրքը, տպուած Ժընեւ՝ 1952ին, բայց սպառած, հազուադիւտ դարձած առաջին իսկ տարւոյն մէջ, ուստի վերհրատարակուած 1965ին: Հեղինակը՝ Մորիս Փիանզոլա:

Տարիներ առաջ պատմած եմ Լենինի աքսորը, (մէկ-երկու հատուած միայն տըրուած), նախ այստեղ, յետոյ Հայ-Բոյժի մէջ, քաղելով Ալեքսանդր Պէօկլէրի գիրքէն:

Սէրը չի մտներ գլխագիր Պատմութեան մէջ: Արդարեւ անուշահոտ սենեակներու յատուկ զարդ է սիրոյ ամէն պատմութիւն՝ ինչպէս Պէօկլէրի գիրքը, կամ պատանեկան ընթերցանութեան տարակայ, վերջապէս զբօսանք՝ որ այրը կին կ'ընէ ու կինը՝ Թիթեռնիկ:

Այլապէս մեծ հետաքրքրութեանց արժանի է Փիանզոլայի գիրքը, մատուցաբան ընդհանրական Պատմութեան, ուր պայման է անհատին բացակայութիւնը: Կ'ակնարկեմ այն Պատմութեան, որուն խմբագրութեան մէկ ձեւը տեսայ «Պատմութիւն Խորհ. Միութեան» խորագրեալ ստուար ու փորեղ հրատարակութեան մը մէջ, վերջերս լոյս տեսած՝ Ֆրանսերէն լեզուով (Մոսկուա), ուր մէկ անհատ միայն կը տեսնուի՝ ինչպէս երբ կը մտնէք տաճար մը, ուր բազմաձայն եւ աղեղաձայն պատարագ կը մատուցուի եւ ուր, սակայն, մէկ ժամարար միայն կը տեսնուի: Այդ ժամարարը՝ Լենին:

Փիանզոլայի գիրքը մենագրութիւն մըն է, կը ներկայացնէ ոչ թէ պատարագը, այլ միայն ժամարարը, առաւելապէս անոր զգեստաւորումը:

Իմ մէջս միշտ զօրաւոր է հետաքրքրութիւնը Լենինի հանդէպ: Թէ հայրենիքս է որ ստեղծած է այդ հետաքրքրութիւնը, մեր պատմութեան ստացած ուղիին ներշնչումով, ճիշդ է: Բայց ճիշդ է նաեւ ըսել թէ տարբեր հետաքրքրութիւն մը կ'աշխատցնէ զիս՝ գիտնալու, որոշելու, սահմանելու համար Լենինի մեծութեան չափանիշը կամ յաջողութեան ազդակը, (չըսի «յաջողութեան գաղտնիքը», ինչպէս պիտի ըսէին բառ-գլորողները առհասարակ կամ ափոլոժիսթները՝ գերմարդկային երանգ ու խորհրդաւորութիւն տալու համար տարազին): Այդ նպատակով, մեկնակէտ ընտրեցի Լենինի ամբողջական գործերուն, նաեւ այլազան մենագրութեանց ընթերցումը, ինչպէս օրէնք է եւ պայման: Բայց ընդունիլ թէ այդ գիրքերուն մէջ միայն կը գտնուի Լենինի յաջողութեան «գաղտնիքը» կամ ազդակը, տեսակէտ մըն է որ շատ կը յիշեցնէ այն խելայեին, որ անցեալ տարուան բերքը կը տանի փրիմէօրներու շուկան՝ իբրեւ գարնանային թարմ բերք:

Յաջողութիւնը չէ, անշուշտ, որ չափանիշ է Պատմութեան մէջ, ինչպէս գրականութեան մէջ: Յաջողութիւններ կան, որոնք ոչինչով բարձր են պարտութիւններէն: Օրինակ՝ Ցիտուսի յաջողութիւնը Միթրայի վրայ, — կ'աւելցնեմ՝ Նազարէթցիին ձեռքը դրուած գիրքը եւս չէր որ ապահովեց յաջողութիւնը:

Բայց յաջողութիւնը անջատել գիրքերէն՝ չի նշանակեր թերագնահատել Լենինը: Մի մոռնաք որ Լենինի աւետարանը, կամ եթէ կ'ուզէք՝ համայնավարութիւնը, արդի ժամանակներու ընկերային մեծագոյն յեղափոխութիւնը, մեծագոյն եւս՝ իր վարդապետութիւնը (նկատի չունիմ իր իգիրփաթէօրներուն գործը) բուսաւ այն հողին վրայ, որ ոչ հերկուած էր, ոչ ալ պատրաստուած, ճիշդ ինչպէս Ցիտուսի յեղափոխութիւնը կատարուեցաւ դարաշրջանի ամէնէն անմշակ, բոլորովին «անուսում» ու տգէտ մարդոց բերնով եւ արիւնով: Իրողութիւն մը որ կուգայ հաստատել այն ճշմարտութիւնը թէ հեղեղը կը քանդէ թումբերը ոչ անպայման իր ուժին գերակշռութեամբ, այլ յաճախ խորտակելով թումբերուն ամէնէն տկար կէտերը, եղէգն իր հոսանքին մէջ քշելով ու գլորելով ամրանիստ ապառաժներն անգամ՝ շիւղերու նման:

Այս տեսութիւնը կը մերժէ պատմութեան տալ գիտակցական, նախախնամական, առաջնորդող ոգի կամ իմաստութիւն, — սակայն կ'ըսեմ՝ ի՞նչ փոյթ թէ կը գայթակղեցնեմ կարգ մը փիլիսոփաներ, որոնք պատմութիւնը կը դիտեն տարբեր ակնոցով: Պատմութիւնը անգութ է, անողորմ, անպարոյն, էապէս անխիղճ եւ անիրաւ: Եթէ կ'ուզէք՝ կոյր:

Ո՛րքան մեծ ուղեղներ՝ մոռցուած, անյիշատակարան կորսուած, վանդղի պարտուած:

Անիբալի պարտութիւնը, այլ խօսքով՝ աշխարհ սասանեցնող հզօր ու տաղանդաւոր այս մարդուն չէջումը Հայոց արքունական գետին ափերուն վրայ՝ ըստ աւանդութեան, կամ Միհրդատ Եւպատորի վախճանը, այլ խօսքով՝ աշխարհի մեծագոյն կայսրութիւնը երկրաշարժի մատնող ահեղ այս մարդուն Վակներեան մահը բիւթանական գետի մը կամուրջին վրայ, մի՞թէ պատճառ մըն է զլանալու այն փառքը՝ որ կը տրուի բախտաւոր աշխարհակալներուն, որոնցմէ մին կոչեցէք Լենին: Պատմութիւնը կը լռէ, պատմութիւնը կը դաւաճանէ, պատմութիւնը անարդարութիւն կը գործէ՝ երբ ոչինչ կուտայ Անիբալի կամ Միհրդատ Եւպատորի տաղանդին, նախընտրելով սիրաբանել յաջողածին հետ, փառաբանելով ու պանծացնելով՝ կարծես ի հեճուկս պարտեալին, ըստ լատինական ծանօթ առածին: Եւ մենք չենք գիտեր թէ պատմութիւնը ո՛րքան պիտի փառաբանէր՝ երբ պարտուէր Լենին, ինչպէս չենք գիտեր թէ ո՛րքան պիտի փառաբանէր Միհրդատ Եւպատորը կամ Անիբալը՝ եթէ յաջողէին:

Պատմութիւնը գիրքերու մէջ չէ, «պեղումներու» մէջ է: «Պեղում» բառը կը գործածեմ փոխաբերաբար:

Բայց պեղում մը կատարելու համար չէ որ կը զբաղիմ ոմանց աստուածակերտութեան գործով, մարդկային զբօսանք, ոչ ալ այլոց աստուածաքանդութեան աշխատանքով, պատմութեան սովորական խաղը: Զիս չի հետաքրքրեր Լենինի ափոթէօզը կամ ուրացումը, այլ է դասը որ կ'առնեմ «Լենինը Զուիցերիոյ մէջ» գիրքին ընթերցումով:

×

1895 Մայիսին, երիտասարդ մը կը բարձրանար Զուիցերիոյ լեռներն ի վեր: 25 տարեկան էր դեռ, որ սպիտակ բարձունքներու ձիւնին մէջ «Ռուսիոյ բոյրը» շնչել կը կարծէր, ռուսական հողի վրայ ապրելու զգայութիւններ կը փնտռէր, վասնզի կ'այրէր Ռուսիոյ կարօտով:

Լենինն էր:

«Արդի ժամանակներու այս հսկան», ինչպէս Փիանզոլա կը կոչէ զայն, կամաւոր աքսորական, իրականին մէջ՝ նախ իբրեւ հիւանդ, (Թոքերու բորբոքում՝ ըստ իր մէկ ընկերոջ վկայութեան, մարսողական գործարաններու խանգարում՝ ըստ իր խոստովանութեան), յետագային՝ հալածուած յեղափոխական, 1895 Մայիսէն մինչեւ 1917 Ապրիլ՝ ապրած է Զուիցերիոյ մէջ, քանի մը երկար ընդհատումներով միայն հեռացած: Այցելած է Ժընեւ, Լօզան, Պազէլ, Ցիւրիխ: Բնութեան սիրահար՝ յաճախ լեռներու վըրայ կամ լիճերու եզերքը: Կը սիրէ թափառիլ ցուպ ի ձեռին, սունկ հաւաքել թուփերու տա՛կ, հապալասի քաղել անտառներու մէջ, քնանալ բարձունքներու վրայ՝ ձիւնին մտերմութեան հետ եւ ըղբօսնուլ դահուկով ձիւնոտ սարալանջերու վրայ: Ժամանակին մեծագոյն մասը կ'անցընէր մատենադարաններու մէջ՝ կարդալով, նօթեր առնելով, ընդօրինակութիւններ կատարելով: Դասախօսութիւններ եւ ատենախօսութիւններ՝ տարագիր Ռուսերու առջեւ: Մասնակցութիւն համագումարներու՝ երբեմն... անտառներու մէջ, ինչպէս մէկը՝ Պազէլի շրջակայքը, կամ սրահներու մէջ՝ ինչպէս Ցիմմէրվալտ ու Քենթալ, երբեմն Պրիւսէլ ու Լոնտոն:

Յաճախ ընկեր ունենալով եօթը-ինը յեղափոխականներ, ու գրպանի դրամ՝ 160 Ֆրանք ... հաւաքարար, Լենին կը պատրաստուէր ու կը պատրաստէր, բազմութիւնները կը հանէր բազմութիւններու դէմ, մահուան կ'առաջնորդէր մարդկային զանգուածները եւ, ինչպէս կ'ըսեն, կը խաղար մարդոց կեանքին ու մահուան հետ, — մէկ իտէալ ունէր, տապալել ցարերու կայսրութիւնը, խորտակել դրամատէրներու աշխարհակալութիւնը:

Հելուետիոյ լեռներուն վրայ՝ ռուսական ձիւնին «բոյրով» կշտացած, զուիցերական մատենադարաններու մէջ՝ յեղափոխական գաղափարներով տոգորուած այս երիտասարդը ի վերջոյ հասաւ որոշ յաջողութեան, անսահման փառքի եւ յաւերժութեան: Այսօր շատեր զայն կը բարձրացնեն աստուածութեան:

Լենին այդ բարձրութեան հասաւ որքան յեղափոխութեան արիւնոտ թեւերով, նոյնքան արտասահմանեան մատենադարաններուն ներշնչած գաղափարներով: Լենին գործեց Ռուսիոյ մէջ, բայց կազմուեցաւ եւ աճեցաւ Զուիցերիոյ մէջ:

«Լենին Զուիցերիոյ մէջ» հատորը դասագիրք մըն է եւ ուղեցոյց՝ տարագիր երիտասարդներու համար:

Մեզի՛ համար, որ չսորվեցա՛նք երբեք արտասահմանի արժէքը: Ապիկար Հայոց ապիկար առաջնորդներուն համար, անանուն երիտասարդներուն համար, անանուն ղեկավարներուն համար, մեղադրելի եւ դատապարտելի՝ վասնզի նմանեցանք աչքերը կապուած, ականջները խցուած մարդոց, զորս պատմութիւնը կը պտըտցնէ օտար հրապարակներու վրայ, պողոտաներու վրայ, շուկաներու վրայ, առանց մեզի զգալի դարձնելու թէ ո՛ւր կը գտնուինք: Կը ճանչնամ երիտասարդներ, որոնք Փարիզի մէջ կ'ապրին 40 տարիներէ ի վեր՝ բայց դեռ գիտեն թէ կ'ապրին Պոլիս կամ Անատոլու: Կը ճանչնամ մտաւորականներ, որոնք դեռ արթնցած չեն ու չեն գիտեր թէ նոր գաղափարներու հեղեղ մը կը հոսի իրենց ոտքերուն տակ աղեղաձայն, աշխարհասասան:

Ասոնց համար կրնանք ըսել թէ վաղը, երբ կարելի ըլլայ զանոնք փոխադրել ուրիշ աշխարհ մը, անոնք ոչինչ պիտի յիշեն իրենց ներկայ բնակավայրէն: Պախար ճէօր խօսքը կը բացատրէ իրողութիւնը լիուլի: Ուրիշ բացատրութիւն մը պիտի տա՞յ պատմութիւնը, չեմ գիտեր: Իմ ցաւս այն է որ երբ ուրիշներ կուգան Ֆրանսա, Զուիցերիա, Գերմանիա, Անգլիա՝ լեցնելու համար իրենց կուժը, մենք կուգանք պառկիլ այստեղ՝ ինչպէս այն տունկերուն պտուղը, որ կը հասուննայ արեւին տակ, ջուրի կուժ դառնալու միակ ցանկութեամբ:

Մորիս Փիանզոլա պատմութիւն կը գրէ՝ վկայելու համար թէ Լենին ապրած է Զուիցերիոյ մէջ՝ աճելով ու զարգանալով մատենադարաններու մէջ, մտնելու համար յաւիտենականութեան մէջ: Վաղը պիտի գրուի մեր պատմութիւնն ալ, այս երկիրներուն մէջ բնակութեան իբրեւ ապացոյց ներկայացնելով եկեղեցիներ, որոնք պիտի ծախուին իբրեւ մթերանոց, եւ մեր կղբանեան իբրեւ ապացոյց ներկայացնելով անսահման ապիկարութիւն մը ժամանակին հետ չկարենալ քալելու, չնորոգուելու, բան չսորվելու տարագրութենէն:

Լենին արտասահմանի մէջ, — վկաներ շա՛տ:

Հայերը արտասահմանի՞ մէջ, — այդ անունով ժողովուրդ չէ անցած այս երկիրներէն: Ափսո՛ս քարաստանի վրայ հայրենիք կերտած, ապառաժներու վրայ իր անունը արձանագրած, պատմութեան դիւանները իր դիւցազներգութեամբ լեցուցած ժողովուրդի մը, որու Մնացորդացը «ալէլուիա» միայն երգեց, «տէր ողորմեա» միայն երգեց, նոր բան չսորվեցաւ, նոր բան մը չերգեց:

Լենին յեղափոխութիւն սերտեց, յեղափոխութիւն պատրաստեց Զուիցերիոյ մէջ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (165)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Իսկ Ֆրանսին Պօրօն, կիսովին մարած, հազիւ ժամանակ գտաւ ինքզինքը բազմոցի մը վրայ նետելու:

Ասոր վրայ, պարոն Շանթօսէ, Թօմպուլիկի պահուըտած սենեակին կողմը խոյացաւ:

Հաւու զողը, պաղ քրտինքներու մէջ, եղած տեղը կծկտած, այս եղերական տեսարանին վերջանալուն կը սպասէր եւ կը զգար թէ արդարութեան ձեռքը ստիճանաբար իր օձիքին մօտեցած էր...:

Արքունիքին ծերունի հացկատակը իր բոլոր ուժը նորէն գտած ըլլալով այս անգամ, վեր վերցուց դրան վարագոյրը եւ գոչեց.

— Դո՛ւն ալ հոս եկուր նայիմ:

Եւ տեսնելով որ անզգամ գողը կը վարանէր, անոր թեւէն բռնելով դահլիճին մէջտեղը բերաւ եւ եղբօրը դէմը կեցուց զայն...:

Մեռելային լռութեան մը մէջ, Վիտօք ձեռքը Թօմպուլիկի ուսին դնելով գոռաց.

— Պարոն դուքս, այս մարդը ոստիկանութեան կը պատկանի...:

Ասա, մինչ Ռօշ-Պէրնար մարքիզը ակռաները սեղմած, չորս կողմէն բիրերով խոցոտուած վայրենի գազանի մը պէս կը դողդղար եւ փախչելու ելք մը կը փնտըռէր, Վիտօք անոր մօտենալով գոչեց.

— Տակաւին պիտի ուրանա՞ս, թըշուառակա՛ն, պիտի ուրանա՞ս որ բռնած մարդս քու մեղսակիցդ է:

Արիսթօ այս ամբաստանութեան տակէն ինքզինքը անմեղ դուրս հանելու համար պատէ պատ խօսք մը փնտռեց եւ գտնելով ըսաւ.

— Այս մարդը եկաւ ինծի ըսաւ որ ինքը Օպէն Տէրմօնն է եւ ինծի յանձնուեցաւ, առոր մէջ ես ի՞նչ յանցանք ունիմ, ես ինչէ՞ն գիտնայի սակէ...: Միջնորդութիւն մը ընելով միթէ ես անոր մեղսակի՞ցը եղած կ'ըլլամ:

— Ապրի՛ս, վարդապետ, աստ՞նկ կ'ընեն... իրաւ քեզի չվայլեցուցի, գոչեց Թօմպուլիկ հեգնական այլ միանգամայն վճռական եղանակով մը: Ինծի աստ՞նկ պիտի պաշտպանէիր...: Զէ՛, վարդապետ, չեղա՛ւ...: Ես մինակս ծակը թըխմուելու վարժուած չեմ, եթէ հետս դաս դէչ չես ըներ...: Դուն ուր, ես ալ հոն: Մէկէն ի մէկ աստնկ իր տէրացուն բերան տալը իրաւ որ քեզի պէս վարդապետի մը չէի վայլեցներ:

Թօմպուլիկ այս ըսելէ ետք, բռունցքը իր վարպետին քիթին տակը դնելով, շըրթունքները փրփրած աւելցուց.

— Գիտե՞ս, վարդապետ, միտքդ կուգա՞յ Գաբրիէլ Հրեշտակապետին խանութին մէջը Աւետարանները երեսի վրայ ձգելդ, չէ՛, պիտի չձգեմ որ անգամ մըն ալ աստնկ բան ընես... ես ուր, դուն ալ հոն...: Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, իրաւ խօսքին ըսելիք չունիմ, ինչպէս որ ես իմ Թօմպուլիկ ըլլալս գիտեմ, քու Արիսթօն ըլլալդ ալ անանկ գիտեմ...: Իրաւ, վարդապետ, քեզի այնքան կը սիրեմ, որ, սիրտս պատառ պատառ պիտի ըլլայ եթէ քեզմէ զատուիմ... գիտե՛մ, դուն ալ զիս կը սիրես եւ պիտի չուզես ինծմէ զատուիլ, ատոր համար ձայն ձուն չհանած սանկ խելօքիկ մը առջեւս ինկիր ու ճամբայ ցուցուր նայիմ ինծի: Վարդապետ ըսածդ առջեւէն կը քալէ...:

— Պարոն դուքս, ամէն բան աչքովնիդ տեսաք եւ ականջովնիդ լսեցիք ահա, թոյլ տուէք ուրեմն որ սա անզգամները ձերբակալեմ...:

Վիտօք այս ըսելով պատուհանի մը մօտեցաւ, բացաւ զայն եւ սուլիչ մը հանելով գրպանէն, սուլեց: Ցետոյ, ետ վերադարձած մէջտեղին Թօմպուլիկին քովէն անցնելով, ականջն ի վար փսփսաց.

— Իրաւը խօսելուդ համար ներեցի քեզի, կեանքդ քեզի կը շնորհեմ, շո՛ւտ փախիր եւ նայէ որ անգամ մըն ալ այդ աւազակախումբին մէջ չմտնես: Զանա՛ որ մարդ ըլլաս եւ ճակտիդ քրտինքովը ճարես ապրուստդ:

Հայրը իր զաւակը կը փրկէր...:

Թօմպուլիկ այս խօսքը լսելուն պէս՝ վազքի մը պէս դուրս խոյացաւ:

Արիսթօ առաջ անցնելով անոր ճամբան կտրել փորձեց... բայց Վիտօք անոր օձիքէն բռնեց եւ մէկդի քաշելով ցած ձայնով ըսաւ.

— Անզգա՛մ, քեզի չէ՞ր ըսած որ երկու զաւակներս ալ պիտի խլեմ քու ձեռքէդ:

— Հա՛, հա, փախչողին ետեւէն վազէ, ետեւէ՛ն վազէ որ ձեռքէ չհանես, պատասխանեց Արիսթօ աչքին պոչովը Թօմպուլիկին փախած կողմը ցոյց տալով:

— Հոդ մի՛ ըներ, չուտով պիտի գըտնեմ եւ ճամբու բերելով բարի մարդ մը պիտի ընեմ զայն, յայտարարեց Վիտօք:

Արիսթօ պիտի պատասխանէր, բայց Վիտօքի ոստիկանները դահլիճէն ներս մտնելով կեցծ Ռօշ-Պէրնար մարքիզը եւ իր քոյրը շրջապատեցին եւ դուրս հանեցին:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ»

Գրեց Զ. ՕՐԲՈՒՆԻ

ԽՄԲ.— Մեր աշխատակիցը իր այս գրախօսականը գրի առած է իբրեւ նամակ, վերլուծումը տալով դիմյանդիմման ձեւով:

Սիրելի Օրբունի,— Ֆրանսական Միջերկրականի ափերը, բայց բաւական վեր, առնուազն մէկ ժամ պիտի քալես վեր, հանդա՛րտ, սակայն առանց կանգ առնելու, ծովահայեաց բարձունքին վրայ, ուրկէ անդին պուրակներու խորհուրդը կը մայցի բրգաձեւ բլուրներն ի վեր, չա՛տ կանուխ, առաւօտեան լուռ անդորրին մէջ, գեղջկական կանանչ ու կլոր սեղանին առջին, չըրայի եմ նստած դէմդ, համեստափայլ ձիթենիին եւ նալենի թզենիին եղբայրական հովանիին տակ:

Զյամենա՛նք միջավայրի սա յարդարումին վրայ: Վանդի, թէպէտ դադրած է, տակայ յամքած առուակին մէջ, անընդհատ աղբրանքի միալար յանկերգը, որով ծարաւի գորտերը «Ջո՛ւր, ջո՛ւր, կաթիլ մը ջո՛ւր» կը հայցեն գիշերն ի բուն, եւ լաւ է, նոյնպէս, դրացի խտացի որմնադրին չան կաղկանձիւնը, բայց, շուտով, արեւին առաջին ճառագայթներուն ջերմութեան հետ, վիլլա Մաննիկին շուրջ բոլորը, ճպուռները պիտի ալոցեն մթնոլորտը, իրենց ծանօթ եղանակով, միօրինակ եւ անդադար, մըղեալ, անշուշտ, շնորհիւ իրենց բարեգործ արուեստին, ժիր ու աղա՛հ մրջիւններուն ծանր աշխատանքը ամոքելու գիտակցութեամբ:

Գարնա՛ն ստացեր էի շքեղ հատորդ, 1966ի հրատարակութիւն,— Պատմուածքներ: Ու հազճեպ նախաճաշակումէ մը ետք, զայն զետեղեր էի ամառնային արձակուրդի պայուսակիս մէջ, վերապահելով, այսպէս, անոր լուրջ ու անկաշկանդ ընթերցումը՝ օգոստոսեան պարտ օրերուս:

Չըսեմ նախապաշարուած, որովհետեւ այդ բառը բացասական կամ նուաստացուցիչ առում մը ենթադրել կուտայ, ըստ իս, այլ ճշդեմ թէ կանխահամոզուած էի արուեստի գործի մը յաջողութեան: Ու արդարեւ, ինչպէս սովորաբար, այս անգամ եւս, վաւերական գրագէտին անհերքելի տաղանդը յուսախաբ չըրաւ հաւատաւոր գրասէրը:

Երէկ գոցեցի գիրքդ: Անով ապրեցայ, համարտապէս, գրական վայելքի քաղցր պահեր: Բանաստեղծը կը բարախէ արուեստագէտ արձակագրին բազմաթիւ էջերուն մէջ: Իսկ բնութիւնը նկարագրող եւ հարազատ միջավայրեր ստեղծագործող նկարիչը՝ յաճախակի ներկայութիւն մը կ'ապահովէ, ուշագրաւ գեղանկարներով:

Ոչինչ ունին ցնցող, հետաքրքրաշարժ, քաշող տանող՝ պատմութիւններդ, պա՛րզ նիւթերդ: Բայց արտասովոր են պատմուածքներդ: Ըսել կ'ուզեմ թէ հասարակ կամ սովորական չէ պատմելու ձեւդ: Ոչ թէ նիւթը, այլ զայն տալու եղանակն է որ կը չարչարէ գրիչդ:

Ու այդ գրչին գերագանց մտահոգութիւնն է՝ խորասուզուիլ հոգիներուն մէջ, իջնել անոնց յատակը, քրքրել, բզիկ-բզիկ ընել հոգեվիճակներ, առանց կնճիռներուն հետ բախում ունենալ եւ անվեհեր սեղերիլ բարդոյթներու լաբիւրինթոսին մէջ: Ու քանի կ'երկարաձգուին, կը տարածուին եւ կ'ընդլայնին այդ հետախուզութիւնները, նոյնքան կը հրճուի, կը գոհանայ եւ կը լիանայ հետեւորդդ:

Առաջին պատմուածքին հերոսուհին, Գոհարիկ, երանելի անցեալի մը աճիւններէն վերածնած, արմատախիլ՝ ինկած արեւմուտքի պողոտաներուն վրայ, վատասերած, «ծերացած Եւրոպան» կը խարազանէ: Բայց ո՞վ է խարազանողը իրականութեան մէջ: Հայութի՞ւնը թէ ծերացած Եւրոպան: Օ՜, հայկական ողբերգութիւն:

Էջեր, էջե՛ր անդին, յանկարծ սա սլաքը կ'արձակես. «Փարիզի մէջ մենք մեզի յաջորդող սերունդ չունինք ...»: Ուրկէ՛ ուր: Անտարակոյս, շատեր այնպէս անդրադարձած են միեւնոյն իրողութեան եւ ակամայ ընդգծած՝ անողոք հաստատումը, բայց, այդպէս, անակնկալօրէն, նետահար ըլլալ եւ տեղն ու տեղը դամուիլ՝ սրտամորմոք ճշմարտութեան տխրատըխուր յիշեցումով ...: Ապշահար, նայուածքը պաղած եւ պահ մը, երկա՛ր պահ մը մեկուսի՝ ընթերցողը կը մոռնայ գիրքը: Կը մոռնայ եւ կը կորսնցնէ, նոյնիսկ, զմայլելի Ֆրիտադ, այդ գաղան կինը, այլ սակայն, օ՜ հեղնութիւն, այնքա՛ն համակրելի, այնքա՛ն սիրելի, իրակա՛ն, կենդանի՛: Այո, «Փարիզի մէջ մենք մեզի յաջորդող սերունդ չունինք ...»: Աղէտ հայկական:

Ուրիշ պատմուածք մը, «Մայրը», ականատե՛սը կ'արթնցնէ ընթերցողին մէջ: Արդարեւ, ով հանդիսատես չէ եղած, Փարիզ, արուարձանները կամ այլուր, փողոցներուն մէջ, ազատագրութեան արբեցուցիչ օրերուն, եւ յետոյ, խելագար ամբոխին պոռչտուքներուն, բացագանչութիւններուն, քրքիջներուն եւ դաժան նայուածքներուն տակ, խուզուած, լերկ գանկերու պժգալի ցուցահանդէսին, հէք աղջիկներու, խեղճ կիներու անասնական քաշկռտուքին: Ոլակորոյս գանգուածին կուրացած վրէժխնդրութիւնը փնտռե՞ց, գտա՞ւ եւ պատժե՞ց փարթամ թաղերու ազնուամեծար տիկինները: Ո՛հ, որքան կ'անբանանայ մա՛րդ կոչուած արարածը: Իրաւամբ կը գրես. «ամէն ինչ լլրճուած էր, մարդիկ եւ բնութիւնը»:

Գիրքդ անուանած ես «Պատմուածքներ» որ, ի հարկէ, կը յատկանշէ սեռը, բայց չի բնորոշեր բովանդակութիւնը, չի յայտնաբերեր երկին մայր գաղափարը, չ'արտայայտեր եւ չընդգծեր անոր տիրական իմաստը: Ահա թէ ի՞նչպէս պիտի ներկայացնէի գործդ:

Նախ եւ առաջ, հատորէն դուրս պիտի ձգէի երկու պատմուածքներ,— «Խենթը բաւ, խելօքը հաւատաց» եւ «Յուղարկաւորութիւն մը», որոնք, ըստ իս, հաշտ չեն երթար մնացեալ ամբողջական միութեան եւ ներդաշնակութեան հետ: Իսկ «Ինչո՞ւ սպաննեցի Փրաու Ֆրիտան» գրուածքը պիտի զետեղէի անջատաբար, իբր յաւելուած, առ ի լուսաբանութիւն, գրքին վերջը: Կողքին վրայ պիտի դնէի «Ի խորոց սրտի» ընդհանուր խորագիրը, զոր գործածած ես երկրորդ մասին համար: Կը կարծեմ թէ այդ անունը հարազատօրէն կը համապատասխանէ բովանդակութեան:

Գիրքը պիտի բաժնէի երկու որոշ մասերու, որոնց Ա.ը պիտի կոչէի «Լքուած սէրեր» կամ «Խորտակուած սէրեր» եւ կամ «Անվաղորդայն սէրեր», պարփակելու համար «Գոհարիկ»ը եւ «Մարդը՝ որ անցեալ չունէր», իսկ Բ. մասը պիտի անուանէի, առանց վարանելու, «Հաշուեյարդար»,— Արդար հատուցումը, ո՞վ գիտէ, այն բոլոր աներեւակայելի ոճիրներուն՝ որոնք գործուեցան կամայ, ակամայ, պարտադրաբար, կուրաբար, գիտակցաբար, անգիտակցաբար, յանուն ազգային գերակայութեան, ցեղային մոլեռանդութեան, ընտրեալ վարդապետութեան, տասնամեակ մը ամբողջ,— ժամանակակից ընդհանուր պատմութեան անմոռանալի, անջնջելի մէկ պահը, եւ սակայն, դարաշրջաններու համարժէք:

«Հաշուեյարդար»ը պիտի գրկէր հաւասարապէս ուժեղ ինը պատմուածքներ, գրուած՝ ոչ թէ ատելութեան, թշնամութեան, վրէժխնդրութեան սովական եւ բացարձակ զգացումներով, այլ մանաւանդ՝ մարդկայնօրէն, եղբայրաբար, հանդուրժողութեամբ, ներողամտութեամբ, կարեկցութեամբ, մոռնալու եւ հրաժարելու տրամադրութեամբ ...:

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆՈՐ «ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ»

Փարիզ ապահովաբար գիւղակ մըն էր երբ փիւնիկեցի ծովագնացներ հիմնեցին Մասիլիան, Ֆրանսայի հարաւի ծովափը, Ք. Ա. վեցերորդ դարուն: Այնքան զօրաւոր էին Մասիլիացիները եւ հզօր՝ անոնց հիմնած ամրութիւնները, որ Կեսար հարկադրուեցաւ երկար պաշարումէ մը ետք միայն գրաւել քաղաքը Ք. Ա. 49ին: Ցետագային հռոմէականացած, հուսկ ուրեմըն դարերու ընթացքին թաղուած Մարսէյլի նաւահանգիստի շրջագիծին մէջ, Մասիլիոյ ամրոցները յայտնաբերուեցան

այս ամառ, երբ բանուորներ, երեք մեծ շէնքերու հիմերը զետեղելու եւ ընդերկրեայ ընդարձակ կարաժ մը հաստատելու համար, սկսան հողային աշխատանք կատարել քաղաքին սակարանի շրջագիծին մէջ:

Այս յայտնութիւնը պատճառ դարձաւ, որ տարակարծութիւններ եւ վէճեր ծագին քաղաքապետութեան եւ հնախոյզներու միջեւ:

Մէկ կողմ կեցած էր քաղաքապետը՝ Կ. Տըֆֆէր, որ կ'ուզէր շարունակել աշխատանքները եւ իրագործել շինութիւնները, որոնք մաս կը կազմեն «Սակարանի ծրագրին»: Միւս կողմ կը գտնուէր հնախոյզներու խումբը՝ գլխաւորութեամբ հնագէտ եւ փրոֆէսէօր Մորիս Էօզէնայի, որ անօրէնն է Փրովանսի եւ Քորսիկայի հնութեանց պահպանման կոմիտէի եւ ներկայացուցիչը մշակոյթի նախարար Անտրէ Մալրոյի:

Ցառաջ տարուող աշխատանքները երեւան հանեցին նոր ամրոցներու հիմեր եւ, ինչ որ կարեւոր է կրկնապէս, ցոյց տուին թէ կը պատկանին հռոմէականին նախորդած յունական դարաշրջանին:

Մայիսի վերջերը հնագէտները ստացան Մալրոյի հովանաւորութիւնը, սակայն, Մարսէյլի քաղաքապետը՝ Կասթոն Տըֆֆէր, մերժեց հրաժարիլ ծրագրէն այն առարկութեամբ, թէ միլիոնաւոր տոլարներու վնաս եւ 2000 բանուորներու ալ անգործութեան դատապարտելու վտանգ մը կը գոյանայ: Առաջարկեց հնութիւնները «փոխադրել ուրիշ վայր»: Հնագէտները մերժեցին:

Սկսաւ նամակագրական փոխանակութիւնը Մալրոյի եւ Տըֆֆէրի միջեւ: Վերջապէս, Օգոստոսին, Մալրօ հրահանգեց դադրեցնել աշխատանքները ամսուան մը համար: Հնախոյզները շարունակեցին իրենց աշխատանքը եւ յայտնաբերեցին ներքին պատեր, աշտարակներու եւ այլ շինութիւններու մնացորդներ, ճամբայ մը, ինչպէս նաեւ հռոմէական բաղնիքներու գնդակներ, խեցեղէն անօթներու կտորներ եւ շէնքերու պատեր, որոնք կը կրեն յունական փակագրութիւններ: Այս յայտնաբերումներու մասին հնագէտներէն մէկը ըսաւ. «Մինչեւ Սիրաքիւս պէտք է երթալ ասոնց նման բաներ գտնելու համար»:

Անցեալ շաբաթ, երբ լրացաւ հնագէտներուն շնորհուած մէկ ամսուան հետախուզութեան ժամանակամիջոցը, հնախոյզները վստահ էին, թէ 18 ամսուան նոր ժամանակամիջոց մը եւս պիտի շնորհուի իրենց մշակոյթի նախարարին կողմէ:

Քաղաքապետը, իր կարգին, նկատի առնելով նոր յայտնաբերումներուն ստեղծելիք հետաքրքրութիւնը զբօսաշրջիկներուն համար, այժմ կը թուի թէ կ'ուզէ զիջում կատարել:

Տրամադրութիւն յայտնած է բանակցելու:

Թ. Ա. Թ.

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

ԳԼՈՒԽ Ա. — ՊԱՐՈՆ ՄԻՐԻԷԼ

Պարոն Շարլը Ֆրանսուա Պիէնվընիւ Միրիէլ 1815ին Տ...ի վիճակին եպիսկոպոսն էր: Գրեթէ եօթանասունեւհինգ տարեկան ծերունի մըն էր եւ 1806էն ի վեր Տ...ի առաջնորդական գահը կը բազմէր: Հոս հարկ կը համարինք նշանակել այն ամէն տարաձայնութիւնները եւ զրոյցները որոնք հասարակութեան մէջ կը հրջէին Միրիէլի վրայ, երբ ան իր վիճակը եկած էր: Այս պարագան թէեւ ամենեւին յարաբերութիւն չունի մեր գրելիք բուն պատմութեան հետ, բայց դէթ ամէն բան ճշդապէս պատմած ըլլալու համար կը յիշատակենք: Մարդուս գործերը անոր կեանքին, մանաւանդ ճակատագրին մէջ ինչ կարեւորութիւն որ կ'առնեն, շատ անգամ միեւնոյն կարեւորութիւնը կ'առնէ նաեւ ինչ որ անոր վրայ կ'ըսուի, սուտ կամ իրաւ:

Պ. Միրիէլ Էքսի խորհրդարանին ատենակալներէն մէկուն տղան էր. ըսել է թէ դատաւորական տոհմի ազնուական մըն էր: Կ'ըսուէր թէ հայրը զինքը իր պաշտօնը ժառանգելու սահմանելով, խորհրդարանի վերաբերող ընտանիքներու մէջ բաւական ընդհանրացած սովորութեան մը համեմատ 18 կամ քսան տարեկան հասակին մէջ ամուսնացուցած էր: Շարլը Միրիէլ, առանց նկատելու իր ամուսնական վիճակը, ուրիշ յարաբերութիւններ ալ ունեցած էր, եւ այս պատճառաւ շատերուն խօսակցութեան նիւթ եղած էր: Անձամբ թէեւ բաւական կարճահասակ, այլ ձեւաւոր, վայելուչ, շնորհալի եւ խելացի մարդ մըն էր. իր կենաց առաջին մասը բոլորովին աշխարհային իրերով եւ սիրահարական յարաբերութիւններով անցուցած էր: Յեղափոխութիւնը վրայ հասաւ, դէպքերը արագօրէն յաջորդեցին իրարու, խորհրդարանի վերաբերող ընտանիքները ոմանք սպաննուելով եւ ոմանք ալ արտաքսուելով, հալածուելով ցրուեցան: Շարլը Միրիէլ յեղափոխութեան սկսած միջոցին դէպի Իտալիա գաղթեց: Կինը հոն մեռաւ կուրծքի հիւանդութեամբ, որուն ենթարկուած էր երկար ժամանակէ ի վեր: Բնաւ զաւակ չունէին: Անկից ետք Պ. Միրիէլի ճակատագիրը ի՞նչ փոփոխութիւններ կրեց արդեօք: Գաղղիական հին ընկերութեան կործանումը, նոյնիսկ իր գերդաստանին անկումը, նաեւ 93ի ողբերգային տեսարանները, որոնք հեռուէն սարսափի երեւակայական մեծութեամբ զուգէ աւելի ահարկու կ'երեւային փախստականներու, միթէ աշխարհէն հրաժարելու եւ առանձնանալու գաղափարնե՞ր ներշնչեցին անոր: Կամ թէ՝ իր կեանքը զբաղող մտային թարթափումներուն եւ զբօսանքներուն միայն միջեւ, յանկարծ ընդունեցա՞ւ արդեօք այն խորհրդաւոր եւ սոսկալի հարուածներէն մին, որոնք երբեմն սիրտը վիրաւորելով կը տապալեն այն մարդը զոր հանրական աղէտները չէն կրնար դղրդել երբ անոր կեանքը եւ հարստութիւնը կը խորտակեն: Այս հարցումներուն ոչ ոք կրնար հաստատական պատասխան մը տալ. ամէնուն գիտցածը սա էր միայն թէ ան երբ Իտալիայէն վերադարձաւ, քահանայ եղած էր:

1804ին Պ. Միրիէլ Պրինեոլի ժողովրդապետն էր: Արդէն ծերացած էր եւ բոլորովին առանձնութեան մէջ կ'անցընէր իր օրերը: Նափոլէոնի թագադրութեան ժամանակ Փարիզ եկաւ իր թեմին վերաբերող պզտիկ գործի մը համար, որուն ինչ ըլլալը լաւ չենք գիտեր: Իր ժողովուրդին խնդիրը կատարելու համար այլ եւ այլ զօրաւոր անձերէ զատ նաեւ կարդինալ Ֆէշի պաշտպանութիւնը հայցեց: Օր մը կայսրը իր հօրեղբօրը այցելութիւն մը ընելու եկաւ, եւ արժանապատիւ ժողովրդապետը նախասենեակին մէջ սպասած ատեն Նորին Վեհափառութիւնը անոր առջեւէն անցաւ: Նափոլէոն տեսնելով որ այս ծերունին մասնաւոր հետաքրքրութեամբ իրեն կը նայէր, դարձաւ եւ խիստ կերպով մը ըսաւ.

— Ո՞վ է ինծի նայող այս միամիտ մարդը:

— Վեհափառ Տէր, ըսաւ Պ. Միրիէլ, դուք միամիտ մարդու մը կը նայիք, ես ալ մեծ մարդու մը: Մեր երկուքին համար ալ կրնայ օգտակար ըլլալ այսպիսի նայուածք մը:

Կայսրը նոյն իրիկունը այս ժողովրդապետին անունը հարցուց կարդինալին, եւ ժամանակէ մը ետք Պ. Միրիէլ զարմանքով լսեց թէ Տ...ի առաջնորդ կարգուած էր ինք:

Սակայն Պ. Միրիէլի կեանքին առաջին մասին նկատմամբ պատմուած բաներուն ո՞րը ճշմարիտ էր: Ոչ ոք գիտէր: Յեղափոխութենէն առաջ Միրիէլի ընտանիքը հազիւ թէ քանի մը ընտանիքէ ճանչցուած էր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(1 – Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած հետեւեալ նուէրները ։ Օրդ. Տիկին Վ. Փիլիկեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ, Պ. Պ. Ժ. Նախալեանէ քսան եւ Ս. Փիլիկեանէ 10 ֆր. եկեղեցիին ։

Օրդ. Արամ Պարիքեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկի Պ. Պ. Պէտպէռ Սարգիսեան Գըէմանէ 50, Պարիկեանէ յիսուն, Պէտպէռ Սարգիսեան Կարպիսէ քսան, Պապաճլըեան Յ. 10, Տէլիպօյաճեան Կարպիսէ տասը, եկեղեցւոյ պայծառութեան, Փալամուտեանէ տասը ծերանոցին, Սամուէլեանէ քսան Առաջնորդարանին ։

Օրդ. Թադէոս Ջարդալաթճեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղիկի, Հ. Գաբրիէլեանէ յիսուն, Յ. Փափազեանէ տասը եկեղեցիին եւ եկեղեցւոյ դպրոցին ։ Փարիզաբնակ Տէր եւ Տիկին Յակոբեանէ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Ա. Մինասեանէ հարիւր եւ Հէլվաճեան-Գոնտուռաճեան ընտանիքներէն հարիւր Մոնմորանսիին ծերանոցին ։

Կը խնդրուի աւանդ գումարները ստանալ եկեղեցւոյ քարտուղարութենէն ։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքները պիտի վերաբացուին այս Հինգշաբթի 21 Սեպտեմբերէն սկսեալ ։

ՇԱՒԻԼ. — Մատուռի սրահը ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ. — Եկեղեցւոյ յարակից սրահը ։

ՊՈՒԱ - ՔՈԼՈՄԲ. — 4 Րիւ Մարի Լօշ, (Պուա - Քոլոմպ) ։

ՊԱՆԵԽՕ - ՔԱՇԱՆ. — 43 Րիւ Մատամ Քիւրի, Պանեէօ ։

ԺԱՆԹԻՅԻ. — 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ, դպրոցի սրահին մէջ ։

Կեդրոն եկեղեցւոյ, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ ։

Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները, որ իրենց զաւակները առաջնորդեն նշանակուած վայրերը ։

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի Կրթ. Մարմինը կը յայտնէ թէ դպրոցը կը բացուի Սեպտ. 21ին, Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 9ին ։

Կ'ընդունուին վեց տարեկանէն վեր բոլոր հայ մանուկները ։

Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ ։

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վալանսի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցի խնամակալ մարմինը կը յայտարարէ 1967 - 68 ուսումնական տարեշրջանի բացումը, Սեպտ. 21ին Հինգշաբթի առաւօտ դպրոցի սովորական սրահը ։ Հին եւ նոր աշակերտները արձանագրուելու կը հրաւիրուին այդ օրը ուր սիրով պիտի ընդունուին Նարեկ քահանայ Վարդանեանի կողմէ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ ։

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967 - 1968 տարեշրջանին

Կ'ընդունուին ուսումնասէր ու բարեկիրթ պատանիներ, 11 տարեկան հասակէն սկսեալ, Երկրորդական վարժարանի ռեւէ դասարանի աշակերտ, եւ շրջանաւարտներ. պայմանաւ ունենան իրենց տարիքին համապատասխան դասարանի նիշերուն միջինը, եւ մանաւանդ ընդունակ ըլլան ու փափաքին նուիրուիլ եկեղեցական ասպարէզի, Հայ Եկեղեցւոյ ծառայութեան մէջ ։

Արձանագրուելու համար դիմել Տեսչութեան ։

3, Av. de Grandchmp

78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հայաստանի Պետ. երգի-պարի եւ պետ. պարի անսամպլներու 30 արուեստագէտներէ բաղկացած խումբ մը առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայանայ Ֆրանսահայ գաղութին ։

Խումբին մաս կը կազմեն հայ երգի փայլուն աստղ՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՏԱԼԵԱՆ

ԵՒ

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Ինչպէս եւ երգի - պարի անսամպլի մենակատարուհիներ՝

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՂԻԿ ՔԱՄԱԼԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ, ԵՕԹԸ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՎ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան. —

ՎԱԼԱՆՍ. — 20 Սեպտ. Չորեքշաբթի, ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹԻ մէջ, ժամը 21ին

ԼԻՈՆ. — 21 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի, ՍԱԼ ՌԱՄՕԻ մէջ (Րիւ տը լա Մարթինիէր), ժամը 21ին ։

ՆԻՍ. — 22 Սեպտեմբեր, Ուրբաթ երեկո, (Թէատր տիւ Քազինօ Մինիսիփալ) (Փլաս Մասենա) ։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, 24 ՍԵՊՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Salle Pleyel

Տոմսերը կը ծախուին ծանօթ վայրեր. — Գին՝ 15, 10, 7 եւ 5 փրանք ։

Ուշադրութի՛ւն. — Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենայ միայն մէ՛կ ներկայացում ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

AGENCE DE VOYAGES

Սեփականատէր կ'ուզէ, անմիջապէս ազատ, հայ օրիորդ մը ։ Սթենօ-Տաքթիլօ ։ Անգլերէն գիտնալը անհրաժեշտ է, փափաքելի է որ Թուրքերէն գիտնայ ։

Ներկայանալ, 19 - 22 տարեկան ։ Հեռաձայնել ժամադրուելու համար

M. BACCI — RIC. 08-33

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երեք զաւակ ունեցող ընտանիք մը, սպասուհի մը կը փնտռէ, նախընտրաբար երիտասարդ, բնակութիւն եւ ճաշ եւ վարձատրութիւն ։ Կիրակին ազատ ։

Դիմել՝ Գույումճեան, 7, Րիւ Տիէօ ։ Փարիզ 10րդ ։ Նախապէս ժամադրուիլ հեռաձայնելով՝ 208 - 71 - 79, ճաշի ժամերուն ։

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՅԻ ԱՐՁԱՐՁՈՒՄ

« Հայաստանի Սուր » ընկերակցութիւնը հրաւիրուած է Անծանօթ Զինուորին Բոցը արծարծելու, այս Երկուշաբթի ժամը ճիշդ 18ին ։

Հաւաքուիլ ճիշդ ժամուն Էթուալի Թէդ Փլէնի վրայ, սովորական մուտքին ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

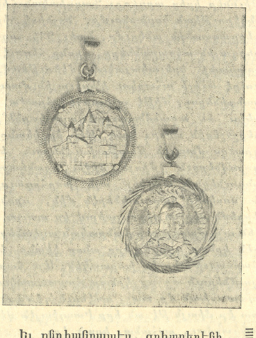
Երեւանէն Տիկին Պուրսալեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր աղջիկը՝ Սվաճեան Եղիսաբէթ էզակիլ Գայսերեան (Սարգիսի աղջիկը) Էֆքերեցի (Կեսարիա) ։ Կը կարծուի թէ Հարաւային Ամերիկա գացած է իր չորս զաւակներով ։

Կը խնդրուի տեղեկացնել Տիկին Ա. Պուրսալեանի, Նոր - Առէշ 20, Տուփիկ Թիւ 42, Երեւան, Հայաստան (Խորհ. Միութիւն) ։ Պուէնոս Այրէսի «Արմէնիա»յէն կը խնդրուի արտատպել ։

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ - ՏՈՄՍԱԿ - ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ - ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ »Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ ։ ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան ։

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI 19 Septembre 1967

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,30
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11014 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.014

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱՐԱՏԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՐԱՐԱ

(ճակատամարտի 49րդ տարեդարձը)

Բախտորոշ տարիներ եղան 1914 – 1918 : Ու մինչ 1915ն ու յաջորդող տարիները ամէնէն սեւ թուականը պիտի կազմէին հայ ազգի տարեգրութեանց մէջ, 1918ը փառապանծ դիւցազներգութիւններ պիտի արձանագրէր Արարատէն մինչեւ Արարա :

Մայիսին Արարատեան դաշտին վրայ օրհասական կռիւներ պիտի մղէր հայ ժողովուրդը, որ մահուան դուռն էր հասած, ու պատմական ճակատամարտներու շնորհիւ ծունկի պիտի բերէր իր դարաւոր դահիճը, անոր պարտադրելով Հայաստանի անկախութիւնը :

Մեր պատմական հողերու մէկ մասին վրայ՝ Անդրկովկասի մէջ կը ստեղծուէր Հայաստանի Հանրապետութիւնը, որ հետզհետէ իր սահմանները ընդլայնելով ձեռք պիտի երկարէր Թրքական լուծին ներքեւ մնացած միւս մասին, մինչեւ Կիլիկիա : Այդպէս կ'երազէինք «ծովէ ծով»ը :

Կիլիկիան ազատագրելու եւ զայն Ֆրանսայի հովանիին տակ հայկական ինքնավար «օջախ»ի մը վերածելու գաղափարն էր, որ Սուէզի ու Նեղոսի ափերէն մինչեւ Ատլանտեանի ու Խաղաղականի եզերքները խանդավառութեան ալիքներ բարձրացուց ազատատենչ հայ երիտասարդներու հոգիին մէջ :

Մեծ Եղեռնի զոհ իրենց հարազատներու վրէժով զրահուած հայ կամաւորներ հազարներով փութացին Կիպրոս կազմելու համար Արեւելեան Լեգէոնը, որ սահմանուած էր ճակատելու Թրքական բանակին դէմ Պաղեստինի մարզին մէջ :

Ցանկալի Կիլիկիոյ ծանօթ երգը իրենց շրթներուն վրայ՝ հայ զինուորները կը մարզուէին Ֆրանսացի սպաներու ղեկավարութեան տակ, սպասելով այն երջանիկ օրուան, երբ առիթ պիտի տրուէր իրենց ռազմադաշտ մեկնելու եւ Թուրքին դէմ կռուելու :

Այդ առիթը ներկայացաւ 1918 Սեպտեմբերին :

Զօրավար Ալէնպի 1918 Սեպտեմբեր 18–ին 19 լուսնալիք գիշերը Պաղեստինի ճակատին վրայ ընդհանուր յարձակողականի հրամանը կուտար :

Արեւելեան Լեգէոնի հայ կամաւորները անմիջապէս գրոհ կուտան դէպի Արարայի ամրացեալ բարձունքը, այդ անառիկ բերդը, զոր կը պաշտպանէին գերման թնդանօթաձիգներն ու Թրքական հետեւակազօրքը :

Հերոսաբար կը կռուին մեր կտրիճները եւ փախուստի կը մատնեն թշնամին, դաշնակիցներու բանակին առջեւ բանալով Նապլուսի եւ Հայֆայի ճամբան :

Կորուած էր նահանջի գիծը Թուրքերուն, որոնք տասնեակ հազարներով գերի ինկան Անգլիացիներու ձեռքը :

Թրքական 7րդ բանակի հրամանատար Մուսթաֆա Քեմալ Նապլուսէն գիշերանց ծպտուած փախաւ :

Ելտըրըմ Օրտուսուն՝ Լիման Ֆոն Զանտէրսի հրամանատարութեան տակ՝ 24 ժամ իսկ չկրցաւ դիմադրել : Ջարդուխուրդ ջախջախուեցաւ :

Ալէնպիի «եգիպտական արշաւարանքը», որուն մէջ մեծամասնութիւն կը կազմէին հնդիկ, աւստրալիացի եւ Նոր Զելանտացի (Անզաք) զինուորներ, անարգել յառաջացան դէպի Դամասկոս ու Հալէպ :

Հայկական Լեգէոնը կը տենչէր իրականացումը իր երազին : Լիբանանի ու Սուրիոյ ճամբով յաղթական մուտք կը գործէր Կիլիկիա, ուր կարճ ժամանակի մէջ կը համախմբուէին անապատներէն փրկուած հայկական բեկորները, Ֆրանս. իշխանութեանց պաշտպանութեան տակ :

Արարայի փառապանծ ճակատամարտին մէջ նահատակի լուսապսակին էին արժանացած 23 կտրիճներ, վիրաւորուած էին 70 քաջարի կամաւորներ :

Լեգէոնի հրամանատար դեր – գնդապետ Ռոմիէօ հերոսներու հողակոյտին վրայ սրտայոյզ դամբանական մը խօսելով կը պանծացնէր հայ լեգէոնականները, որոնք կռուած էին արտակարգ քաջութեամբ, առիւծի պէս :

Ու իր խօսքերը կը վերջացնէր հանդիսաւոր երդումով մը :

« Կ'երդնում, կ'ըսէր, ձեր գերեզմանին վրայ, որ կատարեալ եւ տեւական պիտի ըլլայ հատուցումը » :

Աղնիւ զինուորականը պիտի հիասթափուէր քանի մը տարի ետք, տեսնելով որ ի'նչպէս դաշնակից քաղաքագէտները ուրացան մեր դատը եւ մոռցան մեզ :

Ջո՛ւր անցաւ մեր հերոսներու թափած արիւնը :

Հատուցումը ո՛չ կատարեալ եղաւ, ոչ ալ՝ տեւական :

Հազիւ հաստատուած Կիլիկիոյ մէջ եւ վէրքերը դարմանելու սկսած՝ աքսորավայրերէն վերապրողները կրկին ձեռք առին գաղթականի գաւազանը, ցրուեցան աշխարհի չորս հովերուն, ապաստան փնտռելով եօթը ծովերու ափերուն վրայ :

Ջունեցանք ծովէ ծովը :

Ջունեցանք նոյնիսկ լիճէ լիճը (Սեւանէն Վան) :

Արարատէն մինչեւ Արարա հայուն թափած հեղեղանման արիւնը վերջնական լուծում չբերաւ Հայկական Դատին :

Ու այսօր աւելի քան երբեք ամուր կը մնանք մեր գաղափարականին վրայ, այն հաստատ համոզումով, որ արդարութիւնը անպայման պիտի յաղթանակէ, ուշ կամ կանուխ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԳԱՀԻՐԷ

ԱՄԷՐԻ ՄԱՀԷՆ ԵՏՔ

Մառէշալ Ամէրի մահը բաւական աղմուկ հանած է արաբական աշխարհի մէջ : Եգիպտոսի մէջ ալ մթնոլորտը պայծառ չէ եւ վախ կայ որ խլրտումներ պատահին բանակին մէջ :

Կիրակի օր Նախարարաց Խորհուրդի արտակարգ նիստ մը գումարուած է որ տեւած է երեքեւկէս ժամ, բայց մանրամասնութիւններ չկան այդ մասին : Կ'ըսուի թէ Նասր յայտարարած կ'ըլլայ «Եղբայր մը կորսնցուցի » :

Ամէն պարագայի մէջ, ամէն մարդ համոզուած չէ թէ Ամէր անձնասպան եղած ըլլայ : Նախ Իսրայէլի մէջ է որ կը յիշուի թէ շատ բան գիտէր, մանաւանդ Նասրի մասին եւ Ռայիսին շրջանակներուն մէջ շահ չունէին որ խօսի դատավարութեան ատեն : Ըստ իսրայէլեան աղբիւրներու, Ամէր կարեւոր գաղտնիքներ երեւան պիտի հանէր : Յետոյ կը յիշուի թէ Ամէր շատ կրօնասէր է եւ իսլամը կ'արգիլէ անձնասպանութիւնը, պէտք չէ մոռնալ նաեւ որ Ամէր քանի մը անգամ փորձած էր անձնասպան ըլլալ, վերջին պատերազմէն ի վեր, վասնզի շատ պատասխանատու զինուորական մըն էր : Հակառակ այս պարագային, թէլ Աւիվ համոզուած կը մնայ որ քաղաքական սպանութիւն մըն է : Ամէր մեծ վարկ կը վայելէր եւ ազդեցութիւն ունէր միշտ սպաներուն վրայ : Իսրայէլ այս առթիւ կը յիշէ նաեւ թէ Ամէրի Փարիզ այցելութենէն ետք է որ Ֆրանսա դիրք փոխած է Իսրայէլի նըկատմամբ :

Մոսկուայի համար անձնասպանութիւնը կասկած չի վերցներ եւ արարքն է յուսահատած մարդու մը, որ կորսնցուցած էր իր դատը :

Պարսիկ մամուլն ալ համոզուած չէ թէ Ամէր անձնասպան եղած է : Թեհրանի թերթերը կը գրեն թէ Նասր կը վախնար որ հրապարակային իր դատավարութեան ատեն, Ամէր փաստէր որ «Եգիպտոսի զօրաւոր մարդը Արաբները առաջնորդած են աղէտալի պարտութեան մը » :

Անգարայի կարծիքով Ամէրի մահը շատ աւելի փափուկ կը դարձնէ Նասրի դիրքը : Կասկած յայտնելով հանդերձ անոր մահուան պարագաներուն շուրջ, Թուրքերը աներկար կը նկատեն որ միայն Ամէրի վրայ ձգուէր պարտութեան պատասխանատուութիւնը :

× Դամասկոսի մէջ, Տոքթ. Աթասի առաջարկած է որ ընկերվարական մէկ Պետութիւն մը կազմեն Եգիպտոս, Ալժերիա, Իրաք եւ Սուրիա շարունակելու համար Իսրայէլի դէմ պայքարը :

Աթասիի ձուլման այս առաջարկը, հաղորդուած է ձայնասփիւռէն և չեշտըւած թէ ստիպողական բնոյթ ունի : Աթասի յայտարարած է նաեւ թէ ընդհ. զօրակոչ մը պիտի ըլլայ Սուրիոյ մէջ, որպէսզի խրաքանչիւր Սուրիացի պատերազմիկի վերածուի : Սուրիա պիտի շարունակէ պօյքոթի ենթարկել բոլոր ճականներու վրայ, Միացեալ Նահանգները, Մեծն Բրիտանիան եւ Արեւմտեան Գերմանիան, որոնք օգնած են Իսրայէլի :

× «Ճերիւզալըմ Փոստ» կիսապաշտօնական թերթը կը գրէ. — « Նասր անկարող եղաւ հերոսական դեր մը խաղալու Խարթումի ժողովին մէջ : Մառէշալ Ամէրի մահը լաւ պահուն կը հասնի, որպէսզի չյայտնուին զինուորական պարտութեան բուն պատճառները » :

Գահիրէէն Երուսաղէմ հասած լուրերու համաձայն, Ամէր նամակ մը ձգած է, բայց Նասր արգիլած է անոր հրատարակութիւնը :

ԼՈՆՏՈՆ

ԱՆԳԼԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՋԱԴԷՊ

Բրիտանական մայրաքաղաքին մէջ, ոստիկանական վէպի մը աւանդութեանց համաձայն պատմութիւն մը կատարուած է, որու հետեւանքները բաւական լուրջ բնոյթ ստացած են եւ միջադէպի մը նկարագիրը առած Մոսկուայի եւ Լոնտոնի միջեւ :

Կիրակի օր, Սքոթլանտ Եարտ հեռաձայն մը կը ստանար, ուր կ'ըսուէր «օգնութի'ւն, մարդ մը բռնի կառքի մը մէջ դրուեցաւ » : Տրուած թիւէն կը պարզուէր թէ կառքը կը պատկանէր խորհրդային դեսպանատան : Քիչ ետք, Լոնտոնի օդակայանի մէջ, խորհրդային դեսպանատան մէկ ուրիշ կառքը արագօրէն կ'անցնէր առանց կենալու անգլիական ոստիկանական սպասարկութեանց առջեւ, ինչպէս օրէնք է ելքի գործողութիւններ կատարելու համար : Ականատեսներու կարծիքով երիտասարդը բռնի կը փոխադրուէր տուպոլեւ օդանաւը որ կը պատրաստուէր ճամբայ ելլելու, երբ բրիտանական ոստիկանութիւնը կը հրջապատէր օդանաւը արգիլելով անոր մեկնումը : Երկու գաղտնի ոստիկան բռնալ կուտային օդանաւին դուռը եւ վար կ'իջեցնէին երիտասարդ Ռուսը՝ Կաշենկօ եւ իր կինը : Ըստ ոստիկաններուն ռուս երիտասարդը քնաբերի ազդեցութեան տակ էր եւ հիւանդ : Անմիջապէս Սքոթլանտ Եարտ կը փոխադրէին, իսկ կինը՝ խորհրդային դեսպանատուն :

Զանազան վարկածներ կան այս Ճէյմս Պոնտեան պատմութեան իբրեւ բացատրութիւն : Ըստ Անգլիացիներուն երիտասարդը որ Անգլիա եկած էր եւ կ'ուսանէր Պիրմինկէմի համալսարանը, կ'ուզէր Անգլիա մնալ :

Վերջին լուրերու համաձայն խորհրդային ուսանողը իր կամքով պիտի ներկայանայ Լոնտոնի խորհրդային դեսպանատունը եւ անկէ մեկնի Մոսկուա : Ամէն պարագայի մէջ, մութ կէտերը շատեր են : Ինչո՞ւ Անգլիացիք առեւանգումի մը արպաւորութիւնն ունեցան եւ արգելք հանդիսացան : Ինչո՞ւ ուսանողը թմրեցուցիչի ազդեցութեան տակ էր եւն. եւն. :

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄԻ ՄԸ՝

39 ՄԵՌԵԱԼ, 600 ՎԻՐԱՒՈՐ

Վարչապետ Տէմիրէլ 24 ժամ յետաձգեց պաշտօնական այցելութիւնը զոր պիտի ընէր Մոսկուա, նախարարաց Արտակարգ նիստի մը պատճառաւ : Ասոր պատճառն է բուռն կռիւ մը որ տեղի ունեցած է Կեսարիա եւ ուր 39 մեռեալ եւ վեց հարիւր վիրաւոր կայ : Ֆութպոլի երկու տեղական խումբեր՝ Գայսէրի եւ Սիվազ դէմ դիմաց էին, երբ Գայսէրիի մէկ խաղացողը կէտ մը նշանակած է : Սըվազի կողմնակիցները կատղած յարձակած են հակառակորդ խումբին կողմնակիցներուն վրայ : Ոստիկանները միջամտած են, բայց այդ միջամտութիւնը աւելի կատղեցուցած է կռուողները եւ իրական խուճապ ստեղծուած է ամէն կողմ : Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն աւելի քան վեց հարիւր վիրաւոր կայ եւ քառասուն մեռեալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ֆրանսական խումբը մէկի դէմ չորս կէտով պարտութեան մատնեց լեհական խումբը, Վարշաւայի մէջ :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն որ չորս հարիւր ոստիկան պաշտօնազրկուած են Հանրային Կարգի Նախարարին հրամանով : Նման մաքրագործում մըն ալ եղած էր անցեալ ամիս, ոստիկանական բարձրաստիճան պաշտօնեաներու մէջ : Միւս կողմէ Եարոս կղզիին 2300 քաղաքական բանտարկեալները Լերոս կղզին փոխադրուած են ուր արգելափակման պայմանները նուազ խիստ են :

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ, աշխատանքի օրական նուազագոյն սակը 14·25 առ հարիւր յաւելում կրեց : Ներկայիս 96 փեսեթաս է, այսինքն 7 ֆրանք 87 :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Բրեժնեւ յայտարարած է թէ Խորհ. Միութիւնը կը փափաքէ որ հարաւային Վիէթնամը չէզոք երկիր մը ըլլայ, հիւսիսային Վիէթնամէն անկախ : Բրեժնեւ, հարաւային Վիէթնամի ազատ Ազգ. Ճակատի (Վիէթքոնկի քաղաքական օրգան) ծրագրին մէկ օրինակը ստացած ատեն, յայտարարած է Մոսկուայի Վիէթքոնկ ներկայացուցիչին. — « Այս փաստաթուղթը հաւանաբար կարեւոր դեր մը պիտի խաղայ, անկախ, ժողովրդավար, խաղաղասէր եւ չէզոք հարաւային Վիէթնամի մը կառուցման պայքարին մէջ » :

ՄԱՏՐԻՏԷՆ կը հաղորդեն որ սպանացի բժիշկներու կաճառի Խորհուրդը դատապարտած է փիլիլը, իբրեւ վտանգաւոր կնոջ համար : Տեղեկագրի մը մէջ, սպանացի բժիշկները կ'ըսեն թէ կեանքին դէմ ձեռք առնուած որեւէ միջոց պէտք է դատապարտուի :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ պարագլուխը՝ Քատառ խիստ յօդուած մը հրատարակած էՊրաւդայի ամբողջ մէկ էջին վրայ, ուր կը դատապարտէ Ռումանիոյ ներկայ քաղաքականութիւնը :

ԱՐԱՐԱՅԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԷՆ ԵՏՔ

Բնութիւնը իր ներդաշնակ խաղաղութիւնը կորսնցուցած է: Ծաթրինի անուշ հոտերուն, ծղրիթներու միօրինակ ձայնին յաջորդած է վառօդի խեղդիչ հոտը եւ գնդակներու ոճրաշունչ սուլումը: Զորս կողմերէս սեպ ժայռեր, խիտ մացառներ կը բարձրանան: Բնութեան այս ծոցին մէջ ոչ մէկ գեղեցկութիւն կրցած է բոյն դնել:

Եւ մենք, խրամներու մէջ, ժայռերու ետին դարանակալ, կը սպասենք: Մեծ ու վճռական գործ մը, յոյս մը իրականացնելու եկած ենք: Մահուան հետ պիտի զօտեմարտինք, անոր խորհրդաւոր եւ զահանդիչ գաղտնիքին եւ մեր միջեւ եղած տարածութիւնը այլեւս հատած, լմնցած է: Վախ չկար սրտերնուս մէջ, ամէնքս ալ պատրաստակամութեամբ որոշուած վայրկեանին կը սպասէինք անհամբեր: Պիտի կռուինք, առանց ընկրկելու պիտի խոյանանք թշնամի պատնէշներուն վրայ՝ մեր կատաղութեան տակ փռելով անոնց դաւաճանի մարմինները: Գթալ, խղճալ մեզի համար մահացու մեղք, աններելի ոճիր մը պիտի ըլլար: Պէտք էր ջարդել, պէտք էր ոչնչացնել այդ եղեռնի վիժած ձեռը: Ստեղծագործութեան մահացու սխալն է, զոր պէտք է մեր ձեռքով սրբագրենք: Դաշն եւ մեղրածոր շրթունքները, խաժակ նայուածքները, արդասաբեր ու ճարտար բազուկները միայն իրաւունք ունին ապրելու: Անոնք, մեր վրէժի թիրախները, ոչ մէկ տարրական սրբութեան խնայեցին: Իւրաքանչիւրը անպայման հայ կոյսի մը պատիւովը կշտացած՝ մեր դիմաց ցցուած կը կենայ: Մեր օճախին դուլայ — դուլայ բարձրացող ծուխը մարեցին, մարագին դռները կռնակի վրայ բաց ձգեցին, դաշտին հովիւը, սրինգին քաղցրունակ խաղը շրթունքին, ոչխարներու սարսափի նայուածքներուն տակ, մեռցուցին:

Ժամերը կը սահին, թնդանօթները անդադար կը գոռան, ռումբերն ու գնդակները մեր գլուխներուն վրայէն գիսաւորներու պէս սուրալով կ'անցնին: Մեր յարձակման վայրը երկրորդ Տարտանէլ մըն է, բոլոր հրամանատարները մեծ վստահութեամբ խօսած են անոր անխորտակելի ամրութեան մասին: Իր խոպան փէշերուն վրայ արդէն անթիւ զոհեր փռուած, ոտքերը արիւնով ներկած է: Բայց այս բոլորին հետ մէկտեղ թուրք զօրքը բոլորովին բարոյալքուած վիճակի մը ենթարկուած է: Անօթութեան, ծարաւին միացած է անգլիական ձիաւորներու սարսափը: Մեր ձախ թեւին վրայ թշնամի գունդ մը հրացանները ձգած կը փախչի, մինչ սպաները վեցհարուածեաններու կրակին տակ կը պարտաւորեցնեն զայն ետ դառնալ, կռիւը կը շարունակել: Հայ գունդերուն գալը զիրենք ալ աւելի մեծ եւ ահաւոր անդոհի մը մատնած էր: Կովկասի խլացուցիչ «վ՛ժ՛վ՛ժ»ը իրենց ուղն ու ծուծը խելայեղ պակուցումով պաշարած էր:

Ժամերը կը սահին, քայլ առ քայլ վճռական բոպէին կը հասնինք: Մութն ու լոյսը հազիւ ճեղքուած դէպի ձոր իջնելու հրամանը կը տրուի մեզի: Թշնամին Արարայի զառիթափին վրայ, մեզմէ յիսուն քայլ հեռաւորութեամբ ամրակուռ ժայռերու ետին ապաստանած, շարունակ կը կրակէ: Մինչեւ ձորը անշշուկ պէտք է որ իջնենք: Մեզմէ շատեր, որպէսզի ձայն չելլէ, կօշիկներուն տակ լաթեր կը կապեն կամ բոլորովին կը բոպիկնան: Զգոյշ, ամենափոքր շշուկի մը ականջնիս տնկած, աչքերնիս չորս կողմ, կ'իջնենք: Ուրախ էինք, վերջապէս արիւնի փոխան արիւն պիտի թափէինք: Բոլոր խումբերը, վայրկեանին գերագոյն գիտակցութեամբը առլի, կ'իջնեն: Եթէ թոյլ տային, բոլորովին պիտի անտեսէինք կարգ մը զգուշութիւններ, որ մեր վրայ բռնութեան, ճնշումի ազդեցութիւն կը գործէին, եւ երգելով, պարելով զրոհ պիտի տայինք:

Ձորին մէջն էինք, վճռական թափին համար լարուած կը սպասէինք, երբ յարձակման հրամանը տրուեցաւ: Հրացաններ, արագահարուածներ, թնդանօթներ իրարու խառնուած՝ կրակէ աշխարհ մը ձեւակերպեցին մեր շուրջը: Ամէն կողմ լոյս ու ծուխ, ամէն կողմ պայթիւն, գոռում գոչում: Հազարաւոր գնդակներ մեր բոլորտիքը, մեր գլխուն վերեւ, սուլելով կը թռչէին: Ձեռնառումբեր ժայռերու վրայ, մացառներու մէջ ահեղ դղրդիւնով կը պայթէին, իսկ մենք այդ դարհուրելի կրակին բոցերուն մէջ թաղուած կը մագլցէինք, կը բարձրանայինք, կատղած, աչքերնիս իրենց կոպիճներէն դուրս ինկած: Հեւալով, բաշերնիս լեռն ի վեր թօթվելով կը սուրայինք: Մահը այլեւս մեզի հետ գործ չունէր, անոր ահաւոր կերպարանքը մեր վրայ դիւթիչ դեղահիի մը տպաւորութիւնը կը թողուր:

Պէտք էր բարձրանալ, պէտք էր խիզախել, Հայուն պատիւը, Հայուն ասպետական ոգին անաղարտ աղաւնիի սպիտակափառութեամբ հրապարակ նետելով: Իտէալին արագավազ երիվարն էինք, լեռներէ, ձորերէ, առապարներէ պէտք էր որ շարունակ, հեւասպառ կատաղութեան կաթնաթոյր փրփուրը վազեցնելով սլանայինք:

Մեզմէ իւրաքանչիւրը ուրիշ մտածում չունէր՝ բայց եթէ քայլ մը աւելի յառաջանալ, թշնամի մը աւելի գետնել: Հրաման ընել եւ ուղղութիւն տալ աւելորդ էր, — կրակել, սպաննել, յառաջանալ, երեք գաղափարներ որ մեր մտքին մէջ խարսխուած կը մնային:

Դժոխային կրակին մէջէն յանկարծ ձայն մը, վիրաւոր արծուիկի մը ձայնը, այերին մէջ տարածուելով, ալիք — ալիք յառաջացաւ ու մարեցաւ մեր սրտերուն մէջ:

— Ինկա՛յ, տղաք, վրէ՛ժ ...

Առաջին նահատակ Ծնկրեան Մարտիրոսի հուսկ բանքն էր, որ մեր սրտին մէջ ահաւոր սասանումով մը թաղուեցաւ, իր հետ թաղելով եւ մեր խիղճերը: Կովկասի անխորտակելիներէն էր որ ետքէն մեզի միացաւ եւ, մարտիրոսի լուսապսակը գլխուն, ինկաւ: Ինկաւ, սակայն արդէն մենք շատ զոհեր մատուցած էինք իր անաղարտ հողւոյն սեղանին վրայ: Իր գերեզմանը գիտակներու դանկերովն արդէն զարդարուած էր, կը մնար կատարել իր վերջին կտակը որ հերոսի խոյանքներ կուտար մեզի:

Յարձակման թափը ալ աւելի սաստկացուցինք: Աքիլլէսեան գուպարն էր որ կը մղէինք: Հոմերոս իր գերեզմանին մէջէն նոյն իսկ պիտի տրտմէր այս կիսաստուածներու փառքը չկարենալ երգելուն: Գնդացիր, ձեռնառումբ կարկուտի պէս կը տեղային, եւ այդ տեղատարափով պաշարուած, պաղարիւնութեամբ կը շարունակէինք աւելի անողոք թափով պատասխանել:

Դիակներու, հողեվարքի հոնդիւններու մէջէն բարձրացանք, թշնամին առջեւնիս փոշիի նման տրորելով: Գագաթը հասանք, արշալոյսը գրկերնուս մէջ, խաւարը վերջնապէս տարտղնած էր: Շարքերը նախկին սեղմ վիճակին մէջ ճառագայթարձակ կերպարանք մը ունէին: Զոհ՝ շատ քիչ կամ աւելի ճիշդը բնաւ չէինք տուած: Յաղթանակի անկապտելի դափնեպսակը արիւնի մկրտութեամբ գնուած, տարուկի ժանգոտած շղթան մենք մեր կարծնեղ բազուկներով փշրած՝ ոսոխին երեսին նետած էինք:

Յառաջացանք, սրընթաց սուրացինք՝ կորաքամակ փախչող վատոգի թշնամիին ետեւէն: Արարատի մեռոնով օծուած էինք:

Կռնակէն վիրաւոր բնաւ չունեցանք, բոլորն ալ իրենց լուսափայլ ճակատէն զարնուեցան: Ինչ հրաշագեղ տեսարան: Մեր նահատակներէն ոմանց ծիծաղը դեռ շրթունքներուն վրայ կը պլպլէր, ուրիշ մը ծնրադիր, անմեղունակ նայուածքը երկնասլաց, հրացանը գիրկը, կողէն հոսող արիւնը կարմիր կայլակներու մէջ օղակուած կը մնար: Կարծես դեռ ողջ էր եւ կ'ուզէր իր ընկերներուն փառապսակին ետեւէն թռչիլ: Նախանձելի մահ, ոչ ոք պրկում, մահուան ջղաձիգ ցնցում ունեցաւ: Լուսաբորբ երեսով մեռան իրենց անուշիկ կեանքին վրէժը կտակելով խէչալանուէր արիւնի ընկերներուն: Հերոսական ճիգերով ինկան, մարտիրոսի թագումով թաղուեցան մեր միւս ընկերներուն կողմէ: Մենք այդ սրբազան վայրկեանին ներկայ չկրցանք գտնուիլ, մեր ընկերական պարտքին ակամայ թերացանք: Անոնց համբուրելի նշխարները չկրցանք մեր վրէժով շաղախուած արցունքով թրջել:

Երբ մեզի ալ հանգստի հրաման տրուեցաւ, մեր առաջին գործը եղաւ այցելել այդ շիրիմները, կատարել ընկերական անդանցառնելի պարտականութիւնը: Հսկայ հողակոյտի մը շուրջը ցցքնուած էին իրենց արիւնլուայ լաթերը, գլխարկները: Թուղթեր, լուսանկարներ, գերեզմանին քով քաղցրիկ յիշատակներու պէս կեցած, իրենց տէրերուն կը սպասէին կարծես: Նշանածի պատկերներ, կարօտի նամակներ, սրտի քնքուշ պատառներ, սիրոյ այրող շունչով տոչորուած, կը սպասեն: Խոստումներ, սրբազան երդումներ կային գրուած, զորս իրենց արիւնով կնքեցին: Իրենց համեստ շիրիմը ծաղկեպսակներու, հերարձակ կոյսերու առջեւ չէր գտնուեր, բայց ամբողջ ազգ մը՝ երկիւղածութեամբ ծունկի եկած՝ իրենց հողակոյտը կը թրջէր վրէժով:

Համբուրեցանք, գլուխնիս բաց, աչքերնիս իրենց ցուրտ հողին վրայ սեւեռած, երկիւղած լռութեամբ կը սպասէինք: Խունկի հոտ չէր բարձրանար, իրենց սրտերը արդէն կը ծխային: Աղօթք չմրմնջեցինք, մեր պապերուն մաղթանքները չըրինք, այլ ամէնքս մէկ, խորին յուզումով, երգեցինք երգը խալացի աղջկան: Երգեցինք, մեր սրտերը այդ վրիժառու երգերուն թեւերուն տրուած դրկեցինք դէպի վեր՝ իրենց մաքրամաքուր հոգիները խնկարկելու: Երգեցինք եւ լացինք այն բոլոր տառապեալ զոհերը, որ դարերու մէջ ունեցանք եւ որոնց վերջակէտը դրին այս խիզախ հայորդիները: Երգը կոկորդնուս մէջ չորցաւ, խոր հեկեկանք մը եկաւ անոր յուզիչ վանկերը շարունակելու: Լացինք, որովհետեւ խալացի աղջիկներու առինքնող աչքերը մեր կամքին չյանձնեցին հայրենիքին դրօշակը: Լացինք, որովհետեւ մեր աչքերուն մէջ սրտեր չբոցավառեցան: Մեր քայլերուն ահեղ դայլոյթը անապատի անեզրութեան մէջ արձագանգեց, մեր հսկայ կեցուածքին մատաղ եղող հոգիներ չգտնուեցան: Եւ մենք լացինք մեր մարտիրոսները, լացինք մեր հերոսները եւ բոլոր անծանօթ գերեզմանները: Վերջալոյսի խորհրդաւոր ճառագայթներուն յանձնած մեր արտասուալի նայուածքները, համբուրեցինք հողակոյտը եւ հեռացանք նոր հերոսներու շարանը շարունակելու: «Մեր Հայրենիք» երգին ալեխառն վանկերը շրթներնուս եւ այդ վերջալուսային վեհաշուք պատկերը մեր սրտերուն մէջ, հեռացանք: Այդ երգը Արարայի հողմրտիքին անբաժան ընկերը եղաւ: Այդ օրը, վերջալոյսը, այդ տարտղնուած արիւնլուայ լաթերը եւ թուղթերը մեր սրտին քնքոյշ խորքին մէջ թաղուած կը մնան: Այդ երգը հայ կամաւորի սրտին մէջ Արարայի զուգորդուած է այլեւս:

Եւ եթէ հայրենի վերածաղկած դաշտերուն վրայ օր մը տեսնէք մէկը որ՝ այդ երգին ի լուր՝ անժելիւսեան երկիւղած ներամփոփումով գլուխը բացած կուլայ, դուք ալ խոնարհեցէք այդ հսկային առ-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (166)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Խարտիշահեր Մանօն, որուն արգիլուած էր տակաւին յայտնել իր մայրական սէրը, եւ որ սակայն իր զաւկին ձեռքերը իր ձեռքերուն մէջ առած՝ մայրական ճըշմարիտ գորովով մը կը ջանար յուսադրել զայն, ըսաւ.

— Տղաս, տեսա՞ր որ մարդս բնաւ պէտք չէ յուսահատի, արդարութիւնը ուշ կամ կանուխ երեւան կ'ելլէ...:

— Ո՛հ, տիկին, տիկին, պարոն Վիտօքի եւ ձեր ըրածը բնաւ պիտի չմոռնամ, պատասխանեց երիտասարդ երդէնահարը յուզուած շեշտով մը:

— Ասիկա բան մը չէ, տղաս, տես տակաւին ինչե՛ր պիտի ընենք քեզի համար:

— Ո՛հ, տիկին, երախտապարտ եմ:

Բայց պարոն Շանթօսէ տեսնելով որ Բօշ-Պէրնար մարքիզը անանկ չարագործ մըն էր որուն իր պատիւն ու բարեկամութիւնը վստահելու անմտութիւնը գործած եւ չարաչար խաբուած էր անկէ, տակաւին բարկութիւնը չէր իջած եւ այդ դրդռուած վիճակին մէջ մատուռին երդէնահարին մօտենալով կ'ըսէր.

— Պարոն Տէրմօն, շատ գոհ մնացի, իմանալով որ դուք իմ կարծած սրիկաս չէք, միայն գիտցէք որ, տանս մէջ տեղի ունեցած այս գայթակղութենէն ետքը այլեւս...:

Դուքսը յանկարծ խօսքը կտրեց...:

Դուրսէն ատրճանակի մը պարպուելուն ձայնը լսուեցաւ...:

Մանօն աղեխարշ ճիչ մը արձակեց...:

Վիտօք դուրս խոյացաւ...:

Եւ դժբախտ մայրը զգալով որ աղէտ մը տեղի ունեցած էր... իր բոլոր ուժը ի մի հաւաքելով գաղտնի ոստիկանին ետեւէն վազեց:

— Ի՞նչ խայտառակութիւն է ասիկա, պարտէզիս մէջ իրար կը մեռցնեն... բացագանչեց դուքսը: Ե՞րբ պիտի վերջանայ այս ողբերգութիւնը, Աստուա՛ծ իմ, ե՞րբ պիտի ազատիմ ասոնց ձեռքէն...:

Դուքսը այս ըսելով, իր կարգին պարտէզ պիտի ելլէր, բայց Մառի-Թէրէզ, տակնուվրայ եղած, ներս մտաւ դահլիճէն:

Մայրապետը, իր սովորութեան համեմատ ձեռքերը երկինք բարձրացուցած, անոր կը հետեւէր:

Մանկամարդ աղջիկը Օպէնը տեսնելուն պէս՝ եղած տեղը գամուած մնաց:

— Դուք տակաւին հո՞ս էք, գոչեց արհամարհական շեշտով մը:

Եւ դողդղալով գնաց հօրը թեւերուն մէջ ինկաւ եւ ցոյց տալով Օպէնը, գոռաց.

— Հայրի՛կ, այս մարդը խաբեբայ մըն է, ստախօս մըն է, դաւաճան մըն է, դուրս վռնտեցէք հոսկէ, յանուն Աստուծոյ, դուրս վռնտեցէք հոսկէ...:

— Ո՛չ, օրիորդ, ես իսկական Օպէն Տէրմօնն եմ, բողոքեց երիտասարդը:

Մառի-Թէրէզ յուսահատական ճիչ մը արձակեց եւ հատկտուր ձայնով մը ըսաւ.

— Ուրեմն իրա՞ւ դուք էիք գողը, իրա՞ւ դուք էիք հայրս խեղդել փորձողը:

— Ո՛չ, աղջիկս, ո՛չ, ան չէ, միջամտեց պարոն Շանթօսէ տեսնելով իր աղջկան յուզումն ու ազդուիլը: Քիչ մը առաջ երբ ըսիր թէ չէիր հաւատար որ Օպէն անանկ բան ընէ, իրաւունք ունէիր: Պարոն Օպէնի նմանող մարդը Թօմպուլիկ անունով հասարակ չարագործ մըն է եղեր: Մատուռիս երդէնահարին շատ կը նմանի եղեր եւ ուզելով օգտուիլ այդ առաւելութենէն, այս անմեղ տղուն կռնակին բեռցուցած է իր գործած ոճիրներուն պատասխանատուութիւնը: Բացէ ի բաց ըսեմ ձեզի որ մարքիզ Բօշ-Պէրնարը եւ իր քոյրը պատուաւոր մարդիկ կարծելով սխալեր եմ...: Երկուքն ալ վտանգաւոր բախտախնդիրներ են եղեր...: Արդարութեան ձեռքը ինկան այլեւս եւ քանի մը օրէն իրենց արժանի պատիժը պիտի գըտնեն...: Եթէ պզտիկութիւն չըլլար հօր մը համար իր աղջիկէն ներողութիւն խնդրելը, այդ ալ պիտի ընէի... բայց...

Պարոն Շանթօսէ ասկէ աւելին չկրցաւ ըսել:

— Ո՛հ, սիրելի հայրիկս, տեսա՞ք որ սիրտս չէ խաբուեր եւ իրաւունքը անորն է եղեր, գոչեց Մառի-Թէրէզ հօրը թեւերուն մէջ նետուելով:

— Ես ձեզի առաջուընէ չէ՞ի ըսած որ սրբազան հօր մը սանը չի կրնար ոճրագործ ըլլալ, մէջբերեց մայրապետը իր տեսակէտին մէջ յաղթական դուրս եկող գաղափարապաշտ մէկու մը հովերը առնելով:

Ապա, երդէնահարին դառնալով, զուարթ դէմքով մը աւելցուց.

— Ո՛հ, պարոն Տէրմօն, Հայր սուրբը արդեօք որքա՛ն պիտի ուրախանայ երբ ձեր անմեղութեան երեւան ելլելը լսէ:

Պարոն Շանթօսէ իր աղջիկը բազմոցի մը վրայ նստեցնելէ ետքը, Օպէնի քով կը վերադառնար:

Օրիորդ Վօփալիէր, ձեռքերը միշտ երկինք բարձրացուցած, մաղթանքներու եւ շնորհաւորութիւններու տեղատարափ մը կը տեղացնէր անոր գլխուն:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

«ԱՐԱՐԱՅԷՆ ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ...»

...Դէպի ռազմի դաշտ՝ սուրբ դրօշի տակ,
դէպի բարձունքը մահի եւ փառքի,
վանեցէք հեռու թշնամուն վայրագ,
մեր խրճիթներից, մեր հնձաններից ...
յաւերժ պիտ՝ մնայ Հայրենիքը մեր ,
հզօր եւ ազատ եւ յաւերժ կանգուն
մեր խաչվաների սուրբ արեւի տակ :

դէպի ռազմի դաշտ, դէպ հերոսացում ,
դէպի բարձունքը մեծ յաղթանակին ...:

ԱՒ· ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

1915 – 1918 : Անասարասու Գեթսեմանի ...

Ազգային նախանձայուզութեան եւ արգար վրէժխնդրութեան բռղացած ալիքները կը պահանջէին, որ Եգիպտոսի, Մ. Նահանգաց եւ այլ հայաշատ գաղութներու մէջ շարժում մը ստեղծուէր, փրկելու համար ազգին պատիւը :

«Դէպի ռազմի դաշտ», դէպի մահասփիւռ ճակատներ, չափուելու համար զէնքի դէմ զէնքով , փրկելու համար մէկ ու կէս միլիոն ջարդուածներու Մնացորդը, որոնք ռազմաճակատի ետին նետուած էին, մերկ եւ անսուաղ, որոնք դացեր էին միանալու իրենց մարտիրոսացած նախնիքներուն հողերոյս չարաններուն ...

Եւ կազմուեցաւ հայկական լեգէոնականներու կամաւոր բանակը :

Մեր անրաժան փրկիչները լայն ժպիտներով եւ զրկարաց ընդունեցան հայ կամաւորական գունդերը 1916ին, հինգ հազար հոգինոց անձնակազմով եւ շուտիկ խոստումներ ալ գլորեցին մերայնոց առջեւ, լաւ գիտնալով որ այդ խոստումները պիտի չգործադրէին :

Եւ ահա՝ այդ բանակէն 1500 հոգինոց

վաշտ մը կը ղրկուէր կատաղի մարտն – չումներու ճակատ մը, Պաղեստինի Արարա կոչուած ամրացեալ բլուրին դէմ, որ բանալին էր դէպի Սուրիա եւ Թուրքիա տանող խուժումի մը ճամբուն, 1918 Սեպտեմբեր 19ին :

Մեր հերոսները պիտի ողորէին գերման եւ Թուրք միացեալ ուժի մը դէմ, որ անառիկ ամրոցի մը վերածած էր այդ բլուրը , ամրաչէն ջոկատներու երկար եւ ուղղիղ ճիղերով :

Առաջին յարձակումը մերայնոց կողմէ կը կատարուէր Սեպտեմբեր 19ին : Թշնամին կը կքէր մեր վրէժխնդիր հերոսներուն կրակին առջեւ : Հակառակ ճարճատող գեհենային ռումբերուն , մերոնք կը գրաւէին բլրան կողերը այդ իրիկ – ուան դէմ , փառաւոր յաղթանակ մը նըշելով : Քառաթեւ սլացող ռումբերու տակ, թշնամին լռութեան կը մատնուէր եւ մէկիկ մէկիկ կ'իյնային հզօր մարտ – կոցները , բացի բլրան գագաթը ցցուած պատնէշին , ուր կծկտած էր թշնամին՝ յուսարեկ եւ կատղած :

Քանի մը հարիւր մղոն հեռուն ջար – դուած Հայերու ոգիները կը խրախուսէին հայ կամաւորները, որոնք բռնատիրու – թեան եւ ոճիրի , անխղճութեան եւ ցե – ղասպանութեան դէմ ելած էին, վրէժխնդիր եւ ահարկու ոգիով :

Ցաջորդ առտուան յարձակումին , հայ կամաւորները կը պսակուէին վերջնական յաղթանակով : Թշնամին փախած էր՝ գիշերուան մութէն օգտուելով : Այժմ ճամբան բաց էր դէպի հիւսիս : Զօր. ընդհ. Հրամանատարը, անգլիացի Զօր. Ալենպի , հեռագիրներ կը տեղացնէր Գահիրէի Հայ Ազգ. Միութեան [illegible] եւ Ռէօյթէրի լուրերու գործակալութեան թէ «Հայերը մեծ բաժին մը ունեցան այս ճակատի վերջնական յաղթանակին մէջ»:

Սակայն յաղթական դաշտը կ'արժէր 150 հոգիի կորուստ՝ մերայիններ շարքերուն մէջ, երեսունը նահատակուած, 70ը թեթեւ եւ յիսունը ծանր վիրաւոր :

Զինադադարին օրերուն՝ մեր նահատակուած հերոսներուն մարմինները փոխադրուեցան Երուսաղէմ , վանքին բակը, ուր ամփոփուեցան դեղակիր հողի մը տակ , որուն այցելելու եւ գլխահակ « Հայր մեր » մը փսփսալու յաջողութը ունեցաւ այս տողերը գրողը , 1928 եւ 1929ին, Աստուածածնայ տօնի Մեռելոցի օրերուն, ընկերակցելով Հոգեհանգստի Թափօրին, պատրիարքարանի կարգադրութեամբ :

×

Դուք նահատակ հերոսներ, Արարայի վերապրող մեր պատուական կամաւորներ լեգէոնական , աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած , մի' յուսահատիք ձեզի դաւաճանող «Դաշնակից»ներու վատութեան պատճառով , ձեր աւինը եւ արիւնը ի զուր չսպառեցան, դուք գիտակից մահը ընդունեցաք , վարդանանց սպամիչ Եղիշէ Սքանչելիի որակումով ·

«ՄԱՀ ԻՄԱՑԵԱԼ ԱՆՄԱՀՈՒԹԻՒՆ Է»:

Դաւաճանեցին ձեզի եւ մեզի անոնք՝ որ Հայը իրենց «փոքր դաշնակիցը» կը հռչակէին, երբ իրենց յաղթանակին համար արիւն ունէինք թափելու, անոնք՝ այդ արդարութեան եւ ազգերու ազատագրութեան դիմակաւոր ասպետները դաւաճանեցին բոլորիս՝ մեղապարտօրէն, չնականօրէն: Դուք, Հայուն հերոս զաւակներդ, հայ կամաւորներդ, դարերու փորձառութեամբ արդէն ճանչցած էիք այդ վատերուն վաւերական նենգութիւնները, չահամոլ, ամօթալի եւ տմարդի խարդաւանանքները : Դուք գիտէիք այդ բոլորը, երբ նետուեցաք գուպարին մէջ , դուք չընկրկեցաք, չթերացաք ազնիւ եւ տեսլապաշտ ազգի մը զաւակներէն ակնկալուած պարտականութեան առջեւ , ճանաչցա՛ք, ինկա՛ք եւ ելա՛ք : Փա՛ռք հայրենի յաղթանակին : Ձեզի եւ մեզի դաւաճանողներն ալ ճանչցան , ինկան եւ տակաւին կ'իյնան, հոգեպէս, բարոյապէս, այնքան ինկան որ ա՛լ մարդիկ չեն հաւատար անոնց խոստումներուն , ցաւակցական արտայայտութեանց կամ խնդակցութեանց ելոյթներուն :

Անոնք 1939 – 45 կրկին գլորեցան այդ ահաւոր վիհին մէջ, Բ. աշխարհասասան պատերազմին : Ինկան այն փոսին մէջ, որ իրենց անարդարութեան զինուորները փորած էին , որ իրենց շահամոլական լարախաղացութիւնները ստեղծած էին, որ իրենց քաղաքական մեղանչումները պատճառած էին, — կեղծպարիշտ կեղ – ուածք, իրենց դաշնակիցներուն հանդէպ:

Բայց դուք չինկաք ի զուր, Արարայի հերոսներ. ձեր մարտնչումի չփորումը իր արձագանգը հասցուց մինչեւ կատարները Արագածի եւ Արարատի :

« Արարայէն դէպի Արարատ» կը գոռայիք, երբ կը ճզմէիք գազանացած հիդրաներուն գլուխները՝ Պաղեստինի այդ ամրոցին վրայ: Եւ այսօր Արարատի դիմաց կանգնած է մեր ծաղկող հայրենիքը: Ցաւ է անշուշտ բոլորիս համար , որ մեր վեհափառ Արարատը տակաւին կը պղծուի անաղորոյն ջարդարարին կրունկներուն տակ , այն ջարդարարին՝ որուն քաղաքակրթութիւնը կը բնորոշուի ցեղասպանութեամբ, իր վեց դարերու կեանքով, Միջին Արեւելքի մէջ :

Պանծալի նահատակներ Արարայի, մենք կը հաւատանք որ օրն ուժամը պիտի հընչէն՝ դուցէ սուրով, կամ դուցէ խաղաղութեան մականով, հաշուեյարդարի մը նստելու համար : Օրն ու ժամը պիտի հնչէն, որ մարդիկ աւելի արդարակորով , աւելի խղճահար եւ աւելի իրաւասէր, սրբագրեն անիրաւութիւնները, որոնց բեռան տակ կքած են այսօր իրենք ալ եւ կը տքան ճգնաժամային օրերու սարսափով ու կը խելագարին այսօր՝ իրենք ալ եւ համայն աշխարհ ...:

ՆՇԱՆ ՍԱԱԹՃԵԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԳԷՈՆԸ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Թրքական բանակին 1918 Սեպտեմբերին կրած պարտութենէն եւ խուճապային նահանջէն ետքը , Արեւելեան Լեգէոնը Պէյրութ հասաւ Հոկտեմբերի վերջը եւ սպասեց շարժման նոր հրամանի : Պէյրութ հասած էր նոյնպէս Ժորժ Փիքօ , 1916ի անգլեւֆրանսական դաշինքին հեղինակներէն մէկը :

Ժորժ Փիքօ հարցափորձ ըրաւ Արեւելեան Լեգէոնի հայկական տարրերուն ապագայ գործունէութեան մասին: Իրեն բաւարարութիւն տրուեցաւ ծանուցագրով մը, որուն բնագրէն ահաւասիկ քանի մը քաղուածք. —

« Պատերազմը լրացաւ: Ֆրանսան նոր դեր մը ունի, — ազատագրել ժողովուրդները առաջնորդել դէպի ինքնիշխան կառավարութիւն :

« Արեւելեան Լեգէոնի հայկական գունդերը կոչուած են կազմելու ապագայ Հայկական բանակին կորիզը : Անոր պիտի միանան եւ իր օրինակին վրայ կազմակերպուին Կովկասի եւ Պարսկաստանի հայկական ուժերը :

« Այդ նոր պայմանները կը պահանջեն Արեւելեան Լեգէոնին վերակազմութիւնը:

«Ա.— Արեւելեան Լեգէոնը չի կրնար շարունակել իր գոյութիւնը իբրեւ սուրիական – հայկական բանակ: Սուրիան եւ Հայաստանը տարբեր երկիրներ են : Սուրիացիք եւ Հայերը տարբեր ցեղեր են : Միացեալ անուան տակ գործեցին՝ նոյն լուծը թօթափելու համար : Այդ պատճառն այլեւս գոյութիւն չունի: Հայոց հայրենասիրական զգացումները կը վիրաւորուին՝ եթէ ծպտեալ անուան տակ զինուորագրուելու հրաւիրուին : Արդէն հայկական մամուլը Արեւելեան Լեգէոնը յիշելէ դադրած է եւ կը գործածէ « Հայկական Լեգէոն » անուանումը : Պէտք է ուրեմն հայկական վաշտեր կազմել նոր պայմանագրերով , լաւ ուսումնասիրուած խմբագրութեամբ :

«Բ.— Բանակի մը արժէքը իր հրամանատարներէն կախում ունի : Պէտք է Հայ սպաներ եւ ենթասպաներ պատրաստել , որոնք թարգմանի պէտք չունենան, Կիլիկիոյ մէջ կարելի է աշակերտ – սպաներու դպրոց մը հիմնել : Ընթացաւարտներուն ընտրանին ղրկել Ֆրանսա՝ զինուորական բարձրագոյն վարժարաններու մէջ կատարելագործուելու համար : Հայկական կազմակերպութիւնները անշուշտ յանձն կ'առնեն կրթաթոշակները :

«Գ.— Ֆրանսացի հրամանատարները մասնաւոր ընտրութեան առարկայ ընել : Անոնց բարոյական ազդեցութիւնը վճռական պիտի ըլլայ »:

Այդ ծանուցագիրը Ժորժ Փիքոյին յանձնուեցաւ 1918 Դեկտեմբեր 16ին: Ամիս մը ետք՝ 1919 Յունուար 18ին Արեւելեան Լեգէոնը երկուքի կը բաժնուէր · — Սուրիական եւ Հայկական :

Վ· ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

—•—

Պ. Միրիէլ պիտի կրէր ինչ որ կը կրէ որեւիցէ մարդ երբ նոր կուգայ պզտիկ քաղաք մը, ուր խօսող բերան շատ կայ, իսկ մտածող գլուխ խիստ քիչ: Այո', նորին մարդու մը բախտը պիտի ունենար ան ալ, թէեւ ինք եպիսկոպոս մը ըլլար, եւ վասնզի եպիսկոպոս մըն էր:

Բայց վերջապէս իրեն համար բսուածները խօսք էին միայն, տարաձայնութիւններ, բառեր, խօսքեր, կամ լաւ եւս է ըսել ոչինչ երկարաբանութիւններ էին: Ինչ եւ է, Տ···ի մէջ ինը տարի բնակելէ եւ առաջնորդական պաշտօն վարելէ ետք մոռցուած էին այս ամէն չաղակրատութիւնները. խօսակցութեան այնպիսի նիւթեր, որոնք առաջին անգամ պզտիկ քաղաքներու եւ պզտիկ մարդոց ուշը կը գրաւեն: Ալ անկէ ետք ոչ ոք կրնար այն չաղակրատութիւնները յիշել կամ անոնց վրայ խօսիլ համարձակիլ:

Պ. Միրիէլ Տ··· եկած էր պառաւ աղջրկան մը հետ: Անունն էր Օրիորդ Պաթիսթին, որ Միրիէլի քոյրն էր եւ անկէ տասը տարու փոքր:

Իր ծառայ միայն սպասուհի մը ունէին որ Օր. Պաթիսթինի հասակակից էր եւ կ'անուանուէր տիկին Մակլուար: Այս կինը ժամանակ մը Պ. ժողովրդապետին սպասուհին ըլլալէ ետքը, հիմա օրիորդին սենեկապանուհին եւ միանգամայն Նորին Գերապատուութեան գործակալուհին էր:

Օրիորդ Պաթիսթին երկարահասակ, աշնանահար, նրբաձեւ և հեզ անձ մըն էր. Իրապէս էր ինչ որ տեսլական կերպով կը նշանակէ «յարգի» բառը, վասնզի կին մը պատկառելի ըլլալու համար կարծես թէ պէտք է որ մայր մը ըլլայ: Աղուորութիւն ունեցած չէր բնաւ. իր ամբողջ կեանքը որ բարեգործութեանց շարունակութիւն մը եղած էր միայն, հուսկ յետոյ տեսակ մը սպիտակութիւն եւ ճառագայթ տարածած էր անոր վրայ. եւ պառաւնալով ստացած էր ինչ որ ծաղկահասութեան ժամանակ նիհարութիւն էր, հասունութեանը մէջ թափանցիկ եղած էր, որու մէջէն ան իբր հրեշտակ կ'երեւար: Աւելի հոգի մըն էր քան թէ կոյս մը. անձը կարծես թէ ստուերով շինուած էր. այս շէնքին մէջ հազիւ հազ բաւական մարմին կար սեռ պարունակելու համար, սակաւ ինչ նիւթ մըն էր որ նշոյլ մը կը պարունակէր. մեծ աչքեր ունէր որոնք միշտ վար կը նայէին. պատրուակ մըն էր որպէսզի հոգի մը կենայ երկրիս վրայ:

Տիկ. Մակլուար ճերմակ, անձնեայ եւ կարի յոյժ պզտիկ պառաւ մըն էր. գործով կը զբաղէր եւ միշտ շունչը բերանը կուգար՝ ոչ միայն իր գործունէութեան, այլ նաեւ ծանրաշնչութեան ախտի մը պատճառաւ:

Պ. Միրիէլ Տ··· քաղաքը հասած օրը իր առաջնորդական ապարանքը տարուեցաւ պատիւներով եւ փառքով, կայսերական հրովարտակներու տրամադրութեանց համեմատ, որոնք եպիսկոպոսութեան աստիճանը բանակի սպարապետութեան պաշտօնէն անմիջապէս ետք կը դասաւորեն: Քաղաքապետը եւ ժողովուրդին նախագահը առաջին այցելութիւն մը տուին Միրիէլին. ան ալ զօրապետին եւ կառավարիչին իր առաջին այցելութիւնը տուաւ:

Պ. Միրիէլ այս կերպով առաջնորդական գահը բազմելէն ետք ժողովուրդը սպասեց որ իր եպիսկոպոսին գործերը տեսնէ:

ԳԼՈՒԽ Բ.

Պ· ՄԻՐԻԷԼ ԳԵՐԱՊԱՏԻՒ

ՊԻԷՆՎԸՆԻՒ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ Կ'ԸԼԼԱՅ

Տ···ի եպիսկոպոսարանը հիւանդատունին քովն էր: Եպիսկոպոսարանը վերջին դարու մէջ գերապատիւ Հանրի Փիւժէի առաջնորդութեան ժամանակ շինուած քարուկիր ընդարձակ եւ գեղեցիկ ապարանք մըն էր: Հանրի Փիւժէ Փարիզի աստուածաբաններուն ձեռնհաս ժողովէն ելած վարդապետ, Սիմորի աբբայ եւ 1712ին Տ···ի եպիսկոպոսն էր: Այս ապարանքը ճիշդ աւատական իշխանի մը համար կառուցուած շէնք մըն էր, որուն մէջ մեծ մարդերու սեփական ձեւերով կարգադրուած էին թէ՛ եպիսկոպոսին բնակարանները, թէ՛ սրահները, թէ՛ սենեակները եւ թէ ընդունելութեան դահլիճը որ Ֆլորանսի ճարտարապետութեան հին ձեւի մը համեմատ խիստ ընդարձակ էր եւ կամարաշէն ճեմարաններ ունէր. իսկ պարտէզներուն մէջ ընտիր ծառեր տնկուած էին:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(2 – Շար·)

Տէր եւ Տիկին Վասիլ Խերոյեան, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Մերկէն եւ աղջիկը, Պ. Աւետիս Խերոյեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝

ԱՐԱ ԽԵՐՈՅԵԱՆԻ

ողբալի մահը, որ պատահեցաւ Սիկիլիոյ մէջ ծովի արկածի հետեւանքով, 21 տարեկանին:

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները յետագային:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Սոֆիանէ յիսուն ֆրանք, իր ողբ. ամուսնոյն ընկեր Կարապետ Սոֆեանի մահուան հինգերորդ տարեդարձին առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Նահանգ. Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Միրիճան Շիրվանեանի եւ իր ընտանիքին անհրաժեշտին Յովհաննէս Մուշմուլեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները հանգուցեալ Տիգրան Բարունակեանի թաղումին առիթով. — Պ. Պ. Թէքէեան, Կութսաեան, մի ոմն, Հայրապետեան, Գամպէրեան եւ Տիկին Անդրէասեան տասնական ֆրանք, Ներսէսեան եւ Փանթէնեան 20ական, Յովհաննէսեան հինգ, Տիրատուրեան եւ Փանթէնեան քսանական, Կ. Խաչին, Ներսէսեան տասնական Կ. Խաչին եւ Կարմիր Խաչին: Արմաղանեան 10 Մշակ. Տան:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքները պիտի վերաբացուին այս Հինգշաբթի 21 Սեպտեմբերէն սկսեալ:

ՇԱՒԻԼ. — Մատուռի սրահը:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ. — Եկեղեցւոյ յարակից սրահը:

ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊ. — 4 Րիւ Մարի Լօշ, (Պուա – Քոլոմպ):

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ. — 43 Րիւ Մատամ Քիւրի, Պանեէօ:

ԺԱՆԹԻՅԻ. — 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ, դպրոցի սրահին մէջ:

Կեդոն եկեղեցւոյ, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ:

Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները, որ իրենց զաւակները առաջնորդեն նշանակուած վայրերը:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967 – 1968 տարեշրջանին

Կ'ընդունուին ուսումնասէր ու բարեկիրթ պատանիներ, 11 տարեկան հասակէն սկսեալ, Երկրորդական վարժարանի ռեւէ դասարանի աշակերտ, նաեւ շրջանաւարտներ. պայմանաւ ունենան իրենց տարիքին համապատասխան դասարանի նիշերուն միջինը, և մանաւանդ ընդունակ ըլլան ու փափաքին նուիրուիլ եկեղեցական ասպարէզի, Հայ Եկեղեցւոյ ծառայութեան մէջ:

Արձանագրուելու համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp

78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հայաստանի Պետ. երգի-պարի եւ պետ. պարի անսամպլներու 30 արուեստագէտներէ բաղկացած խումբ մը առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայանայ Ֆրանսահայ գաղութին:

Խումբին մաս կը կազմեն հայ երգի փայլուն աստղ՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՏԱԼԵԱՆ

ԵՒ

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Ինչպէս եւ երգի – պարի անսամպլի մենակատարուհիներ՝

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՂԻԿ ՔԱՄԱԼԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ, ԵՕԹԸ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՎ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան. —

ՎԱԼԱՆՍ. — 20 Սեպտ. Չորեքշաբթի, ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹԻ մէջ, ժամը 21ին

ԼԻՈՆ. — 21 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի, ՍԱԼ ՌԱՄՕԻ մէջ (Րիւ տը լա Մարթինիէր), ժամը 21ին:

ՆԻՍ. — 22 Սեպտեմբեր, Ուրբաթ երեկոյ, (Թէատր տիւ Քազինօ Մինիսիփալ) (Փլաս Մասենա):

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, 24 ՍԵՊՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Salle Pleyel

Տոմսերը կը ծախուին ծանօթ վայրեր. — Գին՝ 15, 10, 7 եւ 5 ֆրանք:

Ուշադրութի'ն. — Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենայ միայն մէ'կ ներկայացում:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ. — Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէին ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Պ. Զատիկ Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը: Կարեւոր օրակարգ:

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 15ին: Պետական արտօնութեամբ, այս տարի դպրոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններ:

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան:

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութեան շրջանը կը լրանայ յառաջիկայ տարուան Յունուար ամսոյն մէջ: Որմէ յետոյ ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ, ուր վարչութիւնը իր երկու տարուան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը տալէ ետք իր հրաժարականը կը ներկայացնէ:

Այս յայտարարութեամբ կրկին կոչ կ'ընենք Վիէնի բոլոր հայրենակիցներուն անխտիր անոնք, որ մինչեւ հիմա տակաւին չեն արձանագրուած, գան արձանագրուին, մեր կանոնագրի որոշումներուն համաձայն, որպէսզի ընդհ. ժողովին իրաւունք ունենան ընտրելու եւ ընտրուելու:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԿՆԻՔ)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարինէ Ցակոբճանեանի աղջիկը կը փնտռէ Սեպուհ Գաբրիէլ Մարգարեանը, բնիկ երեւանցի, մօտ յիսուն տարեկան: Լուր չկայ հայրենական պատերազմէն ի վեր: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով չ'սպառտուած՝ տաշխակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ ուղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոյթներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 20 Septembre 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11015 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.015

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏ

Արաբեւխրայելեան վերջին պատերազմը փոխանակ լուծելու աւելի բարդացուց խնդիրները :

Մառեչալ Հաքիմ Ամէրի խորհրդաւոր անձնասպանութիւնը եկաւ ապացուցանելու, որ կարծուածէն աւելի լուրջ է կացութիւնը Եգիպտոսի, որ տասնեւհինգ տարիէ ի վեր արաբական աշխարհի առաջնորդի առաքելութիւնն է ստանձնած :

Արաբական Լիկան ծնունդ առաւ Եգիպտոսի մէջ քսան տարի առաջ, կնքահայրութեամբ Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետ Էնթընի Իտընի : Նպատակն էր նորագատ արաբական երկիրներու միացեալ ճակատ կազմել :

Այդ օրերուն Անգլիա տակաւին կը յաւակնէր առաջնակարգ դեր կատարել արաբեւխլամական աշխարհին մէջ :

Եւ սակայն արաբական ազգային զգացումի զարթօնքը ամէնէն առաջ աղետաբեր եղաւ Անգլիոյ համար, որ կորսնցուց Հնդկաստանի ճամբուն բանալին՝ Սուէզի Ջրանցքը, զայն ամբողջ երեք քառորդ դար իր ձեռքին մէջ պահելէ ետք :

Ճիշդ է, որ Հնդկաստանը ձեռքէ հանելէ ետք այլեւս մեծ արժէք չէր ներկայացըներ Ֆէրտինան տը Լէսէփսի ձեռակերտը, սակայն բրիտանական կայսրութիւնը բազմաթիւ մեծ ու փոքր գաղթավայրեր կամ հասարակապետութեան հետ կապուած երկիրներ ունի դեռ Սուէզէն անդին :

Ճիպրալթար, Մալթա, Կիպրոս, Սուէզ, Ադէն կենսական խարիսխներ են Անգլիոյ համար : Սուէզը կորսնցնելէ ետք շուտով պիտի պարպէ նաեւ Ադէնը : Կիպրոսէն հեռացաւ, սակայն կը պահէ իր ռազմագիտական խարիսխները կղզիին մէջ :

Մալթա շուտով անկախութեան պիտի տիրանայ : Սակայն հոն ալ Անգլիա պիտի ունենայ իր կամրջագլուխը :

Իսկ Ճիպրալթար Սեպտեմբեր 10ի հանրաքուէով հաստատեց թէ գոյավիճակը պիտի պահպանուի Ատլանտեան ովկիանոսը Միջերկրականին կապող նեղուցին մէջ :

Փոխուեցան ժամանակները : Արաբներուն համար Անգլիան դարձաւ առաջին թշնամին : Անոնք չեն մոռցած, որ 1956 Հոկտեմբերին Անգլիան էր, որ — Ֆրանսայի հետ — օգնութեան փութաց Իսրայէլի :

Արաբներու կարծիքով վերջին պատերազմին Ամերիկայէն զատ Անգլիա եւս աջակցած էր Իսրայէլի : Այդ պատճառաւ ալ արաբական աշխարհը «պոյքոթ» հռչակեց Անգլիոյ — ինչպէս Մ. Նահանգներու եւ Դաշնակցային Գերմանիոյ — դէմ :

Սուէզի շրջանին պարպումը Անգլիոյ կողմէ նոր հեռանկարներ բացաւ Հանրապետական Եգիպտոսի վարիչներուն առջեւ :

1956 Յուլիս 26ին, Եգիպտոսի Հանրապետութեան չորրորդ տարեդարձի օրը, նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասր ազգայնացուց Սուէզի Ջրանցքի միջազգային ընկերութիւնը :

Եւ ուզելով ղեկավարի դեր կատարել արաբական աշխարհին մէջ, Եգիպտոսը վերածեց «Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան» :

Նպատակն էր իրականացնել «Համաարաբական Դաշնակցութիւն»ը՝ Պարսից ծոցէն մինչեւ Ատլանտեան : (Ի դէպ յիշենք, որ Պարսից ծոցը արաբական քարտէսներու վրայ մկրտուեցաւ «արաբական ծոց» անունով) :

Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան ծըրագիրը չյաջողեցաւ : Սուրիա, որ 1958 Փետրուարի սկիզբը յարած էր Եգիպտոսի, 1961 Հոկտեմբերին բաժնուեցաւ անկէ : (Այժմ փորձեր կ՚ըլլան «յառաջդիմական» արաբ երկիրները մէկ մականի տակ միացնելու) :

Եմէնի Իմամը առաջին օրերու խոստումներէն ետք հրաժարեցաւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան յարելու գաղափարէն :

Յետադէմ Իմամին դէմ կազմակերպուած ապստամբութիւնը յանգեցաւ Հանրապետութեան հռչակման, Եգիպտոսի աջակցութեամբ :

Եղբայրասպան կռիւները կը շարունակուին տարիներէ ի վեր Եմէնի մէջ, ուր յոյս կայ որ խաղաղութիւնը վերահաստատուի շուտով, համաձայն Խարթումի համաարաբական ժողովի որոշման :

Իսրայէլի անսպասելի եւ դիւրին յաղթանակը ահազանգ հնչեցուց արաբական աշխարհին մէջ :

Որակին գերակշռութիւնը քանակին վըրայ մղեց արաբ պետութիւնները, որ մոռնալով իրենց ներքին վէճերն ու գաղափարնաբանական տարակարծութիւնները, միացեալ ճակատ կազմեն :

Յոյսեր կան, որ Արաբական Լիկայի քսան տարուան ջանքերը ի վերջոյ պիտի պսակուին յաջողութեամբ :

Աղէտի մեծութեան առջեւ համազգային գերագոյն շահերը պիտի յաղթանակեն եւ ինչ վարչաձեւի տակ ալ կառավարուին, Արաբները պիտի ամրապնդեն իրենց փոխադարձ կապերը :

Ու եղբայրական զգացումներով ցօդեւորուած՝ պիտի կարենան իսկապէս իրականացնել Միացեալ Ճակատը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՇԵՆԿՕ ՄՈՍԿՈՒԱ Կ՚ՈՒԶԷ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼ

ԿԸ ԹՈՒԻ ԹԷ ԱՆԳԼԻԱՑԻՔ ԽԱՂԻ ԵԿԱԾ ԵՆ

Անգլեւխորհրդային միջադէպը, որ պատահած էր առջի օր խորհրդային ուսանողին պատճառով, կը զարգանայ ի վնաս Անգլիոյ : Արդարեւ կը հաստատուի որ առեւանգումի հարց չկար եւ բրիտանական ոստիկանութիւնը խաղի եկած էր : Երիտասարդը յայտնած է Անգլիացիներուն թէ իր կամքով Մոսկուա կը վերադառնար եւ չէր հասկնար թէ ինչո՞ւ Անգլիացիք կը միջամտեն :

Միշտ հիւանդ է սակայն եւ խորհրդային սպասարկութիւններն ալ յայտարարած են թէ ներկայիս Կաշենկոյի վիճակը աւելի գէշ է, Անգլիացիներուն պատճառաւ որ արդէնք հանդիսացած են անոր մեկնումին : Բայց պէտք է նաեւ ընդունիլ որ Կաշենկօ օդակայանին մէջ ուզած էր բրիտանական իշխանութեանց հետ խօսիլ, յետոյ չէր ուզեր. Մոսկուա մեկնիլ այն օդանաւով որուն մէջ կ՚ուզէին դնել զինքը :

Ամէն պարագայի մէջ, միջադէպին ծանօթանալէ ետք, Արտաքին Նախարար՝ Կրոմիքօ, որ Լոնտոնէն կ՚անցնէր, յայտարարած է թէ հարցը փակուած է, թէեւ Խորհրդային Արտաքին Նախարարութիւնը բուռն բողոք մը ըրած է, զոր Թաս գործակալութիւնը սփռած է առջի օր :

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՍՏԵՂԾԱԾ ԻՍՐԱՅԷԼԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ա.

Այս խորագրին ներքեւ, «Թիւրք Քիւլթիւրիւ» ամսագրին մէջ Տ. Պ. Օ. ստորագրութեամբ լոյս տեսած է ուշագրաւ յօդուած մը, զոր մեր ընթերցողներուն կը ներկայացնենք ստորեւ թարգմանաբար, ցոյց տալու համար թէ Թուրքը ինչպէս պատմութիւն կը գրէ .—

Անուրանալի ճշմարտութիւն մըն է, որ Հայերը հնագոյն ժողովուրդ մըն են Կովկասներու մէջ : Եւ սակայն, Ցարական Ռուսիոյ Երեւանը ոչ թէ Հայերէն, այլ իբրեւ խանութիւն մը Պարսիկներէն գրաւած ըլլալն ալ պատմական ուրիշ իրողութիւն մըն է : Միւս կողմէ կայ ճշմարտութիւն մըն ալ, որ է՝ Ռուսերուն 1804ին Զօր. Ցիցիանովի հրամանատարութեան ներքեւ Երեւանի վրայ յարձակած եւ զօրքին Պարսիկներու կողմէ պարտութեան մատնուած ըլլալը : Իսկ երկրորդ անգամ 1807ին Մառեչալ Կուտովիչի հրամանատարութեամբ Երեւանը գրաւելու փորձ կատարելը եւ այս անգամ եւս ռուսական բանակներու չարաչար պարտուած ըլլալը (Կասփարի, «Փօքրօբեոննըյ Քավքազ» : Սթ. Պետերբուրգ 1904, էջ 336-337) :

Վերջին անգամ ըլլալով, 1827ի Հոկտեմբերին Ռուսական բանակները Սարդարապատի եւ Ապպասապատի բերդերուն առջեւ բաւական ծանր կորուստներու ենթարկուելէ ետք, այդ բերդերը յաջողած են գրաւել եւ Երեւանի բերդը պաշարած : Ամիս մը տեւող այս պաշարումի ընթացքին, կատաղի կռիւներ մղուած են կողմերու միջեւ եւ հեղեղանման արիւն թափելէ յետոյ, Ռուսերը գրաւած են նաեւ Երեւանի բերդը, որ կը պաշտպանուէր իրանեան ուժերու կողմէ՝ Հասան Խանի հրամանատարութեամբ : 1826ին, Կենճէի եւ Ասլանտիւզի մէջ Ռուսերուն դէմ մղուած մեծ ճակատամարտին պարտուելով, Իրանի Ապպաս Միրզա Խանը Երեւանը լքած էր իր ճակատագրին եւ երբեք չէր կրցած օգտակար ըլլալ՝ քաղաքի պաշտպան զօրքին հրամանատար՝ Հասան Խանի :

Ժամանակակից ռուս գրագէտները, որոնք Երեւանի պաշարման շրջանին ու պատերազմներու ընթացքին ներկայ գըտնուած են այնտեղ եւ ականատես եղած մղուած կռիւներուն, կը վկայեն թէ հեռուէն կը տեսնուէին բազմաթիւ մինարէներ, որոնք կը գտնուէին Երեւանի պարիսպներէն ներս, իսկ քաղաքին գրաւումէն վերջ ալ տեսած են, որ բնակչութեան մեծամասնութիւնը Թուրքերը կը կազմեն եւ արձանագրած ալ են անոնք այս պարագան (Փօքրօեոննըյ Քավքազ : Սթ. Պետերբուրգ - 1904 էջ 408 - 416) :

Իրանեան շահերու վարչական իշխանութեան տկարացման շրջանին, Երեւանի խանութիւնը կապուած է Կենճէի խանութեան եւ այդ խաները միշտ ալ նշանակուած են Կենճէի խանին կողմէ : Նոյնիսկ, այս ուղղութեամբ կարգ մը ժողովրդական մանրավէպեր կը պատմուին իբրեւ երգիծական գրականութիւն, որոնցմէ մէկը կը յիշատակենք այստեղ .— Կենճէի խանը՝ Ճեվատ Խան, անկարող զաւակ մը ունի եղեր : Խանը զայն Պետերբուրգ ղրկեր է ուսանելու համար, բայց այս տղան վերադարձեր է անկէ՝ առանց բան մը սորվելու : Խանը, զինքը այս անգամ ղրկեր է Փարիզ, ուրկէ եւս վերադարձեր է ան՝ զացած վիճակով : Այն ատեն, Խանը կանչեր է իր վեզիրը եւ խորհըրդակցութեան նստեր է անոր հետ, հարցընելով թէ ի՞նչ պիտի ըլլար վիճակը այդ անկարող տղուն : Վեզիրը, պահ մը մտածելէ ետք, սապէս պատասխաներ է խանին .— Տէր իմ, ես այդ մասին մտածեցի եւ այն եզրակացութեան յանգեցայ, որ այդ տղան Երեւանի խան կարգելէն ուրիշ ճար չկայ :

Մինչեւ 19րդ դարուն երկրորդ կէսը, ուր Արեւմտեան Եւրոպայի պետութիւններն ու Ցարական Ռուսիան Օսմանեան Կայսրութեան մէջ Հայկական հարց մը ստեղծեցին, Կովկասի այսօրուան իբրեւ Հայաստան ծանօթ աշխարհագրական հողամասին վրայ ապրող ժողովուրդներուն միջեւ Հայերը երբեք մեծամասնութիւն չեն կազմած : 1897ին կատարուած վիճակագրութեանց համաձայն, այսօր իբրեւ Հայաստան ծանօթ հողամասին վրայ այն ատեն Երեւանեան նահանգ անունին տակ եւ ռուսական վարչութեան ներքեւ կ՚ապրէին 829.556 Հայ եւ Թուրք ազգաբնակչութիւն՝ խառն կերպով իսկ հոդ ապրող Ռուսերուն թիւն է եղած 15987 հոգի, (Օքրաինի Ռոսսիի, 23 Ապրիլ 1906, թիւ 8, էջ 139 - 140) :

(1 Շար.)

ԹՈՒՐՔԸ ԹՈՒՐՔԻՆ ԴԷՄ

Ֆրանսական հեռատեսիլն ալ ցոյց տըւաւ առջի գիշեր Կեսարացիներու եւ Սըվազցիներու կռիւները Ֆութպոլի հանդիպումին առթիւ :

Մրցումէն ետք ալ, քառասուն մեռեալ եւ վեց հարիւր վիրաւորներ չեն բաւած հանդարտեցնելու համար կիրքերը եւ Սըվազցիները թալանի տուած են Կեսարացիներու տուներն ու խանութները, կրակի տալով ալ ամէն ինչ որ Կեսարացիներուն կը պատկանի :

Ոստիկանութիւնը 175 քիլոմեթրի վրայ կտրած է ճամբան երկու քաղաքներու միջեւ, այն յոյսով որ կռիւները կը դադրին :

Նախարարաց Խորհուրդը արտակարգ նիստ ալ գումարած է եւ 170 ոստիկան ղրկած են Անգարայէն : Վեց հարիւր վիրաւորներու մէջ կան որ ծանր վիճակի մէջ են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ ուր կը գումարուի Ազգաժողովի հերթական նիստը, օրակարգին առաջին հարցն է՝ Միջին Արեւելքը :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ երկու լրագրողներ կ՚ամբաստանեն Ճոնսընը, որ ձախողեցուցած է Հօ Շի Մինհի հետ բանակցութեանց փորձը, որու նախաձեռնութիւնը ստանձնած էին : Ուաշինկթընէն Արտաքին Նախարարութիւնը կը հերքէ :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն որ Յունաստան Նոր Սահմանադրութեամբ մը պիտի օժտուի 1968ի ընթացքին : Զայն պատրաստող յատուկ յանձնախումբը նախածրագիր մը պիտի ներկայացնէ Դեկտեմբեր 15էն առաջ :

ՄՔ. ՆԱՄԱՐԱ, Միացեալ Նահանգներու Պաշտպանութեան Նախարարը յայտարարեց թէ պաշտպանութեան ցանց մը պիտի չինեն չինական հիւլէական յարձակման մը ի նախատեսութիւն :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄԸ միշտ կը ռմբակոծուի Ամերիկացիներուն կողմէ : Նետուած ռումբերը երթալով կը մօտենան Չինաստանի :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը նամակով մը կ՚առաջարկէ Քիզինկէրի որ Պոն ճանչնայ Փանքովի իշխանութիւնները, բայց Արեւ. Գերմանիա չի կրնար ընդունիլ Դեմոկրատ Գերմանիոյ պայմանները :

ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐԻ 250 ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԵՆԵՏԻԿ, Ս. ՂԱԶԱՐ, 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1967

ՄԽԻԹԱՐԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ՔՈՎԷՆ

Վանական ամփոփ ու ներամփոփուած շրջանակի մէջ, աղօթքի քաղցրութեամբ օծուն, տեղի ունեցաւ բացման հանդէսը Ս. Ղազարու 250ամեակին :

Միաբանութիւնը փափաքեցաւ որ զուտ կրօնական ու վանական գոյն ունենար անդրանիկ հանդէսը, հոգեւին վերապրելու համար այն նուիրական պահը, երբ Մխիթար, իր առաջին աշակերտներուն հետ, մեն մինակ եւ անօգնական, մտաւ այս ամայի կղզին, որ այդ թուականէն կոչուեցաւ Հայոց Կղզի :

Կը հնչեն զանգերը յաղթական. չքնաղ տաճարին մէջ, ուր կը հանգչի Երանաշնորհ Հիմնադիրը, կը մատուցուի գոհաբանական սուրբ պատարագ :

Մեծն Մխիթարի ութերորդ յաջորդը, շուրջն ունենալով բազմաթիւ միաբանակիցներ, Միաբանութեան անդամներուն կէսէն աւելին, երախտագիտութեան խունկ կը մատուցանէ նախախնամութեան եւ Ս. Աստուածամօր :

Ներկայ է փոքր թիւ մը հաւատացեալներու, Վենետիկի հայ գաղութին անդամներէն եւ տեղացի բարեկամներէ կազմուած :

Պատարագի արարողութեան ներկայ է նաեւ Իրաքի Առաջնորդ Ասողիկ Եպսկ. Ղազարեան, որ օրերս հիւրաբար կ'անցնէր Վենետիկէն :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Աստուածամօր Ծնունդի տօնին, 1701ի Սեպտեմբեր 8ին հիմնուած է Միաբանութիւնը՝ Պոլսոյ մէջ. տարի մը ետք, ոխուր հալածանքներէ ճողոպրած, դարձեալ նոյն տօնին օրը, Միաբանութիւնը փոխադրուած է Մեթոն (Յունաստանի հարաւ-արեւմտեան հողամասերը), որ այն ժամանակ կը գտնուէր Վենետիկցիներու տիրապետութեան ներքեւ : 1717ին, դարձեալ նոյն տօնին օրը, այս անգամ Օսմանեան սմբակներէն հալածական, Միաբանութիւնը հաստատուած է Ս. Ղազար, Վենետիկի Ծերակոյտին բացառիկ արտօնագրով: Տարիներ ետք, 1810ին, դարձեալ նոյն տօնին օրը, Ս. Ղազարու դռներուն վրայ փակցուած է Նափոլէոն Պոնափարթի փրկարար հրովարտակը, որով Հայոց վանքը ազատ կը մնար ընդհանուր բռնագրաւումի խիստ օրէնքէն :

Երախտագիտութեան տօն մըն է, ուրեմն, այսօր, եւ Մխիթարի որդիները, արցունքն աչքերնուն մէջ, հաւաքուած են տաճար, ծեր ու երիտասարդ՝ միաձայն հնչեցնելու երգ մը որդիական շնորհակալութեան եւ գովքն հիւսելու Աստուածամօր :

ՎԵՐՅԻՇՈՒՄՆԵՐ

Միաբանները յուզումով կը յիշեն տակաւին այլ բազում թուականներ, 1848ի Վենետիկի անկախութեան պայքարներու սարսափելի օրերէն մինչեւ Իտալիոյ միութեան շրջանը, ու մինչեւ մեր օրերը, շնդալից պատերազմներով, դղրդալից արհաւիրքներով աղյուն. ու տակաւին տխուր թուականներ՝ հոգեկան ու նիւթական հալածանքներու, երկրային տարերու ըմբոստացումի օրեր, կրակի եւ ջուրի սպառնագին յորձանքներուն տակ :

250 տարուան պատմութիւնը վանքին կը յեղյեղուի Մխիթարեան հին ու նոր սերունդի հոգիներուն մէջ, մինչ աղօթք ու երգ, քաղցր խունկին հետ, կը բարձրանան ամէնուն սրտերէն դէպի աթոռ Ամենակալին :

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Երեկոյեան ժամերգութենէն ետք, միաբանները կ'ուղղուին դէպի Մխիթարակերտ մեծ գրադարանի դահլիճը :

Մխիթար Աբբահօր ի պատիւ քայլերգի հնչիւններուն հետ, Ուխտիս Ընդհ. Աբբահայրը, իր չքախումբով մուտք կը գործէ սրահ : Խորքին վրայ կանգնած է Մխիթարի անդրին, ծաղիկներու եւ դրասանդներու մէջ :

Խօսք կ'առնէ Միաբանութեան Ընդհ. Աբբահայրը՝ Հմայեակ Վրդ. Կէտիկեան, եւ հոգեշունչ ճառով մը կը բանայ գեղեցիկ խորհրդածութիւններու շղթան :

ԱԲԲԱՀՕՐ ՃԱՌԸ

« Մեծ յուզումով կուգանք խանդավառօրէն ոգեկոչելու այն պահը, զոր ապրեցան մեր նախնիք, երբ՝ երկարամեայ ալեկոծեալ թափառումներէ, զրկանքներէ ու տառապանքներէ ետք՝ անոնք ոտք դրբին այս օրհնեալ կղզին, 1717 թուականի Սեպտեմբերի 8ին, եւ անոր խարխուլ եկեղեցւոյն մէջ՝ իրենց սիրտը եւ ուխտը մատուցին Ս. Աստուածամօր :

Այդ օրէն սկիզբ առաւ պատմութիւնը Հայոց Կղզիին, եւ բորոտներու հին անկելանոցին մէջ հիմերը դրուեցան հայ վերանորոգ վանականութեան, հոգեւոր ներանձնութեան զարմնոցի մը վերածելով երբեմնի գինարանը Վենետիկեան հզօր տոմիկներուն :

Նախախնամութեան առաջնորդութեամբ, Արեւելքէն եկած խումբ մը վանականներ՝ Սեւանի Աստուածամօր ժպիտի յանեցին այս ամայի կղզեակի վրայ, զայն դարձնելու համար սրբութեան եւ լուսաւորութեան որրան մը, Ադրիականի խաղաղ եւ հիւրընկալ ափունքին :

Եւ Ս. Ղազար չէնցաւ, զարդարուեցաւ, տարիներուն եւ դարերուն հետ մեծցաւ, պարսպապատ ամրոց եւ կազմակերպեալ վանք դարձաւ, Վենետիկի լճակին գոհար կղզին կոչուեցաւ :

Ի՞նչ բեղնաւոր աշխատանք ...: Եկեղեցին՝ ուր այս առաւօտ մատուցինք հանդիսաւէս գոհաբանական սուրբ պատարագը, այս գեղակերտ գրադարանը՝ որ մասունքն իսկ է մեր Երանաշնորհ Հիմնադրին, վկաներն են այդ 250ամեայ ժիր եւ անխոնջ աշխատանքին ու նուիրումին :

Մեր վանքի ամէն մէկ անկիւնը, իր շնորհալի կամարակապներով ու խորհրդաւոր սրահներով, իր լուսազուարթ ընծայարանով ու մշտաճոխ մամուլներով, իր հազարամեայ մագաղաթներով, իր սրլացիկ նոճիներով ու խնկաբոյր շիրիմներով, մեզի անդադար կը փոխանցէ գործօն ոգին մեր լուսերամ Հայրերուն, մեծն Մխիթարի շունչով թաթաւուն :

Արտասահմանի անցեալի ու ներկայի մեր առաքելութիւնները եւ վարժարանները, որոնք դալար ոստերն են Ս. Ղազարի կենսունակ ոգիին, Հայութեան հեռաւոր եւ ցիրուցան գաղութներուն մէջ ծլարձակուած, եւ յաճախ անոնց բախտին կամ աղէտին վիճակակից, մեր վանքի դարաւոր պատմութեան խօսուն վկաներն են :

350 վանականներ, Մխիթար Աբբահօր օրերէն, կեանք են առած այս խոնարհ կղզեակէն, եւ սնած սրբութեան եւ գիտութեան օծումով, աշխատած են կրօնական եւ հոգեւոր լուսաւորութեան, ինչպէս նաեւ մշակոյթի շահը արծարծել հայ իրականութեան մէջ :

ԻՂՁ ՈՒ ՄԱՂԹԱՆՔ

Աբբահայրը, իր ճառին երկրորդ մասին մէջ, վեր կը հանէր վանքի 250ամեայ պատմութեան դիւանէն դերընական իրականութիւններ, որոնք մեր վերածնունդի պատմութեան ողնայարը, հոգեկան լիսեռը կազմած են :

Կը բանար ոսկեղէն շղթան նուիրական թուականներու, եւ պատմական զուգադիպումներու ընդմէջէն կը նշմարէր աստուածային խորհուրդներ, անջնջելի դրոշմուած ոչ միայն Մխիթարեան տարեգրութեան ոսկի էջերուն մէջ, այլ նաեւ իւրաքանչիւր միաբանի սրտին մէջ, հայ ազգի լուսաւորութեան եւ միութեան գինուորագրեալներու այս փոքրիկ խումբին նուիրեալներու ճակատին :

Գերպ. Աբբահայրը իր ջերմ մաղթանքը կ'ուղղէր բովանդակ Միաբանութեան, անոր ծաղկումին եւ ապագայ բարգաւաճումին հորիզոնները պարզելով :

ՀԱՆԴԷՍ ՈՒ ՑԱՑՏԱԳԻՐ

Բոլորին ուրախութեան մէջ աւետիս կը տրուէր թէ յոբելենական մեծ հանդէսը տեղի պիտի ունենար քիչ ատենէն, համազգային տօնակատարութեամբ եւ շուքով, նուիրական այդ թուականին գալով պաշտօնական բացումը նոր ձեռագրատան, որուն որմերը օրէ օր արդէն իսկ կը բարձրանան Ս. Ղազարու մէջ, սիրելի բարերարի մը նախաձեռնութեամբ: Այդ ձեռագրատունը պիտի ըլլայ մեծագոյն նուէրը՝ Մխիթարեան Միաբանութեան այս յիշատակն անմահացնող :

Դժբախտաբար տակաւին չեն լրացած անցեալ Նոյեմբերի ողողումներուն հետեւանքով վանքին կրած վնասները դարմանելու աշխատանքները, որոնք սակայն, շուտով պիտի աւարտին :

Վենետիկցի բարեկամներու եւ իտալական շրջանակներու համար ծրագրուած է երրորդ հանդէս մը, նպատակ ունենալով շօշափել իտալահայ մշակութային հարցեր, որոնց մեծ զարկ տուած է Միաբանութիւնը :

Գրական ուսումնասիրութիւններ եւ յիշատակի հրատարակութիւններ, հայ եւ այլ լեզուներով, պիտի գան յաւերժացնել այս յիշատակը :

ԵՐԳ ՈՒ ՏԵՍԻԼՔ

Աստուածամօր ի պատիւ, ապաշխարութեան եւ նուիրումի վսեմ ու յուսալիր երգ մը կը հնչէր յանկարծ, վանքի աշակերտութեան կողմէ, բազմաձայն, դաշն ու խորհրդաւոր, հեղինակութիւն՝ Հ. Ղեւոնդ Վրդ. Տայեանի :

Ու կուգային մեր հոգիներուն առջեւէն անցնելու, լուսերամ հոյլերով, Միաբանութեանս բոլոր Հայրերը վաղեմի, Մխիթարէն Ալիշան. հոգեկան կայծեր կը գեղուին անոնք՝ մանաւանդ պատանի մեր ժառանգաւորներու սրտերուն մէջ :

Յիշատակ արդարոց օրհնութեամբ եղիցի :

ՀՈԳԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԸ

Հազարատողեան նոր քերթուած մը, բանաստեղծ Հ. Վահան Վրդ. Յովհաննէսեանի գրիչէն՝ կուգար բանալ հանդիսաւոր թափօրը անդենական խոհերու :

Հոգիներու հանգրուանը այն սուրբ վայրն է՝ ուր կը հանգչին վանքին բոլոր վաստակաւորները երբեմնի. Սուրբ Ղազարու գերեզմանատունը, որ հոգերգու բանաստեղծին համար տխուր ու տրտմաթախիծ յիշատակներու թատերաբեմը չէ,

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (167)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Քոյր, թոյլ կուտա՞ք որ քանի մը խօսք ալ ես ընեմ, ըսաւ արքունիքին հացկատակը անոնց քով նստելով:

— Խօսեցէք, եղբայր իմ, խօսեցէք:

Մառի-Թէրէզի հայրը իր սովորական հանդիսաւոր կերպարանքը ստանալով ըսաւ.

— Պարոն Օպէն, քիչ մը առաջ ըսի ձեզի արդէն թէ շատ գոհ մնացի ձեր անմեղութեան երեւան ելլելովը: Բայց աս պիտի աւելցնէի թէ տեղի ունեցող այս դայթակղութենէն ետք, այս դղեակին մէջ ձեր ներկայութիւնը անկարելի կը դառնայ...: Գիտեմ թէ դուք պատուաւոր մէկն էք եւ կը հասկնաք ըսածս:

— Ինչո՞ւ, հայրիկ, ինչո՞ւ անկարելի դառնայ անոր ներկայութիւնը, հարցուց Մառի-Թէրէզ խօսքի խառնուելով:

— Այո՛, ինչո՞ւ անկարելի ըլլայ, աւելցուց մայրապետը:

— Ա՛յդ ի՞նչ է, քոյրիկ, դո՞ւն ալ այդ կողմը դարձար... բացագանչեց դուքը: Վա՛յ չար սատանայ, կամաց կամաց ընտանիքիս պետը ըլլալէ պիտի հրաժարեցնեն զիս:

— Կը զարմանամ, եղբայր իմ, կը զարմանամ որ ի՞նչպէս կ'ելլէք կը ճամբէք պարոն Օպէն Տէրմօնի պէս երիտասարդ արուեստագէտ մը, միջամտեց օրիորդ Վօփալիէր: Ընդհակառակն, պարոն Օպէն ամէն ատենէ աւելի հի՛մա է որ իրաւունք ունի ձեզմէ վարձատրուելու: Ո՛չ, եղբայր, ո՛չ, ազնուական Շանթօսէ մը տատնկ բան չի կրնար ընել:

— Բայց եթէ հիմա բերանս բանալու ըլլամ, ըսելիքներս չլսելու համար ականջներդ պիտի գոցես, ըսաւ Շանթօսէ ուզելով երեւան չհանել սիրոյ խնդիրը:

Օպէն Տէրմօն այս խօսքին վրայ խոնարհութիւն մը ընելով պարոն Շանթօսէի առջեւ, արժանաւոր այլ տխուր ու մելամաղձոտ շեշտով մը յայտարարեց.

— Պարոն դուքս, պարապ տեղը մի վիճաբանիք, հասկցայ ձեր միտքը եւ ահա կ'երթամ:

— Ո՛չ, մի՛ երթաք, պիտի չերթաք, հրամայեց Մառի-Թէրէզ ամէն բան աչքը առնելով: Դո՛ւք ալ, հայր, նստէք եւ գիս մտիկ ըրէք:

— Ա՛ս ի՞նչ է, օրիորդ, կամաց կամաց հրաման տալու պիտի սկսիք ինծի, մըլտաց արքունիքին հացկատակը:

— Երբե՛ք, հայր իմ: Միայն սա գիտել պիտի տամ ձեզի որ, պարոն Օպէն սպասաւոր մը չէ եւ զայն չէք կրնար վռնտել այնպէս ինչպէս որ պիտի ընէիք ձեր ծառաներէն մէկուն... ձեզի պէս ազնուական մը օրէնքի եւ խղճի դէմ գործած կ'ըլլայ տատնկ բան մը ընելով:

— Վա՛յ սատանի ձագ, դուն այդ խօսքերը ո՞ւրկէ սորվեցար, հէ՞, մըլտաց դուքսը զարմանալով աղջկան ըսածներուն վրայ: Բայց, օրիորդ, գիտցած ըլլաս որ համբերութիւնս հատնելու վրայ է...:

— Կը խնդրեմ, օրիորդ, մի՛ շարունակէք, մէջ բերաւ Օպէն Տէրմօն աղաչական եղանակով մը:

Բայց Մառի-Թէրէզ, որուն ուժ կուտար մայրապետը, միեւնոյն կորովով շարունակեց.

— Հայր իմ, գոնէ քանի մը վայրկեանի համար մէկդի թողուցէք այդ հին նախապաշարումները եւ իր աղջկան վրայ գուրգուրացող ճշմարիտ հայր մը եղէք: Կը ճանչնամ ձեր սիրտը, գիտեմ թէ ձեզ ինծմէ հեռացնողը ձեր պաշտօնական նախապաշարումներն են, մինչդեռ դուք՝ սիրտով ու հոգիով անգուգական հայր մըն էք, հայր մը որ կը սիրէ իր զաւակը եւ կը հասկնայ անոր վիճակէն: Աչքերնուդ առջեւը բերէք կացութիւնը ինչպէս ինչպէս որ է, եւ ոչ թէ այնպէս ինչպէս որ դուք կը փափաքէիք որ ըլլար:

— Աղջի՛կ, դուն այս լեզուն ո՞ւրկէ սորվեցար, վա՛յ սատանի ձագ, քեզի մայրապետանոց դրինք որ օր մը ելլես հօրդ գա՞ս տաս, կմկմաց դուքսը բարկութիւնը կէս մը իջած:

— Մեղա՛յ, մեղա՛յ, չձգե՞ս որ աղջիկը ըսելիքը ըսէ, դիտել տուաւ օրիորդ Վօփալիէր: Ալ այդչափ յամառելուն բնաւ տեղը չկայ, վերջացուր այդ ծիծաղելի ձեւակերպութիւնները:

Դուքսը որ սաստիկ լուացողականի մը բնաւ չէր սպասեր, մանաւանդ մայրապետի մը կողմէ, եղած տեղը չշմեցաւ մնաց:

Մառի-Թէրէզ օգտուելով անոր շուարումէն, շարունակեց իր խօսքը.

— Հայրիկ, Օպէն Տէրմօնը եւ ես իրար կը սիրենք: Մեր իրարու միանալուն միակ արգելքը Օպէնի հարուստ չըլլալն ու տիտղոս մը չունենալն է... բայց միթէ Օպէնը արուեստ մը չունի՞, եւ այդ արուեստը ամէն հարստութենէ եւ ամէն տիտղոսէ աւելի լաւ չէ՞...: Արուեստագէտ մըն է ան եւ օր մը անոր անունը մեծահամբաւ արուեստագէտներու շարքին մէջ պիտի յիշուի...: Օպէն իր սրտին ազնուութեամբ իմ աչքիս առջեւ աւելի արժէք կը ներկայացնէ քան թէ հարուստ եւ ազնուական ծնած մէկը իր դրամովն ու իր անունովը:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

...ալ հաւատքի բուրաստան մը, վարդա– ...խումբեր արշալոյսին նման սիրելի․ Հոն ...բանաստեղծը կուզայ շրջիլ յաճախ, ծա– ...գիկներ դարմանել, խօսիլ մեր նախնիք– ...ներուն հետ, ներշնչուիլ անոնցմէ, խան– ...դավառուիլ անոնց յիշատակով։ Բանաս– ...տեղծին համար այդ պահը «մենելոց» չէ, ...ալ հայ հոգիին եւ հայ հաւատքին Վար– ...դավառը։

Այս հոգեկան թափառումներէն մէկուն ...ընթացքին է որ բանաստեղծը, Տանթէա– ...կան երեւակայութեամբ բորբոքուն, կը ...տեսնէ յանկարծ պատմահայր Զամչ– ...եանին, խաղաղադէմ Ինճիճեանին, քըմա– ...նին Բագրատունիին, բամբռահար ...Հայաստանեայց...։ Ցուցումի ...մը, վերյիշումներ կը փթթին Հիւր– ...ի Բուրաստանէն, Տարօնի նահատակ ...բանաստեղծի քնարէն...։ Կը յայտնուին ...դէմքեր մեզի ծանօթ ու սիրելի... ...եանդն Փէշիկեան վարդապետը, Ու– ...ճեան Աբրահայրը միշտածպիտ։

...բանաստեղծական ուղեկոչում Մխիթար– ...եան վանքի 250ամեայ գործունէութեան, ...հաւատքի լապտերին տակ։

...բերթուածին ընդհանուր ներկայացումը ...կատարեց Հ. Ներսէս Վրդ. Տէր Ներսէս– ...եան. յաջորդաբար, երիտասարդ վարդա– ...պետներ ընտրանքով կարդացին վեց մա– ...սեր. Նախերգանք, Նոճիներու ստուերին, ...Նահապետին ձայնը, Սիրելիներու ժպի– ...տը, Մեծ դամբանը, Աղօթք։

...բերթուածը իր ամբողջութեամբ (19 ...մասերէ կը բաղկանայ) լոյս պիտի տեսնէ ...Մխիթարեան հրատարակութիւններու ...շարքին։

...ՍԿԻ ՇՈՂԵՐ

Հանդէսի փակման, վանքի աշակերտ– ...ներու երգչախումբը լսելի կ՚ընէր Մխի– ...թար Աբբայի հեղինակութիւններէն տաղ ...մը։ «Գովեալ զաւուցն հրեղինաց» ակըր– ...թերութեամբ, որ աւանդաբար հա– ...սած է մինչեւ մեր օրերը, ուրիշ չորս տա– ...ղերու եղանակներուն հետ։

Եղանակ մը՝ արեւելեան անոյշ գոյնե– ...րով, որ մեզ կը տանէր դէպի Սեբաստիա, ...Սեւան կամ Էջմիածին, քայլ առ քայլ հե– ...տեւելու վերածնունդի մեծ Առաքեալի ...շիգերուն եւ հսկայ քայլերուն։

Հանդիսասրահէն բաժնուելով, միա– ...բանները, կ՚իջնէին պարտէզ, եւ գրեթէ ...ինքնաբեր կ՚ուղղուէին դէպի վանքի ...մայր դուռը. Հոն կը հասնէր ծովը, ժա– ...մանակին. Հոն՝ ճիշդ 250 տարի առաջ, ...մայիսի ժամու մը, Մխիթար Աբբահայր ...հասեր է դրած, իր առաջին աշակերտնե– ...րուն հետ։ Սուրբ է տեղիս այս։

Այդ դրան մօտ՝ այժմ բարձրացած է ...Մխիթարի մեծ անդրին։

Բայց մենք կը հաւատանք որ Մխիթա– ...րի հոգին տակաւին ներկայ է մեր մէջ, ...ինչպէս ոսկի շողերը սա վերջալոյսին, ...որ կ՚ողողէ, 250 տարիէ ի վեր, վանքի ...կարմիր պատերը եւ բոլորիս հոգիները։

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՎՐԴ. ՏԷՐ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

«ԱՍՏՈՒԱԾ ՍԵՒ Է»

Կ'ԸՍԵՆ ՍԵՒ ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք առնենք, Յուլիսի վերջերը Նիւուարքի մէջ գումարուեցաւ «Սեւ իշխանութեան» համագումարը, ուր «կարծրերը» գերիշխող դիրք գրաւեցին եւ այդ պատճառով ալ ժողովը անուանուեցաւ «Սեւերու յեղափոխութեան համագումարը»։

Այդ «կարծրեր»ուն մէջ բացառիկ եւ առանձին տեղ կը գրաւէր կազմակերպութիւն մը, որ կը կոչուի «Պլէք Միւսլիմս», այլ խօսքով «Սեւ Մահմետականներ»։

«Քոմպա» երկար յօդուածով մը կը ներկայացնէ այդ կազմակերպութիւնը։

Ստորեւ՝ հիմնական մասերը։

×

1930ին Տիթրոյթի մէջ կը յայտնուի խորհրդաւոր անձ մը՝ Ուալաս Ֆարտ անունով, որ կը յաւակնի Մոհամմէտ մարգարէի ցեղէն սերած ըլլալ եւ Մեքքէն եկած։

Կը հիմնէ ժողովարան մը եւ աղանդ մը «Իսլամին ազգը» անունով։ Շուտով կը յաջողի կրօնափոխ ընել եօթնէն ութ հազար անձ մինչեւ որ կը ձերբակալուի ծիսական ոճիրի մը համար։ 1934ին այս խորհրդաւոր անձը կ՚անյայտանայ առանց որեւէ հետք ձգելու։ Մինչ այդ պատրաստած է իր յաջորդը՝ Ռոպըրթ Փուլ, նախկին պատուելի մը, ծնած 1903ին, որ գլուխը կ՚անցնի «Իսլամին ազգը, կորսուած եւ գտնուած Հիւս. Ամերիկայի վայրի անապատին մէջ» շարժումին։ Ինքզինք կը կոչէ «Ամենամեծ պատուութիւն Պ. Էլիժա Մոհամմէտ, Ալլահին պատգամաբերը»։

Պատերազմը, տնտեսական տագնապը ծանր հարուած կուտան այս աղանդին, ինչպէս նաեւ ժամայկացի սեւամորթ Մարքիւս Կարվէի ծրագրին, որ կը միտէր Ափրիկէի մէջ պետութիւն մը ստեղծել Ամերիկայի սեւերուն համար։ Էլիժա կը վերակազմէ «Իսլամին Ազգը»ը, աւելի ճանչցուած «Պլէք Միւսլիմս» (Սեւ մահմետականներ) անունով։ 1947ին կը յաջողի իր շարժումին միացնել Մաքոլմ Իքսը։ Այս վերջինը երիտասարդութեան եղած էր գող, թմրամոլ եւ կաւատ մը։ Ընկերութենէ արտաքսուած մէկն էր, որ իր բանտին խուցին մէջ յարեցաւ այս շարժումին։ Եւ շնորհիւ իր զօրաւոր անհատականութեան եւ հռետորական յատկութեան, շատ շուտով կը դառնայ ազդեցիկ դէմք մը իր շրջապատին մէջ։ Ինքզինք կը հռչակէ ղաւակը, աշակերտը եւ բանբերը Էլիժայի։ Կը քարոզէ անջատողականութիւն եւ կը յայտարարէ սեւերու յառաջիկայ յաղթանակը՝ ճերմակներու վրայ։ «Ջուլումը հիւսիսի ազատականներուն դիւան է, ճուլումը խայծ մըն է, ծուխի քօղ մը՝ հրապարակ հանուած հիւսիսի ազատականներուն կողմէ որպէսզի չփոթ առեղծեն Ամերիկայի սեւերու խսկական ձգտումներուն մէջ»։

Ափրիկեան եւ արաբական բազմաթիւ մայրաքաղաքներ այցելելէ եւ Նասրի հետ տեսակցելէ ետք կը կազմէ նոր ծրագիրներ՝ աւելի լայն հեռանկարներով։ Կը հիմնէ «Ափրիկեւամերիկեան միութեան կազմակերպութիւնը»․ «Ափրիկէն կուգանք, մեծ ցամաքամաս մը, հող մը որ եղած է օրրանը քաղաքակրթութեան եւ պիտի դառնայ նոր աշխարհ... Մեր յեղափոխութիւնը,— կը գրէ ան 1964ին,— պէտք է ըլլայ միջոց մեզի համար միանալու Ափրիկէի մեր եղբայրներուն եւ քոյրերուն հետ»։

Մաքոլմ Իքս, որ կրնար սեւերուն համար քաղաքական առաջնորդ մը դառնալ, կը սպաննուի 1965 Փետրուարին, այպահովաբար մոլեռանդ սեւ մահմետականներու կողմէ։

Ճշգրիտ չի գիտցուիր «Սեւ մահմետականներու» թիւը։ Կը պնդեն, թէ 400 հազարէն աւելի են, ինչ որ հաւանաբար չափազանցուած է։ Այսուհանդերձ պէտք չէ ստորագնահատել անոնց ազդեցութեան ոլորտը։ Ունին յիսունի մօտ մզկիթներ (մահմետական ժողովարաններ)։

Շիքակօն, որ Ամերիկայի ամէնէն շատ սեւ պարունակող քաղաքն է, իրենց Մեքքէն կը նկատուի։ Ըստ էութեան, իրենց հաւատամքը հիմնուած է Գուրանի վրայ, սակայն Աստուածաշունչը աւելի մեծ դեր կը կատարէ։ Ս. Գիրքը թէեւ ներշնչումի աղբիւր է, սակայն, միեւնոյն ատեն՝ «Թունաւորուած գիրք մըն է, ճերմակ սատանաներու գործիքը՝ աւելի լաւ տիրապետելու համար սեւերուն վրայ։ Անբարոյական գիրք մը, ուր Լոթ ապլապղծութիւն կ՚ընէ, Նոյ գինով մըն է եւ Մարիամ շնացող կին մըն է» (Էլիժա Մոհամմէտ)։ Այս վերջինին համար Ու. Ֆարտ, որ շարժումին հիմնադիրը եղած է, Ալլահի հետ կը նոյնանայ, որով Աստուծոյ վերջին առաքեալն է։ Ասիկա, անշուշտ, հերետիկոսութիւն մըն է ուղղափառ մահմետականին համար, որովհետեւ չի կրնար նոր Գուրան եւ, մանաւանդ, նոր մարգարէ մը ըլլալ, քանի որ Մոհամմէտ վերջինն էր։ Սեւ Մահմետականներուն համար Աստուած սեւ է եւ մարդիկ, աշխարհի ստեղծումի ատեն բոլորն ալ սեւ էին, սակայն Աստուծոյ դէմ ըմբոստացած գիտնական մը ստեղծեց ճերմակ սատանաները, որոնք վեց հազար տարիէ ի վեր սպաննեցին, գողցան, կողոպտեցին եւ շահագործեցին սեւերը։ Հիմա, շնորհիւ սեւ մահմետականներուն եւ Ալլահին սուրբ պատգամաբերին, սեւերը գտած են իրենց ինքնութիւնը եւ գիտակցութիւնը, այժմ կը սպասեն վերջնական պայքարին, որ մօտալուտ է․ այդ պայքարին արդիւնքը պիտի ըլլայ Լաւին յաղթանակը Չարին վրայ, Սեւերու յաղթանակը ճերմակներու վրայ։

Սեւ մահմետականներու պաշտամունքը բոլորովին կը տարբերի ուղղափառ մահմետականներէն։ Տեղի կ՚ունենայ մզկիթի մէջ, որ կը կոչուի ժողովարան։ Բողոքականներու նման, կրօնապետ մը կ՚արտասանէ իր քարոզը, ուր կ՚անդրադառնայ Ափրիկէի պատմութեան (յարմարցուած իրենց թէզին) եւ կազմակերպութեան շարժումին մասին։

Սեւ մահմետականները, որոնք արաբերէն չեն գիտեր, խիստ կենցաղ մը որդեգրած են։ Ալքոլը, ծխախոտը, թմրեցուցիչը, հաւկիթը, առանց թեփի ձուկը, խեցեմորթ կենդանիները խստիւ արգիլուած են։ Առաւելաբար կը սնանին պտուղներով եւ բանջարեղէնով։

Բախտախաղերը, պարերը, շարժանկարը եւ երեկոյթները արգիլուած են, ինչպէս նաեւ սփորը ու մասնաւորաբար կըռփամարտը։ Սկզբունքով կը մերժեն քուէարկել եւ զինուորական ծառայութիւն կատարել։ Ընտանեկան կեանքը կը յարգեն, պոռնկութիւնը եւ շնականութիւնը կը պատժուի, միջ–ցեղային ամուսնութիւնը արգիլուած է։

Սեւ Մահմետականները ստեղծած են կիսազինուորական կազմակերպութիւն մը՝ «Իսլամին Պտուղը», որուն պաշտօնն է կարգ ու կանոնը պահպանել։ Շարժումը նիւթապէս շատ հարուստ է։ Ունին վաճառականական կեդրոններ, խանութներ, շէնքեր։

Իրենց շաբաթաթերթը՝ «Մուհամմէտ կը խօսի», 50·000 տպաքանակ ունի եւ կը նկատուի սեւ մամուլի ամէնէն տարածուած թերթը։ Շիքակոյի եւ Տիթրոյթի մէջ ունին իրենց երկու համալսարանները, 40 կայաններու վրայ ձայն – պատկերասփիւռի հաղորդումներ։

Սեւ Մահմետականները ցեղային ինքնագիտակցութեան եւ հպարտութեան ըղձացում արթնցուցած են իրենց ցեղակիցներուն մէջ։

ԻՐԵՆՑ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ա.— Ազատութիւն կ՚ուզենք։

Բ.— Արդարութիւն բոլորին համար, առանց ցեղի եւ գոյնի խտրութեան։

Գ.— Կարելիութեանց հաւասարութիւն կ՚ուզենք։

Դ.— Անջատ պետութիւն կ՚ուզենք, հոս կամ այլուր։

Ե.—Ազատութիւն կ՚ուզենք Իսլամի բոլոր հաւատացեալներուն համար որոնք հիմա բանտն են։

Զ.— Կ՚ուզենք որ վերջ տրուի Սեւերու դէմ եղած ոստիկանական կոպտութիւններու։ Կ՚ուզենք նաեւ որ աշխատանքի նոյն հնարաւորութիւններն ունենանք, գերծ ըլլանք տուրք վճարելէ այնքան ատեն որքան ատեն օրէնքի առջեւ հաւասարութիւն չենք վայելեր։ Հաւասարութիւն կ՚ուզենք կրթական հարցերուն մէջ եւ թէ սեւ երախաներ դաստիարակուին իրենց ուսուցիչներուն այսինքն սեւ մահմետականներու կողմէ։

ԻՐԵՆՑ ՀԱՒԱՏՈՑ ՀԱՆԳԱՆԱԿԸ

Կը հաւատանք մէկ Աստուծոյ որու անունն է՝ Ալլահ։

Կը հաւատանք որ Աստուծոյ ընտրեալ ժողովուրդն ենք։ Կը հաւատանք դատաստանին եւ որ առաջին դատաստանը տեղի պիտի ունենայ Ամերիկայի մէջ, ինչպէս Աստուած յայտնեց։ Կը հաւատանք որ Ալլահ յայտնուած է Ֆարտ Մուհամմէտի անձին մէջ, 1930 Յուլիսին,, Քրիստոնեաներու սպասած Մեսիան եւ Մահմետականներու «Մահտին»։ Վերջապէս կը հաւատանք որ Ալլահ Աստուած է, որ իրմէ զատ Աստուած չկայ եւ թէ մեզի պիտի տայ խաղաղութեան համաշխարհային կառավարութիւն մը, որու շնորհիւ բոլորս միասին պիտի ապրինք խաղաղօրէն։

Թ. Ա. Թ.

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Գետնայարկը շինուած սեղանա– ...ան մէջ որ երկար եւ հոյակապ ...ճաշարան մըն էր եւ պարտէզներուն կող– ...մէն դուռ ունէր, դերապատիւ Հանրի ...Փիւժէ 1714 Յուլիս 29ին հանդիսաւոր ...կերպով մը տուած էր դերապատիւ Շարլ ...Պրիւլար տը Ժենլիէ որ Էմպրէօնի արքեպիսկոպոս իշխանն էր, Անթուան տը ...Մէնկրինելի որ Գարուշին եւ Կրասի եպիսկոպոսն էր, Ֆիլիփ տը Վանտոմի որ ...Ֆրանսայի մէջ առաջնորդ եւ Սէնթ Օնորէ տը Լերէնի աբբան էր, Ֆրանսուա տը ...Պերթոն տը Կրիյեոնի որ Վանսի եպիսկոպոսն էր ու միանգամայն Պառոն, Կեսար տը Սապրան տը Ֆորքալքիէէի, որ Կրանտէվի եպիսկոպոս իշխանն էր։ Այս եօթը դերապայծառ անձերու պատկերները սրահին մէջ կախուած էին եւ 1714 Յուլիս 29 նշանաւոր թուականը սպիտակ մարմարինէ սեղանի մը վրայ փառաւոր կերպով քանդակուած էր։ Հիւանդանոցը նեղ եւ ցած տուն մըն էր, որ մէկ պատիկոն ունէր, նաեւ պարտիզակ մը։

Իր գալուն երրորդ օրը եպիսկոպոսը աչքէ անցուց հիւանդատունը եւ յետոյ մարդ ղրկեց տեսուչին աղաչելով որ հաճի անգամ մը գալու եւ զինքը տեսնելու։

— Պարոն տեսուչ հիւանդանոցի, ըսաւ, հիմա քանի՞ հիւանդ ունիք։

— Քսանըվեց, Սրբազա՛ն հայր։

— Ես ալ այդքան համրած էի, ըսաւ եպիսկոպոսը։

— Անկողինները գրեթէ իրարու կից դրուած են, ըսաւ տեսուչը։

— Ես ալ դիտած էի։

— Սրահները սենեակներու կը նմանին, ուր օդը դժուարաւ կը նորոգուի։

— Ես ալ այդպէս կը կարծեմ։

— Եւ երբ արեւու ճառագայթ մը ըլլայ, պարտէզը այնքան պզտիկ է որ ապաքինող հիւանդներուն ամէնքն ալ չեն կրնար պտըտիլ։

— Ես ալ կը մտածէի ատոր վրայ։

— Համաճարակ հիւանդութեանց ժամանակ,— այս տարի թիֆօ եւ երկու տարի առաջ ալ «միլէթ միլիէր» (սարբ հումմա) բռնած հիւանդութիւնը ունեցանք,— երբեմն հարիւրի չափ հիւանդ կ՚ունենանք եւ չգիտնալով ինչ ընելնիս կը շուարինք կը մնանք։

— Նոյն բանը կը խորհէի նաեւ ես։

— Ի՛նչ ընենք, Սրբազան հայր, պէտք է համակերպիլ, ըսաւ տեսուչը։

Այս խօսակցութիւնը գետնայարկի սեղանատան մէջ տեղի ունեցած էր։

Եպիսկոպոսը վայրկեան մը լռեց. յետոյ յանկարծ հիւանդանոցի տեսուչին դառնալով ըսաւ.

— Պարոն, միայն սրահը քանի՞ անկողին կը կարծէք որ առնէ։

— Սրբազան հօր սեղանատունի՞ն մէջ, աղաղակեց տեսուչը ապշելով։

Եպիսկոպոսը նայուածքով սրահը աչքէ կ՚անցընէր եւ կարծես թէ աչքերովը չափեր կ՚առնէր եւ հաշիւներ կ՚ընէր։

— Ապահովապէս քսան անկողին կրնայ դրուիլ, ըսաւ, կարծես ինքն իրեն հետ խօսելով. յետոյ բարձր ձայնով մը ըսաւ.

— Նայէ՛ ինչ կ՚ըսեմ, Պ. տեսուչ հիւանդանոցի. անշուշտ սխալում պիտի ըլլայ։ Դուք հինգ կամ վեց սենեակի մէջ քսանեւվեց հոգի էք, իսկ մենք հոս երեք հոգի, եւ վաթսուն հոգիի համար տեղ ունինք։ Նորէն կ՚ըսեմ թէ սխալ մը եղած է. իմ բնակարանս ձեզի կուտամ եւ ձերինը ես կ՚առնեմ։ Տուէք ինձ իմ տունս։ Ձեր տունը հոս է։

Հետեւեալ օրը քսանեւվեց խեղճ աղքատները եպիսկոպոսարան փոխադրուեցան, եւ եպիսկոպոսն ալ հիւանդատունը։

Պ. Միրիէլ հարստութիւն չունէր, վասնզի յեղափոխութեան պատճառաւ իր ընտանիքը սնանկացած էր։ Քոյրը հինգ հարիւր ֆրանքի մշտնջենական եկամուտ մը ունէր, որ երեցատան մէջ իրենց անձնական ծախուց կը բաւէր միայն։ Պ. Միրիէլ իբր եպիսկոպոս տէրութենէն տասնըհինգ հազար ֆրանք տարեկան թոշակ կ՚ընդունէր։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԿՕ

(3 – Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ. — Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Պ. Զատիկ Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին: Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն, իսկ 20–21 յառաջացածներուն համար:

Պաշտօնական հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 ֆրանք:

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Րիւ Պլէօ թիւ 17):

Կամ դասերու իրիկուններ, Լիսէ Քոնտորսէ:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967 – 1968 տարեշրջանին

Կ'ընդունուին ուսումնասէր ու բարեկիրթ պատանիներ, 11 տարեկան հասակէն սկսեալ, Երկրորդական վարժարանի ռեւէ դասարանի աշակերտ, նաեւ շրջանաւարտներ. պայմանաւ ունենան իրենց տարիքին համապատասխան դասարանի նիշերուն միջինը, եւ մանաւանդ բնդունակ ըլլան ու փափաքին նուիրուիլ եկեղեցական ասպարէզի, Հայ Եկեղեցւոյ ծառայութեան մէջ:

Արձանագրուելու համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp

78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 *ուսումնական տարեշրջանին:*

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Tél. : 927-01-72

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի Կրթ. Մարմինը կը յայտնէ թէ դպրոցը կը բացուի Սեպտ. 21ին, Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 9ին:

Կ'ընդունուին վեց տարեկանէն վեր բոլոր հայ մանուկները:

Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ:

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վալանսի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցի խնամակալ մարմինը կը յայտարարէ 1967 – 68 *ուսումնական տարեշրջանի բացումը, Սեպտ. 21ին Հինգշաբթի առաւօտ դպրոցի սովորական սրահը: Հին եւ նոր աշակերտները արձանագրուելու կը հրաւիրուին այդ օրը ուր սիրով պիտի ընդունուին Նարեկ քահանայ Վարդանեանի կողմէ:*

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՅՈՎՀ. ՊԱՏԱԼԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել՝ Մարգարեան, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, *Մասիս*, 21 Րիւ Սօլնիէ, *Ճաշարան Աճէմեան* 12, Րիւ Քատէ:

Հայաստանի Պետ. երգի–պարի եւ պետ. պարի *անսամպլ*ներու 30 արուեստագէտներէ բաղկացած խումբ մը առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայանայ Ֆրանսահայ գաղութին:

Խումբին մաս կը կազմեն հայ երգի փայլուն աստղ՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՏԱԼԵԱՆ

ԵՒ

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Ինչպէս եւ երգի – պարի անսամպլի մենակատարուհիներ՝

ԱՆԺԵԼԱ ՇԱՀՆԱՊԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՂԻԿ ՔԱՄԱԼԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ, ԵՕԹԸ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՎ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան. —

ՎԱԼԱՆՍ. — 20 Սեպտ. Չորեքշաբթի, ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹԻ մէջ, ժամը 21ին

ԼԻՈՆ. — 21 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի, ՍԱԼ ՌԱՄՕի մէջ (*Րիւ տը լա Մարթինիէր*), ժամը 21ին:

ՆԻՍ. — 22 Սեպտեմբեր, Ուրբաթ երեկոյ, (*Թէատր տիւ Քազինօ Մունիսիփալ*) (*Փլաս Մասենա*):

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, 24 ՍԵՊՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Salle Pleyel

Տոմսերու գիները են՝ 15, 10, 7 եւ 5 փրանք

Ուշադրութի'ւն. — Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենայ միայն մէ'կ ներկայացում:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception

73, Ave. Henri-Barbusse

95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 15ին: Պետական արտօնութեամբ, այս տարի դպրոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններ:

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան:

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութեան շրջանը կը լրանայ յառաջիկայ տարուան Յունուար ամսոյն մէջ: Որմէ յետոյ ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ, ուր վարչութիւնը իր երկու տարուան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը տալէ ետք իր հրաժարականը կը ներկայացնէ:

Այս յայտարարութեամբ կրկին կոչ կ'ընենք Վիէնի բոլոր հայրենակիցներուն անխտիր անոնք, որ մինչեւ հիմա տակաւին չեն արձանագրուած, գան արձանագրուին, մեր կանոնագրի որոշումներուն համաձայն, որպէսզի ընդհ. ժողովին իրաւունք ունենան ընտրելու եւ ընտրուելու:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(ԿՆԻՔ)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարինէ Ցակորճանեանի աղջիկը կը փնտռէ Սեպուհ Գաբրիէլ Մարգարեանը, բնիկ երեւանցի, մօտ յիսուն տարեկան: Լուր չկայ հայրենական պատերազմէն ի վեր: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ ամենամեծ ընտրութիւն ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գայլերու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ խողաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու նոր ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — *ծածկոցներ.* —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 21 Septembre 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11016 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.016

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԻՐԱՇԱՀԻԼ ՀԱՐԵՒԱՆՆԵՐԸ

Վերջին պատերազմի հետեւանքներէն մէկն ալ այն եղաւ, որ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հրեաները մէկ օրէն միւսը ազգային հպարտութեամբ տոգորուեցան:

Զանազան անուններու տակ պահուըտածները դուրս ելան իրենց թաքստոցներէն: Այն իմաստով, որ անոնք այլեւս չծածկեցին իրենց հրէական ծագումը, ինչպէս սովոր էին ընել կարգ մը երկիրներու մէջ: Ու հրապարակային արտայայտութիւններով կամ անհատական խօսակցութիւններով բացէ ի բաց յայտնեցին իրենց անխառն ուրախութիւնը, առանց վերապահութեան:

Դարերէ ի վեր հալածուած ու անարգուած, «պոկրոմ»ներու (ջարդ) ենթարկուած քրիստոնեաներու կողմէ՝ Սպանիայէն մինչեւ Ռուսիա, Հրեաները վերջին աշխարհամարտին մեծագոյն զոհերն էին եղած Հիթլերի ցեղասպանական քաղաքականութեան:

Ճիշդ յիսուն տարի առաջ՝ 1917 Նոյեմբեր 4ին է, որ հրապարակ դրուած էր հրէական ազգային օջախի մը ստեղծման գաղափարը՝ Անգլիոյ արտաքին նախարար Լորտ Պալֆուրի ծանօթ Յայտարարութեամբ:

Պաղեստինի գրաւումը Անգլիացիներուն կողմէ 1917 – 1918ին՝ առաջին քայլը կազմեց այդ գաղափարի իրականացման ճամբուն վրայ:

Անգլիա հաստատօրէն կառչած մնաց իր հոգատարութեան յանձնուած հողամասին, աւելի քան քառորդ դար: Թուրքերուն չվերադարձուց զայն:

Պաղեստին աւելի բախտաւոր եղաւ քան Կիլիկիան, որ կոչուած էր մնայուն Հայկական ազգային օջախ մը դառնալու, Ֆրանսայի հովանաւորութեան տակ:

Անգլիա իբրեւ մարզպան Երուսաղէմ ղրկեց Սըր Հէրպըրթ Սամուէլը, ծագումով Հրեայ: Աշխարհի ամէն կողմերէն Հրեաներ ներգաղթեցին Պաղեստին:

Հրէական Ազգային Հիմնադրամի օժանդակութեամբ գաղթականները սուղ գինով հող ու կալուած գնեցին Արաբներէն: Ու հետզհետէ տեղաւորուեցան Աւետեաց երկրին մէջ:

Ներգաղթը մտահոգիչ համեմատութիւններ ստացած ըլլալով, հոգատար պետութիւնը բաժնեչափի դրութիւն հաստատեց, սահմանափակելով գաղթականներու թիւը:

Մեծ թիւ կը կազմեն անոնք, որ անսաստելով արգելքին, գաղտնի միջոցներով մտան Պաղեստին:

Հրեայ յեղափոխական կազմակերպութիւններ դիմադրական ճակատ կազմեցին հոգատար իշխանութեան դէմ:

Հրէական նոր սերունդ մը հասած էր, տոգորուած ազգայնական գաղափարներով եւ զոհողութեան ոգիով:

Ու երբ 1948 Մայիս 14ին անգլիական վերջին զինուորը հրաժեշտ տուաւ Պաղեստինի՝ Եաֆայի նաւահանգիստէն՝ ծնունդ առաւ Իսրայէլի անկախ պետութիւնը, ՄԱԿի 1947 Նոյեմբեր 29ի որոշման հիման վրայ, նախագծուած սահմաններով:

Շուրջ քսան տարիէ ի վեր Իսրայէլի դիմագիծը փոխուած է: Բնակչութեան թիւը անհամեմատօրէն աւելցած է: Ո՛չ միայն սեղմումները վերցուած են, այլեւ Եգիպտոսէն, Սուրիայէն, Իրաքէն, Եմէնէն եւ Հիւսիսային Ափրիկէէն հարիւր հազարաւոր Հրեաներ ապաստանած են Քանանու երկիրը: Ալ չենք խօսիր Եւրոպայէն եւ Ամերիկայէն կամովին ներգաղթողներու մասին:

Երկու հազար տարի ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Թափառական Հրեան՝ շնորհիւ Անգլիոյ եւ ՄԱԿի անդամ պետութեանց օժանդակութեան՝ յաջողեցաւ կազմել ազգային օջախ մը, որուն ամրապնդման համար ամէն զոհողութիւն յանձն առաւ:

Քսան տարուան մէջ երեք անգամ պաշտպանեց իր սահմանները դրացիներու սպառնալիքներուն դէմ:

Սակայն իր դիւրին յաջողութիւնները դէպի սայթաքում կ'առաջնորդեն Իսրայէլը, որ չգոհանալով ՄԱԿի կողմէ իրեն շնորհուած սահմաններով, աչքերը տնկած է հարեւան արաբական հողամասերուն վրայ:

Անհաշտ դիրք բռնած է եւ անընդունելի պայմաններ կ՚առաջարկէ պարպելու համար իր գրաւած հողերը:

Իր վարիչները կը յոխորտան եւ սկսած են բարձրաձայն խօսիլ: Երուսաղէմի կցումը վերջնական կը նկատեն եւ ո՛չ մէկ սակարկութեան նիւթ կ'ուզեն դարձնել Սուրբ քաղաքը:

Իսրայէլի բարեկամ մեծ պետութիւններն անգամ կը զգուշացնեն զինքը եւ համեստութեան ու խոհեմութեան խորհուրդներ կու տան:

Շատ ապահովութիւնը վնաս կը պատճառէ, կ'ըսէ արեւելեան առածը:

Ներկայ պայմաններուն մէջ Իսրայէլի համար լաւագոյն քաղաքականութիւնը պիտի ըլլար սիրաշահիլ իր հարեւանները, որոնց ազգային արժանապատուութիւնը վիրաւորուած է եւ որոնք այլապէս կրնան ուշ կամ կանուխ փոխ-վրէժի դիմել, լրջօրէն սպառնալով իր գոյութեան:

Յաղթանակները պէտք չէ շփացնեն Հրեաները, եթէ կ'ուզեն տեւական խաղաղ կենակցութիւն ունենալ զիրենք շրջապատող ցեղակից (սեմական) Արաբներուն հետ, որոնք ջախջախիչ մեծամասնութիւն կը կազմեն Միջին Արեւելքի մէջ եւ որոնք տակաւին իրենց խօսքն ունին ըսելիք:

Իմաստութիւնը կը թելադրէ սիրաշահիլ հարեւանները:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻ ՆՈՐ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՄԸ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

Առաջին պնդամն է որ արեւելեան երկրի մը ներկայացուցիչ՝ Ռումանիոյ Արտաքին նախարար Մանեսքու նախագահ ընտրուեցաւ Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին հերթական նստաշրջանին:

Ազգաժողովի 22րդ նստաշրջանն է, որուն օրակարգին գլխաւոր նիւթը «Միջին Արեւելքն» է:

Առաջին նիստին, ռումանացի նախարարին ընտրութենէն քիչ առաջ, միջադէպ մը խանգարեց ժողովը:

Քուպայի պատուիրակութեան մէկ ներկայացուցիչը բեմ բարձրացած ու բողոքած է որ իրենց պատուիրակութեան պետը Նասաոյէն (Պահամաս) թրանզիթին ատեն անընդունելի վերաբերումի մը ենթարկուած է ամերիկեան իշխանութեանց կողմէ: Ներկայացուցիչը աւելցուցած է թէ «աշխարհակալ զրգռութեան նման արարք մը ճաճէի կառավարութեան կողմէ ցոյց կու տայ թէ Միացեալ Նահանգներու մէջ գոյութիւն ունեցող պայմանները թոյլ չեն տար որ ՄԱԿը իր կեդրոնատեղին հոն պահէ»: Միջադէպը կրնար վերջ գտնել եթէ խորհրդային պատուիրակը՝ Ֆեբեւենկօ իր կարգին բեմ չբարձրանալով փորձ չկատարէր դատապարտել տալու Միացեալ Նահանգները այդ արարքին համար, մինչ ամերիկացի պատուիրակը հրաւիրելով Հանդերձ Ու Թանը, որ քննէ բողոքածները, կը ճշդէր թէ 10 Քուպացիներուն 26 պայուսակները առանց պայմանի ընդունուած էին:

Իր տարեկան տեղեկագրին մէջ, Ու Թան կը յայտնէր թէ ընդհ. կացութիւնը աւելի ծանրացած է վասնզի բանի ուժը շատ յաճախ կը յաղթէ իմաստութեան:

Վիէթնամի մասին, Ու Թան կը յայտարարէ թէ պատերազմը հսկայ համեմատութիւններ առած է, աճող վայրագութեամբ: Ամերիկեան ռմբակոծութեանց դադրեցումը կրնայ ժողովի մը առաջնորդել, եթէ ոչ պատերազմը պիտի շարունակուի:

Միջին Արեւելք.— Յունիսի պատերազմը անակնկալ մը չէր: Վերջին քսան տարիներու ընթացքին, ՄԱԿը յաջողութիւններ արձանագրեց դադրեցնելով կռիւները եւ վերջ դնելով պայթուցիկ կացութեանց, բայց երբեք հիմնովին զբաղելով հարցերով: Այդ է պատերազմի պատճառներէն մին, որուն պատասխանատուութիւնը ամէնէն առաջ կ'իյնայ կողմերուն վրայ: Եթէ պատճառները չջնջուին, անխուսափելի է որ զինուորական նոր բախում մը չպատահի: Միացեալ Ազգերը չեն կրնար սակարկել զինուորական յաղթանակով ձեռք ձգուած հողամասերու ոչ – ճանաչումը, բայց իսրայէլեան ուժերու քաշուիլը շատ աւելի վճռելի է երբ առանձին կը նկատուի: Ոչ մէկ բան թոյլ կու տայ ըսել թէ Արաբ եւ Իսրայէլցի կրնան իրենք լուծում մը գտնել զիրենք բաժնող հարցերուն համար եւ այդ պատճառով միջազգային ձեռնարկ մը պարտադիր է արդէք հանդիպանալու համար պատերազմի նոր վտանգներու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետ՝ Տէմիրէլ Մոսկուա հասած է եւ սկսած խօսակցութիւնները վարչապետ Կոսիգինի եւ նախագահ Պոդգորնիի հետ: Առաջին իրիկունն իսկ Կրեմլինի մէջ ճաշ մը տրուած է ի պատիւ Թուրք վարչապետին:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՍՏԵՂԾԱԾ

ԻՍՐԱՅԷԼԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ՝

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ.

Երբ Հայկական Հարց մը երեւան եկաւ Օսմանեան Կայսրութեան սահմաններուն մէջ, Թուրքիայէն հետապնդուող Հայերը գաղթի մը ձեռնարկեցին դէպի Կովկաս: Գաղթողներուն միջեւ գտնուող «Հնչակ» կամ «Դաշնակ» կուսակցութեան պատկանող քոմիթէճիներ Թուրքեւհայ խնդիր մը ստեղծեցին Կովկասի մէջ: 1904–1905 տարիներուն, Հայերը որպէս նախայարձակ, իսկ Թուրքերը ինքնապաշտպանութեան դիրքին մէջ, Պաքու, Ղարաբաղ, Կէնճէ, Շամախի եւ Շէքիի ու քանի մը այլ շրջաններու մէջ Հայ եւ Թուրք պատերազմները շարունակուեցան ու կեցան: Ցարական կառավարութեան Կովկասի մէջ գտնուող բարձրաստիճան պաշտօնատարներն ալ 1905ի Ռուսական Յեղափոխութեան ընթացքին Կովկասեան ժողովուրդները չէզոքացնելու նպատակաւ հրահրեցին Հայ եւ Թուրք կռիւները եւ Հայերու կողմը բռնեցին (Կրաֆ Ս. Եու. Ուիթթի, «Վոսփոմինանիյա» Պերլին, 1922, էջ 188):

Ցարական Ռուսիան, Օսմանեան Պետութեան դէմ կը հետապնդէր քայքայման քաղաքականութիւն մը եւ այդ ճամբով Հայերը կ'օգտագործէր որպէս միջոց, ինչ որ իրենց դասական մեթոտն էր եւ ծանօթ՝ ամբողջ աշխարհի. այս պատճառաւ ալ մենք այստեղ պիտի չծանրանանք այդ պարագային վրայ: Մեր այսօրուան նիւթին գլխաւոր պատճառը կը կազմէ այն իրողութիւնը, որ դրացի Սովետական Ռուսիան Կովկասի մէջ Հայերու թիւը աւելցնել ջանալով ցոյց կու տայ Ցարական Ռուսիոյ Հայկական Դատը ժառանգած ըլլալը եւ այսօր ալ աշխատանք կը տանի այդ նպատակը կարենալ իրագործելու համար:

1917ի Յեղափոխութեան ընթացքին, երբ տակաւին բոլշեւիկները իշխանութեան գլուխ եկած չէին, երկրէն ներս, մասնաւորաբար Լենինի եւ կուսակցութեան ճնշման ու ազդեցութեան ներքեւ, ձախակողմեան ընկերվարականներէն ըՍ-քոպելեւի միջոցաւ Փարիզի մէջ Դաշնակիցներուն ուղարկուած հաշտութեան հրահանգին երկրորդ յօդուածին մէջ սապէս պարբերութիւն մը կար, — «Թուրքիոյ մէջ Հայաստանի ինքնավարութիւն պիտի տրուի եւ տեղական կառավարութիւնները անմիջապէս որ կազմուին, ինքնորոշման իրաւունք պիտի ճանչցուի»: (Ճոն Ռիտ, «Աշխարհը Ցնցող Տասը Օրերը», էջ 258):

Մինչդեռ, այս հաշտութեան հրահանգին էական հիմքը կը կազմէր «առանց կցումի եւ հատուցումի հաշտութեան» սկզբունքը: Բայց երբ հարցը Թուրքիոյ կը վերաբերէր, այն ատեն կարելի եւ ներելի էր ոտնակոխումը այդ սկզբունքներուն: Դեռ աւելին կայ. Անգարայի Ազգային Մեծ Ժողովի կառավարութեան եւ Սովետական կառավարութեան միջեւ հաստատուող քաղաքական յարաբերութեանց սկզբնաւորութեան (11 Մայիս 1920), Լենինի կողմէ Անգարայի կառավարութեան ուղարկուած եւ Ազգային Մեծ Ժողովի մէջ կարդացուած պատգամի մը մէջ կը խօսուէր «Հայերուն համար ճանչցուած ինքնորոշման իրաւունքի» մը մասին: Մուսթաֆա Քեմալ փաշայի 26 Ապրիլ 1920 թուակիր պատգամին ի պատասխան՝ Չիչերինի ուղարկած 2 Ապրիլ 1920 պատգամին մէջ ալ կը խօսուէր «Հայ գաղթականներու հայրենադարձին եւ այդ դարձէն ետք Թրքահայաստանի մէջ կատարելի հանրաքուէի» մը մասին:

(2 Շար.)

ՍՈՒՐԻՈՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՊԵՏԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ազդակ կը գրէ (Սեպտ. 16).—

Դամասկոսէն հասած տեղեկութիւններու համաձայն, անհատական վարժարաններու տնօրէնները եւ քրիստոնեայ համայնքներու պետերը երեկուընէ ի վեր ժողով կը գումարեն Դամասկոսի յոյն-կաթողիկէ պատրիարքարանին մէջ՝ քննելու համար անհատական վարժարանները պետականացնելու կառավարութեան որոշումը:

Ժողովականները հետեւեալ երկու լուծումներէն մէկը պիտի առաջարկեն.

1.— Կամ այն է որ պետութիւնը ետ կ'առնէ իր որոշումը:

2.— Եւ կամ՝ անհատական վարժարաններուն բանալիները կը յանձնուին կառավարութեան:

«ՈՂԲ ԵԴԵՍԻՈՅ»

Ներսէս Շնորհալիի եղբօրորդին՝ Ապիրատ, ապագայ կաթողիկոսը (1194 – 1203), Եդեսիա կը գտնուէր Զէնկիի գրաւումին ատեն: Ականատես վկայ կոտորածի եւ թալանի՝ կը պատմէ հօրեղբօրը եւ կը խնդրէ, որ քերթուած մը գրէ պատմական տխուր իրողութեան մասին: Շնորհալի մէկ կողմ թողլով կրօնական գործերու խմբագրութիւնը, կը գրէ Եդեսիոյ ողբը:

Բազմաթիւ արտագրութիւններ ըլլալու են ողբերգութենէն: Առաջին տպագրութիւնը կը կատարուի Մադրասի մէջ 1810ին, վերստին կը տպուի 1832ին Կալկաթայի մէջ: Զրպետ Հայկարանը կը տպէ Տփղիսի մէջ 1829ին: Ալիշան, Աբեղեան եւ վերջերս Յակոբեան մասնակի արտատպումներ կ'ընեն:

Եդեսիոյ կառավարիչ Թորոսի եղերական մահէն ետք Պաղտին տը Պուլոնը կը տիրանայ քաղաքին: Երուսաղէմի թագաւոր կ'ընտրուի, քաղաքը կը փոխանցէ Պաղտին տը Պուրկի, այս ալ 1118ին թագաւոր ընտրուելով՝ կը յանձնէ Ժոսլին Առաջինի, որուն մահով, 1131 թուին, ժառանգութիւն կը մնայ որդիին, Ժոսլին Երկրորդի (1131 – 1146):

Ալիշան Ժոսլինի մայր կը կարծէ Լեւոն Առաջինի աղջիկը: Օրմանեան կը շփոթէ երկու Ժոսլինները: «Ժոսլէն առաջին դուստր տարաբախտին Լեւոն Ա.ի» (Ալիշան, Շնորհալի, 1873, էջ 189):

«Ժոսլինի մայրը Լեւոնի աղջիկն էր, Թորոս Երկրորդի քոյրը»: (Նոյն, էջ 289):

Օրմանեան կը գրէ. «Ժոսլէնի կինը, որ Կոստանդին իշխանապետին աղջիկն է ու Թորոս իշխանին հօրաքոյրը, մէկտեղ կը դնէ Եւրոպա երթալ, ուր էր որդին... Ժոսլէնի կինը ազգասէր հոգի մը, քանի որ Կոստանդինի դուստրն էր եւ Ռուբէնի թոռը» (Ազգապատում, Ա. էջ 1376):

Բիւրքճեան կը գրէ. «Լեւոն Ա. բռնեց Վասիլ Տղայ, որ իր եղբօր փեսան էր եւ անոր երկիրը յանձնեց Եդեսիոյ կոմսին» (Մի տեսութիւն, էջ 47):

Քանի մը էջ անդին. «Թորոս Ա. բռնեց իր եղբօր փեսայ Վասիլ Տղան եւ անոր երկիրը տուաւ Եդեսիոյ կոմսին» (Նոյն, էջ 126):

Ժոսլին Առաջինի կինը Կոստանդինի աղջիկն էր եւ ոչ թէ Լեւոն Առաջինի, որ երկու աղջիկ ունեցած էր, մէկը ամուսնացած Թովմասի հետ, միւսը՝ Վասիլ Տղայի հետ:

Ժոսլին Երկրորդի կինը Կոստանդինի աղջիկը չէր, ինչպէս կը գրէ Օրմանեան, եւ կը կոչուէր Պէաթրիս տը Սոսպ, որ ունեցաւ երկու աղջիկ՝ Եղիսաբէթ եւ Ագնէս եւ Ժոսլին Երրորդ (Տիւքանժ – Րէյ, Լէ Ֆամիյ տ'Ութրըմէր, 1869, էջ 300):

Եդեսիոյ բնակչութեան երկու երրորդը Հայ էր, կառավարիչը Բիւզանդիոնէն նշանակուած Հայ մըն էր: Առեւտուր, արհեստներ Հայերու ձեռքն էին՝ երբ Ֆրէնկները հասան Եդեսիա: Պաղտին տը Պուրկոնը բարեկամացաւ Թորոս իշխանին հետ, քաղաքացիները սպաննեցին Թորոսը Պաղտինի դաւադրութեամբ եւ Կոստանդին իշխանի մեղսակցութեամբ, հիմնուեցաւ Եդեսիոյ կոմսութիւնը: Սուլթան Դգուշ կը ճանչնար Թորոսին իշխանութիւնը, Եդեսիացիք ազգային կառավարչին իշխանութիւնը տապալելով՝ օտարին լուծը վերցնելով՝ իրենց վրայ կը հրաւիրէին Սելճուկներու թշնամութիւնը, պիտի զոհուէին Ֆրէնկներուն հաւատարիմ գործակիցներ ըլլալնուն համար:

Ժոսլին Առաջին հայ իշխանէն կը գրաւէ Թլպաշարը եւ ամարանոց կ'ընէ, Եդեսիայէն աւելի հոն կը բնակի, զուարճութեան վայր մը:

Ժոսլին Երկրորդ հօրը քաջութիւնն ալ չունէր, բայց կը վայելէր քաղաքացիներու անվերապահ համակրանքը: Ասոնց համար Ժոսլինները «ազգային հերոս»ներ էին, պատրաստ էին զոհուելու ասոնց փառքին եւ վայելքին համար: 1123ին Խարբերդ փութացին Եդեսիացիներ, Պաղտին տը Պուրկը, հայ իշխաններու կողոպտիչը, բանտարկութենէն ազատելու համար:

Երբ Զէնկի կուգար պաշարելու Եդեսիան, Ժոսլին Երկրորդ Թլպաշարի մէջ կը զուարճանար հետը առնելով ազնուական Հայու մը աղջիկը, զոր առեւանգած էր, կինն ու երեք զաւակները լքելով: Ոչ իսկ մտահոգուած է քաղաք դիմելու եւ զայն պաշտպանելու:

«Զէնկի պաշարեց Եդեսիան 28 Նոյեմբերին, հայ Անանիա եւ ասորի Բարսեղ եպիսկոպոսներ օժանդակեցին լատին արքեպիսկոպոսին: Անօգուտ եղան Զէնկիի ջանքերը քրիստոնեաները բաժնելու Ֆրէնկներէն: Բարսեղ թելադրեց զինադուլ խնդրել, հանրային կարծիքը ընդդիմացաւ: Ժոսլին Թլպաշար, Տիւրապի արքեպ. խստօրէն կը քննադատէ այս ընթացքը, չուայտութիւնը, վախկոտութիւնը, քաղաք երթալու եւ փրկութեան աշխատելու մերժումը»:

Ֆրէնկները չեն կռուիր, որովհետեւ ամբողջ տարի մը վճարուած չեն: Եպիսկոպոսներ եւ մեծամեծներ կը խնդրեն լատին եկեղեցականէն որ վճարում կատարէ, ընչաքաղց եկեղեցականը կը մերժէ:

«Խուճապին մէջ բազմաթիւ մահեր տեղի ունեցան, Զէնկի ձի հեծած հրամայեց դադրեցնել կոտորած եւ թալան, խնայեց բնիկ քրիստոնեաներուն, բայց բոլոր Ֆրէնկները սրէ անցուց, կիները գերի տարաւ, Զէնկի կառավարիչ նշանակեց Քիւչիւկ Ալի անուն մէկը, բայց Հայերուն, Ասորիներուն, Յոյներուն շնորհեց որոշ ինքնավարութիւն»:

Հայերը ամէնէն աւելի ոգեւորութեամբ դիմադրած են Զէնկիի գունդերուն եւ ամէնէն աւելի կորուստներ ունեցած են: Կռուած են Ֆրէնկներուն համար, որոնք չեն կռուիր, լատին եկեղեցականին համար, որ կը խնայէ ամբարած դրամը զինուորներու իրաւունքէն, բայց չի խնայեր մարդիկը:

Անտիոքի պատրիարքին վկայութեամբ՝ յաղթականը խորհրդակցութեան կը կանչէ Ասորի եպիսկոպոսը, քովը կը նստեցնէ, կը քաջալերէ եւ ամբողջ հոգիով տրամադրութիւն կը յայտնէ սիրաշահելու քրիստոնեաները, որոնք կը սկսին համախմբուիլ: Զէնկի կը յայտնէ, թէ կը կռուի Ֆրէնկներուն դէմ, իր նպատակն է հեռացնել անոնք այս շրջաններէն, կը հրաւիրէ հաւատարիմ մնալ իշխանութեան, չօգնել Ֆրէնկներուն, որոնք օտար են երկրին:

Զէնկի ասորի եպիսկոպոսին կը յանձնէ քաղաքին վարչութիւնը:

Եդեսիա վաճառաշահ քաղաք մըն էր, աշխարհագրական դիրքով Սուրիայէն դէպի Անատոլու, Իրաքէն Պարսկաստան ճամբուն վրայ կարեւոր կեդրոն մըն էր: Տարեկան եկամուտն էր քառասուն հազար պըզանդ: Հողը բարեբեր էր, եօթանասուն բարգաւաճ գիւղեր ունէր շրջակաները: Ֆրէնկները եւ Սելճուքները կը պատերազմէին այդ շահաբեր կեդրոնը ձեռք ձգելու համար:

Շնորհալի ողբերգութիւնը գրած է առաջին տպաւորութեան տակ, ոչ մէկ բառ ունի Ժոսլինի այպանելի ընթացքին մասին, ոչ մէկ խօսք Զէնկիի յայտարարութեան եւ վարչական կարգադրութեան շուրջ:

«Ողբ Եդեսիոյ»ն քաղաքին ողբն է, սգաւոր, այրիացած քաղաքին, որ ամէնուն կը դիմէ բոլոր մեծ քաղաքներուն, ողբակից ըլլալու, իր ցաւը բաժնելու:

Կը հրաւիրէ Երուսաղէմը լսելու տարագրին աղաղակը, աղեկէզներուն ցոյց տալու կարեկցութիւն, տեղ տալու բեկեալ սրտին:

Կը դիմէ Հռոմի, որ է «մայր քաղաքաց, գերապայծառ եւ պատուելի»՝ ողբակից ըլլալու իրեն, վրէժ լուծէ զինք գերող թշնամիէն: Կը դիմէ Բիւզանդիոնի «շահին հզօր մեծ արքային, յերկրի նըման երկնաւորի»:

Յետոյ կը հարցնէ Անտիոքի.

«Ընդէ՞ր չհասեր վաղվաղակի,
Ինձ ի թիկունս օգնականի,
Այլ թոյլ ետուր վասն խեթի,
Մատնել ի ձեռս անօրինի»:

Խօսքը կ'ուղղէ Թորգոմայ Տան, որ փայլուն անցեալի տէր կորուսած է փառքերը, կը նստի որբ եւ այրի: Աւերակ է Անին, աւերակ են գաւառներ եւ աւաններ, որովհետեւ աւերեց «սուրն անողորմ անօրինի, որ մեր արեան է ծարաւի»:

Կոչ կ'ուղղէ Թագաւորներու, հայրապետներու, քահանաներու, որպէսզի ցաւակից ըլլան, ցաւերը բուժեն, որոնք խոր են, բայց ոչ անբուժելի, կը բաւէ որ ցաւին մեծութեան համեմատ ըլլայ դարմանը: «Զձեզ ողբակից հրաւիրեմ որդւոց իմոց կոտորածի»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ԵՐԿՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐ

Պուքրէշի մէջ Օգոստոս 29–Սեպտեմբեր 2 գումարուեցաւ լեզուաբաններու միջազգային Ժ. համագումարը, որուն մասնակցեցաւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամ Փրոֆ. Արարատ Ղարիպեան:

«Նոր Կեանք» շաբաթաթերթի խմբագրութիւնը, օգտուելով մեծանուն լեզուաբանին Պուքրէշ ներկայութենէն, զրոյց ունեցած է համագումարի մասին:

Ստորեւ փրոֆէսօր Ա. Ղարիպեանի յայտարարութիւնը.

— Համագումարում ներկայացւեցին զանազան ուղղութիւններ, այդ թւում բոլոր հին եւ նոր ուղղութիւնները՝ պատմա–համեմատական, կառուցուածքային, մաթեմատիկական, վիճակագրական, սիստեմային եւայլն: Այդ ուղղութիւնները զանազան եղանակներով եւ տարբեր սկզբունքներով ձգտում են մի նպատակի, ըմբռնել լեզուի ներյատուկ էութիւնը, խոր ճանաչել առանձին լեզուների համակարգն ու կառուցուածքը, գտնել ընդհանուր օրինաչափութիւններ եւ օգտագործել դրանք լեզուների զարգացման, տիրապետման ու օգտագործման գործին գիտակցական ընթացք տալու համար:

Խորհ. Միութիւնից մասնակցեցին շուրջ հարիւր հոգի, Հայաստանից մասնակցեցի միայն ես, թէեւ մեր հայրենիքի լեզուաբանութիւնը հաւասարապէս զարգացած է, յատկապէս ծաւալուած են հայագիտական ուսումնասիրութիւնները: Իմ զեկուցումը շօշափել է հին եւ նոր հայերէնների համակարգային տարբերութիւնների հարցը: Ես ցոյց տուեցի, որ գրաբար լեզուն հնդեւրոպական դասական լեզուների շարքում ներկայացնում է համակարգային զերազանց վիճակներ քոյր լեզուների համեմատութեամբ:

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Հայագիտական Համազգային Միութիւնը եւս, ինչպէս կը գրէ «Հայաստանի Կոչնակը» (Օգոստոսի թիւ), գումարած է իր ԺԳ. տարեկան ժողովը, որ տեղի ունեցած է Յունիս 10 – 11, Շաբաթ եւ Կիրակի, երբ կատարուեցաւ նաեւ Միութեան սեփական տան, (որ իբրեւ կեդրոնատեղի պիտի ծառայէ) բացման եւ նուիրման արարողութիւնը նախագահու-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (168)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Աղջի՛կ, աղջի՛կ, չան քարո՞զ կը կարդաս գլխուս, ատոնք պարապ խօսքեր, ուռուցիկ նախադասութիւններ են, մռլտաց Շանթօսէ կամաց կամաց կակուղնալով:

— Բայց, վերջապէս, հայր իմ, մտածեցէք անգամ մը որ եթէ ձեզ մօ՛իկ ըրած ըլլայի, հիմա ամուսնացած պիտի ըլլայի...

— Արիսթօյին հետ... կմկմաց մայրապետը արհամարհանքով մը: Արեւորդիներու աւագախումբին պետին հետ...:

— Բայց ատիկա պատճառ մը չէ որ...

— Այո՛, պարոն եղբայր, պատճառ մըն է որ...

— Է՛հ, է՛հ, քանի որ դուն ալ հաւանութիւն կը յայտնես, ալ ինծի խօսք չի մնար:

— Մէկ խօսք մը միայն կը մնայ...:

— Ո՞րը:

— Հաւանութիւն տուր լմնայ երթայ:

— Ի՞նչ, ինչի՞ն հաւանութիւն յայտնեմ, աղջկանս ամուսնանալո՞ւն...

— Այո՛:

— Եւ որո՞ւն հետ:

— Պարոն Օպէն Տէրմօնին հետ:

— Մատուխս երդէնահարի՞ն հետ:

— Ինչո՞ւ չէ:

— Երբե՛ք, երբե՛ք...:

— Բայց մի՛ մոռնաք որ օր մը չափահաս պիտի ըլլամ, հայր, եւ այն ատեն...

— Աղջի՛կ, աղջի՛կ, դուն որո՞ւն ելար, մայրդ զառնուկի պէս կնիկ էր...:

— Բայց, հայր իմ, ես ի բոլոր սրտէ կը սիրեմ զայն, կը սիրեմ անանկ սիրով մը որ բնաւ մոռնալ չի գիտեր...: Դուք թերեւս ոտքերնուդ տակը առնէք այդ սէրը, թերեւս ջախջախէք իմ սիրտս, ատիկա ձեր հայրական իրաւունքն է, կրնաք ընել, բայց ես ոչ մէկ բանի առջեւ տեղի պիտի տամ...:

Հարուածը սարսափելի էր, եւ պարոն Շանթօսէ չկարենալով դիմանալ, աթոռի մը վրայ նետեց ինքզինքը:

— Այս աղջիկը իմ մահուանս պատճառ պիտի դառնայ, կմկմաց խեղճ հայրը եւ աչքերուն մէջ արցունքի կաթիլներ նշմարուեցան:

— Հայր իմ, հա՛յր, գոչեց Մառի–Թէրէզ եւ անոր գիրկը նետուեցաւ:

— Պարոն դուքս, խօսք առաւ Օպէն ընդառաջ երթալով: Ներեցէք, ներեցէք որ իմ երեւէս աստանկ մեծ վիշտի մը ենթարկուեցաք: Աստուած վկայ է որ միտքէս բնաւ չեմ անցուցած ձեր փեսան ըլլալու պատիւին արժանանալը: Երա՛զ մըն էր տեսածս, երազ մը որ ինծի պահ մը երջանիկ պահեց, երջանի՛կ, այ՛ո, բայց միանգամայն սգաւոր երջանկութիւն մը, որովհետեւ Օպէն մը պիտի չհամարձակէր աչք վերցնել Շանթօսէ դուքսին աղջկան վրայ: Պատրաստ եմ, պարոն դուքս, ձեր աչքին առջեւէն հեռանալու պատրաստ եմ... ամէն բանէ պիտի հրաժարիմ... պիտի տանիմ, շատ հեռուները պիտի տանիմ անխրականալի սիրոյ մը յաւիտենական յիշատակները եւ պիտի թաղեմ զայն հոգիիս գերեզմանին մէջ... Թող ինծի հետ մեռնի ան... այո՛, պարոն դուքս, թող ինծի հետ մեռնի, եւ գիտեմ թէ շատ պիտի չապրիմ անոր հետ...: Բայց մի՛ անիծէք մեզի, ո՛չ զիս եւ ո՛չ ալ ձեր աղջիկը, մե՛նք ալ մարդկային արարածներ ենք եւ ինչո՞վ մեղաւոր ենք մեր սիրտն ու մեր սիրտին երգը ունենալով...: Մենք երկուքս խորհրդաւոր ուժի մը կամքովը իրարու միանալու համար ստեղծուած էակներ էինք: Թէպէտ մարդկային կամքը երկրաւոր կեանքին մէջ մեզ իրարմէ կը զատէ, բայց օր մը երկնային արդարութիւնը մեզ յաւիտենապէս իրար պիտի միացնէ: Հոն աւելի երջանիկ պիտի ըլլանք, որովհետեւ հոն ամէն բան սէ՛ր է, սէ՛ր եւ խաղաղութի՛ւն...: Դոս եւ դասակարգ չկայ հոն, հոն ոչ տխրութիւն կայ եւ ոչ ալ դիրք:

— Հայրի՛կ, կը լսե՞ք, կը լսե՞ք, մրմնջաց Մառի–Թէրէզ հեծկլտալէն:

Ասոր վրայ, բարի մայրապետը եղբօրը մօտենալով ականջին ի վար փսփսաց.

— Ֆրանսայի ո՞ր ազնուական ընտանիքը իր վէպը չէ ունեցած... մերն ալ այս է եղեր, ի՞նչ կ'ըլլայ ատկէ...: Սա ալ կայ որ, սիրելի եղբայր, քեզի համար այնքան դժուար պիտի չըլլայ Տէրմօն անունը ազնուականացնելու համար «Տէրմօն»ին առջեւը մակակէտով «Տ» մը աւելցնելը: Օպէն Տէրմօնը Օպէն Տ'Էրմօն ընել կուտաս, ամէն բան կարգին կը մտնէ եւ մէկ մակակէտով եւ գլխագիր «Է»ով մը սա երիտասարդն ալ իր փափաքին կը հասնի:

— Նայինք, նայինք, հիմակուընէ հա՛ չեմ կրնար ըսել, մէյ մը Արթուա կոմսին հետ խորհրդակցելու եմ, ըսաւ Մառի–Թէրէզի հայրը մէյ մը իր աղջկան եւ մէյ մըն ալ Օպէնի վրայ նետելով իր նայուածքը: Իմ միակ պաշտպանս եւ իմ տէրս Արթուա կոմսն է, անոր խօսքէն դուրս չեմ կրնար ելլել, եթէ ան հաւանութիւն տայ, բան մը կ'ընենք...: Է՛, ա՛լ կը բաւէ, ալ ինծի իմ վիճակիս ձգեցէք նայիմ...:

ԱՐԹԻՒՐ ՓԷՐՆԷՑ

(Շար.)

թեամբը եւ առաջնորդութեամբը Տիրան Արքեպիսկոպոս Ներսոյեանի եւ մասնակցութեամբ Ժիրայր Վրդ. Թաշճեանի Թորոնթոյէն եւ Վեր. Ա. Ա. Պետիկեանի :

Այս կազմակերպութիւնը, որ իր անդամակցութիւնը ունի Միացեալ Նահանգաց Հայաշխարհի բոլոր կեդրոնական քաղաքներուն մէջ, արդէն իսկ իր նախնական նպատակը յաջողութեամբ իրագործած է, այսինքն՝ աւելի քան 450 հազար դոլար գոյացուցած եւ յանձնած է Հարուարտ Եունիվըրսիթիի մէջ Հայագիտական մնայուն ամպիոն մը հաստատելու համար : Եւ քանի մը տարիէ ի վեր իր անմիջական նպատակակէտը եղած է նման ամպիոններ հաստատել նաեւ Գալիֆորնիոյ (Լոս Անճէլըս) եւ Նիւ Եորքի Գոլումպիա համալսարաններուն մէջ, թէեւ այս երկուքին մէջ ալ արդէն իսկ Հայագիտական դասախօսութիւններ կը կատարուին բաւական տարիներէ ի վեր :

Այս կազմակերպութեան Կեդր. Վարչ. Մարմինը կը բաղկանայ բարձր դաստիարակութեան տէր, հայասէր, խանդավառ եւ նուիրուած երիտասարդներէ, որոնք անդամներու քուէով կ'ընտրուին որոշ շրջանի մը համար, եւ առհասարակ Պոսթընի շրջանէն :

Միութեան բոլոր գործերը կը կատարուին կամաւոր ծառայութեամբ եւ նուազագոյն ծախքով :

Համագումարը ձեռնհասօրէն վարեց նախագահը, Մանուկ Երնկ : Հետաքրքրական տեղեկագիրներ տրուեցան զանազան յանձնախումբերու կողմէ եւ կարգ մը կարեւոր նիւթերու շուրջ գաղափարի պաշտօնական փոխանակութիւն տեղի ունեցաւ : Իրենց պաշտօնաշրջանները աւարտած վարչական անդամներուն տեղ ընտրութիւն կատարուեցաւ, նորեր ընտրուեցան եւ հիներէն ոմանք վերընտրուեցան :

Պոսթընի շրջանին համար վայելքի մեծ առիթ մըն է տարեկան ճաշկերոյթը որ տեղի ունեցաւ Քէյմպրիճի Քոնթինէնթըլ Օթէլին ընդարձակ պարասրահին մէջ, ուր գրուած բոլոր սեղանները գրաւուած էին հիւրերով :

Յետ ճաշու՝ յայտագիրը գործադրութեան դրաւ, մէջընդմէջ պատշաճ դիտողութիւններով, Միութեան վարչութեան անդամներէն Ճորճ Յ. Պուլ : Երեք գլխաւոր խօսողներն էին յաջորդաբար Հարվըրտի Փրոֆ. Ուիլեըմ Լ. Լանկըր, Վեր. Պետիկեան, եւ Տիրան Արքեպիսկոպոս : Յայտագրին գեղարուեստական բաժինն ալ գեղեցիկ էր : Մեներգիչն էր Օր. Խմըրլին Գազանճեան, որ քանի մը երգեր երգեց իր հնչեղ եւ գրաւիչ ձայնով : Երեսուն ձայներէ բաղկացեալ «Քնար» անուն նորակազմ երգչախումբ մը, ղեկավարութեամբ Ռաֆֆի Սվաճեանի, փայլ տուաւ հանդէսին : Ներկաները իրենց գնահատութիւնը յայտնեցին երգիչներուն երկարաձիգ ծափահարութիւններով :

ՄԱՄՈՒԼ

ԳԱՂԹԵԼՈՒ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Գաղթը իր պատճառները ունի, իր հրամայական, հարկադրական պատճառները : Բայց գաղթային շարժումը երբեմն կը դառնայ ոչ թէ պահանջի մը գոհացումը, այլ ունակութիւն մը : Հայը կը գաղթէ առանելապէս հետեւելով իր ունակութեան : Ժամանակ մը Հայաստանի թերթերը կը գրէին թէ բանուորները ճաղաճ կը փոխէին շարունակ, գործարան կը փոխէին, զանգուածային «հոսք» մը կար : Այժմ արտասահմանն է որ կը շարունակէ հոսքը երկրէ երկիր : Ափսո՛ս, մեր կամքը չէ որ պիտի տնօրինէ «Դէպի երկիր» աղաղակող իմաստութիւնը, բայց հայ մամուլին պարտականութիւնն է ձայն բարձրացնել՝ ըսելու համար. «Շարունակական տեղափոխութիւնը խելացութիւն չէ, իսկ շատ հեռանալը քիչ մը մեռնիլ է» :

Հետեւեալ յօդուածը արտատպուած է *Խօսնակ* թերթէն, որ նոյն միտքով ցաւ կը յայտնէ Լիբանանէն հեռացող Հայերուն համար, որոնք կը կարծեն թէ դրախտը պիտի գտնեն Ամերիկաներուն մէջ :

Մայրիներու անդորրութեան մէջ, այլ համայնքներու կողքին, ազատօրէն կը ծլարձակի հայկականը, աւելի քան երբեք կենսաւէտ : Ի՛նչպէս խնդութեամբ չդիմաւորել Լիբանանի անկախութիւնը, որու վրայ կը դուրգուրայ 1943էն ի վեր իւրաքանչիւր քաղաքացի : Լիբանանցին, իր պատմութեան հետքերով, արաբականութեան ուղիէն, աշխարհագրական նպաստաւոր դիրքէն մեկնելով, կը շարունակէ իր աւանդական առաքելութիւնը՝ առեւտուրի, մշակոյթի տարածման, ժողովուրդներու օգտակար փոխյարաբերութեանց : Հայը, իր կարգին, դարաւոր իր փորձառութեամբ լաւագոյնս կը յարմարի այդ պայմաններուն, եւ աւելին՝ կը սատարէ ընդհանուր աշխատանքին, իր ժրաջանութեամբ եւ ստեղծագործ կարողութիւններով, իրմէ ակնկալուածէն աւելին տալով :

Եթէ գաղթել է, ուրեմն Լիբանանը Լիբանանահայուն վերջին գաղթակայանը ըլլալու է : Եթէ «ապրիլ» է, ապրելու է հոս, այս բարեխառն կլիմային տակ, այս լեռնային կենարար օդին մէջ : Եթէ սորվի՛լ է, զարգանալու է Պէյրութի ուսումնական մեծ ոստանին մէջ, Հայուն ամէնէն նպաստաւոր պայմաններով : Եթէ ընկերային ու մշակութային կեանք ունենալ է, կազմակերպուելու է Լիբանանի մէջ՝ ուր ամէն ազատութիւն կը վայելէ : Քաղաքացիական պարտականութիւնը երբեք արգելք մը չէ հոս Հայ մնալու, Հայ ապրելու համար : Ընդհակառակն, ազգապահպանման մեր ճիգերը լաւագոյնս կրնան արդիւնաւորուիլ հոս հաւաքական գործունէութեամբ : Լաւ Լիբանանցին լաւ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍՏԵՓԱՆԱՒԱՆ

Անկէ յիսնամեակ մը առաջ Ստեփանաւան ունէր 2500 բնակիչ, այժմ՝ 15 հազար : Երբեմնի նեղ, ծուռումուռ փողոցները, հայ շինարար բազուկին շնորհիւ, դարձած են կըրապատ, ծառազարդ փողոցներ, ուր արեւին շողը դեռին չի հասնիր եւ կը թուի, թէ կը քալես ծառերով ծածկուած փապուղիի մը մէջ : Փողոցներուն երկու կողմերը վեր բարձրացած են երեք – չորս յարկանի տուփակերտ շէնքեր :

Քաղաքը եւ շրջակայ գիւղերը դրօսաշրջիկներու սիրած վայրերն են : Արդարեւ, ամէն տարի հազարաւորներ հանգստանալու կամ բուժուելու կուգան հոս : Ամառը քաղաքին եւ շրջակայ վայրերուն բնակչութեան թիւը գրեթէ կը կրկնապատկուի :

Քաղաքը ունի երկու միջնակարգ, մէկ գիշերօթիկ, երկու ութամեայ դպրոց՝ չորս հազար աշակերտութեամբ : Երաժշտանոց մը՝ 220 աշակերտով, ութ մանկապարտէզներ՝ հազար մանուկներով, իսկ անասնաբուժական – անասնապահական հիմնարկութեան մէջ կը սորվին վեց հարիւր ուսանողներ :

Շրջանի 18 գիւղերը ունին 7 միջնակարգ, տասը ութամեայ, երեք տարրական եւ վեց երեկոյեան երիտասարդական դպրոցներ՝ 5500 ուսանողներով :

Ստեփանաւանի մշակոյթի տունը հայկական երկաթաքարէ շինուած գեղեցիկ շէնք մըն է, ունի մեծ թատերասրահ մը, ուր տեղական ուժերով կը ներկայացուին նոյնիսկ մեծ գործեր՝ «Ժայռ», «Պեպօ», «Օթէլլօ», »Համլէթ» եւայլն :

Քաղաքը ունի երկու չարժանկարի սրահներ : Շրջանը կ'արտադրէ հեռաձայնի թրանսֆորմաթոռներ, զուիցերական պանիր, գորգ, գարեջուր, գուլպայ, հիւսուածեղէն, կահոյք եւայլն :

Կ. Ց.

×

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Օգոստոսին եւ Սեպտեմբերի սկիզբը Հայաստան այցելած են խումբ մը հայ ուսուցիչներ հետեւեալ երկիրներէ՝ Մ. Նահանգներ, Լիբանան, Իտալիա, Կիպրոս եւ Եթովպիա :

Քանի մը օրուան համար Հայաստան գտնուած են հնդիկ լրագրողներ՝ գլխաւորութեամբ «Փրես Ինֆորմէյշն Պիւրոյի» տնօրէն Պհարդվաճի :

Արտասահմանի հետ մշակութային կապի հրաւէրով Երեւան այցելած է Անտրէ Պլիմէլ, «Ֆրանսա – Խորհ. Միութեան» ընկերութեան նախագահը :

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրաւէրով Երեւան ժամանած են Ուկրայնացի պատմաբաններ, մասնակցելու համար գիտական համագումարի մը, նուիրուած հայ-ուկրէն յարաբերութիւններուն :

Հայաստան այցելողներու շարքին գտնուած են հետեւեալները եւս, ակադեմական Զաքարիա Ստանկու, Ռումանիոյ գրողներու Միութեան նախագահը, Ուլպրիխ Կլոք, Արեւելեան Գերմանիոյ գրողներու միութեան քարտուղարը, լեհ բանաստեղծ Իգոր Սիկիրսկի, որ ձեռնարկած է հայերէն գործերու թարգմանութեան :

Հայ է : Անիկա կը սիրէ իր որդեգրած հայրենիքը՝ եթէ անկեղծ հայրենասէր մըն է :

Ինչո՞ւ ուրեմն կրկին արտագաղթ դէպի հեռաւոր երկիրներ Միջին Արեւելքի հայահոծ գաղութներէն : Ոմանց, շատ քիչերուն, չնչին մէկ տոկոսին համար, կրնան ըլլալ արդարացի պատճառներ : Բայց կ'ուզենք անդրադառնալ այս հարցին որ Սփիւռքի Հայութեան մեծ ցաւերէն մէկն է : Խուճապի հոգեբանութիւնը կը տարածուի հետզհետէ դէպի մեր կողմերն ալ դժբախտաբար, ու կը վարակէ վարանողները : Պաղարիւն տրամաբանութեամբ՝ Աւստրալիան ու Քանատան, նոյն իսկ Ամերիկան, պիտի չկրնային երբեք փոխարինել մեր միջավայրին պայմանները, որոնց ընտելացած ենք : Արտագաղթը պիտի չըլլար բարելաւում վիճակի, այլ պարզապէս՝ տեղափոխութիւն երկրի :

Կը պայքարիս մամուլով, թերթով, դպրոցով, ակումբով, ձեռնարկով, որպէսզի գաղթին թափը բեկանես եւ սակայն արտագաղթը կը շարունակէ ու կ'արիւնի սիրտդ : Անճրկած ի զուր դարման կը փնտռես : Եւ ահա կռունկներու աւետաբեր երամներ խապրիկներ կը բերեն մայր հայրենիքէն, կ'ոգեւորուին սփիւռքի հայ զանգուածները :

Ու կը մտածես, ի՞նչ կայ աւելի խանդալական քան Լիբանանը՝ իր մշտադալար մայրենիներով, իր դիրքով, ազատութիւններով, երիտասարդական կազմակերպութիւններու գործունէութեանց ձեռնտու միջոցներով, ինքնապահպանման կարելիութիւններով, իր բարգաւաճութեամբ, եւ ապագայով : Ու կը ցաւիս այն ազգակիցներուդ համար, որոնք, ափսոս, չեն հասկնար, իրենց ունեցածին արժէքը :

– Սթափի՛ր Սփիւռք, կազմակերպուէ՛ որ գոյատեւես :

«ԽՕՍՆԱԿ»

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Քիչ ժամանակէ ետք նուէրները ուղղօրէն կուգային կը դիզուէին : Թէ՛ ունեւորները եւ թէ չքաւորները անոր դուռը կը զարնէին, ոմանք նուէր տալու եւ ոմանք ալ տրուած նուէրները խնդրելու համար : Հազիւ թէ տարի մը անցած էր եւ ահա եպիսկոպոսը բարեգործներու գանձապետը եւ թշուառներու արկղապետը եղած էր : Մեծամեծ գումարներ կ'անցնէին իր ձեռքէն, բայց եւ այնպէս ամենեւին փոփոխութիւն մը չտուաւ իր ապրելու եղանակին եւ ոչ ալ աւելորդ բան մը վերադրեց իր սակաւապէտ պէտքերուն վրայ :

Ընդհակառակն, կրնայ ըսուիլ թէ բոլոր նուէրները գրեթէ չհաւաքուած, արդէն աղքատներուն կը տրուէին, վասնզի մարդկային ընկերութեան վերին դասերուն եղբայրասիրութիւնը ստորին դասերու թշուառութեան ստեղծանին չի համապատասխաներ : Պ. Միրիէլ որքան ալ առատ նուէրներ հաւաքէր, դարձեալ միշտ ձեռնունայն կը մնար, եւ այս ձեռնունայնութեան ժամանակ իր սեփական ունեցածը կուտար :

Եպիսկոպոսները իրենց կոնդակներուն եւ հովուական նամակներուն գլուխը իրենց մկրտութեան անունները նշանակելու սովորութիւն ունենալով, գաւառին աղքատ մարդիկը խանդաղատական բնազդումով մը անոր անուններուն եւ մականուններուն մէջէն Պիէնվընիւ () անունը ընտրած էին, նշանակութիւն մը ունենալուն համար, եւ զանիկա միայն գերապայծառ Պիէնվընիւ եպիսկոպոս կ'անուանէին : Մենք ալ անոնց պիտի հետեւինք եւ առիթը պատահած ժամանակ, Պիէնվընիւ պիտի անուանենք զինքը : Մանաւանդ թէ այս անունը հաճելի էր իրեն : — Կը սիրեմ այդ անունը, կ'ըսէր : Պիէնվընիւ անունը գերապայծառ մակդիրը կը սրբագրէ :*

*) Ֆրանսերէն Պիէնվընիւ, հայերէնի մէջ «բարի եկաք» ըսել է :

Պարոն Միրիէլ այս եղրակացութիւնը բոլորովին ճիշդ չենք կրնար ըսել. բաւական կը համարինք ըսելը թէ նմանութիւն ունի ան :

ԳԼՈՒԽ Գ.

ԳՈՐԾՔԸ ԽՕՍՔԻՆ ՀԱՄԵՄԱՏ

Եպիսկոպոսին խօսակցութիւնը քաղցր եւ զուարթ էր : Իրենց կեանքը իր քովը անցընող երկու պառաւ կանանց հետ անոնց մտքի աստիճանին համեմատ կը վարուէր : Երբ խնդար, դպրոցի աշակերտի մը պէս կը խնդար :

Բայց եւ այնպէս թէ՛ ընկերութեանց մէջ եւ թէ ժողովուրդին հետ միեւնոյն կերպով կը վարուէր : Անապարանօք չէր դատապարտեր որեւէ յանցանք, եւ պարագաներուն առանց կարեւորութիւն տալու կ'ըսէր.

— Տեսնենք թէ ո՛ր ճամբէն անցաւ յանցանքը :

«Սուրբ մը ըլլալը բացառութիւն, իսկ արդար մը ըլլալը կանոն է : Թափառեցէ՛ք, սխալեցէ՛ք, մեղանչեցէ՛ք, բայց արդար եղէ՛ք :

«Կարելի եղածին չափ նուազ մեղանչելը մարդուս օրէնքն է : Ամենեւին չմեղանչելը հրեշտակին երազն է : Ինչ որ երկրային է, մեղքի կ'ենթարկուի : Մեղքը ձգողութիւն մըն է» :

Երբ կը տեսնէր թէ ամէն մարդ խիստ շատ կը պոռայ եւ խիստ շուտ կը զայրանայ, — Ո՛հ, ո՛հ, կ'ըսէր ժպտելով, կ'երեւայ թէ մեծ ոճիր մըն է այս զոր ամէն մարդ կը գործէ : Ահա սարսափահար կեղծաւորներ, որք կը փութան բողոքել եւ ապահովուիլ : Ներողամիտ էր կիներու եւ աղքատներու նկատմամբ, որոնց վրայ կը ծանրանայ մարդկային ընկերութեան բեռը : Պիէնվընիւ կ'ըսէր.— կիներուն, մանկանց, ծառաներուն, տըկարներուն, չքաւորներուն եւ տգէտներուն յանցանքներն էրիկներուն, հայրերուն, տէրերուն, զօրաւորներուն, հարուստներուն եւ գիտուններուն յանցանքն են :

Կ'ըսէր նաեւ.— Սորվեցուցէք տգէտներուն ինչ որ կրնաք սորվեցնել. ընկերութիւնը յանցաւոր է կրթութիւնը ձրի չտալուն համար, եւ այս պատճառաւ արտադրած մթութեան պատասխանատուութիւնն իր վրայ կ'իյնար : Այս հոգին մըթութեամբ լի է. մեղքը հոն կը գործուի : Յանցաւորը մեղանչողը չէ, այլ մթութիւն արտադրողը :

Ինչպէս կը տեսնուի, տարօրինակ եւ իրեն յատուկ կերպով մը կը դատէր իրերը : Զեմ կարծեր թէ այս կերպը Աւետարանէն սորված էր ան :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Շառլ Մուրատեան եւ աղջիկը՝ Քաթըրին, Պ. Օկիւսթ Մուրատեան եւ Տապաղեան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօնը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին, Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցին, 10 պիս, Րիւ Թուէն, իրենց մօր, մեծ մօր եւ խնամիին՝

ԽՕԺԷՆԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Զուարթ Գշիկեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ԳՇԻԿԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց ազգականին Միքայէլին եւ Հնազ Մինասեաններուն: Այս Կիրակի 24 Սեպտեմբեր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն իրենց յիշատակը յարգողներուն:

Այս առթիւ Գշիկեան ընտանիքը յիսուն ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին, յիսուն Իսիի Զաւարեանին, յիսուն Իսիի Կապ. Խաչին, եւ քսան ալ Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացին: Վերոյիշեալ գումարները ստանալ Նշան Դարբինեանէն:

×

ԼԻՈՆ.— Պ. Նշան Կօշկարեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Սէսիյոն եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Տըպէլի եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԿՕՇԿԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Պ. Զատիկ Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին: Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն, իսկ 20–21 յառաջացածներուն համար:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 ֆրանք:

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Րիւ Պլէօ թիւ 17):

Կամ դասերու իրիկուններ, Լիսէ Քոնտորսէ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

45էն 50 տարեկան այրի առանձին կին մը, տան տիրուհիին ընկերութիւն ընելու եւ զայն խնամելու համար: Օրինական ամսական, ընկերային ապահովութիւն, բնակութիւն եւ ուտելիք:

Դիմել մինչեւ այս Կիրակի,

YEZNIKIAN
8, Rue Vve Lacroix
LA GARENNE

Առաւօտները ութէն տասը:

Իսկ Կիրակիէն ետք՝

YEZNIKIAN
1, Rue Ernest Renan
25 — BESANÇON

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՓԱՌԱՏՕՆ

Հայաստանի Պետ. երգի–պարի եւ պետ. պարի անսամպլներու 30 արուեստագէտներէ բաղկացած խումբ մը առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայանայ Ֆրանսահայ գաղութին:

Խումբին մաս կը կազմեն Հայ երգի փայլուն աստղ՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՏԱԼԵԱՆ

ԵՒ

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Ինչպէս եւ երգի – պարի անսամպլի մենակատարուհիներ՝

ԱՆԺԵԼԱ ՇԱՀՆԱՊԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՂԻԿ ՔԱՄԱԼԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ, ԵՕԹԸ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՎ

ՅՈՎՀ. ՊԱՏԱԼԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել՝ Մարգարեան, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Մասիս, 21 Րիւ Սօլնիէ, Ծաշարան Աճէմեան 12, Րիւ Քատէ:

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան. —

ԼԻՈՆ.— 21 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի, ՍԱԼ ՌԱՄՕի մէջ (Րիւ տը լա Մարթինիէր), ժամը 21ին:

ՆԻՍ.— 22 Սեպտեմբեր, Ուրբաթ երեկոյ, (Թէատր տիւ Քազինօ Մինիսիփալ) (Փլաս Մասենա):

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Շաբաթ երեկոյ Թէաթրը'Տիւ Ժիմնազ:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, 24 ՍԵՊՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Salle Pleyel

Տոմսերու գիները են՝ 15, 10, 7 եւ 5 ֆրանք

Ուշադրութի'ւն.— Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենայ միայն մէ'կ ներկայացում:

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 15ին: Պետական արտօնութեամբ, այս տարի դպրոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններ:

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան:

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Եղիազարեան Սամսոն (Սամօ) Գէորգի, ծնած է 1898ին Ագիգրեգովի շրջան Օղրին գիւղը: Կը կարծուի թէ կը գտնուի Մարսէյլի շրջանը: Զինքը կը փնտռէ հօրեղբօր տղան Եղիազարեան Կառլէն Արտէմի, Մ. Մեծարենց փող. թիւ 8, Երեւան 31, Հայաստան (Խորհ. Միութիւն):

×

Մելքոնեան Վահան Մամիկոնի, Մելքոնեան Գարուշ Մամիկոնի, Բարայեան Սաղօ կամ Սերգէյ: Փնտռողն է Մելքոնեան Թամար, թիւ 7 Սայաթ – Նովա, Երեւան, Հայաստան (Խորհ. Միութիւն):

×

Երեւանէն Խաչատուրեան Սերժ Մկրտիչի կը փնտռէ իր հայրը՝ խաչատուրեան Մկրտիչ Տրդատի: Հայաստանէն մեկնած է բանակ 1941ին՝ Լենինականի Դուսկեանդի շրջանի Դիրակլարց գիւղէն: Իր տղան ներկայիս կ'ապրի Երեւան՝ Մուրացանի փողոց թիւ 98:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝

Mr. NAZARIAN
28, Rue Deguingand
92 — LEVALLOIS-PERRET (FRANCE)
Tél.: 737-62-89

×

Կարինէ Յակոբճանեանի աղջիկը կը փնտռէ Սեպուհ Գաբրիէլ Մարգարեանը, բնիկ երեւանցի, մօտ յիսուն տարեկան: Լուր չկայ հայրենական պատերազմէն ի վեր: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին:

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

Կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél.: 927-01-72

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 22 Septembre 1967
Le Numéro : 0,30 Fr.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11017 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.017

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՐԷԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա.

Եւրոպայի եւ զոյգ Ամերիկաներու Հրեաները համերաշխական ոգիով տոգորուած՝ նիւթական զոհողութիւններ ըրին օգնութեան փութալու համար Իսրայէլի, որ բացառիկ ծախքերու ենթարկուած էր վերջին պատերազմին առթիւ :

Մեծահարուստ պարոն Էտմոն տը Ռոչիլտ հրապարակային կոչով մը հրաւիրեց Ֆրանսայի և ամբողջ աշխարհի Հրեաները, որ օժանդակեն Իսրայէլի պետութեան, ներկայ նեղ օրերուն :

Փարիզի հրեայ առեւտրականները այդ կոչին չէին սպասած հանգանակութիւն կատարելու համար, լայն ատրճանաչափով, իրենց շրջանակին մէջ, ոչ-Հրեաներն անգամ մասնակից դարձնելով իրենց ձեռնարկին :

Միացեալ Նահանգներու Հրեաները, որ սովորական ժամանակներ իրարու դէմ կը պայքարին աստուածաբանական եւ ազգայրական տարակարծութեանց պատճառով, յանկարծ համերաշխեցան, երբ նախագահ Նասր, Ահմէտ Շուքէյրի եւ ուրիշ պատասխանատու արաբ վարիչներ Իսրայէլը բնաջնջելու, Թէլ Ավիվը քարուքանդ ընելու սպառնալիքներ կ'ընէին Յունիս 5ի պատերազմէն առաջ :

Ամերիկայի մէջ հանգանակուած գումարը վեցօրեայ պատերազմի բոլոր ծախքերը գոցելէ ետք պետական գանձին ալ կարեւոր նպաստ մը բերեր է, գրեցին թերթերը :

Եւրոպայի միւս երկիրներուն եւ Հարաւային Ամերիկայի մէջ եւս Հրեաները սիրայօժար մասնակցած են բացուած հանգանակութեանց, ապացոյցը տալով համազգային համերաշխութեան եւ չեչտելով վտանգին առջեւ ինքնապաշտպանութեան դիմելու անհրաժեշտութիւնը :

Անցեալ ամիս եօթանասուն ամերիկացի եւ եւրոպացի հրեայ միլիառատէրեր Երուսաղէմի մէջ խորհրդակցական ժողով գումարելով ծրագիրներ կազմեցին Իսրայէլի ճարտարարուեստին եւ տնտեսութեան բարգաւաճման մասին :

Գտնուեցան սակայն Հրեաներ, քիչ թիւով, որոնք հակառակ արտայայտուեցան պարոն Ռոչիլտի կոչին : Վտանգաւոր նըկատեցին զանազան երկիրներու քաղաքացի դարձած Հրեաներու հետաքրքրուիլը Իսրայէլով, մանաւանդ նիւթապէս անոր օժանդակելը :

Այս առթիւ հրեայ փրոֆէսօրներ, բըժիշկներ եւ այլ մտաւորականներ ֆրանսական մամուլին մէջ թունդ պաշտպանողականներ գրեցին, ջատագովելով հրեայ միլիառատէրին նախաձեռնութիւնը :

Բժշկական Ակադեմիայի անդամ Փրոֆ. Պարուք Մոնտի մէջ (22 Յուլիս 1967) գըրեց, որ բնականաբար զանազան երկիրներու քաղաքացի իւրաքանչիւր հրեայ անսահման նուիրում եւ կատարեալ ծառայութիւն պէտք է ցուցաբերէ հանդէպ իր երկրորդ հայրենիքին : Բայց հրեայ ժողովուրդը միաժամանակ կը ներկայացնէ օրէնք մը, Թորա մը, արդար օրէնք մը մարդկութեան համար, ժողովուրդ մը, որ նուիրուած է այդ օրէնքին եւ հողամասի մը, Իսրայէլի հողին, որուն հոգեւոր կեդրոնն է Երուսաղէմ : Այս վերջինը նաեւ հոգեւոր կեդրոնն է ամբողջ մարդկութեան, որովհետեւ ինչպէս Եսայի մարգարէն ըսած է, ի վերջոյ բոլոր ազգերը պիտի հոսին դէպի Երուսաղէմ, գոչելով. «Օ՜ն, բարձրանանք դէպի Աստուծոյ լեռը, դէպի Յակոբի աստուծոյն տունը ...» :

Իր հրէական ծագումին հաւատարիմ ֆրանսացի Ակադեմականին համար Հըրեան Աստուծոյ ընտրեալ ժողովուրդն է :

Իսկ Երուսաղէմ՝ ամբողջ մարդկութեան հոգեւոր կեդրոնը :

Ալզասցի կին մը՝ Ռընէ Լէվի - Շթէրնհայմըր՝ կը գրէ, որ իր նախահայրերը ԺԱ. դարէն ի վեր Ֆրանսա կը բնակին, ծառայած են ֆրանսական բանակին եւ մշակոյթին : Սակայն հրէականութիւնը փոխանցած են յորդւոց որդի ինը դարէ ի վեր :

«Ֆրանսայի կապուիլը մեզի համար եղած է միշտ բնական բան մը, բայց ոչ՝ տարամերժ (էքսքլիւզիֆ) : Հայրս ո՛չ մէկ հակասութիւն կը տեսնէր մոլեռանդութեան հասնող Ֆրանսացիի իր հայրենասիրութեան եւ հրէական ամէն ձեւի աւանդութեանց հաւատարմութեան միջեւ : Սիոնականութիւնը իրեն համար այդ հաւատարմութեան արդիական արտայայտութիւնն էր» :

Յօդուածագիրը ինք ալ իբրեւ ֆրանսացի հրեայ խորապէս ուսումնասիրած է ֆրանսական եւ հրէական մշակութային արժէքները եւ 1929ին իրաւարանութեան տոքթորայի իր թէզը գրած է միաժամանակ ֆրանսական եւ հրէական օրէնքները շօշափող նիւթի մը շուրջ :

Ըստ իրեն, մարդիկ ի զուր կը վիճին եւ բառերու հետ կը խաղան հասկնալու համար թէ հրէականութիւնը կրօ՞նք մըն է, Հրեաները ժողովո՞ւրդ մը, ա՞զգ մը կը կազմեն թէ ուրոյն հաւաքականութիւն մըն են : Հրէականութիւնը հիմնուած է, կ'ըսէ, գաղափարաբանութեան մը վրայ, որուն աղբիւրն է Մովսէսի Տասնաբանեայ Պատուիրանքը եւ որուն կը պարտի անիկա իր յաւերժացումը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԱԴԷՊ ՍՈՒԷԶԻ ՄԷՋ

ՄԷԿԸ ՄԻՒՍԻՆ ՎՐԱՅ ԿԸ ՆԵՏԷ

Քանի մը նոր միջադէպեր պատահած են Սուէզի մէջ, մինչ Ազգաժողովին օրակարգի առաջին հարցն է՝ Միջին Արեւելք : Ինչպէս միշտ մէկը միւսին վրայ կը ձգէ պատասխանատուութիւնը :

Թէլ Ավիվի համար Եգիպտացիք բըռնաբարած են ոչ-նաւարկութեան համաձայնութիւնը, մինչ Գահիրէ կ'ըսէ թէ ոչ մէկ նաւ կար ջրանցքին մէջ եւ Իսրայելցիք կրակ բացած են առանց պատճառի : Եգիպտացի պաշտօնական բանբերը կը հերքէ նաեւ իսրայէլեան լուրերը ըստ որոնց երկու եգիպտական նաւ ընկղմած են.— «Մեր ուժերը կորուստ չեն ունեցած, բայց ութ քաղաքացիներ վիրաւորուած են Սուէզի մէջ եւ հարկ եղած է որ հիւանդանոց փոխադրուին եւ մէկ մեռեալ կայ» կը ճշդէ եգիպտական զեկոյցը, ըստ որուն երկու տուներ ալ քանդուած են Սուէզի մէջ եւ ելեկտրական կեդրոն մըն ալ մասամբ քանդուած է : Ինչ որ պատահեցաւ կ'ըսեն Եգիպտացիք այն է որ Իսրայէլ Սուէզի վրայ յարձակեցաւ եւ զէնք պարպեց բնակչութեան վրայ :

Ի պատասխան այս վերագրումներուն, Իսրայէլի զինուորական բանբերը կը հերքէ թէ իսրայէլեան ուժերը կրակած ըլլան Սուէզ եւ Փորթ-Թէվֆիք :

Վերջին լուրերու համաձայն հրացանաձգութիւնը վերսկսած է հինգշաբթի վաղ առաւօտեան եւ հինգ Իսրայէլցի ըսպաննուած է : Թէլ Ավիվի հիւսիսն ալ իսրայէլեան պահածոյի գործարան մը օդը հանուած է :

Երուսաղէմի մէջ ալ ութ արաբ ձերբակալուած է եւ կը հարցաքննուին : Առջի օր ահաբեկչական արարք մը կատարուած էր հրեայ կրօնական թերթի մը տպարանին դէմ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած լուրերը կը հաստատեն թէ յոյն 132 լրագրողներ անգործ են : Ասոնցմէ 14ը ներկայիս Լերոս կղզին արգելափակուած են :

ՄԵԾ - ԴՈՒՔՍ ԱՆՏՐԷԻ այրին, քառասուն տարի ետք կը յայտարարէ թէ վըստահ է որ Տիկին Անտերսոն Նիքոլա Բ. Ցարին աղջիկն է : Ծանօթ է որ քառասուն տարի է կարելի չէ եղած լուծել այս մեծ առեղծուածը եւ դատերը կը շարունակուին :

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՍՏԵՂԾԱԾ ԻՍՐԱՅԷԼԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գ.

Այդ օրերը, մեր Ազգային Անկախութեան Պատերազմին ամէնէն ճակատագրական շրջաններն էին : Պէքիր Սամի Պէյի նախագահութեան տակ գտնուող թրքական պատուիրակութեան եւ ռուսական պատուիրակութեան միջեւ կատարուող բանակցութիւնները ամիս մը տեւած էին եւ համաձայնութիւն մը ստորագրուած՝ Մոսկուայի մէջ : 24 Օգոստոս 1920ին ստորագրուած այս համաձայնագրին հիման, որքան որ ընդունուած էր Թուրքիայէն Կովկաս գաղթող Հայերուն վերադարձը դէպի իրենց տեղերը, միւս կողմէ մերժուած էր ճանաչումը հանրաքուէի իրաւունքի մը՝ անոնց համար : Եուսուֆ Քէմալ Պէյ, այս համաձայնագիրը Մոսկուայէն Անգարա բերելու համար ճամբայ ելած էր, բայց մայրաքաղաք չհասած, Ռուս Արտաքին Գործոց Կոմիսար Չիչերին կըկին իր մօտ կը կանչէ Պէքիր Սամի Պէյը եւ անոր կը կրկնէ «Վան եւ Պիթլիս նահանգներու մէջ Հայերուն հող տալու առաջարկները եւ կը յիշեցնէ, թէ Անատոլուի Ազգային Անկախութեան Պատերազմին կատարելի ռուսական օժանդակութիւնը կախում ունի այս պայմանին ընդունումէն ու յարգումէն» : Պէքիր Սամի Պէյ կը պատասխանէ Չիչերինի .— «Ուրեմն մենք ինչո՞ւ կը պատերազմինք : Արեւմուտքի մէջ Յոյներուն, Արեւելքի մէջ ալ Հայերուն հող չտալու համար չէ՞ միթէ» :

Եուսուֆ Քեմալ երբ Անգարա կը հասնի, Քեմալ Փաշա Պէքիր Սամի Պէյի կը հրահանգէ Ռուսերուն յիշեցնել թէ Հայերու հող տրուելու պահանջը զինքը կասկածի կը մղէ Մոսկուայի անկեղծութեան մասին :

Այս տողերը կուգան հանդիսանալ իբրեւ փաստերուն գլուխ գործոցը այն իրականութեան, որ Մեծ Ազատարար Մուսթաֆա Քեմալ ամէնէն ճակատագրական պահերուն իսկ մաքէն չէր անցուցած թիզ մը անգամ զոհել Թուրքիոյ հողերէն : Կարմիր Սովետ Ռուսերը այս պահանջներէն ետ կենալու մղող երկու պատմական դէպքերը, շատ կարեւոր են թէ մեր եւ թէ Խորհ. Ռուսիոյ պատմութեան համար : Ասոնցմէ առաջինը հետեւեալն է .— Խորհ. Ռուսիոյ բանակները այդ թուականին կը պատերազմէին Լեհական ճակատին վրայ եւ հոն ծանր պարտութիւններ կը կրէին : Այդ միջոցին լեհական բանակներուն ընդհանուր սպարապետն էր նշանաւոր ֆրանսացի զօրավարը Զօր. Վէյկանը : Իսկ երկրորդ պարագան է Զօր. Քեազըմ Գարապէքիրի արձանագրած վճռական յաղթանակը արեւելեան ճակատի վրայ, հայկական ուժերուն դիմաց : Անկէ ետք, 1921 Մարտ 16ի համաձայնագրով Խորհ. Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ յարաբերութիւնները կարգադրուեցան եւ մինչեւ Բ. Աշխարհամարտի վերջաւորութիւնն ալ Հայկական Հարցը անգամ մըն ալ Ռուսերուն կողմէ բերան չառնուեցաւ :

Երկրորդ Աշխարհամարտի ընթացքին, Սթալին Անկլօ-Սաքսոն դիւանագէտները խաբելէ եւ Ռուզվելթն ու Չըրչիլն ալ խաղի բերելէ ետք, ռուսական կարմիր աշխարհակալութիւնը հասցուց գագաթնակէտին : Ահա այս կացութենէն առաւելագոյն օգուտը քաղելու ձգտող Խորհ. Ռուսիոյ վարչապետը Մոլոթով, 7 Յունիս 1945ին իր յուշագիրը յանձնեց Թուրք կառավարութեան : Այս յուշագրին մէջ Կովկասեան կողմէն մեր արեւելեան նահանգներէն Կարսն ու Արտահանը ետ կը պահանջուէին եւ կ'առաջարկուէր Նեղուցներուն մէջ ալ հողամաս մը տրամադրել իրենց, ռուսական խարիսխ մը հիմնելու համար :

(3 Տար.)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ.— Փարիզի ախոյենութեան այս նոր շրջանի մրցումները վերսկսան Կիրակի, Սեպտեմբեր 17ին :

Այդ օրը, Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը իր դաշտին վրայ կը մրցէր Փրոմոսիոն տ'Օնէօրի իր դասակարգին պատկանող Մոնժըրոնի դէմ : Մեծ թիւով Հայ եւ օտար մարզասէրներ եկած էին դիտելու՝ նոր ուժերով զօրացած մեր խումբը, որ անցեալ տարի երրորդ տեղը գրաւելով վերջացուց :

Սկիզբէն մինչեւ վերջը արագ խաղարկութիւն մը տեղի ունեցաւ՝ փոխադարձ վտանգաւոր յարձակումներով : Երեսուներորդ վայրկեանին հակառակորդը մեր դէմ կէտ մը նշանակեց քու փռանի վրայ : Այս պատահարը չընկճեց մեր տղաքը, փաստ՝ որ իրաւարարը երկու փենալթի սուլեց ի նպաստ մեզի, սակայն միայն մէկը արժէք ստացաւ շնորհիւ նորեկ Սքիպայի անվրէպ հարուածին : Քանի մը վայրկեան ետք, կեդրոն պաշտպան Քարթոյեան (նորեկ Ռետ Սթառէն) իր գիծէն պիտի յառաջանար՝ գեղեցիկ մէկ - էր - կուքով ու պիտի արձանագրէր երկրորդ կէտը, 2–1 :

Այս արդիւնքով պիտի վերջանար խաղըն ալ, առաջին յաղթանակ մը տալով մեր խումբին :

Այս մրցումը ցոյց տուաւ որ մեր պաշտպանողական գիծը որակով լի, ամուր է եւ ուժեղ : Կը մնայ որ յառաջապահներն ալ յայտնաբերեն աւելի մեթոտիկ խաղարկութիւն մը : Այդ մասին կրնանք յուսատես ըլլալ՝ եթէ մեր տղաքը օգտուին նոր մարզիչին Հանրի Փրիամի ցուցմունքներէն : Հանրի Փրիամ եղած է մարզիչը Սթատ Ֆռանսէ ամաթէօր եւ փրոֆէսիոնէլ խումբերուն մինչեւ անցեալ տարի : Նշենք որ մեր դասակարգին համար եւ անկէ վեր, պարտադրեալ օրէնք է որ մասնակցողները ունենան առ նուազն վեց խումբեր : Ունինք նաեւ երկու խումբեր, որոնք Կիրակի առաւօտները մրցումներ կը կատարեն :

Այս Կիրակի Ֆրանսայի բաժակի շարքին մէջ կը հանդիպինք Նէօյի Սիւռ Մառնի, այս վերջնոյն դաշտին վրայ :

ԶԱՄԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐՏԸ

Կապերտագործութիւնը կը կազմէ ժո– ղովրդական կիրառական արուեստի ճիւ– ղերէն մէկը, շատ հին զբաղում մըն է, որ յաջորդած է խոտերու – խսիրի հիւս– ուածքին, կտաւագործութեան: Կապեր– տը Հայաստանի մէջ հազարամեակներու պատմութիւն ունի:

Արթիկի պեղումներու ընթացքին, նա– խուրարտական դամբարանէ մը յայտնա– բերուած է կապերտի կտոր մը: 1956ին Կարմիր բլուրի մէջ յայտնաբերուած են կապերտի մասեր, բուրդէ հիւսուածքներ, ներկուած թելեր: Անիի աւերակներէն հանուած գորգի, կապերտի կտորները (Ժ. – ԺԳ. դարեր) նմոյշներ են:

Գրական աղբիւրներու մէջ վերոյիշեալ բառին կը հանդիպինք Ե. դարէն սկսեալ: Բառը մուտք գործած է եւրոպական լե– զուներու մէջ եւս: Այժմ եւս անգլերէնի մէջ կապերտը գորգի հոմանիշ դարձած է: Հայերէնի մէջ ալ յաճախ կապերտը եւ գորգ բառերը իրարու հետ կը շփոթուին:

Գորգը փափուկ խաւ ունի եւ կը գոր– ծուի հանգոյցներով: Կապերտը առանց խաւի է, առանց հանգոյցի:

ԺԹ. դարուն լաւագոյն կապերտները կը պատրաստուէին Զանգեզուրի, Մեղ– րիի, Հին Նախիջեւանի գիւղերուն, Ագուլիսի, Լոռի – Գուգարքի, Լեռնային Ղարաբաղի, Շամշադինի, Իջեւանի, Դիլիջանի շրջաններուն մէջ: Կապերտներ կը շինուէին նաեւ պատմական Հայաստա– նի զանազան վայրերու մէջ եւս, ինչպէս Վասպուրական, Կարին, Խարբերդ, Կի– լիկիա, Կեսարիա եւ այլուր:

Կապերտագործութիւնը գուլպայագոր– ծութեան, գորգագործութեան հետ ժողո– վըրդական ամէնէն հին, ամէնէն տարած– ուած զբաղումն է: Հարսի օժիտին մէջ մինչեւ Ի. դարը կապերտը մեծ տեղ կը գրաւէր:

Ամէն ժողովուրդ ունի իր գործելու ե– ղանակները, զարդանկարներու իր ճաշա– կի կառուցուածքը, իր սիրած գոյները: Հայկական կապերտները եւս ունին իրենց առանձնայատկութիւնները:

Գորգ եւ կապերտ գործելը, բուրդ գզե– լը, թել պատրաստելը արձագանգ գտած են ժողովրդական բանահիւսութեան մէջ, որոնց մշակման լաւագոյն նմոյշներն են Ղազարոս Աղայեանի «Ծախարակի երգը», «Անահիտ» հէքեաթը:

Զափազանց բնորոշ է «Անահիտ» հէք– եաթի գորգի արժանիքներուն թուարկու– մը՝ «խօսակցութեան նիւթը ամէնից ա– ռաջ դարձաւ նոր գորգը, որ իր գեղեցիկ նախշերով, գոյների պայծառութեամբ ու գործուածքի նրբութիւնով գրաւեց հիւ– րերի ուշադրութիւնը»:

Կապերտը կը բաժնուի քանի մը խումբի եւ ունին իրենց անունները:

Ամէնէն տարածուած խումբը երկու ե– րեսանի, մեծ զարդանկարներով, կեռե– րով, խոյեղջիւրներով, ատամնաւոր նախշերով կապերտն է: Սիրուած գոյնե– րըն են մուգ կարմիրը, կապոյտը, դե– ղին, շագանակագոյն, կանաչ, սեւ գի– ծեր:

Միւսը շուլալ կապերտն է: Ամէնէն բարդը այսպէս կոչուած փաթաթովի օ– ղաճիտն է: Կապերտները մեծ տեղ կը գը– րաւէին տուներու մէջ.կան որ կը գործած– ուէին իբրեւ ծածկոց, ուրիշներ իբրեւ պատը ծածկող, սենեակը կամ վրանը ան– ջատող եւայլն:

Հայկական կապերտին ինքնուրոյն ոճը կ'արտայայտուի ոչ միայն առանձին զար– դանկարներով, այլեւ ամբողջ մակերեսի եւ եզրաշերտի ներդաշնակ կառուցուած– քով: Ամէն տեղ կը հնչէ գիծերու զասա–ւորութեան ներքին համաձայնեցումը, համաչափութիւնը: Նախշերու կշռութա– ւոր տեղադրութիւնը կը յիշեցնէ հայկա– կան խմբապարը:

Զարդանկարներու տեսակները կապ– ուած են կապերտագործութեան թեքնի– քին հետ: Ամէն մէկ խումբին համար մը– շակուած են յատուկ զարդանկարներ, նախշերու յատուկ կառուցուածքներ, ըստ որուն, բուսական, թռչնական, կեն– դանական, ճարտարապետական, երկրա– չափական: Այս բոլորը կը կազմեն միա– ձոյլ ամբողջութիւն: Փոքր, պարզ եւ բարդ նախշերը անցեալին ունեցած են պատմողական, մոգական, ծիսական բո– վանդակութիւն, որ յետագային մոռ– ցուած է եւ օգտագործուած միայն իբրեւ գեղեցիկ զարդանկար:

Կապերտի զարդանկարներուն մէջ կան հնատիպ ձեւեր, որոնց կարելի է հանդիպիլ հին կաւէ անօթներու, անա– գապղնձեայ զարդերու վրայ: Կապերտի նկարները նմանութիւններ ունին խաչքա– րերու, գեղարուեստական փորագրուած փայտէ դուռներու հետ:

ԺԵ. դարէն սկսեալ եւրոպացի յայտնի նկարիչներու կտաւներուն մէջ պատկե– րացուած թանկարժէք փռոցներու վրայ կը տեսնուին արեւելեան եւ հայկական գորգերու, առաջին առթիւ կապերտնե– րու արտայայտիչ զարդանկարները: Հայ– կական կապերտները աչքի կը զարնեն զարդանկարներու եւ գոյներու առանձ– նայատկութիւններով:

Ս. ԴԱՐԹԵԱՆ

«ՈՂԲ ԵԴԵՍԻՈՅ»

Բ.

Իր ցաւագին կոչը լսելի ըլլալու է հա– մայն աշխարհէն. «Ցընդհանուր կողմն աշխարհի, քաղաք եւ գիւղ առ հասարակ, ազգ եւ ազինք որք էք յերկրի»:

Համոզուած է որ մարդիկ պիտի կա– րեկցին իրեն եւ պիտի հասնին օգնու– թեան.

« Լացէք, լացէք բարձր ձայնէ,
Զիս ողբացէք կողկողալի,
Եդեսիա քաղաք Ուռհայ,
Որդեկորոյս, որբ եւ այրի »:

Կը նկարագրէ իր բարգաւաճ վիճակը, բուրաստան մըն էի, անթիւ ուստր եւ դուստր ունէի, կենդանի ջուր կը բերէր, հողը պարարտ եւ արգասաւոր, անկարելի է պատմել բնութեան բարիքները, գա– ւակներուն չէն կեանքը: Եօթանասուն աւաններ կը պատէին շուրջը, «եւ ինք բազմած վերդ թագաւոր, կայ ի մէջ հան– դիսաւոր»: Այժմ քանդուած են աւան– ներս, ցաւերուն դեղ չկայ, որովհետեւ չկայ բժիշկ մը՝ որ դեղ տայ:

Ինչո՞ւ այսքան դժբախտութիւն, «ո– րովհետեւ մոռացայ պատուիրանները, հեռացայ օրէնքներէն»: Եդեսիա դըժ– բախտ է, որովհետեւ մեղաւոր է, սակայն միթէ արդա՞ր են ջարդարարները, աստ– ուածային պատի՞ժ մը արդեօք:

Կը նկարագրէ պաշարումը, եկեղեցա– կաններ կը պատուիրէին անդրդուելի մը– նալ, մերժել թշնամիին անձնատուր ըլլա– լու հրաւէրը: Կը սպասէին արտաքին օգ– նութեան: «Գոնէ հասցին մեզ յօգնու– թիւն քաջ եւ արի զօրքն աւէին, գիշեր, ցերեկ գալստեան սպասէին»: Ինքն ալ կը հրաւիրէ Ֆրէնկները.

« Շարժէ՛ կրկին զազգն Ֆրէնկ,
Անհուն հեծեալ եւ հետեւակ,
Իբր բզծովու ալեաց կուտակ,
Բորբոքելով զան խիստ եւ բարկ,
Մաքրեն զաշխարհս բովանդակ,
Ցանհաւատիս առնեն դատարկ »:

Կը մխիթարէ սգաւոր Եդեսիան, որով– հետեւ մեռեալները պիտի վայելեն երկ– նային մխիթարութիւն, մինչդեռ ոճրա– գործները ցրտաբեր տարտարոսին մէջ պիտի տանջուին: Կ'անիծէ ջարդարար– ները, ատով ինքն ալ կը մխիթարուի:

«Որդիք ձեր որբն կանայք գերեալ,
Լիցին մուրող եւ տատանեալ,
Արդ մի գտցի ձեզ օգնական,
Եւ ձեր որդւոյն ոք ողորմեալ,
Ձեր յիշատակ յազգէ բարձեալ,
Ի մէջ մարդկան ոչ յիցեցեալ »:

Կը պանծացնէ պատերազմիկներու քա– ջութիւնը, կը գովէ դիմադրութիւնը, բայց կը յիշէ նաեւ բարոյական անկումը խուճապի ընթացքին.

«Եղբայր եղբօր ոչ օգնէին,
Եւ ոչ ի քորսըն գթային,
Թէեւ կարի յոյժ սիրէին,
Աղեխորով մորմոքէին »:

Կրօնական տարբերութիւնը կ'ընդգծ– ուի որպէս պատճառ պատերազմ– ներու եւ միշտ պիտի ըլլայ քանի որ տարբերութիւնը պիտի մնայ իսլամին եւ քրիստոնեային միջեւ:

Անէծքներու շարք մը կը թափէ այլադ– գիներու վրայ.

«Որդիք ձեր որբ կանայք գերեալ,
Լիցին մուրող եւ տատանեալ »:

Կը բաղձայ թշնամիին անհետացումը.

«Տուն քո լիցի անհետ յաւէտ,
Եւ դու գերի ազգով յերեր,
Ի հուրն անշէջ կիզողագին,
Անքուն որդանց լինիս դու կեր»:

Կը մխիթարէ զաւակները, որովհետեւ նահատակները կը պսակուին երկնային փառքով.

«Բայց դուք որդիք իմ սիրելիք,
Չէք ինձ բեռեալ, այլ կենդանիք,
Բանզի յերկրի նահատակեալք,
Եւ ի յերկինս պըսակիք »:

Անոնք հնոցին մէջ պիտի կիզանին, մինչդեռ նահատակները պիտի վայելեն յաւիտենական երջանկութիւն: Պիտի գան երջանկութեան օրեր պիտի ծաղկի նորէն բուրաստանը, երախաներ պիտի ճռուո– ղեն, ուստի հանելու է սուգի զգեստները, տրտմելու չէ հեթանոսաբար:

«Գան ժողովին յամէն կողմանց,
Որք հալածեալք են եւ ցըրուած,
Լինի աշխարհ քրիստոնէից,
Անչափ անբաւ բարեօք լըցած »:

Եւ ինք պիտի հրճուի տեսնելով ամէն կողմէ եկող եւ միացող որդիները:

Շնորհալի ծանօթ ըլլալու էր վերջին քառասուն տարիներու պատմութեան:

Ֆրէնկներէն օգնութիւն կը սպասեն ա– ռանց անդրադառնալու, որ կռիւը անոնց դէմ է եւ ոչ թէ քրիստոնեաներուն: Չեն տեսներ իսլամական յարաճուն զրաւում– ները, Ֆրէնկներու հետզհետէ տկարա– ցումը: Քառասուն տարուան մէջ հայ իշ– խանութիւնները ջնջուեցան Ֆրէնկներու աջակցութեամբ յետոյ Սելճուքներու զրաւումով: Հայերու դիմադրական ու– ժը դրեթէ չքացաւ: Ցաղթական իշխան– ները չկային այլեւս:

« Պարսից զօրքը մօտեցաւ Մարաշ քա– ղաքին անթիւ բազմութեամբ: Գող Վա– սիլ այր հզօր եւ պատերազմող, զօրածո– ղով կատարելով որպէս արծիւ եւ կորիւն հասաւ այլազգեաց վրայ եւ ահաւոր պա– տերազմ մղելով վանեց Պարսիկները, գե– րեց եւ յաղթութեամբ դարձաւ Քեսուն: Պարսիկները եօ եկան, Գող Վասիլ, Պետրոսի քեռորդին, Վասիլի իր ազատա– նօք եւ Վասիլ Տղայ կը բեկանեն թիւն Պարսից, Տիգրան, այր քաջ, որդի ազնը–

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (169)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Դուքսը բարեւեց, մայրապետին առ– ջեւ խոնարհեցաւ եւ Մառի–Թէրէզին սիրա– լիր ակնարկ մը նետելէ ետք, Օղէն դուրս ելաւ:

Իսկ Մառի–Թէրէզ օրիորդ Վօփալիէրի թեւէն կախուելով, ըսաւ.

— Հիմա, սիրելի հօրաքոյրս, պէտք է որ անմիջապէս Արթուա կոմսը տեսնենք ... եւ հօրմէս առաջ անոր քովը ըլլանք:

— Աղջիկս, եթէ յաջողինք, ձեր հօրս– նիքին օրը արդեօք Հայր Տիւպուան ի՞նչ որտանց պատարագ մը պիտի մատուցանէ գեղեակին մատուռին մէջը, բացագանչեց մայրապետը:

ԽԵ՜ՂՃ ՄԱՆՕՆ...

Հիմա վերադառնանք Թօմպուլիկի, որ Վիտօքի խորհրդաւոր ու գաղտնի հրա– մանին վրայ Շէրիզի գղեակին պատուհա– մէն փախած էր:

Թօմպուլիկ Թէպէտ չէր հասկցած ա– պահովութեան պետին այս տարօրինակ ընթացքին պատճառը, բայց իրեն համար միայն մէկ բան պէտք էր, այն էր ազատ ըլլալ, եւ այդ ազատութիւնն ալ ձեռք [illegible] ելքի ճամբան փնտռել:

Երբ պարտէզին վանդակապատ դրան մօտեցաւ, յանկարծ նշմարեց Պիպին եւ Քօքօյին շուքերը, որոնք թուփերուն տակ պահուըտած մուտքի դրան վրայ կը հըս– կէին:

Թօմպուլիկ կռնակը անոնց դարձնելով՝ փորձեց ճամբան փոխել... բայց այն մի– ջոցին երբ պարտէզին կողմնակի խճու– ղիներէն մին կը մտնէր, ուրիշ երկու ոս– տիկաններ դէմը ելան որոնք դէպի իր կողմը կը յառաջանային...:

— Վա՛յ խեղը անիծածս, հիմա հասկը– ցայ, մեր մուշու Վիտօքը մեզի մուկի պէս ծուղակը ձգեց... մռնչեց Թօմպու– լիկ յուսահատական շարժում մը ընելով: Ինքը Արիսթօն բռնեց, ինծի ալ իր փայտ– ուորներուն գիրկը նետեց...:

Եւ գրպանէն ատրճանակ մը հանելով փողը ոստիկաններուն ուղղեց... եւ ճիշդ այն միջոցին երբ մառը ըլթակին տանե– լով կրակ պիտի բանար... ետեւէն ձայ– ներ լսեց որոնք ունեցած ուժովնին կը պոռային.

— Մի՛ բռնէք զայն, մի բռնէք զայն, ձգեցէք Թող փախի, վարպետը անանկ հրամայեց:

Պիպին եւ Քօքօն էին այս պոռացող– ները:

Ոստիկանները այս տարօրինակ եւ հա– կասական հրամանին վրայ շուարած երբ [illegible] ձեռքե– րովնին պատճառը կը հարցնէին իրենց երկու ընկերներուն, Թօմպուլիկ ժամա– նակ կը գտնէր եւ վանդակապատ դրան կողմը խոյանալով, կապիկի մը պէս վեր կը մագլցէր վանդակներէն...:

Ակնթարթի մը մէջ դրան վանդակնե– րուն գագաթը հասած էր արդէն...:

Անգամ մը որ հոն ելաւ, ինքզինքը ժող– վեց, եւ վճռական ոստումով մը ուզեց փողոցին կողմը անցնիլ, բայց այն միջո– ցին երբ ձեռքերովը երկաթէ ձողերուն սրածայր սլաքները բռնելով վանդակնե– րուն գագաթէն միւս կողմը պիտի անց– նէր, մէկ ձեռքը ձողին վրայէն սահեցաւ եւ Թօմպուլիկ, կուրծքը դէպի առաջ, իր բոլոր ծանրութեամբը երեսի վրայ սրածայր ձողերուն վրայ իյնալով՝ ա– նոնցմէ մին գնաց նետի մը պէս ուղղակի իր կուրծքը մխուեցաւ:

Արիսթօյի տեղակալը սրտակեղէք ճիչ մը արձակեց: Կուրծքին վրայ մեծ ծակ մը բացուած էր ուրկէ արիւնը առատօրէն կը հոսէր եւ Թօմպուլիկ մահացու կեր– պով վիրաւորուած ըլլալը հասկցաւ:

Քօքօ, Պիպի եւ միւս ոստիկանները ո– րոնք այս սրտաճմլիկ տեսարանին ներ– կայ [illegible] ...որն զայն դրան գագաթէն, ուր կախ– մնացած էր մեծանուն գաղտնի ոստիկա– նին անտառակ որդին, բայց արիւնը ծո– րակէ մը ժայթքող ջուրի մը պէս կը հո– սէր վէրքէն...:

— Ի՞նչ կ'ուրախանաք, փառդլուխներ, բռնեցիք անո՞ր համար...: Է՛հ, մի ու– րախանաք, հիմա ոտքերս պիտի տնկեմ ... ողջ հասայ ձեր ձեռքը, ատ ալ բախտ մըն է... մռնչեց Թօմպուլիկ:

Ապա՝ մելամաղձոտ այլ միշտ արհա– բար պատնէշին վրայ մեռնող դիւցազնի մը պէս ինքնիրեն մրմռաց.

— Իրաւ որ համով բան չէ եղեր ցիցին ծայրը դամուիլը... մարդուն դամուիլը կուգայ...:

Եւ ոտքի ելլելու ճիգ մը ընելով, ցըց– ուելով եւ գլուխը բռնողներուն երեսին հայհոյել փորձեց ... բայց ոտքերուն վրայ չկարենալով կենալ, ծունկերուն գետին տապալեցաւ...:

ԱՐԹՈՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

տական է մեծամեծացն Հայոց, յաղթե-ցին, գերիներ առին եւ վերադարձան Քե-սուն: Վասիլ զօրքէն Տարօնոյ իշխան Տաճատ որդի Ապլասատ քաջարի մարտ, որպէս առիւծ կը սլանայ Պարսից վրայ, կը բեկանէ այլազգի զօրքերուն ճակատը, կը սպաննուին Տիգրան եւ Ապսա-րայց» (Ուռհայեցի, էջ 325):

Թշնամիները կը սկսին ներսէն. «Լեւոնի քայքայումը կը սկսի ներսէն. «Լեւոնի եղբայր Թորոս նենգութեամբ բռնեց Վա-սիլ Տղան եւ յանձնեց Պաղտինի, Եդեսիոյ կոմսին, որ գաղտնաբար խոշտանգելով առաւ իրմէ բոլոր գանձերը: Վասիլ գնաց Լեւոն աներոջ մօտ» (էջ 337):

Գող Վասիլ կը մեռնի 1112ին, յաջորդ տարին Վասիլ Տղայէն Ֆրէնկները կը խլեն Քեսունն ու Մարաշը: Սելճուքներ Եդեսիոյ կոմսէն պիտի առնեն երկու քա-ղաքները: Տանիշմենտ Մահմուտ 1136ին կը մտնէ Քեսուն, կ'այրէ կարմիր վանքը, յետոյ այրել կուտայ քաղաքն ու աւա-նները, որովհետեւ անպաշտպան մնացած էր (30 Մարտ 1140):

Եդեսիան կը մնար կղզիացած, կարգը պիտի գար իրեն, մանաւանդ որ անտառ կոմսի մը ղեկավարութեան տակ մնացեր էր: Եդեսիացիներ Թուլատու ուղի ունե-նալու են, պարտադրանց պետի մը հան-դէպ անվերապահ յարգանք տածելով: Ամբողջ տարի մը վճարում կատարած չէր զինուորներուն, որոնք պաշտպանութի տաեն անհոգ գտնուեցան:

Ժոսլին Թլպաշարի մէջ կը զուարճա-նար՝ երբ 14 Սեպտեմբեր 1146ին Զէնկի կը սպաննուի: Եդեսիոյ Հայերը իմաց կուտան կոմսին, թէ քաղաքին մէջ քիչ պահապան կայ: Կոմսը 27 Հոկտեմբերին կը մտնէ քաղաք, Հայերը սիրով կ'ընդու-նին փախստականին վերադարձը: Պահա-կագունդը կը դիմէ Զէնկիի որդի Նու-րեատինին: 3 Նոյեմբերին, Հալէպի ա-թաբեկը կը գրաւէ Եդեսիան, կը ջարդէ Հայերը: Միքայէլ Ասորիի համաձայն երեսուն հազար կոտորուեցան, 16 հազար գերի տարուեցան, (էջ 419 – 420):

«Թուրքերը սուղ վճարել տուին Հայե-րուն, ամբողջ հայ բնակչութիւնը ջար-դուեցաւ, Ֆրէնկներուն հանդէպ ուղղա-միտ ըլլալնուն համար»:

Իկոնիոյ սուլթան Մասուտ 1149 Սեպ-տեմբերին կը պաշարէ Մարաշը, դիւրաւ կը տիրանայ քաղաքին, որովհետեւ տկար պահակագունդ մը կար: Յետոյ կը պա-շարէ Թլպաշարը, ուր կը մնար Ժոսլին, բայց չի կրնար գրաւել: 29 Յունիս 1149-ին սպաննուած էր Անտիոքի իշխան Րէյ-մոնը, Նուրեատինի դէմ պատերազմած ատեն:

Մասուտէն ետքը Նուրեատին կը պաշա-րէ Թլպաշարը: Ժոսլինի կինը, Պէաթ-րիս, որդիին անունով կը կազմակերպէ դիմադրութիւնը, որ կը տեւէ մէկ տա-րիէն աւելի, բայց քաղաքը լեցուն էր Ֆրէնկ եւ հայ տարագիրներով, սովը կը սկսէր, Պէաթրիս կը նախընտրէ բանալ ամրոցին դուռները: Նուրեատին կը գը-րաւէ 1151 Յուլիսին, Ժոսլինուրդին կը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ա.

ԹԻԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ.— Վիշիի մէջ Եւրո-պայի (բաց = Օփըն) ախոյենութիւններ, մասնակցութեամբ Ֆիլատելֆիացի (Մի-ացեալ Նահանգներ) եւ Աւստրալիան ներկայացնող՝ Թասմանիական ակումբի մը պատկանող թիավարողներու:

Մէկ թիով թիավարող մրցակիցներու վե-րաբերեալ մրցումներ.— «Լիթուանա-ցիները (Եուքնա, Պոտոանա Վիչուս, Շթերլիք, Եակելաւիչուս) փրկեցին Խոր. Միութեան պատիւը, յաղթանակ մը ա-պահովելով՝ ղեկավարով մը օժտուած քառատեղանի մակոյկի մասնագիտու-թեան մէջ, կը պատկանին Վիլնիուսի (Վիլնա) ժալքիրիս ակումբին:

Երկտեղանի մակոյկ, ղեկավարով օժ-տուած.— Ա. Պարան եւ Սամպօ (Իտա-լիա):

Երկտեղանի մակոյկ առանց ղեկավա-րի.— Ա. Հուլ եւ Ճոնսըն (Ֆիլատել-ֆիա):

Ութտեղանի մակոյկ ղեկավարով օժ-տուած.— Ա. Արեւմտեան Գերմանիա:

Քառատեղանի մակոյկ առանց ղեկավա-րի.— Ա. Արեւելեան Գերմանիա:

Երկու թիով թիավարող մրցակիցներու վերաբերեալ մրցումներ.— Միատեղանի մակոյկ (Սքիֆ). Ա. Հիլ (Արեւելեան Գերմանիա), Ջախջախիչ պարտութեան մը մատնելով ողիմպիական եռակի ռուս ախոյեան (1956, 1960, 1964) Իվանովը:

Երկտեղանի մակոյկ (Տըպըլ Սքըլ).— Ա. Պուրկէն եւ Շթուտսի (Զուիցերիա):

Գերմանացիները երեք ոսկի (Արեւելեան Գերմանիա երկու, Արեւմտեան Գերմա-նիա մէկ), եւ չորս արծաթէ (Արեւելեան Գերմանիա երեք, Արեւմտեան Գերմանիա մէկ) մետալով՝ անվիճելի առաւելու-թիւն մը յայտնաբերեցին մասնակից միւս ժողովուրդներուն վրայ:

ՀԵԾԵԼԱՆԻՒ.— Ամսթերտամի մէջ աշ-խարհի ախոյենութիւններ:

Ա. Կանացի Սփրայնթըրըներ.— Արա-գութիւն (վիթէս). Ա. Վալենթինա Սա-վինա: Երեք քմ. հետապնդում, Ա. Թա-մարա Կարկուշինա, երկուքն ալ Խորհ. Միութիւն:

Բ. Արական փրոֆէսիոնէլ Սփրայնթըր-ներ.— Անհատական հետապնդում (հինգ քմ.) Ա. Թիէմէն Կոօէն (Հոլանտա):

Միւս երկու մասնագիտութիւնները վերջացան Պելճիքացւոց յաղթանակնե-րով, Փաթրիք Սէրքու (արագութիւն) եւ Լէօ Փռօստ (առաջատար մոթոսիքլէթի ետեւէն հարիւր քմ. հեծելարշաւ, ըստ Ֆրանսացւոց տըմի – փոն), գերազան-ցելին իրենց հակառակորդները:

Գ. Փրոֆէսիոնէլ խճուղարշաւ.— Ա-ռաջին Ետտի Մերքս (Պելճիքա), Բ. Եան Եանսէն (Հոլանտա), Գ. Սաէզ (Սպա-նիա): Զուիցերիացի Պեռնար Վիֆիան 32րդ դասաւորուեցաւ իր ետեւը ձգելով ֆրանսական շրջավազքի այս տարուան յաղթական Ռոժէ Փէնժոնը եւ նախկին յաղթական Լիւսիէն Էմառը (Վիֆիանի մասին տես «Յառաջ», 5 Սեպտեմբեր):

Այս կերպով «Փրոֆէսիոնէլ» մրցում-ներու մէջ՝ Պելճիքացիները եւ Հոլանտա-ցիները, բացայայտ առաւելութիւն մը յայտնաբերեցին:

Ցարդ ոչ մէկ Ֆրանսահայ չէ մասնակ-ցած աշխարհի ախոյենութեանց, բայց Արման Փափազեան (տես «Յառաջ» 5 Սեպտեմբեր), Էտուար Փամպուքճեան, Ժան Յորճանեան (1955ին Թունուզի շըր-ջագքի յաղթական), Ժաք Թորոսեան ար-ժանաւոր կերպով ֆրանսական դրօշը պաշտպանած են «փրոֆէսիոնէլներու» վե-րապահուած մեծ դասական (կրանտ քլա-սիք) մրցումներու մէջ: Բ. Աշխարհա-մարտէն առաջ ունեցած ենք Մանուրեան անուն լաւ հեծելանուորդ մը (Մարսիլա-հայ):

Դ. Ամաթէօռ արական սփրայնթըրըներ.— Խորհ. Միութիւնը հինգ քմ. Ողիմ-պիական հետապնդման մէջ՝ խմբային ա-նըսպասելի յաղթանակ մը կըցաւ տանիլ, դարմանքի մատնելով մինչեւ իսկ խմբա-պետ Լենինկրատցի Մուքվինը, որուն կ'ընկերանային Լացիս (Լեթթոնացի), Քոլուչեւ (Թաշքէնդցի) եւ Պիքով (Մինսցի):

Մէկ քիլոմեթրը ժամացոյցի դէմ արա-գութեան արշաւ.— Ա. Նիէլս Ֆրետպօրկ (Տանըմարքա):

Արագութիւն (վիթէս), չշփոթել վե-րոյիշեալ մասնագիտութեանը հետ.— Ֆրանսացիները առաջին երկու տեղերը գրաւեցին, շնորհիւ Տանիէլ Մոըլոնի եւ Փիէռ Թրանթէնի:

Երկտեղանի հեծելանիւ (Թանտէմ).— Ա. Իտալիա (Տինօ Վերցինի եւ Պրունօ Կոնծաթօ), յաղթելով Տանիէլ Մոըլոն եւ Փիէռ Թրանթէն՝ ֆրանսական զոյգին:

Հոլանտացիները աշխարհի լաւագոյն սփրայնթըրըները հանդիսացան պրոնզէ մետալ մը եւ երկու ոսկի մետալ շահե-լով մնացեալ երկու մասնագիտութեանց մէջ, շնորհիւ Կէոթ Պոնճրսի (չորս քմ. անհատական հետապնդման յաղթական), եւ Քիթ Տը Վիթի, որ առաջին հանդիսա-ցաւ առաջատար մոթոսիքլէթի ետեւէ մէկ ժամ հեծելարշաւի (տըմի – փոն) մէջ, մէկ շրջանէ աւելի իր ետեւը ձգելով ռուս Միխայլով Մարքովը, ինչպէս նաեւ ուրիշ Հոլանտացի մը, Տիէս Հելլոթ (այս վերջինը պրոնզէ մէտալ մը ստա-ցաւ):

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

թողլարէ ազատօրէն մեկնելու, ոչ կո-տորած, ոչ թալան:

Ժոսլին 1150 Մայիսին մեկնած էր Ան-տիոք՝ պատրիարքը տեսնելու: Գիշերը ճամբուն մէջ կ'իյնայ, կ'ուզէ կաշառքով փրկել, Թուրք մը կը մերժէ կաշառքը, լուր կը ղրկէ Հալէպ, ջոկատ մը արըն-թաց կը հասնի, Ժոսլինը կը տանի Նու-րեատինի, որ կը կուրացնէ եւ բանտ կը նետէ:

Օրմանեանի համաձայն «Ժոսլինի կինը մտածեց Հռոմկլան աւանդ ձգել կաթողի-կոսին: Այս փոխադրութիւնը կարեւոր է նշանակել 1149ին, Ժոսլինի գերութեան եւ մահուան տարին»: Ժոսլին գերի բըռ-նուած է 4Մայիս 1150ին և բանտ մնացած է ինը տարի:

Կաթողիկոսը տէր կը մնայ Հռոմկլայի, Ըրնխմէն կը գրէ խարդաւանքով (Թըի-շըըի):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

ԻՆՁ ԸՍԵՐ Է ...

Համայնավար գործիչ մը, իրիկուն մը արտակարգօրէն լաւ տրամադրութեամբ տուն կը դառնայ:

Կինը կը հարցնէ.

— Ի՞նչ եղաւ: Ժողովը լմնցա՞ւ:

— Այո՛:

— Խօսեցա՞ր:

— Անշուշտ: Եր կրնամ ըսել՝ թէ մին-չեւ այսօր, ոչ մէկ անգամ այսչափ խան-դավառօրէն չէի ծափահարուած: Բոլոր ժողովականները «կեցցէ՜» կը պոռային, կը ծափահարէին եւ գլխարկները օդը կը նետէին:

— Իրա՞ւ:

— Այո՛:

— Բայց ի՞նչ ըսիր որ ...

— Ըսի՝ որ ասիկա մեր վերջին ժողովն էր: Քաղաքին մէջ ծայր տուած ասխա-կան կրիփի համաճարակին պատճառով՝ ժողովները յետաձգուած են անորոշ ժա-մանակով:

×

Մէկը իր բարեկամին հանդիպելով կ'ըսէ՝ թէ տնտեսական շատ նեղ կացու-թեան մէջ կը գտնուի:

— Ինչո՞ւ չես դիմեր հօրեղբօրդ, որ ունեւոր մարդ է, կ'ըսէ բարեկամը:

— Դիմեցի: Գրեցի թէ փողոցը մնացած եմ, կը յարէ մարդը:

— Եւ ի՞նչ եղաւ: Զպատասխանե՞ց:

— Պատասխանեց: Կը թելադրէ որ՝ ուշադրութիւն ընեմ եւ ինքնաշարժի մը տակ չմնամ:

×

Յակոբիկ կ'ըսէ հայրիկին.

— Հայրիկ, պարոնը իրաւունք ունի՞ չըրած մէկ բանիս համար պատժելու զիս:

— Ոչ, տղաս:

— Հապա ինչո՞ւ պատժեց երէկ դասս չըրած ըլլալուս համար...

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

—o—

Մով որ ուզէր, ամէն ժամանակ կրնար Մ. Միրիէլը տուն բերել ու հիւանդնե-րու եւ մեռնողներու համար: Գիտէր ան թէ իր ամէնէն մեծ պարտաւորութիւնը եւ ամէնէն մեծ գործը անոնց բարձին քովն էր: Անայր կամ որբ ընտանիքները զինքը ուզելու պէտք չունէին, վասնզի ինքնին կուգար: Գիտէր ժամերով նստիլ եւ լռել սիրական կնիկը կորսնող մարդուն կամ զաւակը կորսնող մօր քով: Ինչպէս ըսե-լու վայրկեանը գիտէր, նոյնպէս խօսելու վայրկեանն ալ գիտէր: Ո՛վ հիանալի մխի-թարիչ: Կը ջանար չէ թէ մոռացումով վիշտը ջնջելու, այլ յուսադրութեամբ փսեմելու եւ ազնուացնելու: «Զգուշա-ցէ՛ք, կ'ըսէր, այդ կերպով դէպի մեռ-եալները նայելէ: Մի՛ մտածէք ինչ որ կը փտի: Ուղղակի նայեցէք: Ձեր մեռնող սիրականին կենդանի նշոյլը երկնից մէջ պիտի նշմարէք»: Գիտէր թէ հաւատքը փրկաւէտ է: Կ'աշխատէր յուսաբեկ մար-դը խրատել՝ մատով անոր ցուցնելով համակերպող մարդը, եւ դէպի գերեզ-ման նայող վիշտը կերպարանափոխել՝ ցուցնելով անոր դէպի աստղ մը նայող վիշտը:

ԳԼՈՒԽ Դ.

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ՊԻԷՆՎԸՆԻՒ ԵՊԻՍԿՈՊՈ-ՍԸ ՇԱՏ ԺԱՄԱՆԱԿ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷՐ ԻՐ ՊԱՏՄՈՒՃԱՆՆԵՐԸ

Միրիէլի ընտանի կեանքն իր հասարա-կային կեանքին պէս միեւնոյն մտածում-ներով լի էր:

Տ...ի եպիսկոպոսը այնպիսի կամայա-կան աղքատութեան մէջ կ'ապրէր որ տեսնողին համար կրնար ծանր եւ դմայ-լելի տեսարան մը համարուիլ: Ամէն ծե-րերու եւ մտածողներու մեծագոյն մա-սին պէս ան ալ քիչ կը քնանար: Թէեւ քիչ այլ խորունկ էր իր քունը: Առաւօ-տուն ժամ մը երկնային մտածումներով կը զբաղէր. յետոյ պատարագ կը մա-տուցանէր կամ Մայր եկեղեցիին եւ կամ տան մէջ: Պատարագէն ետքը կը նախա-ճաշէր: Նախաճաշիկն էր հաճարով շին-ուած պատառ մը հաց, զոր իր կովերէն կթուած կաթովը կը թրջէր:

Եպիսկոպոս մը խիստ զբաղած մարդ մըն է: Պէտք է որ ամէն օր եպիսկոպո-սարանին դիւանապետը ընդունին, որ հասարակօրէն կանոնիկոս մըն է, նաեւ իր մեծ տեղապահները գրեթէ ամէն օր: Ա-կէ զատ կը պարտաւորի կրօնական միա-բանութեանց վրայ հսկել, մենաշնորհներ տալ, եկեղեցական անթիւ գիրքեր քննել, ինչպէս են աղօթագիրք, քրիստոնէական վարդապետութիւն եւ օրական աղօթա-գիրք եւայլն, կոնդակներ գրել, քարոզ-ները վաւերել, ժողովրդապետներու եւ քաղաքապետներու մէջ ծագած վէճերը կարգադրել, կղերական թղթակցութիւն մը, վարչական թղթակցութիւն մը ունե-նալ, մին՝ Սուրբ Աթոռին եւ միւսն ալ տէրութեան հետ, վերջապէս ասոր նման հազարումէկ գործեր կ'ունենայ ան:

Այս հազարումէկ գործերէն, ժամասա-ցութիւններէն եւ ժամագիրքէն աւելցած ժամանակը նախ կարօտեալներուն, հի-ւանդներուն եւ վշտահարներու կուտար. իսկ կարօտեալներէն, հիւանդներէն եւ վշտահարներէն աւելցած ժամանակն ալ աշխատութեան կուտար: Մերթ պարտէ-զին հողը կը բրէր, մերթ կը կարդար եւ կը գրէր: Այս երկու տեսակ աշխատու-թեան մէկ անուն կուտար, որ էր մշակել. «Միտքը պարտէզ մըն է» կ'ըսէր:

Կէսօրին մօտ եթէ օդը գեղեցիկ ըլլար, դուրս կ'ելլէր եւ հետիոտն կը շրջէր քա-ղաքին մէջ կամ գաշտերը՝ շատ անգամ տնակներու մէջ մտնելով: Մինակ կը քա-լէր իր մտածումներովը զբաղուած, աչ-քը խոնարհած եւ իր երկայն գաւազանին վրայ կռթնած: Հագուստն էր տաք պա-հող մանիշակագոյն լիպատէ մը, նոյնա-գոյն գուլպաներ, հաստ մուճակներ եւ տափարակ գլխարկ մը, որու երեք եղերք-ներէն կամ ծայրերէն չոմինի հունտերու նմանող երեք ոսկեղէն ծոպ կախուած էր:

Ուրկէ որ անցնէր, տօնախմբութեան առարկայ մը կ'ըլլար: Կարծես թէ իր անձը ջերմութիւն եւ լոյս կը սփռէր: Մանուկները եւ ծերերը արեւը տեսնելու պէս եպիսկոպոսը տեսնելու համար տու-ներէն դուրս կ'ելլէին եւ դուռներու սե-մին վրայ կը կենային: Եպիսկոպոսը կ'օրհնէր զանոնք ու միանգամայն կ'օրհ-նուէր անոնցմէ: Ամէն մարդ Միրիէլին տունը կը ցուցնէր, որու որ բանի մը պէտք ունէր:

Հոն հոս կանգ կ'առնէր, դեռահաս տղաներու եւ աղջիկներու հետ կը խօսէր, իսկ մայրերու նայելով կը ժպտէր: Ժո-ղոված ստակին մինչեւ հատնիլը աղքատ-ներու այցելութեան կ'երթար իսկ ստա-կը հատնելէն ետքը կը սկսէր հարուստնե-րու այցելութիւն ընել:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Աղաճեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին իրենց մօր՝

ԶՈՒԱՐԹ ԱՂԱՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Զուարթ Գշիկեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ԳՇԻԿԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց ազգականին Միքայէլին եւ Հնազ Մինասեաններուն : Այս Կիրակի 24 Սեպտեմբեր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Ի գիտութիւն իրենց յիշատակը յարգողներուն :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս. ՊՕՂՈՍ ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ : Երգեցողութեան իր մասնակցութիւնը կը բերէ Էջմիածնի սոլիստ, տաղանդաւոր երգչուհի՝ ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՇԱԻԼ.—

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հարիւր փրանք Այրի Տիկին Երեցկին Ալթունեանէ հոգելոյս Տէր Եսայի Ալթունեանի վախճանման Գ. տարելիցին առթիւ : Հարիւր փրանք Տէր եւ Տիկին Ճէպէճեանէ՝ ողբացեալ Տիկին Մառի Հաճի Պօղոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

ՎԱՐՁՈՒ Է

Պեքոնի մէջ (Սէն – Լազարէն եօթը վայրկեան), ամէն յարմարութիւն ունեցող յարկաբաժին մը, բաղնիք, կեդրոնական ջեռուցում, վերելակ, երեք մեծ եւ մէկ փոքր սենեակ, մասամբ կահաւորուած :

Ամսական 600 փրանք :

Հեռաձայնել.— 473 – 53 – 33 :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (Առնուվիլ)

Ի գիտութիւն յարգոյ Հայ հասարակութեան, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին, (1 Հոկտ. Կիրակի) առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Յաւարտ պատարագի աւանդական մատաղօրհնութիւն : Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մատաղին մասնակցիլ, թող հաճին իրենց նիւթական առաքումները ընել հետեւեալ հասցէին,

Mr. MIHRAN CHICHMANIAN
71, Rue Jean-Jaurès
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (95)
C. C. P. Paris 16.905.06

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

45էն 50 տարեկան առանձին կին մը, տան տիրուհիին ընկերութիւն ընելու եւ զայն խնամելու համար : Օրինական ամսական, ընկերային ապահովութիւն, բնակութիւն եւ ուտելիք :

Դիմել մինչեւ այս Կիրակի,

YEZNIKIAN
8, Rue Vve Lacroix
LA GARENNE

Առաւօտները ութէն տասը :
Իսկ Կիրակիէն ետք՝
Անձամբ դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՓԱՌԱՏՕՆ

Հայաստանի Պետ. երգի–պարի եւ պետ. պարի անսամպլներու 30 արուեստագէտներէ բաղկացած խումբ մը առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայանայ Ֆրանսահայ գաղութին :

ՅՈՎՀ. ՊԱՍԱԼԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել՝ Մարգարեան, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Մասիս, 21 Րիւ Սօլնիէ, Ճաշարան Անէմեան 12, Րիւ Քատէ :

Խումբին մաս կը կազմեն հայ երգի փայլուն աստղ՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՍԱԼԵԱՆ

ԵՒ

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Ինչպէս եւ երգի – պարի անսամպլի մենակատարուհիներ՝

ԱՆԺԵԼԱ ՇԱՀՆԱՊԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՂԻԿ ՔԱՄԱԼԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ, ԵՕԹԸ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՎ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան.—

ՆԻՍ.— 22 Սեպտեմբեր, Ուրբաթ երեկոյ, (Թէաթր տիւ Քազինօ Մինիսիփալ) (Փլաս Մասենա) :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Շաբաթ երեկոյ Թէաթր'Տիւ Ժիմնազ :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, 24 ՍԵՊՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Salle Pleyel

Տոմսերու գիները են՝ 15, 10, 7 եւ 5 փրանք

Ուշադրութի'ւն.— Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենայ միայն մէ'կ ներկայացում :

Հ. Յ. Դ.

ՆԻՍ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Պ. Զատիկ Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը : Կարեւոր օրակարգ :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 15ին : Պետական արտօնութեամբ, այս տարի դպրոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններ :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան :

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան : Արձանագրութիւնները սկսած են : Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Խաչատուրեան Սերժ Մկրտիչի կը փնտռէ իր հայրը՝ Խաչատուրեան Մկրտիչ Տրդատի : Հայաստանէն մեկնած է բանակ 1941ին՝ Լենինականի Դուակեանդի շրջանի Դիրակլարց գիւղէն : Իր տղան ներկայիս կ'ապրի Երեւան՝ Մուրացանի փողոց թիւ 98 :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝

Mr. NAZARIAN
28, Rue Deguingand
92 — LEVALLOIS-PERRET (FRANCE)
Tél. : 737-62-89

×

Կարինէ Յակոբճանեանի աղջիկը կը փնտռէ Սեպուհ Գաբրիէլ Մարգարեանը, բնիկ երեւանցի, մօտ յիսուն տարեկան : Լուր չկայ հայրենական պատերազմէն ի վեր : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

×

Երեւանէն Տիկին Պուրսալեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր աղջիկը՝ Սվաճեան Եղիսաբէթ Էզակիւլ Գայսերեան (Սարգիսի աղջիկը) Էֆքերեցի (Կեսարիա) : Կը կարծուի թէ Հարաւային Ամերիկա գացած է իր չորս զաւակներով :

Կը խնդրուի տեղեկացնել Տիկին Ա. Պուրսալեանի, Նոր – Առէչ 20, Տուփիկ թիւ 42, Երեւան, Հայաստան (Խորհ. Միութիւն) : Պուէնոս Այրէսի «Արմէնիա»յէն կը խնդրուի արտատպել :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէ՛ք

« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 23 Septembre 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11018 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.018

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՐԷԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բ.

Կը Մոնտի խմբագրութեան ուղղուած իր նամակին մէջ Տիկին Լիւի – Շթէրն – հայմըր կ'ըսէ թէ Հրէականութեան էու – թիւնը բաւարար չափով չհասկցողներն են միայն, որ կը պղտորկցնեն զայն եւ կրօնական դաւանանքի կը վերածեն :

Ուրիշներ քննելով Հրէականութեան զանազան երեսակները, անոր մէջ կը գտնեն հոգեւոր հարստացումի աղբիւր մը, մաքի հանդարտութիւն մը, որուն շնորհիւ մարդ լաւագոյնս կը ճանչնայ ինքզինքը եւ ոչ մէկ հակասութիւն կը տեսնէ հրեայ եւ ֆրանսացի հաւաքականութեանց հա – մերաշխութեան մէջ :

Իբրեւ օրինակ կը յիշէ Փիլոն Աղեք – սանդրացին, որ առաջին դարուն սկիզբները ինքզինք կապուած կը զգար միա – ժամանակ իր հայրենիքին եւ Իսրայէլի, զոր մայրենիք կը կոչէր :

Հրէականութեան ջահը, կ'ըսէ, մշտարծարծ պահուած է դարերու ընթացքին հրէական աշխարհի մէկ մասին կողմէ, հո՛ն՝ ուր կարեւոր թիւ մը կը կազմէին Իսրայէլի զաւակները :

Հրէական պետութեան կործանումէն ետք ջահը անցաւ Բաբելոնի, յետոյ Ֆրանսայի, Սպանիոյ եւ ի վերջոյ Լեհեւռուս համայնքներուն՝ մինչեւ Հիթլերականու – թեան կործանումը :

Աշխարհի դիմագիծը փոխուած ըլլա – լով, ջահը անհրաժեշտօրէն վերադար – ձած է Իսրայէլ : Այդ է պատճառը, որ այս վերջինի կործանման սպառնալիքին առջեւ ինքնաբերաբար գիտակից Հրեայի, նոյնիսկ շատ ուրիշներու մօտ առաջ եկած է անձկութիւն մը եւ համերաշխութեան աննախընթաց շարժում մը :

Աշխարհի համայն Հրեաներու սէրը Իսրայէլի պետութեան հանդէպ պէտք չէ զէնք մը դառնայ հակասեմականներու ձեռքը: Հակասեմականութիւնը կար շատ առաջ :

Մարդիկ երբ ընդունին իրենց դրացիներուն — Հրեաներուն — մասնաւոր վիճա – կը, որ ուրիշներէն տարբեր է եւ յարգեն անոնց ապրելու իրաւունքը, այն ատեն մեծ քայլ մը առնուած կ'ըլլայ դէպի աշ – խարհի խաղաղութիւնը, կ'եզրակացնէ տիկինը :

Ուրիշ Հրեայ մը՝ Տոքթ. Հանրի Քոհէն (Փարիզէն) կը գրէ թէ Իսրայէլացինե – րուն ջարդուելու վտանգին առջեւ բազմաթիւ Հրեաներ, մանաւանդ երիտա – սարդներ իրենց «Հրէականութեան» յայտնութիւնն են ունեցած : Իսրայէլի «յաղ – թանակ»ը մեծ հպարտութեամբ լեցուցած է իրենց սիրտը : Հրեաներու դէմ եղած նախատական վերագրումները վերջ գտած են: Այլեւս պիտի չըսեն, որ Հրեաները ոչխարի պէս ջարդուա՛ծ են Թրէպլինքայի մէջ :

Պարոն Էտմոն տը Ռոչիլտ Յունիս 16ի իր կոչին մէջ կ'ըսէր թէ «Իսրայէլի զին – ուորական յաղթանակը յաղթանակն եղաւ հրեայ ժողովուրդին որ մեկուսացուած էր թշնամի կամ անտարբեր աշխարհի մը կողմէ: Այդ յաղթանակը կրնայ ամրա – պնդուիլ միայն հրեայ ժողովուրդին, այսինքն մեր ամէն մէկուն միջոցաւ» :

Ու կ'աւելցնէր .

«Մեզմէ իւրաքանչիւրէն պահանջուած ժանդակութիւնը ողորմութիւն մը չէ, այլ տուրք մը, գինը մեր արժանապատ – ւութեան, մեր հպարտութեան, մեր հա – մերաշխութեան» :

Ըստ հրեայ Ժորժ Ֆրիտմանի, «հրեայ ժողովուրդ» կը նշանակէ մոլեխականու – թիւն՝ հաւատացեալ Հրեաներուն համար, քաղաքականութիւն՝ Իսրայէլի փարիշնե – րուն, եւ սիոնականութիւն՝ Թունդ հակա – սեմականներուն համար :

Ռոչիլտի կոչը դուռ կը բանայ հակա – սեմական շարժումի ուժեղացման, կը տրամաբանէ Ֆրիտման :

Իսկ Փիէր Աբրահամ «Էօրոփ» պարբերաթերթին մէջ կը գրէ թէ հոգեբանական սխալ եւ քաղաքական մեծ վրիպանք է կարծել թէ Իսրայէլ երկրորդ հայրենիք մըն է բոլոր Հրեաներուն համար :

Ալգասցի հրեայ օրիորդ Ժաքլին Հատամար ամէնէն Թունդ հակառակորդն է Ռոչիլտի տեսակէտներուն : Իր գրութիւնն է, որ վէճի դուռ բացած էր մամուլին մէջ :

Օրիորդը պաշտպաններ չունեցաւ : «Հրէականութեան» կողմնակիցները մեծամասնութիւն կազմեցին :

Որ դարու մէջ, որ երկինքի տակ ալ ապրին, Հրեաները չեն ձուլուիր եւ կը պահեն իրենց «Հրէականութիւն»ը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ԿՈՉԸ ՀԱՆՈՅԻ

ՄԱԿի ընդհ. ժողովի առջի օրուան նիստին, Ամերիկայի պատուիրակը՝ Կոլտ – պերկ յայտարարած է «Հիւսիսային Վի – էթնամը համակարծիք է՞ որ ռմբակոծու – թիւնները դադրեցնելը կրնայ կամ պէտք է առաջնորդէ այլ արդիւնքներու քան բանակցութիւններու կամ նշանակալից խօ – սակցութիւններու այնպիսի պայմաններու մէջ որ չվնասեն կողմերուն » :

Այս ձեւով տրուած հարցումը մեծ տըպաւորութիւն գործած է եւ պահ մը նոյնիսկ այն յոյսը ծնած է որ Ամերիկա տրամադիր է ռմբակոծութիւնները դադրեցնելու, բայց Կոլտպերկ անմիջապէս շարունակած է. — Այն կառավարութիւնները որոնք կը պաշտպանեն Հանոյի դատը մեզի արտայայտած են իրենց խոր համոզումը ինչ կը վերաբերի Հանոյի նըպատակներուն . — « Եթէ Միացեալ Նահանգները առաջին քայլն առնեն եւ հրահանգեն դադրեցնել ռմբակոծութիւնները, ի՞նչ պիտի ընեն այդ պարագային և ի՞նչպէս պիտի օգտագործեն իրենց ազդեցութիւնը վիէթնամեան պատերազմը դէպի խաղաղ կարգադրութիւն առաջնորդելու համար » :

Այլ խօսքով փոխադարձութեան ծանօթ յանկերգը, եթէ Միացեալ Նահանգները ռմբակոծութիւնները դադրեցնեն, Հա – նոյի կառավարութիւնը ի՞նչ պիտի ընէ ատոր փոխարէն : Ուրեմն ամէն մարդ դեռ հոն է ուր էր եւ ոչ մէկ նորութիւն կայ :

Ամերիկայի պատուիրակը աւելի դրա – կան դիրք բռնած է Միջին Արեւելքի մասին: Այդ շրջանին մէջ իւրաքանչիւր ազգ պէտք է ընդունի միւսներու գոյութեան իրաւունքը : Զօրքերը պէտք է քաշուին, բայց հաշտութեան ծրագրի մը հիման վրայ : Արդար կարգադրութիւն մը պէտք է գաղթականներուն համար : Ազատ անցքը ջուրի միջազգային ճամբաներէն պէտք է ապահովուի բոլոր ազգերուն : Զինարշաւը պէտք է կենայ : Երուսաղէմի գոյավիճակը միակողմանի ձեւով պէտք չէ որոշուի այլ բոլոր շահակիցնե – րուն կողմէ եւ նկատի առնելով Ս. վայ – րերու երեք մեծ կրօնքներուն պատմական շահը : Այդ շրջանի Պետութեանց քաղա – քական անկախութիւնը եւ հողային ամ – բողջականութիւնը պէտք է ապահովուին: Սահմաններ պէտք է ընդունուին եւ այլ կարգադրութիւններ պէտք է ըլլան զինադադարի առժամեայ սահմաններուն փո – խարէն, կողմերը երաշխաւորելու համար սարսափի, քանդումի եւ պատերազմի դէմ :

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՍՏԵՂԾԱԾ ԻՍՐԱՅԷԼԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Դ.

Հոս, մեր նիւթին մաս չեն կազմեր կըրկնութիւնը այն բուռն վիճաբանութիւննե – րուն, որոնք տեղի ունեցան երկու կողմերուն միջեւ եւ ոչ ալ դէպքերու յաջորդականութիւնը, այդ ուղղութեամբ : Միայն կ'արժէ յիշեցնել, թէ այդ օրե – րուն Ռուսերու յաղթանակի գինովութիւնը բախած էր Թուրք հաւատքին եւ քա – ջութեան ապառաժին ու զանոնք զգաստացուցած : Այս ճակատագրական պահերուն, Անկլօ – Սաքսոնները, որոնք յաղթական էին Գերմանիոյ վրայ, բայց պարտեալ Ստալինի քաղաքականութեան դիմաց, երբեք զօրավիգ չեն կանգնած Թուրքիոյ, այս խնդրին առթիւ: Ահա այդ միջոցին Թուրքիոյ Արտաքին Գործոց Նախարար Նուրուլլահ Սիւմէրի եւ Խորհ. դեսպան Վինոկրատովի միջեւ պատահած հետեւ – եալ խօսակցութիւնը իսկապէս որ արժանի է յիշատակութեան : Նուրուլլահ Սիւմէր հարց կուտայ դեսպան Վինոկրատովի թէ իսկապէ՞ս որ Խորհ. Միութիւնը պէտք ունի հողի, երբ այսօր իր ձեռքին տակ կը պահէ ամբողջ աշխարհի հողային տարածութեան կարեւոր մէկ մասը, ո – րուն կը պատասխանէ Վինոկրատով հե – տեւեալ խօսքերով .

— Հողի կարիք ունեցողը Ռուսիան չէ, այլ՝ Հայաստանի Սովետական Սոցիա – լիստական Հանրապետութիւնը :

Այն ատեն, Սիւմէր խտիւ կը մերժէ դեսպանին ներկայացուցած այդ առաջարկը: — Մէհմէտ Պարլաս, «Թուրքիոյ վըրայ սակարկութիւններ»: «Ճումհուրի – յէթ» օրաթերթ, 17 Յուլիս 1967 :

Այդ միջոցին կը նկատուի, որ Խորհ. Ռուսիա կը դրդէ եւ շարժման կ'անցընէ Սփիւռքի մէջ ցրուած Հայերը, 10 Հոկ – տեմբեր 1945 թուակիր «Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւն» թերթի թղթակիցը Մեթքալֆ, կը գրէ թէ Ստալին ըսած է, որ «պէտք է Կարսն ու Արտահանը Հայերուն տըր – ուին » :

Յայտնի կ'ըլլայ, թէ Ստալինի այս խօսքերը պաշտօնական տեսակէտն են նաեւ խորհրդային պետութեան : 1945ի Յունիսին, Պատրիարքական ընտրութեան համար, հակառակ անոր որ երբեք ալ սովորութիւն չէր, մինչ այդ, Ռուսիա իր մէկ մարդը կ'ուղարկէ այդ ընտրութեան, որպէս հոգեւորական (՛) պատգամաւոր: Նորընտիր Պատրիարքը կը խօսի իր ընտրական ճառը, որուն մէջ կ'ըսէ, թէ «մեր հին հողերը պէտք է որ մեզի վերադար – ձուին կրկին » : 1945 Դեկտեմբեր 2ին, Կրեմլինի մէջ Խորհ. Միութեան Ժողո – վըրդական Կոմիսարներու Խորհուրդին ո – րոշում մը կը տրուի «Արտասահմանի մէջ բնակող Հայերը Խորհրդ. Հայաստան ըն – դունելու մասին« : Կարծէք թէ մինչեւ այդ թուականը արտասահմանի մէջ բնա – կող Հայերը Խորհրդային Հայաստան հա – ւաքուած ու փոխադրուած չըլլային, այնքան որ օրուան այժմէութիւնը կ'ուզէին դարձնել Հայկական խնդիրը, որոշ ռազ – մավարութեան մը հետեւելով անշուշտ:— Ճումհուրիյէթ օրաթերթ, 17 Յուլիս 1967:

Կարմիր Խորհրդային Ռուսական աշ – խարհակալութիւնը շատ նուրբ կերպով պատրաստուած դրութեան մը հիմամբ է որ կը գործէ եւ երբեք չի նմանիր Արեւ – մըտեան աշխարհակալութեան, որ մի – այն տնտեսապէս կը շահագործէ : Զոր օ – րինակ, նայեցէք, Հայաստան մը ստեղծելու համար ան չի բաւականանար զին – ուորական միջոցառումներով եւ իր ար – տաքին քաղաքականութիւնը շարժման անցընելով ոչ ալ Հայաստանին տնտեսապէս օգնելու համար իր կարգին նոյնպէս գաղթավայր եղող երկրէ մը՝ դրացի Ազրպէյճանէն քարիւղ եւ օդային կազ տալով եւ կամ ալ ամբողջ աշխարհի մէջ ցըր – ուած Հայերը Հայաստան փոխադրելով : Ասկէ զատ, ռուս բանաստեղծներու եւ գըրագէտներու կողմէ Հայ ժողովուրդին եւ ու ազգային արժանապատուութիւնը գըրգ – ռող գրգռիչ հրատարակութիւններով ալ իր պատրաստութիւնները կը տեսնէ՝ գրա – կանութեան գծով :

Զոր օրինակ, Օ. Մանտելշթամ, Ա. Սվեթլովա, Պ. Սլուցքովօ, Վ. Էրլիհա, Վ. Զվիակինցեւօյ, Ի. Սնեկոնով, Ա. Թարքովսկովօ եւայլ բազմաթիւ բանաս – տեղծութիւններ գրել տալով, հին հա – յաստական հողերու մասին դիւցազներ – գութիւններ ստեղծել տուին եւ գովքեր ու փառերգներ յօրինել տուին այդ առասպելական ազգային հերոսներուն մասին : — Արմենիա Ռուսկի Սթիխախ – «Հա – յաստանը Ռուսական Բանաստեղծութեան մէջ»: Նովիյէ Քնիկի ՍՍՍՌ Ն. 5 – 27, Մոսկուա, Յունուար 1967 :

Խորհրդային Ռուսիա, որ Յեղափոխութեան առաջին շրջանին Թունդ թշնամի մըն էր ազգայնականութեան եւ կը ջանար արմատախիլ ընել զայն ուր որ ալ տեսնելու ըլլար եւ այս՝ մասնաւորաբար Ա – գրպէյճանի մէջ եւ Թիւրքիստանի, ընդ – հակառակն, Հայաստան մը ստեղծելու համար հոն կը քաջալերէր ազգայնակա – նութիւնը եւ Ռուս ժողովուրդին միջեւ ալ մինչ այդ ազգայնականութիւնը կը տա – րածէր : — Սովետսկիէ Նարոտը Վող – լավկամեմիյէ Վելիքիմ Ռուսքիմ Նարո – տոմ —: « Ռուսական Մեծ ժողովուրդին առաջնորդութեան ներքեւ » բացատրու – թիւնը երբեք վար չէր իյնար խորհրդ. ժողովուրդներու եւ ռուս ղեկավարներու շրթունքներէն : Ահա այս առաջնորդու – թեան շնորհիւ է, որ Խրիմի մէջ միակ Թուրք մը իսկ չէ մնացած, դարձեալ այդ առաջնորդութեան շնորհիւ է, որ Հիւսի – սային Կովկասի մէջ չէրքէզներուն բնըս – ւուն առ հարիւր բնաջնջուած է, Քազա – նի Թուրքերը շրջապատուած են ռուսական հաւաքականութիւններով եւ յարաբերու – թիւնը խզուած է անոնց ամբողջ աշխար – հի հետ և տակաւին ինչեր, ինչեր ... :

«ՅԱՌԱՋ»ի (4 Շար.)

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Վալանսէն մեզի կը հաղորդեն թէ «Հայ երգի ու պարի աննախընթաց փառատօնի» ազդի թուականը սխալ էր հրատարակուած «Յառաջ»ի մէջ, ուրկէ կը հետեւցընենք թէ սխալ պէտք է ըլլայ նաեւ Լիոնի համար : Ու պարտք կը համարինք յայտարարել թէ «Յառաջ» հրատարակած է ազդը ՃՆՇԴ ԱՅՆՊԷՍ ԻՆՉՊԷՍ ԻՐԵՆ ՅԱՆՁՆԱԾ Է ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ, եւ ինչպէս, կը վկայէ մեր մօտ պահուած ձեռագիրը :

Տարբեր վերագրումներ փնտռել սխալի մը համար, որ «Յառաջ»ինը չէ, գործն է մարդոց որոնք դեռ շատ հաց ու պանիր պէտք ունին՝ ըմբռնելու համար այս թերթին կոչումը, պարկեշտութիւնը եւ ուղղամտութիւնը, բաներ որոնք միշտ պակսած են իրենց մօտ

Խմբագրութիւն՝

Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՀԱՏՈՐԸ

ԽՄԲ.— Ծանօթ է որ վերջերս Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը լոյս ընծայեց փառաւոր հատոր մը, Ս. Ղազար գտնուող մանրանկարներուն որ առաջինն է շարքի մը :

Այս տարի *Օսսերվաթոռէ* Ռոմանօ, Օգոստ. 11ի իր թիւին մէջ շահեկան յօդուած մը հրատարակած է Ժօզէֆ – Մարի Սօժէի ստորագրութեամբ : Կուտանք թարգմանաբար :

Ծանօթ ենք հայկական գրչագիրներու հարուստ հաւաքածոյին, Ս. Ղազարի Մխիթարեաններու գրադարանին մէջ : Իր չորս հազար հատորներով, Երեւանի Մատենադարանի եւ Երուսաղէմի վանքի հաւաքածոներէն ետք ամէնէն կարեւորն է այս մարզին մէջ : Մխիթարեան հայրերը գիտցած են խոհուն եւ ձեռնհաս ձեւով օգտագործել իրենց արժէքաւոր վաւերաթուղթերը, բազմաթիւ հրատարակութիւններով ծանօթացնելով հայրենի գրական ժառանգութիւնը՝ հոգեւոր գիտութեան զանազան ճիւղերուն մէջ :

Վերջերս, 1967 Մայիս 10ին, Պօղոս Զ. Պապը, Խորէն Ա.ի այցելութեան առթիւ արտասանած իր ճառին մէջ սիրով կը յիշատակէր այն կարեւոր տեղը, զոր այս վանքը կրցաւ ապահովել եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ :

« Եւ կարելի՞ է արդեօք չյիշել Աստուծոյ ծառայ Մխիթարի անունը, Ս. Անտոն Աբբայի հետեւող միանձներէն, որ ծաղկեցաւ ԺԸ. դարուն, եւ որ այժմ կը հանգչի Վենետիկ, այն մենաստանին մէջ՝ որ իր անունը կը կրէ եւ կենդանի ու ծաղկեալ կը պահէ հայ աւանդութիւնը Կաթողիկէ Եկեղեցիին մէջ »:

Այս տարի սքանչելի հատոր մը եւս՝ « Հայկական Մանրանկարչութիւններ », աւելցաւ այս աշխատունակ կեդրոնէն լոյս տեսած հրատարակութիւններու երկար շարքին վրայ : Հատորը պատրաստուած է Հայր Մ. Ճանաշեան, Ս. Ղազարի տպարանին ներկայ տնօրէնը, որ օգտուած է իր իսկ հաստատած սարքերու թեքնիք աղբիւրներէն, այսպէս, սկսելով նոր հաւաքածոյ մը, որ պիտի ներկայացնէ հայկական գրչագիրներու եւ մանրանկարներու պատմութիւնը՝ օգտագործելով Ս. Ղազարի մատենադարանին գիւանը :

Այս գործին լրջութիւնը եւ կարեւորութիւնը առաջին առթիւ երաշխաւորուած են ներածականով մը, զոր գրած է Փրոֆ. Սիրարփի Տէր – Ներսէսեան, վաստակաւոր Փրոֆէսէօր Տըմպարթըն Օքսի մէջ, որ կը նկատուի հայկական արուեստին զանազան երեսներուն ամէնէն հմուտ մասնագէտը՝ արեւմտեան աշխարհի մէջ: (Ի դէպ կ'արժէ յիշատակել, թէ «Բըլլիտէ դ'էթիւտ Արմէնիէնի» նոր շարքին Բ. հատորը, 1965, նուիրուած է այս վաստակաւոր պատմաբանին, որուն գործերուն մատենագիտական ներկայացումը ցոյց կուտար, թէ հայկական արուեստին ոչ մէկ փուլը անծանօթ է իրեն):

Այս իրողութեանց առջեւ, ընթերցողը առանց վարանումի կրնայ բանալ Հայր Ճանաշեանի գիրքը. վստահ թէ՝ յուսախաբ պիտի չըլլայ : Բովանդակութեան ուսումնասիրութիւնը պիտի հաստատէ յաջորդաբար ամբողջ հարստութիւնը, եւ որու մասին, այս տողերը շատ տժգոյն գաղափար մը միայն կրնան տալ :

Հեղինակը ներածականի մը մէջ (էջ 5 – 15) կը քննէ ծագումը եւ առանձնայատկութիւնները հայկական մանրանկարչութեան, զայն համեմատելով Բիւզանդիոնի, Անտիոքի եւ Եդեսիոյ արուեստի մեծ կեդրոններուն հետ : Հիմնուելով ուրիշ փաստաթուղթերու վրայ, որոնք չեն գտնուիր Ս. Ղազարի մէջ, ինչպէս, առաջին հերթին, ամէնէն հին գրչագիրներէն մէկուն՝ Էջմիածնի Փղոսկրեայ Աւետարանին վրայ (Թիւ 229), կը փորձէ գծել հիմնական ձեւով ընդհանուր համապատկերը հայկական գրչագրութեան կեդրոններուն : Այս ձեւով կը ճշդէ երեք մեծ շրջանները հայկական գրչագրութեան արուեստի բնաշրջումին. Ա) Թ. – ԺԱ. դարեր, Մեծ Հայաստանի արտադրութիւններով Բագրատունիներու եւ Արծրունիներու հարստութեանց շրջանի, Անիի, Կարսի եւ Վարագի (Վասպուրական) մէջ, մօտաւորապէս 885էն մինչեւ 1064: Բ) ԺԲ. – ԺԴ. դարեր երկու ձգտումներ ցայտուն կը դառնան. կորովի արուեստ մը մեծ Հայաստանի մէջ, վայելչագեղ արուեստ մը Կիլիկիոյ մէջ : Այս շրջանը վերջ կը գտնէ Թամըրլանի Մոնկոլներու խուժումով դէպի Հայաստան (1387) եւ Եգիպտոսի Արաբներու յարձակումով Կիլիկիոյ վրայ (1375): Գ) ԺԵ. – ԺԸ. դարեր, անկախութեան կորուստով հայ ժողովուրդը կը սկսի մեծ արտագաղթի մը, որ զինք պիտի տանի մինչեւ հեռաւոր երկիրներ : Եթէ արեւելեան Հայաստանը դեռ կը պահէ քանի մը համեստ կեդրոններ՝ արուեստի արտադրութիւններու (Վան, Կարին եւն.), այսուհանդերձ առաւելաբար Պարսկաստան, Խրիմ, Թուրքիա եւ մինչեւ իսկ Լեհաստան պէտք է երթալ գտնելու համար հայ արուեստագէտներուն հետքերը, որոնք կը շարունակեն ծաղկուն պահել իրենց հարազատ աւանդութիւնները, յաճախ, զանոնք յարմարցնելով նոր յատկանիշերու : Այսպէս կը տեսնուի, թէ հայկական գրչագրերու պատմութիւնը մօտէն կը հետեւի այս ազգին քաղաքական պատմութեան, որ յաճախ ալեկոծ եւ երբեմն ողբերգական եղած է :

Ներածականը կը վերջանայ արագ պատմականով մը Ս. Ղազարի մատենադարանին եւ հակիրճ ակնարկով մը այն հրատարակութիւններուն, որոնք լոյս աշխարհ եկած են ԺԸ. դարու վերջաւորութենէն :

Հատորին մասնաւորապէս մասնագիտական ուսումնասիրութիւնը (16 – 51 էջեր) լուսարձակի տակ կ'առնէ յաջորդաբար 13 ձեռագիրները, որոնք ընտրովի մաս կը կազմեն այս առաջին հատորին : Պէտք է կարդալ ամէն անգամ դիտելով 84 նկարները իրենց 121 կերպարներով՝ վերարտադրուած իրենց բնական գոյներով եւ, շատ քիչ բացառութեամբ, իրենց բնական մեծութեամբ :

Իւրաքանչիւր յօդուած բաժնուած է երկու մասի. առաջինը ճշգրիտ վերլուծումն է իւրաքանչիւր գրչագրին, հիմնուած արդիական մեթոտներու վրայ, գրչագրին արտաքին նկարագրութեամբ, որ կը բովանդակէ նոյնիսկ էջաւորումի եւ տետրակներու կազմութեան եղանակները, գրութեան քննութիւնը եւ ամէն ինչ, որ կրնայ օժանդակել փաստաթուղթին թըւականին ճշդումին : Հեղինակը, այս ձեւով, հնարաւորութիւն ունի իւրաքանչիւր գրչագրին պատմութիւնը ներկայացնելու: Երկրորդ բաժինը կը վերաբերի մանրանկարներուն. նախ ներկայացումն է նկարագրական եւ քննական ձեւով բոլոր պատկերներուն, ապա զանազան զարդաքանդակները, ըլլան անոնք Աւետարաններու Կանոններ, բնագիրները մասամբ շրջագծող շրջանակներ, եւ մասնաւորաբար զարդարուած նախշագիրեր թէ պարզ զարդարանքներ : Նկարագրութեան կը յաջորդէ ոճաբանական եւ գունաբանական ուսումնասիրութիւն մը, ուր մեծ տեղ յատկացուած է բաղդատութեան՝ նոյն ծագումը ունեցող կամ ժամանակակից գործերու հետ : Երբ հնարաւոր է, հեղինակը կը գտնէ գրչագիրը եւ կ'ամբողջացնէ անոր անձնական դիմագիծը իրմէ ուրիշ ծանօթ գործեր յիշելով :

Ընտրուած 13 գրչագրերէն տասը աւետարաններ են, որոնցմէ առաջինը Մլքէ Թագուհիի հռչակաւոր աւետարանն է 862 թուականով ցարդ գտնուած ամէնէն հին թուական կրող ձեռագիրն է: Աւետարաններուն յատկացուած այս լայն բաժինը, անշուշտ, կը սահմանափակէ ներկայացուած նիւթերուն բազմազանութիւնը : Արդարեւ, նկարները գրեթէ միշտ կը ներկայացնեն Եւսեբիոսի կանոնները, չորս Աւետարանիչներու դիմագիծերը, ներկայացուած միասին կամ առանձին եւ, ըստ ձեռագրին, Քրիստոսի կեանքը պատկերացնող քիչ թէ շատ տեսարաններ : Միւս կողմէ, այս նոյն ներկայացումներու վրայ եղած կեդրոնացումը, թոյլ կուտայ, աւելի լաւ ուսումնասիրելու ընդհանրական առանձնայատկութիւնները, զանազան ազդեցութիւնները, ամէն մէկ արուեստագէտին բերած անձնական նպաստը՝ տեսարանի դիրքին կամ գոյներուն մէջ: Երեք ձեռագիրները սաղմոսարան մը, ծէսի եւ ձեռնադրութեան գիրքեր են :

Նիւթերու ներկայացումէն զատ, վերարտադրուած նկարները, որոնք հրատարակուած են ձեռագիրներու բնագիրներուն ընկերացող իրենց զարդերուն համար, երեւան կը հանեն հայկական դեղագրական արուեստի նմոյշներ, որոնք կրնան հետաքրքրել գրչագիրներու հնագէտները : Ասիկա կը նշանակէ, որ Հայր Ճանաշեանի պատրաստած այս գործը պիտի արժանանայ լաւ ընդունելութեան, ոչ միայն արուեստի պատմաբաններուն, այլ նաեւ բնագիրներու եւ գրչագիրներու մասնագէտներուն կողմէ :

Այս առաջին հատորին հրատարակութիւնը մեզ կը մղէ մաղթելու, որ Մխիթարեան գիտնականը շուտով հանրութեան հրամցնէ նոր տուեալները գործի մը՝ այնքան լաւ սկսած : Գործ մը, որուն ամբողջութիւնը կարելի պիտի դարձնէ աւելի լաւ գնահատել, լման համադրութեամբ մը, պատմութիւնն ու յեղաշրջումը հայկական մանրանկարչութեան:

Ժ. Մ. Ս.

ՄՐՏՑԱՒ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հարկ կա՞յ արդեօք յիշեցնելու թէ վաղը բոլորս, տարագիր Հայեր, անխտիր՝ պիտի փութանք դէպի Փլէյէլի սրահը :

Հոն պիտի ըլլան մեր կարօտալի հայրենիքի կռունկները՝ իրենց թռիչքով ու ձայնով սնունդ բաշխելու մեր հայրենաբաղձ հոգիներուն :

Եւ սակայն... սակէ մէկ քանի ամիսներ առաջ կարդացի Օլէմփիայի մուտքին՝ հետեւեալ ազդը. —

Troupe Arménie Sov. du 22 Août au 10 Septembre.

Օգոստոս 10ին փութացի տոմսերս ապահովելու: Պատասխան .—

« C'est annulé ».

Հայու հպարտութիւնս, արժանապատուութիւնս հարուած մը ստացաւ կարծէք: Ինչո՞ւ : Միթէ մենք արժանի չէի՞նք միջազգային հասարակութեան մը ներկայանալու : Դեռ երէկ կիսավայրենի ժողովուրդներ՝ եկան Ափրիկէի խորերէն՝ այդ բեմին վրայ ցուցադրելու իրենց խըժալուր թամ – թամը :

Վերջերս եկաւ Իսրայէլը՝ բոպիկ ոտքերու աղմկալի իր միօրինակ ոստումներով եւ իբր թէ գտած յաջողութեան առջեւ երկարաձգուած յայտագրով : Եկան նաեւ խորհրդ. հանրապետութիւններէն ոմանք:

Իսկ մենք ու՞ր ենք որ գոհանանք մի՛միայն մեր իսկ ազգային խանդավառութեամբ :

Անհրաժեշտ չէ՞ որ մեր ժողովրդական երգերու եւ պարերու հմայքը, հայրենի-

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Բօքօ անոր թեւերէն բռնեց, Պիպի ալ ոտքերէն եւ զայն դագաղի մը պէս վերցնելով, միւս ոստիկանները ետեւէն ձգած, դէպի դղեակ սկսան յառաջանալ:

Բայց յանկարծ... Թօմպուլիկ կատաղութեան աղաղակ մը արձակեց...

Արիսթօն նշմարած էր... :

Վիտօքի ոստիկանները անոր ձեռքերը կապած՝ իր առջեւէն անցընելով կը տանէին:

Թօմպուլիկ զայն տեսնելուն պէս՝ ատելութեան գիծերով փոթ փոթ եղաւ դէմքը:

— Սրիկայ մատնիչ, ալ այս անգամ քու դասդ ես պիտի տամ, մըլտաց խուլիլ:

Եւ ժամանակ չձգելով որ ոստիկանները իր ինչ ընելը հասկնան, գրպանէն հանեց ատրճանակը եւ կրակ ըրաւ... :

Գնդակը սուրաց եւ ուղղակի Արիսթօյի կուրծքը մխուեցաւ... : Արեւորդիներու թագաւորը կայծակնահար գետին տապալեցաւ... :

Ահա այս միջոցին էր որ, զէնքին պայթումին ձայնը առնելով, Մանօն եւ Վիտօք դուրս նետուած էին դղեակէն, եւ սարսափահար, պարտէզին խճուղիներուն մէջէն վազելով կուգային :

Թօմպուլիկին վրայ ոտքի կենալու կարողութիւն չէր մնացած... վէրքը մահացու էր եւ արիւնը առատօրէն կը վազէր... ուժը ·բոլորովին կորսնցուցած էր, եւ Արիսթօն վիրաւորելէն ետքը՝ նուաղած գետին տապալեցաւ... :

Երբ Արիսթօ մահուան վերջին սարսուռով մը աչքերը բացաւ քանի մը րոպէ ետքը յաւիտենապէս գոցելու համար, Վիտօքը գլխուն վերեւը տեսաւ: Մեծ յաղթականը անոր քով կեցած զայն կը դիտէր եւ Զար ոգիին վերջին շունչը փըչելուն կը սպասէր:

— Է՛, յաղթականը դուն եղար, դո՛ւն եղար, բայց նայէ ես ալ ինչ վիճակի հասցուցի զաւակդ, խորդաց Արիսթօ:

— Այո՛, բայց իմ վրէժս առնողն ալ ա՛ն եղաւ, յայտարարեց Վիտօք վերջին նայուածք մը նետելով իր թշնամիին վըրայ:

Արիսթօյի մարմինը քանի մը կծկումներէ ետք անշարժ մնաց... :

Զարութեան թագաւորը մեռած էր... :

Վիտօք Մանօնի մօտեցաւ:

Մանօն իր զաւկին անզգայացած գլուխը թեւերուն մէջ առած՝ ներքնապէս կուլար... :

Վիտօք իր կնոջ այս վիճակը տեսնելով՝ քաղցր ձայնով մը ըսաւ.

— Սիրելիս, ձգէ որ սա դժբախտ տըղուն մարմինը պարտիզպանին խրճիթը փոխադրեն... : Հիմա մեզի մէկ գործ միայն մնացած է, պէտք է օգնենք որ հանգիստ եւ դարձի եկած մեռնի սա խեղճ տղան... :

Բօքօ եւ Պիպի վիրաւորեալին մարմինը գրկելով պարտիզպանին խրճիթին կողմը ուղղուեցան... :

Վիտօք եւ Մանօն իրարու կռթնած, արցունքը աչքերնուն մէջ, գետին նայելով, եւ իրենց հոգեհատորին վէրքէն կաթկթող արիւնի կաթիլները սրտաճմլիկ մրմունջով մը դիտելով, Պիպիի եւ Բօքոյի հետեւեցան:

Երբ պարտիզպանին խրճիթին առջեւ հասան, Վիտօք հոնկէ դուրս ելլող պարտիզպանուհիին ուղղելով խօսքը, ըսաւ.

— Տիկին, ես հանրային ապահովութեան տեսուչն եմ, կը հաճի՞ք ձեր տանը մէջ ընդունիլ սա խեղճ մահամերձը, հազիւ քանի մը վայրկեան ապրելու կարողութիւն մնացած է վրան... :

— Ինչո՞ւ չէ, մտէ՛ք, մտէ՛ք, պարոններ, պատասխանեց բարի կինը վիրաւորեալը տեսնելուն պէս:

Եւ զանոնք առաջնորդեց պզտիկ սենեակ մը:

Բօքօ եւ Պիպի մահամերձը անկողնի մը վրայ դրին:

— Առանձին թողուցէք մեզ, հրամայեց Վիտօք իշխանավայել շեշտով մը խօսքը իր գործակիցներուն ուղղելով:

— Տիկին, կը բարեհաճի՞ք քահանայ մը կանչել, ըսաւ Մանօն աղաչական եղանակով մը պարտիզպանուհիին: Ձեմ գիտեր թէ արդեօք մինչեւ քահանային գալը պիտի ապրի՞ :

— Ամենա՛յն սիրով, տիկին, հիմա, հիմա, անմիջապէս կ'երթամ, պատասխանեց պարտիզպանուհին եւ դուրս ելաւ:

Վիտօք եւ Մանօն առանձին մնացին... առանձի՛ն... իրենց զաւկին մահուան անարին գլուխը... :

Թօմպուլիկ, գլուխը բարձերուն կոթընցուցած, դէմքը մեռելի գոյն առած, դիմագիծերը կծկուած, կեանքի ոչ մէկ նշան ցոյց կուտար:

Արիւնահոսութիւնը դադրած էր, եւ երեւելի թէ քանի մը վայրկեանը մէյ մը անլսելի հառաչանք մը արձակելու չըլլար, զայն տեսնող մը անանկ պիտի կարծէր թէ արդէն մեռած էր... :

Մանօն անոր վրայ ծռեցաւ... եւ չկարենալով այլեւս ինքզինքը զսպել, սկսաւ բարձրաձայն հեծկլտալ... :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Տրուած ըլլալով Ֆրանսացիներու մի–ջազգային անվիճելի արժէքը իբր ափը–րայներ (հեծելարշաւարանի մէջ հաս–տատուած՝ անդրանիկ ժամական արա–գութեան մրցանիշը կը պատկանի Հանրի Տէկրանժի 1893ին), դժուար է տեղ գրա–ւել Ֆրանսայի ազգային խումբին մէջ, ...մայց մէկ – երկու Ֆրանսահայ սփրայն–թըրներ, Ճիզմէճեան, Անտրէ Յակոբեան, Ալանեան, Եադուպեան, Զամասանեան (միեւնոյն ժամանակ խճուղավազքի մաս–նագէտ), պատուաբեր կերպով մասնակ–ցած են ֆրանսական մրցումներու։

Խորհ. Միութեան խումբին մաս կը կազմէր նաեւ հեծելանուորդ մը, որուն անունը երկու կերպով տառադարձուեցաւ ֆրանսական մամուլին մէջ։

Ա. Ակորոֆ, այս պարագային անվիճե–լի հայկական անուն։

Բ. Ակարօֆ (Հայաստանի մէջ կը հըն–չուի Ազարօֆ), այս վերջին ձեւով ռուս–ական անուանակոչում մըն է։

(Հայկական անունները զարհուրելի կերպով կը խեղաթիւրուին, Լէհիմճեանը կը դառնայ Լահամժին, Խաչատուրոֆը կը դառնայ Խաչաքուրոֆ եւրոպական թեր–թերու մէջ, եւ այսպիսի յաճախադէպ պարագաներ)։

Ակարօֆ արագութեան մասնագիտու–թեան մէջ հասաւ մինչեւ ութերորդ – փի–նալ, իսկ թանտէմի մրցմանց մէջ՝ Զելը–վանիկովի ընկերակցութեամբ անկանո–նութիւններ գործելով, դատաւորներու կողմէ որակազրկման ենթարկուեցաւ (տիսքալիֆիէ կամ տէքլասէ)։

Ե. Ամաթէօրներու խճուղավազքեր. — 96 քմ. չորս հարիւր խմբարշաւ ժամա–ցոյցի դէմ. — Ա. չորս Փեթերսըն եղ–բայրներ (Շուէտ), յաղթելով Տանըմար–քայի։

Անհատական խճուղարշաւները վերջա–ցան անգլիական յաղթանակներով, արա–կան մրցմանց մէջ առաջին դասուորուե–ցաւ Կրահամ Ուէբ, Բ. Քլօտ Կիւյյօ (Ֆրանսա), Գ. Փիժնէն (Հոլանտա), Խորհ. Միութեան առաջատարը Քօին 34րդ դասաւորուեցաւ։ Անգլուհի մը Տիկին Պերիլ Պըրթօն չահեցաւ կանացի մրցումը, իր անմիջական հետեւորդները հանդիսացան՝ Խորհ. Միութեան խում–բին պատկանող երեք հեծելանուորդուհի–ներ։

Տիկին Պերիլ Պըրթօն 11 տարեկան աղ–ջըկան մը մայրն է, Ֆրանսական խում–բին մէջ ալ կային վեթերան մարզիկու–հիներ Լիլի Հերս (բազմաթիւ անգամներ Ֆրանսայի ախոյենուհի) 40 տարեկան, որ մրցումներէն եաք մարզական ասպա–րէզը լքելով դարձաւ մարզիչ, եւ Ռ. Վի–սաք (կանացի ժամական արագութեան նախկին ռեքորտ վոմէն)։ 1958ին, Ռէմսի մէջ՝ վերոյիշեալ երկու Ֆրանուհիներուն ընկերակցութեամբ աշխարհի ախոյենու–թեանց մասնակցեցաւ Կառտանցի Մարի – Ժան Տօնապետեան։ Լիւքսէմպուրկցի ա–դարակապանուհի Էլսի Ժաքօպս այդ տա–րին աշխարհի ախոյենուհի հռչակուեցաւ։

«Մարի – Ժան Տօնապետեան Ֆրանսա–յի լաւագոյն հեծելանուորդուհիներէն մին հանդիսացած է։ Երկու տարի յաջորդա–բար 1948ին եւ 1949ին Ֆրանսայի աշխա–տաւորական ախոյենուհի։

1955ին Ֆրանսայի փոխ – ախոյենուհի 70 քմ. հարիւր մեթրը բռնելով երկու ժամ 18′ 20″ով, (առաջին հանդիսացաւ նոյն ժամանակով Լիտիա Հարիսթոնի–տէս, ծագումով Յոյն)։

Նոյն տարին Ֆրանսայի կանացի շըր–ջավազքին մասնակցելով, Մարի – Ժան Տօնապետեան հանդրուանի մը առաջնու–թիւնը ապահովելէ եաք, ընդհանուր դասաւորման մէջ երրորդ տեղը գրաւեց (372 քմ.ը առաւ ժամ 39′ 9″ով), դառ–նալով Ֆրանուհիներու առաջատար, եր–կու Անգլուհիներ, Միլլի Ռոպինսոն եւ Թաքըրէյ, գրաւեցին առաջին երկու տե–ղերը։

1962ին եւ 1966ին հանդիսացած է նաեւ իր պատկանած միութեան՝ Մարսիլիոյ «Փետալ Ժուայյէօզի» ախոյենուհի։ Ներկայիս վեթերան մարզիկուհի՝ տակա–ւին չէ լքած մարզական ասպարէզը, հաղ–ուածէպ պարագայ մը մեր մէջ։

Արական բաժնին մէջ՝ Լիբանահայ մը միայն, Կարօ Մուրատեան (Լիբանանի շրջավազքի բազմիցս յաղթական), մաս–նակցած է աշխարհի ախոյենութեանց (1952ին), Լիբանանի դրօշը պաշտպա–նած է նաեւ համաբարբական եւ Միջերկ–րականեան խաղերու, ինչպէս նաեւ Ե–գիպտոսի շրջավազքին մէջ։ Այժմ Պէյ–րութի Անդրանիկ – Սեւան Միութեան մարզիչ։

Ներկայիս Մարսիլահայ Պօղոսոֆ եւ Ստեփան Աբրահամեան (Փրովանսի բազ–միցս ախոյեան) պատուաբեր կերպով կը մասնակցին Ֆրանսական «ամաթէօռ» մրցումներու, այս վերջինը Ֆրանսայի դրօշը պիտի պաշտպանէ, Մեքսիքօ քաղա–քին մէջ կազմակերպուած՝ Նախա–ողիմ–պիական մրցմանց ընթացքին։

Ստեփան Աբրահամեան այս տարի մաս–նակցելով Անգլիոյ շրջավազքին, ընդհա–նուր դասաւորման մէջ իններորդ, կէտե–րով դասաւորման մէջ առաջին հանդի–սանալով, դարձաւ Ֆրանսական խումբին առաջատար։

Թունուզի մէջ Միջերկրականեան խա–ղեր.— Գէորգ (Ժորժ) Լէհիմճեան (տես Յառաջ 25 Ապրիլ), Լիբանանի ծանրա–բարձութեան ախոյեանը, Միջերկրա–կանեան խաղերու «փոխ – ախոյեան» հռ–չակուեցաւ, «ծանր ծանրութեան» մէջ 417 քլկր. հինգ հարիւրով, առաջին հան–դիսացաւ Ֆրանսացի Ժան – Փօլ Ֆուլը–թիէ 492 քլկր. հինգ հարիւրով (Ֆրան–սայի մրցանիշ)։ Իր մարզիչն է Ֆրանսա–հայ նշանաւոր ծանրաբարձ Արամ Կոս–տանդինեան։

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

...ջին ժամանող մեր արժէքաւոր արուես–տագէտներուն տաղանդը՝ հայկական մեր միջնակէն դուրս եւս ճանչցուին եւ տա–րածուին։

Կապրինք փիւպլիսիթէի դարուն մէջ։ Քանի որ այդ տեսակէտով՝ նեցուկ պաշ–տօնական մարմին մը չունինք, ունինք գէթ մեծահարուստներ։

Անոնց տրամադրած միջոցներով թերեւս կարենայինք հետատեսիլով ներկայացնել նախապէս՝ մեր արուեստագէտներու յաջ–ողութեան մէկ քանի տեսարան, ողողելմայ–րաքաղաքը մեծադիր յայտարարութիւն–ներով եւ Փլէյէլի կիշէն ծախել տալ տոմսերը փոխանակ խանութէ խանութ թուղթիկ բաժնելու։ Թող գային ամէն ազգէ մարդիկ, տեսնային Հայուն այն–քան զրաւիչ արուեստը, կենսունակ ո–գին ու այսպէսով անոր իրական յաղթա–նակը՝ անցեալ ողբերգութեան վրայ։

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ՏԻՄԱՂ

— Քանի՞ տարեկան ես, Յակոբիկ։

— Տունը՝ հինգ տարեկան, դպրոցը՝ վեց եւ ինքնաշարժի ու Թրոյլէյի մէջ՝ ե–րեք տարեկան։

×

— Ներողութիւն, պարոն, դուք չէի՞ք որ տղաս ազատեցիք ծովէն։

— Այո, կը պատասխանէ մարդը հա–մեստօրէն։

— Ըսէք, խնդրեմ, ի՞նչ եղաւ անոր գլխարկը։

×

Ամուսինը գրասենեակէն տուն վերա–դարձին կնոջը կ՚ըսէ.

— Առաւօտուն եփած սուրճդ ա՛յնքան թունդ էր, որ ամբողջ օրը չկրցայ վայր–կեան մը քնանալ։

ՊԱՅՔԱՐ ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Չինացիները կը ծաւալեն մեկոնի մշա–կութիւնը եւ այս ձեւով կ՚աւելցնեն ա–փիոնի իրենց արտադրութիւնը։ Ասիկա հնարաւորութիւն կուտայ իրենց, զանա–զան ճամբաներով (Հոնկ – Քոնկ, Լաոս, Պիրմանիա եւայլն) ապահովելու տարա–դրամ, որուն պէտք ունին եւ, միեւնոյն ատեն, թունաւորելու «դրամատիրական աշխարհը», ի մասնաւորի իրենց թիւ մէկ հակառակորդը՝ Մ. Նահանգները։ Ափո–րինի վաճառումը վտանգաւոր համեմա–տութիւն առած է եւ թունաւորուող–ներու թիւը Ամերիկայի մէջ, որ գլխա–ւոր յաճախորդն է թմրեցուցիչներու, միշտ կ՚աճի։

Այս յաւելումը կը հաստատուի, այս ճիւղի ոստիկանութեան համար, որ ըստ օրէ աւելի մեծ քանակով գրաւուած թըմ–րեցուցիչներով։ Թէեւ, սահմանափակե–լու համար բռնուելու վտանգը, մաքսա–նենգները կը ձգտին արտադրութեան վայրերուն մօտեցնել այն տարրալուծա–րանները, որոնք ափիոնը կը վերածեն աւելի վտանգաւոր թմրեցուցիչներու, ինչպէս մորփինի եւ հերոյինի։

Միայն Ֆրանսայի մէջ, որ կարեւոր կայան մըն է Միջին Արեւելքի մշակներուն եւ նոր ցամաքամասին միջեւ, ոստիկա–նութիւնը մէկ տարուան մէջ գրաւեց մէկ թոն էրոյին, մորփին, ափիոն եւ հնդկա–կան կանեփ։

Պայքարելու համար թմրեցուցիչներու գաղտնի վաճառքին դէմ, նոր միջոցներ ձեռք առնուելու մասին պիտի մտածուի Ինթերփոլի 36րդ նստաշրջանին, որ տե–ղի պիտի ունենայ Թոքիոյի մէջ, Սեպտեմ–բեր 27 – Հոկտեմբեր 4։ Հարիւրի մօտ պետութիւններ, որոնք մաս կը կազմեն այս միջազգային կազմակերպութեան, պիտի մասնակցին նստաշրջանին։

Արագ հաղորդակցութիւնները անհրա–ժեշտ կը նկատուին՝ պայքարելու համար թմրեցուցիչի մաքսանենգներու դէմ, ո–րոնք սահման չեն ճանչնար եւ յաճախակի կերպով օդանաւով կը ճամբորդեն։

Թ. Ա. Թ.

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Խոնարհ եղիր ջուրի պէս, կտրուկ եղիր սուրի պէս։

×

Երկու ժամի լուսարար՝ մէկուն կ՚ըլլայ սեւերես։

×

Աւազի վրայ տուն չեն շիներ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Իր պատմուճանները շատ ժամանակ գործածելուն համար, եւ չուզելով որ ա–նոր հնութիւնը նշմարուի, ամէն անգամ որ քաղաքը շրջելու կ՚ելլէր, իր մանիշա–կագոյն լիպատէն կը հագնէր։ Սակայն ա–մառուան մէջ քիչ մը նեղութիւն կուտար ան։ Տուն դառնալով կը ճաշէր։ Ճաշը նախաճաշիկի կը նմանէր։

Իրիկունը, ժամը ութեւկէսին քրոջը հետ կ՚ընթրէր։ Տիկին Մակլուար անոնց ետեւը կանգնած սեղանի ծառայութիւն կը կատարէր։ Այս ընթրիքը խիստ չո–բարեկ էր։ Բայց եթէ եպիսկոպոսը իր ժողովրդապետներէն մին սեղանի հրա–ւիրած ըլլար, Տիկին Մակլուար այս առ–թիւ լիճերէն որսուած պատուական ձուկ մը կամ լեռնէն բռնուած թռչուն մը կ՚ե–փէր դերապայծառին համար։ Ամէն ժո–ղովրդապետ լաւ ընթրիքի պատրուակ մըն էր. եպիսկոպոսը այս մասին բան մը չէր ըսեր Տիկին Մակլուարին։ Բայց իր սովորական ընթրիքը գրեթէ միշտ այլ ինչ էր բայց եթէ խաշուած խոտեղէններ եւ ձէթով եփուած ապուր։ Այս պատճա–ռով քաղաքին մէջ կ՚ըսէին. Երբ եպիսկո–պոս մը ժողովրդապետի մը պէս չընթրեր, Թրաբեանի (*) մը պէս կ՚ընթրէ։

ԳԼՈՒԽ Ե.

ԹԷ ՈՎ ԿԸ ՊԱՀՊԱՆԷՐ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ ՏՈՒՆԸ

Ինչպէս ըսինք, Միրիէլի տունը մէկ գետնայարկ եւ մէկ դստիկոն ունէր. գետնայարկը երեք սենեակ կար. երեք սենեակ ալ վերի կողմը, նաեւ ձեղնա–յարկ մը, իսկ տանը ետեւ արտավարի մը քառորդին չափ պարտէզ մը։ Պաթիս–թին եւ Մակլուար վերի յարկը կը նըս–տէին, իսկ եպիսկոպոսը վարը կը նստէր։ Առաջին սենեակը, որ փողոցին վրայ դուռ մը ունէր, անոր սեղանատունն էր։ Աղօթատունէն ելլելու համար պէտք էր անցնիլ ննջարանէն եւ ասկից ալ ելլելու համար պէտք էր անցնի սեղանատունէն։ Աղօթատան ներսի կողմը ակողնի համար շինուած խորշ մը կար, նաեւ անկողին մը՝ հիւրի համար։ Գործի կամ իրենց վիճակի պէտոյից համար Տ... եկող գիւ–ղի ժողովրդապետները այս անկողնին մէջ կը պառկէին։

Իր սենեակը բաւական մեծ էր եւ ցուրտ եղանակի մէջ բաւական դժուարութեամբ կը տաքնար։ Տ...ի մէջ փայտը սուղ ըլ–լալով կովի ախոռին մէջ տեղ մը շինել տուած եւ տախտակեայ միջնորմով մը զա–տել տուած էր։ Սաստիկ ցուրտ եղած ժամանակ այնտեղ կ՚անցընէր իր գիշեր–ները։ Իր ձմեռուան սրահը կ՚անուանէր զայն։

Այս ձմեռուան սրահին, ինչպէս նաեւ սեղանատան մէջ իբր կարասի՝ միայն ճերմակ փայտեայ սեղան մը կար եւ չորս յարդեայ աթոռ։ Սեղանատան մէջ կար նաեւ դարան մը որ վարդագոյն ներկով ներկուած էր սակաւ ինչ։ Աղօթատան մէջ նոյնպէս դարան մը կար, որ ճերմակ ծածկոյթներով եւ շինծու տանթելանե–րով բաւական զարդարուած էր եւ զոր եպիսկոպոսն աղօթատան համար խորան ըրած էր։

Աղօթատունին մէջ երկու յարդեայ ա–թոռ–գրքակալ կար, իսկ պառկելու սեն–եակին մէջ դարձեալ յարդեայ թեւաւոր թիկնաթոռ մը։ Եթէ պատահմամբ եօթը կամ ութ անձ միանգամայն այցելութեան գային, եթէ կառավարիչը, կամ զօրապե–տը, կամ պահապան գունդին պաշտօնա–տարները, կամ պզտիկ կղերանոցէն քա–նի մը աշակերտ զինքը տեսնելու գային, հարկ կ՚ըլլար ախոռին մէջ գտնուած ու ձմեռուան սրահին յատկացած աթոռնե–րը, աղօթատունին գրքակալները եւ պառկելու խուցին թիկնաթոռը բերել։ Այս կերպով տասնեւմէկի չափ նստարան կը գտնուէր այցելուներուն համար։ Ա–մէն նոր այցելուի մը համար սենեակի մը կարասին կ՚առնուէր։

Եթէ այցելուները տասներկու ըլլային, եպիսկոպոսը աթոռի պակասութիւնը յայտնի չընելու համար կրակարանին առջեւ ոտքի վրայ կը կենար եթէ եղա–նակը ձմեռ ըլլար. կամ պարտէզին մէջ կը պտըտէր եթէ ամառուան մէջ ըլլար։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

*) Թրաբ երեւելի վանք մըն էր։ Պեր–նար «Թրաբի Միաբանութիւն» անունով կրօնական ուխտ մը հաստատուած է, ո–րուն կանոնագրութեան խստութիւնները նշանաւոր են. այս խստութեանց մին է մշտնջենապէս լռելու պարտաւորութիւն։

Տէր եւ Տիկին Վասիլ Խերոյեան, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Մերկէն եւ աղջիկը, Պ. Աւետիս Խերոյեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան, զաւակներն ու թոռները, Պօղոսեան ընտանիքը, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Յակոբեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Յովհ. Վերտոյեան, զաւակներն ու թոռները, Պ. Աւետիս Սամուէլեան, զաւակներն ու թոռները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Թապուրեան, զաւակներն ու թոռները (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Գարաքաշեան, Թապուրօֆ, Ապայեան, Նշան-եան, Փափազեան, եւ Սահակեան ընտանիքները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, եղբօր, սանին եւ ազգականին՝

ԱՐԱ ԽԵՐՈՅԵԱՆԻ

ցաւագին մահը, որ պատահեցաւ Սիկկիլիոյ մէջ ծովի արկածի հետեւանքով, 21 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Սեպտ. 25) առաւօտ ժամը 10.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քլամառի ընթէրքոմինալ գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբր այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Աղաճեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին իրենց մօր՝

ԶՈՒԱՐԹ ԱՂԱՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս. ՊՕՂՈՍ ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ: Երգեցողութեան իր մասնակցութիւնը կը բերէ էջմիածնի սոլիսթ, տաղանդաւոր երգչուհի՝ ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (Առնուվիլ)

Ի գիտութիւն յարգոյ հայ հասարակութեան, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին, (1 Հոկտ. Կիրակի) առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Յաւարտ պատարագի աւանդական մատաղօրհնութիւն: Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մատաղին մասնակցիլ, թող հաճին իրենց նիւթական առաքումները ընել հետեւեալ հասցէին,

Mr. MIHRAN CHICHMANIAN
71, Rue Jean-Jaurès
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (95)
C. C. P. Paris 16.905.06

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

45էն 50 տարեկան առանձին կին մը, տան տիրուհիին ընկերութիւն ընելու եւ զայն խնամելու համար: Օրինական ամսական, ընկերային ապահովութիւն, բնակութիւն եւ ուտելիք:

Դիմել մինչեւ այս Կիրակի,

YEZNIKIAN
8, Rue Vve Lacroix
LA GARENNE

Առաւօտները ութէն տասը:
Իսկ Կիրակիէն ետք՝
Անձամբ դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 35 Փետրուարին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի մեծ պարահանդէսը 25 Փետրուարին: ոնի օդակայանին սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ
Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ կին մը կ'ուզուի առանձին կնոջ մը համար, որ խնամքի կը կարօտի: Ուտելիք, բնակութիւն եւ լաւ վարձատրութիւն: Անձամբ դիմել Տիկին Քէլէշեանի, 8 – 10 Րիւ տ'Ալզաս, ՊԷՔՈՆ ԼԸ ՊՐԻՒՅԷՌի կայարանին մօտ: Հեռաձայն 473 – 08 – 14:

ՎԱՐՁՈՒ Է

Պեքոնի մէջ (Սէն – Լազարէն եօթը վայրկեան), ամէն յարմարութիւն ունեցող յարկաբաժին մը, բաղնիկ, կեդրոնական ջեռուցում, վերելակ, երեք մեծ եւ մէկ փոքր սենեակ, մասամբ կահաւորուած:

Ամսական 600 ֆրանք:

Հեռաձայնել. — 473 – 53 – 33:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Էքս – Ան – Փրովանսի հայ ծնողքներու ուշադրութեան կը յանձնուի որ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Էքսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ձեռնարկած է հայերէնի դասընթացքներու, որոնք կը սկսին Հինգշաբթի, ժամը 16ին, Սեպտ. 28ին, նախկին դպրոցը, 8 Րիւ Քոնսթանթէն, Էքս:

Կը խնդրուի ծնողքներէն իրենց զաւակները ղրկել:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքները պիտի վերաբացուին այս Հինգշաբթի 21 Սեպտեմբերէն սկսեալ:

ՇԱՒԻԼ. — Մատուռի սրահը:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ. — Եկեղեցւոյ յարակից սրահը:

ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊ. — 4 Րիւ Մարի Լօշ, (Պուա – Քոլոմպ):

ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆ. — 43 Րիւ Մատամ Քիւրի, Պանեօ:

ԺԱՆԹԻՅԻ. — 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ, դպրոցի սրահին մէջ:

Կեդրոն եկեղեցւոյ, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ:

Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները, որ իրենց զաւակները առաջնորդեն նշանակուած վայրերը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Խաչատուրեան Սերոժ Մկրտիչի կը փնտռէ իր հայրը՝ Խաչատուրեան Մկրտիչ Տրդատի: Հայաստանէն մեկնած է բանակ 1941ին՝ Լենինականի Դուսկեանդի շրջանի Դիրակլարց գիւղէն: Իր տղան ներկայիս կ'ապրի Երեւան՝ Մուրացանի փողոց թիւ 98:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝

Mr. NAZARIAN
28, Rue Deguingand
92 — LEVALLOIS-PERRET (FRANCE)
Tél. : 737-62-89

×

Երեւանէն Տիկին Պուրսալեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր աղջիկը՝ Սվաճեան Եղիսաբէթ Էզակիւլ Գայսերեան (Սարգիսի աղջիկը) Էֆքերեցի (Կեսարիա): Կը կարծուի թէ Հիւսիսային Ամերիկա գացած է իր չորս զաւակներով:

Կը խնդրուի տեղեկացնել Տիկին Ա. Պուրսալեանի, Նոր – Արէշ 20, Տուփիկ թիւ 42, Երեւան, Հայաստան (Խորհ. Միութիւն): Պոլսոյ հայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին:

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28:

Տղաքներ կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ:

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22, rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր ապրանքներով:

ԶՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ. — Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Պ. Զատիկ Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը: Կարեւոր օրակարգ:

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 15ին: Պետական արտօնութեամբ, այս տարի դպրոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններ:

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան:

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՐՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԵՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառներ: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ խողաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 24 Septembre 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11019
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.019

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Արձակուրդի ամիսներու վախճանին հետ թեւակոխեցինք վերամուտի եղանակը։ Վերամուտ՝ գործի մարդոց, աշխատաւորներու, հանրային սպասարկութեանց, մանաւանդ դպրոցականներու համար։

Յուլիսն ու Օգոստոսը այս տարի բացառապէս արեւոտ եղան. ի մեծ ուրախութիւն ամառանոց գացողներուն։ Անցեալ տարուան նոյն ամիսներուն ցուրտն ու անձրեւը ամառէն աւելի աշնան տպաւորութիւնն էին ձգած։

Վերամուտը սկսաւ աճրեւով։ Բախտաւոր նշա՞ն արդեօք։

Գործի լծուելու եղանակ է։

Ֆրանսական դպրոցները բացին արդէն իրենց դուռները։

Բնակչութեան թիւին յարաճուն յաւելումով (50 միլիոն արդէն), Ֆրանսայի դպրոցականներուն թիւն ալ տարուէ տարի կ՚աճի։

Անցեալ տարի 11 միլիոն կը հաշուէին մանկապարտէզէն մինչեւ բարձրագոյն վարժարանները յաճախողները։ Այս տարի մեծ յաւելում կրած է այս թիւը։ Դպրոցները նեղ կուգան։ Երկրին մէկ ծայրէն միւսը նոր շէնքեր կը կառուցուին։ Պետական ելմտացոյցին մէջ այս տարի աւելի կարեւոր գումար մը յատկացուած է հանրային կրթութեան։

Շէնքէն զատ ուսուցչի տագնապ ալ կայ, հակառակ անոր, որ ուսուցչութիւնը այս երկրին մէջ ցանկալի ասպարէզ մըն է, ունենալով բազմաթիւ առաւելութիւններ։

Վերամուտ է նաեւ մեր փոքր ածուին համար։

Վերջացող տարեշրջանին մեր զանազան կազմակերպութիւնները պէտք – աղէկ կըրցան պահել Հայերէնի դասընթացքները Փարիզի ու գաւառի մէջ։

Ջունինք վիճակագրութիւն մը հասկընալու համար թէ ո՞ր կազմակերպութիւնները միայն դասընթացքներ ունին եւ քանի՞ աշակերտ – աշակերտուհիներ կը հետեւին անոնց։

Գիտենք որ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, Փարիզի եկեղեցին, Հայ Բողոքական եւ Կաթոլիկ համայնքները, հայկական զանազան բարեսիրական միութիւններ, ինչպէս նաեւ երիտասարդական կազմակերպութիւններ – ինչպէս «Եանց»ը, — ճիգեր կ՚ընեն Հայերէնի կանոնաւոր դասընթացքներ պահելու համար։

Մեծապէս գնահատելի են այս ուղղութեամբ կատարուած բոլոր զոհողութիւններն ու աշխատանքները։

Սակայն կը կարծենք, որ ձեռք բերուած արդիւնքները հեռու են գոհացուցիչ ըլլալէ։

Կ՚ըսուի թէ տարուէ տարի կը պակսի Հայերէնի դասընթացքներուն հետեւողներու թիւը։

Այս պարագան մեծապէս ցաւալի է։ Մեր կազմակերպութիւնները պէտք է կրկնապատկեն, եռապատկեն իրենց ճիգը՝ լաւագոյն արդիւնքներու հասնելու համար։

Քանի կը սահին տարիները, քանի կը պակսին Երկրէն եկած մամիկներն ու պապիկները, ա՛յնքան կը դժուարանայ ազգապահպանման գործը։

Քառասուն եւ հինգ տարուան պատմութիւն ունի Ֆրանսահայ Եոր գաղութը, որ սկիզբ առաւ Իզմիրի աղէտի վաղորդայնին (1922 Սեպտեմբեր)։

Սերունդ փոխուած է անկէ ի վեր։ Այսօրուան հայ երիտասարդներն ու աղջիկները ո՛չ մէկ բանով կը տարբերին տեղացիներէն։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ո՛Չ

ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ԿՐՈՄԻՔՕ

Նիւ Եորքի ազգաժողովին մէջ, խորհրդային Արտաքին նախարարը պատասխանեց Միացեալ Նահանգներու պատուիրակին կոչին։

Նախ Վիէթնամի մասին, Կրոմիքօ յայտարարեց. — «Կոլտպերկի ճառը ոչ մէկ նորութիւն կը բերէ։ Միացեալ Նահանգներու խաղաղութեան նախաձեռնութիւնները օճառի պղպջակներ են կամ ներսի կամ դուրսի համար։ Երբ Յունուար 28ին, Հանօյ իր փափաքը արտայայտեց բանակցելու վիէթնամեան հարցին շուրջ երբ ամերիկեան ռմբակոծութիւնները եւ յարձակման այլ արարքները դադրին, Ուաշինկթըն պատասխանեց սաստկացնելով ռմբակոծութիւնները։ Կարճ՝ Վիէթնամի խաղաղութիւնը կրնայ հաստատուիլ միայն յարձակողին մեկնումէն ետք եւ մինչ այդ Խորհ. Միութիւնը պիտի շարունակէ օրէ օր աճող օժանդակութիւն մը Վիէթնամցի ժողովուրդին դէմ դնելու համար յարձակման»։ Ապա Կրոմիքօ կը խօսի Միջին Արեւելքի մասին. — «Խորհ. Միութիւնը կ՚ուզէ որ խաղաղութիւնը եւ ապահովութիւնը երաշխաւորուին այդ շրջանի բոլոր Պետութեանց, բայց հարկ է նախ ջնջել Իսրայէլի յարձակման հետեւանքները արաբ պետութեանց դէմ, կընակը եղող պետութեանց օժանդակութեամբ»։ Կրոմիքոյի համար նախ եւ առաջ պէտք է ապահովել իսրայելեան զօրքին քաշուիլը, յետոյ Իսրայէլի կողմէ հաստատուած արաբ պետութեանց «յարձակումով Իսրայէլի պատճառած վնասներուն համար»։

Կրոմիքօ խօսած է նաեւ Եւրոպայի մասին «կը բաւէ որ Մոսկուա, Փարիզ, Վարշաւա կամ Պերլին հանդիսաւոր յայտարարութիւն մը ըլլայ Եւրոպայի իրականութեանց վրայ եւ սահմաններու անփոփոխելիութեան որպէսզի վրէժխնդիրները մէջտեղ ելան արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ։

Խորհ. Միութեան արտաքին նախարարը ոգեկոչած է ... Մոնիխը, (ոչ անշուշտ Հիթլէր – Ստալին դաշինքը) ըսելու համար թէ յարձակողին հետ բարեացակամութիւնը չի կրնար ջնջուիլ ժողովուրդներու յիշողութեան մէջ։

Յատկանշական կը նկատուի որ Կրոմիքօ անգամ մը եւս ծանրանալէ ետք Արեւելեան Գերմանիոյ ՄԱԿի անդամ ըլլալու անհրաժեշտութեան վրայ, մէկ կարճ նախադասութիւնով անցած է այն «անհրաժեշտութեան վրայ որ կայ լուծելու Չինաստանի իրաւունքներու վերահաստատման վերաբերեալ խնդիրը»։

Նկատի առնուած է նաեւ որ ճառը սկըսած ատեն, Կրոմիքօ, խօսքն ուղղելով նստաշրջանի նախագահին, որ Ռումանիոյ Արտաքին նախարարն է զայն անուանած է «ընկեր նախագահ» մինչ ճառին վերջաւորութեան, ռումանացի «ընկեր նախագահը» բսած է «Շնորհակալութիւն ձերդ վսեմութիւն, Խորհ. Միութեան Արտաքին նախարարին»։

Անոնց «գաղթական» հայրերն ու մեծ հայրերը շատ քիչ ազդեցութիւն ունին այժմ իրենց վրայ։

Հայկական կազմակերպութիւններուն պարտականութիւնն է ամուր հիմերու վըրայ դնել կրթական գործը, որպէսզի կարելի եղածին չափ մեծ թիւով հայորդիներ սորվին մայրենի լեզուն։ Որպէսզի որքան կարելի է հեռացնենք սայթաքումի, ուծացման եւ ձուլման վտանգը, որ օրէ օր առաւել սպառնական կը դառնայ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՍՏԵՂԾԱԾ ԽՍՐԱՑԵԼԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ե.

Այս պատմական մուտքէն ետք, մենք կրկին վերադառնանք այլեւս մեր բուն նիւթին։ Կովկասի գրաւումը Ռուսերու կողմէ երբ ամբողջացած է, երկար ժամանակ յարաբերութիւնները սերտ եւ սիրալիր չեն եղած Ռուսերուն եւ Հայոց միջեւ։ Նոյն իսկ հայ Մելիքներու եւ Ռուսերուն միջեւ երբեք ալ նախանձելի չեն եղած իրարու հանդէպ ցուցաբերուած վերաբերումները։ Ասկէ զատ, տեսնուած է որ ռուսական կառավարութիւնն ալ տարակարծութիւն ունեցած է Հայաստանեայց Եկեղեցիին հետ եւ ռուսական կառավարութիւնը բռնագրաւած է եկեղեցապատկան կալուածները, իսկ երկար տեւած է այդ ցրտութիւնը կառավարութեան եւ եկեղեցիին միջեւ։

19րդ դարուն, ռուս մտաւորականներուն միջեւ թունդ ազգայնականութեան զգացումին զօրացումէն եւ ռուսական կառավարութեան այդ քաղաքականութիւնը իւրացնելէն ետք է որ ցարական կառավարութիւնը կը սկսի զօրավիգ կանգնիլ Հայաստանին եւ Հայերուն։ Այս քաղաքականութեան գլխաւոր նպատակներէն ու հիմերէն մէկը կը կազմէր Օսմանեան կայսրութեան քայքայումը եւ ի հարկին Հայերուն օգտագործումը Կովկասի մէջ, Ազրպէյճանի Թուրք հաւաքականութեանց դէմ։ Ինչպէս որ վերն ալ յիշատակած էինք, նոյն քաղաքականութիւնը ժառանգած է նաեւ խորհրդային կառավարութիւնը եւ իրեն իբրեւ թիրախ ընտրած է այս քաղաքականութեան մէջ Թուրքիան եւ Ազրպէյճանը։ Այս պատճառաւ է որ Սովետները Կովկասի մէջ մասնաւոր եւ առանձնաշնորհեալ դիրք մը տուած են Հայերուն։ Խորհրդային կառավարութեան կողմէ աշխարհի չորս ծագերէն դէպի Հայաստան Հայ գաղթականներու փոխադրումին, Հայաստանի Ազէրի Թուրքերուն 1901 – 1905ի կոտորածներուն ջարդուելուն տեղական պատերազմներու ընթացքին եւ նոյն կոտորածներուն 1917-ին կրկնումին հետեւանքով, Ազէրի Թուրքերուն թիւը այսօր շատ պակսած է Հայաստանի մէջ։

Ամէնէն ետք, 1944 թուականին, Հայաստանի մէջ մնացած 140 հազար Ազէրիներն ալ քշուեցան Հայաստանէն՝ Հայերուն համար հողին անբաւարարութեան պատրուակով։ Այս որոշումը տրուեցաւ Հայաստանի կառավարութեան կողմէ եւ աքսորի համար որքան որ նախապէս Սիպերիան ծրագրուեցաւ, բայց եւ այնպէս՝ Ստալինի Ազրպէյճանի դահիճն ու վստահելին Պաքիրովի մարդասիրական զգացումները արթնցան ինչպէս որ եղաւ ու փոխանակ Սիպերիոյ, անոնք ուղարկուեցան Ազրպէյճանի «Մուղանի Տափաստան» անունով ծանօթ դաշտը եւ հոն հաստատուեցան։ (Պաքիրով, Խրուշչեւի իշխանութեան գլուխ գալէն ետք դնդակահարուեցաւ։ Կատարուած հրապարակային դատավարութեան մը ընթացքին ան անձնապէս ընդունեցաւ եւ խոստովանեցաւ, որ Ստալինի եւ Բերիայի հրամանով բնաջնջած է 29 հազար Ազէրի մտաւորականներ)։ Ահա վերեւ համառօտ կերպով յիշուած խորհրդային քաղաքականութիւնն է որ այսօր Հայերու թիւը հասցուցած է չորս միլիոնի՝ Կովկասի մէջ։ Եւ հակառակ անոր որ աւելի քան կէս միլիոն Հայեր կ՚ապրին Ազրպէյճանի մէջ, այսօր մէկ հատ իսկ Թուրքի կարելի չէ հանդիպիլ Հայաստանի մէջ։

Հիմա, ես հարցում մը ունիմ ուղղելիք Խորհրդ. Միութեան պետական մարդոց եւ Թուրքիոյ ու համայն աշխարհի հանրային կարծիքին.— Եթէ պատահի որ Ազրպէյճանի անուանական կառավարութիւնը որոշէ մաս մը Հայերուն արտաքսումը Ազրպէյճանի հողերէն, խորհրդային կառավարութիւնը ի՞նչպէս պիտի դիմաւորէր տեղահանութեան այս որոշումը։ Ազրպէյճանի կառավարութիւնը չէ՞ր ամբաստաներ արդեօք ազգայնականութեամբ, հատուածամոլութեամբ ու մոլեռանդութեամբ եւ առնուազն Սիպերիա չէր աքսորեր զանոնք իրենց կարգին։ Մինչդեռ, այս վերաբերումը ցոյց չի տրուիր Հայերու հանդէպ եւ արդար ու իրաւացի կը նկատուին անոնց ցուցաբերած ազգայնականութիւնն ու մոլեռանդութիւնը։ Հայաստանեան հրատարակութիւն մը կրնայ իր փափաքած ձեւով նետել ու բռնել Թուրքիոյ հասցէին, ձայնասփիւռներէն ու վարժարաններուն մէջ դասագիրքերով կը խօսուին Հայկական «Մեղալօ Իտէա»յի մասին, որ է երազը Մեծ Հայաստանի, եւ գոյութեան իրաւունք կը ճանչցուի բոլոր այս գրուածներուն ու ըսուածներուն։ Տակաւին, կայ եւ աւելին։ Այսօրուան Հայաստանի կառավարութեան ղեկավարները բաւական երկար ժամանակամիջոցէ մը ի վեր կը պահանջեն Նախիջեւան եւ Ղարաբաղ նահանգներու կցումը Հայաստանի։ Զանազան առիթներով, իրենց այս պահանջները կը յայտնեն հրապարակային հաւաքոյթներու կամ մասնակի հանդիպումներու ընթացքին։ Խորհրդ. Մոսկուան համր ու խուլ կը մնայ այս բոլորին առջեւ, չի խօսիր եւ չի միջամտեր։

(5 Տար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարար Տին Ռըքի 18 տարեկան աղջըկան ամուսնութիւնը սեւի մը հետ բաւական իրարանցում ստեղծած է մանաւանդ որ կողմերը յաջողած էին մեծ գաղտնապահութիւն պահել։ Նախարարը յայտարարած է թէ շատ գոհ է եւ ամուսնութենէն առաջ իսկ իր հրաժարականը ներկայացուցած է նախագահ Ճոնսընի, որ մերժած է։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ արտաքին նախարարը յայտարարած է Նիւ Եորքի մէջ թէ ինչ որ գիրենք կը հետաքրքրէ Իսրայէլի եւ Յորդանանի միջեւ համաձայնութիւն մըն է, ոչ Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան։

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ մեծ յուզում պատճառած է նախկին նախարար եւ Հանրապետութեան նախագահութեան «չէզոքական» թեկնածու Թրունկ Թանհի ձերբակալութիւնը։ Յայտնի չէ թէ ի՞նչ ամբաստանութիւն կայ իրեն դէմ։

ԱՐԱԲ. Մ. Հանրապետութեան Արտաքին նախարարը՝ Ռիատ Նասրէն նամակ մը յանձնած է նախագահ տը Կոլի։ Էլիզէէն ելած պահուն յայտարարած է թէ Եգիպտոս բարեացակամութեամբ կ՚ուսումնասիրէ Թիթոյի առաջարկը Միջին Արեւելքի տագնապին լուծման համար, բայց կը նախընտրէ որ այդ հարցը կարգադրուի ՄԱԿի մէջ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ հեռատեսիլը վերջ տալու համար կարգ մը շշուկներու յայտարարեց թէ Ստալինը վերապատուելու հարց չըկայ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան յիսնամեակին առթիւ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ բազմադարեան մանրանկարչութիւնը չատոնց դարձած է ուսումնասիրութեան առարկայ, թէեւ անոր առանձին ճիւղերու եւ նիւթերու վերաբերեալ չատ հարցեր դեռ կարօտ են համակողմանի հետազօտութեան եւ գնահատութեան։ Քիչ հետազօտուած բնագաւառներէն է մեր մատեաններուն նկարազարդումներուն աշխարհիկ նիւթերը։ Այս պատճառով այն տպաւորութիւնը ստեղծուած է, թէ հայկական ձեռագիրներու նկարչութիւնը միայն կրօնական նկարագիր ունի, թէ հայ մանրանկարիչները չատ քիչ հետաքրքրուած են աշխարհիկ կեանքով եւ կենցաղով։

Իրաւունք ունէր Ֆ. Մաքլէր, որ իր ժամանակին նկատած էր, թէ «հայկական մանրանկարչութեամբ զբաղողները ծանրացած են միայն կրօնական նիւթերու վրայ, անտեսելով, որ կրօնական չատ նիւթերու մէջ կան աշխարհիկ – կենցաղային բազմաթիւ մոթիֆներ, որոնք չատ հետաքրքրական են»։

ԺԱ. ԺԲ. դարերէն սկսեալ հայ իրականութեան մէջ նկատելի դարձած էին նոր, ուշագրաւ երեւոյթներ։ Աշխարհիկ կեանքին տարրերը աստիճանաբար կը թափանցեն կանոնական գաղափարներու հսկողութեան տակ գտնուող գրականութեան եւ արուեստին մէջ։ Այդ նոր հոսանքին բարերար ազդեցութիւնը կրեցին նաեւ հայ մանրանկարիչները։ Բայց անոնց մօտ այդ մոթիֆները արտայայտելու ձեւերը քիչ մը փոփոխութեան ենթարկուեցան։ Կրօնական նիւթերու պարտադիր եւ անփոփոխ բնոյթը պատճառ էր, որ մանրանկարիչ վարպետները աշխարհիկ նիւթերը ներկայացնէին կրօնական տարազ ունեցող պատկերներու մէջ՝ իբրեւ հիմնական նիւթը լրացնող բաղկացուցիչներ։

Երեւանի Մատենադարանին մէջ կը գտնուի ձեռագիր մը (Թիւ 2744), ուր ներկայացուած են Յիսուսի հրաշագործութիւնները։ Վասպուրականի մանրանկարչութեան դպրոցի հիմնադիրներէն մէկը՝ նկարիչ Սիմէոն ներկայացուցած է աշխարհականներու խումբ մը։ Վարի մասին մէջ երկու երիտասարդներ՝ թուխ, խոժոռ դէմքերով, հրաշագործ Քրիստոսի կը մօտեցնեն մահամերձի մը պատգարակը։ Երիտասարդները գլխաբաց են. հաւանաբար, սգաւոր ըլլալով՝ գլխարկ չեն դրած։ Ունին մետաղեայ գօտի, որուն գործածութիւնը սովորութիւն էր այն ատեն։ (Մեր պատմագիրները կը տեղեկացնեն, թէ հայ թագաւորները եւ իշխանները կը գործածէին մետաղէ գօտիներ, որոնք, սակայն, եղած են ականազարդ)։

Մահամերձին Թափօրին մէջ են նաեւ երկու կիսամերկ մարդիկ, որոնք կը քալեն ողբագին չարժումներով։ Պատգարակին առջեւէն կ'երթայ մարդ մը, եռեւէն կին մը։ Ո՞վ են ասոնք։

Ծանօթ է, թէ հին ժամանակներուն մեռելներուն վրայ լաց ու կոծ ընելու համար կը վարձուէին յատուկ ողբասացներ։ Միջնադարուն հայ կենցաղին մէջ եւս հեթանոսական այս սովորութիւնը յարատեւած է երկար ժամանակ։ Եկեղեցիին առաջնորդները խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնէին այդ սովորութիւնը վերցնել տալու համար։ Յիշատակենք կաթողիկոս Կոստանդին Բարձրաբերդը (ԺԳ. դար), որ իր «խրատական Թուղթ»ին մէջ կ'արգիլէ այս եւ ասոր նման ծէսեր։ Հայոց կանոնագիրքին մէջ եւս բազմաթիւ կէտեր կան ուղղուած նման սովորութիւններու դէմ։ Այսուհանդերձ, հնաւանդ ծէսերը երկար ատեն մաս կազմեցին ժողովրդական կենցաղին։ Հետեւաբար վերոյիշեալ նկարը յուղարկաւորութեան հեթանոսական այդ ծէսին հետաքրքրական եւ եզակի պատկերներէն մէկն է։

Նկարիչ Զաքարիա Աղթամարցի (1354–1404) պատկերացուցած է ամուսնական խնջոյքի տեսարան մը (ձեռագիր Թիւ 5347)։ Կանայի հարսնիքի աւետարանական նիւթը հոս ներկայացուած է ազգային ընդունուած ձեւերու համաձայն։ Շատ յաջող է։

Ձեռագիրներուն մէջ չատ են նաեւ դիմանկարները. ասոնց մէջ կը հանդիպինք միջնադարեան հայ բանաստեղծներու, փիլիսոփաներու, գրիչներու, արհեստաւորներու եւ նկարիչներու. կան նաեւ թագաւորներ, իշխաններ, հոգեւորականներ։

Շատ են նիւթերը նաեւ արհեստաւորներու մասին։ Ձեռագիրներու խունացած էջերուն մէջ կը հանդիպինք որմնադիրներու, քար կրող բանուորներու, հիւսներու եւ դարբիններու՝ իրենց գործիքներով։

Հ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՄԵՍՐՈՊ ԹԱՂԻԱԹԵԱՆՑ

Ա.

«ՏԷՐ ԿԵՑՈ ԴՈՒ ԶՀԱՅՍ» գեղեցիկ ըսկըզբնաւորութեամբ հոգեզմայլ օրհներգը, զոր հարիւր յիսուն տարիներէ ի վեր՝ իր սիրտ բուրվառէն, քաղցր ու դաշն եղանակաւ կը վերառաքէ Հայութիւնն առ Աստուած, հեղինակած է Մեսրոպ Թաղիաթեանց։

Թափառկոտ բանաստեղծին սոյն հոգեչունչ մաղթերգն միանգամ եւս ըմբոշխնելու համար լիովին, կ'արտադրենք ամբողջութեամբ, ի մտի ունենալով մանաւանդ հաղորդել մեր նոր սերունդը՝

Տէ՛ր, կեցո՛ դու զՀայս
Եւ արա՛ զնոսա պայծառս,
Կեցո՛ զՀայս։
Զողորմութիւնդ վերին
Հանեաց ձօնել նոցին,
Զի նովիմք մարթասցին
Ապրել յաստիս...։
Ո՛վ, Տէ՛ր մեր, Տէ՛ր փութա՛
Զազգ մեր համայն փրկեա
Ի թշնամեաց։
Կափո՛ զաչս նոցուն
Հատ զարմատոյ զբուն
Եւ զազդ մեր պարտասուն
Արա՛ հզօր։
Ի քո իշեալ տեղի
Զաթոռ Հայրապետի
Մեր հաստատեա։
Զերկարութիւն կենաց
Հօր մեր աստուածազգեաց
Շնորհեա՛ պետին մեր հարց
Որ զմեզ հովուէ։
Աջովդ համատարած
Զազգ մեր արտահալած
Փոյթ զումարեա՛։
Յաշխարհ Արարատեան
Ի վայր մեր ծննդեան
Որ այժմ է սեպհական
Օտար ազգաց։
Առաքեա՛ ի բարձանց
Զհամակցութիւն կամաց
Ի մերազնեայս։
Զոմն ի մէջ յարո
Հովիւ ազգին մերոյ,
Տո՛ւր նմա ցուպ հուժկու
Հովուել զմեզ։

Սոյն սրտառուչ, հոգեպարար ու կաղդուրիչ երգով կը բանայինք դպրոցական, թատերական կամ ազգային որեւէ հանդիսութիւն ու սովաւ ալ կը փակէինք զայնս։

Որքան քաղցր ու անմեղ յիշատակներ կը զարթնուն այժմ՝ երբ կը դեգերիմ մշուշին մէջ անցեալին, կարօտաբար ու սիրաբար։

Եւ ինչ սիրուն եւ անուշ պիտի ըլլայ այժմ եւս՝ երբ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած մերազնեայք իրենց տօնախմբութիւններն սկսին յաճախ, «Տէ՛ր, կեցո՛ դու զՀայս» զօղտր օրհներգով, անոր արտայայտած ջերմիկ զգացումներով եւ հայրենաչունչ ոգիով համակելու համար նոր սերունդը, որ կարօտն ունի հայրենիքի զուլալ ջուրերուն, Արարատաչուք վեհութիւններուն։

Անցեալի մշուշաքօղ հորիզոնէն կը չողայ դեռ ընդաղօտ աստղ մը՝ որ կը թարմացնէ մեր զգացումներն իր հոգեզմայլ գեղեցիկ երգերովն։

Այդ աստղն, այդ լուսաւորն է Մեսրոպ Թաղիաթեանց, ջղուտ գրագէտը, որ դասական լեզուով, տաղաչափեալ ընտիր վիպակներ տուած է, որ ժամանակական գաղափարներու յորձանուտին մէջ ընդդիմական գնացող մը լինելով տուած է երգիծական սուր գրութիւններ։ Տուած է ճանապարհորդական նօթեր, ինչպէս եւ մայրենի լեզուի ուսուցման համար ժամանակի ոգւոյն եւ պահանջման համեմատ մանկավարժական դասագրքեր։

Յաւէտ յիշատակելի պիտի մնան «Սօս եւ Սօնտիպլին»՝ պատմական յիշատակարաններովն ու հէքեաթունակ կառուցուածքով «Վարդենեան Վէպը»։

Վրթանէս Փափազեան իր «Պատմութիւն Հայոց Գրականութեան» մէջ կ'արտայայտուի այս կերպ. —

«Սովորական մարդ չէ եղել նա։ «Անտանելի» ածականը տուել է նրան ամբոխն եւ կրօնաւորութիւնը, որոնց ատել եւ որոնցից զարշել է նա՝ իր կեանքի մինչեւ վերջին օրերը, ըմբոստ, անհանդիստ, չարժուն եւ միջավայրից չատ մի բարձր տաղանդ, որ միաժամանակ եղել է վերին աստիճանի ջղային, հիւանդագնութեան չափ կրքոտ մի մարդ։ Եւ ինքն էր իր դժբախտութիւնների պատճառը, ինքն եղել է իրեն ուտողն ու մաշողը։ Հոսանքին վեր գնացող մի ոգի է եղել, որ փշրուել է շրջապատող խոչ ու խութի դէմ եւ ջարդուել գռեհկութիւնների հեղեղի տակ»։

Ահա, այս խորհրդաւոր «Անտանելի»ին կեանքը կը ներկայացնենք ի սպրեւ համառօտակի, ի դէպս անդիտոյ։

Մեսրոպ Թաղիաթեանց ծնած է 1803ին Երեւանի Կարբի գիւղը։ Կորսուած ըլլալով վաղուց հայրն, իր մայրը, ի մանկական հասակի, կը յանձնէ զայն Էջմիածնի վանքը՝ ուր առ ոտս ոմն Պօղոս վարդապետի եւ Զաքարիա եպիսկոպոսի, կ'ուսանի հայերէն լեզուն։ Կը ձեռնադրուի սարկաւագ Ս. Էջմիածնի 1821ին՝ ի հասակի 18 ամաց։

Վանքին մէջ իր մօրմէն նուէր ստացած Զօհրապեան միահատոր Աստուածաշունչին՝ քանիցս կարդացած է թէ Ս. Գիրքն ուսումնասիրելու եւ թէ հայերէնին կատարելապէս տիրանալու նպատակաւ։

Այնուհետեւ փափաքը կ'ունենայ ուսանելու եւրոպական լեզուներ ու գիտութիւն։

1823ին փոխելով կրօնականի տարազն, ի ձեւ աշխարհական Վրացւոյ, Պարսկաստանի վրայով 1823 տարւոյ վերջերը կ'անցնի Հնդկաստան՝ Կալկաթա, ուր, ինչպէս կը գրէ. —

«Ամբողջ մի տարին պարապ դէս ու դէն կ'անցունէ, եւ երկրորդ տարումն 1825, Կալկաթա Հայոց վարժարանումն (Մարդասիրական ճեմարան) վարդապետութիւն (վարժապետութիւն) կ'անէ»։

1826ին կը յաջողի Եպիսկոպոսական Ճեմարանին աշակերտել, միջնորդութեամբ Երուսաղէմի պատրիարքութեան նուիրակ Աբրահամ Ծ. Վ.ի, եւ մնալով անդ չորս տարի՝ կ'ուսանի անգլերէն, պարսկերէն, լատիներէն, յունարէն եւ այլն լեզուներ։ Կը հրատարակէ անտ (1830) Հէյպր եպիսկոպոսին մէկ քերթուածը, նաեւ յանձնէ՝ դիցաբանական գրուածքներ։

Ուսման մէջ այսքան յառաջանալէ ետք։ Թաղիաթեանց կը մտադրէ երթալ «յաւ –

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (171)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Խե՛ղճ զաւակս, դժբա՛խտ զաւակս... մրմռաց ակռաներուն տակէն՝ վախնալով որ զինքը լսող կը գտնուի։

Կ'երեւի թէ, Թօմպուլիկ, մայրական սիրտէն բխող այդ աղաղակը լսած էր, եւ կամ մայրական սիրոյ ուժէն արտածորող այդ խորհրդաւոր հոսանքը, որուն ինչ ըլլալը անծանօթ մնացած էր տակաւին, պարուրած էր անոր հոգին եւ փախած միջոցին եռ դարձնելով զայն, իր պատեանին մէջ մտցուցած եւ հրաշալի յարութիւն մը տուած էր անոր որ հոգեվարքը երերալ կը սկսէր։

Իրաւ ալ, Թօմպուլիկ կամաց կամաց աչքերը բացաւ... պաղած բիբերը ուղղեց իր դէմը կեցող մարդուն եւ կնոջ... կարծես թէ այս անգամ զանոնք չէր ճանչնար...։

Գաղտնի ոստիկան Վիտօքն ու Մանօ՞նն էին փոխուողը որ ասանկ մէկ վայրկեանէն միւսը անճանաչելի կը դառնային, թէ Թօմպուլիկին հոգին փոխուած էր որ զիրենք չէր ճանչնար...։ Ահա՛ հարցում մը որ իր պատասխանը չունի...։

Սա միայն կարելի է ըսել թէ Վիտօք այժմ հայր եւ Մանօն՝ մայր... իսկ Թօմպուլիկը՝ թերեւս զաւա՛կ մը...։

Ո՛չ տակաւին...։

Որովհետեւ երբ Թօմպուլիկ աչքերը բանալով Վիտօքը իր դէմը տեսաւ, բարկութեան աղաղակ մը արձակելով գոչեց.

— Վիտօ՛քն է...։

Բայց գաղտնի ոստիկանը Մանօնի դառնալով՝ արտասուալից աչքով ըսաւ.

— Պիտի մեռնի, պիտի մեռնի, ամէն բան պատմէ իրեն, ըսէ՛, ամէն բան ըսէ։

Ասոր վրայ խեղճ կինը իր զաւկին ձեռքը բռնելով, արցունքը աչքերուն մէջ, ցած ձայնով ըսաւ.

— Ինծի՛ մտիկ ըրէ, կ'աղաչեմ, ինծի մտիկ ըրէ...։

Բայց խեղճ կնկան լեզուն բռնուեցաւ... եւ չկրցաւ աւելի աւելին ըսել։

Վիտօք տեսնելով իր կնոջ ցաւալի վիճակը, մէկդի քաշեց զայն եւ ինքը ծռելով մահամերձին վրայ, ըսաւ.

— Տղաս, քու դէմդ երկու դժբախտ էակներ կեցած են, մէկը հայրդ է, իսկ միւսը՝ մայրդ...։ Երկուքս մէկ ըլլալով ձեռքերնիս եկածը ըրինք քեզի ազատելու, քեզի փրկելու համար չար ճամբայէն, բայց նախախնամութիւնը չուզեց որ մեր ծրագիրը յաջողի...։ Այո՛, զաւակս, չուզեց, սակայն արտօնեց քեզի որ պատժես քեզի չար ճամբան ցոյց տուող թշուառականը... ա՛ն էր որ ինծի ատելու դաս տուաւ քեզի, ա՛ն էր որ ինծմէ վրէժ առնելու նպատակով՝ քու միջոցովդ անպատուել ուզեց եղբայրդ։ Զաւա՛կս, աչքդ սա կնոջ դարձուր մէյ մը... տես ի՛նչպէս իր թեւերը բացեր է քեզ գրկելու համար... մա՛յրդ է ան։ Ոչ ես յանցաւոր եմ եւ ոչ ալ ան... մենք չկրցինք քեզ... գիպուածն էր ըրողը... գիպուա՛ծը, այսինքն՝ ընկերութիւնը...։ Այս աշխարհին մէջ չարեր ալ կան, բարիներ ալ, բարիները կը տառապին, բայց չարերը կը տուժեն...։ Այս կինը գիտցաւ բարի ըլլալ, գիտցաւ մայր ըլլալ եւ արժանի է քու սիրոյդ եւ յարգանքիդ, ե՛ս ալ արժանի եմ, որովհետեւ զաւակներս փնտռեցի եւ գտայ...։ Պզտիկ եղած ատենդ, քեզի եւ եղբայրդ գողցան մեր ձեռքէն...։ Կորսնցուցինք ձեզ եւ չկըրցանք ձեր վրայ հսկել...։ Երկար տարիներ փնտռեցինք ձեզ եւ վերջապէս գըտանք, բայց չա՛տ ուշ մնացած էինք...։ Խեղճ եղբայրդ, զղջա՛ եւ թողութիւն խնդրէ Ասոր։ Հիմա, զաւակս, զղջա՛ ըրածներուդ վըրայ, Աստուծմէ։ Աստուած բարի է եւ պիտի ներէ քեզի, ինչպէս որ մենք ներեցինք արդէն։

— Այո՛, այո՛, զաւակս, մեղայ՛ եկուր, զղջա՛ կը կմկմար Մանօն պաղատագին ձայնով մը։

Եւ խեղճ մայրը իր զաւկին գլուխը բազուկներուն մէջ առած՝ կը համբուրէր անոր ճակատը։

Ասոր վրայ Թօմպուլիկ սրտաճմլիկ հառաչանք մը արձակեց։

— Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ, արդեօք մեղայի չեկած, բերանը հրացած պիտի մեռնի՞... գոչեց խեղճ մայրը։ Ո՛հ, Արդեօք մեր ըսածները չլսե՞ց...։ Ո՛հ, Աստուա՛ծ իմ, գթա՛, ողորմէ՛, քու երկնային լոյսէդ կաթիլ մը կաթեցուր անոր վրայ... վայրկեան մը եւս երկարէ անոր կեանքը... չնո՛րհ, չնո՛րհ, իր մեղքերն ու յանցանքները չքաւած մի՛ առներ անոր հոգին, ժամանակ տուր, որ զղջայ ըրածներուն վրայ։

Մեռելային լռութիւն մը տիրեց...։

Յետոյ... յանկարծ... Թօմպուլիկի դէմքը պայծառացաւ...։ Հոգիին փրկութիւնը դէմքէն յայտնի կ'ըլլար կարծես...

— Մայրի՛կ, մայրի՛կ, կմկմաց մարած ձայնով մը։

— Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ, բացականչեց Մանօն որ տակաւին իր ձեռքերուն մէջ կը պահէր անոր գլուխը։

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ԿԻՆՍ ՈՒ ԵՍ

Կինս պապուս, մամուս հետ անխօս է : Տանը մէջ հօրս, մօրս հետ ալ անխօս է : Տանը մէջ քոյրս ու եղբօրս հետ կը խօսի, միայն թէ երբ մենք մեզի ըլլանք : Անոնց ներկայութեանը չի խօսիր, կամ շատ կամաց կը խօսի, չլսուելու սատիճան :

Մեր դերդաստանէն Մարտիրոս պապուս, կնոջը Թեզուպայի մամուս հետ ալ անխօս է : Առուշի պապուս, Գասպար պապուս, Գոբբալ ու Տանձեցի մամերուս հետ ալ անխօս է :

Մամուս եղբայրներուն՝ Տէր Պօղոս քեռիին, Մինաս քեռիին հետ ալ անխօս է : Տէր Պօղոս քեռիին երէցկինը մեռած է : Մինաս քեռին հինգ անգամ կարգուեցաւ հինգ կնիկ առաւ : Երեքը մեր ամուսնութենէն առաջ է, չորրորդին անունը Խէյրաթ էր, մենք Խէյրօ քեռկին կը կանչէինք, ինք, անոր հետ ալ անխօս էր : Ան ալ մեռաւ տեղը Խնկօ քեռին եկաւ, հիմա ալ անոր հետ անխօս է : Մօրս եղբայրը կայ, Միքայէլ քեռիս, կինը Սլօ քեռկինը, Թումասենց տունը Օհաննէս մօրքուրայր մը, Հերիքա մօրքուր մը ունի, անոնց հետ ալ անխօս է : Մեր դերդաստանին չորս տուներէն գացած հօրքուրներ ունի Գալենցը, Լուսնիկանցը, Կորջայենցը, անոնց հետ ալ անխօս է :

Մօտակայ գիւղերը՝ Մեծ Արմտանը, Թեզուտը, Ապուշտոն, Հասանովան մօրս, պապուս, մամուս ազգականները կան, անոնց հետ ալ անխօս է :

Մերերուն հետ իմ կամ տղոցս բերնովը կը խօսի : Մեզի կ'ըսէ, մենք ալ իր ըսածները անոնց կ'ըսենք : Յետոյ իր մունջերէնը ունի : Երբ մենք չըլլանք, առանց մեզի ալ կը պատասխանէ անոնց հարցումներուն :

— Ըֆֆ... կ'ընէ չրթներուն արանքէն շունչը ներս քաշելով, իր «այո»ն է :

— Ը ը ... կ'ընէ, իր «ոչ»ն է :

— Ըը՜չ ... կ'ընէ, իր «տես, նայէ»ն է :

Ամէնքէս առաջ կ'ելլէ առտուն : Ելլելը ճիշդ բառը չէ, կը ցատկէ : Դէմքը կը լուայ, չխտակ ախոռ կ'երթայ՝ եզնիքը, կովիքը, երինջները, մոզիները տեսնելու, նստե՞ր են, կամ ոտքի՞ են, չըլլա՜յ թէ մանկուանները վիզերէն հանած ըլլան, արձակուին, իրար զոչեն : Ամէն ինչը աչքէ անցընելէ ետք ցախաւելով ախոռը կ'աւլէ, աղբերը կը չալկէ, գեղեղերքի մեր աղբանոցը կը թափէ : Մէկ կողովով չի վերջանար, նորէն կուգայ, նորէն կը լեցնէ, նորէն կը տանի : Ոչխարին գոմը կը մտնէ, հոն ալ կ'աւլէ, անոնք ալ կը տանի : Մարագ կը մտնէ կեր հանելու : Զոր յարդերուն, խոտերուն, լերան ծաղիկներուն փոշին՝ համեմը ռունգերը կը դրդեն : Կալմազով խրաքանչիւրին կերը կը լեցնէ իր մսուրը ու տուն կը դառնայ :

Ամէնքս ալ ելած ենք : Անկողինները կը վերցնէ, կը ծալէ, կը շարէ իրարու վրայ : Տան երեսը թեթեւ մը կը ջրցքէ, ու ներքնատունէն մինչեւ դրսի դուռը կ'աւլէ : Մեր տուներուն գետինը հող է, ծեփուած ու ամրացուած : Կարպետ, աթոռ չունինք : Մենք չարտախին ու սենեակին գետինները տոչկած ենք ներքնակներով, գունեղ կալերտներով, անոնց վրայ կը նստինք : Հացատունէն հաց կը բերէ : Մեր հացերը թերթ են, չոր են, տարեկանը տարածած կամ կոցանէն, ձողերէն կախած ենք : Ամիսը անգամ մը թոնիրը կը վառենք, ամսուան մը բաւելու հաց կ'եփենք : Ափովը ջուր ցանելով թեթեւ մը կը թրջէ, սալային մէջ պառկեցնելով վալայով կը ծածկէ որ փափկանան : Մառանէն պղինձէ սինին կը հանէ, աթոռակին վրայ կը տեղաւորէ, ամէնուս առջեւը հաց, դդալ կը դնէ, բոլորուելով կը նստինք : Մայրս օճախը վառած, ապուրը եփած է : Իր սովորութիւնն է, այնքան պղպջուն կը լեցնէ, որ հը-հը-հը հիմա կը թափէ կ'ըսես, վրան նայելով մեծ ըղձութեամբ քայլ քայլ կուգայ : Երբեմն ալ կը թափէ, «քիչ մը պակաս լեցընես չըլլա՞ր» ըսել կուտայ իրեն : Ունկավրայով ապուրը կը դնէ սեղանը, ինքն ալ կը նստի, ամէնէն վարի ծայրիկը ու կը դդալենք . առ օրը մայրս ո՞ր տեսակէն պատրաստեր է, ուտիքի՞, պահքի՞, թանէ՞, չոր թանէ՞, թանէ թարխանայէ՞, խաղողի թարխանայէ՞, կամ սերմո՞ւկ : Ամէն հասնելուն ոտքի կ'ելլէ, նորէն կը լեցնէ, նորէն կը բերէ, նորէն կը նստի : Ետեւէն ալ ուրիշ ինչ որ եփած է կամ կայ, ան կը դնէ մեր առջեւը : Մենք նախաճաշ չենք գիտեր, մերինը լման ճաշ է, օրը երեք ժում : Անդին օճախին վրայ ջուրը կը տաքնայ : Աման, դդալ կը ժողվէ, սինին կը սրբէ կը վերցնէ, լուանողակով աման, դդալ կը լուայ, իրենց տեղը կը դնէ : Կ'այպանուինք եթէ կերուած ամանները չլուացուած ձգենք : Արդէն քանի՞ հատ են : Յետոյ տարւոյն կէսինը պահքի են, պաղ ջուրով ալ կը մաքրուին :

Արխալուղը, որ կանեփէ է, նորէն կըռնակը կ'անցընէ, կուժը կը չալկէ, չուանով դարձնելով կուրծքը կը հանգուստէ, աղբիւրը ջուրի կ'երթայ ու բերելով կը պարպէ բղուկները : Իսկ ձմեռը, երբ սառին աղբիւրները, խալկինով ձիւն կը բերէ, կը հալեցնենք, ձնէջուր կը խմենք : Աղբիւրը, աղբիւրին ճամբաները իր, ինչպէս գիւղին բոլոր հարսներուն ազատ աշխարհն է : Մունջութիւն չկայ, խօսելու ամէն ազատութիւն կայ հոն : Իրար որ տեսնեն կը բացուին բերանները, ինչե՛ր ըսես չեն խօսիր, ջուրով լեցուն, բերանը խծկուով-խծկուած կուժերը չալակն են : Եւ մեր կուժերը շատ խոշոր են, երկայնավիզ ու ծանր : Բայց թող ըլլան : Ու իբարմէ պիտի չզատուին, շատ աւելի պիտի խօսին, տունին վախը ունին . «Ինչո՞ւ ուշացար » կ'ըսեն իրենց :

×

Այս պատմածներուս մէջ ես ընելիք մը չունիմ : Էրիկմարդ եմ, ամուսին եմ : Ամուսին մը ախոռ կ'աւլէ՞, աղբ կը չալկէ՞, աղբանոց կը տանի՞, կուժ կը չալկէ՞, աղբիւրէն ջուր կը բերէ՞ : Կը ծաղրուիմ, վրաս կը խնդան : Ոչ միայն մեծերը, հինգ վեց տարեկան աղջիկները անգամ երբ իրենց դռներէն տեսնեն, «մըրիկ ... կուժը չալկեր աղբիւրէն ջուր կը բերէ» կ'ըսեն զարմանալով :

Ուրիշ ամէն գործի՝ միասին ենք, իր հետն եմ : Ամէն անձրեւէ ետք երդիք կը լոգենք : Մաղով մրէզ կ'առնենք երդիք կ'ելլենք, կը սփռենք անձրեւէն ծծուած հողերուն վրայ, լղտորքը կ'անցընենք լոգին երկու ծակերուն, կը քաշենք մեր ետեւէն ցուիէ ցուիք, նախ լայնքին, յետոյ երկայնքին, որպէսզի հողերը ամրանան : Հինգ երդիք ունինք, հինգն ալ կը լոգենք, վար կ'իջնանք :

Ջիւն քերելն ալ մեր երկուքին գործն է : Ձմեռը ձիւն կը տեղայ, անձրեւ չի գար մեր բարձրաւանդակը : Դադրելուն պէս տախտակէ թիերով իսկոյն ձիւները քերելու կ'ելլենք, մեր եաեւի ու քովի պարտէզները կը թափենք :

Զորս այգի ունինք մեր գետափերը, երեքը Կարմիր Հողերու հանդը, մէկը Խարիծակ : Երեք քառորդ է վայրէջքը մեր բարձունքներէն մինչեւ հոն : Մեծ Պահքէն մինչեւ Յիսնակ, մինչեւ այգիները քանդելը, քանի մը օրը անգամ մը, հոն ենք, յաճախ տունով, մեծով, պզտիկով, թութ ժողվելու, դեղձերը, ծիրանները վար առնելու, խաղողները կթելու : Մեր թթենիները մինչեւ Մեծ Խաչ, Սեպտեմբերին կէսը, նոյնիսկ անկէ ալ ետք թութ կուտան : Միայն ժողվելով չեն վերջանար ասոնք, չահանցնել պէտք է : Աւազներուն վրայ չորցնել, ռուպ, պաստեղ, ուտեստեղէններուն, մրգեղէններուն բոլոր տեսակները պատրաստել : Գիւղ փոխադրել : Ամէնքս ալ կ'աշխատինք : Եւ ասոնցմէ զատ այգիները պէտք է ջրենք : Ամառը շատ տաք կ'ըլլայ մեր հանդերը : Աւազները, քարերը, ժայռերը կ'եռան : Երկուքս ալ մինչեւ մեր ծունկերը առուներուն մէջ բահերով կաւառ կը բանանք, կաւառ կը գոցենք, ջուրով լեփլեցուն ընելու աստիճան ծառերուն, որթատունկերուն տակը, մաշըրաները : Ամէնքս ալ միշտ ոտքի վրայ ենք : Ես մէկ հեղ կը հանգչիմ, ան առ ալ չի կրնար ընել : Իրիկունները ես էշերէն մէկը կամ միւսը կը հեծնեմ մինչեւ տունը, ան կը քալէ քովէս, այնքան զառիվերներէն ելլելով : Հարս է, կը քաշուի, չըհնդունիր, եթէ ըսեմ անգամ թէ քիչ մըն ալ դուն նստէ, ես քալեմ : Գիտէ որ ատկէ աւելի ծաղրելին չկայ, ոչ միայն գիւղին, ամբողջ գաւառին բերանը կ'իյնանք որ կինը էշը նստեր, էրիկը կը քալէ : Իրիկունը տունը դարձեալ իրեն նստիլ չկայ : Աղբիւրէն կուժով ջուր կը բերէ, սեղան կը պատրաստէ, հաց կը թրջէ, ինչ որ եփուած է առաջքնիս կը դնէ : Արդէն ամառը ի՞նչ կ'եփուի, փիլաւ մը, հաւկիթով չրվրայ մը, կամ թանապուր մը : Ինքն ալ կը նստի իր տեղը, ամէնէն ծայրիկը ու կ'ուտենք : Ետքն ալ սեղանը կը ժողվէ, ամանները կը լուայ, չուլերը կը տարածէ, անկողինները կը փռէ : Ես կը պառկիմ, ինք ոչ, տուն մը մարդը պառկելէ ետք, ճրագը կը մարէ, անկողինս կուգայ :

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Մինչեւ հարսին ՃԷֆՑ ըլլայ՝ կեսրոջը հոգին կ'ելլայ :

×

Ջառաւ իր դեղի (գիւղի) դէշը, առաւ օտարի էշը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

...խարհ հայրենեաց եւ հիմնել անդ դձեմաբան յանուն Ս. Մեսրոպայ» :

Իրագործելու համար իր այս ծրագիրն՝ կը ձգէ ամէն ինչ եւ կ'անցնի Նոր-Ջուղա, ուր կը մնայ «խնդրանօք Առաջնորդի տեղւոյն եւ քահանայից երեւելեաց, ի վարժապետութիւն » :

Նոր-Ջուղայի մէջ կ'ամուսնանայ, բայց իր պաշտօնավարութիւնը կը բախի ժողովրդային անսիրելութեան եւ ատելութեան :

Ձգելով Նոր-Ջուղան, կ'անցնի Թաւրիզ, ուրկէ՝ կնոջը մահէն ազդուած, կուգայ հայրենիք, հինգ տարի թափառելէ ետք : Ձայս կը հաստատէ դրելով Ներսէս Կաթողիկոսի «... մերթ որպէս դրաշար տպարանի, մերթ փերեզակ յեր-կրայինջի, մերթ հիւանդ դետնախշտի» :

1931ին կը կոչուի Էջմիածնի մէջ կաթողիկոսական քարտուղարի պաշտօնին, ընդունելով ընդ նմին ուսուցչական պաշտօն մը վանքին դպրոցին մէջ :

Օր մը, կը գրէ Վ. Փափազեան, «երբ Թաղիաթեանց Վեհարան էր մտնում, Յովհաննէս Կարբեցի կաթողիկոսին բացառութեան ժամանակ, տեսնում է այնտեղ մի թանաֆամաճ, որ Հնդկաստանի մէջ իբր թֆամաճ էին գործածում : Առնում է մի կտոր թուղթ եւ վրան գրում՝

Երբ թֆամաճ թանաֆամաճն
Դարձեալ ետես յայյ վեհարաճ,
Զի՞նչ ա՛յն ֆեզ յոյյ երջաճկութեաճ,
Փախի՛ր փութով Մեսրոպ Դաւթեաճ :

Գրածը կը դնէ թանաքաման-թզթամանին մօտ եւ գլուած լինելով Էջմիածնի միաբաններուն իրեն հանդէպ ունեցած արհամարհոտ վերաբերմունքէն, կը հեռանայ :

Ու ձեռք կ'առնէ գաղթականի ցուպը :

Ց. ԱԼՈՃԵԱՆ

(1 Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Օրիորդ Պաթիսթէն փառասիրութիւն մը ունէր որ էր սրահին համար Իւթրէքի դեղին եւ վարդանկար թաւիշով ծածկուած կորաձեւ աքաժու աթոռներ ու բազմարան մը առնել : Բայց ասոր համար առ նուազն հինգ հարիւր ֆրանք պէտք էր, եւ որովհետեւ հինգ տարուան մէջ հազիւ քառասուն երկու ֆրանք եւ տասը սու կրցեր էր աւելցնել, ա՛լ այն աթոռները եւ բազմարանը առնելու փառասիրութենէն ետ կեցած էր : Է՛հ, ո՞վ է այն որ իր տեսչական նպատակին կը հասնի :

Եպիսկոպոսին պառկելու սենեակին նկարագրութիւնը խիստ պարզ էր : Պարտէզին վրայ նայող պատուհան մը, դիմացի կողմն ալ իր անկողինը, որ հիւանդանոցի մէջ գործածուած երկաթեայ անկողիններուն նման էր եւ կանաչ սօֆէ ձեղուն ունէր : Անկողնին քով վարագոյրի մը ետեւն ալ պաճուճանքի անօթներ կային որոնցմէ կը յայտնուէր թէ եպիսկոպոսը ժամանակին ընկերութեանց մէջ ապրող, զարդարանքը սիրող եւ վայելուչ սովորութիւններ ունեցող աշխարհական մըն էր : Այս սենեակը նաեւ երկու դուռ ունէր . մին կրակարանին քովն էր եւ աղօթատունը կը տանէր . միւսը գրատունին քովն էր եւ սեղանատունը կը տանէր : Գրքատունը ապակիով գոցուած մեծ պահարան մըն էր եւ գիրքով լի . իսկ մարմարապէս ներկուած բուխերիկը (շըմինէ) սովորաբար առանց կրակի կը մնար : Բուխերիկին մէջ կար զոյգ մը երկաթեայ փայտակալ, որոնք երկու շըղթայուր, մատնէքաւոր եւ ժամանակին արծաթի փոշիով արծաթուած անօթներով զարդարուած էին . եպիսկոպոսական տեսակ մը շռայլութիւն էր . այս բուխերիկին վրան ալ պղնձեայ խաչելութիւն մը կար, որու վրայ արծաթը սրբուած էր եւ որ փայտեայ շրջանակի մը մէջ մաշած սեւ թաւիշի մը վրայ դրուած էր . պատուհանին քով մեծ սեղան մը, եւ սեղանին վրան ալ կաղամար մը, խառնիխուռն թուղթեր եւ մեծահատոր գիրքեր կային : Սեղանին առջեւն յարդեայ թիկնաթոռը դրուած էր, անկողնին առջեւն ալ դրքակալ մը որ աղօթատունէն բերուած էր :

Պատուհանը հաստ ասուէ հին վարագոյր մը ունէր . այս վարագոյրը այնքան հինցած էր որ Տիկին Մակլուար նորի մը ծախքէն ազատելու համար մէջտեղէն խաչաձեւ կարած էր զայն : Եպիսկոպոսը շատ անգամ դիտել կուտար այդ կարը .

— Տե՛ս ի՜նչ սիրուն բան եղած է, կ'ըսէր :

Տան բոլոր սենեակները, թէ՛ վարինները եւ թէ վերինները առանց բացառութեան, կիրով ճերմկած էին՝ զօրանոցի եւ հիւանդանոցի սովորութեան համեմատ :

Սակայն վերջին տարիները, ինչպէս որ քիչ մը ետքը պիտի տեսնուի, Տիկին Մակլուար դեղնագոյն թուղթին ներքեւ նկարներ գտաւ որոնք օրոնք օրիորդ Պաթիսթինի սենեակը կը զարդարէին : Այս տունը հիւանդանոց ըլլալէ առաջ քաղքենիներուն խօսարանն եղած էր : Ահա այս էր այդ զարդարանքին պատճառը : Սենեակներուն յատակը կարմիր աղիւսներով շինուած էր . ամէն շաբաթ աւելով կը լուային անկողիններուն առջեւները : Այս առթիւ չմոռնանք ըսել թէ եպիսկոպոսին տունը, որ երկու կնոջ խնամքին ներքեւ կը դտնուէր, վերէն վար կատարելապէս մաքուր էր : Միայն այս չքեղութիւնը աւելորդ բան մը չէր համարեր :

— Ասիկա աղքատներուն սահմանուած ստակին վնաս մը չի բերեր, կ'ըսէր :

Խոստովանելու էր սակայն, թէ իր առաջուան սեփական ստացուածքներէն արծաթեայ վեց պնակ եւ ապուրի դդալ մը մնացած էր, որոնք ի տես եւ ի երջանկութիւն Տիկին Մակլուարի, ամէն օր փառաւորապէս կը փայլէին կտաւէ սպիտակ ծածկոցին վրայ :

Քանի որ մեր նպատակն է Տ...ի եպիսկոպոսը նկարագրել այնպէս ինչպէս որ էր ինքը, կը պարտաւորուինք նախ հաստատել թէ ան բազմիցս առիթ ունեցած էր ըսելու : Դժուարին պիտի ըլլար ինծ արծաթեայ անօթներու մէջ կերակուր ուտելէ դադրիլ :

Այս արծաթեղէններուն հետ ունէր նաեւ երկու արծաթեայ հաստ աշտանակներ, զոր մեծ մօրաքոյրէ մը ժառանգած էր : Աշտանակներուն ամէն մէկը մոմ մը ունէր եւ սովորաբար եպիսկոպոսին կրակարանին վրայ կը կենային : Պէտք ըլլալ երբ սեղանակից հիւր մը ունենար, Տիկին Մակլուար մոմերը կը վառէր եւ աշտանակները սեղանին վրայ կը դնէր :

Եպիսկոպոսին սենեակին մէջ անկողնին դլխուն կողմը պզտիկ պահարան մը կար . Տիկին Մակլուար ամէն իրիկուն հոն կը պահէր վեց արծաթեայ պնակը եւ դդալը : Պէտք է ըսել նաեւ թէ պահարանին բանալին միշտ վրան կը թողուր :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Լուսիկ Մուշմուլեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով մասնակից եղան իրենց խոր սուգին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅՈՎՀ. ՄՈՒՇՄՈՒԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Յովհ. Մուշմուլեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի հետեւեալ նուէրները եղած են. Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան՝ Տիկ. Արմաւ Հայկէշեան, Նշան Դարբինեան, Նշան Սայիրեան եւ Միրիճան Տիրվանեան քսանական ֆր., Պ. Միհրան տասը, Լուտվիկ Քաչիքէմճանեան տասը, Տիկին Սրապեան հինգ ֆր. :

ՆՈՒԷՐ

Քոյր եւ եղբայր Հարէլեան քսան ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց հօրեղբօր Արշաւիր Հարէլեանի յիշատակին փոխան հոգեհանգիստի :

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այրի Տիկին Արշալոյս Հ. Սարգիսեան իր ամուսնոյն Հրաչ Սարգիսեանի մահուան 13րդ տարեդարձին ի յիշատակ 50ական ֆրանք կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին եւ Փարիզի եկեղեցւոյ կրթական ձեռնարկներուն :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ եւ աթոռներու նորոգութեան :

	Ֆրանք
Նախկին ցանկին գումարը	241·873·50
Պետական յատկացում	20·000·00

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տիրեան ի յիշատակ իրենց մեռելներուն հարիւր, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան եւ զաւակները իրենց սիրեցեալ մօր եւ մեծ մօր Եսթեր Տամլամեանի մահուան 13րդ տարելիցին առթի հարիւր, Տիկին Ճինպաղեան, Պ. Ռոպէռ Անդրէասեանի ապաքինման առթիւ հարիւր, Տիկին Նարդուհի Տէմիրճեան հարիւր ֆրանք :

Ընդհ. գումար 262·273·50 :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (Առնուվիլ)

Ի գիտութիւն յարգոյ հայ հասարակութեան, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին, (1 Հոկտ. կիրակի) առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Յաւարտ պատարագի աւանդական մատաղօրհնութիւն : Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մատաղին մասնակցիլ, թող հաճին իրենց նիւթական առաքումները ընել հետեւեալ հասցէին,

Mr. MIHRAN CHICHMANIAN
71, Rue Jean-Jaurès
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (95)
C. C. P. Paris 16.905.06

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին : Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն, իսկ 20–21 յառաջացածներուն համար :

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան :

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 ֆրանք :

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Րիւ Պլէօ թիւ 17) :

Կամ դասերու իրիկունները, Լիսէ Քոնտորսէ :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Ռէբէկա Բարսեղեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն իր քրոջ՝

ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՎԱՐՁՈՒ Է

Պեքոնի մէջ (Սէն – Լազարէն եօթը վայրկեան), ամէն յարմարութիւն ունեցող յարկաբաժին մը, բաղնիք, կեդրոնական ջեռուցում, վերելակ, երեք մեծ եւ մէկ փոքր սենեակ, մասամբ կահաւորուած :

Ամսական 600 ֆրանք :

Հեռաձայնել — 473 – 53 – 33 :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Էքս – Ան – Փրովանսի հայ ծնողքներու ուշադրութեան կը յանձնուի որ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Էքսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ձեռնարկած է հայերէնի դասընթացքներու, որոնք կը սկսին Հինգշաբթի, ժամը 16ին, Սեպտ. 28ին, Նախկին դպրոցը, 8 Րիւ Քոնսթանթէն, Էքս :

Կը խնդրուի ծնողքներէն իրենց զաւակները ղրկել :

×

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ միօրեայ հայերէնի դասընթացքը կը սկսի, Հինգշաբթի, 5 Հոկտեմբեր, Թաղիս եկեղեցւոյ մէջ եւ կը շարունակուի ամէն Հինգշաբթի ժամը 14 – 17 :

Ծնողքներէն կը սպասուի որ գիտակցութիւնն ունենան իրենց զաւակները ղրկելու դասընթացքներուն, որպէսզի տղաքը սորվին իրենց մայրենի լեզուն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 3 5 Փետրուարին :

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի մեծ պապարահանդէսը 25 Փետրուարին : ոնի օղակայանին սրահներուն մէջ :

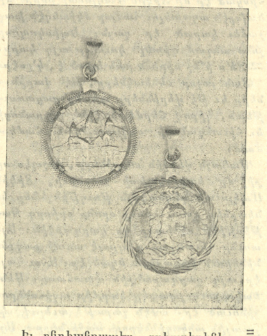
×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գըրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

Կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

Տղաքներ կ'ընդունուին Տրդ դասարանէն սկսեալ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967 – 1968 տարեշրջանին

Կ'ընդունուին ուսումնասէր ու բարեկիրթ պատանիներ, 11 տարեկան հասակէն սկսեալ, Երկրորդական վարժարանի ռեւէ դասարանի աշակերտ, նաեւ շրջանաւարտներ. պայմանաւ ունենան իրենց տարիքին համապատասխան դասարանի նիշերուն միջինը, եւ մանաւանդ ընդունակ ըլլան ու փափաքին նուիրուիլ եկեղեցական ասպարէզի, Հայ Եկեղեցւոյ ծառայութեան մէջ :

Արձանագրուելու համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22, rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ՉՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

COMMUNIQUÉ

LE DOCTEUR
TCHILINGUIRIAN-VAGRAM

ayant décidé de prendre sa retraite a l'honneur d'informer sa fidèle clientèle qu'il a cessé d'exercer depuis le 1er Août dernier et l'invite à s'adresser en toute confiance à son successeur, le Docteur R. SARACINO, ancien chef de laboratoire à la Faculté, directeur des Laboratoires du Centre René Huguenin, à l'adresse suivante :

130, Bd. Richard Lenoir (entrée possible) ou 73, Rue de la Folie Méricourt (entrée principale — à 250 mètres environ du 51 Bd Voltaire).

Téléphone : ROCquette 57-74

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

45էն 50 տարեկան առանձին կին մը, տան տիրուհիին ընկերութիւն ընելու եւ զայն խնամելու համար : Օրինական ամսական, ընկերային ապահովութիւն, բնակութիւն եւ ուտելիք :

Դիմել մինչեւ այս կիրակի,

YEZNIKIAN
8, Rue Vve Lacroix
LA GARENNE

Առաւօտները ութէն տասը :

Իսկ Կիրակիէն ետք՝

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը բացուած է : Պետական արտօնութեամբ, այս տարի դպրոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններ :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան :

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան : Արձանագրութիւնները սկսած են : Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Խաչատուրեան Սերոժ Մկըրտիչի կը փնտռէ իր հայրը՝ խաչատուրեան Մկրտիչ Տրդատի : Հայաստանէն մեկնած է բանակ 1941ին՝ Լենինականի Դուսկեանդի շրջանի Դիրակլարց գիւղէն: Իր տղան ներկայիս կ'ապրի Երեւան՝ Մուրացանի փողոց թիւ 98 :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝

Mr. NAZARIAN
28, Rue Deguingand
92 — LEVALLOIS-PERRET (FRANCE)
Tél. : 737-62-89

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI 26 Septembre 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11020 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.020

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՁԵՌՆՊԱՀՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ՄԵԾ Է

Կիրակի օրուան ընտրութիւններով, Ֆրանսացի քաղաքացին կ'ընտրէր իր նահանգը ներկայացնող ընդհ. խորհրդատուն :

Ինչպէս ամէն անգամ առաջին շրջանին, ձեռնպահներուն թիւը մեծ էր, մօտ 44 առ հարիւր, որու մէջ դեր ունի նաեւ ամառնային բացառիկ օդը, զոր վայելեցինք անցեալ այս Կիրակին :

Վերընտրուած կամ ընտրուած են, — կաստոն Մոներվիլ, Ժաքինօ, Կայար, Փրաւէլ (Լիոն), Մետըսէն (Նիս), Պուրժ Մօնուրի, Միթերան, Շանտերնակոր, Մարցէլլի, Տիկին Թոմ-Փաթընոթր, Քոսթֆլորէ եւայլն :

Առաջին անոթիւ նկատելի է որ Համայնավարները աթոռ կը շահին, եւ իրենց դիրքերը կ'ամրապնդեն մանաւանդ Փարիզի շուրջ :

ՀՐԵԱՅ ԵՒ ԱՐԱԲ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Հրեաներու եւ Արաբներու համակեցութիւնը երթալով կը դժուարանայ գրաւուած հողերուն վրայ եւ մանաւանդ՝ Երուսաղէմ :

Իսրայելեան իշխանութիւնները Երուսաղէմէն արտաքսած են մահմետական ատեանի նախագահ՝ Շէյխ Ապտէլ Համիտէլ-Նահ, այն ամբաստանութեամբ, որ ան գործակցիր գրաւեալ ուժերուն հետ : Արտաքսման հրամանագիրը ստորագրած է Զօր. Մոշէ Տայեան : Շէյխը Ամման հասած է եւ հրաւիրուած մասնակցելու Նախարարաց Խորհուրդի նիստին : Յորդանան որոշած է այս արտաքսման պարագան մինչեւ ՄԱԿ տանիլ :

Նապլուսի մէջ ալ ծանր միջադէպ մը պատահած է : Իսրայելեան աղբիւրներու համաձայն իրենց երկու ճիփերը զոհ գացած են յարձակումներու, ձեռնառումբով եւ զէնքով : Իսրայելեան ուժերը անմիջապէս պատասխանած են եւ օդը հանած քանի մը տուներ :

Ըստ դէտերու ամէնէն ծանր միջադէպն է ցարդ պատահած, գրաւեալ հողերուն վրայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՈՍԻԳԻՆ յայտարարեց թէ Խորհ. Միութիւնը առաւելագոյնը պիտի ընէ օգնելու համար հիւսիսային Վիէթնամի : Խորհրդ. վարչապետը այս յայտարարութիւնը ըրած է ստորագրելէ ետք այն համաձայնագիրը, որ կը նուիրագործէր Խորհ. Միութեան օժանդակութիւնը Հանոյի, 1968ի համար : Կ'ըսուի թէ այս օժանդակութիւնը երկուքէն հինգ միլիառի միջեւ է (Ֆր. Ֆրանք) :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Վերջին շաբաթներու ընթացքին մեր խմբագրատունը այցելեցին .—

Տոքթ. Գագիկ Յովակիմեան, անդամ Պարսկաստանի ծերակոյտին, որ իր ընտանիքով հրջագայութիւն մը կը կատարէ Եւրոպա :

Կոմիտաս Վրդ., առաջնորդ Քէսապի Հայ Կաթողիկէ համայնքին, որ կարճ այցելութենէ մը ետք վերադարձաւ իր թեմը :

Տէր եւ Տիկին Յովհ. Քիւփէլեան, Սան Փաւլոյէն :

Պ. Ալֆրէտ Զարիֆեան, Թեհրանէն :

Ընկ. Յակոբ Փալամուտեան, Միացեալ Նահանգներէն :

Պ. Փանոսեան, Պուէնոս - Այրէսէն, որ Հայաստանէն վերադարձի ճամբուն վրայ Փարիզէն անցաւ :

Ընկ. Արշաւիր Յովսէփեան, Պէյրութէն :

Պ. Ե. Պարսումեան, Քուէյթէն, ճարտարագէտ եւ բանաստեղծ :

Պ. Սարգիս Սահակեան, բանաստեղծ, Գահիրէէն :

ՍՈՒՐԻՈՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅՆԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Սուրիոյ անհատական վարժարաններուն պետականացման խնդիրը ծայրայեղ համեմատութիւններու հասաւ : Պայքարը հետզհետէ կը սաստկանայ վերոյիշեալ վարժարաններու տնօրէններուն եւ Դամասկոսի իշխանութեանց միջեւ :

Նախագահ Նուրետտին Աթասի եւ Պաասի շրջանային ղեկավարութիւնը Կիրակի օր (Սեպտ. 17) բողոքագիր մը ստացան պատկան մարմիններէն : Կը պահանջուի, ամէնէն ուշը մինչեւ մէկ շաբաթ, յետս կոչել պետականացման վերաբերեալ հրամանագիրը : Այդ պայմանաժամին լրումէն ետք, Սուրիոյ բոլոր քրիստոնէական վարժարանները պիտի փակուին եւ 1967-68ի համար գանձուած կրթաթոշակները պիտի վերադարձուին ծնողներուն :

Կիրակի իրիկուն, կրթական նախարար Պ. Սուլէյման Էլ Քոչ պատկերասփիւռ ճառի մը մէջ յայտարարեց, թէ «Պետութիւնը երբեք մտադիր չէ ազգայնացնելու անհատական վարժարանները» եւ թէ ձեռք առնուած միջոցներուն միակ նպատակն է ապահովել ազգային կրթութեան ծրագիրներուն կիրարկումը :

Միւս կողմէ, պաշտօնական աղբիւրէ կը յայտարարուի, թէ կարգ մը անհատական հաստատութիւններ ի վերջոյ դարձած են «իսկական պետութիւն մը՝ պետութեան մէջ » :

Նոյն աղբիւրները կը յայտնեն, թէ պետութեան հաւանութիւնը չունեցող 250 դասագրքեր կը գործածուին այդ հաստատութեանց մէջ, «որոնցմէ ոմանք անխոստովանելի նպատակներ կը հետապնդեն » :

Միւս կողմէ, կ'ըսեն Դամասկոսի մէջ, ֆրանսերէնն ու անգլերէնը յաճախ կը դասաւանդուին նախակրթական դասարաններու մէջ, «որոնք պէտք է միայն ազգային լեզու ուսուցանեն, ինչպէս է պարագան քաղաքակիրթ գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ» :

Բացի ատկէ, կ'ըսեն նոյն շրջանակները, անհատական վարժարաններէն շատեր ենթարկուած են պետականացման հրամանագրին, գալով «ըմբոստներուն», «անոնք կը ղեկավարուին դուրսէն» :

Վերջապէս, կ'իմանանք, թէ լոյս պիտի տեսնէ հրամանագիր մը, որուն համաձայն, աշակերտներուն ձրի դասագիրք պիտի տրուի անհատական թէ հանրային բոլոր նախակրթարաններու մէջ :

Այս լուրերէն ետք սակայն, Սեպտեմբեր 21ին, սուրիական իշխանութիւնները վճռականօրէն յայտարարած են թէ որոշած են անհատական վարժարաններու պետականացման որոշումը կիրարկել առանց թուլացումի :

Ինչպէս վերը կը յիշուի անհատական վարժարաններու պատասխանատուները մէկ շաբաթ պայմանաժամ տուած էին իշխանութեանց, վարժարանները փակելու սպառնալիքով :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հեռաւոր հայրենիքի արուեստագէտները ականատես եղան, Կիրակի գիշեր, Փլէյէլի հսկայ սրահի բեմէն, այն անվերապահ խանդավառութեան զոր հայրենազուրկ գաղութները կ'արտայայտեն հանդէպ իրենց, որ կը բերեն հայ երգը, պարն ու նուագը իրենց հարազատութեան մէջ :

Ծով եւ այլազան յայտագիր մը ներկայացուցին մեզի, որ շնորհաւորութեան արժանի է ամէն տեսակէտով :

Եթէ մենք տեսանք ու սիրեցինք ինչ որ տուին մեզի, անոնք, անկասկած, զգացին կարօտը զոր կ'այրէին արմատախիլ բազմութիւնները : Կարօ՛տ, անզուգական բառը հայկական, որ իր նմանը չունի, չէթ մեզի ծանօթ լեզուներուն մէջ : Կարօ՛տ հայրենի երգին, հայրենի պարին, մանաւանդ անոնց կողմէ, որ Արարատի դիմաց, նեղ Հայաստանի մը մէջ, կրցած են վառ պահել հայ արուեստը Կոմիտասէն մինչեւ Բաբաջանեան :

Ծայրէ ծայր լեցուն էր Փլէյէլի մեծ սրահը, ուր մինչեւ կէս գիշեր, Յովհ. Պատալեան, Լուսինէ Զաքարեան, Արնօ Բաբաջանեան, Անժելա Շահնազարեան, Վարդուհի Խաչատուրեան, Աստղիկ Քամալեան, Ռ. Կարապետեան ու բոլորը, բոլորը, հայկական ժամերու վայելքը տուին ներկաներուն :

×

Յայտագրի մանրամասնութիւններուն մասին կը խօսինք առանձին : Յիշենք որ վերջին ներկայացում մը պիտի տրուի այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Ալֆորվիլի մարզական պալատին մէջ :

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՍՏԵՂԾԱԾ ԻՍՐԱՅԷԼԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Զ. եւ վերջին մաս)

Աթաթիւրքի եւ Լենինի կողմէ ստորագրուած Թուրքեւսովետ դաշնագրին համաձայն, Նախիջեւանը պիտի մնար ինքնավար Հանրապետութիւն մը ըլլալով : Անցեալ տարի կայացած հաւաքոյթի մը ընթացքին՝ Հայերը դարձեալ պոռացին, որ Նախիջեւանն ու Ղարաբաղը կ'ուզեն եւ ցոյցեր կատարեցին այդ նահանգները պահանջելու համար : Ազէրի Թուրք մը, որ այդ միջոցին հոն կը գտնուէր, ոտքի ելաւ ու ըսաւ. — Քանի որ դուք Հայերդ ձեր բոլոր ուզածները կարող էք ընել, մենք ալ Թուրքիոյ միանալ կ'ուզենք » : Եւ իր այս բողոքն ու դիտողութիւնը ներկայացուց այնտեղ այս առիթով : Այսօր՝ այդ խեղճ ու միամիտ Ազէրի Թուրքը դադրած է գոյութիւն ունենալէ այս աշխարհի վրայ ապրողներուն միջեւ : Դարձեալ, անցնող տարիներէն մէկուն ընթացքին, երբ Ազրպէյճանէն Հայաստան բնական կազի խողովակ զետեղելու հարցը խնդրոյ նիւթ կը դառնայ, այս գործին գլուխը գտնուող Ազրպէյջանցի համայնավար իրաւասու մը կ'ըսէ, որ նախ Ազրպէյճանի քաղաքները, գաւառակներն ու գիւղերը պիտի օժտեն բնական կազով եւ ապա միայն աւելնալու պարագային Հայաստանի պիտի տան, ու կ'առարկէ ներկայացուած այդ առաջարկին դիմաց : Այսօր այդ Ազրպէյճանցի համայնավարը մէջտեղուանքը չկայ : Ազէրպէյճանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախկին նախագահը, որ համաշխարհային չափանիշով ծանօթ՝ փեթրոքիմիայի հեղինակութիւն դարձած փրոֆէսէօր մըն էր, երբ աննշան վիրաբուժական գործողութեան մը համար հիւանդանոցը գտնուած շըրջանին կասկածելի մահ մը կ'ունենայ նեարկումի մը հետեւանքով, երբ քանի մը ամիս առաջ Ազրպէյճանեան Համայնավար Կուսակցութեան քարտուղարի օգնականը, ազգայնական հակումներով ուշադրութիւն գրաւող Շեխալիեւ, նոյնպէս կը մահանայ կասկածելի պարագաներու տակ՝ վիրաբուժական գործողութեան մը ընթացքին, այս բոլորը բացէ ի բաց ցոյց չե՞ն տար Խորհ. Միութեան հետապնդած ամի՛ւ ճնշման քաղաքականութիւնը՝ Ազրպէյճանի հանդէպ : Վերեւ խօսած էինք Հայաստանի պատմութեան ու ժողովուրդին համար բանաստեղծութիւններ ու գիտագներդութիւններ գրող եւ Հայերուն «Մեղալօ Իտէա»ն փառաբանող ու քաջալերող ռուս բանաստեղծ եւ գրագէտներուն մասին : Իսկ ցարդ քանի՞ ռուս բանաստեղծներ քանի՞ բանաստեղծութիւն գրած են Ազրպէյճանի մասին, որ հարիւր յիսուն տարիներէ ի վեր քաջարիւղին գլխաւորութեամբ՝ իր բազմաթիւ նախանիւթերով եւ հանածոներով մեծապէս նպաստած է ռուսական ճարտարարուեստին վերելքին, երբ մինչեւ այսօր կը շահագործուի ան, հասարակ գաղթավայրի մը նման : Կրնա՞ն օրինակ մը ցոյց տալ արդեօք մեզի, մեր այս բառերուն հակառակը հաստատող : Ու վերջապէս՝ զանք երկու ամիս առաջ Ղարաբաղի մէջ Հայերուն ըրածին ու մեր այս տողերուն տուն տուող ու դարձեալ խեղճ եւ դերի Ազրպէյճանցի Թուրքերուն հանդէպ ցուցաբերուած անմարդկային ու վայրագ յարձակումին :

Ղարաբաղ նահանգին վարչական կեդրոն Ստեփանակերտի մէջ (նախկին անունով՝ Խանքէն), տասներէկ տարու Հայ տղայ մը սպաննուած կը գտնուի : Այս դէպքին առթիւ կասկածները կը կեդրոնանան երեք Թուրքերու վրայ եւ կը ձերբակալուին անոնք : Յետ դատավարութեան, երեք Թուրքերէն մէկը մահուան կը դատապարտուի, մէկը՝ տասը տարի բանտարկութեան, իսկ երրորդը անպարտ կ'արձակուի : Ստեփանակերտցի խումբ մը Հայեր, զէնքերով ու դաշոյններով կը յարձակին այն 39 Թուրքերուն վրայ, որոնք դատավարութեան հետեւելու եկած էին : Տեղւոյն հայ ոստիկանութիւնն ու ոստիկան զինուորներն ալ սուիններով կը յարձակին ու մէջն ըլլալով ամբաստանեալներն ալ, բոլորը մէկ կը սպաննեն, բանտին կառքն ալ կը հրկիզեն : Անկէ ետք ալ՝ ցոյց կ'ընեն, « Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը կ'ուզենք » կ'ըսեն ու կը պոռան :

Ամէն բանէ առաջ, նման տղեկի մը ըսպանութեան դէպքին առջեւ՝ առաջին առթիւ մարդուս միտքը կուգայ սեռային անհաւասարակշռութեան մը պարագան : Այսպիսի բան մըն ալ կարելի է պատահական նկատել աշխարհի վրայ ամէն տեղ, որ եւ է երկրի մը մէջ եւ որեւէ ատեն : Այս խնդրին Հայոց կողմէ ազգային հարցի մը վերածումը, ինչպէս ատկէ առաջ նշեցինք, արդիւնք է Կովկասի մէջ Ռուսերուն կողմէ իրենց համար ճանչցըւած առանձնաշնորհեալ դիրքին եւ չափազանց վերաբերումին : Եւ ասիկա կը հանդիսանայ ցեղեցիկ մէկ օրինակը այն Սովետական Ժողովուրդներու Եղբայրակցութեան (') որ ամէն առթիւ հպարտութեամբ կը յայտարարուի հինէն ի վեր Ռուսերուն կողմէ, «Եղբայրակցութիւն՝ Ռուս Մեծ Ժողովուրդի Առաջնորդութեան Ներքեւ ...» :

ՄԵՐ «ԲԱԶՄԱՎԷՊ»Ը

Քիչ կան պարբերականներ, որոնց տեւողութիւնն ըլլայ այնքան երկար, որքան ընթերցող եւ գիտական հասարակութեան քաջածանօթ «Բազմավէպ» ամսագիրը: Այս տարի «Բազմավէպ» հանդիսաւորապէս թեւակոխեց իր անընդմէջ գոյութեան 124րդ տարին, տեւողութիւն մը, որ աշխարհի վրայ կրնան ունենալ հազիւ մէկ – երկու թերթեր միայն, իսկ Հայոց մամուլի պատմութեան մէջ՝ եւ ոչ մին: Այս պարագային, «Բազմավէպ»ն իրաւամբ վաստակած է «Հայոց Թերթերու Նահապետ» պատուանունը:

«Բազմավէպ» ամսագրին առաջին թիւը լոյս տեսած է 1843ին, Վենետիկի Ս. Ղազար կղզիին վրայ: Անոր հիմնադիրը եղած է մեծահռչակ ծովանկարիչ Յովհաննէս Այվազովսկիի աւագ եղբայրը՝ Գաբրիէլ Այվազովսկի, որ վեց տարի, մինչեւ 1849ի կէսերը յաջողութեամբ կը կատարէր խմբագրապետի իր պարտականութիւնները: Սկզբնական շրջանին ամսագիրը հաւատարիմ իր «Բազմավէպ» անունին (կը նշանակէ բազում բաներու մասին վիպող), կը հրատարակէր թղթակցութիւններ բազմազան նիւթերու վերաբերեալ, գրականէն, գիտականէն, պատմականէն սկսեալ աման կպցնելու, խոտ չորցնելու եւ այլ նման յօդուածներ: Ինչո՞ւ այսպէս.— Պատասխանը պարզ է, հարկ էր, որ ամսագիրը ընթերցող հայազգիներին համակրանքը շահէր, անոնց հոգիին ու սրտին մերձենար, ըլլար անոնց հարազատը եւ, ըսենք նաեւ, բաժանորդներ կարելիին չափ շատ ունենար: Այսպէս եղած է մինչեւ 1850ական թիւերը, մօտ եօթը տարի: Այս ժամանակէն սկսեալ, ամսագիրն աստիճանաբար կ՚ընդունի հայագիտական – բանասիրական իր փրոֆիլը, որ եւ անտերիւր պահած է մինչեւ այժմ:

«Բազմավէպ»ի թղթակիցներէն ամէնէն եռանդունը եւ ամենատեւականը մեր պաշտելի Ղեւոնդ Ալիշանն էր որ 1843էն մինչեւ 1901, մերձ ի վաթսուն տարի, անընդմէջ թղթակից եղած է ամսագրին, իր համբուրելի գրիչով: Այստեղ հրատարակած է իր բանաստեղծութիւններուն ամէնէն ընտիրները, որոնք «Նահապետ» մականունն ունէին եւ ազգային Նահապետ դարձուցին զինքը: Այստեղ լոյս տեսած են Ալիշանի պատմագիտական, աշխարհագրական, հայագիտական ուսումնասիրութիւնները: Այստեղ, վերջապէս, հրատարակուած են անոր բազում յօդուածները, յաճախ մէկ համարին մէջ երեք անուն, որոնք մեծարժէք են այսօր:

Ալիշանին հետ, «Բազմավէպ»ին իր աշխատակցութիւնը կը բերէր Պետրոս Մինասեան՝ իր թատերագիտական ուսումնասիրութիւններովը, Արսէն Բագրատունին՝ յունարէնէ, լատիներէնէ, ֆրանսերէնէ կատարուած իր դասական թարգմանութիւններովը, Մանուէլ Ջախջախեան՝ ազգային բանաստեղծութիւններով, Գէորգ եւ Եդուարդ Հիւրմիւզեան եղբայրները, Արսէն Սուքրեան, Վարդան Հացունի, Արսէն Ղազիկեան եւ ուրիշ տաղանդաւոր գրողներ:

«Բազմավէպ»ին կը պարտինք մանուկ սերունդին դաստիարակութեան նուիրուած այն բազմաթիւ յօդուածները, որոնք ժամանակին (եւ այսօր ալ) մեծապէս արժէքաւոր եղան: Դպրասկիզբներուն արդէն կը գործէին Մխիթարեան միաբանութեան երկու վարժարանները, մին ի Փարիզ եւ միւսն ի Վենետիկ եւ այս պարագային, բնական է, որ կը ծագէին տղոց դաստիարակութեան, ուսումն ու ուսուցումը աւելի յարմար եւ օգտաւէտ ընելու եւ նման անհամար հարցեր: Անոնց մասին «Բազմավէպ» կը հրատարակէ շահեկան յօդուածներ: Երբ տակաւին իգական սեռին դաստիարակութեան հարցը ոչ իսկ գոյութիւն ունէր, «Բազմավէպ»ի մէջ առաջին անգամ ըլլալով, Մխիթարեան լուսամիտ Հայր մը, Աբրահամ Ճարեան, կ՚առաջարկէր աղջկանց յատուկ վարժարան բանալ:

Սոյն ամսագիրը, իր երկարամեայ գոյութեան ընթացքին, կամուրջ մը եղած է եւրոպական հին ու նոր գրականութիւնը Հայութեան ծանօթացնելու: Այստեղ էր, որ առաջին անգամ լոյս տեսած են Լամարթինէն, Ռասինէն, Շէյքսփիրէն, Տանթէէն, Վիկտոր Հիւկոյէն, Պայրընէն, Շիլլերէն եւ այլ բազմաթիւ միջազգային համբաւ վայելող գրողներու գործերէն թարգմանական կտորներ: Այդ թարգմանութիւններու մեծագոյն մասը յետագային առանձին գրքոյկներու ձեւով ալ հրատարակուած են:

«Բազմավէպ»ի մէջ լոյս տեսած են նաեւ իտալերէն եւ ֆրանսերէն լեզուով գրուած հայագիտական յօդուածներ: Եւրոպացի հայագէտներէն ամսագրին մշտապէս աշխատակցած են Էմիլիօ Տեզան, Մորթման, Ֆելիքս Նեւ, Անթուան Մէն Մարթէն, Պարի Պրոսսէ եւ ուրիշ անձեր:

Աւարտելէ առաջ բաղձանք մը:

Մեր հինաւուրց եւ նորոգ «Բազմավէպ»ը, որ կը տարածուի գրեթէ բոլոր հայաշատ վայրերու մէջ, հարկ է որ ըլլայ մեր հայագէտ գիտուններու սեղանի վրայի ամսագրերէն մինն եւ ինչպէս արտասահման հրատարակուող շատ հայագէտ թերթերը՝ վաճառուի հայրենի «քիոսք»երուն մէջ:

Այդ տեսակէտէն մենք՝ արտասահմանի գործիչներս, քիչ անելիքներ չունինք:

Հ. ԵՓՐԵՄ Վ. ՏԷՐ – ՂԱԶԱՐԵԱՆ

«Գրական Թերթ», Երեւան

«ՈՂԲ ԵԴԵՍԻՈՅ»

(Դ. եւ վերջին մաս)

Ալիշանի համաձայն, «Ֆրէնկները Վասիլ իշխանէն առին Հռոմկլան: Ժօսլին Բ.ի տղան կը թուի, թէ Եւրոպա գացեր էր, այրի մայրը անճրկած եւ անօգնական՝ վախնալով մինակ բնակիլ այլազգեաց մէջ, խնդրեց Գրիգորիս կաթողիկոսէն որ տիրութիւն ընէ՝ մինչեւ որ ինքն ալ Եւրոպայէն վերադառնայ: Ժօսլին Գ. կը վերադառնայ եւ տեղը կը վաճառէ կաթողիկոսին» (Շնորհալի եւ պարագայ իւր, էջ 227):

Անգլիացի պատմաբանը կը գրէ, թէ Մանուէլ Կոմնենոս առաջարկած էր կոմսուհի Պէաթրիսի՝ իրեն ձգել Եդեսիան եւ Հռոմկլան, տարեկան եկամուտ մը ստանալու փոխարէն: Բիւզանդիոն, որ միակ պետութիւնն էր որ կրնայ օգնել, Պէաթրիս կայսեր առաջարկին, հետեւանք չէ տուած: Պաղտին Երրորդ թելադրած է ծախելու Թլպաշարը: Նուրեատինի գրաւումներէն ետք վաճառումի հարց չէր մընար: Պէաթրիս կը մեկնի Երուսաղէմ 1151 Յուլիսին:

Ֆրէնկները կորսուին արեւելեան իշխանութիւնը, հայ իշխաններէն բռնի գրաւուած Մարաշը, Եդեսիան, Մալաթիան, Քեսունը, Թլպաշարը: Հսկայ հարստութիւն փճացաւ, հազարներ նահատակուեցան: Բարգաւաճ Եդեսիան ամայացաւ, կոտորածներէ ճողոպրողները դիմեցին Անտիոք, ծովեզերքները, Կիլիկիա, ըսպասելով ապագայ պայքարներու, որովհետեւ եգիպտական նորակազմ մեմլուքեան պետութիւնը քաղաքական եւ տնտեսական նպատակներով Արեւելքէն դուրս պիտի նետէր բոլոր Ֆրէնկները:

Ֆրէնկները ներքին քայքայում ունէին, աւատները ապարանքներու մէջ կը բնակէին, հող չունէին, միակ հարստութիւնը հողն էր, գիւղացիին աշխատութեան միակ գործիքն էր եւ տիրողները կը չահագործէին գիւղացին, որ կը խուսափէր արտադրելէ:

Ձի մը, եզ մը զողցողը մահուան կը դատապարտուէր, անտառին մէջ որսորդութիւն կատարողը ծանր պատիժի կ՚ենթարկուէր: Ծանր էր ստորադասներու պատիժը, թեթեւ էր ազնուականներունը: Հանրային դատախազ չկար՝ օրէնքը գործադրելու համար:

«Հարուստը կրնար հարճեր ունենալ, կնոջ բողոքը կարեւորութիւն չունէր, հըպարտ էր ապօրինի զաւակներ ունենալուն համար: Կին փոխելը սովորական էր, կը բաժնուէին այր եւ կին եւ երկուքն ալ նորեր կը գտնէին մէկէ աւելի անգամներ:

Օժիտի դրութիւնը մեծ գումարներ էր պարտադրէր աւատապետներուն, որոնք ստիպուած էին ուղղակի կամ անուղղակի տուրքերով կողոպտել բնակչութիւնը:

Թագաւորութիւնը կը տկարանար, որովհետեւ հետզհետէ կը սպառէին դրամ եւ մարդ: Թագաւորը կը մնար անզօր, երբ աւատապետը կը քաշուէր բերդը եւ կը դիմադրէր:

Եկեղեցականը զինուորական ծառայութենէ զերծ էր, եկեղեցիները կը հարստանային տուրքեր գանձելով եւ նուէրներով: Այս ալ պատճառ եղաւ Ֆրէնկ գաղութներու տկարացման:

Շնորհալիի համաձայն, Զէնկիի անձնատուր ըլլալու առաջարկը նենգամտութիւն էր: Ասորի եպիսկոպոսը նոյն մտածումը չունէր, երբ զինադուլ խնդրելու առաջարկը կը կատարէր: Զէնկի գոհ մնաց եկեղեցականին ընթացքէն, անոր յանձնեց քաղաքին վարչութիւնը: Ոչ մէկ փաստ թէ կոտորած եւ թալան պիտի ըլլային, եթէ անձնատուր ըլլային: Նուրէտտին չջարդեց Թլպաշարի բնակչութիւնը՝ երբ անձնատուր եղան, թոյլատրեց Պէաթրիսին զաւակներով մեկնիլ:

Շնորհալի կ՚ակնարկէ Անտիոքի իշխանին հակառակութիւնը Ժօսլինի: Չի յիշեր պատճառը, բայց իշխանը պարտականութիւն մը չէր նկատեր օգնութեան երթալ՝ երբ բուն տէրը, փոխանակ պաշտպանելու քաղաքը, հեռացած էր եւ կը զուարճանար:

Ո՞ր ուղիով օգնութեան պիտի փութար, Նուրեատին աւելի մօտ էր Անտիոքի քան Անտիոք՝ Եդեսիոյ:

Կը հրաւիրէ Ֆրէնկները գալու եւ ոչնչացնելու Եդեսիոյ թշնամիները: Արեւելքի Ֆրէնկները տկարացած էին, եասէր դարձեր էին, հեռուէն գալիքներն ալ աղետաբեր պիտի ըլլային, ինչպէս որ առաջինները եղան:

Շնորհալի կ՚արտայայտէ մտայնութիւն մը, որ ժառանգութիւն պիտի մնայ ապագայ սերունդներուն:

Արար աշխարհ ցաւակից եւ ողբակից ըլլալու է Արեւելքի քրիստոնեաներու դժբախտութեանց, քրիստոնեայ պետութիւններ օգնութեան հասնելու են, պաշտպանութիւն ընելու են օտար լուծի տակ ճնշուող ժողովուրդներուն: Ասիկա պարտաւորութիւն մըն է կրօնական եւ քաղաքակրթական:

Ոչ մէկ ժողովուրդ գրական օժանդակութիւն բերած եւ ողբակից եղած է իր դաւանանքին պատկանող ժողովուրդներուն պատմութեան սկիզբէն մինչեւ այսօր: Տեսանք, թէ քրիստոնեայ Վենետիկ, Փիզա, Ճենովա իրարմէ կը խլեն արեւելքի առեւտուրը, կը զինեն քրիստոնէութեան թշնամիները: Վտանգի պարագային՝ կը հեռանան անմիջապէս, փոխանակ օգնելու պաշարուողներուն եւ եթէ օգնութիւն կը հասցնեն՝ իրենց շահերու պաշտպանութեան համար է:

Օտարին դիմեցին, օտարին վրայ վըստահութեան յոյս ունենալով, եւ ատոր համար տուժեցին, օտարին բարեկամը տիրապետողին թշնամին կ՚ըլլար, օտարէն ալ գրական օգնութիւն մը չէր ստանար: Առանց Հայերու օժանդակութեան՝ կարելի չէր Եդեսիոյ կոմսութիւնը հիմնել, ոչ ալ Անտիոքի իշխանութիւնը կրնար տոկալ արտաքին ուժերու յարձակումնե–

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (172)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Ասոր վրայ, Թօմպուլիկ, տարօրինակ շարժում մը ըրաւ... կարծես թէ ձեռք մը կը փնտռէր... ձե՛ռք մը սեղմելու, համբուրելու, անոր կռթնելու եւ հոգեվարքի այդ ահաւոր վայրկեանին անոր փարելու համար ձե՛ռք մը...:

Վիտօքի ձեռքը իր ձեռքերուն հանդիպեցաւ: Եւ անառակ որդին վերջին նայուածքով մը անոր նայելով, սա փրկարար բառերը արտասանեց.

— Հա՛յր, հա՛յր, ներ... ներող... ու... թիւն... ներողութիւն...:

Եւ գլուխը մօրը սիրտին վրայ ինկնալով՝ անշարժ մնաց:

Ամէն բան լմնցած էր...:

Մանօն հազիւ քաջութիւնը ունեցաւ զաւկին անզգայացած գլուխը բարձին վրայ դնելու:

Եւ ահա ինքն ալ, խե՛ղճ մայր, որդւոյն մահուան անկողնին առջեւ փռուելով մնաց...:

Այս միջոցին Օպէն Տէրմօնի գլուխը տեսնուեցաւ պատուհանին առջեւ:

Վիտօք տեսաւ որ Օպէն իրենց գտնուած սենեակէն ներս կը նայէր, այն սենեակէն ներս ուր այդ ընտանեկան ողբերգութեան վերջին քստմնելի արարուածը տեղի կ՚ունենար:

Վիտօք նշան ըրաւ անոր որ ներս մտնէ:

Անոր ներս մտած միջոցին Մանօն ինքզինքին գալով՝ գլուխը վերցուց գետնէն...:

Անէթ իր ամուսնոյն նայեցաւ: Վիտօք պաղատագին նայուածքով մը իրեն կը նայէր: Խեղճ մայրը հասկցաւ որ տակաւին ինքզինքը իր զաւկին յայտնելուն ժամանակը չէր եկած եւ իր արցունքները աչքերուն մէջ հորցնել ջանալով ոտքի ելաւ:

Վիտօք Օպէն Տէրմօնի թեւէն բռնելով Թօմպուլիկը ցուցուց անոր եւ ըսաւ.

— Այս մարդը մեռած միջոցին իր գործած չարիքներուն վրայ զղջաց... եւ մենք ներեցինք իրեն...:

— Ես ալ կը ներեմ, պատասխանեց երիտասարդ արուեստագէտը:

Եւ պահ մը, առանց գիտնալու թէ մահճակալին մէջ անկենդան պառկողը իր եղբայրն էր, անոր մարմնոյն առջեւ անշարժ կեցաւ, եւ յետոյ Մանօնի մօտենալով ըսաւ.

— Բայց տիկին, ինչո՞ւ սանկ կուլաք...:

— Կուլա՛մ, տղաս, կուլա՛մ...: Կը մտածեմ որ ձեր երկուքին մայրը որքա՛ն պիտի տառապէր եթէ ձեր քաշածները աչքերովը տեսնելու ըլլար եւ կուլամ կականեց Մանօն ցաւագին ձայնով մը:

— Ո՛հ, տիկին, որքա՜ն բարի եւ բարեսիրտ էք եղեր...:

— Աղօթե՛նք, երեքս ալ աղօթենք անոր հոգւոյն համար, ըսաւ Մանօն:

Եւ վախնալով որ տակէ աւելի չկարենալով դիմանալ ինքզինքը պիտի մատնէր, ծունկի եկաւ իր զաւկին մահուան անկողնին առջեւ:

Օպէն ձեռքերը իրար միացուց եւ աղօթք մը փսփսաց... իսկ Վիտօք՝ ծածկելու համար իր արցունքները, երեսը անդին դարձուց, յետոյ Օպէնի մօտենալով եւ անոր ձեռքը իր ձեռքերուն մէջ առնելով ըսաւ.

— Գնա՛, բարեկամս, գնա եւ երջանիկ եղիր...:

— Ի բոլոր սրտէ շնորհակալ եմ, գոչեց երիտասարդ արուեստագէտը:

— Զարմեր, տղաս, պարտականութիւննիս ըրինք միայն, յայտարարեց Վիտօք:

— Ասկէ անդին Աստուծոյ գիտնալիք բանն է, աւելցուց Մանօն ոտքի ելլելով:

Երբ Օպէն սենեակէն դուրս ելլելով աներեւոյթ եղաւ, խեղճ Անէթ ամուսնոյն գիրկը նետուելով գոչեց.

— Ֆրանսուա՛, միայն մէկ զաւակս մնաց, միւսը Աստուած առաւ, գոնէ ձգէ՛ որ գոյն կուրծքիս սեղմեմ եւ պատմեմ գլխուս եկածները:

— Ո՛չ, Անէթ, անկարելի է...: պատասխանեց Վիտօք խստօրէն:

— Բայց գիտցած եղիր որ պիտի չկրնամ դիմանալ, պիտի չկրնամ ընել այդ զոհողութիւնը:

— Պէտք է որ ընես...: Եթէ ինքզինքդ յայտնես, թերեւս անոր դժբախտութեան պատճառ կը դառնաս, որովհետեւ Օպէն Տէրմօնի Ռօպէր Վիտօք ըլլալը երբ երեւան ելլէ, կը վախնամ որ մեր զաւկին ճակատագիրը մէկէն ի մէկ փոխուի: Անոր անունը պէտք չէ որ փոխենք, եւ անոր չփոխելու համար ալ պէտք չէ որ մեր զաւակը եղած ըլլալը երեւան հանենք:

— Իրաւունք ունիս, կմկմաց Անէթ դիւցազնօրէն եւ արտասուաթոր աչքերով Թօմպուլիկին նայեցաւ, իր միւս զաւկին՝ որուն գլխուն շուրջը փրկութեան լուսեղէն փառապսակ մը կը յօրինէին իրիկուան արեւուն ոսկեճաճանչ ճառագայթները հիմա...:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

րում : Հայ գիւղացին կը պարենաւորէր թիրողները, Փրէնկ ասպետները, իսկ հայ առեւտրականը կը վճարէր կարեւոր տուրքեր եւ հայ արհեստաւորը կը ծառայէր շինարարական բոլոր գործերուն մէջ:

«Հայերը չափազանցական ուսումներու մէջ աւելի զարգացած էին : Խաչակիրներէն Հայերէն կ'առնէին իրենց ճարտարապետները, զարբինները, ատաղձագործները : Տիւրոսի պաշարումը երկար կը տեւէր եւ գրաւումը դրեթէ անկարելի պիտի ըլլար, եթէ Աւետիք անուն հայ ճարտարապետը նորահնար մեքենայով օգնութեան չգար իրենց 1124ին» :

Ոչ միայն քաղաքը գրաւեցին , այլ եւ մարդու եւ դրամի հսկայական խնայողութիւն ունեցան եւ բարձրացուցին իրենց վարկը : Ասով մէկտեղ ամենուրեք չարչարուեցին Հայերու համակրանքը , որուն հետեւանքով հայ գիւղացիութիւնն ու քաղաքային Հայութիւնը կոտորուեցաւ եւ սնանկացաւ եւ չահեցաւ միայն դրացիներուն թշնամութիւնը, զոհ երթալով վրէժխնդրութեան :

Եղեսիոյ կոմսութիւնը, Անտիոքի իշխանութիւնը մեծամասնութեամբ հայ բնակչութիւն ունէին, հետզհետէ նուազեցան կոտորածներով, աղքատացումով, արտագաղթով, ձուլուելով :

«Կիլիկիոյ միայն դաշտային մասը երեք հարիւր գիւղ, երեսուն հազար բնակիչ ունէր եւ բազմաթիւ այլանուն վրանաբնակներ : Հեթում Առաջին կրնար զէնքի տակ առնել տասներկու հազար հեծեալ եւ յիսուն հազար հետեւակ, այս ալ մասնաւոր դասակարգէ միայն առնուած, ոչ թէ ամբողջ բնակչութենէն :

«Ենթադրենք որ Կիլիկիա մէկ միլիոն հայ բնակիչ ունէր 17րդ դարուն, այսօր ութ միլիոն պիտի ունենար : Պուլկարները երկու միլիոն էին 1878ին, ազատագրուելով օտար լուծէն՝ 1915ին հինգ միլիոն եղան» (Դաւիթ Բէկ, Լա Քեսթիոն տը Սիլիսի, 1921, էջ 108) ։

«13րդ դարու արաբ պատմաբան Եաքութ կը հաւաստէ թէ Հայաստանի մէջ տասներկու հազար քաղաք եւ գիւղ կային: Եթէ իւրաքանչիւրին հինգ հարիւր բնակիչ ընդունէինք, ինը միլիոնէն աւելի պիտի ըլլար: Այն ատեն, 1900ին, իւրաքանչիւր դարու աճումը մէկ չորրորդ ընդունելով, Հայերու թիւը պիտի ըլլար երեսունհինգ միլիոն»:

Ամենուրեք , հայրենիքին մէջ թէ դուրսը , հայ բնակչութիւնը հետզհետէ ձուլուեր եւ անճետացեր է :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՄԵՍՐՈՊ ԹԱՂԻԱԴԵԱՆՑ

Բ.

1838ի Մայիս ամսոյ սկիզբները Կ. Պոլիս կը հասնի, տեսնելու քաղաքը եւ բազմաթիւ Հայեր, որոնց մասին շատ ինչ լսած էր :

Կ. Պոլսոյ պատրիարքն էր այս միջոցին Ստեփանոս՝ Աղաւնի վերակոչեալ արքեպիսկոպոսն, որուն եւ ուրիշ երեւելեաց կը ծանօթանայ Թաղիաթեանց եւ հուսկ յետոյ ի տանն ճարտարապետ Յովհաննէս Ամիրա Սէրվէրեանի, կը կարգուի ուսուցիչ՝ յիշեալին զաւակաց :

Թաղիաթեանց Պոլիս ժամանելէն ետք Ստեփանոս Պատրիարքին տուած այցելութիւնն այսպէս կը նկարագրէ .—

« Յամի Տեառն 1838 հասեալ ի քաղաքն Կոստանդնուպոլսի՝ Օթ արարի ի Սմբուլլխան, ուր եղանակն անձրեւոտ, օտարութիւնն խորին եւ ներքին տխրութիւն ողւոյ իմոյ վհատէին զիս արդեօք ...:

« Երբ հասայ ի Պոլիս, ութ օրէն յետ Համբարձման տօն էր, եւ թէպէտ մի կողմից սաստիկ մտածողութեան մէջ էի, որ քակս ղպրոցի տղոց ձեռք հասած ճնճղոյ բունի պէս դատարկ էր, բայց միւս կողմից՝ քիթս այնքան էր բարձրացել, որ աչքերս համարեա թէ նորանից արտաքոյ ուրիշ առարկայ չէին տեսնում, սակայն դեռ եւս՝ զացի պատրիարքարանն մեր , որ ինձ մին նշանց տամ Ս. Պատրիարքին:

« Բայց վերարի ,— Կիրակոս էլայ, յորժամ լսեցի՝ թէ Սրբազանն քաղաքից դուրս մօտ վեց մղոնօք հեռի Փրկիչ ասացեալ Հայոց հիւանդանոցն էր գնացել: Պիտի ես այսքան ճանապարհ ոտով գնայի, որն որ երբեք հաճելի չէր ինձ: Ուղորդն ասեմ քեզ. անճարն կ'ուտի բանջարն: Բանի գնացի քիթս սկսաւ ցածանալ, զոր մին փչած տիկ ծակես մախաթով, որ փուքն դուրս գայ :

« Տեղն հասնելէս ետք գրեթէ բոլոր վաստակս մոռացայ, ողորմութեամբն Աստուծոյ այնքան ազգիս բազմութիւն մի տեղ ժողովուած տեսանելով: Կամեցայ մին գնամ ժամ, բայց բարեբախտ էի որ կողերս չփրթուրուեցան ,պատճա՛ռ՝ ամբոխն այնքան մեծ էր, ելեւմուտքն այնքան անզադար , եւ ես՝ այնպէս մի նորաձեւ հրէշի, եւրոպացի զգեստով եւ պարսիկ գտակով , որ խելք արարի չուտով յետ կրեչվիլ : Ժամն աւարտած էր եւ այս բազմութիւն միայն հետեւակ ուխտաւորք էն :

« Պատրիարքն մեր երեւելի ամիրաներով եւ այլ պատուաւոր անձամբք նախաճաշի սեղանումն էր: Վեր ելի, մի օղապարկաձեւ գտակով քահանայի հանդիպեցայ եւ հարցի. « Ո՞ւր է Սրբազան Պատրիարքն:— «Ի՞նչ կ'ընես, ասաց նա , Պատրիարքն՝ հոն նստած նախաճաշիկ կ'ընէ կոր» :

Ասացի ,— « Բան ունիմ նորա հետ »:

— « Հրամեցիր, ասաց, հրամանքնիդ ալ նախաճաշ ըրէ »:

— « Չէ, շնորհակալ եմ, ասացի, ես միայն սրբազանի տեսութեան համար եկի տեղս» :

Ասացի իրաւ, բայց շատ փոշիմանեցայ, քանզի՝ այնքան ճանապարհ անօթի գնալով այնքան էի քաղցել ,որ աղիքներս ծափ էին տալիս :

« Ցոյս ունէի մին անգամ եւս հրաւիրէր, ուտի եւ մտքումս դրի, որ սիրով ընդունիմ, բայց սխալեցայ՝ քանզի մին զարդարած սենեակ ցոյց տալէն յետ՝ անէրեւութացաւ իմ սրբակրօն հիւրընկալն եւ ես մնացի Մեղասայ պէս սովամահ՝ ի մէջ այնքան առատութեան : Արժէ՛ր ինձ այս դիպուածն քանզի՝ օտար տեղ նաղ ու դուզ անելուս այս առաջինն չէր :

« Ինչ եւ իցէ գլուխ ուսած նստայ, մին սիրուն կառաւատի (բանք) վերայ, եւ եթէ տեղւոյ վայելչութիւնն եւ հանդիսի նորութիւնն չգրաւէին իմ ուշադրութինս՝ քաղցն աւելի եւս նեղէր զիս :

« Երթեւեկն շատ խիտ առ խիտ էր: Հասարակաց զգեստն՝ միաձեւ, գտակնին եւ մաշկնին կարմիր: Այս կերպ առարկայք շատ տեսնուեցան, յորոց մինն , մին պատուական ծերունի, իմ սենեկի դուռն կիսաբաց անելով դէպ ի ներս ցկլուկ արար. —

— Հրամայիր, ասացի, Հայր ապեկա:

Միայն հասակին պատիւ տալով՝ կիսատ վեր կացայ, կանգնեցայ եւ ձեռօք տեղ նշանակելով՝ հրաւիրեցի որ նստի , որպէս թէ ես էի տան տէր :

« Հեզահոգին շնորհակալի պէս նշանց տալով իւրն՝ նստաւ :

« Մտքումս ասացի կարելի է որ սա Սրբազան Պատրիարքի Քասա Վարդարամ , Բուջա Բէզօարամներիցն լինի, վասն որոյ փոխանակ տեղի տալոյ հեզահոգւոյն որ ինքն սկսէր, ես ինքնին յառաջացայ :

« Լաւ է որ նա կուշտ է, եւ ես անօթի, ապա թէ ոչ՝ չգիտեմ ամբարտաւանութիւնս մինչեւ երկնից քանի՞ աստիճան պիտի բարձրանար :

— Այսօր մեծ տօն ա տեղս մեր ազգի համար, ասացի :

— Հրամիր ես, ասաց, Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին տարեդլուխ նաւակատիքն է:

— Հրամանքդ էջմիածին տեսե՞լ ես , հարցի :

— Հրամիր ես, ասաց, ու հոն՝ կեցեր եմ, մին ժամանակ, ի՞նչպէս է ծերունազարդ Եփրեմ հրաժարեալ հայրն :

— Ողջոյն եւ օրհնութիւն ունի , ասացի, բայց ներկայ՝ շատ ա ընկել :

« Այս սաւութեանս ժամանակում, այնպիսի մի տխուր երես շինեցի, որպէս մին օրիորդ իւր դեղ ըմպելու ժամանակումն կը շինի , եւ նա համարեց որ իրաւի մեծ կապակցութիւն պիտի լինէր Սրբազան Կաթողիկոսի եւ իմ մէջ :

« Տղիցն հանեց մին ոսկեջրած թութունամանն: Զգիտեմ մէջն եւս նոյն էր թէ ոչ, եւ բերաւ ինձ մօտ որ մի պտղունց թութուն (քթախոտ) քաշեմ :

« Թէ սոսկ դիպուած կը համարես այս բանս, եւ թէ յատուկ գիտմամբ արարած, արդարն այս է , որ, ես երբ որ մատումն եպիսկոպոսական մատանին տեսայ՝ ծոցն որեժան մտած պարոնզպանի պէս տեղիցս վեր թռայ , կանգնեցի. միտքս սկըսում էր մոլորիլ...: Ընկերական դրութեանց լեզուս կապ կերաւ : Բարէ պատկերի պէս մի փոքր անշարժ կեցայ. բայց՝ յետոյ ամէն խելք, եթէ որ ինչ եւ կէր, գլուխս հաւաքեցի, եւ ասացի :

— Տէր, պանդուխտ մարդն որ կայ՝ կոյր ա: Ես եթէ մինչ ի կէտս հրամանոցդ չեմ ճանաչել, ներիր, եւ արդարն խոստովանիր, դու ո՞վ ես :

« Պատասխանեց հեզահոգին .

— Հօս պատրիարք կը կոչեն զիս, մարդուն պակաս ըլլալուն համար :

« Պատրիարք, որ ոք ամքի որոտմունք, թնդանօթաց արձակմունքն ու երկրաշարժական ճայթճայթմունք այսպէս ուժգին չէ թուացել ինձ՝ որպէս պատրիարք բառըս :

« Մա՛րդ՝ որից որ ես ակնկալի որ ոք պաշտօնի — դատարկ քսակս լցնել. այնքան խոնարհ, հեզ, հոգւով աղքատ երեւաց, մինչ ես՝ ափսոսացի որ փող չունէի հանեմ իւրն տամ :

« Այս բանումս թէ նա եւ թէ ես հաւասար էինք : Նա անընչասէր եւ հասարակաց օգնական՝ կալով, կարծեմ մին սեւ փող չունէր. եւ ես՝ դատարկ պտըտելով եւ ինչ ունի չայլաբար մսխելով՝ մին սեւ փող չունի : Ցոյսն միայն էր մեր ունեցածն, յորմէ միս լերան չափ նա ինձ շընորհեց. եւ երկուքի չափ՝ ես նրան, մինչեւ բաժանուեցանք եւ մնաց ինձ սեպհական իմ կամակոր անօթութիւնս »:

Ցիշեցինք անցողակի ի վերեւ թէ Մեսրոպ Թաղիաթեանց ի Պոլիս՝ Գուզկունճուք, Սէրվէրեանց բնակարանին մէջ ուսուցչութիւն կ'ընէր: Տեղւոյն քարոզիչ՝ Յովհաննէս վարդապետ յաճախ ունկընդրութեան երթալով տրուած դասերուն, որպէս թէ կը նշմարէ անոնց մէջ Հայց. Եկեղեցւոյ դաւանութեան հակառակ ակնարկութիւններ, ու մանաւանդ գիտակ ըլլալով որ յիշեալը իբր անգլերէն լեզուի հմուտ՝ յարաբերութիւններ կ'ունենայ ամերիկեան միսիոնարաց հետ՝ կ'ամբաստանէ զայն իբրեւ բողոքականամիտ :

Յ. ԱԼՈՃԵԱՆ

(Վերջը յաջորդով)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչ որ ցանես, այն կը հնձես, ինչ որ ըսես՝ այն կը լսես :

×

Տուն քանդելն ու ժամ (եկեղեցի) քանդելը մէկ է :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

—o—

Պարտէզը, որուն ձեւը աւրուած էր այն բաւական տձեւ շինութեան պատճառաւ, որուն վրայ արդէն խօսեցանք, չորս ծառուղի ունէր խաչաձեւ, որոնք ջրփոսի մը բոլորտիքը կը դառնային. ուրիշ ծառուղի մըն ալ պարտէզին բոլորտիքը կար որ անոր սպիտակ պատին ամբողջ երկայնութեամբը շինուած էր: Այս պատը պարտէզին ցանկն էր: Ծառուղիներուն մէջ չորս ածու կար որոնց բոլորտիքը տոսախներով գոցուած էր: Ածուներուն երեքին մէջ Տիկին Մակլուար բանջարեղէն կը տնկէր, իսկ չորրորդին մէջ եպիսկոպոսը ծաղիկ տնկած էր: Հոն հոս քանի մը հատ ալ պտղատու ծառ կար:

Տունը բանալիով գոցուած դուռ չունէր: Սեղանատունին դուռը, որ ինչպէս ըսինք, Մայր եկեղեցիին հրապարակին վրան էր, սկիզբէն կղպանքներ եւ նիգեր ունի եղեր բանտի դրան մը պէս: Եպիսկոպոսը թէ' փականքը եւ թէ նիգերը վերցնել տուած էր, եւ այդ դուռը թէ' ցերեկը եւ թէ գիշերը դռնակով մը միայն կը գոցուէր: Անցորդներէն ով որ մտնել ուզէր, կրնար դուռը հրելով բանալ: Սկիզբը երկու կանանց մեծ անհանգստութիւն պատճառած էր այս դուռը, որ բնաւ գոց չէր մնար, բայց Տ...ի եպիսկոպոսը ըսած էր անոնց թէ կրնան իրենց սենեակներուն կղպանք դնել եթէ կ'ուզեն:

Վերջապէս անոնք ալ սկսած էին եպիսկոպոսին հետ վստահ ըլլալ, կամ թէ անոր պէս վստահ ըլլալ ձեւացնել: Միայն Տիկին Մակլուար ժամանակ առ ժամանակ վախ կը կրէր: Իսկ եպիսկոպոսը ի՛նչ կը մտածէր այս մասին, հասկնալ ուզողը կրնայ կարդալ սա երեք տողը, զոր ան Աստուածաշունչի մը լուսանցքին վրայ գրած էր եւ որով իր կարծիքը բացատրած կամ նշանակած էր. «Ահա զանազանութիւնը: Բժիշկին դուռը բնաւ պէտք չէ որ գոց ըլլայ. իսկ քահանային դուռը պէտք է որ միշտ բաց ըլլայ»:

Ուրիշ գիրքի մը վրան ալ, որուն խորագիրն էր «Փիլիսոփայութիւն բժշկական գիտութեան», այս ծանօթութիւնը գրած էր. «Միթէ բժիշկներուն պէս ես ալ բժիշկ չե՞մ. ես ալ իմ հիւանդներս ունիմ. նախ անոնց վերաբերողները՝ զոր հիւանդ կ'անուանեն՝ նաեւ իմ հիւանդներս են. յետոյ ունիմ նաեւ իմ մասնաւոր հիւանդներս, որոնք են թշուառները»: Ուրիշ տեղ մըն ալ գրած էր. «Ով որ քեզմէ հանդչելու տեղ մը խնդրէ, մի' հարցըներ թէ ո՛վ է ինք: Ամէնէն աւելի ապաստանարանի կարօտ այն թշուառն է որ իր անունը տալու ատեն կը շփոթի»:

Օր մը յարգի ժողովրդապետ մը, չեմ գիտեր թէ Գուլումպրուհի՞ ժողովրդապետն էր թէ Փոմփիէրի, հաւանօրէն Տիկին Մակլուարէն գրգռուելով հարցուց թէ արդեօք Գերապայծառը ամենեւին անխոհեմութիւն մը ըրած չէ՞ր ըլլար գիշեր եւ ցերեկ բաց թողլով իր դուռը որով ուզողը ներս կը մտնէր, եւ թէ վերջապէս չէ՞ր կրնար ըլլալ որ դժբախտութիւն մը պատահի այնպիսի տունի մը մէջ որ պէտք եղածին չափ չէր պահպանուեր: Եպիսկոպոսը մարդասիրական ծանրութեամբ մը անոր ուսին դպչելով ըսաւ. «Երբ Աստուած չի պահպաներ տունը, ի զուր կը հսկեն անոնք որ կը պահպանեն զայն»: Յետոյ ուրիշ նիւթի վրայ խօսեցաւ:

Բաւական յօժարութեամբ կ'ըսէր երբեմն.

— Ինչպէս արաեօն զօրաց գնդապետը իր արիութիւնը ունի, քահանան ալ իր արիութիւնը ունի: Միայն թէ, կ'աւելցնէր, մերինը պէտք է հանդարտ ըլլայ»:

—o—

ԳԼՈՒԽ Զ.

ԱՌԱԻՕՏԷՆ Ի ՎԵՐ ՔԱԼՈՂ

ՄԱՐԴՈՒ ՄԸ ԻՐԻԿՈՒՆԸ

1815ի Հոկտեմբերին առաջին օրերէն օր մը արեւին մարը մտնելէն գրեթէ ժամ մը առաջ հետիոտն ճամբորդող մարդ մը Տ... պզտիկ քաղաքը կը մտնէր: Նոյն ժամուն պատուհաններու կամ դուռներու շեմին վրայ գտնուող քանի մը անձինք անհանգիստ կերպով մը այս ուղեւորին կը նայէին:

Այս մարդէն աւելի թշուառ կերպարանք ունեցող անցորդ մը դեռ տեսած չէին: Միջահասակ, յոյր, հաստաբազուկ, ուժեղ եւ քառասունեւհինգ կամ քառասունեւվեց տարեկան մարդ մըն էր ան: Տափաձեւ եւ պահպանակաւոր գըլխարկ մը, որու նիւթը կաշի էր, մասամբ•իւիք կը ծածկէր իր արեւակէզ, խորշակահար եւ քրտնաթոր դէմքը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Օր. Մառի Գույումճեանի եւ Պ. Ժան Սիրունեանի պսակադրութեան առթիւ, կնքահայր Պ. Ժիլպէռ Յովիկեան Տէսինի եկեղեցւոյն կը նուիրէ 50 ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցի.— Կրօն. ըն-կերակցութեան վարչութիւնը շնորհակա-լութեամբ ստացած հետեւեալ նուէրները :

Ողբ. Պարտիզակցի, ծերունազարդ՝ Տի-կին Սիրանոյշ Ալէքսանեանի մահուան քառասունքին հոգեհանգստեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Զարմայր Ալէքսանեանէ 50 ֆրանք, Յակոբ Փօշզօշեանէ տասը, Տիկին Մ. Կոմիկեան տասը եկեղեցիի պայծա-ռութեան, Տիկին Մինասեանէ տասը Աղ-քատախնամին եւ Տէր եւ Տիկին Հայկազ-եան Օննիկէ քսան Պոմոնի հայ Առաք. ե-կեղեցւոյ օրէնքներու պաշտպան միու-թեան :

×

Տիկին Սէֆէրեանէ քսան, Տիկին Մի-նասեանէ քսան եւ ոմն տասը եկեղեցւոյ պայծառութեան, ողբ. Մարտիրոս Սէ-ֆէրեանի մահուան քառասունքին հոգե-հանգստեան առթիւ :

Տիկին Զարուհի Աղնաւորեանէ տասը, եկեղեցիին, իսկ Տիկին Զաքմաքճեանէ 50 եկեղեցի դիմող աղքատաց :

Կը խնդրուի աւանդ. ղումարները ստա-նալ քարտուղարութիւնէն :

×

Պաթումէն (Վրաստան) նամակ ունի Տիկին Աղնիւ Ամպարեան :

Կը փնտռուի Սեդրակ Նազարեան, իր հասցէն իմացնել՝

S. AFANASSYAN

42, Rue Falguière — PARIS (15e)

ՏԷՍԻՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկ. կը ծա-նուցանէ Տէսինի եւ շրջակայից հայ հա-սարակութեան թէ այս Կիրակի Վարագայ Խաչի տօնին առթիւ կը մատուցուի հան-դիսաւոր պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան :

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9ին :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Էքս – Ան – Փրովանսի հայ ծնողքնե-րու ուշադրութեան կը յանձնուի որ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Էքսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ձեռնարկած է հայերէնի դասընթացքնե-րու, որոնք կը սկսին Հինգշաբթի, ժամը 16ին, Սեպտ. 28ին, նախկին դպրոցը, 8 Րիւ Քոնսթանթէն, Էքս :

Կը խնդրուի ծնողքներէն իրենց զաւակ-ները ղրկել :

×

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ միօրեայ հայերէնի դասընթացքը կը սկը-սի, Հինգշաբթի, 5 Հոկտեմբեր, Թաղիս եկեղեցւոյ մէջ եւ կը շարունակուի ամէն Հինգշաբթի ժամը 14 – 17 :

Ծնողքներէն կը սպասուի որ գիտակ-ցութիւնն ունենան իրենց զաւակները ղը-կելու դասընթացքներուն, որպէսզի տղա-քը սորվին իրենց մայրենի լեզուն :

×

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիի վարչութիւ-նը, կը ծանուցանէ թէ՝ դպրոցի հայերէն դասընթացքները կը սկսին, այս Չորեք-շաբթի :

Արձանագրութիւնները սկսած են ար-դէն, փափաքողները կրնան դիմել ու ար-ձանագրուիլ ամէն օր, Հ. Բ. Ը. Մ.եան սրահը ուսուցիչուհիի մօտ և կամ եկեղեց-ւոյ քարտուղարին մօտ ամէն օր, 339 Ա-վընիւ Փրատօ : Հեռաձայն 77-84-70 :

Դասաւանդութիւնները շաբաթը երկու օր եւ բացարձակապէս ձրի է :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վալանսի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւո-րիչ եկեղեցւոյ դպրոցի խնամակալ մար-մինը կը յայտարարէ 1967 – 68 ուսում-նական տարեշրջանի բացումը, Սեպտ. 21ին Հինգշաբթի առաւօտ դպրոցի սովո-րական սրահը : Հին եւ նոր աշակերտները արձանագրուելու կը հրաւիրուին այդ օրը ուր սիրով պիտի ընդունուին Նարեկ քա-հանայ Վարդանեանի կողմէ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսում-նական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն հա-մար իրենց զաւակը արձանագրել փափա-քողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գը-րելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon , 92 SEVRES

կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

Տղաքներ կ'ընդունուին Տրդ. դասարա-նէն սկսեալ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի ար-ձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն ա-նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ-ները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէ-նութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Ուսումնական 1967 – 1968
տարեշրջանին

Կ'ընդունուին ուսումնասէր ու բա-րեկիրթ պատանիներ, 11 տարեկան հասակէն սկսեալ, Երկրորդական վարժարանի ռեւէ դասարանի աշա-կերտ, նաեւ շրջանաւարտներ. պայ-մանաւ ունենան իրենց տարիքին համապատասխան դասարանի նիշե-րուն միջինը, և մանաւանդ ընդունակ ըլլան ու փափաքին նուիրուիլ եկե-ղեցական ասպարէզի, Հայ Եկեղեց-ւոյ ծառայութեան մէջ :

Արձանագրուելու համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպ-րոցը բացուած է : Պետական արտօնու-թեամբ, այս տարի դպրոցը ունի մանկա-պարտէզի եւ Նախակրթարանի բաժիններ :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի հա-մաձայն ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրու-թեան :

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօ-թիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան : Արձանագրութիւննե-րը սկսած են : Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի Կրթ. Մարմինը կը յայտնէ թէ դպրոցը կը բաց-ուի Սեպտ. 21ին, Հինգշաբթի, առաւօտ-եան ժամը 9ին :

Կ'ընդունուին վեց տարեկանէն վեր բո-լոր հայ մանուկները :

Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ :

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր
Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ
Գ Ի Ն Ե Ր

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (Առնուվիլ)

Ի գիտութիւն յարգոյ Հայ հասարա-կութեան, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին, (1 Հոկտ. Կիրակի) առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պա-տարագ : Յաւարտ պատարագի աւանդա-կան մատաղօրհնութիւն : Բոլոր անոնք ո-րոնք կը փափաքին մատաղին մասնակցիլ, թող հաճին իրենց նիւթական առաքում-ները ընել հետեւեալ հասցէին,

Mr. MIHRAN CHICHMANIAN
71, Rue Jean-Jaurès
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (95)
C. C. P. Paris 16.905.06

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչու-թեան շրջանը կը լրանայ յառաջիկայ տարուան Յունուար ամսոյն մէջ : Ուստի յետոյ ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ, ուր վարչութիւնը իր եր-կու տարուան գործունէութեան նիւթա-կան եւ բարոյական զեկուցումը տալէ ետք իր հրաժարականը կը ներկայացնէ :

Այս յայտարարութեամբ կրկին կոչ կ'ը-նենք Վիէնի բոլոր հայրենակիցներուն անխտիր անոնք, որ մինչեւ հիմա տակա-ւին չեն արձանագրուած, գան արձանա-գրուին, մեր կանոնագրի որոշումնե-րուն համաձայն, որպէսզի ընդհ. ժողո-վին իրաւունք ունենան ընտրելու եւ ըն-տրուելու :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ՎԻԷՆ)

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ
Ց. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին : Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն, իսկ 20-21 յառաջացածներուն համար :

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆը-րանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գը-րականութեան եւ Հայաստանի աշխար-հագրութեան :

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարա-գինն է 15 ֆրանք :

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Րիւ Պլէօ թիւ 17) :

Կամ դասերու իրիկունները, Լիսէ Քոնտորսէ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահան-դէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, ժամ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ,
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ » ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառ-կարգ. ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու-թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 27 Septembre 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11021 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.021

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻԶՄԻՐԻ ԱՂԷՏԸ
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՒՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Հայ ժողովուրդի ժամանակակից պատմութեան մէջ տխուր ու դժբախտ դարձակէտ մը կը կազմէ Իզմիրի աղէտը, որ տեղի ունեցաւ 45 տարի առաջ, 1922 Սեպտեմբերին։

Այդ թուականէն չորս տարի առաջ, 1918ի աշնան սկիզբը, օսմանեան մեծազօր բանակը չարաչար ու ջախջախիչ պարտութեան էր ենթարկուած բոլոր ճակատներու վրայ, Պաղեստինէն ու Միջագետքէն մինչեւ Կովկաս ու Թրակիա։

Ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութեան մեծ եպարքոս Հրէշածին Թալէաթ, ամէն յոյս կորսնցուցած եւ ամբողջ յանցանքը գերմանասէր Էնվէրի վրայ բեռցուցած՝ դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց Սուլթան Մէհմէտ Վահիտէտինի, 7 Հոկտ. 1918ին։

Չէզոք զինուորական մը՝ Իզզէթ փաշա՝ կոչուեցաւ կազմելու նոր դահլիճը, որուն առաջին գործն եղաւ վերջ տալ պատերազմին եւ զինադուլ խնդրել յաղթական դաշնակիցներէն՝ Ուիլսընի 14 կէտերու հիման վրայ։

1918 Հոկտեմբեր 30ին Մուտրոս կղզիին մէջ (Տարտանէլի նեղուցի մուտքին առջեւ) զինադադար կնքուեցաւ անգլիացի ծովակալ Քալթորփի եւ Իզզէթ փաշայի ներկայացուցիչներուն միջեւ։

Դաշնակից նաւատորմը Վոսփորի ջուրերը հասած՝ Թալէաթ, Էնվէր, Ճէմալ եւ իթթիհատական ջարդարար նախարարները փախուստ տուին դէպի Ռուսիա եւ Գերմանիա կամ ծածկամուտ եղան։

Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ Մ. Նահանգներու եւ Յորդանանի դրօշակները կը ծածանէին մայրաքաղաքին եւ գրաւեալ շրջաններուն մէջ։

Կործանած էր օսմանեան կայսրութիւնը։ Սուրիա, Իրաք, Լիբանան, Պաղեստին, Արաբիա եւ Եմէն ընդմիշտ կորսուած էին Թուրքերուն համար։

Շատ չանցած՝ 11 Նոյեմբերին Գերմանիա եւս առանց պայմանի անձնատուր կ'ըլլար՝ զինադադար կնքելով։

Եւրոպայի մէջ վերջ գտած էր պատերազմը։

Սակայն Թուրքիոյ անդամահատումը չէր վերջացած։

Դաշնակիցներու գերագոյն խորհուրդին որոշումով, 1919 Մայիսին հելլէն բանակը կը գրաւէր Իզմիրը եւ կը յառաջանար դէպի Անատոլուի ներսերը։

Յունաստանի ազատագրական շարժումներու մեծ ախոյեան, 1912ի պալքանեան չորս երկիրներու միացեալ ճակատին կերտիչ վարչապետ Էլէֆթէրիոս Վենիզէլոս, որ Զինադադարի շրջանին Պէնէշի հետ Եւրոպայի ամէնէն մեծ դիւանագէտը կը նկատուէր, յաջողեր էր համոզել դաշնակիցները, — մասնաւորաբար Անգլիան —, որ արտօնեն Փոքր Ասիոյ գրաւումը Հելլէններուն կողմէ։

Թուրքերը համակերպած էին մեծ դաշնակիցներու յաղթանակին եւ գլուխ ծռած, սակայն չէին կրնար մարսել, որ իրենց հողերը գրաւուին Յոյներուն կողմէ, որոնք տակաւին երէկ իրենց բաշանբըն էին։ Աւելի ծանր նուաստացում չէին կրնար երեւակայել։

Մուսթաֆա Քեմալի «միլլի» շարժումը ծնունդ առաւ իբրեւ հետեւանք Իզմիրի գրաւման։

Մուսթաֆա Քեմալ առաջին օրերէն իսկ յաջողեցաւ ապահովել բոլշեւիկներու աջակցութիւնը։

Իրմէ առաջ Էնվէր, Մուտրոսի զինադադարէն օր մը ետք, 1918 Հոկտեմբեր 31ին գերմանական Թորփիլահալածով մը գացած էր Օտեսա եւ բոլշեւիկներու հետ գործակցած։ Փորձած էր Պաթումի շրջանի Աճարներէն (Թրքացած Վրացիներ) կազմել իսլամական պետութիւն մը։ 1920 Սեպտեմբերի սկիզբը կը մասնակցէր Բագուի իսլամական համագումարին։ Յաջողած էր Ռուսիայէն ռազմանիւթ ղրկել տալ «միլլի»ներուն։

Վենիզէլոսի վարչապետութեան օրերուն հելլէն բանակը կարեւոր յաջողութիւններ արձանագրեց։ Հանդարտօրէն տեղաւորուած էր Ուշաքի եւ շրջանի գիւղերուն մէջ, քսան քիլոմեթր տարածութեան վրայ։

Գրաւած էր Քըրքլարալի եւ Էսքիշեհիր լեռնաշղթաները, որոնք ռազմագիտական կարեւոր կէտեր էին։

Սեւրի դաշնագիրը յաղթանակ մըն էր Վենիզէլոսի համար։ Յունաստան մեծապէս կը նպաստաւորուէր։ Մեղալօ Իտէան (Մեծ գաղափարը) կ'իրագործուէր։ Իզմիրով կամրջագլուխ մը կ'ունենար Միքրասիայի (Փոքր Ասիա) մէջ։

Վենիզէլոս կը հասնէր իր փառքի գագաթնակէտին։

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱԲՆԵՐՈՒ ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԻ

ԼՈՒՍԱՐԳԵԼ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԳԻՒՂԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Կը թուի թէ Արաբները սկսած են կազմակերպուած ձեւով դիմադրական շարժում մը ստեղծել Իսրայէլցիին դէմ, բոլոր գրաւուած հողերուն վրայ, գլխաւորաբար Երուսաղէմ եւ Այսկոյսյորդանանի գիւղերուն մէջ։ Եօթը գիւղերու մէջ արդէն իսրայէլեան իշխանութիւնները լուսարգել հռչակած են։ Ըստ Թէլ Ավիվէն հասած լուրերու այդ շրջաններուն մէջ է որ սապոթաժի եւ ահաբեկչական արարքները կը բազմապատկուին։ Հրեաները օդը կը հանեն իրենց կասկածելի նկատած տուները, այսպէս Տիէց գիւղին մէջ տուն մը օդը հանած են եւ կին մը ծանրօրէն վիրաւորուած է մինչ երեքուկէս տարեկան երախան մեռած էր պայթումէն, հայրը թեթեւօրէն վիրաւորուած էր միայն։ Իսրայէլեան ապահովութեան ուժերը բոլոր բնակարանները կը խուզարկեն ահաբեկիչները գտնելու համար։

Սուէզի ջրանցքին վրայ ալ նոր միջադէպ մը պատահած է եւ երկու կողմերէն կրակած են։ Իսրայէլեան կառավարութիւնն ալ կիպուցիմ մը վերահաստատած է Էցիոնի շրջանը։ Այդ շրջանը պարպած էին երբ Յորդանան գրաւած էր 1948ին։ Առաջին անգամն է որ կիպուց մը կը վերահաստատուի յորդանանեան նախկին հողերու վրայ։

Միւս կողմէ, Ռ. Ա. Ֆ. Ի. կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի մէկ նիստին ատեն Պէն Կուրիոն շատ խիստ կերպով քննադատած է ներկայ վարչապետ՝ Լեւի Էշքոլ, այն ամբաստանութեամբ որ շատ ուշ մնացած է «ազատագրուած» Երուսաղէմի շրջանը Հրեաներով լեցնելու համար։ Նախկին վարչապետին կարծիքով «Երուսաղէմը պահելու» համար կը բաւէ արաբական թաղերը Հրեաներով լեցնել, մանաւանդ Սկոպիս լերան եւ Ձիթենեաց լերան միջեւ։

Զօր. Մոշէ Տայեան յայտարարած է թէ համակարծիք չէ Պէն Կուրիոնի հետ, թէ այս կառավարութիւնը շահած է վեց օրուան պատերազմը եւ անկէ ետք ալ ամբողջած յաղթանակը։ Ամէն պարագայի ըստ է թէ տրամադիր է հրաժարելու եթէ իր կուսակցութիւնը պահանջէ։

Իսրայէլի արտաքին նախարարը՝ Ապպա Էպան յայտարարած էնիւ Եորքի Ազգաժողովին առջեւ «ազգային անձնապաշտութիւնը միջազգային պարտադրանք մը չէ»։ Այս խօսքերով Էպան կ'ուզէ համառօտ կերպով պարզել իր կառավարութեան բռնած դիրքին իրաւական եւ բարոյական հիմերը։ Իսրայէլ պատրաստ է Արաբներու հետ բանակցելու ատեն «արդար առաջարկներ ընել, համապատասխան բոլոր Պետութեանց օրինաւոր շահերուն եւ ազգային պատուին»։ Բայց եթէ արաբ կառավարութիւնները կը մերժեն բանակցութիւնները եւ կը գոհանան Յունիս չորսի գոյավիճակին վերադարձ մը, իսրայէլեան պատասխանը՝ ո՛չ է։ Իսրայէլի Արտաքին նախարարին համար, Խարթումի մէջ արաբ ղեկավարներու խաղաղութեան որեւէ գաղափարի մերժումը, զիրենք ՄԱԿի Ուխտէն դուրս հանեց։

Ինչպէս կ'երեւի կացութիւնը օրէ օր աւելի բարդ է եւ մերձաւոր լուծում մըն ալ չի տեսնուիր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԱՄՈՒԼԸ մտահոգ է որ օրթոտոքս եկեղեցին վերանորոգման շրջան մը սկսած է ապրիլ, ինչ որ անշուշտ մեծ «վտանգ» մը կը նկատուի։ Լէթոնի սովիէթիք թերթը կը գրէ. — Ատենէ մը ի վեր օրթոտոքս եկեղեցիներուն մէջ նոր բան մը սկսած է՝ աղօթքները խումբով կ'երգուին արարողութեանց ընթացքին, հանդիսականներու մասնակցութեամբ։ Այդ ձեւով կղերը կ'ուզէ որ հանդիսականները մասնակցին կրօնական արարողութեանց, նոյնիսկ պատահական այցելուներ։ Ապաքրիստոնէացումը երկար եւ բարդ փրոցէս մըն է։ Կրօնական վերապրումները կրնար դեռ ժամանակ մը տեւել եւ նոյնիսկ երբեմն առժամեայ վերածնունդ մը ունենալ։ Եկեղեցւոյ արդիականացումը, որ կատարուեցաւ այս օրերս կ'օգնէ ատոր։ Այդ իրողութենէն, անհրաժեշտ է պայքարիլ եկեղեցւոյ ազդեցութեան դէմ աւելի արդիւնաւոր դարձնելով գիտական անաստուած քարոզչութիւնը»։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ապահովութեան նոր սակերը գործադրութեան կը դրուին Հոկտեմբեր մէկէն սկսեալ։ Բանուորին բաժինը վեց առ հարիւրէն կ'անցնի 6.50 առ հարիւրի։ Գործատիրոջ բաժինը 15 առ հարիւրէն կ'անցնի 17 առ հարիւրի։ 1140 Ֆրանք ամսականը կը ճշդուի իբրեւ փլաֆոն բանուորին բաժինին համար։

ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ընտրութեանց առաջին շրջանի արդիւնքները հետեւեալ պատկերը կը պարզեն. — Ընտրուած են՝ 96 համայնավար, 11 ծայրայեղ ձախ, 289 ձախի դաշնակցութիւն, 127 զանազան ձախ, 123 Ե. Հանրապետութիւն, 71 անկախ Հանրապետական, 164 զանազան չափաւորական, 116 դեմոկրատ կեդրոն, 7 ծայրայեղ աջ եւ հարիւր առանց մակդիրի (տեղական գործունէութիւն)։ Արձանագրուած քուէարկողներու թիւն է 14 միլիոն 750 հազար 499։ Քուէարկած են ութ միլիոն 456 հազար 392, ինչ որ կը նշանակէ թէ ձեռնպահներու համեմատութիւնը 42,67 առ հարիւր է։ Տարակոյս չկայ որ գլխաւոր յաղթականն է համայնավար կուսակցութիւնը որ ստացած է երկու միլիոն 166 հազար 956 (26.36 առ հարիւրը), ինչ որ կը նշանակէ թէ ընդհ. դժգոհութեան հոսանք մը կայ երկրին մէջ, որմէ օգտուած են համայնավարները։ Այս առաջին շրջանին ընտրուած են 76 ընդհ. խորհրդատուներ, 116 թեկնածուներ համեմատականի մնացած են։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ խորհուրդը կը խորհի իր անդամներէն մէկը կախակայել։ Այս կախակայումը կը վերաբերի Յունաստանի, որու նոր վարչակարգը դժուարութիւններ ստեղծած է, առաջին օրէն, ջնջելով Յունաստանի 14 ներկայացուցիչներու լիազօրագրերը, Սթրազպուրկի ժողովին։

ՊԱՊԸ Վատիկանի «ելմտական նախարար» նշանակեց Կարդինալ Անճելօ Տէլ Աքուան։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ վերսկսած են իրենց օժանդակութիւնը Յորդանանի։ Նիւթական այս օգնութիւնը, տարեկան 27 միլիոն տոլար է։ Այս հատկացումը դադրած էր անցեալ Յունիսէն ի վեր, պատերազմին պատճառով։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՆՈՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Սթալին, Մոլոթով, Կագանովիչ, Մալենկով եւ մանաւանդ Եժով «աթոռամոլը» ու Բերիա «գրգռիչը» եւ քաղաքական արկածախնդիրը, խիստ կերպով քննադատուած են իբրեւ «ընկերվարութեան կառուցման դատի թշնամիներ» նոր հայրենական մեծ պատերազմի պատմութեան հատորի մը մէջ, որ լոյս տեսած է քանի մը օր առաջ Մոսկուայի մէջ եւ հրատարակուած Պաշտպանութեան նախարարութեան եւ Մարքսիզմ – Լենինիզմ հաստատութեան կողմէ։

«Խորհ. Միութեան բոլոր իրագործումները իրականին մէջ չքեղ էին։ Նոյնիսկ իր թշնամիները կ'ընդունին։ Բայց յաջողութիւնները կրնային աւելի մեծ ըլլալ, եթէ չըլլար այն վնասը, զոր Սթալինի «անհատի պաշտամունքը» եւ կուսակցութեան ղեկավարութեան մէջ ստեղծած Լենինիստ սկզբունքներու բռնաբարումը բերին» գրուած է հատորին մէջ։

Այս գիրքին մէջ կը կրկնուին այն ամբաստանութիւնները, որոնք եղան Ի. համագումարին մէջ, Սթալինի դէմ։ Սթալին պատասխանատու կը նկատուի բանակի «լաւագոյն ճատրերու» մաքրագործման ինչպէս Տուխաչեւսկի, Պլիւխըր, Էկորով։ Յիշելով անհատացածներու ցանկ մը «պաշտամունքին» զոհ, գիրքը կ'ըսէ թէ զանգուածային հալածանքները «կասկածամտութեան ծանր մթնոլորտ մը» ստեղծած էին զինուորական քադրերու մէջ ու նաեւ վնասակար ազդեցութիւն ունեցած էին սպաներու պատերազմական եւ բարոյական առաքինութիւններուն վրայ։

Պատմաբաններու համար սակայն, ըՍթալինը միակ պատասխանատուն չէ։ Մալենկով, Մոլոթով, Կագանովիչ, Եժով եւ Բերիա մաս ունին հալածանքներուն մէջ։

Սթալինը պատասխանատու նկատելով պատերազմի սկիզբին խորհրդային առաջին ձախողանքներուն, պատմաբանները «առարկայական» վերլուծումը կ'ընեն կռիւներու։

Այսպէս Խրուշչեւ, որու դերը նսեմացնելու ճիգ մը կար պատերազմի կարգ մը գիրքերու մէջ, իր տեղը կը գրաւէ, մանաւանդ 1942 Մայիսին, երբ Խարկովի ճակատն էր։ Գիրքին հեղինակներուն համար Սթալին միակ պատասխանատուն է այդ պարտութեան ճիշդ անոր համար, որ «չէր ուզած լսել մառեչալ Վասիլեւսկիի եւ Խրուշչեւի խորհուրդները»։

Գիրքը ունի վեց հարիւր էջ, պատրաստուած է մարքսիզմ – լենինիզմ հաստատութեան նախկին տնօրէնին՝ փիէր Պոսպելովի գլխաւորութեամբ։ Աշխատակցած են զինուորականներ եւ կուսակցական տեսաբաններ։

ԹՈՒՐՔ ԳԼԽԱՒՈՐ ՑԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐԸ

ԻՐԵՆՑ ՅՈՒՇԵՐԸ, ՍՈՒՏԵՐԸ, ՄԱՀԱՎՃԻՌԻՆ ԲՆԱԳԻՐԸ

Ա.

Պերլինի մէջ, 15 Մարտ 1921ին Թալէաթի սպանութենէն, 2 Յունիս 1921ի դատավարութենէն եւ Տէրոս Թէհլիրեանի ազատ արձակումէն քիչ ետք, Տիկին Թալէաթ՝ Հայրիէ Հանըմ չուտով գնաց Փարիզ, եւ Թալէաթի ձեռագիր - յուշատետրը, արաբերէն տառերով գրուած, եւ յիսուն էջէ բաղկացեալ, յանձնեց Փարիզի մէջ «Վագըթ» Թերթի Թղթակիցին՝ օտար մամուլի մէջ հրատարակութեան տրուելու համար: Անգլերէնի թարգմանուեցաւ եւ կարգ մը էջերուն Թուրքերէն բնագրին ֆլիշէները պատրաստուեցան եւ հրատարակուեցան «Քըրընթ Հիսթըրի մէկըզինի» մէջ, Նոյեմբեր 1921ին՝ Թուրքերէն քլիշէներով միասին: Այդ մասին պիտի անդրադառնանք մանրամասնութեամբ, իր կարգին:

Թուրք ցեղասպան բանակաւ եռապետներէն մին, Էնվէր, Յուշեր չէ գրած: Իբր պատերազմական նախարար՝ կողոպուտներով զբաղած, զինուորական ցուցամոլ մը, ռազմավարական կարողութիւններէ բացարձակապէս զուրկ, կրած իր պարտութիւններուն վրայէն լուռ անցած է: Միայն երեւակայական «քաջագործութիւններ» վերագրած է իրեն՝ Տրիպոլիսի մասին գրուած գերմաներէն գրքի մը մէջ, զոր հաւանաբար Գերմանացի մը գրած է: Ան գացած էր Տրիպոլիս իտալական պատերազմի ատեն եւ կռուած Մուսթաֆա Քեմալի հետ, Իտալացիներու դէմ եւ պարտուած էր: Ապա Գերմանիա իբր զինուորական կցորդ գացած էր (տես Բրիտանական Համայնագիտարան, հատ. 8, էջ 619):

Համաշխարհային Ա. Պատերազմի Զինադադարէն առաջ, Էնվէր փախստական էր Գերմանիա: 1919 Յուլիս 5ին, Կ. Պոլսոյ Պատերազմական Ատեանին կողմէ մահուան դատապարտուած էր: Սակայն ազատ կերպով կ'երթեւեկէր Պերլինէն՝ Մոսկուա եւ Մոսկուայէն՝ Պերլին, քննելով կոմունիստ ղեկավարներուն առջեւ:

Մոսկուայի մէջ այցելած էր Ջոր. Ալի Ֆուատին, որ քեմալական դեսպան եղած էր Մոսկուայի մէջ: Էնվէր, Ալի Ֆուատի հետ խօսակցութեան ընթացքին, լացած էր եւ յայտնած՝ թէ իր «Յուշերը» պիտի գրէր: Չգրեց, որովհետեւ 4 Օգոստոս 1922ին սպաննուեցաւ ճէկէն Թէփէ կոչուած վայրը, որ Խորհ. Ուզպէքիստանի հարաւային մասին մէջ է, եւ Աֆղանիստանի հիւսիսային սահմանէն քիչ հեռու: Էնվէր ծնած էր 23 Նոյեմբեր 1881ին:

Էնվէրի դիակին վրայ գտնուեցան Գուրան մը, կնոջը նկարը եւ քանի մը Թուղթեր, որոնց կարգին նաեւ քանի մը զինուորական հրամաններ:

ԷՆՎԷՐԻՆ ՍՈՒՏ ԵՐԴՈՒՄԸ

Թալէաթ, իր «Յուշատետր»ին մէջ, Էնվէրի ստախօսութեան մասին կը պատմէ հետեւեալը (էջ 29). — «Կ. Պոլսոյ գերմանական դեսպան Վանկէնհայմ (1914ի աշնան) անհամբեր կը սպասէր, որ Թուրքիա պատերազմի մտնէր Գերմանիոյ կողքին, Երրեակ Համաձայնութեան դէմ: Անոր (դեսպանին) այդ ջղայնութիւնը հանդարտեցնելու համար որոշեցինք Եւրոպա ղրկել արդարութեան նախարար Խալիլ պէյը, որ պիտի մեկնէր Գուրպան պայրամին 3րդ օրը (1914 Հոկտեմբեր 18/31), որոշելու համար Թուրքիոյ պատերազմի մուտքի օրը: Պայրամին նախընթաց օրը, Հոկտեմբեր 15/28, Գերման ծովակալ Զուշոն Սեւ Ծովի մէջ պատերազմական ձեռնարկ մը կատարած էր, «Կէօպէն» (Եաւուզ) զրահաւորով, եւ ռմբակոծած էր Ռուսիոյ Սեւ Ծովեան եզերքները:

«Վարչապետ Սայիտ Հալիմ փաշա, այս դէպքէն վերջին ծայր յուզուած, իմացուց զրաւոր կերպով ներքին նախարարին՝ (Թալէաթին), թէ «Պայրամի առթիւ պաշտօնական ընդունելութեանց ներկայ պիտի չըլլայ»: Այդ ռմբակոծութեանց մասին, նախարարներէն եւ ոչ մէկը լուր ունեցած էր: Բայց, ես՝ (Թալէաթ) համոզուած էի, որ Էնվէր փաշան լուր ունէր: Պայրամին օրը հաւաքուեցանք Եռեսփ. Ժողովի նախագահ Խալիլ պէյի տունը: Ես խստիւ յարձակեցայ Էնվէր փաշային վրայ, վերոյիշեալ նաւային յարձակման խնդրոյն առթիւ: Էնվէր փաշա երդում ըրաւ, թէ ինք որեւէ լուր չունէր» (էջ 29):

Էնվէրին սուտ երդումին փաստը հետեւեալն է. —

Էնվէրի ստորագրութեամբ երկու գաղտնի հեռագիրներ ղրկուած են գերման զինուորական իշխանութեանց, որոնք կը հաստատեն թէ յարձակումի հրամանը տուողը ինք եղած է: Էնվէր ստած է նոյնիսկ իր ընկեր - նախարարներուն:

Ահա այդ հեռագիրներուն բնագրերը. — Թուագրուած՝ Թուրքեւռուս պատերազմի սկիզբէն վեց օր առաջ:

1914 Հոկտեմբեր 9/22
Նաւատորմի հրամանատար
Ծովակալ Զուշոնին,

Հետապնդեցէ՛ք ռուսական նաւատորմիղը, եւ յարձակեցէք անոր վրայ, ուր որ գտնէք, առանց պատերազմի յայտարարութեան: Թրքական նաւատորմը պէտք է գերակայութիւն ունենայ Սեւ Ծովի մէջ:

(Ստորագրութիւն)՝ ԷՆՎԷՐ

2րդ հեռագրին բնագիրը. —
1914 Հոկտեմբեր 9/22
Գերման ընդհանուր սպայակոյտին,

«Նաւատորմիղը, առանց պատերազմի յայտարարութեան, պիտի յարձակի Սեւ Ծովի մէջ, ծովակալ Զուշոնի որոշած վայրկեանին: Անմիջապէս որ պատերազմ յայտարարուի Ռուսիոյ դէմ, Սուլթանը ճիհատ (Սուրբ Պատերազմ) պիտի յայտարարէ Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Թուրքիոյ թշնամիներուն դէմ:

«Թրքական Բանակը, Հայաստանի մէջ, զօրաւոր ուժերով պիտի յարձակի ռուսական ուժերուն վրայ: Իսկ, 6րդ եւ 12րդ Գօլ-օրտուները, Ճէմալի 4րդ Զօրաբանակի զօրամասերը վեց շաբաթէն պիտի մտնեն Եգիպտոսի սահմանէն ներս:

(Ստորագրութիւն)՝ ԷՆՎԷՐ

Էնվէր սուտ երդումով ուրացած էր վերոյիշեալ պարագաները իր ընկերներու հետ ժողովի մէջ:

Այս ցեղասպանին ստորագրութեամբ, կան բազմաթիւ ջարդի հեռագիրներ, շըրջաբերականներ, ուղղուած բանակի հրամանատարներուն, գօլ օրտուներու հրամանատարներուն, զօրաբաժինի հրամանատարներուն եւ անկախ զօրախումբերու հրամանատարներուն: Ինչպէս նաեւ բազմաթիւ հրամաններ՝ թրք. բանակի մէջ առնուած հայ զինուորներու զինաթափումի, խլամացումի եւ մաս առ մաս սպանութեանց վերաբերեալ:

Օրինակ. — Առանց խնայելու զինուորներու ընտանիքներուն եւս, անապատները քշելու հրամանը՝ 16 Փետրուար 1916 թուակիր:

Զինուորականութեան համար Հայոց սեփականութիւններու գրաւումը (կողոպուտը) Օգոստոս 8, 11, եւ 12 թուակիր հեռագիրներով, թիւ՝ 3342:

30 Օգոստոս 1915 թուակիր հրամանով զինուորներէն միայն խլամացողները ողջ թողելու, եւ հայ սպաներէն տակաւին ողջ մնացողները սպաննելու մասին 27 Փետր. 1918 հրամանագրով:

×

Ցեղասպան եռապետներէն 2րդը՝ Ահմէտ Ճէմալ փաշա, որ աւելի տարեց էր քան Էնվէրը, ծնած էր 1872ին: Գրեց իր «Յուշեր»ը, համաձայն իր քմայքին եւ ոչ թէ անկողմնակալութեամբ, պատմութեան համար: Անգլիացիները, որոշ դրդապատճառով, անմիջապէս հրապարակ հանեցին Ճէմալի Յուշերուն անգլերէն թարգմանութիւնը, որ տպագրուած է, անգլիական բանակի «Փրէս»ին կողմէ, Ուինտըր Հաուզ, Լոնտոն, 1922ին: Այդ Յուշերը նոյն արագութեամբ ալ, Նիւ Եորքի մէջ տպագրուեցան «Ճորճ Տորան» տպագրական հաստատութեան կողմէ:

Անգլիացիներուն գործին կուգար Ճէմալի հակառուս եւյթը, մանաւանդ Ա. Մանտէլշթամի գրութեանց դէմ: Անգլիա կ'ուզէր, Զինադադարէն ետք, սիրաշահիլ Թուրքերը:

Ճէմալ իր մասին կը պատմէ, թէ «1908-ին եղած էր Թթթիհատի Կեդրոնի անդամ, Մութէսարըֆ՝ Սկիւտարի, եւ Ատանայի ջարդէն ետքն ալ՝ վալի Ատանայի, ուր մնացած էր մօտ վեց ամիս, եւ ապա՝ կուսակալ՝ Պաղտատի:

Երբ Իթթիհատականները, Էնվէրի եւ Թալէաթի ղեկավարութեամբ խուժանով յարձակեցան Կ. Պոլսոյ Բարձր. Դրան վրայ եւ սպաննեցին պատերազմական նախարար Զէրքէզ Նազըմ փաշան, 1913 Յունուար 10/23ին, Ճէմալ անուանուեցաւ Կ. Պոլսոյ զինուորական կառավարիչ եւ դարձաւ դիկտատոր մը, Էնվէրի եւ Թալէաթի հետ:

Ապա սկսաւ Թուրքերու իրերասպանութիւնը: Իթթիհատի հակառակորդները փոխադարձաբար սպաննեցին վարչապետ եւ զինուորական նախարար՝ Մահմուտ Շէվքէթ փաշան: Հաստատուեցան պաշարման վիճակ եւ պատերազմական Ատեաններ: Իթթիհատը սկսաւ հալածել իր բոլոր հակառակորդները:

Ճէմալ կարճ ժամանակով եղաւ Հանրօգուտ շինութեանց նախարար ու ապա՝ Ծովային նախարար: Եւ ժամանակ մը Թրքական 4րդ բանակի հրամանատար, պատերազմի սկսելէն անմիջապէս ետք, վերագրաւելու համար Եգիպտոսը: Սակայն, Եգիպտոսի պատերազմին իր ձախողանքէն ետք, դարձաւ բանակաւ փոխարքայ մը՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի: Պատուհասը դարձաւ Արաբներուն, Սուրիացիներուն եւ Հայ զինուորներուն:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ՄԵՍՐՈՊ ԹԱՂԻԱԹԵԱՆՑ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Այս ամբաստանութեամբ Թաղիաթեանց կը հրաժարեցուցուի իր գործէն:

Այնուհետեւ լքուած յամենուստ՝ կ'անցընէ ողորմելի կեանք մը: Ոչ ոք կը հետաքրքրուի իրմով, ոչ ոք կը մօտենայ եւ կ'աշխատի ստուգել ճշմարտութիւնը իրմէն. ուստի՝ մնացած անոք եւ անօգնական, կը դիմէ ամերիկեան միսիոնարներուն:

Ռոպըրթ Գոլէճի հիմնադիր մը՝ Կ. Համլին, Ամերիկայէն նոր եկած ըլլալով Պոլիս, հայերէնի դասեր կ'առնէ յիշեալէն՝ որ երբեմն ալ Ս. Գիրք կը վաճառէ տատ եւ անդ՝ իր օրուան ծախքերուն համար:

Համլին իր «Ամընկ թը Թըրքս» անուն գործին մէջ Թաղիաթեանցի մասին արտայայտուած է այսպէս.

«Ամէն օր մեր ընտանեաց մէջ էր եւ մեր համոզումը օր քան զօր կ'աւելնար իր

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (173)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

ՈՒՐ ԱՐԹՈՒՍ ԿՈՄՍԸ ԽԵԼՔԷ ՄՏՔԷ ԴՈՒՐՍ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԸ ՎԱՐԷ

— Ի՞նչ, Ռօշ-Պէրնար մարքիզը գո՞ղ մը ըլլայ, մարդասպա՞ն մը, աւազակապե՞տ մը ըլլայ, բայց աղջիկս, հաւատալիք բան չէ ըսածդ...:

Եւ Արթուս կոմսը, բարեսրտօրէն օրիորդ Շանթօսէի նայելով, լամծին չհաւատացող մէկու մը դէմքն առած, քրքիջ մը արձակելով ըսաւ.

— Աղջիկս, երազ տեսած ըլլաս...:

— Տէր իմ, երդում կ'ընեմ որ երազ չէ տեսածս այլ պարզ իրականութիւն, եւ այդ իրականութիւնը ձերդ վսեմութեան իմացնելը ինքզինքիս պատիւ կը համարիմ, պատասխանեց Մառի-Թէրէզ համարձակօրէն: Եւ եթէ կ'ուզէք, մայրապետ հօրաքրոջս հարցուցէք:

Վօփալիէր մայրապետը արքունական սովորութեանց համեմատ քաղաքավարի խոնարհութիւն մը ընելով ըսաւ.

— Կը հաստատեմ եղբօրս աղջկան խօսքերը, վսեմափառ տէր: Վիտօք իմ աչքիս առջեւը ձերբակալեց Ռօշ-Պէրնար մարքիզն ու օրիորդ Եօլանը, որ, երեւցածին նայելով, այդ սրիկային ոչ քոյրն է եղեր եւ ոչ ալ աղգականուհին, այլ՝ վտանգաւոր բախտախնդրուհի մը:

— Խելքէ մտքէ չանցնելիք բան է շիտակը, գոչեց թագաւորին եղբայրը տակնուվրայ եղած: Այս ի՛նչ դարու հասեր ենք... Վա՛յ անամօթներ, վա՛յ, ալ քանի որ ազնուականները եղեր աւազակութիւն կ'ընեն, ըսել է փողոցին դատարկապորտներն ալ ազնուականութիւն ընելու են...:

— Ո՛հ, վսեմաշուք տէր, ահա շատ իրաւացի խօսք մը ըրիք եւ պիտի խնդրէի ձերդ վսեմութենէն որ բարեհաճի այս խօսքը իր միտքը պահել, որովհետեւ շատ չանցած խօսակցութեան նիւթը հոն պիտի յանգի...:

— Ատ ի՞նչ խօսք է, մռլտաց Արթուս կոմսը յօնքերը պռստելով:

— Տէր իմ, թող ձեր արքայական նեբողամտութիւնը հովանի ըլլայ սա խեղճ աղջկան, մէջ բերաւ մայրապետը: Զափազանց ջղայնոտած է խեղճը, անանկ անակնկալներ տեղի ունեցան որ, խեղճին լեզուն ակամայօրէն բացուեցաւ:

— Բայց ո՛չ, հօրաքոյր, ի՞նչ կ'ըսէք:

— Այո՛, վսեմաշուք տէր, իր ըրածը անշուշտ պիտի հասկնայ եւ հիմա անմիջապէս ներողութիւն պիտի խնդրէ ձերդ վսեմութենէն:

Արթուս կոմսը ժպտեցաւ:

— Հանդարտեցէ՛ք, մայրապետ, ես ոչ ալապուճիկ մըն եմ եւ ոչ ալ խամաճիկ մը: Այս աղջկան հոգեկան վիճակը ես ալ քիչ շատ կը հասկնամ: Շարունակէ՛, աղջիկս, շարունակէ, վրէժ լուծելո՞ւ եկած ես:

— Վրէ՞ժ, ի՛նչ վրէժ, տէր իմ, կմկըմաց Մառի-Թէրէզ: Խոնարհաբար կը խոստովանիմ թէ ձերդ վսեմութեան խօսքերուն իսկական իմաստը չկրցայ հասկնալ:

— Լսեցի որ ինծի դէմ քէն պահեր ես եղեր, իրա՞ւ է, հարցուց Արթուս կոմսը իր սովորական զուարթախօսութեամբը:

— Տէր իմ, ի՛նչպէս կը համարձակին ձեր ականջին հասցնել առանկ արտառոց զրպարտութիւն մը, ալ դուք կրնաք հասկնալ:

— Կեցիր որ ըսեմ թէ այդ զրպարտութիւնը ի՛նչպէս ականջս հասաւ...: Քեզ Ռօշ-Պէրնար մարքիզին հետ ամուսնացնել փափաքողը ես էի, այնպէս չէ՞, է՛հ, աղէկ, եկան ինծի ըսին որ չէիք ուզեր անոր հետ ամուսնանալ...: Աղէկ, հիմա իրաւունք ունիք, որովհետեւ անոր ինչ մարդ ըլլալը հասկցաք, բայց այն ատեն իրաւունք չունէիք, տակաւին չէիք գիտեր անոր ով ըլլալը:

— Այո՛, տէր իմ, իրաւունք ունիք:

— Լաւ, օրիորդ, կրնայի՞ հասկնալ արդեօք թէ քանի որ որեւէ պատճառ չկար այդ ամուսնութիւնը մերժելու, ինչո՞ւ չուզեցիք անոր հետ ամուսնանալ:

— Որովհետեւ... տէր իմ... Օպէն Տէրմօնը կը սիրէի...:

— Օպէն Տէրմօ՞ն, Օպէն Տէրմօնը ո՞վ է:

— Շէրիզի դղեակին մառանին երդէնահարը:

— Հը՛մ, հիմա միտքս ինկաւ, ինծի անանկ կուգայ որ դուքսը առանկ բան մը ըսաւ: Կարծեմ Քարմելեաններու վանքը մտնել սպառնացած էիր հօրդ... անանկ բաներ մը լսած եմ...:

— Այո՛, տէր իմ, եւ նորէն վանք պիտի մտնեմ եթէ հայրս զիս Օպէն Տէրմօնի հետ ամուսնացնելու չհաւանի:

— Հը՛, հիմա հասկցայ, ըսել է ատ է եղեր պատճառը... ըսել է գործը եփած լմնցած է...: Է՛, օրիորդ, հիմա ինչո՞ւ եկեր ես հոս, ուղղէսի հօրդ բարեխօսե՞մ...:

— Այո՛, տէր իմ, այդ նպատակաւ էր որ ձերդ վսեմութենէն ունկնդրութիւն խնդրեցի:

— Ի՞նչ, ի՞նչ:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

...ւթեամբ, ճշմարտապէս բարեկիրթ եւ մշակ... մօքի տէր անձնաւորութիւն մըն էր, ...ով եւ իմաստութեամբ լի քրիս– ...եայ: Որոշած էինք երբեք չբաժնուիլ ... եւ գործակից ըլլալ զինք մեզի: Իր ...ւ վառուած էր հայ պատանեաց դաս... դաստիարակութեան բուռն բաղձանօք, եւ իր ...ջմանքը կ'ուզէր նուիրել այնմ»: Այս էր ...ապար եւ երջանիկ կեանքի իր դաղա–...րմանը:

1839ին Ստեփանոս Աղանուննայ կը յա– ...էջ Յակոբոս պատրիարք, որ կը ...կացնէ հալածանքը յայտնի կամ ...կածելի բողոքականներու վրայ. աք– ...ոցի կը դատապարտուին Գէորգ Արծրու– ...քահանան, Ֆիլիքս Պօղոս վարժապե– ...եւ բազմաթիւ ուրիշ անձնաւորութիւն–..., ընդ որս եւ Մեսրոպ Թաղիաթեանց, ...որովհետեւ սա ռուսահպատակ էր, ...էք մը Պատրիարքարանին մէջ պահելէ ...յաջորդ օրն իսկ ռուս դեսպանատան ...թարգմանին Պաւել Բիզանիի ձեռքով ...ատան զրկուելու համար նաւ կը ...ի:

Այս պարագան Կ. Համլին կը բացա–...հետեւեալ կերպով.

«Օր մը որ կէս օրուան ճաշի համար կը ...էինք, ուշացաւ եւ կէս օրէն ետք, ...իկ Հայ մը, որ Ռուսաց դեսպանա–...ն պաշտօնեայ էր, Թաղիաթեանցէն ...նամակ մը բերաւ, որով նա կը խնդ–...յանձնել Թղթաբերին իր հանդերձնե–..., պահել իր ձեռագիրները եւ ընդունիլ ...իր գրքերը իբրեւ ընծայ մեր գրա–...ն եւ աղօթել իրեն համար, մինչ իր ...անօթ եւ վտանգաւոր ճամբորդութիւ–...ընելու վրայ էր»:

Իսկ Թաղիաթեանց իր աքսորի պարա–...ն կը պատմէ հետեւեալ կերպով, յո–...մ լռելեայն կ'անցնի կարգ մը կէտերու ...յէ, հաւանաբար վերապահեալ պատ–...ներով:

«1839 Մայիս 10, Ուրբաթ. — Անիրաւ ...ակերութիւն. — Պաւլի Բիզանեայ՝ ...ւորեաց զիս լքանել այս օր զմեծն ...ս եւ զամենայն ակնկալիս նորա, ուս–... գրաժարականն տուեալ եղբարց իմոց ...իստոս, պարտ առի ինձ՝ մերձ հա–... ցրուչ ի Մհի. Քերովբայ Աղեքսան–... Բաղդատցւոյ, եւ ի նաւ մտեալ ...ի Տրապիզոն յաւուր Երեքշաբթու:

«1839 Մայիս 16, Երեքշաբթի ի Տրա–...զոնի. — Վաղ քաջ ընդ առաւօտն Արիս–...էս Եփրեմեան Է. Պոլսեցի, որ փոխո–...թեամբ հանդերձի եւ անուան իւրոյ ...էր ամերիկացի միսիոնարաց իբրեւ ... դասատուաց եւ թարգման, առաքեալ ի ...ն եկն եւ հրաւիրեաց զիս ի սենեակ ..., որ էր ի տան Յակոբայ ուրումն յաղ–... մերմէ:

«Բայց իմանալով որ Տրապիզոնի նո–... Առաջնորդ՝ Կարապետ վարդա–... կը հետապնդէ զինքն, «յարուցանե–... ի ժողովրդեան գհողի առնելու–... ...» եւ կասկածեալ եւս, թէ գուցէ ... ի Պոլիս, նոյնպէս եւ աստ, կոյր ... բերեալ նորա յանիրաւ ի գըր– պարտողաց, մնաս ինչ հասուցանէր զոն–եայ տանու տեառնն Յակոբայ, որ մար–դասիրաբար եւ եթ ասպնջական լինէր ինձ, կամեցայ լռելեայն թողուլ զայն տե–ղի եւ խոյս տալ այլուր ...»:

Այսպէս հեռանալով Յակոբի տունէն, կ'ապաստանի այլուր:

1839 Մայիս 19ին պարսկական անցա–գրով մը ճամբայ կ'ելլէ դէպի Կարին, ուր կը ժամանէ Մայիս 28ին: Կ'երթայ Լու–սաւորչի վանքը և անդ իրեն վաղածանօթ Վաղարշապատցի Յովհաննէս վարդապե–տի հետ կը տեսակցի ու «խոստովանեալ ամա հաղորդեցայ մարմնոյ եւ արեան Տեառն», կ'ըսէ:

Եւ կը թուի թէ Կարինէն կ'իջնէ Տիգրա–նակերտ, անտի Մուսուլ, հուսկ ուրեմն՝ Պաղտատի ճամբով կ'անցնի Հնդկաստան, ուր չմնալով երկար վերստին կ'երթայ Պարսկաստան, ի ճանապարհին Շիրազ քաղաքին մէջ կը մեռնի 1858 Յունիս 18–ին, 55 տարեկան հասակին մէջ:

Թաղիաթեանց փայլած է ի Հնդկաս–տան՝ բազում օգտակար հեղինակու–թեամբ. հրատարակած է Կալկաթայի մէջ, «Ազգասէր» անուն լրագիրը, եօթը տարի (1845 – 1852):

Թաղիաթեանցի կեանքին սոյն տխուր գիծերը կը փակենք, իր իսկ՝ 1841 Փետր. 29ին Դաւրէժ երկու բարեկամաց գրած նամակներու յատկանշական տողերովը:

«Եթէ տեղեակ լինէիք տարապարտ հա–լածանացն իմոց ի Պոլիս, Յովհաննու ճարտարապետի անմահ դժտութեանն, երկու հարիւր քսակաց կաշառոյն, եւ դա–ւաճանութեանն՝ զի լռելեայն կալեալ զիս՝ առաքեսցեն զիս ի Սիբիր, իբրեւ զմահա–պարտ: Ձեկուցումն իմ, զփախուստն ի Կարնոյ դէպի Հնդիկս, զկողոպտիլս յԱր–ղընի, եւ զդերի վարումս յԱրարայ՝ յա–նապատին Արմիլայ եւ այլն եւ այլն, ոչ զարմանայիք աստի զձեզ ի նպաստ օգնա–կանութեան կոչելն իմ:

«Տակաւին ի մէջ այսքան զրկանաց՝ ես բարւոյ ազգին հետեւիմ 18 հատոր գըր–եանք՝ միայն յինէն շարադրեալք, պատ–րաստի կայ վասն տպագրութեան ...: Բարեկամք մեր ի Պոլիս, տակաւին ան–տեղեակք են կենդանութեան իմոյ, ոմանք համարին ի մահ, եւ ոմանք ի Սիբիրիա վտարեալ զիս»:

Յովհաննէս քահանայ Մկրեան ուսում–նասիրելով կեանքը Թաղիաթեանցի, ի հեճուկս ոմանց կարծեաց զայն բողոքա–կանամիտ նկատելուն, կը գրէ.

«Հաւատի առնեմք զամենեսին՝ թէ Մեսրովպ ինչպէս Հայ Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ՝ նոյնպէս եւ ազգային լուսա–ւորութեան սիրահար եղած է, բովան–դակ իր կեանքին մէջ»:

Յ. ԱԼՈՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑՈՒԼԱԶ»Ը

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊՈՆՏՈՍԻ»

Վերջ ի վերջոյ մի քանի տարիներու յա–պաղումով, Պէյրութի մէջ լոյս ընծայուե–ցաւ, այնքան սպասուած, Պոնտահայ պատմութեան բովանդակալից հոյակապ մատեանը, բաղկացած 951 էջերէ, պատ–կերազարդ եւ խնամուած տպագրու–թեամբ:

Սոյն գործին կազմակերպչական մար–մինին մաս կազմողներէն ոմանք, զայն կարենալ գլուխ հանելու համար կատար–ուելիք գրաւոր աշխատութիւններու, տը–պագրական ծախքերու եւ այլ դժուարու–թիւններու յոռետեսութեամբ, գործէն քաշուեցան, սակայն Պ. Յով. Յովակիմ–եան (Արշակունի), այս նպատակին իրա–կանացմանը ձեռնարկողը եւ իրեն համա–խոհները, որոնցմէ կարելի է յիշատակել, մասնաւորաբար, պարոններ՝ Միհրան եւ Ներսէս Ցրնտըրեանները (Մոնթէպէլլօ), Վ. Գէորգեան (Պուէնոս Այրէս), Յ. Խուշպուլեան (Սանֆրանչիսքօ), Բ. Զիլ–ճեան եւ Ե. Ցարութիւնեան (Փարիզ), Միսաք Թորլաքեան (անունը չատերու ծանօթ), ինչպէս նաեւ ուրիշ պատուա–կան հայրենակիցներ, որոնց անուններն ու լուսանկարները եւս կը գտնուին նոյն հատորին մէջ, անոնք բոլորն ալ բարեա–ցակամօրէն չզլացան իրենց բարոյական աջակցութիւնը ընձեռել, տեղեկութիւններ հաղորդել, լուսանկարներ հայթայթել Պ. Յովակիմեանի, որ առանց ընկրկելու խոչընդոտներու առջեւ, ժիր ու անխոնջ աշխատանքով եւ նիւթական զոհաբերում–ներով, կրցողացաւ ի կատար հասցնել ցանկալի գործը, գովելի եւ շնորհաւո–րելի:

Նմանապէս գովելի եւ շնորհաւորելի է Պ. Կարօ Գէորգեան, որուն հակառակ իր խաթարուած առողջական վիճակին՝ ազ–նուօրէն յանձն առած է, Պէյրութի մէջ, իր բովէն անցընել գիրքին բովանդակու–թիւնը, կատարելու սրբագրութիւններ, հսկելով միեւնոյն ատեն անոր մաքուր տպագրութեանը, իր երբեմնի «Ամէնուն Տարեգիրքը» հատորներուն հրատարակ–չութենէն ունեցած փորձառութեամբ:

Զարմանալի չենք գտներ եթէ ոմանց կողմէ դժգոհութիւններ կը յայտնուին, իրենց հաղորդած ընդհանուր տեղեկա–գրութիւններէն յապաւումներ կատար–ուած ըլլալուն համար: Այսուհանդերձ պէտք է նկատի ունենալ, թէ անհրա–ժեշտը գործադրուած է բաւարար կեր–պով: Եթէ զանց առնուէր այս գիրքին հրատարակութիւնը, գլալի պարապ մը պիտի մնար, մասնաւորաբար, 1915ի Ապ–րիլեան Մեծ Եղեռնի պատմագրութեան մէջ: Հոգ չէ թէ, Հայութեան այն ահռելի ողբերգութեան թուականէն ի վեր 53 տա–րիներ անցած են, կարեւորը այն է, որ մեր յաջորդ սերունդները գիտնան, թէ ինչ փառաւոր եւ մխիթարական ինչ փո–թորկալի անցեալ ունեցած են նաեւ Սեւ–Ծովի Թրքական քաղաքներու եւ շրջակայ գիւղերու մէջ, խաղաղօրէն իրենց բնտա–նեկան բոյներուն մէջ երջանիկ կեանքով ապրող բազմահազար Հայերը, որոնք եւս, մեծամասնութեամբ, ենթարկուեցան 1915ի տարագրութեան եւ ունեցան իրենց տխուր բաժինը Մեծ Եղեռնին նահատակ–ուած մէկուկէս միլիոնէ աւելի Հայերու թիւին մէջ:

ՕԹՈՆ Յ. ՀէՔԻՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ ԵՒ ԲՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Մ. Նալբանդեան զբաղած է բնական գիտութիւններու ուսումնասիրութեամբ: Առաջին հիմնաւործանօթութիւնը կը սկը–սի այն տարիներուն, երբ ան կ'ուսանէր Մոսկուայի համալսարանի բժշկական ճիւղին մէջ:

Նալբանդեանի բնագիտական հայեացք–ները արտայայտութիւն գտած են անոր նամակներուն (մանաւանդ բանտէն գըր–ուած) իր կարգ մը աշխատութիւններուն մէջ, որոնք լոյս տեսած են «Հիւսիսա–փայլ»ի մէջ, ինչպէս նաեւ «Մեռելհար–ցուկ» վէպին, «Սօս եւ Վարդիթեր» գոր–ծին, «Երկրագործութիւնը որպէս ուղիղ ճանապարհ» երկին եւ մեզի հասած բայց տակաւին չլուսաբանուած ռուսերէն ձե–ռագրին՝ «Հանքաբանութիւն» գործին մէջ:

Ընդհանրապէս քիչ ուսումնասիրուած են հրապարակագրին բնագիտական հայ–եացքները: Այս բացը կը գոցէ ձեւով մը Ռուբէն Գաբրիէլեան իր «Մ. Նալբանդ–եանը եւ բնագիտութիւնը» խորագրած աշխատութիւնով:

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

1966 – 1967 դպրոցական տարեշրջանին Ս. Մուրատեան վարժարանի Գ. դասա–րանի ինը աշակերտներէն, ութ հոգի փայլուն յաջողութեամբ անցուցին իրենց Պրըւէի քննութիւնները:

Դարձեալ նոյն շրջանին, վարժարանիս տարեգրութեան մէջ առաջին անգամ ըլ–լալով, երկրորդ պաշոյի քննութեան ներ–կայացած աւարտական դասարանի վեց ա–շակերտներէն երեքը պաշօ ունեցան:

Այս առթիւ տեսչութիւնս ուրախութեամբ կը յայտնէ, յետ նկատի առնելու բազ–մաթիւ ծնողքներու դիմումները, որ այս տարեշրջանէս իսկ սկսեալ (1967–1968) վարժարանս կ'ընդունի աշակերտներ՝ նա–եւ ութերորդ դասարանին համար:

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

...Շապիկը, որու կտաւը հաստ եւ գոյնը ...դեղին էր, արծաթեայ պզտիկ խարիսխով ...մը պարանոցին կպած ըլլալով, իր Թա–...ս կուրծքը կ'երեւար. չուանի պէս գա–...րուած փողկապ մը դրուած էր. իսկ ...ուած փանթալոնը, որուն գոյնը եւ կը–...ը հաստ էր, գործածուած, բոլորո–...ին մաշած, մէկ ծունկը ճերմկած եւ ...ան ալ ծակծկուած էր:

Վրան ծլիկ ծլիկ եղած գորշագոյն հին ...ւզ մը ունէր, որուն մէկ արմուկը կա–...չ չուխայի կտորով մը կարկտուած եւ ...անով կարուած էր:

...նակը աղէկ լեցուած, աղէկ կոճ–կուած եւ բոլորովին նոր զինուորական տոպրակ մը, ձեռքն ալ հանգուցաւոր ա–հագին գաւազան մը կար. ոտքը գուլպայ չունէր. կօշիկներն երկաթով գրուագ–ուած, գլուխը խուզուած եւ մօրուքը եր–կընցած էր: Քրտինքը, տաքը, ոտքով ճամբորդութիւնն եւ փոշին ա'լ աւելի գծուծ երեւոյթ մը կուտային այս աւե–րուն կերպարանքին:

Մազերը զերծուած, այլ սակայն տըն–կուած էին. վասնզի ա'լ սկսեր էին քիչ մը բուսնիլ եւ կ'երեւար թէ ժամանակէ մը ի վեր կտրուած չէին:

Ուրկէ՞ կուգար: Հարաւէն: Գուցէ ծո–վին եզրերէն, վասնզի Տ... մտած էր այն փողոցէն ուրկէ եօթն ամիս առաջ Նա–փոլէոն կայսրն ալ անցած էր Քաննէն Փա–րիզ երթալու համար:

Այս մարդն առաւօտէն մինչեւ իրիկուն քալած էր, վասնզի շատ յոգնած կ'երե–ւար: Քաղաքին վարի կողմը գտնուած հին արուարձանին կիներէն ոմանք Կա–սէնտի պուլվարին ծառերուն տակ անոր կանգ առնելը եւ ճեմավայրին ծայրը աղ–բիւրէ մը ջուր խմելը տեսած էին: Կ'ե–րեւի թէ շատ ծարաւ էր, վասնզի ետե–ւէն գացող քանի մը պատանիներ երկու հարիւր քայլ անդին, շուկայի հրապարա–կին աղբիւրին քով անոր նորէն կանգ առնելը եւ ջուր խմելը տեսան:

Երբոր Փուաշըվէր փողոցին անկիւնը հասաւ, ձախ կողմը դարձաւ եւ դէպի քաղաքապետին ապարանքն ուղղուեցաւ. ներս մտաւ եւ քառորդէ մը ետք դուրս ե–լաւ: Ոստիկանութեան զինուոր մը դրան քով քարէ բազմարանի մը վրայ նստած էր. այս այն նստարանն էր որուն վրայ ելաւ Տրուօ զօրապետը Մարտ 4ին Տ...ի բնակիչներուն ահարեկ բազմութեան Ժուան ծովածոցին (Միջերկրական ծովին պզտիկ խորշերէն մէկն է) յայտարարու–թիւնը կարդալու համար: Մարդը գլխա–նոցը հանեց եւ ոստիկան զինուորին բա–րեւ տուաւ:

Զինուորը առանց ընդունելու բարեւը, ուշադրութեամբ նայեցաւ, ժամանակ մը ետեւէն դիտեց եւ յետոյ քաղաքին խոր–հրդարանը մտաւ:

Այն ժամանակները Տ...ի մէջ «Լա Քրուա տը Քոլպա» անունով գեղեցիկ պանդոկ մը կար: Պանդոկապետն էր Ժա–քէն Լապար անուն մարդ մը, որ քաղա–քին մէջ նշանաւոր էր ուրիշ Լապար ա–նուն մարդու մը հետ ազգականութիւն ունենալուն համար: Այս Լապարը Կըը–նոպլի մէջ «Թրուա Տօֆէն» անուն պան–դոկին գլխաւորն էր եւ ժամանակին զօ–րաբանակի առաջնորդութեան պաշտօն վարած էր:

Երբ կայսրը Էլպա կղզին դառնալով Ֆրանսա մտաւ, այս «Թրուա Տօֆէն» պանդոկին վրայ շատ տարաձայնութիւն–ներ ելած էին քաղաքին մէջ:

Կը պատմուէր թէ Պերթրան զօրապետը սայլորդի հագուստով ծպտած բազմիցս հոն եկած էր Յունուար ամսու մէջ եւ թէ հոն զինուորներու պատուոյ խաչեր եւ քաղաքացիներու ալ լիարուան ոսկիներ բաշխած էր:

Ճիշդ այս է որ կայսրը Կրընոպլը մը–տած ատեն չուզած էր կուսակալին պա–լատը բնակիլ եւ քաղաքապետին շնորհա–կալ ըլլալով ըսած է. «Լաւ մարդ մը կը ճանչնամ, անոր տունը պիտի երթամ» եւ «Թրուա Տօֆէն»ի պանդոկը գացած էր:

«Թրուա Տօֆէն»ի Լապարին այս փառ–քը քսանեւհինգ մղոն անդին մինչեւ «Լա Քրուա տը Քոլպա» պանդոկին Լապարին վրայ կ'անդրադառնար: Ասոր ակնարկե–լով քաղաքին մէջ կ'ըսէին. «Կրընոպլը Լապարին եղբօրորդին է այս:

Մարդը դէպի «Լա Քրուա տը Քոլպա» պանդոկն ուղղուեցաւ, որ քաղաքին պան–դոկներուն լաւագոյնն էր: Խոհարանը մը–տաւ որ փողոցին վրայ դուռ մը ունէր: Բոլոր հնոցները վառած էին. բուխերի–կին մէջն ալ լաւ կրակ մը վառուած էր, որ զուարթօրէն բոցեր կ'արձակէր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԱՆԺԵԼԱ ՇԱՀՆԱՊԱՏԵԱՆ

Հայաստանի Պետ. երգի – պարի եւ պետ. պարի անսամպլներու 30 արուեստագէտներու խումբ մը հրաժեշտի ներկայացում մը կուտայ այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 28) ժամը 20.30ին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ PALAIS DES SPORTS, Rue de Toulon

Խումբին մաս կը կազմեն հայ երգի փայլուն աստղ՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՏԱԼԵԱՆ

ԵՒ

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Ինչպէս եւ երգի – պարի անսամպլի մեներգիչներ՝

ԱՆԺԵԼԱ ՇԱՀՆԱՊԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՂԻԿ ՔԱՄԱԼԵԱՆ

ՆՈՒԷՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Տէր եւ Տիկին Փիլաւճեան, իրենց զաւկին՝

ՎԱՀԷԻ

ընդ Օր. ԺԱՆԻՆ ՂԱՐԻՊԵԱՆԻ

ամուսնութեան ուրախ առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 9 Սեպտեմբեր 1967, ձեռամբ Սահակ վարդապետի եւ կնքահայրութեամբ Տէր եւ Տիկին Նէրկիզեանի, հետեւեալ նուէրները ըրած են յիսունական փրանք Կապ. Խաչի Կրընոպլի դպրոցին, Հայ Ազգ. Միութեան եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (Առնուվիլ)

Ի գիտութիւն յարգոյ հայ հասարակութեան, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին, (1 Հոկտ. Կիրակի) առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Ցաւարտ պատարագի աւանդական մատաղօրհնութիւն : Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մատաղին մասնակցիլ, թող հաճին իրենց նիւթական առաքումները ընել հետեւեալ հասցէին,

Mr. MIHRAN CHICHMANIAN
71, Rue Jean-Jaurès
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (95)
C. C. P. Paris 16.905.06

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան :

Ցաւարտ պատարագի Հայրապետական մաղթանք :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ, կը պատարագէ Հայկասէր վրդ. Պայրամեան :

ՏԷՍԻՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկ. կը ծանուցանէ Տէսինի եւ շրջակայից հայ հասարակութեան թէ այս Կիրակի Վարագայ Խաչի տօնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան : Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9ին :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Էքս – Ան – Փրովանսի հայ ծնողքներու ուշադրութեան կը յանձնուի որ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Էքսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ձեռնարկած է հայերէնի դասընթացքներու, որոնք կը սկսին Հինգշաբթի, ժամը 16ին, Սեպտ. 28ին, Նախկին դպրոցը, 8 Րիւ Քոնսթանթէն, Էքս :

Կը խնդրուի ծնողքներէն իրենց զաւակները ղրկել :

×

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ միօրեայ հայերէնի դասընթացքը կը սկսի, Հինգշաբթի, 5 Հոկտեմբեր, Թաղիս եկեղեցւոյ մէջ եւ կը շարունակուի ամէն Հինգշաբթի ժամը 14 – 17 :

Ծնողքներէն կը սպասուի որ գիտակցութիւնն ունենան իրենց զաւակները ղրկելու դասընթացքներուն, որպէսզի տղաքը սորվին իրենց մայրենի լեզուն :

×

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ դպրոցի հայերէն դասընթացքները կը սկսին, այս Չորեքշաբթի :

Արձանագրութիւնները սկսած են արդէն, փափաքողները կրնան դիմել ու արձանագրուիլ ամէն օր, Հ. Բ. Ը. Մ.եան սրահը ուսուցիչուհիի մօտ և կամ եկեղեցւոյ քարտուղարին մօտ ամէն օր, 339 Ավընիւ Փրատօ : Հեռաձայն 77-84-70 :

Դասաւանդութիւնները շաբաթը երկու օր եւ բացարձակապէս ձրի է :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վալանսի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցի խնամակալ մարմինը կը յայտարարէ 1967 – 68 ուսումնական տարեշրջանի բացումը, Սեպտ. 21ին Հինգշաբթի առաւօտ դպրոցի սովորական սրահը : Հին եւ նոր աշակերտները արձանագրուելու կը հրաւիրուին այդ օրը ուր սիրով պիտի ընդունուին Նարեկ քահանայ Վարդանեանի կողմէ :

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի հերթական ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 9ին : Կը խնդրուի բոլորին ճշդապահութիւնը : Կարեւոր օրակարգ :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Էթիէնի Ազգ. Միութեան վարչութիւնը դասախօսական երեկոյթ մը կազմակերպած է այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մատրան սրահին մէջ :

Դասախօս՝ ՏՈՔԹ. Յ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Նիւթ՝ Տպաւորութիւններ Ժրնեւէն՝ Վազգէն Կաթողիկոսի այցելութեան առթիւ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրաց ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Զաւիկեանի սրճարանի վերնայարկի սրահը (Իսի) : Օրակարգ.— Վարչութիւնը իր տարեկան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը պիտի ընէ : Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, անդամ կամ ոչ, անխտիր ներկայ ըլլալու :

Կարեւոր հարցեր օրակարգի վրայ :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութեան շրջանը կը լրանայ յառաջիկայ տարուան Յունուար ամսոյն մէջ : Ուրեմն յետոյ ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ, ուր վարչութիւնը իր երկու տարուան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը տալէ ետք իր հրաժարականը կը ներկայացնէ :

Այս յայտարարութեամբ կրկին կոչ կ'ընենք Վիէնի բոլոր հայրենակիցներուն անխտիր անոնք, որ մինչեւ հիմա տակաւին չեն արձանագրուած, գան արձանագրուին, մեր կանոնագրի որոշումներուն համաձայն, որպէսզի ընդհ. ժողովին իրաւունք ունենան ընտրելու եւ ընտրուելու :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԿՆԻՔ)

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Գերմաներէն, հայերէն եւ թրքերէն գիտցող ներկայանալի հայ երիտասարդ մը, որ նաեւ անգլերէն կը խօսի, գրասենեակի աշխատանք կը փնտռէ :

Դիմել Գէորգ Գալուստեան :

Հեռաձայն 607 – 90 – 96

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

×

Ալֆորթվիլի Ազգ. Ատենական տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժոզէ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IX° —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառներ : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ խաղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12°
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20°
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22, rue Stendhal, PARIS 20°
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9°)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,30

Le Numéro : 0,30 Fr.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 28 Septembre 1967

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11022

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — No 11.022

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻԶՄԻՐԻ ԱՂԷՏԸ

ՔԱՌԱՍՈՒՆՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Բ.

Արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ Վենիզէլոսի ձեռք բերած յաջողութիւնները վեր էին ամէն գնահատանքէ : Փարիզի Հաշտութեան Վեհաժողովը, որուն նախագահն էր Քլէմանսօ, ընդունած էր Վենիզէլոսի ներկայացուցած ծրագիրը Թուրքիոյ բաժանման մասին :

Սակայն Քլէմանսօյի անկումէն ետք իր յաջորդները Թրքասիրական քաղաքականութեան հետեւեցան :

Յունաստանի վարչապետը շատ լաւատես էր եղած եւ կը յուսար, որ դաշնակիցները մինչեւ ետք պաշտպան պիտի կանգնին եւ աջակցին հելլէն բանակին, որ մեծ արկածախնդրութեան մը ձեռնարկած էր Թուրքիոյ մէջ :

Հելլէն եւ Թուրք պատերազմի ամէնէն տաք օրերուն, 1920 Նոյեմբերին Վենիզէլոս մեծապէս վստահ իր ժողովրդականութեան վրայ, վտանգաւոր խաղ մը փորձեց : Տեսակ մը հանրաքուէ կազմակերպեց ինքզինքը հակադրելով Կոստանդին Թագաւորին :

Ընտրական պայքարի իր ճառերուն ներկայ կ'ըլլային տասնեակ հազարաւոր մարդիկ, այր եւ կին, որոնք խելայեղ ծափերով կ'ողջունէին իր իւրաքանչիւր նախադասութիւնը :

Եւ սակայն ընտրութեան արդիւնքը բոլորովին յուսախաբ ըրաւ զինքն ու իր կողմնակիցները : Նոյեմբեր 14ին պարտութեան մատնուեցաւ իր իսկ ընտրական շրջանակին՝ Ատտիկէի մէջ : Կոստանդին ջախջախիչ յաղթանակ տարաւ :

Խորհրդարանական ընտրութեանց այս արդիւնքը ճակատագրական, բախտորոշ եղաւ, ի վերջոյ յանգելու համար 1922 Սեպտեմբերի Իզմիրի աղէտին :

Վենիզէլոս պարտուած՝ քաշուեցաւ ասպարէզէն եւ իր արտաքին նախարար Փոլիթիսի հետ իբրեւ պարզ քաղաքացի եկաւ Փարիզ, ուր քանի մը ամիս առաջ՝ 1920 Օգոստոս 10ին յաղթականօրէն ստորագրած էր Սեւրի դաշնագիրը :

Ապերա՛խտ ժողովուրդ :

Յունաստանի մէջ դէպքերը դահավիժեցան : Կոստանդին Թագաւոր, Գերմանիոյ Վիլհելմ Բ. կայսեր քեռայրը, որ մեծ պատերազմի ընթացքին իր հետեւած գերմանասիրական քաղաքականութեան պատճառաւ ասպարէզէն քշուած էր, վերադարձաւ իր գահը եւ ձեռք առաւ ամբողջ իշխանութիւնը :

Վարչապետի պաշտօնին կոչեց Վենիզէլոսի Թունդ հակառակորդ Կունարիսը : Հիմնական փոփոխութիւններ մտցուց Փոքր Ասիոյ գրաւման բանակի հրամանատարութեան մէջ : Վենիզէլոսի կողմնակից բոլոր բարձրաստիճան սպաներուն տեղ արքայականներ նշանակեց, առանց հետեւելու այն տարրական իմաստութեան, որ կարգիլէ ձի փոխել գետին մէջտեղը :

Ընդհանուր հրամանատար նշանակուեցաւ Զօր. Հաճի Անէսթի, սպայակոյտի պետ՝ Փասարիսը : Կոստանդին Թագաւոր հանդիսաւոր մուտք գործեց Իզմիր, ուր հիւրընկալուեցաւ Հայու մը տան մէջ :

Փարիզի հաշտութեան վեհաժողովը Վենիզէլոսի օրով արգիլած էր հելլէն բանակին Ուշաքի շրջանէն անդին առաջ երթալ : Յունաստանի խոստացուած հողամասը կը սահմանափակուէր Իզմիրի շրջանին մէջ, այն ալ որոշ պայմաններով, Թրքական գերիշխանութեան տակ, ըստ Սեւրի դաշնագրին :

Հաճի Անէսթի մեծամասնութենէ տարուած՝ մէկ կողմէ հելլէն բանակները առաջ մղեց Աֆիոն Գարահիսարէն ու Էսկիշէհիրէն անդին դէպի Սաքարիա՝ Անգարան գրաւելու ծրագրով եւ ձախողեցաւ, միւս կողմէ Փոքր Ասիոյ ճակատէն զինուոր փոխադրեց Թրակիա՝ Պոլիսը գրաւելու համար ... :

Կոստանդին Թագաւոր եւ հելլէն ընդհանուր սպայակոյտը կը ստորագնահատէին Թուրքերու ուժը :

Չէին տեսներ, որ դաշնակիցները փոխեր էին իրենց քաղաքականութիւնը եւ կ'օգնէին երէկի թշնամի Թուրքին, իսկ բոլորովին իր բախտին լքած էին Յունաստանը, որ իշխանութեան գլուխ էր բերած դաշնակիցներու մեծ հակառակորդ Կոստանդինը :

Միւս կողմէ բուն իսկ երկրին մէջ բուռն պայքար կար արքայականներու եւ վենիզէլոսեաններու միջեւ, ինչ որ կը ջլատէր իրենց ուժը այնպիսի առեն մը՝ երբ Թուրքերը կենաց — մահու կռիւ կը մղէին Անատոլուի մէջ հելլէն արշաւող բանակին դէմ :

Երկու հոսանքներու պայքարը փոխադրուած էր նաեւ բանակին մէջ :

Արտաքին եւ ներքին կրկնակ ճակատներու վրայ կացութիւնը աննպաստ էր Յոյներուն համար :

Իսկ Թուրքերը կը վայելէին բոլշեւիկ Ռուսիոյ անվերապահ աջակցութենէն զատ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի օժանդակութիւնը :

Մուսթաֆա Քեմալի բանակները առաջին առթիւ կ'ապահովէին իրենց թիկունքը, Մոսկուայի օժանդակութեամբ հաշուեյարդարի ենթարկելով «իմպերիալիզմ»ի միջնաբերդ Հայաստանը, 1920 Սեպտեմբեր 20էն Նոյեմբերի վերջը :

«Միլլի»ները հարաւային ճակատն ալ կը մաքրագործէին՝ 1921 Հոկտեմբեր 20ին Ֆրանքլէն Պույեոնի հետ կնքելով Անգարայի դաշնագիրը, որուն հետեւանքով կը պարպուէր Կիլիկիան եւ կը յանձնուէր Թուրքերուն :

Քեմալականները բուն Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ մէջ հայկական վտանգէն ձերբազատուելով իրենց ամբողջ ուժը կը կեդրոնացնէին դէպի Անգարա արշաւող հելլէն բանակին վրայ :

Ու կը յաջողէին զայն ծով թափել Իզմիրի մէջ 1922 Սեպտեմբերին :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՈՒՔԷՐԻ ՋԻՆԱԴՈՒԼԸ ՋԸՆԴՈՒՆԻՐ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒՄԸ

Պաղեստինի Ազատագրման Կազմակերպութեան նախագահը՝ Ահմէտ Շուքէրի, ան որ կ'ուզէր «աշխարհի քարտէզի երեսէն ջնջել Իսրայէլը», եւ զոր Պուրկիպա «անպատասխանատու» որակած է, Ալժէի մէջ նոր յայտարարութիւններ ըրած է, որոնք հաւանաբար շատ օգտակար չըլլան արաբական դատին :

«Պաղեստինցի ժողովուրդը կ'ըսէ Շուքէրի, պիտի չյարգէ Ապահովութեան Խորհուրդին գինադուլը : ՄԱԿի անդամ չենք եւ չենք գործադրեր Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւերը : Պաղեստինցի ժողովուրդը պիտի շարունակէ զինեալ կռիւը վասնզի միակ լեզուն է զոր Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը կը հասկնայ» :

ԹՈՒՐՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «ՖԼԻՐԹ»Ը

Թուրք եւ խորհրդային նոր սիրաբանութեան մասին, որ տեղի ունեցաւ Մոսկուա, վարչապետ Տէմիրէլի այցելութեան առթիւ, հետեւեալ մանրամասնութիւնները հրատարակուած են պոլսական թերթերուն մէջ (Սեպտ. 21) :

Թուրքեւխորհրդային պաշտօնական տեսակցութիւնները սկսան, Կրեմլինի պալատին մէջ, երկու երկիրներու վարչապետներուն, Տէմիրէլի եւ Կոսիգինի միջեւ : Տեսակցութեանց մասնակցեցան Արտաքին Նախարար Չաղլայանկիլ, Ճարտարարուեստի Նախարար Մէհմէտ Թուրկուտ, Բնակ. Զօրութեանց նախարար Րէֆէթ Սէզկին, Մոսկուայի Թուրք մեծ դեսպան Հասան Էշէք : Կոսիգինէ զատ, խորհրդային պատուիրակութեան մաս կազմեցին փոխ — վարչապետ Նիքոլա Պայպաքոֆ, տնտեսական արտաքին յարաբերութեանց տնօրէն Սիմէօն Սքաչով եւ ուրիշ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ :

Ստացուած տեղեկութեան համաձայն, տեսակցութիւնները դեռ կը շարունակուին, որպէսզի կարելի ըլլայ հիմնովին վերաքննել Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ տեսակէտները, միջազգային եւ Միջին Արեւելեան հարցերու, տնտեսական յարաբերութիւններու, եւրոպական եւ ասիական կնճռոտութեանց մասին : Այս նպատակով է որ արդէն Տէմիրէլ երեք օր երկարաձգեց Ռուսիա իր բնակութիւնը :

Իրիկունը, Կոսիգին հացկերոյթ մը սարքեց Կրեմլինի դահլիճին մէջ, ի պատիւ վարչապետ Տէմիրէլի : Ճաշի ընթացքին, երկու վարչապետները սիրալիր ճառեր փոխանակեցին, մասնաւոր նախանձախնդրութեամբ անդրադառնալով Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան զարգացումին : Հրաւիրեալներուն մէջ էին Փոլիթ Բիւրոյի անդամներէն Վորոնով, Փոլիանսքի եւ Կիրիլ Մազուրով, խորհրդային բանակներու սպարապետ մառեշալ Զախարով եւ աստղանաւորդ Պաւել Պելեաեւ :

ԿՈՍԻԳԻՆԻ ՃԱՌԸ

Իր բաժակաճառին մէջ, Կոսիգին ըսաւ ի մէջ այլոց.— Կ'ողջունեմ ձեզ, Թուրքիոյ մեծայարգ վարչապետ եւ Թուրք պատուիրակներ, անմիջապէս ըսեմ որ խորհրդային ժողովուրդն ալ Թուրք ազգին նման խաղաղութեամբ կ'ուզէ ապրիլ : Զարամխոններ կրնան տարբեր մեկնութիւններ տալ Թուրքիոյ եւ Խորհ. Միութեան այս բարեկամական տրամադրութեան : Մենք ենք որ մեր միջեւ պիտի կարգադրենք մեր երկիրները հետաքրքրող խնդիրները : Մեր բարւոք յարաբերութիւնները մեծ օգտակարութիւն պիտի ունենան թէ Միջին Արեւելքի եւ թէ աշխարհի խաղաղութեան եւ ապահովութեան : Երբ խորհինք թէ միջազգային ճգնաժամը սաստկացած է վերջերս Թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւնները մասնաւոր նշանակութիւն մը կը ստանան :

Կոսիգին յետոյ անդրադարձաւ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ սահմանակից երկիրներու միջադէպերուն, եւ այս մասին բաժնեց Թուրքիոյ տեսակէտը : Զմոռցաւ նոյնպէս Վիէթնամի խնդիրը, եւ ըսաւ.— Վիէթնամ յարաճուն վտանգ մըն է, աշխարհի խաղաղութեան ուղղուած :

ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԱՍԻՆ

Կիպրոսի տագնապին շուրջ, Կոսիգին ըսաւ.— Խորհրդ. կառավարութեան տեսակէտը այն է որ Կիպրոսի Հանրապետութիւնը պէտք է պահէ իր անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը, եւ այս հիման վրայ, հաշտարար եղանակով մը կարգադրէ իր ներքին վէճը : Խորհրդ. կառավարութիւնը հակառակ է այն բոլոր շարժումներուն, որոնք Կիպրոսի անկախութիւնը վտանգել կը փորձեն :

ՏԷՄԻՐԷԼ ԽՕՍԵՑԱՒ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԱՍԻՆ

Իր պատասխան ճառին մէջ, Թուրքիոյ վարչապետ Տէմիրէլ գովաբանեց Թուրքեւխորհրդային բարեկամութիւնը, ընդգծեց անոր կարեւորութիւնը, եւ ծանրանալով Կիպրոսի խնդրին վրայ, հետեւեալը ըսաւ.

— Իբր Թուրք կառավարութիւն, հաւատարիմ ենք միշտ Աթաթիւրքի նշանաբանին, որ է «խաղաղութիւն հայրենիքի մէջ, խաղաղութիւն աշխարհի վրայ» : Ինչպէս գիտէք, իբրեւ վիճելի խնդիր, Թուրքիա ունի ազգային դատ մը, որ է Կիպրոսի խնդիրը : Մեր տեսակցութեանց մէջ, կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ ան : Կ'ուզեմ ըսել թէ Թուրքիա կը փափաքի հաշտարար միջոցներով կարգադրել այս վէճը, եւ հակառակ անոր որ մեզ կը գրգռեն զանազան առիթներով, դարձեալ հրաժարած չենք մեր այս փափաքէն : Միայն թէ մեր այս զոհողութիւնը պէտք չէ որ տկարութիւն նկատուի եւ սխալ մեկնութիւններու տեղի տայ : Լոկ խաղաղութեան դատին ծառայելու համար է որ Թուրքիա յանձն կ'առնէ այս զոհողութիւնը, եւ վստահ եմ որ խորհրդային կառավարութիւնն ալ պիտի գնահատէ մեր այս դատը եւ զօրավիգ պիտի ըլլայ մեզի :

ՏԷՄԻՐԷԼԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վարչապետ Տէմիրէլ առտուն այցելեց Լենինի դամբարանը, ուր բարեւի կեցաւ եւ պսակ մը դրաւ : Մոսկուացիք խռնուած էին Կարմիր Հրապարակին վրայ, եւ ջերմագին ցոյցեր ըրին Թուրքիոյ վարչապետին եւ իր հետեւորդներուն :

ՊՈԴԳՈՐՆԻԻ ՄՕՏ

Տէմիրէլ երկարատեւ եւ սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցաւ նաեւ Խորհրդ. Միութեան նախագահ Պոդգորնիի հետ, որ Կոսիգինի նման ջատագովեց Թուրքեւխորհրդ. բարի դրացնութեան կարեւորութիւնը : Երկուստեք անհրաժեշտ նկատուեցաւ ընդլայնել Թուրքեւխորհրդ. տնտեսական, մշակութային, ճարտարարուեստական յարաբերութիւնները : Պոդկորնի ըսաւ.— Միեւնոյն բանը կը մտածենք Հարաւ. Վիէթնամի մասին :

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, Ռուսիա աւելի լայն վարկեր պիտի բանայ Թուրքիոյ, նոր գործատուներ պիտի շինէ, փոխարէնը ապրանք ստանալով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԷԺԻՍ ՏԸՊՐԷԻ դատավարութիւնը սկսաւ Քամիրիի մէջ : Առաջին նիստին իսկ ընդհ. դատախազը երեսուն տարուան բանտարկութիւն պահանջեց «այս աւազակին» համար : Տրուած ըլլալով այն արդիւնքները զորս պոլիվեան իշխանութիւնները կը դնեն, ամբաստանեալին հայրը մեծն Ժորժ Տըպրէ հրաժարեցաւ իր որդուն պաշտպանութիւնը ստանձնել : Ռէժիս Տըպրէ այլեւս միայն մէկ պոլիվեցի փաստաբան մը ունի, զոր իշխանութիւնները նշանակած են :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Շելեփին պաշտօնազրկուեցաւ Կ. Կոմիտէի քարտուղարի իր պաշտօնէն, մինչ վարչակարգին տօֆէնը կը նկատուէր :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ Զօր. Մոշէ Տայեան մէկուկէս ժամ տեսնուած է Զօր. Պըլլ հետ, ՄԱԿի ուժերու պետը :

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԱՐԱԲՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Ա.

Ը. դարու սկիզբները Հայաստան նորէն ինկաւ օտար տիրապետութեան տակ, եւ կրկին խախտեցաւ հայ ժողովուրդին զարգացման բնականոն հոլովոյթը: Թէեւ արաբական առաջին արշաւանքները տեղի ունեցած էին 640 – 654ին, սակայն Հայաստան այդ թուականներուն չնուաճուեցաւ եւ մինչեւ դարավերջ վայելեց իր անկախութիւնը:

Ապտ էլ – Մելիք խալիֆան (685–705), ամրապնդելով արաբական խալիֆայութեան անկայուն վիճակը, իր եղբայրը՝ Մուհամմէտ 693ին նշանակեց Հայաստանի, Ատրպատականի եւ Վերին Միջագետքի փոխարքայ: Երկար տեւեց պայքարը Բիւզանդիոնի եւ խալիֆայութեան միջեւ՝ Հայաստանը ձեռք ձգելու համար, եւ երկուքին ալ դիմադրեց Հայոց իշխան Սմբատ Բագրատունի: 701ին Արաբները վերջնապէս նուաճեցին երկիրը եւ, միացնելով Հայաստանը, Վրաստանը եւ Աղուանքը մինչեւ Ծորա Պահակ, կազմեցին մեծ նահանգ մը, որ գլխաւոր երկրին անունով կոչուեցաւ Արմենիա, իսկ Դուինը դարձաւ մայրաքաղաքը: Ամբողջ Արմենիայի կառավարիչն էր արաբ ոստիկանը, իսկ բուն Հայաստանը կը կառավարէր Հայոց իշխանը՝ ենթակայ արաբ ոստիկանին:

Արաբները առաջին օրէն պայմանագրութեամբ մը խոստացան յարգել հայ նախարարներուն ժառանգական իրաւունքները, սակայն, ոստիկան Ապտալլահ հետապնդեց հայ նախարարներու բնաջնջման քաղաքականութիւնը: Յաջողութեան յոյս չունէին նախարարները, երբ 703ին ապստամբեցան եւ Սմբատ Բագրատունիի գլխաւորութեամբ որոշեցին հեռանալ երկրէն: Հինգ հազարնոց արաբական բանակը հետապնդեց զանոնք, սակայն Արաքսի հովիտին, Վարդանակերտի մօտ, չարաչար պարտուեցաւ:

Ապստամբութիւնը տարածուեցաւ ամբողջ երկրին մէջ: Վասպուրականի իշխան Սմբատ պաշարեց Արաբները եւ կոտորեց բոլորն ալ Ռշտունեաց Գուկանք գիւղին մէջ: Իսկ Վանանդի մէջ բոլոր Արաբները ջարդուեցան Կամսարականներու կողմէ: Շարժումը այնպիսի ծաւալ ստացաւ, որ Հայերը նոյնիսկ սպաննեցին արաբ ոստիկանը:

Արաբները պատրաստուեցան արեան մէջ խեղդել ապստամբութիւնը: Թէեւ Սահակ կաթողիկոս կարողացաւ ժամանակաւոր կերպով կանխել արիւնահեղութիւնը, այնուամենայնիւ, 706ին ոստիկանը, բազմաթիւ հայ նախարարներ հաւաքելով Նախճաւանի եւ Խրամի եկեղեցիներուն մէջ, ողջակէզ ըրաւ. զանոնք կենդանի այրեց մահացուց զանոնք:

Արաբները չուտով փոխեցին իրենց քաղաքականութիւնը եւ դարձան զիջող: Նոր ոստիկան Ապտ էլ – Ազիզ 703ին եւ հրաւիրեց ապստամբութեան ժամանակ Հայաստանէն հեռացած Վանանդի նախարարները, որոնց հետ էր նաեւ Սմբատ Բագրատունի: Վերահաստատուեցաւ հայ նախարարներուն ժառանգական, կալուածատիրական իրաւունքը, իսկ Սմբատ կրկին դարձաւ Հայոց իշխան:

Վերադարձան նաեւ Դամասկոս գերի տարուած նախարարները, որոնց մէջ էր Վահան Գողթնացի: Այս վերջինը զաւակն էր Խոսրով իշխանին, որ զոհուած էր Գողթնի մէջ 706ին, եւ գերի տարուելով Դամասկոս՝ բռնի մահմետականացուած էր: Գողթնի իշխանազունը վերադառնալով Հայաստան վերստին ընդունեցաւ իր նախնեաց քրիստոնէական հաւատքը եւ ամուսնացաւ Սիւնեաց իշխանի աղջկան հետ: Որոշ ժամանակ ետք, երբ վերսկսան խստութիւնները, Վահան նահատակուեցաւ:

Յովհան Օձնեցի (717–728) կաթողիկոս, որ իր ժամանակի մեծագոյն դէմքերէն էր, բանակցութիւններու ճամբով ապահովեց պաշտամունքի ազատութիւնը, ինչպէս նաեւ եկեղեցիները հարկէ զերծ պահելու իրաւունքը: Անոր նախաձեռնութեամբ 726ին հայ եւ ասորի եկեղեցիներու ներկայացուցիչները գումարեցին Մանազկերտի ժողովը, որ միաձայնութեամբ միշտ մերժեց յոյն եկեղեցիին ղաւանած երկաբնակ տեսութիւնը: Հայ իրաւունքի պատմութեան մէջ մեծ իրադարձութիւն էր «Կանոնագիրք Հայոց»ը: Այս գործը երեւան եկաւ այն ժամանակ, երբ Հայաստանի վրայ իշխող Օմայեան խալիֆայութիւնը որեւէ օրէնսգիրք չունէր դատական գործողութիւնները վարելու համար:

Եզիտ Բ. (720 – 724) խալիֆայի օրով եւ Հիշամի խալիֆայութեան (724 – 743) առաջին տարիներուն՝ Հայաստանի մէջ աւելորդ խստութիւններ բանեցնելու փորձեր եղան: Հարիս (Հերթ) ոստիկանը փորձեց երդայարկի փոխարէն գլխայարկ գանձել, իսկ անոր յաջորդներէն մէկը այնպիսի բռնութիւններ գործադրեց Դաւիթ կաթողիկոսին նկատմամբ, որ այս վերջինը ստիպուեցաւ հեռանալ Դուինէն:

Խազարներու դէմ Արաբներու մղած պատերազմը պատճառ դարձաւ, որ այս վերջինները փոխեն իրենց խիստ քաղաքականութիւնը: 732ին Հիւսիսային փոխարքայութեան հրամանատար Մրուան Իպն Մուհամմատ հանդիսաւոր կերպով Դուինի մէջ Աշոտ Բագրատունին հռչակեց Հայոց Պատրիկ (իշխան): Հայոց իշխանը չուտով այնպիսի հեղինակութիւն ձեռք ձգեց, որ անձամբ բանակցութիւններ վարելով խալիֆային հետ, վերահաստատեց հայկական 15.000 այրուձիի իրաւունքը՝ տարեկան հարիւր հազար դահեկան ռոճիկ:

Օմայեաններու օրով, եւ մանաւանդ յետագային, Հայաստանի մէջ տիրապետող դիրք ձեռք ձգեցին Բագրատունիները, որոնք աստիճանաբար ետ մղեցին Մամիկոնեաններուն, որոնք Ե. – Է. դարերուն դարձած էին գերիշխող: Բագրատունիներու բարձրացումը անխուսափելի կերպով յառաջ բերաւ Մամիկոնեաններու ընդվզումը: 747ին Խորասանի մէջ ծագած հակօմայեան շարժումին ժամանակ խալիֆայութենէն դժգոհ հայ նախարարները, Գրիգոր Մամիկոնեանի գլխաւորութեամբ, , ապստամբեցան եւ ստիպեցին նոյնիսկ Բագրատունիին՝ միանալու շարժումին: Այնուամենայնիւ, Հայոց իշխանը իր յարաբերութիւնները չխզեց խալիֆային: Գրիգոր Մամիկոնեան բռնեց Բագրատունին եւ կուրցուց զայն: Շուտով մեռաւ նաեւ Գրիգոր Մամիկոնեան, եւ հայ նախարարները, ըստ Է. դարու սովորութեան, իրենց նախաձեռնութեամբ Հայոց իշխան ընտրեցին եղբայրը՝ Մուշեղ Մամիկոնեան:

Ա. ՏԷՐ – ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

(Շար.)

ԹՈՒՐՔ ԳԼԽԱՒՈՐ ՑԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐԸ

ԻՐԵՆՑ ՅՈՒՇԵՐԸ, ՍՈՒՏԵՐԸ, ՄԱՀԱՎՃԻՌԻՆ ԲՆԱԳԻՐԸ

Բ.

Ճէմալի Ցուշերը սերտ կապ ունին Թալէաթի Ցուշատետրին հետ, զոր պիտի տեսնենք քիչ ետքը:

Ճէմալի «Ցուշեր»ը կը բաղկանան 301 էջերէ: Հայերու եւ Հայկական Խնդրոյ յատկացուած է վաթսուն էջ (էջ 241էն մինչեւ էջ 301):

Ան կը ճոռոմաբանէ Սան Սթեֆանոյի ու Պերլինի Դաշնագրերէն, եւ սուտեր կը թխէ, ըսելով, թէ «Հայերը Բարենորոգումներու պահանջքի օրերուն «անկախութիւն եւ ինքնավարութիւն կ'ուզէին»: Անգլիական «Ֆարիյն Օֆիս»ի փաստաթուղթերուն մէջ Բարենորոգումներու խնդրոյն առթիւ մանրամասն գաղտնի տեղեկագիր մը կայ ստորագրուած՝ Ֆիցմորիսի եւ դեսպանի փոխանորդ Մալէնկի կողմէ, նիստերու արձանագրութեանց մասին եւ որ աւելորդ բաւական է հերքելու Ճէմալ փաշայի այդ սուտերը:

Ճէմալ իր այլ սուտերու կարգին կ'ըսէ նաեւ թէ Ատանայի ջարդի առեն, 1909ին «Հայերը Կիլիկիոյ մէջ անկախութիւն եւ թագաւորութիւն կ'ուզէին»: Ճէմալի «Ցուշեր»ը ուսումնասիրելէ ետք կը տեսնուի, որ ան բնաւ լուր չունի անկողմնակալ պատմութենէն և ոչ ալ տեսածկամ ուսումնասիրած է, իրենց (Թրքական) պետական տեղեկագիրները Քննիչ Յանձնախումբերու կողմէ, Կիլիկիոյ ջարդի

վերաբերեալ, Ատանայի կառավարու…
թեան եւ պաշտօնատարներու կողմէ կա…
մակերպուած ոճիրներու մասին: Իսկ է…
գիտէ այդ իրողութիւնները եւ գլխակ…
րէն կը սօտէ, աղաւնիի պէս մխմխո…
ձեւանայ, բայց օձի խորամանկութեամ…

Ատանայի մասին կ'անդրադառնանք Թա…
լէաթի Ցուշատետրին առթիւ եւս:

Ճէմալ, ակնարկելով 1915 – 18ի Հայե…
րու տարագրութեան և ջարդերուն, կ'ըսէ
թէ ինք «բնաւ լուր չունէր եղածներէն
պատահածներէն, թէ ինք հեռագիր…
գրեր է էնվէրին, եւ որոնք անոր գլխ…
նատան մէջ կը մնան եղեր, (առանց ա…
կայն անոնց փաստական պարունակու…
թիւնը կամ թուականները յիշելու): Ան
ի՞նչպէս անգէտ կը ձեւանայ, երբ ըստ իր
խոստովանութեան, Հալէպէն մինչեւ Պո…
զանթի, երկաթուղային շրջանը եղած
իր հակակշռին ներքեւ, եւ ուր անո…
անգթութիւններ կը գործուէին հայ տա…
րագիր կարաւաններու վրայ: Իր սպայա…
կոյտին պետը՝ գերման զօրավար Քր…
Ֆօն Քրէսէնշթայն՝ այդ անլուր վայրա…
գութեանց վերաբերեալ հարիւրաւոր ն…
կարներ առած եւ բերած էր Կ. Պոլ…
ցոյց տալու համար զանոնք գերման [illegible]
դեսպան (Վանկէնհայմի յաջորդին)՝ կո…
Վոլֆ Մէթէռնիխին: Քիչ ետք կը տեսն…
իր ստած ըլլալը, իր իսկ ստորագրած չ…
ջարբերականներով:

Ճէմալի Ցուշերու վերջաւորութեան
մօտ, էջ 281էն մինչեւ էջ 300, հրատա…
րակուած են Հայերը ամբաստանող ռու…
սական գրութիւններ, փոխ – գնդապ…
Թվէրտօ Խլէպոֆի կողմէ, 1918 Փետր…
ուար 27 եւ Ապրիլ 16, Կովկասեան ճակ…
տի վրայ, ռուսական նահանջի օրերէն,
թէ «Հայ կամաւորները վայրագութիւն…
կատարած են կարգ մը Թուրքերու դէմ
Էրզրումի շրջանին մէջ: Կ'երեւի թէ Թր…
քական գործակալ այդ Ռուսը աշխարհ…
բնաւ լուր ունեցած չէ, եւ հակառակ ռ…
սական գրաւման միջոցին Էրզրում գտն…
ուելուն՝ բնաւ չէ լսած որ Էրզրումի նա…
հանգին մէջ կը բնակէին 150 հազար Հա…
յեր, որոնցմէ ողջ թողուած էին մի…
քանի մը տասնեակ հայ կիներ եւ աղջիկ…
ներ:

Այդ մասին կան ռուսական բազմաթ…
տեղեկագիրներ:

Ճէմալ գիտակցաբար խեղաթիւրե…
պատմութիւններ կը փնտռէ այն ալ 1918…
ին, ցատկելու համար 1915 – 1917 թուա…
կաններու վրայէն, Թուրքերու կողմէ Հա…
յերու դէմ կատարուած աննախընթաց ցե…
ղասպանութեան վրայէն:

Ջարմանալի չէ նաեւ, որ Ճէմալի գրքին
մէջ արտատպուած այդ ռուս գործակա –

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (174)

Վ Ի Տ Ո Ք

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Շնորհք ըրէք, տէր իմ, եւ մինչեւ որ խօսքս լմնցնեմ, բարի եղէք գիս մտիկ ընել:

— Այո՛, վեհափառ, շնո՛րհ, կմկմաց մայրապետը պաղատագին ձայնով մը:

— Լա՛ւ, լա՛ւ, ըսէ՛ տեսնեմ:

— Տէր իմ, հայրս քիչ մը ետքը հոս պիտի գայ եւ ամէն բան նախ պիտի պատմէ ձեզի եւ յետոյ ձեզմէ խորհուրդ պիտի հարցնէ:

— Ի՞նչ, ինձմէ խորհո՞ւրդ պիտի ուզէ, ի՞նչ բանի մասին:

— Օպէն Տէրմօնի հետ ամուսնութեանս մասին:

— Մեր դուքսը իր գործը գիտցող մարդ է եւ չեմ կարծեր որ առանց անհեթեթութիւն մը ընէ:

— Տէր իմ, խօսք առաւ այս անգամ մայրապետը: Եղբայրս իր աղջիկը չափէն աւելի կը սիրէ եւ զայն կորսնցնելու բնաւ նպատակ չունի, ատոր համար կարծեմ թէ Մառի-Թէրէզի փափաքին զոհացում պիտի տայ:

— Իրա՞ւ կ'ըսէք, բացագանչեց Թագաւորին եղբայրը:

— Աւելին կայ, Տէր իմ, խօսք առաւ Մառի-Թէրէզ, շնորհալի ժպիտով մը: Եթէ ձեր վսեմութիւնը նորին վեհափառութեան մատուցին երդէոնահարութիւնը ձեռք անցընէ Օպէն Տէրմօնի համար, եւ եթէ ասպետութեան տիտղոսը շնորհ ընէ անոր՝ հանդերձ իր մակակէտովը, հայրս բնաւ իմ երջանկութեանս դէմ պիտի չկենայ...:

— Սատանի՛ ձագ, ձեռքս ոտքս կապտելդ ու սա տունը կողոպտելդ պակաս մնաց, գոչեց Արթուա կոմսը սիրալիր ժպիտով մը: Աղջիկ, խելքի՞դ է եկեր, ինծի պէս իշխան մը կրնա՞յ առանց ապօրինութիւն մը քաջալերել: Եթէ առանց բան մը ընեմ, ի՞նչ պիտի ըսեն Ֆրանսայի ազնուականները:

— Հապա ի՛նչ պիտի ըսեն, տէր իմ, երբ լսեն թէ Արեւորդիներու աւագախումբին պետին պաշտպանը եղած էք:

— Ա՛, օրիորդ, ալ չափը անցուցիք, բացագանչեց Թագաւորին եղբայրը բարկութեամբ:

— Ատ ի՞նչ է, Մառի-Թէրէզ, ինքզինքդ կորսնցուցի՞ր, մոռցա՞ր որ նորին վսեմութիւն Արթուա կոմսին հետ կը խօսիս:

— Ո՛հ, հօրաքոյր, իրաւունք ունիք, չարունակեց Մառի-Թէրէզ մէկէն ի մէկ տխրելով եւ ինքզինքին գալով: Ներեցէ՛ք, տէր իմ, ներեցէք, անանկ կը յուսայի որ խնդրանքս պիտի չմերժէիք եւ յուսախաբ եղայ երբ հակառակը տեսայ: Ո՛հ, ինծի ըսած էին որ շատ բարի էիք եւ ես ալ յուսացի որ այդ անսահման բարութիւնը գիս ալ իր հովանիին տակ պիտի առնէ: Այո՛, ինքնիրենս ըսի որ Ֆրանսայի մեծ իշխանը շատ պիտի ուրախանայ եթէ առեն չանցած իրեն հաղորդեմ Ռօշ-Պէրնար մարքիզին ձերբակալութիւնը... եւ մտածեցի որ այս տղեղ պատմութեան տարաձայնուելէն առաջ ամէն բանի տեղեակ ըլլալով՝ գայթակղութեան առաջքը պիտի առնէիք...: Միամիտ աղջիկ մըն եմ եղեր որ ձեր գթութեան ապաւինեցայ... խաբուեր եմ...: Ո՛հ, կ'երեւի թէ դատս պէտք պաշտպանեցի: Զափազանց յուզուած ըլլալուս պատճառաւ՝ վախնալով որ պիտի չկրնամ հասկցնել ինքզինքս, բերնէս կարգ մը խօսքեր փախցուցի եւ շատ կը ցաւիմ ըրածիս վրայ...:

Այս ըսելով, Մարի-Թէրէզ ծունկի եկաւ կոմսին առջեւ եւ հեծկլտալով ըսաւ.

— Շնո՛րհ, տէր իմ, շնո՛րհ, հրամայեցէք հօրս որ վանք քաշուելուս արգելք չըլլայ, ուրիշ խնդրանք չունիմ:

— Իրաւ որ մեղք պիտի ըլլայ, աղջիկ, յայտարարեց կոմս Արթուա:

Եւ տեսնելով Մառի-Թէրէզի ցաւալի վիճակը, մէկէն ի մէկ հանդարտեցաւ, բարկութիւնը իջաւ եւ մանկամարդ աղջկան ձեռքէն բռնելով ոտքի հանեց:

Ապա անոր երեսները շոյելով ըսաւ.

— Դուն մայրապետ ըլլալու բնաւ աչք չունիս, աղջիկ... եւ ինծի կուգայ որ դիւանագիտուհի մը ըլլալու աւելի յարմարութիւն ունիս քան թէ կրօնաւորուհի...: Եթէ եղբօրս տեղը թագաւորը ես եղած ըլլայի, իրաւ որ հայրդ Վիէննայի դեսպան կը կարգէի մինչեւ հիմա... պայմանով սակայն որ անոր խորհրդականը դուն ըլլայիր: Ինչ որ ալ ըսած ըլլան իմ մասիս այդ բամբասանքի բոյն ընդդիմադիր թերթերը, իրենց կարծածին չափ ապուշ մէկը չեմ... եւ ատոր ապացոյցն ալ սա է թէ խաղացած խաղդ անմիջապէս հասկցայ: Հիմա ինծի նայէ, աղջիկս, բայց առաջ մէյ մը սա արցունքներդ սրբէ նայիմ: Ձեմ ուզեր որ ամպոտ երկինքի պէս ժամերով անձրեւ տեղայ այդ աղուոր աչուկներէն: Լալկան մարդիկը չեմ սիրեր ես...:

— Նորին վեհափառութիւն իշխանը իրաւունք ունի, աղջիկ, աչքերդ սրբէ, միջամտեց մայրապետը:

— Ահա կը սրբեմ, հօրաքոյր, ըսաւ Մարի-Թէրէզ հնազանդելով եւ նրբահիւս թաշկինակով մը սրբեց աչքերը:

ԱՐԹՈՒՐ ՊԵՐՆԷՏ

(Շար.)

…են ցափառուքները նոյնութեամբ կցուած
…են նաեւ Թալէաթի Ցուշատետրին (էջ 79–
117), յաւելուածի ձեւով։ Ճէմալի յուշե–
…քէն կը բացակային իր կարգ մը շրջաբե–
…րականները ։
…1915ին, Հալէպ գտնուած Թրքական
…զինուորական ուժերը ենթակայ էին Ճէ–
…մալ փաշային։ Զէյթունը, Հալէպի նա–
…հանգին մէջ, (Մարաշի սանճագին ենթա–
…կայ), զինուորական ուժով կոտրելու
…համար, 1915 Մարտ 16ին Ճէմալ, պղուէ–
…ի հնարամտութեամբ հետեւեալ զինուո–
…րական հրամանը (շրջաբերականի ձեւով)
…հրատարակած է, իր ստորագրութեամբ ․

16 Մայիս 1915

ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ

1․— Զէյթունի մէջ ապստամբութիւն պատահած է։ Ատոր հետեւանքով զինուորական քայլ առնուեցաւ եւ մինչեւ այժմ կը շարունակուի ։

2․—Օսմանեան կառավարութեան պարտականութիւնն է, պաշտպանել(°) երկրին բարօրութիւնը, կեանքը եւ պատիւը(°) այն ժողովուրդին, որ հնազանդ է, ըլլայ Հայ, ըլլայ իսլամ(*)։ Հետեւաբար ժողովուրդը պարտաւոր է վստահ ըլլալ, որ յարձակումի առարկայ պիտի չըլլայ եւ կրնայ հանդարտօրէն իր աշխատանքովը զբաղիլ (*) ։

3․— Իսլամ մը, ինչ որ ալ եղած ըլլայ իր պատճառաբանութիւնը, եթէ յարձակի Հայու մը վրայ, պիտի նկատուի որպէս խառնակիչ, եւ անմիջապէս պիտի յանձնուի Պատերազմական Ատեանին։ Ուրեմն, ո՛չ ոք պարտաւոր է ուղղակի կամ անուղղակի խառնուիլ կառավարութեան գործերուն, ամենափոքր իսկ չափով(**) ։

4․— Կը հրամայեմ հնազանդ եւ անմեղ ժողովրդեան, որ արագ կերպով հնազանդի զինուորական իշխանութեան հրահանգներուն, որպէսզի ոչ մէկը կասկածի զոհ երթայ եւ անհարկի պատիժի ենթարկուի(***), աւազակներու կատաղի հետապնդութեան գործի ընթացքին(****) ։

4րդ Բանակաթեւի հրամանատար
Ճէմալ փաշա

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ․ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար․)

(*) Ճէմալին ծանօթ է որ «Ճիհատ» հրատարակուած էր կեավուրներու դէմ ։ Այս անուշ «հաց»երը (դեղահատ) կ'ուզէ կլլեցնել Հայերուն, ինքնապաշտպանութեան փորձողները քնացնելու համար, այն պահուն, երբ 150․000է աւելի հայ զինուորներ թրքական բանակին մէջ էին եւ անզինեալ կը զինաթափուէին ։

(**) Ճէմալին այս հրամանագրին բուն նպատակը՝ ցեղասպանութիւնը պետական միջոցներով գլուխ հանել էր, որպէսզի խուժանը կիսատ չընէ ։

(***) Այս հրամանագրէն ճիշդ վեց ամիս առաջ Հայոց դէմ (Զէյթուն) հալածանքները սկսած էին եւ Զէյթունի դեկավարներէն Նազարէթ Չավուշը հարցաքննութեան կանչելու պատրուակով, ծեծի տակ մեռցուցած էին Մարաշի մէջ, ու հարիւրի մօտ Զէյթունցիներ, առանց պատճառի շղթայի զարկած բերած էին Մարաշ եւ յետոյ բոլորը սպաննուած էին։

(****) Այս հրամանագիրը, յայտարարութենէն 13 օր ետք, Հալէպի գերման հիւպատոսին միջոցով դրկուած էր գերման վարչապետին ։

ԱՊԱՐԱՆ

Հին է, ինչպէս իր քարերը, միայն թէ առաջ, մինչեւ Ժ․ դար, կոչուած է Նիգ կամ Նիգաղոն Այրարատ աշխարհի գաւառներէն մէկը, Տրդատ Թագաւորին նըւէրը Գնդունիներու։ Այսօր եւս կանգուն են Գնդունի Փառած իշխանին ամրութիւնները, Փառաժնակերտը իր բերդերով ։

Աւանը եղած է հանգրուան մը Թափառական Հայերու համար ։ Տարբեր ժամանակներու մէջ Ապարան եկած են Հայեր Մուշէն, Ալաշկերտէն, Վանէն եւ Բայազէտէն ։ Եւ այս կանաչ ձորին մէջ եւ լեռներուն վրայ հնչած են Հայոց երգերը․ այսօր նոյնիսկ մարդիկ տարբեր բարբառներով կը խօսին կողք կողքի գտնուող Բուչակ, Քասախ, Բուժական, Հարթաւան գիւղերուն մէջ ։

Տոկուն են ապարանցիները, տոկուն՝ իրենց լեռներուն նման ։ Միայն մէկ անգամ չէ որ դիմագրեր են ու կռուեր․ վերջին կռիւը եղած է օրհասական, պատմութիւնը պիտի չմոռնայ 1918 Մայիսի Ապարանի ճակատամարտը ։

Գեղեցիկ է վայրը։ Գրագէտներ գովքը հիւսած են․ այսպէս, Արովեան կը գրէ վէրք Հայաստանի մէջ .— «Հայոց Թագաւորքը, իշխանքը ու Պայազատքը՝ Ապարանի բիւրաւեսակ ծաղիկները հոտը եւ պատուական աղբիւրների համն առնելով իրենց ամառուայ ջրերը հովացնում, իրենց հովացած, զովացած սիրտը աստուածային սիրով վառում, իրենց սուրբ սրտի աղօթքն ու մաղթանքը՝ ծաղիկների հոտի հետ խառը Թռչնոց ձէնի հետ հաւասար մէկ բերանով իրիկուն, առաւօտ երկինք էին ուղարկում »։

Ապարանի կեդրոնէն ծնունդ կ'առնէ Հայոց աշխարհի գետերէն մէկը՝ Քասախ, որու ակին վրայ 16 դար առաջ կառուցուած եկեղեցին կանգուն է մինչեւ հիմա ու կը կոչուի «Քասախի Պազիլիքը»։

Ապարանի շրջանը ներկայիս ունի դիւզատնտեսական մեքենաներ՝ բաւական քանակութեամբ։ Անասնապահութիւնը գլխաւոր տնտեսութիւնն է։ Ունի 70․000 փոքր եւ 13․250 գլուխ մեծ եղջիւրաւոր անասուններ։ Այս տարի շրջանը պիտի արտադրէ 5․660 Թոն կաթ, 1․296 Թոն միս, 1420 Թոն բուրդ ։

Արդիւնաբերական ճիւղը եւս սկսած է մուտք գործել ։ Բաւական մեծ գործարան մըն է գործիքներու արտադրութեան հիմնարկութիւնը ։ Ունի նաեւ գորգի գործարան ։

Նոր եւ մեծ հեռանկար մը կը բանայ շրջանին առջեւ երկրին ամէնէն մեծ արուեստական լիճը՝ Ապարանի Ջրամբարը, որ ունի 740 հեկտար մակերես, 91 միլիոն խորանարդ մեթր տարողութիւն, ամէնէն խոր տեղը յիսուն մեթր է։ Շնորհիւ ջրամբարին կարելի պիտի ըլլայ ոռոգել 7500 հեկտար հող։ Այս նպատակին համար պիտի գործածուի ջուրին միայն մէկ մասը, իսկ միւս մասը պիտի հոսի Արզնի–Շամիրամ ջրանցքին մէջ, որուն շնորհիւ տարեկան Սեւանէն 37·5 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր պակաս պիտի հոսեցուի։

Ապարանի լիճը զբօսաշրջիկներուն սիրելի վայրերէն մէկը պիտի դառնայ ։ Լիճի ափերուն պիտի շինուին հանգստեան տուներ, իսկ կղզիին վրայ (լիճը կղզի ունի) պիտի կառուցուի 10 յարկանի պանդոկ մը ։

ԱՊԱՐԱՆԻ ՇՐՋԱՆ

Տարածութիւն՝ 816 քառ․ քմ․ ։ Բնակչութիւն՝ 28․230։ Բարձրագոյն կրթութիւն ունեցող մասնագէտներու թիւը՝ 218։ Աշակերտութիւն՝ 6․771, ուսուցիչ՝ 409, Նախակրթարաններ՝ 36, հիւանդանոց եւ բուժուելու հիմնարկութիւններ՝ 28, բժիշկ՝ 21, Թատրոն՝ մէկ, մշակոյթի տուն՝ երեք, ակումբ եւ գրադարան՝ 45, արդիւնաբերական ձեռնարկութիւն՝ չորս ։

Մ․ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երեւանի մէջ Սեպտեմբեր ութին յիշատակուած է Նար – Դոսի ծննդեան հարիւրամեակը ։

Խօսած է Էտ․ Թօփչեան, Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղարը ։

×

Հայրենադարձութիւնը կը շարունակուի։ Օգոստոսին Թեհրան – Ջուղայ – Երեւան գիծով Հայաստան ներգաղթած են 150 իրանահայեր (երեսուն ընտանիք), որոնք բնակութիւն հաստատած են Լենինական, Աբովեան, Լուսաւան քաղաքներուն մէջ ։

×

Հայաստանի նախարարներու խորհուրդի նախագահը՝ Բ․ Մուրատեան ընդունեցաւ Վազգէն Ա․։

ՇԱՒԻՎԼԻ ԵԿԵՂԵՑ․ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ՇԱՒԻՎ․— Շաւիլի Եկեղեց․ Ընկերակցութեան անդամական ընդհ․ ժողովը տեղի ունեցաւ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 16, Շաբաթ երեկոյ։ Ներկայ էին 36 հայրենակիցներ, միաձայնութեամբ նախագահ ընտրուեցաւ Պ․ Գրիգոր Փափազեան եւ քարտուղար Պ․ Գրիգոր Կիւլեան ։ Գլխաւոր օրակարգն էր վարչութեան երկու տարուան բարոյական թէ նիւթական գործունէութեան համատուութիւնը և նոր վարչութեան ընտրութիւնը։ Վարչութեան նախագահ Պ․Զաւէն Օհաննէսեան մանրամասն կարդաց երկու տարուան իրենց գործունէութեան տեղեկագիրը թէ եկեղեցիի եւ թէ դպրոցի ներկայ վիճակի մասին ։ Դպրոցի աշակերտներուն թիւը քանէն մինչեւ 28, ցաւ յայտնեց ծնողքներու անտարբերութեան մասին, շեշտեց մասնաւորապէս վերջին երկու տարուան ընթացքին եկեղեցիին եւ դպրոցին վրայ կատարուած նորոգութիւնները, նախանցեալ ժողովներու ընթացքին որոշուած ցանկապատի շինութիւնը եւ սեղաններու շինութիւնը, եւն․։ Նախկին ժողովին ընտրուած հաշուեքննիչ մարմնի անդամ Պ․ Տաճատ Տօղրամաճեան իր դրած մանրամասն տեղեկագրին մէջ գանձապահի հաշիւները գտած էր շատ կանոնաւոր ։ Այդ հաշիւներէն յայտնի եղաւ որ մոմավաճառութենէ, պնակէ, կընունքէ, յուղարկաւորութենէ, մոմագինէ եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներէ գոյացած գումարով եկեղեցիին եւ թէ դպրոցին ծախքերը կը փակուէին ։ Ուրեմըն ինքնաբաւ է, հակառակ անոր որ տասնեակ տարիներէ ի վեր դպրոցի աշակերտներէ որեւէ դրամ չի գանձուիր։ Ժողովը լսելով այս համարատուութիւնը միաձայնութեամբ գայն գտաւ գոհացուցիչ եւ գնահատելի ։

Նախ քան վարչութեան ընտրութիւնը, ժողովականներէն շատեր թելադրանքներ ըրին դպրոցը աւելի բարգաւաճ դարձնելու եւ թէ աշակերտներու թիւը աւելի բարձրացնելու համար ։

Ընտրութիւնը կատարուեցաւ գաղտնի քուէարկութեամբ եւ բացարձակ մեծամասնութեամբ ընտրուեցան նախկին վարչութիւնը ամբողջութեամբ ։

Զաւէն Օհաննէսեան, Սիրուն Պարոնեան, Նշան Հայթայեան, Ցարութիւն Էքպէքեան, Ֆիլիպ Յովհաննէսեան, Պօղոս Շատոյեան եւ Յակոբ Կէօչկարեան ։

Ուրախալի պարագայ մը, այս անգամ ժողովին ներկայ էին բաւական թիւով երիտասարդներ ։

ԹԱՂԵՑԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Պանդոկապետը, որ միանգամայն պանդոկին մարդերուն գլխաւորն էր՝ կրակարանէն դէպի սաները կ'երթեւեկէր, կարի զբաղած էր եւ կը հսկէր պատուական ճաշի մը պատրաստութեան։ Այս ճաշը սայլորդիներու համար էր, որոնք մօտակայ սրահին մէջ վլվլուկով կը խնդային։ Ամէն ճամբորդ գիտէ որ սայլորդները ամէնուրեք լաւ պատրաստուած…

…ճաշելու։

Կրակին առջեւ երկայն շամփուր մը կը դառնար, որու վրայ ճարպալի ալպեան ճռնկամ, կաքաւներ եւ վայրի աքաղաղներ կային, իսկ հնոցներուն վրայ Լօզէի լիճէն որսուած երկու խոշոր ծածան (սազան պալըղը) եւ Ալօքի լիճէն որսուած եւ կարմրախայտ ըսուած ձուկ մը կ'եփէր։

Պանդոկապետը դրան բացուիլը եւ նորեկի մը ներս մտնելը լսելով՝ առանց նայելու հարցուց․

— Ի՞նչ կ'ուզէք, պարոն։

— Ընթրել եւ պառկիլ, ըսաւ մարդը։

— Շատ աղէկ, պատասխանեց պանդոկապետը, եւ մանրադնին նայուածքով մը օտարականը գլխէն մինչեւ ոտքը դիտելէն ետք կրկնեց․ «Սակը վճարելու թէութեամբ»։

Մարդը պլուզին գրպանէն կաշիէ հաստ քսակ մը հանեց եւ պատասխանեց․

— Ուզածդ սակ ըլլայ։

— Ապա ուրեմն պատրաստ եմ կամքդ կատարելու, ըսաւ պանդոկապետը։

Մարդը նորէն գրպանը դրաւ քսակը, տոպրակը կոնակէն իջեցնելով դրան քով դետինը դրաւ, գաւազանը ձեռքը պահեց, եւ գնաց կրակին քով ցած աթոռակի մը վրայ նստաւ։

Տ... քաղաքը լերան վրայ շինուած է։ Հոկտեմբերի գիշերները ցուրտ կ'ընէ։

Բայց պանդոկապետը հոն հօս երթեւեկելու ատեն նայուածքը ճամբորդին վրայ կը հրէր։

— Ե՞րբ պիտի ճաշենք, ըսաւ մարդը։

— Հիմա, անմիջապէս, պատասխանեց պանդոկապետը։ Մինչդեռ նորեկ մարդը կոնակը դարձուցած կրակին քով կը տաքնար, Ժաքէն Լապար պատուարժան պանդոկապետը գրպանէն մատիտ մը հանեց եւ պատուհանին քով պզտիկ սեղանի մը վրայ դրուած հին օրագրի մը ծայրը պատռեց տասը, սպիտակ լուսանցքին վրայ քանի մը տող գրեց, ծալեց առանց կնքելու եւ այս թուղթին կտորը տղայի մը յանձնեց որ կ'երեւար թէ անոր խոհանոցին ծառան եւ միանգամայն սպասաւորն էր։ Պանդոկապետը ծառային ականջին բան մը ըսաւ եւ ահա ան խոկոյն մեկնեցաւ դէպի քաղաքապետին պաշտօնատունը վազելով։

Ճամբորդն ամենեւին նշմարած չէր պանդոկապետին թուղթ մը գրելը եւ տղային հետ դրկելը։

— Հիմա անմիջապէս, պատասխանեց։

Տղան ետ դարձաւ եւ թուղթը բերաւ։ Պանդոկապետը շուտ մը բացաւ զայն պատասխանի սպասող մարդու մը պէս։ Ուշադրութեամբ կարդաց, գլուխը օրօրեց եւ վայրկեան մը մտածեց։

Վերջապէս քայլ մը առաւ դէպի ճամբորդը որ տխուր մտածումներու մէջ ընկղմած կ'երեւար։

— Պարո՛ն, ըսաւ պանդոկապետը, չեմ կրնար ձեզ ընդունիլ։

Մարդը աթոռակին վրայէն կիսովին ելաւ եւ ըսաւ.

— Ի՞նչ պատճառաւ. կը վախնաք որ չե՞մ վճարեր, կ'ուզէ՞ք որ կանխիկ վճարեմ։ Կը կրկնեմ թէ սակ ունիմ։

— Պատճառն այդ չէ։

— Հապա ի՞նչ է։

— Սակ ունիմ, ըսիք։

— Այո՛, ըսաւ մարդը։

— Բայց ես սենեակ չունիմ, պատասխանեց պանդոկապետը։

Մարդը հանդարտօրէն ըսաւ.

— Ախոռը դրէք զիս։

— Չեմ կրնար։

— Ինչո՞ւ։

— Վասնզի ախոռը ձիերունն է։

— Ապա ուրեմն, կրկնեց մարդը, շտեմարանին մէկ անկիւնը յարդի շեղջ մը կրնայ անկողին մը ըլլալ ինծ։ Ճաշէն ետք մտածելու բան է այդ։

— Եւ ոչ իսկ կերակուր կրնամ տալ ձեզի ։

Պանդոկապետին այս պատասխանը զոր մեղմ ձայնով այլ հաստատ տուած էր, ծանր երեւցաւ օտարականին։ Ոտքի վրայ ելաւ եւ ըսաւ.

— Բայց, պարոն, անօթութենէ կը մեռնիմ։ Առաւօտէն ի վեր քալած եմ. տասներկու մղոն ճամբայ քալեցի։ Քանի որ սակը կուտամ, կ'ուզեմ կերակրուիլ։

— Ուրեմն բան չկայ, ըսաւ պանդոկապետը։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար․)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Լեւոն Քանարեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան այս Կիրակի առաւօտ, Հոկտեմբեր 1, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՔԱՆԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՊՈՐՏՕ. — Այրի Տիկին Գէորգ Հալաճեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ալթունեան, Աստղիկ եւ Արփիկ Հալաճեան, ինչպէս նաեւ Հալաճեան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (1 Հոկտ.) Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԷՈՐԳ ՀԱԼԱՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Թաշճեան, Խաչատուրեան եւ Պէտոյեան ընտանիքները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան այս Կիրակի (1 Հոկտեմբեր) Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ (339, Ավ. տիւ Փրատօ) իրենց մօր հանգուցեալ

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԹԱ ԹԱՇՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ Ապահեան)

մահուան Բ. տարելիցին առիթով:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալի յիշատակը յարգողները:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Հ. Պայրամեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն Տէր եւ Տիկին Մարկոսեանի (Ռիս Օրանժիս):

COMMUNIQUÉ

LE DOCTEUR
TCHILINGUIRIAN-VAGRAM

ayant décidé de prendre sa retraite a l'honneur d'informer sa fidèle clientèle qu'il a cessé d'exercer depuis le 1er Août dernier et l'invite à s'adresser en toute confiance à son successeur, le Docteur R. SARACINO, ancien chef de laboratoire à la Faculté, directeur des laboratoires du Centre René Huguenin, à l'adresse suivante :

130, Bd. Richard Lenoir (entrée possible) ou 73, Rue de la Folie Méricourt (entrée principale — à 250 mètres environ du 51 Bd Voltaire).

Téléphone : ROQette 57-74

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Էքս-Ան-Փրովանսի հայ ծնողքներու ուշադրութեան կը յանձնուի որ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Էքսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ձեռնարկած է հայերէնի դասընթացքներու, որոնք կը սկսին Հինգշաբթի, ժամը 16ին, Սեպտ. 28ին, նախկին դպրոցը, 8 Րիւ Քոնսթանթէն, Էքս:

Կը խնդրուի ծնողքներէն իրենց զաւակները ղրկել:

×

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ միօրեայ հայերէնի դասընթացքը կը սկսի, Հինգշաբթի, 5 Հոկտեմբեր, Թաղիս եկեղեցւոյ մէջ եւ կը շարունակուի ամէն Հինգշաբթի ժամը 14 – 17:

Ծնողքներէն կը սպասուի որ գիտակցութիւնն ունենան իրենց զաւակները ղրկելու դասընթացքներուն, որպէսզի տղաքը սորվին իրենց մայրենի լեզուն:

×

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ դպրոցի հայերէն դասընթացքները կը սկսին, այս Չորեքշաբթի:

Արձանագրութիւնները սկսած են արդէն, փափաքողները կրնան դիմել ու արձանագրուիլ ամէն օր, Հ. Բ. Ը. Մ.եան սրահը ուսուցիչուհիի մօտ ե ւկամ եկեղեցւոյ քարտուղարին մօտ ամէն օր, 339 Ավընիւ Փրատօ: Հեռաձայն 77–84–70:

Դասաւանդութիւնները շաբաթը երկու օր եւ բացարձակապէս ձրի է:

×

Կապոյտ Խաչի Տէսինի դպրոցի հայերէնի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Հոկտեմբեր 5ին Հինգշաբթի ժամը 14էն 17ը եւ Շաբաթ 17էն 19ը: Հ. Յ. Դ. Տան դասասրահը:

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԱՆԺԵԼԱ ՇԱՀՆԱՊԱՏԵԱՆ

Հայաստանի Պետ. երգի – պարի եւ պետ. պարի անսամպլներու 30 արուեստագէտներու խումբ մը հրաժեշտի ներկայացում մը կու տայ այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 28) ժամը 20.30ին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ PALAIS DES SPORTS, Rue de Toulon

Խումբին մաս կը կազմեն հայ երգի փայլուն աստղ՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՏԱԼԵԱՆ

ԵՒ

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Ինչպէս եւ երգի – պարի անսամպլի մենակատարուհիներ՝

ԱՆԺԵԼԱ ՇԱՀՆԱՊԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՂԻԿ ՔԱՄԱԼԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ. — Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի հերթական ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 9ին: Կը խնդրուի բոլորին ճշդապահութիւնը: Կարեւոր օրակարգ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Էթիէնի Ազգ. Միութեան վարչութիւնը դասախօսական երեկոյթ մը կազմակերպած է այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մատրան սրահին մէջ:

Դասախօս՝ ՏՈՔԹ. Յ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Նիւթ՝ Տպաւորութիւններ ծրնեւէն՝ Վազգէն Կաթողիկոսի այցելութեան առթիւ:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (Առնուվիլ)

Ի գիտութիւն յարգոյ հայ հասարակութեան, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին, (1 Հոկտ. Կիրակի) առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Յաւարտ պատարագի աւանդական մատաղօրհնութիւն: Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մատաղին մասնակցիլ, թող հաճին իրենց նիւթական առաքումները ընել հետեւեալ հասցէին,

Mr. MIHRAN CHICHMANIAN
71, Rue Jean-Jaurès
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (95)
C. C. P. Paris 16.905.06

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

Յաւարտ պատարագի Հայրապետական մաղթանք:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ, կը պատարագէ Հայկասէր վրդ. Պայրամեան:

ՏԷՍԻՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկ. կը ծանուցանէ Տէսինի եւ շրջակայից հայ հասարակութեան թէ այս Կիրակի Վարագայ Խաչի տօնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան:

Սկիզբը ժամերգութեանց ժամը 9ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրացի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Զատիկեանի սրճարանի վերնայարկի սրահը (Իսի): Օրակարգ. — Վարչութիւնը իր տարեկան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը պիտի ընէ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, անդամ կամ ոչ, անխտիր ներկայ ըլլալու:

Կարեւոր հարցեր օրակարգի վրայ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Գերմաներէն, հայերէն եւ թրքերէն գիտցող ներկայանալի հայ երիտասարդ մը, որ նաեւ անգլերէն կը խօսի, գրասենեակի աշխատանք կը փնտռէ:

Դիմել Գէորգ Գալուստեան:

Հեռաձայն 607 – 90 – 96

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆՈՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ սաղիւ-կարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ ճաղանկերներ, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն. — Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ.

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 29 Septembre 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11023 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.023

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻԶՄԻՐԻ ԱՂԷՏԸ

ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՒՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Գ.

Սաքարիոյ ճակատամարտի ճախողումէն ետք Հելլէնեւթուրք պատերազմի վախճանը գաղտնիք մը չէր այլեւս :

Զօր. Հաճի Անէսթիի բանակները ի վիճակի չէին նոր յարձակողական մը փորձելու : Մանաւանդ որ մաս մը զօրագունդեր Անատոլուի ճակատէն Թրակիա փոխադրուած էին :

Ժամանակը կը գործէր ի նպաստ Թուրքերուն :

Մուսթաֆա Քեմալի ազատագրական շարժումին շուրջ կը համախմբուէին Անատոլուի բոլոր Թուրքերը անխտիր : Մինչ Յոյները հեռու էին միացեալ ճակատ կազմելէ :

Շնորհիւ Ռուսիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, մասամբ նաեւ Անգլիոյ նիւթական, զինուորական ու բարոյական աջակցութեան՝ քեմալական զօրագունդերը օրէ օր կ'ամրապնդէին իրենց դիրքերը : Ու կը պատրաստուէին կրաւորական պաշտպանողականէն ռազմավարութիւնը լքելով անցնիլ յարձակողականի :

Այս վերջինը չուշացաւ :

1922 Օգոստոսին «մելլի»ները դիմեցին ընդհանուր յարձակողականի եւ յաջողեցան ճեղքել ճակատը :

Քանակով պակաս եւ որակով տկարացած հելլէն բանակը բոլորովին բարոյալքուած բռնեց նահանջի ճամբան :

Թուրքերը հետապնդեցին նահանջող զինուորները, որոնք կ'ուղղուէին դէպի Միջերկրական, դէպի Իզմիր, լքած ամէն յոյս ու երազ :

Անփառունակ վախճան մը կ'ունենար Վենիզէլոսի Մեղալօ իտէան :

Իզմիրի անկումը կը յիշեցնէր Պոլսոյ գրաւումը 1453ին՝ Սուլթան Մէհմէտ Բ. Ֆաթիհի կողմէ : Նոյն վայրագութիւններն ու վանդալականութիւնները պիտի կրկնուէին Յոնիականի մայրաքաղաքին մէջ, յաւելեալ եւ ճոխացեալ ձեւով :

Բացի Յոյներէն, Հայերն ալ զոհ պիտի երթային վայրենի չէթէներուն, Թուրք արիւնարբու խուժանին եւ բանակի կանոնաւոր զինուորներուն բարբարոսութեանց :

Օտար ականատեսներ սահմռկեցուցիչ մանրամասնութիւններով նկարագրած են Սեպտեմբեր 9էն սկսեալ Իզմիրի փողոցներուն մէջ տեղի ունեցած խժդժութիւնները,— ջարդ, աւերածութիւն, բռնաբարում, հրդեհ, կողոպուտ եւ այլն, իր սարօքն :

Զո՞րն ասեմ կամ զո՞րն խոստովանիմ :

Քանի մը օրուան մէջ հելլենական վաղեմի քաղաքակրթութեան ու մշակոյթի կեդրոն, Յոնիականի թագուհի չքեղ ու չքնաղ Զմիւռնիան քարուքանդ կ'ըլլար վայրագ Թուրքերու ձեռքով :

Փողոցներու մէջ դիզուած էին ջարդուած քրիստոնեաներու հազարաւոր դիակները : Հրդեհը կը լափէր հայկական ու յունական թաղերը : Կատղած ու խենէշ վայրենիները չափ ու սահման չէին դներ իրենց անասնական բնազդներու :

Ու այս բոլորը տեղի կ'ունենային դաշնակիցներու անտարբեր — չըսելու համար մեղսակից — աչքերուն առջեւ :

1922 Սեպտեմբեր 7 Հինգշաբթի օր հելլէն իշխանութիւնները կը մեկնէին Իզմիրէն : Ֆրանսական ընդհ. հիւպատոս Կրայէի կարգադրութեամբ Ֆրանս. քաղաքացիներէ եւ պաշտպանեալներէ բաղկացած «միլիս» մը պաշտօն կը ստանար կարգապահութեան հսկելու եւ բնակչութիւնը պաշտպանելու, Ֆրանսացի զինուորներու պահակախումբի մը հետ միասին :

Հանդարտութիւն կը տիրէր երկու օր : Սեպտեմբեր 9ի առտուան ժամը 9ին թրքական բանակի առաջին զօրագունդերը կը հասնէին Նուրէտտին փաշայի գլխաւորութեամբ :

Պատերուն վրայ կը փակցուէին Մ. Քեմալի ստորագրութեամբ ազդեր՝ յայտնելու համար, որ քրիստոնեայ սպաննողները մահուամբ պիտի պատժուէին :

Բացարձակ սուտ եւ կեղծիք :

Ֆրանսացի թղթակից մը՝ Ռընէ Փիւօ՝ «Զմիւռնիոյ վախճանը» անուն գրքոյկին մէջ կը պատմէ թէ ժամը 10էն մինչ Թուրք զինուորները Ֆրանք փողոցէն թափօրով կ'անցնէին, զիրենք առաջնորդող սպան յանկարծ կանգ առնելով կը հարցնէ հայկական թաղը երթալու ճամբան :

Ականատես մը՝ Ռոյ Թրէլըր՝ կը վկայէ թէ Հայերու ջարդ տեղի ունեցած է Սեպտեմբեր 9էն 12 : Սեպտեմբեր 11ին Հայերը հաւաքած են հարիւրական հոգինոց խումբերով եւ կառավարական պալատ տանելով ջարդած : Նոյն անձը Սեպտեմբեր 12ին տեսած է թէ ի'նչպէս Թուրքերը Հայեր կը փնտռէին ամէն կողմ սպաննելու համար : Հայ մը ապաստաներ է եղեր անգլ. հիւպատոսարանը : Թուրքերը պահանջած են զայն :

Նոյն վկային համաձայն, ամերիկացի եւ Ֆրանսացի նաւաստիներու աչքին առջեւ Թուրքերը սպաններ են երկու Հայեր : Հայկական ջարդերը շարունակուեր են մինչեւ Սեպտեմբեր 12 Երեքշաբթի իրիկուն : Հազարաւորներու հասեր է սպաննուածներու թիւը :

Յաջորդ օրը փողոցները անանցանելի դարձեր էին դարշահոտութենէն, կ'ըսէ վկան :

Իզմիրի մետրապոլիտ Խրիսոսթոմոս Թուրք խուժանին կողմէ բզիկ բզիկ եղած է Նուրէտտին փաշայի հրամանով . գլխակը թրքական թաղերուն մէջ քաշկռտուելէ ետք շուներուն կեր է դարձած :

Զմիւռնիոյ նաւահանգիստին մէջ խարսխած եւրոպական նաւերը մերժած են ներս առնել թրքական ջարդերէն փախչող քրիստոնեաները :

Ողբերգութիւնը կատարեալ է եղած : Իսկական աղէտ :

Նախճիրէն ազատուողները ապաստանեցան Յունաստան, ուր Իզմիրի անկումը սուգի մատնած էր ամբողջ ժողովուրդը :

Կառավարութիւնը ինկաւ : Զինուորականները ձեռք առին իշխանութիւնը :

Յեղափոխական խորհուրդը՝ 1922 Նոյ. 28ին իբրեւ հայրենիքի դաւաճան մահուան դատապարտեց վարչապետ Կունարիսը, վերին հրամանատար Հաճի Անէսթին, Սթրաթոսը, Փրոթոփափատաքիսն ու Թէոտոքին, որոնք նոյն օրն իսկ գնդակահարուեցան եղերական պայմաններու տակ :

Այսպէ'ս վերջացաւ Իզմիրի աղէտը, որ սկիզբը պիտի ըլլար հայկական նոր բռնագաղթի մը դէպի Յունաստան, Ֆրանսա եւ Ամերիկա :

Քանի մը ամիս ետք, 1923ի գարնան, դաշնակիցներու գրաւման բանակներն ալ կը պարպէին Պոլիսը, Մարմարայի ու Պրուսայի շրջանները՝ քեմալականներու «խղճին» յանձնելով քրիստոնեաները :

Կիլիկիայէն ու Իզմիրէն ետք Պոլսոյ շրջանի Հայերը եւս պիտի բռնէին արտագաղթի ճամբան, իր գագաթնակէտին հասնելով Մեծ Եղեռնով սկսած հայկական ողբերգութիւնը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐԸ ԿԸ ԲԱԶՄԱՆԱՆ

ՍՈՒԷԶԻ ՎՐԱՅ 39 ԵԳԻՊՏԱՑԻ ՄԵՌԵԱԼ, 12 ԻՍՐԱՅԵԼՑԻ

Սուէզի հարաւը շատ ծանր կռիւ մը տեղի ունեցաւ առջի օր : Ամէնէն կատաղին Յուլիսէն ի վեր եւ առաջին հաշուեկշիռը ցոյց կուտայ արդէն թէ պատահածը շատ լուրջ էր, արդարեւ 39 մեռեալ կայ եւ 85 վիրաւոր եգիպտական կողմը եւ 12 մեռեալ ու 11 վիրաւոր իսրայելեան կողմերը : Ըստ ընկալեալ սովորութեան եգիպտացի ու իսրայելցի իրարու վրայ կը ձգեն «առաջին» կրակ պարզողը ըլլալու պատասխանատուութիւնը : Ըստ Հրէաներուն, Եգիպտացիք երեք անգամ յաջորդաբար կարեւորութիւն չեն տուած կրակը դադրեցնելու հրահանգին զոր տուած են ՄԱԿի դէտերը :

× Երուսաղէմէն հասած լուրերու համաձայն, պայթուցիկներ գտնուած են վարչապետ Լեւի Էշքոլի տան պարտէզին մէջ : Իսրայէլի նախարարապետը սպառնական նամակներ ալ ստացած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՇԽԱՆ ԵՈՒՍՈՒՓՈՎ, որ 1916ին Ռասփութինը սպաննած էր եւ 1920էն ի վեր Ֆրանսա ապաստանած, մեռաւ առջի օր, ութսուն տարեկանին : Կը թաղուի Սէնթ Ժընըվիէվ տէ Պուայի ռուսական գերեզմանատունը :

ՊԵՐԼԻՆԻ մարզադաշտին վրայ Գերմանիա մէկի դէմ հինգ կէտով պարտութեան մատնեց Ֆրանսան, որ սակայն մեղմացուցիչ պարագաներ ունէր : Առաջին կիսախաղին իսկ իրաւարարը (իտալացի) դաշտէն արտաքսեց Ֆրանսական խումբի լաւագոյն ուժերէն Փերի, որ 41րդ վայրկեանին ոտքի հարուած մը տուաւ Պէքընպաուըրի : «Ֆիկառօ»ի մարզական աշխատակիցը ներշնչուած ոճով կը նկարագրէ մրցումը . — «Պերլինի Օլէմփիկ Սթատի վակներեան մթնոլորտին մէջ, ուր կարծես դեռ կը թափառին վերջալոյսի այնքան շուքեր, այս Չորեքշաբթի իրիկունը, մարզական ողբերգութիւն մը ներկայացուեցաւ, որու դժբախտ հերոսն էր՝ Ֆրանսայի խումբը ...» :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նախկին վարչապետը Գաննելոփուլոս, որու կառավարութիւնը տապալեցաւ Ապրիլ 21ի պետական հարուածով, յայտարարութիւն մը ըրած է օտար մամուլին, ուր կը շեշտէ . — «Այսօրուան բռնատիրական վարչակարգը պէտք է տեղը տայ ազատ քաղաքականութեան» : Առաջին լուրջ հարուածն է որ կը տրուի Յունաստանի զինուորական իշխանութեան : Նախկին վարչապետը ուրիշ շատ բաներ ալ ըսած է գնդապետներուն դէմ եւ յայտնի չէ թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ ներկայ իշխանութեան հակազդեցութիւնը :

ԿՈՍԻԳԻՆԻ հրաւէրով Հնդկաստանի վարչապետը՝ Տիկին Կանտի Մոսկուա պիտի երթայ Հոկտեմբեր ութին :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ համայնավար կուսակցութենէն արտաքսուած են երեք գրագէտներ, որոնց դիրքը համապատասխան չէր «կուսակցութեան անդամի մը» :

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ մէջ, սեւերու ծայրայեղ շարժում մը փորձած է հազար հինգ հարիւր ոստիկան թունաւորել : Ոճրային այս ծրագիրը պիտի գործադրուէր եթէ ըմբոստութիւններ ծագէին քաղաքին մէջ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

ԳՐԱՒԵԼ «ԸՄԲՈՍՏ» ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ

ԴԱՄԱՍԿՈՍ, 24 (Ռէօթէր).— Սուրիական կառավարութիւնը սպառնաց գրաւել անհատական որեւէ դպրոց, որուն վարիչները կ'ընդդիմանան պետականացման որոշման : Պատկերասփիւռ յայտարարութեամբ մը, կրթական նախարար Պ. Սիւլէյման Քոչ ըսաւ, թէ որեւէ դպրոց, որ մինչեւ 3 Հոկտեմբեր չենթարկուիր որոշման, «պիտի գրաւուի կառավարութեան կողմէ եւ հատուցում պիտի չվճարուի անոր տէրերուն» :

Անհատական վարժարաններուն տէրերը փակած են իրենց հաստատութիւնները՝ ընդդիմանալով պետականացման որոշման :

Պէյրութի մէջ ժողով մը գումարելով, Լիբանանի կաթողիկէ նուիրապետութեան անդամները յոյն - կաթողիկէ պատրիարք Գեր. Մաքսիմոս Սայեղին ղրկեցին հեռագիր մը, յայտնելով, թէ թիկունք կը կանգնին Սուրիոյ կրօնական համայնքներուն, անհատական վարժարաններու տագնապին մէջ :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ԻՐԱՐ ԾԵԾԵԼ

Կեսարիոյ եւ Սվազի ֆութպոլի մրցումներու ջարդէն ետք, այս անգամ Իզմիրի մէջ է որ Թուրքերը կը շարունակեն ցուցադրել իրենց «քաղաքակրթութիւնը» :

Իզմիրէն կը հաղորդեն Պոլսոյ թերթերուն (Սեպտեմբեր 25).—

Գայսերիէ ետք, երէկ ալ ցաւալի դէպքեր պատահեցան Իզմիրի Ալսանճագ ըսթատին մէջ, ուր կռուադաշտի մը վերածուեցաւ եւ 22 ֆութպոլեօրներ զիրար անգթօրէն ծեծեցին :

Ֆութպոլի մրցումը տեղի ունեցաւ Կայըքթըփէ եւ Օրտու խումբերուն միջեւ, մրցման Բ. շրջանին, ֆութպոլեօրները ջղագրգռուեցան եւ առիթ փնտռեցին կռիւ հանելու համար : Կայըքթըփէէն Ֆէվզի կը պատրաստուէր կոլ մը նշանակել, երբ Օրտուցի Սիմէր բռնեց զայն եւ մէկ վայրկեանի մէջ մթնոլորտը ելեկտրականացաւ, խաղը դադրեցաւ եւ ֆութպոլեօրները կոկորդ կոկորդի եւ բռունցք բռունցքի եկան, դատաւորը միջամտեց եւ հանդարտեցուց կռուարարները : Խաղը վերսկսաւ եւ Օրտուի բերդը կոլ մը ստացաւ, որու հետեւանքով 22 ֆութպոլեօրներ սկսան պատերազմիլ իրարու դէմ : Ապահովութեան տնօրէնը Բիւշտիւ Ինալ եւ իր օգնականը ներկայ էին բարեբախտաբար, անմիջապէս հրահանգ տուին հարիւրէ աւելի ոստիկաններու, որոնք մարզադաշտ խուժեցին եւ մեծ դժուարութեամբ վերջ տուին կռիւին : Ոստիկանները խորհեցան թէ ժողովուրդն ալ կրնայ խուճապի եւ յուզման մատնուիլ, ուստի մարզարանի դռներուն առջեւ պատնէշներ կազմեցին, որպէսզի աւելի ողբալի դէպքեր չպատահին :

Թոյնը սամոուխչներու մէջ դրուած պիտի ըլլար :

ՊՈԼԻՎԻԷՆ հասած, բայց չհաստատուած, երբեմն ալ հերքուած լուրերու համաձայն, «Չէ» Կուեվառա, լատին Ամերիկայի «արհեստաւոր» յեղափոխականը սպաննուած է Երեքշաբթի օր : Քասթրոյի նախարար եղած է, բայց 1965էն ի վեր ոչ ոք գիտէր ո՞ւր ըլլալը, նոյնիսկ ո՞ղջ ըլլալը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՀԻՒՍԷՅԻՆ
ԵՒ ԻՐ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ի՞նչ է ճշգրտօրէն Յորդանանն ու Հաշեմական Թագաւորութիւնը։ Հաշեմականները շատ հին ընտանիք մըն են, որ տուած են, ԺԱ. դարէն մինչեւ Ի. դար, Մեքքէի ղեկավար էմիրները։ Անոնցմէ մէկը, Հիւսէին Իպն Ալի, Արաբիոյ անկախութիւնը հռչակեց 1916ին եւ դարձաւ Հիճազի Թագաւոր մինչեւ 1924։ Ընտանիքը իշխեց Իրաքի վրայ 1920էն 1958, եւ ցարդ կ'իշխէ Յորդանանի մէջ։ Հիւսէին Թագաւորը այդ ընտանիքին կը պատկանի։ Իր երկիրը, որ հարիւր հազար քառ. քիլոմեթր տարածութեան չի հասնիր, ունի երկու միլիոնէն նուազ բնակչութիւն։ Կ'ընդգրկէ 7 գաւառներ եւ անապատը, որ երկրին չորս հինգերորդ տարածութիւնը կը գրաւէ։ Միայն Յորդանան գետի հովիտն է, որ մշակութեան յարմար կլիմայ մը ունի (նարնջենի, պանան, ընդեղէն)։ Ճարտարարուեստ գրեթէ չունի։ Իսրայէլի պետութեան հաստատումէն (1948) ետք, Անդրյորդանան գրաւեց նախկին Պաղեստինի մէկ մասը եւ ստացաւ Յորդանան անունը 1949ին։ Ապտուլլահ Թագաւորը սպաննուեցաւ 1951 Յուլիս 14ին մոլեռանդի մը կողմէ, երբ կը գտնուէր Երուսաղէմ՝ կրօնական պարտականութիւնը կատարած ատեն։ Սահմանադրութիւնը բարեփոխուեցաւ ստանալով, աւելի ազատական ոգի մը եւ Հիւսէին (ծնած 1935ին), ընտրուեցաւ Թագաւոր 1952 Հոկտեմբերին։ Անկայուն վիճակ մը յաջորդեց, որուն ընթացքին բազմապատկուեցան մահափորձերը՝ Պաղեստինցի գաղթականներու կողմէ, որոնք դէմ էին Անգլիացիներու հետ որեւէ ձեւի գործակցութեան մը գաղափարին։ 1957ին, Թագաւորը, Պետեւիններու օգնութեամբ, վերջապէս կազմեց ազգային միութեան կառավարութիւն մը, որուն զօրավիգ կեցան սէուտական Արաբիա, Իրաք, բայց որ յարձակումի ենթարկուեցաւ Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի կողմէ։

Հիւսէին կառավարեց իր մայրաքաղաքին՝ Ամմանի մէջ, իր հօր Թալալի փոխարէն, զոր Անգլիացիները խենթի տեղ դրած էին։ Դաւերու երկար շարան մը ծայր տուաւ։ Հիւսէինի ազգականը, Ֆէյսալ Բ., իր կարգին սպաննուեցաւ Պաղտատի մէջ 1958 Յուլիսին։ Ինք եւս, երբ իրեն դէմ մղուած պայքարը հասած էր իր գագաթնակէտին, ինքզինք գտաւ բանտարկուած պալատին մէջ, այն պահուն երբ ճակատամարտ կը մղուէր բանակին հակամարտ ուժերուն միջեւ։ Յաջողեցաւ փախչիլ եւ ապաստանիլ Կլըպ փաշայի արաբական լեգէոնի մօտ, որ ոտքի հանեց քաջութեամբ մղեց կռիւ։ Ուրիշ առիթով, իր անձնական օդանաւը յարձակման ենթարկուեցաւ սուրիական երկու հալածիչներու կողմէ։ Ազատեցաւ։ Ապա ռումբ մը սպաննեց իր վարչապետը 1960 Օգոստոսին։ Կարճ՝ անապահովութեան մթնոլորտ մը կը տիրէր երկրին մէջ։

Մինչ այդ, Հիւսէին ամուսնացած էր ուրիշ ազգականի մը՝ Համիտի աղջկան հետ, պարագայ մը, որ դժգոհութեան առիթ կը ստեղծէր։ Իշխանուհի Տինա, հաշեմական ընտանիքի պատկանող, իրմէ եօթը տարի մեծ էր եւ հոգիով նասրական։ Դիւանագիտական եւ պարտադիր ամուսնութիւն։ Իշխանուհին փրոֆէսէօր էր, եղաւ առաջնորդ–կողակից մը, ինչ որ վատթարագոյնն էր։ Հիւսէին Թողուց կինը, որմէ ունեցած էր աղջիկ մը՝ Ալիա, իր երջանկութեան միակ աղբիւրը։ Քանի մը արկածախնդրուհիներ փորձեցին մուտք գործել պալատ եւ տեղ գրաւել հարէմին մէջ. Գերմանուհի մը, Անգլուհի պարուհի մը, ի մէջ այլոց։

Ամմանի մէջ, հին Ֆիլատէլֆիան իր աւերակ միջնաբերդով, ուր կը հանդչի Ուրի, այս զինուորական պետը, որ Դաւիթ Թագաւորի հրամանով մահուան դատապարտուած էր, որովհետեւ Թագաւորը կը սիրէր այս վերջինոյն գեղեցիկ այլ անհաւատարիմ կինը՝ Բեթսաբէն, — սքանչելի նիւթ մը պատկերազարդ պատմութեանց, կը խօսուէր միայն Հիւսէին Թագաւորի անկարգ կեանքի մասին։ Հաստկով փոքր, բայց մեծ՝ քաջութեամբ։ Զահրայի պալատին սրահները սակայն միայն դէչ յիշատակներ կ'առթէին իր մէջ՝ մահափորձ կամ ընտանեկան կեանք։ Այդ պատճառով կը քաշուէր առանձնատուն մը, որ նախկին ագարակ մըն էր, Ամմանէն քանի քիլոմեթրեր հեռու եւ, քիչ ետք, կ'ամուսնանայ անգլիացի երիտասարդուհիի մը հետ, զոր տեսած եւ սիրած էր։

Թոնի Կարտիներ աղջիկն էր անգլիական բանակի գնդապետի մը, որ վերջացնելէ ետք իր զինուորագրութեան շրջանը, մնացած էր Յորդանանի մէջ։ Մայրը սկըզբունքներու տէր Անգլուհի մըն էր։ Թոնի դաստիարակուած էր քրիստոնէական ոգիով եւ, այդ շրջանին 19 տարեկան, պաշտօնեայ էր Ամմանի Թղթատարութեան մէջ, ամսական 15 ոսկի Թոշակով։ Մարմնամարզի դաշտի մը վրայ, հանդիպեցաւ Թագաւորին, երկուստեք սիրահարեցան անմիջապէս եւ, Ամմանի մէջ, սիրաբանութեան լուրը տարածուեցաւ շուտով։ Թագաւորը պիտի ամուսնանար անգլիացի սպայի մը աղջկան հետ։ Թոռը մեծ Ապտուլլահի, առաջին էմիր եւ առաջին Թագաւոր, շառաւիղը հաշեմական անուանի իշխաններու, մարգարէին շառաւիղներէն, անհաւատ մը պիտի ունենար իր զաւակները, ի՜նչ դրդութիւն։ Ամերիկայի մէջ մտածեցին, թէ «սխալ» մըն էր, որ կրնար ծանր հետեւանքներու պատճառ դառնալ, Արաբները յայտարարեցին, թէ «անգլիական գաղտնի սպասարկութեան» խաղն էր։ Գնդապետ Լորընս արուեստական Թագաւորութիւն մը ստեղծած էր անցեալին, Կլըպ փաշա, ուրիշ անգլիացի մը, ապահոված էր Թագը փոքրիկ Թագաւորին գլխին վրայ, արաբական լեգէոնի օժանդակութեամբ։ Անգլիացի երրորդ գնդապետ մը կը բանանձնէր ջահը եւ իր աղջիկը կ'ամուսնացնէր Հիւսէինի։ Ի՞նչ տեղի պիտի ունենար։ Ոչինչ տեղի ունեցաւ եւ ամուսնութիւնը կատարուեցաւ ընկալեալծէսով։ Թոնի Կարտիներ, արագ կերպով մահմետականացած, դարձաւ Թագաւորին կինը եւ փոխեց իր անունը դառնալով Մունա, ինչ որ կը նշանակէ «սիրելին»։ Զուզեց Թագուհի դառնալ, այլ միայն մնալ իշխանուհի։ Իր ամուսնոյն տուաւ երկու սիրուն զաւակներ, փոքրիկ իշխան Ապտուլլան, որ վեց տարեկան է եւ Ֆէյսալ, որ երեք տարեկան է։ Իր հարազատ աղջիկը նկատեց իշխանուհի Ալիյան, որ տասնեւմէկ տարեկան կ'ըլլայ ի մօտոյ։ Եւ ապրեցան հանդիստ կամ գրեթէ, մինչեւ որ կացութիւնը եղաւ այն ինչ որ գիտենք։ Պատերազմը վայրագ ձեւով բախեցաւ Յորդանանի գլխուն, իր բոլոր դժբախտութիւններով։ Եւ ասիկա սկիզբըն է երկանց։

Թ. Ա. Թ.

ՄՏԱՅԻՆ
ԱԽՈՐԺԱԹԱՓՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Աւասիկ յօդուած մը Հայ–Բոյժէն քաղուած, ցոյց տալու համար թէ ո՛րքան կենսական օգտակարութիւն կը ներկայացնէ, յանախ եռակտագրական դեր կը կատարէ՝ հիւանդներու համար, որոնք չեն գիտեր թէ հիւանդ են։

1837ին, Տոքթ. Լաղէկ ջղագարներու յատուկ ախորժաթափութիւն (անօրէքսի հիսթէրիք) անուանեց հիւանդութիւն մը, որ կը ճարակէր գրեթէ միայն աղջիկներու մօտ, 15–25 տարեկան, պատճառելով յառաջընթաց նիհարութիւն մը, որ մահուամբ կը վերջանար։ Լաղէկի տուած նըկարագրութիւնը մինչեւ այսօր ալ կը պահէ իր արժէքը, իր ճշգրտութիւնը, իր հարազատութիւնը։

Աւելի ետքը, Տոքթ. Հիւշար այս հիւանդութեան տուաւ մտային ախորժաթափութիւն անունը, այն պատճառաբանութեամբ թէ հետեւանք է «հոգեբանական հարուածի մը»,— ձախողութիւն դպրոցական քննութեանց մէջ, խզում սիրային կապերու, անհամաձայնութիւն ու բախում ընտանիքի անդամներու միջեւ, վշտահարութիւն, եւայլն։ Պատահած է որ հիւանդութեան նախանշանները երեւան գան իբրեւ հետեւանք որոշման մը, զոր մատաղատի աղջիկներ կ'առնեն գեղագիտական կամ պչրասիրական նպատակով, արբունքի շրջանին կամ քիչ մը աւելի ուշ, ուզելով նիհարնալ, կամ առնըւազն փախնալով գիրնալէ՝ բացարձակապէս մերժելով որոշ սննդեղէնները, ինչպէս կարագ, կաթ, հաց, շաքար։ Այս դասակարգին մէջ կ'իյնան նաեւ անոնք որ գաղտնօրէն «դուրս կուտան» կամ կը փսխեն ինչ որ կերած են պարտադրաբար։ Ու տակաւ առ տակաւ ախորժակը կը նըւազի, «կը փախի», ուտելու փափաքը կ'անհետանայ, սնանելու պարտադրանքը տանջանք մը կը դառնայ, երբ ստիպանօրար կը նիհարնայ ենթական, կը բարակնայ, նանի կը դառնայ կամ... գրպայի սորու, վերջապէս ծանրութիւն կը կորսնցնէ, կ'իջնէ մինչեւ 35 քիլոյէն վար։

Դնդերները կը հալին, «միսը կը չորնայ վրան», մորթը կը փակի ոսկորներուն, դէմքը կը Թոռմի, մազերը կը դառնան չոր, եղունգները դիւրաւ կը կոտրին, դաշտանէ դաշտան միջոցը կ'երկարի, եւ յանկարծ կը դադրի «ամսականը»։

Զարմանալին այն է որ ենթական հիւանդութեան հողը չունի դեռ, կ'աշխատի բստ առաջնոյն։ Ծրջապատն է միայն որ մտահոգ է, եւ առեղծուածային այս նիհարութեան պատճառ կը փնտռէ։ Ի վերջոյ բժիշկին միջամտութիւնը կը խընդրուի։

Այսուհանդերձ բժշկական քննութիւնը ոչինչ ցոյց կուտայ։ Մարմնական ոչ մէկ խաթարում, գործարանական ոչ մէկ խանգարում, կազմախօսական ոչ մէկ հիւանդութիւն։ Բժիշկը, եթէ հոգեբան է սակայն, նուրբ եւ խոր հարցումներով, զգոյշ եւ խոհեմ հետազօտութիւններով կրնայ ճշդել այս նիհարութեան պատճառը, որ բարոյական բարդութիւն մը կը ներկայացնէ, թաքուն հակառակութիւն մը մօր եւ աղջկան միջեւ։

Եթէ հիւանդը չհեռացուի այն միջավայրէն՝ ուր կ'ապրի, եթէ չվերահաստատուի սննդառութիւնը, նիհարութիւնը կը հասնի այն աստիճանին՝ երբ աւելի եւս սաստկանալով, ենթական կ'ենթարկուի չորախտի (քաշէքսի) կամ հիւծախտի (վէրէմ), մահը անխուսափելի։

Մատաղատի աղջիկներու այս «մտային ախորժաթափութիւնը» պէտք չէ շփոթել այն պարագաներուն հետ, զորս կը մատնեն կարգ մը փսիքոզներու ենթականեր։ Օրինակ՝ օպսէտէները, անքսիէօնները, որոնց հոգեկան անձկութիւնը պատճառ կը դառնայ մերժելու որեւէ սննդառութիւն եւ այս ձեւով «ախորժակը կը կորի»։ Նաեւ հիփօքօնտրիաքները, որոնք կը կարծեն կամ այնպէս համոզուած են թէ իրենց ստամոքսը չի կրնար «վերցնել» այս կամ այն սնունդը։ Վերջապէս բանդագուշանքի մատնուած Թշուառները, որոնք կը մերժեն ուտել՝ վախնալով որ կը Թունաւորեն զիրենք։ Մի մոռնաք որ վաղաժամ խելագարութեան (տէմանս փրէքօս) նախանշան մըն է սննդառութենէ հրաժարիլը, ինչ որ կը մատնէ մտային ծանր խանգարումներու սկզբնաւորութիւն մը, հետզհետէ սաստկանալու հակամէտ։

Բոլոր այս վերջին պարագաներէն գըժ–

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (175)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Հիմա ուշադրութեամբ գիս մտիկ ըրէ, աղջիկս։ Աղէկ գիտեմ որ պարզապէս հետս բանակցելու համար է որ հոս եկած ես, բայց տակաւին այնքան միամիտ ես դուն, որ կը կարծես թէ սիրոյդ ներշնչած յանդգնութիւնն ու համարձակութիւնը բաւական է այդ բանակցութեան յաջող ելք մը տալու համար։

— Ո՛հ, տէր իմ, չնո՛րհ, Թոյլ տուէք որ...։

— Լռէ՛, աղջիկ, լռէ՛, որ նորին արքայական վեհափառութիւնը խօսի, ըսաւ օրիորդ Վօփալիէր անոր խօսքը կտրելով։ Արթուա կոմսը ներողամտաբար ժպտելով, իր խօսքը շարունակեց.

— Վստահ եմ որ հոս գալէ առաջ սրւոր մօտ բանաձեւ մը դրած էիր միտքդ՝ «Երթամ հասկցնեմ սա Արթուա կոմսին որ, ինքը որքան ալ ազդեցիկ եղած ըլլայ Վիտօքի եւ ոստիկանութեան բերանը կարենալ գոցել տալու համար, նորէն իմ բերնիս պիտի չկրնայ կղպանք դնել, հասկցնեմ որ, եթէ ուղածս չընէ, ամէնուն պիտի տարածայնեմ Արիսթոյի պէս աւազակի մը պաշտպան կանգնած ըլլալը»։ Հասկցայ, աղջիկս, հասկցայ որ եթէ քեզի Օպէն Տէրմօնին հետ կարդենք, այս տխուր ու ցաւալի դէպքերէն բառ մը իսկ պիտի չհանես բերնէդ, ճիշդ չէ՞ ըսածս, հէ՞, ըսէ՛ նայիմ։

— Այո՛, տէր իմ, պատասխանեց Մառի–Թէրէզ խոստովանելով միտքը դրածը եւ յուզումէն կաս–կարմիր կտրելով։

— Տեսա՞ր, տե՛ս, ատոր շատ հաւնեցայ, ես համարձակախօս մարդիկը կը սիրեմ, ճշմարտախօսներն ալ կը սիրեմ, եւ ատոր համար ահա ցոյց պիտի տամ հիմա քեզի որ ես իրա՛ւ իշխան մըն եմ, անանկ իշխան մը որ իշխանավայել արուեստներ կ'արձակէ միայն...։

— Ո՛հ, տէր իմ, գիս...

— Սպասէ՛, այդքան մի աճապարեր...։ Նախ եւ առաջ քանի մը հարցումներ պիտի ընեմ։ Ըսէ՛ նայիմ, ի՞նչ գործ կ'ընէ այդ Օպէն Տէրմօնդ։

— Տաղանդաւոր արուեստագէտ մըն է, տէր իմ...

— Է՛, աս ալ բան մըն է, բայց այդչափը չի բաւեր...։

Իշխանը պահ մը լռեց, գլուխը կախեց եւ մտմտալ սկսաւ։

Ապա խօսքը մայրապետին ուղղելով հարցուց.

— Օրիորդ Վօփալիէր, ի՞նչ է ձեր կարծիքը, ի՞նչ տեսակ մարդ է այդ երիտասարդը։

— Շատ բարի եւ շատ ազնուասիրտ երիտասարդ մըն է, վեհափառ տէր։ Եթէ ինծի մնայ, զայն փեսաս կոչելը պատիւ պիտի համարիմ, մանաւանդ որ...

— Հը՛, ըսել է դուք ալ հաւներ էք, փսփսաց իշխանը հազիւ լսելի ձայնով մը։

Եւ ապա, պահ մը եւս մտածելէ ետք, բարձրաձայն աւելցուց.

— Որո՞ւն տղան է։

— Մե՛ղք որ փողոցէն գտնուած է, կմկմաց մայրապետը անդիտակցաբար տաք ապուրին մէջ պաղ ջուր խառնելով։

— Ի՞նչ, փողոցէ՞ն գտնուած, բացագանչեց իշխանը դէմքը ծամածռելով։

— Այո՛, բայց Օթէօյի աւագերէց Տիպուա Հայր սուրբին ձեռքը մեծցած եւ կրթուած է, աւելցուց Մառի–Թէրէզ ջանալով սրբագրել հօրաքրոջը սխալը։

— Ծնողները բոլորովին կնճռոտեցաւ այս անգամ, մռլտաց Արթուա կոմսը։

— Յեղափոխութեան շրջանին ծնած է, եւ բնաւ պիտի չզարմանամ երբ օր մը իր երակներուն մէջ ազնուականի արիւն գտնուիլը իմանամ, ըսաւ մայրապետը ջանալով տաքցնել իր պաղեցուցած ապուրը։ Իրաւ որ, վեհափառ տէր, անանկ տակնուվրայութիւններ տեղի ունեցան յեղափոխութեան միջոցին, անանկ տուներ քանդուեցան եւ անանկ սերունդներ իրարու խառնուեցան որ, ամէն բան կը յուսացուի...

Օրիորդ Վօփալիէր հոս խօսքը կտրեց։

— Շարունակեցէք, շարունակեցէք, յարեց Արթուա կոմսը համ առնելով այս խօսակցութենէն։

— Ո՛հ, տէր իմ, վստահ եմ որ ձեր վեհափառութիւնը պիտի չփափաքի որ այս մանկամարդ աղջկան քովը կարգ մը չըսուելիք ու չլսուելիք խօսքեր ընեմ... գոչեց մայրապետը աչքին պոչովը Մառի–Թէրէզը ցոյց տալով։

— Խօսքմէկ ըրեր էք, չարաճճիներ, խօսքմէկ ըրեր էք որ մինչեւ գիս չհամոզէք, հոսկէ դուրս պիտի չելլէք։ Օրիորդ Վօփալիէր, ձեզի բան մը ըսե՞մ, դուք ալ սա սատանի ճագէն վար չէք մնար եղեր... ըսաւ իշխանը մեղմական ժպիտով մը եւ մատովը Մառի–Թէրէզը ցոյց տալով։

Ապա, կէս լուրջ եւ կէս կատակախառն եղանակով մը աւելցուց.

— Գիտէ՛ք արդէն, գիտէք որ բոլոր հաշիկները, մայրապետնե՛րն ալ մէջը հաշուելով, առանց խտրութեան աշխարհի լաւագոյն դիւանագէտներն են...։ Է՛հ, ինչ որ է, քիչ մը վերջը պիտի կրնաք պարծենալ ձեր դիւանագիտական յաղթանակին վրայ...։

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՑ

(Շար.)

…ւսար չէ զատորոշել մտային ախորժաթափութիւնը անով որ ենթական ուշիմ ալ է, մտային անհաւասարակշռութիւն մըն է, մտային անհաւասարակշռուէ… երեւան որեւէ նշան ցոյց չի տար, ընդհակառակն ինչպէս միամօր զաւակ, ընտանիքին մէկ կամքը, չափազանց չփացած, պատահիկը, չափազանց ստրահար: Ծնողքը դիւրաբանքներու, խոովահար, միշտ կը կարծեն թէ զոյգ, իրենց աղջիկը կը նիհարնայ՝ որովհետեւ ախորժաբանական կամ կազմախօսական հիւանդութիւն մը ունի:

Այս ամէնը նորութիւն չէր բժիշկներուն համար, երբ 1916ին Տոքթ. Սայմընզ հրատարակեց բժշկական մենագրութիւն մը, ներկայացնելով կին մը, 46 տարեկան, որ երկու-երեք յղութիւններէ ետք՝ սկսած էր նիհարնալ ստուգանա, եւ կարճ ժամանակուան մը մէջ մեռած՝ չորախտի մատնուած: Սայմընզ դիագննութիւն կը կատարէ եւ կը տեսնէ որ մաղասազեղձը զօսացած է, այնպէս որ կ'եզրակացնէ թէ կնոջ հիւանդութիւնը հետեւանք էր մաղասազեղձին զօսացման (քաքրոֆի ֆօմփլէթ տը լա կլանտ հիփօֆիզ): Այնուհետեւ տեսնուեցան նման բազմաթիւ պարագաներ, որոնք ցնցեցին բժշկական աշխարհը: Դժբախտ հետեւութիւնն այն եղաւ, որ բազմաթիւ բժիշկներ Սայմընզի հիւանդութեան վերագրեցին մտային ախորժաթափութեան դէպքերը, այնպէս սահեծելով «Սայմընզի հիւանդութեան կեղծ համաճարակ մը», ամէն հիւանդ դարմանել փորձելով ներծորային (մաղասազեղձի եւ ձուարանի) արտադրութեանց օժանդակութեամբ, — անօգո՛ւտ փորձեր:

Այս մեծ սխալը մատնանիշ կ'ընեմ, որպէսզի բժիշկները գիտնան զատորոշել մտային ախորժաթափութիւնը, որ հոգեբնախօսական է եւ, ինչպէս ըսի սկիզբը, բուժելի է, եւ Սայմընզի հիւանդութիւնը, որ կազմախօսական է եւ դարմանումը դժուար եւ կասկածելի:

Սայմընզի հիւանդութիւնը հազուադէպ է բարեբախտաբար, բժշկական փորձերու դէմ առ դէմ յաղթական՝ դժբախտաբար: Ընդհակառակն, մտային ախորժաթափութիւնը շատ յաճախադէպ է, բայց միշտ կը պարտուի խելացի դարմանումներու դիմաց:

ՏՈՔԹ. ՊՈՌՔՍ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Տերութիւն – դերութիւն:

×

Սուտը՝ սուտ ըսողին տունը կը քանդէ:

×

Մարդ կայ՝ մարդ է, մարդ կայ՝ էշէն ալ վէշ է:

×

Խօսքն ըսելու համար է, ականջը՝ լսելու:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՖՐԱՆՍ - ՄԻՈՒԶԻՔ ԿԱՅԱՆԷՆ

Անցեալ Կիրակի երեկոյ, երբ մեր հայրենակիցները Փլէյէլի սրահը փութացած էին ծափահարելու համար հայրենիքէն ժամանած արուեստագէտները, տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը միեւնոյն ժամուն, ֆրանսական ձայնասփիւռը կը մեծարէր հայ երաժշտութիւնը, Ֆրանս - Միուզիք կայանէն յատկացնելով մէկ եւ կէս ժամուան ունկնդրութիւն մը, «Խորհրդային Միութեան հանրապետութիւններէն Հայաստանի նուիրուած ձայնասփռում» անուան տակ:

Զեկուցումը ըրաւ ծանօթ երաժշտաբան Միշէլ Հօֆման, որ, մօտէն տեղեակ է մեր պատմութեան եւ արուեստին:

Ամփոփ բայց միեւնոյն ատեն կարեւոր մէջբերումներով ներկայացուց Հայերը իբր հին քրիստոնեայ ժողովուրդ, սկսելով Նոյի Տապանի ծանօթ աւանդութենէն, Արարատէն մինչեւ այսօրուան Երեւանի նուաճումներէն, Հայոց կրած տառապանքներէն, պայքարներէն, հասնելու համար ներկայ իր երաժշտական բարձունքին:

Յաջորդաբար լսեցինք շարք մը կտորներ: Նախ Երեւանի պետական երգչախումբի կատարմամբ կոմիտասեան գործերը, Կալի Երգ, Ձիգ դու քաշի, Անձրեւ Եկաւ, ինչպէս եւ Գարունը, առաջին անգամ ըլլալով, (ոչ թէ «Գարուն ա ձուն ա արել» ծանօթ կտորը): Ղեկավարութեամբ Յովհ. Չէքիճեանի:

Այնուհետեւ Միշէլ Հօֆման խօսելով Կոմիտասի գործին մասին, տուաւ նաեւ քանի մը կտորներ լարային քառեակով (Զինար ես, Կաքաւի երգ, եւայլն):

Այստեղ խօսնակը չփոթեց սոյն կտորներուն դաշնաւորումը, ներկայացնելով զանոնք իբր կոմիտասեան գործ, մինչդեռ Կոմիտաս քառեակին նուագածութիւնն էր ըրած, դաշնաւորմամբ ղեկավար Ասլամազեանի:

Սոյն ժողովրդական բաժինէն ետք շահեկան եղաւ ունկնդրութիւնը Ալէքս Յարութիւնեանի փողի քօնչէրթօն, Արնօ Բաբաջանեանի դաշնակի կտորները, եւ Եդուարդ Միրզոյեանի լարային նուագախումբի եւ թմբուկի սէնֆօնին:

Հօֆման սոյն երաժիշտները ներկայացուց իբր Խաչատրեանի յաջորդելիք եւ անոր հունձքը նկատուող երգահաններ:

Գունաղեղ է Յարութիւնեանի գործը, Բաբաջանեանինը աւելի արդիական եւ անձնական:

Երեկոյթը փակուեցաւ Միրզոյեանի սէնֆօնիյով, կատարմամբ Մոսկուայի Ֆիլհարմօնիք նուագախումբին եւ ղեկավարութեամբ մեծանուն ղեկավար Քօնտրաշինի:

Սոյն տողերուն միջոցաւ կարելի չէ տալ տպաւորութիւնը որ կը թողու այս գործը, հետաքրքրական ներշնչումով թէ արդիական ոճով եւ թէ հրապուրիչ մեղեդիական գիծերով:

Շահեկան ձայնասփռում մըն էր, որ սակայն կը կասկածինք թէ հայ ունկնդիրներու ստուար թիւ մը ապահոված ըլլայ, ինչպէս ըսինք մերոնք ուրիշ արուեստագէտներ ծափահարելու գացած էին, եւ մնացեալներն ալ տեղեկութիւն չունէին մեր մամուլին մէջ որեւէ ծանուցում տրուած չըլլալով:

Զմոռնանք նաեւ որ նոյն ժամուն հեռատեսիլն ալ կը գրաւէ շատերու ուշադրութիւնը:

Հայոց համար պատուաբեր էր մէկ եւ կէս ժամուան այս ունկնդրութիւնը:

Ինչպէս ուրիշ անգամ ըսած ենք, պաշտօնական մարմիններ պէտք է տաք վերաբերում ցոյց տան ձայնասփիւռի տնօրէնութեան, մեր կողմէ, եւ երգչախումբին անունով շնորհակալութեան եւ շնորհակալութեան գիր մը ուղղեցինքկազմակերպիչին, բայց այսքանը բաւական չէ:

Ա. Պ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՏԱՐՆԵՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Բիւզանդիոնի պատմութեան ամէնէն փայլուն, միաժամանակ ամէնէն մռայլ էջերէն է Յուստինիանոս կայսեր իշխանութեան շրջանը: Այս վերջինը երբ 527ին տէր կը դառնայ գահին, կը ձգտի վերստեղծել հռոմէական կայսրութիւնը՝ իր վաղեմի սահմաններով: Այս միտումով տարիներ շարունակ պատերազմներ կը մղէ Պարսիկներու, Վանտալներու եւ Գոթերու դէմ: Յուստինիանոսի իշխանութիւնը աղէտ կը դառնայ Բիւզանդիոնի Հայութեան, ինչպէս նաեւ Հայաստանի համար, քանի որ այս վերջինը կը ձգտի վերջ տալ անոր կիսանկախ ղրութեան: Հայերը հարկադրաբար բազմաթիւ առիթներով կ'ապստամբին կայսրութեան դէմ՝ փորձելով թօթափել բռնութեան դաժան լուծը:

Այս դարաշրջանին ապրած է Պրոկոպիոս Կեսարացի, Բիւզանդացի մեծ պատմագիրը, որ շրջանի կարեւոր իրադարձութիւնները արձանագրած է իր գործերուն մէջ: Եւ որոնց շնորհիւ կարելի կը դառնայ յստակ պատկերացում մը կազմել Ե. դարավերջին եւ Զ. դարու առաջին կիսու բիւզանդական Հայաստանի ընկերային-տնտեսական կեանքի, ինչպէս նաեւ քաղաքական եւ այլ հարցերու մասին:

Պրոկոպիոս Կեսարացի 549 – 550ին Կ. Պոլսոյ մէջ գրած է իր նշանաւոր «պատերազմներու մասին» աշխատութիւնը, որուն եօթը գիրքերուն մէջ ներկայացուած են Յուստինիանոսի պատերազմները Պարսիկներու, Վանտալներու, Գոթերու դէմ: 555ին կայսեր պատուէրով գրուած «կառուցումներու մասին» գիրքին մէջ կը ներկայացուի Յուստինիանոսի օրով Բիւզանդիոնի մէջ կատարուած քաղաքացիական, զինուորական, եկեղեցական շինարարութիւնը: Կեսարացիի ուշադրաւ երկերէն է «Գաղտնի պատմութիւնը», ուր ծաղրի ենթարկուած են կայսրն ու անոր գործերը:

Կեսարացիի գործերուն արժէքը առանձնապէս մեծ է, որովհետեւ պատմագիրը իր նկարագրած փաստերուն, իրադարձութիւններուն մեծ մասին ականատեսն ու մասնակիցն է:

Վերջերս Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի պատմութեան հիմնարկութիւնը Հրաչ Բարթիկեանի թարգմանութեամբ առանձին գրքով մը լոյս ընծայեց Պրոկոպիոսի յիշեալ գիրքերուն այն գլուխները եւ հատուածները, որոնք կը վերաբերին մեր պատմութեան:

Յաւելուածաբար ներկայացուած է նաեւ կայսեր հրապարակած չորս օրէնքները, որոնք կը վերաբերին Հայաստանի եւ Հայութեան:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Սեպտեմբերին Մոն - Տորի մէջ տեղի ունեցաւ վարսայարդարութեան ախոյենական մրցում, մասնակցութեամբ 48 նահանգներու ներկայացուցիչներու: Կըրընոպլի կողմէ մասնակցեցաւ Ժան Մարանճեան, 24 տարեկան, որ շահեցաւ միջ - շրջանային ախոյենութիւնը եւ, միեւնոյն ատեն, ունեցաւ բոլոր առաջին մրցանակները (առաջնութիւն «քանդակուած յարդարանք»ի եւ «արուեստի ստեղծագործութեան»):

Երիտասարդ Հայորդին նախապէս ստացած էր առաջին շրջանային մրցանակը՝ Իւրիաժի մէջ, վեցերորդ մրցանակը միջազգային մրցումի մը Ժընեւի մէջ, երկրորդ մրցանակը Միջերկրականի բաժակին եւայլն: Կարճ՝ մէկ տարուան մէջ տասը շահուած մրցանակներ, չորս մըրցումներու ընթացքին:

Հոկտեմբեր 15ին Կրընոպլի մէջ տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսայի վարսայարդարութեան ախոյենական մրցումը, որուն մասնակցելու համար Ժ. Մարանճեան, արդէն իսկ կը պատրաստուի՝ լուրջ աշխատանքով:

Երիտասարդ Հայորդին միայն մէկ անգամ պարտուած է, յաղթողը եղած է իր աւագ եղբայրը Շառլ Մարանճեան:

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Մարդը քահ քահ խնդաց եւ դէպի կրակարանը եւ հնոցները դառնալով, ըսաւ.

— Բան մը չունի՞ս, հապա այս կերակուրները ի՞նչ են:

— Ասոնց ամէնն ալ տէր ունի:

— Ո՞վ է տէրը:

— Սայլորդները:

— Քանի՞ հոգի են:

— Տասներկու:

— Լաւ. բայց քսան հոգիի բաւելու կերակուր կայ հոն:

— Ամէնն ալ առին եւ ստակն ալ կանխիկ վճարեցին:

Մարդը նորէն նստաւ եւ ձայնը առանց բարձրացնելու ըսաւ.

— Պանդոկի մը մէջ կը գտնուիմ եւ քանի որ անօթի եմ, տեղէս չեմ շարժիր:

Այն ատեն պանդոկապետը մարդուն մօտեցաւ եւ անոր ականջին ի վար ըսաւ այնպիսի ձայնով որ օտարականին սարսուռ մը տուաւ:

— Կորսուէ՛, գնա ասկէ:

Նոյն պահուն ճամբորդը որ կծկուած էր եւ գաւազանին երկաթաւոր ծայրովը քանի մը խարոյկ կը հրէր կրակին մէջ, բարկութեամբ դարձաւ. եւ որովհետեւ պատասխան մը տալու համար բերանը կը բանար, պանդոկապետը ուղղակի իրեն նայեցաւ եւ ցած ձայնով մը շարայարեց.— Նայէ՛ որ ասկէ աւելի չխօսիմ: Կ'ուզե՞ս որ անունդ տամ: Ժան Վալժան է անունդ: Հիմա կ'ուզե՞ս որ նաեւ ո՞վ ըլլալդ ըսեմ: Երբ հոս եկար, կասկած մը ունեցայ վրադ, քաղաքապետին տոմսակ մը ղրեցի եւ ահա պատասխանն ալ առի: Կարդալ գիտե՞ս:

Այսպէս խօսելով օտարականին կը ներկայացնէր այն թուղթը, որ քիչ մը առաջ պանդոկէն քաղաքապետին պաշտօնատունը եւ անկէ ալ դէպի պանդոկ ճամբորդած էր:

Մարդը անգամ մը աչքէ անցուց թուղթը: Պանդոկապետը պահ մը լռութենէ ետք կրկնեց.

— Սովորութիւն ունիմ ամէն մարդու հետ քաղաքավարութեամբ վարուելու: Կորի՛ր, գնա՛ ուրեմն:

Մարդը գլուխը ծռեց, նորէն կռնակը առաւ տոպրակը զոր գետինը դրած էր եւ դուրս ելաւ: Մեծ փողոցը մտաւ. առանց ուր երթալը գիտնալու կը քալէր տուներուն քսուելով իբր նուաստացած եւ տրտում մարդ մը: Եւ ոչ իսկ անգամ մը ետին չնայեցաւ:

Եթէ նայած ըլլար, պիտի տեսնէր որ «Լա Քրուա տը Քօլպա»ի պանդոկապետը դրան սեմին վրայ կանգնած եւ պանդոկին բոլոր ճամբորդները ինչպէս նաեւ փողոցին բոլոր անցորդները բոլորտիքը խմբուած շարժումներով կը խօսէր եւ մատով զինքը կը ցուցնէր եւ այն խումբին անվստահ եւ ահարեկ նայուածքը դիտելով պիտի գուշակէր թէ շատ չանցած բոլոր քաղաքին մէջ դէպք մը պիտի համարուէր իր գալուստը:

Բայց բան մը չտեսաւ: Վշտահար մարդիկ իրենց ետեւը չեն նայիր, վասնզի քաջ գիտեն թէ անբախտութիւնը իրենց ետեւէն կուգայ:

Այսպէս ժամանակ մը ճամբան շարունակեց՝ միշտ քալելով, անծանօթ փողոցներէ երթալով պատահաբար, եւ մոռնալով յոգնութիւնը, ինչպէս տրտմութեան մէջ կը պատահի միշտ:

Յանկարծ սաստիկ անօթի ըլլալը զգաց: Գիշերը կը մօտենար: Չորս կողմը նայեցաւ հանդստարան մը գտնելու յոյսով:

Հոյակէն պանդոկը իրեն համար գոց էր. աւելի դձուձ ճաշարան մը, անշուք խցիկ մը կը փնտռէր:

Ծիչդ փողոցին ծայրը ճրագ մը կը վառէր. վերջալոյսի ատեն սպիտակ երկինքի վրայ եղեւնի ոստ մը կը ծրագրուէր, որ երկաթեայ մոյթէ մը կախուած էր: Մարդը հոն գնաց:

Իրօք պզտիկ պանդոկ մըն էր, Շաֆօ փողոցին պանդոկն էր ան:

Ճամբորդը վայրկեան մը կանգ առաւ եւ պատուհանին ապակիէն պանդոկին ստորին սրահէն ներսը նայեցաւ. այս սրահին մէջ սեղանի մը վրայ դրուած ճրագ մը կար. նաեւ «շըմինէ» մը որուն մէջ լաւ կրակ մը կը վառէր: Քանի մը մարդիկ գինի կը խմէին. պանդոկապետը կը տաքնար:

Կրակարանին վրայ շղթայով երկաթեայ սան մը կախուած էր, որուն մէջ կերակուրը եռալով կ'եփէր: Այս պանդոկը երկու դուռ ունի. մին փողոցին վրայ է, միւսն ալ պզտիկ գաւիթին վրայ:

Ճամբորդը չհամարձակեցաւ փողոցին դուռնէն մտնելու: Լռելեայն գաւիթը մըտաւ, անգամ մըն ալ կանգ առաւ, յետոյ վեհերոտութեամբ դռնափակը վերցուց եւ դուռը հրեց:

— Ո՞վ է ան, ըսաւ պանդոկապետը:

— Մէկն է որ կ'ուզէ ընթրել եւ պառկիլ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Թաշճեան, Խաչատուրեան եւ Պէտոյեան ընտանիքները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի (1 Հոկտեմբեր) Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ (339, Ավ· տիւ Փրատօ) իրենց մօր հան-գուցեալ

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԹԱ ԹԱՇՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ապանեան)

մահուան Բ· տարելիցին առիթով :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալի յիշատակը յարգողները :

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Ընկեր Ներսէս Գարայեանէ (Շթուրթ-կարտ) 15 ֆրանք, այցելութեան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Հայ Կարմիր Խաչի վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացաւ Տիկին Աղաւնի Գալաճեանէ քսան ֆրանք, Տիկին Եւա Քէչիչեանի մահուան առթիւ: Ինչպէս նաեւ Տիկին Մառի Մէնէճեանի մահուան առթիւ յիսուն ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի հաւաքուած իր դրացիներու կողմէ :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ (Առնուվիլ)

Ի գիտութիւն յարգոյ հայ հասարակութեան, Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ տօնին, (1 Հոկտ· Կիրակի) առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Ցաւարտ պատարագի աւանդական մատաղօրհնութիւն : Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մատաղին մասնակցիլ, թող հաճին իրենց նիւթական առաքումները ընել հետեւեալ հասցէին,

Mr. MIHRAN CHICHMANIAN
71, Rue Jean-Jaurès
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (95)
C. C. P. Paris 16.905.06

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սերովբէ Արք· Մանուկեան :

Ցաւարտ պատարագի Հայրապետական մաղթանք :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Իքս – Ան – Փրովանսի հայ ծնողներու ուշադրութեան կը յանձնուի որ Հ· Բ· Ը· Մ·ի Իքսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ձեռնարկած է հայերէնի դասընթացքներու, որոնք կը սկսին Հինգշաբթի, ժամը 16ին, Սեպտ· 28ին, նախկին դպրոցը, 8 Րիւ Բոնսթանթէն, Իքս :

Կը խնդրուի ծնողներէն իրենց զաւակները ղրկել :

×

Պուլվար Օտտոյի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ միօրեայ հայերէնի դասընթացքը կը սկըսի, Հինգշաբթի , 5 Հոկտեմբեր, Թաղիս եկեղեցւոյ մէջ եւ կը շարունակուի ամէն Հինգշաբթի ժամը 14 – 17:

Ծնողքներէն կը սպասուի որ գիտակցութիւնն ունենան իրենց զաւակները ղրկելու դասընթացքներուն, որպէսզի տղաքը սորվին իրենց մայրենի լեզուն :

×

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ դպրոցի հայերէն դասընթացքները կը սկսին, այս Չորեքշաբթի :

Արձանագրութիւնները սկսած են արդէն, փափաքողները կրնան դիմել ու արձանագրուիլ ամէն օր, Հ· Բ· Ը· Մ·եան սրահը ուսուցիչուհիի մօտ և կամ եկեղեցւոյ քարտուղարին մօտ ամէն օր, 339 Ավընիւ Փրատօ : Հեռաձայն 77–84–70 :

Դասաւանդութիւնները չաբաթը երկու օր եւ բացարձակապէս ձրի է :

×

Կապոյտ Խաչի Տէսինի դպրոցի հայերէնի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Հոկտեմբեր 5ին Հինգշաբթի ժամը 14էն 17ը եւ Շաբաթ 17էն 19ը: Հ· Յ· Դ· Տան դասարահը :

×

ՎԵՐՍԱՄՈՒՏ

Վիէնի Կապ· Խաչի հայերէնի դասընթացքը սկսաւ Սեպտեմբեր 28ին, Հինգշաբթի, կէսօրէ ետք, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ, Րիւ Ֆիւմիէր :

Արձանագրութիւնները կը կատարուին տեղւոյն վրայ ուսուցչին կողմէ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը վկայեալ հիւանդապահուհիներ կը փնտռէ իր ծերանոցներուն համար :

Անձամբ կամ գրաւոր դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝

ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ՇԱԻՒԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Վարագայ Ս· Խաչի տօնին առթիւ, կը պատարագէ Հայկասէր Վրդ· Պայրամեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր 2ին, Պրոնի օղակայանի սրահներուն մէջ :

×

Ս· Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի , Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե·ի շքեղ սրահներուն մէջ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գըրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon , 92 SEVRES

Կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

Տղաքներ կ'ընդունուին Տրդ դասարանէն սկսեալ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967 – 1968 տարեշրջանին

Կ'ընդունուին ուսումնասէր ու բարեկիրթ պատանիներ, 11 տարեկան հասակէն սկսեալ, Երկրորդական վարժարանի ռեւէ դասարանի աշակերտ, նաեւ շրջանաւարտներ· պայմանաւ ունենան իրենց տարիքին համապատասխան դասարանի նիշերուն միջինը ,և մանաւանդ բնդունակ ըլլան ու փափաքին նուիրուիլ եկեղեցական ասպարէզի, Հայ Եկեղեցւոյ ծառայութեան մէջ :

Արձանագրուելու համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՕՏՈՍԵԱՆ
22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք , ընտիր Ապրանքներով :

ՉՄՈՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Էթիէնի Ազգ· Միութեան վարչութիւնը դասախօսական երեկոյթ մը կազմակերպած է այս Շաբաթ, ժամը 20·30 – ին, Մատրան սրահին մէջ :

Դասախօս՝ ՏՈՔԹ· Ց· ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Նիւթ՝ Տպաւորութիւններ ժընեւէն՝ Վազգէն Կաթողիկոսի այցելութեան առթիւ :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

967 – 68Ի ՇՐՋԱՆ

Պասքէթ – Պոլ ·— Երեք խումբեր կը մասնակցին պասքէթ – պոլի Փարիզեան Լիկայի ախոյեանութեանց :

Մրցումները կը սկսին Հոկտեմբեր 8ին, Փորթ տը լա Միւէթի (Փարիզ – 16) մարզարահը :

Փորձեր ·— Ամէն Հինգշաբթի ժամը 21–էն 22·30 :

HALL DE LA PORTE D'IVRY
81, Bd. Massena — Paris (13e)
(Vestiaires chauffés, douches)

Մարզիչ՝ Պ· ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ :

Վոլէ – պոլ, փորձեր՝ Կիրակի առաւօտները, Փորթ տը լա Միւէթի մարզարահը :

Ցաւելեալ մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել Հ· Մ· Ը· Մ·ի փոխ – նախագահին՝ Հորթեան, 027 – 27 – 51 :

ՏԷՍԻՆ Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ Կրօն· Ընկ· կը ծանուցանէ Տէսինի եւ շրջակայից հայ հասարակութեան թէ այս Կիրակի Վարագայ Խաչի տօնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպիսկ· Վարդանեան :

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9ին:

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ·— Հ· Յ· Դ· Վարդան Ենթակոմիտէի հերթական ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն , սովորական հաւաքատեղին :

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· Ս· Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 9ին : Կը խնդրուի բոլորին ճշդապահութիւնը: Կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵՐԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրացի ընդհ· անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Զատիկեանի սրճարանի վերնայարկի սրահը (Իսի): Օրակարգ ·— Վարչութիւնը իր տարեկան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը պիտի ընէ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, անդամ կամ ոչ, անխտիր ներկայ ըլլալու :

Կարեւոր հարցեր օրակարգի վրայ :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵԻԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է···· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով ,,պատրաստուած՝ պաստառ-կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոյթներ·—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ 30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 30 Septembre 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11024 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.024

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՆՈՐ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ՝ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՅԵՐԸ

Ա.

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին համազգային չափով ոգեկոչումը Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ եւ այդ առթիւ Հայկական Դատի արծարծումը քունը փախցուցած է Թուրքերուն, որոնք աւելի քան երկու տարիէ ի վեր մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ կը դարձնեն Հայերը :

Թուրք մամուլը հետեւողական կերպով անդադար յօդուածներ կը հրատարակէ Հայերու մասին : Մերթ կը փաղաքշէ մեզ՝ յիշելով անունները հանրածանօթ դէմքերու, որոնք անմոռանալի ծառայութիւններ մատուցած են օսմանեան կայսրութեան՝ սուլթաններու օրով :

Մերթ սպառնալիքներ կը տեղայ մեր գլխուն՝ կեղծուպատիր պատմութիւններ յերիւրելով եւ առասպելներ հիւսելով : Դաշնակն ու Հնչակը իրար կը խառնէ : Ռուսին գործիք եւ Թուրքիոյ թշնամի կը ներկայացնէ մեզ, Հայերուն հանդէպ ատելութիւնը յաւերժացնելու եւ Հայկական Դատին համար հակառակութիւն սերմանելու յետին մտքով :

Ամէն անգամ պատմական ջախջախիչ փաստերով դիմակազերծ ենք ըրած Թուրք յօդուածագիրները, որոնք պատմագէտի եւ մտաւորականի հովեր կ՛առնեն իրենց ստերը Թուրք տղէտ ու մոլեռանդ ընթերցողներուն կլլեցնելու համար :

Այս հայատեաց քաղաքականութեան վերջին փաստը տեսանք Թիւրք Քիւլթիւրի ամսագրին մէջ, ուր Տ. Պ. Օ. ստորագրող «պատմագէտ»ը իր յօդուածը կը վերնագրէ գրգռիչ խորագրով մը, — «Խորհրդային Միութեան Կովկասի մէջ ստեղծած Իսրայէլը , — Հայաստան» (Տես Յառաջ, Սեպտ. 20–26) :

Յօդուածագրի բո՛ւն միտ բանին է հաստատել , Ա) որ Ռուսերը՝ ցարական ըլլան թէ խորհրդային՝ ի հնուց անտի մէկ նպատակ միայն ունեցած են , — Հայերը համախմբել Կովկասի մէջ եւ զանոնք գործիք դարձնել իրենց ձեռքին մէջ՝ ընդդէմ Ազէրիներուն եւ Թուրքերուն : Բ) Կովկասի մէջ առանձնաշնորհեալ դիրք մը տալ Հայաստանի, աւելցնել անոր բնակչութիւնը, անկէ դուրս քշելով Ազրպէյճանցիները :

Ցարական Ռուսիան եւ եւրոպական պետութիններն են, որ ԺԹ. դարու երկրորդ կէսին Հայկական Հարց մը ստեղծեր են օսմանեան կայսրութեան մէջ : Թուրքերու կողմէ հետապնդուող (հալածուող ըսել կ՛ուզէ) Հայերը գաղթեր են դէպի Կովկաս եւ անոնց մէջ գտնուող «Հնչակ» կամ «Դաշնակ» կուսակցութեանց պատկանող կոմիթէճիներ Թրքահայ խնդիր մը ստեղծեր են այնտեղ :

Սարէն – ձորէն մէջբերումներ ընող «պատմագէտ»ը ո՛չ մէկ խօսք կ՛ընէ 1894–1896ի համիտեան համատարած ջարդերուն մասին , որոնց զոհ գացին 300.000 Հայեր ու յանկարծ կը ցատկէ մինչեւ 1904 – 1905 տարիները եւ դէպքերն ու դերերը հարափոխելով Կովկասի հայ – թաթարական կռիւներուն նախայարձակ ցոյց կուտայ Հայերը, Ռուսերն ալ՝ պաշտպան Հայերուն, ո՛չ թէ Թաթարներուն :

Եւ սակայն մոռնալով այս գրածները հակասութեան մէջ կ՛իյնայ, երբ քիչ վարը կ՛ըսէ թէ Կովկասի գրաւումէն (1826–1827) ետք երկար ատեն Ռուսերու եւ Հայերու յարաբերութիւնները սերտ ու սիրալիր չեն եղած : Ռուսերը լաւ վերաբերում չեն ունեցած Հայ Մելիքներու հանդէպ : Ռուս կառավարութիւնը բռնագրաւած է Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կալուածները (1903) :

Այս խոստովանութիւններն ընելէ ետք կրկին ետ կ՛երթայ դէպի ԺԹ. դար եւ կը շեշտէ, որ ցարական կառավարութիւնը զօրավիգ կանգնած է Հայաստանին եւ Հայերուն, հիմնական նպատակ ունենալով Օսմ. կայսրութեան քայքայումը եւ Կովկասի մէջ Հայերուն օգտագործումը Ազրբէջանի Թուրքերուն դէմ :

Ցարական այս քաղաքականութիւնը իւրացուցեր են նաեւ բոլշեւիկները, որոնք իբրեւ թիրախ ընտրած են եղեր Թուրքիան ու Ատրբէջանը :

Թուրք յօդուածագրին մղձաւանջն է եղբայրակա՛ն Ազրբէջանը : Իբրեւ թէ 1904 – 1905ի եւ 1917ի կոտորածներուն (այսինքն Հայերու կողմէ կազմակերպուած ջարդերուն) հետեւանքով Ազէրի Թուրքերուն թիւը շատ պակսեր է Հայաստանի մէջ :

Այդ ալ չէր բաւեր, 1944ին Հայաստանէն դուրս քշուեր են այնտեղ մնացած 140 հազար Ազէրիներն ալ, որոնք բարեբախտաբար Սիպերիա չեն ղրկուած , ինչպէս հրամայած է եղեր Սթալին , այլ շնորհիւ Պաքիրովի ղրկուեր են Ազրբէջանի Մուղանի տափաստանը եւ հոն հաստատուած :

Ծածկամիտ յօդուածագիրը իր գրութեան շարունակութեան եւ եզրակացութեան մէջ դուրս կուտայ իր խիկական գոյնն ու ոճրագործ ծրագիրը , — Ղարաբաղի Հայերուն արտաքսումը Ազրբէջանէն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼԻ ՃԱՌԸ

Նիւ Եորքի ազգաժողովին առջեւ խօսք առնելով, Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը անգամ մը եւս կոչ ըրաւ որ Ամերիկացիք դադրեցնեն իրենց ռմբակոծութիւնները : Քուվ տը Միւրվիլի համար, Վիէթնամը նաեւ խոչընդոտ մըն է Միջին Արեւելքի տագնապին կարգադրութեան համար : Ու Ֆրանսայի նախարարը կը շեշտէ . — «Ներկայ անշարժութիւնը կը յետաձգէ արաբական աշխարհի ճիգը վէրքերը սպիացնելու, ծանրացնելով Իսրայէլի համար յաղթանակին շահադրումները : ՄԱԿը պէտք է իր աջակցութիւնը բերէ , բայց պէտք է նաեւ նկատի առնենք համաշխարհային կացութիւնը , որ առանձին խոչընդոտ մըն է մեծ պետութեանց համաձայնութեան , որու անհրաժեշտութիւնը չեշտեցի : Համաշխարհային կացութիւնը, այդ կը նշանակէ անշուշտ , ամէն բանէ առաջ, Վիէթնամի պատերազմը իր բոլոր հետեւանքներով , տեղւոյն վրայ եւ հեռուն : Միջին Արեւելքէն տարբեր տագնապ մըն է, քանի որ մեր դարու մեծ պետութիւններէն մէկը , գուցէ ամէնէն մեծը, ուղղակի մէջն է : Այդ արդէն պատճառ մըն է , ուրիշներու կարգին — որու համար աւելորդ է զայն ենթարկել մեր կազմակերպութեան դատողութեան : Այդ է նաեւ պատճառը որու համար բսինք եւ կրկնեցինք որ միայն վճռական նախաձեռնութիւն մը, այդ մեծ պետութեան կողմէ, կրնայ նոր իրողութիւն մը ստեղծել : Հակառակ պարագային միայն ամուլ շարունակութիւնն է կռիւներու, որոնք ոչ մէկ բանի կրնար առաջնորդել, վասնզի, ամէն կողմէ ընդունուած է զինուորական լուծումի մը անկարելիութիւնը : Այդ նոր իրողութիւնը կրնայ ըլլալ, ինչպէս շատեր կ՛ըսեն , առանց պայմանի եւ առանց սահմանի դադրեցումը ռմբակոծութիւններուն որոնք կ՛աւերեն հիւսիսային Վիէթնամը : Ոչ ոք այնքան որքան Ֆրանսա կը հաւանի նման որոշումի մը եւ նախ եւ առաջ որովհետեւ վերջ կը դնէ Վիէթնամցիներու դժբախտութեանց » :

Միակ լուծումը, Ֆրանսայի նախարարին համար վերադարձ մըն է Ժընեւի համաձայնութեանց :

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹԵՐՈՒ – ԳԻՆԸ –

Վերջին ամիսներու կառավարութեան և մամուլի սենտիքաներու բանակցութեանց իբրեւ արդիւնք թերթերու գինները կը փոխուին Հոկտեմբեր 2էն, ինչպէս կը յայտարարուի ստորեւ հրատարակուած շեկոյցով, որ լոյս կը տեսնէ օրաթերթերու Սեպտեմբեր 30ի թիւով :

Հոկտեմբեր 2էն սկսեալ «Յառաջ» հատով կը ծախուի 40 սանթիմի ամփոփոխ կը պահենք, առայժմ, բաժանորդագրութեան պայմանները զորս հաւասարակշռուած էինք անցեալ Յուլիս 1ին :

A NOS LECTEURS

A partir du Lundi 2 Octobre, « Haratch », comme d'ailleurs l'ensemble des quotidiens français, sera vendu au prix de 0,40 Frs.

Nous disons à nos lecteurs nos regrets d'avoir été contraints de prendre cette décision que nous avons reculée le plus longtemps possible, mais qui était devenue inéluctable.

En effet, les conditions économiques particulières à la Presse, les difficultés nées de la concurrence des autres moyens d'information, commandaient aux quotidiens français cette révision d'un prix de vente inférieur à la plupart de ceux pratiqués à l'étranger.

Nous sommes persuadés que nos lecteurs comprendront la nécessité de cet ajustement indispensable à la survie d'une presse libre, et par avance nous les remercions de leur fidélité.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄԶ «յայտնութիւն» մը ըրած է, որ բաւական աղմուկ հանած է : Ամերիկեան թերթը կը գրէ թէ Ռըսք եւ Կրոմիքօ գաղտնի համաձայնութիւն մը կնքած են սահմանափակելու համար զէնքի հայթայթումը Միջին Արեւելքի : Ռուսերը կատղած են այս «յայտնութենէն» մինչ Ամերիկացիք շատ նեղ կացութեան մատնուած են :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ համայնավար կուսակցութիւնը միշտ դէմ է «կարմիր վեհաժողովի » մը : Կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ Կոմունիստ խմբագրականի մը մէջ կը գրէ . — « Համայնավար կուսակցութիւնները որոնք համագումար կ՛ուզեն , չկրցան սակայն հարկ եղածին չափ պատճառաբանութիւններ տալ, որոնք արդարացնեն նման ժողովի մը պատեհութիւնը :

ՊԱՊԸ, թէեւ տկարացած , Ուրբաթ առաւօտ պաշտօնական բացումը կատարեց Սինոդին :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏԸ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն. — (Սեպտ. 26) —

ԹԱՇՔԷՆԴ. — Թուրքիոյ Վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ շարունակեց իր քննական պտոյտը, Ուզպէքիստանի զանազան կեդրոններուն մէջ : Կէսօրին , Ուզպէքիստանի վարչապետ Գուրպանօֆ հացկերոյթ մը սարքեց ի պատիւ Տէմիրէլի , որուն նուիրեց եւ հագցուց Ուզպէքներու յատուկ ազգային տարազը , կարմիր եւ վարդագոյն մետաքսէ վրանոցը : Ճաշի ընթացքին Տէմիրէլ ճառախօսեց, եւ ըսաւ ի մէջ այլոց .

— Թուրքիա իրեն վիճակուած պարտականութիւնը լիովին կը կատարէ, Խորհ. Միութեան հետ իր յարաբերութիւնները կարելի եղածին չափ բարելաւելու եւ ամրապնդելու համար : Թուրքիա տնտեսական վերականգնումի ճամբուն մէջ է, եւ Ռուսական օժանդակութիւնը կարեւոր է մեր բարօրութեան համար : Առիթն ունեցայ այցելելու Խորհ. Միութեան ամէնէն արդիւնաբեր կեդրոնները , Մոսկուա , Լենինկրատ, Քիեւ, եւ այժմ՝ Ուզպէքիստան :Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ , ձեր հողին վրայ մեզի ընծայուած ջերմագին ընդունելութեան համար : Թաշքէնդ հարուստ պատմութիւն մը ունի, եւ իր պատուոյ տեղը, ասիական տարեգրութեան մէջ : Շատ բան տեսանք, շատ մը հրաշքներու ականատես եղանք Ուզպէքիստանի մէջ : Տեսանք շինարարութեան եւ քաղաքակրթութեան հրաշքը, որ կը բղխէր անջրդի եւ խոպան անապատէն, ոռոգելով անսահման տափաստանները : Թուրքիա աւանդական եւ մշակութային կապերով սերտօրէն միացած է այս ժողովուրդին : Կ՛ուզեմ շնորհակալութիւնս յայտնել նաեւ խորհրդային կառավարութեան, որ այս նուաճումները տեսնելու առիթը տուաւ մեզի :

ՏԷՄԻՐԷԼ ՊԱՔՈՒԻ ՄԷՋ

Վարչապետ Տէմիրէլ եւ իր հետեւորդները երկու մասնաւոր սաւառնակներով Թաշքէնդէն Պաքու եկան եւ արտակարգ ցոյցերով դիմաւորուեցան Ազրպէյճան ժողովուրդին կողմէ : Պաքուի օդակայանէն մինչեւ իրեն յատկացուած հիւրանոցը, 28 քիլոմեթր տարածութիւն ունեցող ճամբու մը վրայ, Տէմիրէլ եւ Թուրք պատուիրակութիւնը խանդավառօրէն ծափահարուեցան հարիւրաւոր Ազրպէյճանցիներու կողմէ , որոնք դրօշներով և վերտառութիւններով ողջունեցին զիրենք , երբեմն խափանելով թափօրին անցքը : Իրիկունը , Վարչապետ Տէմիրէլ այցելեց Ազրպէյճանի վարչապետ Էնվէր Ալիխանովի եւ երեսփոխանական ժողովի նախագահ Թօփչուպաշեւի եւ գիշերը ներկայ եղաւ պալէթի մը ներկայացումին :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ֆրանսայի բաժակի մրցումներուն կարգին, անցած Կիրակի, Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը յաղթական դուրս եկաւ 5–3 արդիւնքով՝ ընդդէմ Նէօյի Սիւր Մառնի խումբին :

Այս Կիրակի Հոկտեմբեր 1, ախոյենական մրցումները տեղի կ՛ունենան :

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը կը հանդիպի Փարէ Վիէյլ Փոսթ խումբին (Օրլիի մօտ) :

ԱՆԴԱՊԱՀԸ

Այս պաշտօնական յիշեցնող «Յայտարարութենէն» ետքը՝ բացատրական մը կը յայտնէր թէ Ամենայն Հայոց Հայրապետը «սկզբունքով առարկութիւն չէր ունենայ» այս այցելութեանց մասին, ընդհակառակն, կ'աւելցուէր թէ իր «օրհնութի՛ւնն» ալ կուտար, եթէ չունենար ... «մտավախութիւն մը»:

Առաջին առթիւ կարծեցի թէ «Ս. Էջմիածնի իշխանութեան» սպասածը արտօնութեան խնդրանք մըն էր՝ մտնելու համար հոն ուր կ'ուզեն որ

«... մարդ մարդաձայն չմտնէ»:

Կը հասկցուի որ ուրիշ բան է սպասուածը, — ապահովութիւն մը «մտավախութեան» դէմ:

Վարուժանի անդապահին աղաղակը մեզի ծանօթ է մեր երախայութեան վէճերով, երբ մէկուն կամ միւսին կ'արգիլէինք մեր «սեփական» փողոցներէն անցնիլ:

Նման երախայութենէ մը աւելին է կատարուած, ինչպէս կը կարդանք «Էջմիածին» ամսաթերթին մէջ:

Հարկ տեսնուեր է հաղորդել Վատիկանի, անհրաժեշտաբար բացատրել Հռոմի քահանայապետին՝ այն «մտահոգութիւնը», զոր «Ս. Էջմիածնի իշխանութիւնը» կը զգայ «հայ եկեղեցու ծոցում տասը տարիներից ի վեր ծագած ներքին տագնապին կապուած»:

Ի՞նչ է պատահած, որ Էջմիածինը հարկադրուեր է նամակ գրել Վատիկանի, որպէսզի եթէ չի գիտեր Վատիկան՝ գիտնայ, եթէ գիտէ Վատիկան՝ յիշէ թէ «հայ եկեղեցու ծոցում տասը տարիներից ի վեր ծագած ներքին տագնապ մը» կայ, որու վերջին «արտայայտութեան» մէջ մեղք մըն ալ ունի ... Հռոմի քահանայապետը:

Ուստի կարգի հրաւիրելու փորձ մը:

Պօղոս Զ. Պապը յայտարարեր է Խորէն կաթողիկոսին.—

«Ձեր անձին մէջ մենք ողջունում ենք ամբողջ հայ եկեղեցին, որ մեծ Հայաստանի Էջմիածնի յարգամեծար կաթողիկոսի հետ՝ դուք ղեկավարում էք քրիստոնէական կեանքի աշխատանքի դաշտում»:

Պապին խօսքը ամբողջութեամբ հրատարակուած է «Օսերվատորէ Ռոմանօ» պաշտօնաթերթին մէջ (10 Մայիս 1967), իսկ վերի թարգմանութիւնը՝ «Էջմիածին» պաշտօնաթերթին մէջ (Յունիս):

Ուզեցինք բաղդատել թարգմանութիւնը բնագրին հետ՝ նկատելով որ «Էջմիածին» սխալներ շատ կ'ընէ, ինչպէս օրինակ, փոխանակ «Օսերվատորէ» գրելու՝ գրած է «Օսսերատորէ» (երկու անգամ), թուականը փոխանակ գրելու 10 Մայիս՝ գրած է 19 Մայիս (երկու անգամ):

Թուականի այս սխալին պատճառով՝ ուշացաւ բնագիրը, ուստի բաղդատեցինք Լեւոնեան Միաբանութեան կատարած թարգմանութեան հետ, որ ահաւասիկ.—

«Ձեր անձին մէջ մենք կ'ողջունենք բովանդակ Հայաստանեայց Եկեղեցին, զոր դուք, Էջմիածնի Վեհափառ կաթողիկոսին հետ, կ'առաջնորդէք քրիստոնէական կեանքի ուղիներէն» (տես Յառաջ, 26 Մայիս):

Առանց ուզելու վէճ յարուցանել երկու թարգմանութեանց տարբերութեան մասին՝ պատմա – վարդապետական նրբութեան տեսակէտով, առանց եւս կանգ առնելու առաջին թարգմանութեան տարբերութեան մէկ կէտին վրայ, տարբեր՝ թերեւս վոլկի ձեւով, կը նախընտրեմ երկրորդը:

Հռոմի քահանայապետին խօսքին դէմ՝ օձի պէս գլուխ կը ցցէ ոչ միայն «մտահոգութիւն» մը, զոր Էջմիածին յարմար նկատեր է հաղորդել մամուլին եւ Պապին, այլեւ կոտոշ կը ցցէ տգիտութիւն մը, որու տեղ պիտի չտային պատմութեան եւ պատշաճութեան տեղեակ մարդիկ:

«Կարծում ենք, գրուած է «Էջմիածնի» մէջ հրապարակուած նամակով, թէ ձեր մեծ եկեղեցուն եւ Ձերդ Գերագանցութեան բաւարար չափով ծանօթ պէտք է լինեն հայ եկեղեցու պատմութիւնը, նուիրապետական կարգը եւ եկեղեցական կեդրոնների իրաւասութեանց սահմանները»:

Օրհնա՛ծ, պիտի ըսէ Հռոմի քահանայապետը, Վատիկանի դիւաններուն մէջ չա՛տ բան կայ, իբրեւ «նիւթ Հայոց եկեղեցիի պատմութեան», որոնց ծանօթ պէտք է ըլլային Վատիկանի նամակ գրող ձեր արդի եպիսկոպոսները: Օրինակ, ծանօ՞թ են բանի – վրայ այս եպիսկոպոսները թէ ի՛նչ նամակներ գրած է Ոսկան վարդապետ, զոր բառ – գլորող մը անուանեց «Հայոց երկրորդ Լուսաւորիչը», կամ ի՞նչ աղերսագիրներ եւ հաւատոյ խոստովանութիւններ գրած են «Ամենայն Հայոց» կաթողիկոսները:

Իմ կարգիս՝ «կարծում եմ» որ պատշաճութեան դէմ է պատմութեան դաս տալ Էջմիածնէն մինչեւ ... Վատիկան: Նոյնիսկ պիտի ուզէի որ օտարները չգիտնայի՛ն, չկարդայի՛ն, չուսումնասիրէի՛ն Հայ եկեղեցւոյ պատմութեան որոշ շրջաններ: Իմ փսխելս կուգայ, օտարն ինչե՛ր պիտի գտնար:

Գալով այն հարցին, թէ Հռոմի քահանայապետը Խորէն կաթողիկոսի անձին մէջ ողջուներ է «բովանդակ Հայաստանեայց եկեղեցին», ընդունուած տարազ մըն է որ կրնայ ուղղուիլ նոյնիսկ ամէնէն համեստ վարդապետին, Հայաստանեայց Եկեղեցիին ուեւէ մէկ սպասաւորին:

Զծածկենք, — Էջմիածնի ցաւը ուրիշ տեղ է, ուրիշ տեղ: Բառ մըն է պարզապէս: Պապը ըսեր է, «Դուք ղեկավարում էք»:

Այո՛, Պապը ըսեր է. «Դուք, Էջմիածնի վեհափառ կաթողիկոսին հետ, կ'առաջնորդէք Հայաստանեայց եկեղեցին»:

Հաւա՛ր, աւա՜ն–թալա՛ն, «հաւատարմութեան խնդի՛ր է դրեր Հռոմի Պապը, նոյն իրաւունքներն է տուեր հայ երկու կաթողիկոսներուն:

Նախ ընդունինք թէ տուեր է: Օտարը կուտայ, չի տար, աւելին կուտայ, քիչ կուտայ: Վաւերացնո՞ւմ է օտարին խօսքը: Բայց հաւատարմութեան ի՞նչ վկայութիւն կայ Պապին խօսքին մէջ: Հայերէն կը հասկնա՞յ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին ատենապետը, որ ստորագրելով նման բողոք մը՝ փութկոտութիւն ցոյց կուտայ բացատրելու թէ «Անթիլիաս փոխադրուած Կիլիկեան Աթոռը հանգամանք չունի հայ եկեղեցին ներկայացնելու, եւ ոչ ալ Էջմիածնի կաթողիկոսին հետ բաժնելու ղեկավարութիւնը մեր եկեղեցու եւ մեր ժողովուրդին»:

Թէ «հայ ժողովուրդին ղեկավարութիւնը» ոչ Էջմիածնի կաթողիկոսին է տրուած, (գիտե՛նք, չկէ Երեւանը կամ ով որ գիտէ թէ որո՛ւ տրուած է ժողովուրդի մը գերիշխանութեան իրաւունքը), ո՛չ ալ Կիլիկիոյ – Անթիլիասի կաթողիկոսին, կը մերժեմ վիճիլ այդ մասին, ես Մար Շիմոնի ժողովուրդին զաւակը չեմ: Բոլոր ժամանակներու վրայ յաղթական ժողովուրդի մը զաւակը, նախապատմական եւ արդիական քաղաքակրթութիւններով հպարտ ժողովուրդի մը զաւակը, իր եկեղեցիէ՛ն աւելի հին ժողովուրդի մը զաւակը ես չեմ կրնար ներել որ երկու կաթողիկոսներ կռուին՝ մէկը միւսին առջեւ դնելու համար իր մինտէրը, մանաւանդ ժողովուրդէն առաջ անցնելու փորձը: Բայց երբ մին «Ամենայն Հայոց», միւսը «Մեծի Տանն Կիլիկիոյ», ըսենք՝ մին ինը նահանգի վրայ, միւսը՝ մէկ նահանգի վրայ, իբրեւ կաթողիկոս (այո՛ կամ ոչ), երկուքն ալ կը ղեկավարեն Հայոց եկեղեցին՝ պատմութեան իրաւունքով, քաղաքական աշխարհագրութեան իրաւունքով, ո՞ւր է Պապին սխալը: Կ'ուզէ՞ք որ Ներսէս Լամբրոնացիի տեսակէտը բերեմ՝ կաթողիկոս անունը կրող արքեպիսկոպոսին մասին, որպէսզի ոչ ոք մերժէ իրաւունք մը, որ կաթողիկոս մը կ'ունենայ:

Կը հասկնա՛մ ցաւը, զոր կը զգան ոմանք՝ երբ «Էջմիածնի կաթողիկոս» կը կոչէ Պապը, ակնարկելով Վազգէնի: Տղայութի՛ւն՝ այս ցաւը: Կը հասկնա՞ն այս մարդիկը մեր ցաւն ալ, որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս կ'անուանենք, երբ կաթողիկոսը կայ, Կիլիկիան չկայ: Կը հասկնա՞ն այս մարդիկը, որ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս կ'ըսենք, երբ կաթողիկոսը կայ, «Ամենայն Հայոցը» չկայ: Չեմ ուզեր գիտել տալ դեռ թէ Էջմիածինը կայ, ե՛տքը միայն եկաւ այդ տիտղոսը, փաղաքշանքը, այրած սրտի մխիթարութիւնը:

Եւ բոլոր այս վէճերէն վեր՝ չմոռնա՛նք,— այս ազնիւ, այս տաղանդաւոր Հայ գրագէտի եւ մտաւորականի արժանապատուութեանս մէջ վիրաւորուած կը զգամ՝ երբ մեր Եկեղեցին, «Ամենայն Հայոց կաթողիկոս» կամ «Վեհափառ» տարազին փաղաքշանքը համարելով իրականութիւն, ինքզինք տանուտէր կը կարծէ Հայոց ազգին: Ու կը խօսի երկպառակութեան մասին՝ ամէն անգամ որ անհանգիստ կը զգայ ինքզինք կամ՝ փաղաքշանքի կարօտ, առնուազն՝ «իրաց կացութիւնը» փաղաքշանքի ոչ – համապատասխան:

Ահա թէ ինչո՞ւ փոքր, փոքր, յանհունս փոքր հարց մը այնպէս կը մեծցնէ յաճախ, որ այն պատրանքը կը ստեղծէ թէ ահաւասիկ թաթարական հնօրեայ արշաւանքներու նման դէպք մը տեղի կ'ունենայ «իր իշխանութեան ներքեւ» գտնուած «հայ եկեղեցիներին եւ համայնքներին» վրայ:

Կը թուի թէ ճանճրացա՛ւ մամուլը, որ հիմա քիչ կ'արձագանգէ «Թալա՛ն, առանտարա՛ն» աղաղակներուն: Այդ աղաղակները մոռցան նոյնիսկ «եկեղեցապաշտպան» կիները՝ Ամերիկայի մէջ եւ Բանկալի մարդիկը, քիչ մը ամէն կողմ, որոնք սովոր են հրահանգ առնելու իրենց կիներէն:

Բայց մամո՛ւլ ունի Եկեղեցին ալ, որ կը շարունակէ նոյն աղաղակը՝ ապահովաբար հաստատելու համար թէ պաշտօնաթերթ կը հրատարակէ ճի՛շդ ատոր համար, եւ ոչ թէ նպաստ մը բերելու համար մեր եկեղեցական պատմութեան եւ կրօնական հարցերու քննութեան: Ապացոյց՝ «Էջմիածին» ամսաթերթը, որու Յունիսի թիւը նոր հասաւ: Ի՞նչ կը պատմէ «Էջմիածին»:

Վերջերս, Խորէն կաթողիկոս այցելութիւն մը կատարելով եւրոպական ոստաններու մէջ՝ տեսակցութիւններ ունեցաւ օտար պաշտօնական անձնաւորութեանց հետ:

Եւ Վազգէն կաթողիկոս պատշաճ համարեցաւ մամուլին տալ «Յայտարարութիւն» մը, հաղորդելու համար թէ «Ամենայն Հայոց Հայրապետը որեւէ տեղեկութիւն չունի Տանն Կիլիկիոյ դահակալի ճանապարհորդութեան եւ այցելութեան մասին, Ս. Էջմիածնի իշխանութեան ներքեւ գտնուող Եւրոպայի հայ եկեղեցիներին եւ համայնքներին»:

Հրաշալի՛, հրաշալի՛, սա «իշխանութիւն» բառը, ճիշդ «Ս. Էջմիածնի» քովիկը:

— Ի՞նչ կ'արժէ «հրաշալի» ըսելդ, գիտել պիտի տայ ինծի՝ արտասահմանի Հայութիւնը, որ բաւական բան գիտէ «Ս. Էջմիածնի իշխանութեան» մասին:

Կը խոստովանիմ որ «իշխանութիւն» ցոյց տալ չէ կարծել թէ պարապ մըն է արտասահմանի Հայութիւնը, կամ արտ մը, որպէսզի մէկը եկէ, ինքզինք համարի անդապահ եւ Դանիէլ Վարուժանի բառերով աղաղակէ չորս հովերուն.

«Եհէ՛, եհէ՛, արտերուն մէջ մարդ մարդաձայն չմտնէ»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (176)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Ո՛հ, վեհափառ տէր, բացագանչեց Մառի-Թէրէզ այս անգամ բոլորովին փոխուած:

Այս միջոցին դուռը զարնուեցաւ:

— Մտէ՛ք, հրամայեց Արթուա կոմսը:

Պաշտօնի վրայ եղող արարողապետը ներս մտաւ եւ յայտարարեց.

— Պարոն Շանթօսէ դուքսը:

Մառի-Թէրէզ եւ մայրապետը, անհուն դողի մատնուած, չէին գիտեր թէ ի՛նչ պէտք էր ընել:

— Սա սենեակը մտէք, ըսաւ թագաւորին եղբայրը:

Եւ երկուքը մէկէն քովի սենեակը առաջնորդեց:

Յետոյ իր սենեակը վերադառնալով, արարողապետին հրամայեց.

— Ներս առաջնորդէ պարոն դուքսը:

Պարոն Շանթօսէ, դէմքը տակնուվրայ եղած, սեմին վրայ երեւցաւ:

— Տէ՛ր իմ, տէ՛ր իմ, եկայ ձեզի իմաց տալու որ... կակազեց հատկտուր ձայնով մը:

— Ամէն բան գիտեմ, սիրելի դուքս, ըսաւ իշխանը անոր խօսքը կտրելով:

— Ի՞նչ, ձերդ վսեմութիւնը ուրկէ՞ իմացած է որ...

— Որ Ռօշ–Պէրնար մարքիզն ու իր քոյրը ձերբակալուած են:

— Այս գործին մէջ կամ հրաշք կայ... եւ կամ... դաւաճանութիւն...:

— Ո՛չ, սիրելի դուքս: Ո՛չ հրաշք է տեղի ունեցածը եւ ոչ ալ դաւաճանութիւն... միայն թէ իմ ոստիկանութիւնս լաւ կազմակերպուած է, եւ եթէ գաղտնի ոստիկաններուս անունները հիմա ձեզի տամ, շա՛տ պիտի զարմանաք եւ ինքզինքնիդ բախտաւոր պիտի համարիք...: Աշխարհի լաւագոյն ոստիկանութիւնը կիներէ կազմուած գաղտնի ոստիկանութիւնն է: Այս ճշմարտութիւնը գիտնալով, իմ ոստիկաններս անոնցմէ ընտրած եմ:

— Բայց է ի բաց կ'երեւայ թէ ընաւ չէք սխալեր, տէր իմ:

— Հոս գալուդ շատ ուրախ եմ, սիրելի դուքս, ասիկա կ'ապացուցանէ թէ անգիտակցաբար աւազակ մը քեզի իբրեւ փեսացու առաջարկելս ներողամտութեամբ կը գիտես...: Կը շնորհաւորեմ, դուքս, խելացի եւ հեռատես աղջիկ մը ունիս եղեր... եթէ ան քու կամքիդ եւ իմ ալ փափաքիս դէմ գրած չըլլար, հիմա շատոնց գործը գործէն անցած պիտի ըլլար: Չեմ գիտեր թէ ինչո՛ւ, բայց երբեմն բնազդը մարդուս անանկ բաներ ընել կուտայ եւ ճակատագիր մը անանկ փոփոխութիւններ կը կրէ, որ քան դիւանագէտ քով քովի գալով եւ գիշեր ցերեկ խորհրդակցելով՝ խելք չեն կրնար հասցնել եղածին վրայ...: Թերեւս քու աղջկանդ ալ ատանկ բան մը եղած է...: Ինչ որ է, այս մասին աւելի չխօսինք, ամէն պարագայի մէջ ձեր դժբախտութեան պատճառ ըլլալ չէի ուզեր եւ աղէկ յաջողեցանք...:

Արքունիքին ծերունի հազկատակը այս շնորհատարափ խօսքերուն առջեւ խոնարհեցաւ:

Արթուա կոմսը շարունակեց.

— Աղջիկդ վարձատրութեան արժանի է, դուքս, որովհետեւ ծաղիկի մը շուրջը թրթռացող կոյր միջատի մը պէս բնազդաբար գիտցաւ գտնել իր սրտին ճամբան: Ահա այդ պատճառաւ, սիրելի դուքս, անոր ձեռքը կը խնդրեմ քեզմէ ասպետ Օպէն Տ'Էրմօնի տալու համար: Եւ իմ օգոստափառ եղբօրս կողմէ կը խոստանամ որ ասպետ Օպէն Տ'Էրմօնի տիտղոսը եւ արքունիքին մատուռին երգեհոնահարութեան պաշտօնը այս գիշեր իսկ պիտի շնորհուի իրեն կայսերական հրովարտակով մը:

— Ո՛հ տէ՛ր իմ, տէ՛ր իմ, ինչո՞ւ այն դարուն մէջ չենք ապրիր ուր հպատակ մը ինքզինքը սպաննելով կ'ապացուցանէր իշխանին իր հաւատարմութիւնը: Ո՛հ, եթէ այդ դարուն մէջ ապրէի, ապացուցանելու համար իմ երախտագիտութիւնս, այս վայրկեանին իսկ անձնասպան պիտի ըլլայի իշխանիս եւ տիրոջս առջեւ:

— Կը յուսամ որ տակաւին շա՛տ պիտի ապրիս, սիրելի դուքս, շա՛տ պիտի ապրիս եւ պիտի վայելես աղջկանդ ու թոռներուդ երջանկութիւնը, պատասխանեց իշխանը թերահաւատութեամբ:

Եւ բանալով քովի սենեակին դուռը, ուր պահ մը առաջ առաջնորդած էր Մառի-Թէրէզն ու մայրապետը, գոչեց.

— Օրիո՛րդ Շանթօսէ, եկո՛ւր գրկէ եւ համբուրէ հայրդ:

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Մեր պատմած դէպքերէն երկու տարի ետքը, գարնան երեկոյ մը, Շէրիզի դղեակը տօնախմբութեան մէջ էր:

Դղեակին բոլոր ջահերը վառած էին: Ամէն կողմ լուսավառութեան պատրաստութիւններ կը տեսնուէին: Սպասաւորներն ու դրանիկները հապճեպ քայլերով կ'երթային կուգային: Ամէնուն երեսը կը խնդար: Խանդավառութիւն մը կը տիրէր... Եռուզեռ մը կար...:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԵՐՆԷՏ

(Շար.)

ժողովուրդը կա՛յ, երբ դեռ Էջմիածին վար, ոչ ալ իր Հէքեամը :

Մի՛, մի՛ խորովէք այս ժողովուրդը կաթողիկոսական ձեր սնոտի վէճերով :

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին ատենապետը, որ կը յաւակնի թէ շատ բան գիտէ՝ դաս տալու համար Հռոմի քահանայապետին, ուղեր է բանել Պապին մէկ ...րիչ սխալն ալ՝ յայտարարելով թէ «Օսերվատորէ Ռոմանօ» պաշտօնաթերթին մէջ Արտաւազդ Եպ. Թրթռեանի անունը յիշատակուած է իբրեւ «եպիսկոպոս Հայոց Ֆրանսայի», ինչ որ «իրաւական կամ իրական կացութեան բնաւ չի համապատասխանում »: Ձեմ գիտեր թէ ասանկ ուրիշին դաս տալու մարմաջով կամ մեր ներքին տագնապները » օտարին հաղորդելու բարի՛ ցանկութիւնը ունենալով՝ եթէ մէկն ալ ելլէ բացատրէ, թէ ի՛նչպէս ընտրուած է Վազգէն կաթողիկոսը, ինչ «իրաւական կամ իրականութեան համապատասխանում են » Սերոբէ արքեպիսկոպոսի եւ Վարդանեան եպիսկոպոսի ...րուած տիտղոսները, «Ամենայն Հայոց » ...ուկո՞վ թէ Բանկալի կարգ մը մարդոց բարձր կամեցողութեամբ կոչուած են գործի, հաճելի կը թուի՞ Հայոց դժբախտ ժողովուրդին : Պապը ի՛նչ կրնայ ընել՝ եթէ գիտնայ թէ սուտ կը խօսի մէկ կամ միւս կողմը : Ի՞նչ կը շահի Էջմիածինը այսպէս երգելով Դեբորայի երգը :

Շատ կը խնդրեմ հասկցնել առ որ անկ է. —

Եթէ ունինք «Ամենայն Հայոց » Կաթողիկոս մը, որ «իշխանութիւն » է տարածեր մինչեւ Եւրոպա, մինչեւ Ամերիկա, թող առաջին իր գործն ըլլայ ցոյց տալ իր իշխանութիւնը այն եպիսկոպոսներուն, որոնց տրուելիք ածականը կը խնայեմ առ այժմ :

Եւ չմոռնա՛յ ժողովուրդը, միակ Վեհափառը, միակ դերիշխանը, որու հաշիւ պէտք է տայ :

Լաւագոյն խորհուրդը՝ մոռնալու եւ մոռցնելու համար կաթողիկոսական աթոռներու վէճը :

Վերջացնեմ . —

Վահան Արք. Կոստանեան, որ մեծ մարդ մը չէր թէեւ, «պատմական մեծ երեւոյթ» մը յիշեցուց 1952 Օգոստոսին » երբ Անթիլիաս էր գացեր՝ Գարեգին կաթողիկոսի թաղման առթիւ . —

Գարեգին կաթողիկոս Էջմիածին է գացած՝ նախագահելու «Ամենայն Հայոց» կաթողիկոսի ընտրութեան եւ իր ձեռքով օծած է Գէորգ Զ. կաթողիկոսը : «Մի Կիլիկեան կաթողիկոս (Գարեգին), պատմութեան մէջ առաջին անգամ, օծում է «Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի (Գէորգ Զ.) :

Պատմակա՛ն երեւոյթ, որ կը թելադրէ մոռնել որ աթոռի վէճով, Ամենայն Հայոց կաթողիկոս մը գնաց Անթիլիաս, փոխանակ օծելու՝ թաղելու Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսը, իր չարաչուք բանադրանքով :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ

ԸՆԿԵՐ ՄԸՆ ԱԼ

ԹԱՂԵՑԻՆՔ

Սեպտեմբեր 13ին՝ Սոֆիա, հողին յանձնեցինք քանի մը ամիսէ ի վեր անբուժելի հիւանդութիւնով տառապող ընկ. Յովհաննէս Քաւրեանը, 75 տարեկան, որ Պալքանեան պատերազմին վերջաւորութեան Էտիրնէի անկումէն ետք, Պուլկարիա անցնելով նախ իբրեւ պարզ կօշկակար, իսկ աւելի ետքը պատրաստ կօշիկի առեւտուրով կը զբաղէր Սոֆիա, մինչեւ 1944ի պետական յեղաշրջումը եւ ռէժիմի փոփոխութիւնը :

Ծնած էր Բիւթանիոյ (Իզմիտ) հայաշատ գաւառին Կէյվէ – Գոնճըլար գիւղը՝ 1892ին : Ատափազարի, Իզմիտի, Պարտիզակի սահմաններու շրջանակին մէջ Թրքահայաստանի զանազան գաւառներէն գաղթելով հոն հաստատուած հոծ հայ բնակչութիւնը տնտեսական կեանքին տիրապետող տարրը կը կազմէր թէ իր դերակշռող թիւով, զբաղելով առաւելապէս հողագործութեամբ, արհեստներով եւ մետաքսի խոզակի չերամաբուծութեամբ :

1910ին Թրք. Սահմանադրութեան օրերուն քրիստոնեաներու զինուորագրութեան օրինագիծով զօրանոց փութացողներու առաջին շարքերուն մէջ էր նաեւ, նախակրթարանի համեստ գիտելիքներով, բնատուր ուշիմութեամբ սակայն օժտուած պատանի Օննիկը, իրենց գիւղի կուսակցական եռանդուն կեանքի շփումներէն զօտեպնդուած :

Զինուորական ծառայութեան առաջին շրջանն իսկ ուշադրութիւնը գրաւելով իր պետերուն, իբրեւ մատակարար կը նշանակուի իր զօրամասին : Կաշառքներու մոլութիւններով լեցուն այդ պաշտօնը պատիւով եւ ձեռնհասութեամբ կը կատարէ մինչեւ գրաւումը Էտիրնէի եւ իբրեւ Հայ գերութենէ ազատելով կ՚ապաստանի Պուլկարիա :

Զինուորական ծառայութեան շրջանը հակառակ տարապարհակ հանգամանքին ապարդիւն չանցնիր սակայն : Իր պաշտօնին բերումով աւելի ազատ ժամանակ ունենալով իր ստացած աննշան ամսավճարը կը յատկացնէ այդ օրերուն հրատարակուող «Ազատամարտ» օրաթերթին : Զայն ստանալով ամէն օր եւ հետեւողական օրէն կարդալով, ինքնազարգացումի հետ իր մէջ կ՚ամրանայ գիտակից Դաշնակցականի հաւատամքը : Զոհաբերութեան պատրաստ ատաղձը հիմը դարձաւ ի վերջոյ իր բովանդակ կեանքին : Աշխատունակ, բարեխիղճ, զուարթ՝ իր պապերէն ժառանգած հաստատամտութիւնով անխիտ կեանքի ասպարէզ մտաւ Սոֆիա :

Զանազան նկատումներով չվերադառնալով իր ծննդավայրը, ընկեր Օննիկ Քաւրեան 1915էն սկսեալ, համեստ աշխատաւորի առօրեայ զբաղումէն ետք կլանուած էր հայ ժողովուրդի անօրինակ ճակատագրի վերիվայրումով : Կուսակցական կեանքին իր գործօն մասնակցութիւնը եթէ մէկ կողմէն պարտականութիւն, բայց միւս կողմէ պահանջ մըն էր իր նմաններուն : Կամաւորական շարժումին կազմակերպութեան նիւթական իր համեստ միջոցներով օժանդակելէ ետք երբ Կովկաս մեկնելու հերթը իրեն հասաւ, Պուլկարիոյ գերմանական զինակցութեան անդամակցելու պարագան արգելք հանդիսացաւ հեռանալու Պուլկարիայէն, հաղորդակցութեանց խզումի հետեւանքով :

Համաշխարհային առաջին պատերազմի տեւողութենէն մինչեւ զինադադար իրեն նման ընկերներու եւ հայրենակիցներու հետ անստոյգ կեանք մը ապրեցաւ, հաճախելով տարագրուած իր հարազատներուն, համագիւղացիներուն, արեւմտահայութեան հաւաքական ջարդը ու աքսորի մղձաւանջէն : Զյուսալքուեցաւ սակայն, իր մխիթարութիւնը փնտռեց Թրքական Թրակիոյ սահմաններէն մերթ ընդ մերթ ճողոպրող փախստական հայ զինուորներու օժանդակութեան գործունէութեան մէջ :

1918ի Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումով, հայ ժողովուրդի վերածնունդի հեռանկարը կուսակցական եռանդուն աշխատանքներու նոր ասպարէզ մը բացաւ վերապրողներու համար : Այդ շարժումին հետեւողական յառաջընթացներէն մէկը եղաւ հանգուցեալը, միշտ պատրաստ բարոյական թէ նիւթական զոհողութիւններու : Պուլկարահայութեան կենդանի հետաքրքրութիւնը այդ շրջանին բազմազան էր մեր ճակատագրին հետ կապուած իրադարձութիւններուն, որոնց մանրամասնօրէն անդրադառնալ եւ յիշատակել հոս՝ դուրս կը մնան կենսագրական այս յօդուածէն : Աւելորդ պիտի չըլլայ սակայն չնշել թէ միշտ հաւատարիմ Դաշնակցութեան աւանդական քաղաքականութեան, հեռու մնաց սայթաքումներէ, վայելելով թէ ընկերներու եւ թէ Պուլկարիա այցելող կուսակցական գործիչներու վստահութիւնը : Մինչեւ Պալքանեան Կեդր. Կոմիտէի պատասխանատու անդամակցութեան բարձրանալը, հանգուցեալ ընկերոջ անձնական արժանիքներու գնահատումին մէկ ապացոյցն է ապահովաբար :

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն ետք Պուլկարիոյ ծանօթ քաղաքական յեղաշրջումը շրջադարձ մը եղաւ անոր անհատական կեանքին : Ապահովելու համար իր ապրուստը կրպակի մը նեղ անկը իբրեւ աշխատանոց, կօշկակարի մուրճն ու ասեղին ապաւինեցաւ համամտօրէն եւ առեւտրական յաջողութեան շրջանին վայելած համակրութիւնն ու վստահութիւնը զօրավիգ եղաւ իրեն չարունակ : Այդ կրպակը անպաշտօն հաւաքավայր դարձաւ քսան տարի մեզմէ շատերուն : Անդրադէտ իր համագիւղացիական անվճար քարտուղարը : Հասարակ տախտակ մը իբրեւ սեղան իր ծունկերուն, այսպէս գրի կ՚առնէր իր նամակները, մարդարտաշար տողերով, նախանձը շարժելով նոյնիսկ դրոց – բրոց միջնակարգ վարժարան աւարտողներուն : Կապ կը պահէր Սփիւռքի մէջ տարտղնուած ընկերներու հետ : Պարսկաստան, Ցունաստան, Ֆրանսա, մինչեւ Գանատա, Գալիֆորնիա, Պուէնոս – Այրէս մեկնածներու հետ նամակագրութիւնը, մանաւանդ բժիշկ, բանաստեղծ նախկին դասընկերներուն հետ, իր նախընտրած մտաւոր զբաղումը եղաւ : Ամիս մը առաջ Փարիզէն Սոֆիա այցելող ընկերուհի Տիրուհի Սէրէնկիւլեանի յանձնեց հանգուցեալ ընկեր Շաւարշ Միսաքեանէն զանազան թուականներուն ըստացած նամակները, 1922ին Սոֆիայի մէջ անոնց ծանօթութիւնը, մտերիմ հանգամանք էր առած եւ առիթը չէր փախցներ «Յառաջ»ի ծխամոլ խմբագրին նախընտրած պուլկարական սիկարէթ, ղրկելու ճամբորդներու հետ :

Թաղեցինք զայն իրեն հաւատարիմ, նախկին անբաժանելի ընկերոջ, կանուխէն՝ 1934ին նոյնպէս Սոֆիա մահացած, երախտաւոր ծանօթ ընկեր Նշան Դարբինեանի կողքին, Ադրիանապոլիս՝ Էտիրնէ զինուորական ծառայութեան շրջանէն ըսկսեալ անոնց մտերմութիւնը, ճակատագրի զարմանալի զուգադիպութեամբ ընթացաւ նոյն ճամբով : Հանգուցեալ ընկեր Դարբինեանը, Ամասիոյ իր ծննդավայրէն բերած դերձակի հմտութեամբ, Սոֆիայի մէջ իր ողջութեանը ոչ միայն հայ յաճախորդներու, այլեւ պուլկար եւ օտարներէ նախընտրուած վարպետը դարձաւ : Կուսակցական նոյն համոզումներով, երկուքն ալ աշխատունակ, համեստ, զոհաբերող, իրարու հանդէպ միշտ հոգածու, առաջինէն կազմած ընտանեկան բոյնը չարունակուեցաւ երկրորդին կողմէ, բաժնելով Սփիւռքի Հայութեան ներկայի դառն ճակատագիրը, հանգչելու համար ի վերջոյ, թէեւ հիւրընկալ՝ բայց եւ այնպէս օտար հողի վրայ :

Հողը թեթեւ երկուքիդ ալ վրայ, հաւատարիմ ընկերնե՛ր :

Գ. Փ.

ԾԻՏԱՂ

Երկու բարեկամներ կը զրուցեն :

— Անցեալ օր, հացկերոյթի մը մասնակցեցայ, կ՚ըսէ առաջինը : Աջ կողմը նստած էր բանաստեղծ մը եւ ձախիս ալ մեծահարուստ վաճառական մը :

— Եւ ի՞նչ նիւթի շուրջ խօսակցեցաք, կը հարցնէ երկրորդը :

— Բանաստեղծին հետ՝ դրամի մասին եւ վաճառականին հետ՝ բանաստեղծութեան մասին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

— Շատ աղէկ. հոս կ՚ընթրեն եւ կը պառկին :

Մարդը ներս մտաւ. զինք խմող մարդերուն ամէնն ալ դարձան նայելու համար :

Մէկ կողմէ ճրագը եւ միւս կողմէ կրակը կը լուսաւորէին օտարականը. ուստի մինչդեռ տոպրակը կը քակէր, ամէնքն ալ դիտեցին զայն :

Պանդոկապետը ըսաւ մարդուն.

— Ահա կրակ : Կերակուրը սանին մէջ կ՚եփի : Եկո՛ւր տաքցի՛ր, բարեկամ :

Օտարականը կրակին քով գնաց եւ նստաւ : Կրակին երկնցուց ոտքերը զոր յոգնութիւնը վիրաւորած էր : Սանէն պատուական հոտ մը կ՚ելլէր : Իր դէմքը, զոր մասամբ խիք ծածկած էր գլխանոցը, բարօրութեան անորոշ երեւոյթ մը առաւ, երեւոյթ մը որուն հետ խառնուած էր վշտի սովորութենէ յառաջ եկող կսկծալի տեսքը :

Բայց հաստատ, աղու եւ տխուր դէմք մըն էր ան, որուն գիծերը տարօրինակ կերպով մը բաղադրուած էին :

Այս դէմքը ի սկզբան հեզահամբոյր, բայց ետքէն խիստ կ՚երեւար : Աչքը մացառի մը տակէն փայլող հուրի մը պէս յօնքերուն ներքեւ կը փայլէր : Սակայն սեղան նստող մարդերուն մին ձկնավաճառ մըն էր. Շաֆոյի փողոցին զինետունը մտնելէն առաջ Լապառի պանդոկը գացեր էր ձին ախոռը դնելու համար :

Առաւօտուն պատահարար Պրա տ՚Ասի եւ կարծեմ Էսուփլոնի ճամբուն վրայ հանդիպած էր այս չարաշուք օտարականին որ հեւիոտն կը ճամբորդէր : Արդ, հանդիպած ատեն մարդը որ արդէն խիստ յոգնած կ՚երեւար, առաջարկած էր անոր զինքը իր ձիուն ետեւ առնել, բայց ձկնորսը չյսել ձեւացնելով աւելի շուտ երթալ սկսեր էր :

Կէս ժամ առաջ այս ձկնորսն ալ ծաքէն Լապառին բոլորտիքը խմբուող մարդոցմէն մին էր եւ նոյնիսկ իր առաւօտեան անհաճոյ հանդիպումը Լա Քրուա տը Քոլպայի մարդոց պատմած էր : Նստած տեղէն աննշմարելի նշան մը ըրաւ պանդոկապետին եւ երբ ան քովը եկաւ, ցած ձայնով քանի մը խօսք ըսին իրարու :

Մարդը նորէն իր մտածումներուն մէջ ընկղմած էր նոյն պահուն :

Պանդոկապետը կրկին շմինէին մօտեցաւ, ձեռքը տմարդօրէն օտարականին ուսին վրայ դրաւ եւ ըսաւ.

— Ելի՛ր գնա ասկէ :

Օտարականը ետեւը դարձաւ եւ մեղմօրէն պատասխանեց.

— Ա՛հ, գո՞ւն ալ գիտես... :

— Այո՛ :

— Միւս պանդոկէն ճամբայ տրուեցաւ ինծ :

— Ասկէ ալ կ՚աքսորուիս :

— Հապա ո՞ւր երթամ :

— Ո՛ւր որ կ՚ուզես :

Մարդը գաւազանը եւ տոպրակը առաւ եւ գնաց :

Պզտիկ փողոց մը մտաւ, ուր շատ պարտէզներ կային : Ասոնցմէ մէկ քանին ցանկապատի տեղ ցած ցանկեր ունէին միայն, որով փողոցը զուարճալի կերպարանք մը կ՚առնէ :

Այս պարտէզներուն եւ ցանկերուն մէջ միայարկ պզտիկ տուն մը տեսաւ, որուն պատուհանէն լոյս կ՚երեւար : Պատուհանէն ներս նայեցաւ, ինչպէս նայեցաւ պանդոկէն : Մեծ սենեակ մըն էր ան եւ պատերը կիրով ճերմկած : Զիթով ծածկուած անկողին մը, մէկ անկիւնը օրօրան մը, քանի մը փայտեայ աթոռ կար նաեւ երկծիրգ հրացան մը որ պատին վրայ կախուած էր : Սենեակին մէջ կերակուրի սեղան մը կար պատրաստուած : Պղնձեայ ճրագի մը լոյսէն փառքը կ՚երեւար, որուն կտաւը հաստ եւ ճերմակ էր. սեղանին վրայ արծաթի պէս փայլող անագեայ կուժ մը կար գինիով լեցուն եւ թուխ գոյն թանաման մը որ շոգի կուտար :

Այս սեղանին քով քառասուն տարեկան հասակի մօտ մարդ մը նստած էր, որուն դէմքը ուրախ զուարթ էր, եւ ծունկին վրայ մանուկ մը կար որ կը խայտար : Քովն ալ կին մը կար, որ նորատի էր եւ ուրիշի մը ծիծ կուտար : Հայրը կը խնդար, մանուկը կը խնդար, մայրը կը ժպտէր :

Օտարականը այս անուշ եւ խաղաղաւէտ տեսարանին առջեւ պահ մը մտախոհեց : Ի՛նչ կը գտար այս վայրկեանին, միայն ինք գիտէր :

Հաւանօրէն մտածեց թէ այս զուարթալի տունը պիտի հիւրընկալէր զինքը եւ հոն ուր այնքան երանութիւն կը տեսնէր, գուցէ սակաւ ինչ գթութիւն պիտի գտնէ :

Մեղմիւ դուռը զարկաւ :

Ներսը ոտքի ելաւ, ճրագը առաւ եւ գնաց դուռը բացաւ : Բարձրահասակ, կէս գիւղացի եւ կէս արհեստաւոր մարդ մըն էր ան :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Տիկին Մարի Մարտիրոսեան, Օր. Ժիւլիէթ Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Մանուկեան եւ զաւակները (Սէնթ Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Ղազար Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Քաթերինօ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ֆրասքա եւ զաւակները, Այրի Տիկին Թագուհի Թիւթիւնճեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Քիւրաճեան զաւակներն ու թոռները, Այրի Տիկին Վարդուհի Թիւթիւնճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Թիւթիւնճեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ փեսային

ԱԲՐԱՀԱՄ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

մահը: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Սեպտեմբեր 20ին:

×

Այրի Տիկին Մարտիրոսեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, հեռագրով եւ նամակով մասնակից եղան իրենց ցաւին:

Այրի Տիկին Ազատնի Չէօմլէքճեան (Վիլֆրանշ), Տէր եւ Տիկին Աւետիս Չէօմլէքճեան եւ զաւակը (Վիլֆրանշ), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Չէօմլէքճեան եւ զաւակները (Վիլֆրանշ), Այրի Տիկին Ենիգէ Մկրտիչեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Արամազդ Մկրտիչեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տիկին Աստղիկ Մկրտիչեան եւ զաւակները (Փարիզ), Այրի Տիկին Ազատնի Մանուէլեան (Փարիզ), Պ. Գէորգ Սարգիսեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Մարիամ Խմիրեան (Պուլկարիա), Այրի Տիկին Սրբուհի Լոլոեան եւ զաւակը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ. Յովսէփ Յակոբեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Սոֆիկ Յակոբեան եւ զաւակները (Ամերիկա), ինչպէս նաեւ Մինասեան, Կարապետեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն

ԿԱՐԱՊԵՏ Մ. ՉԷՕՄԼԷՔՃԵԱՆԻ

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ Սեպտեմբեր 30, Վիլֆրանշի (Ռոն) Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Ա. Ջ. Դ.

Կոմիտաս վարդապետի յուշատօնի յանձնախումբին Սեպտ. 21ի ժողովին, ներկաներու փոխադարձ համաձայնութեամբ որոշուեցաւ, Կոմիտաս վարդապետի յուշատօնի երեկոյթը, առայժմ յետաձգել:

Կոմիտաս վարդապետի յուշատօնի յանձնախումբի՝ ԴԻՒԱՆ

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻՆԵՐ Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը վկայեալ հիւանդապահուհիներ կը փընտըռէ իր ծերանոցներուն համար:

Անձամբ կամ գրաւոր դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝

ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ
22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88
Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով:
ՉՄՐՑՈՒԱԾ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Էքս – Ան – Փրովանսի հայ ծնողքներու ուշադրութեան կը յանձնուի որ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Էքսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ձեռնարկած է հայերէնի դասընթացքներու, որոնք կը սկսին Հինգշաբթի, ժամը 16ին, Սեպտ. 28ին, նախկին դպրոցը, 8 Րիւ Քոնսթանթէն, Էքս:

Կը խնդրուի ծնողքներէն իրենց զաւակները ղրկել:

×

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ միօրեայ հայերէնի դասընթացքը կը սկըսի, Հինգշաբթի, 5 Հոկտեմբեր, Թաղիս եկեղեցւոյ մէջ եւ կը շարունակուի ամէն Հինգշաբթի ժամը 14 – 17:

Ծնողքներէն կը սպասուի որ գիտակցութիւնն ունենան իրենց զաւակները ղըկելու դասընթացքներուն, որպէսզի տղաքը սորվին իրենց մայրենի լեզուն:

×

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ դպրոցի հայերէն դասընթացքները կը սկսին, այս Չորեքշաբթի:

Արձանագրութիւնները սկսած են արդէն, փափաքողները կրնան դիմել ու արձանագրուիլ ամէն օր, Հ. Բ. Ը. Մ.եան սրահը ուսուցիչուհիի մօտ և կամ եկեղեցւոյ քարտուղարին մօտ ամէն օր, 339 Ավընիւ Փրատօ: Հեռաձայն 77–84–70:

Դասաւանդութիւնները շաբաթը երկու օր եւ բացարձակապէս ձրի է:

×

Կապոյտ Խաչի Տէսինի դպրոցի հայերէնի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Հոկտեմբեր 5ին Հինգշաբթի ժամը 14էն 17ը եւ Շաբաթ 17էն 19ը: Հ. Յ. Դ. Տան դասասրահը:

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վիէնի Կապ. Խաչի հայերէնի դասընթացքը սկսաւ Սեպտեմբեր 28ին, Հինգշաբթի, կէսօրէ ետք, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ, Րիւ Քիվիէր:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին տեղւոյն վրայ ուսուցչին կողմէ:

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վալանսի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցի խնամակալ մարմինը կը յայտարարէ 1967 – 68 ուսումնական տարեշրջանի բացումը, Սեպտ. 21ին Հինգշաբթի առաւօտ դպրոցի սովորական սրահը: Հին եւ նոր աշակերտները արձանագրուելու կը հրաւիրուին այդ օրը ուր սիրով պիտի ընդունուին Նարեկ քահանայ Վարդանեանի կողմէ:

×

Լիոնի Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ հայ ծնողքներուն թէ, տեղւոյս Հայկազեան վարժարանի 1967 – 1968 տարեշրջանի դասընթացքները կը վերսկսին, Հինգշաբթի 5 Հոկտեմբերին, առաւօտեան ժամը 8·30էն մինչեւ ժամը 16·30:

Մասնակի դասեր կը տրուին նաեւ Շաբաթ, ժամը 14·30էն մինչեւ 16·30:

Իսկ Կիրակի օրերը ժամը 9·30էն մինչեւ ժամը 11·30:

Գիշերային դասերու համար, խմբական կամ անհատական, դիմել, գիշերային դասերու կազմակերպիչ եւ ուսուցիչ, Տէր Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին: Դասերը տեղի կ՚ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն, իսկ 20–21 յառաջացածներուն համար:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆըրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գըրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 ֆրանք:

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Րիւ Պլէօ թիւ 17):

Կամ դասերու իրիկունները, Լիսէ Քոնտորսէ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Էթիէնի Ազգ. Միութեան վարչութիւնը դասախօսական երեկոյթ մը կազմակերպած է Շաբաթ (Հոկտ. 7) ժամը 20·60ին, Մատրան սրահին մէջ:

Դասախօս՝ ՏՈՔԹ. Յ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Նիւթ՝ Տպաւորութիւններ ժընեւէն՝ Վազգէն Կաթողիկոսի այցելութեան առթիւ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

967 – 68Ի ՇՐՋԱՆ

Պասքէթ – Պոլ.— Երեք խումբեր կը մասնակցին պասքէթ – պոլի Փարիզեան Լիկայի ախոյեանութեանց:

Մրցումները կը սկսին Հոկտեմբեր 8ին, Փորթ տը լա Միւէթի (Փարիզ – 16) մարզասրահը:

Փորձեր.— Ամէն Հինգշաբթի ժամը 21էն 22·30:

HALL DE LA PORTE D'IVRY
81, Bd. Massena — Paris (13e)
(Vestiaires chauffés, douches)

Մարզիչ՝ Պ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ:

Վոլէ – պոլ, փորձեր՝ Կիրակի առաւօտները, Փորթ տը լա Միւէթի մարզասրահը:

Յաւելեալ մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել Հ. Մ. Ը. Մ.ի փոխ – նախագահին՝ Հոլթեան, 027 – 27 – 51:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԾՐԱՐ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ »ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի հերթական ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Զատիկեանի սրճարանի վերնայարկի սըրահը (Իսի): Օրակարգ.— Վարչութիւնը իր տարեկան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը պիտի ընէ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, անդամ կամ ոչ, անխտիր ներկայ ըլլալու:

Կարեւոր հարցեր օրակարգի վրայ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր 2ին, Պրոնի օդակայանի սրահներուն մէջ:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժօրժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով «չապատուած» պաստառներ եւ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ խղանկարներ, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. — TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)